UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Illvstrivm Miracvlorvm Et Historiarvm Memorabilivm Lib. XII

Caesarius <Heisterbacensis>

Antverpiae, 1605

urn:nbn:de:hbz:466:1-13177

Visual Library

N. I
54.
Th. 4927.

Ex legato Celmi Principis FERDI
NANDI Epi Liberd. et Monaster.
Anno 1683.

ILLVSTRIVM

MIRACVLORVM ET HISTORIA-RVM MEMORABILIVM LIB. XII.

Ante annos ferè CCCC. *à* CAESARIO HEISTERBACHCENSI, *ordinis Cisterciensis, Coloniensis diœcesis, vito venerandæ pietatis & reconditæ doctrinæ, de ijs, quæ sua ætate memoratu digna contigerunt, accuratè conscripti:*

Ab omnibus quidem Orthodoxæ religionis & veræ pietatis amantibus, propter euidentem vtilitatem & iucunditatem, diu desiderati:

Nunc ab innumeris mendis, quibus incuria veterum scriptorum & Chalcographorum scatebat, diligenter repurgati, & recens in lucem editi.

Collegij Societ. Iesu Paderborn.

ANTVERPIÆ,

Ex Officina Typographica Martini Nutij,
ad intersigne duarum Ciconiarum,
Anno M. D C. V.
Cum gratia & Priuilegio.

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

ADMODVM REVERENDO IN CHRISTO PATRI AC DOMINO, D. IOANNI RODERO,

insignis Monasterij Hemmenrodensis sacri Ordinis Cistercienſis Abbati Religioſiſſimo, Domino ac Patrono ſuo, Iacobus Fiſcherus Harleminus ſalutem in Chriſto veram exoptat.

DRAECLARE de Republica Literaria mereri illos, qui magni ſtudio ac labore comparatam variarum rerum notitiam, non ſibi ſolis ſeruare, ſed aliis quoque, tranſmiſſis ad poſteros doctiſſimis libris, eandem communicare ſtudent, Reuerende Domine, notius eſt, quàm vt fuſius me id comprobare neceſſe ſit. Quanquam enim non deſint fortè, quibus minus probetur, tam multa ac varia quotidie, vtilia licèt, prodire noua volumina, quibus & ingenia obrui, & nimis ſumptibus liberalium artium & ſcientiarũ ſtudioſos grauari exiſtimant: qui tamen rectius iudicant, Beati potiùs Auguſtini, ſcio, ſententiam comprobabunt; qui etiam de iiſdem quæſtionibus ac rebus, plures à pluribus conſcribi libros, diuerſo ſtylo, non diuerſa fide, vtile ſenſet; non ſolùm quod difficile ſit in omnium manus, quæ ſcribuntur à ſingulis, venire: verùm etiam, quod qui vel minus intelligit, minorique cum voluptate legit vnum, fortè melius aſſecuturus ſit, libentiuſque lectarus alterum, rem eandem aliis verbis aliaque methodo explicantem. Nam quod in cibis, quibus hoc corpus ſuſtentatur, euenit, vt vnus idemque vni eidemque homini placeat & diſpliceat, variè conditus & apparatus; idem quoque in ſcriptis illis, quibus mens noſtra paſcitur, accidere certum eſt. Nonnulli ſiquidem res multis verbis explicari, alij breuiter proponi, quidam non niſi ornata dictione delectantur, alij ſimplicem amant. Vt ergo omnibus fiat ſatis, cupit B. Auguſtinus, à diuerſis etiam eandem rem

Lib. 1. de Trinit. cap. 3.

variè pertractari, eosq; censet laude dignos, qui suam in ea operam studiumq; ponunt. Sed non ij soli commune bonum quærunt, qui propriis scriptis in lucem edendis, aliorum vtilitati consulunt; verùm etiam illi, qui veterum scripta, quæ vel in obscuro latent, & à tineis ipsáque vetustate consim absumuntur, primùm in lucem & publicum proferunt; vel si iam lucem aspexerunt, ab erroribus, quibus partim scriptorum partim calcographorum vitio plerunque scatent, expurgant: quorum labor eo censeri solet vtilior, quo libri ipsi plus commodi Dei Ecclesiæ adferunt. In quo genere vt libenter primas partes deferimus iis, qui diuinitus inspiratis sacris vtriusque Testamenti libris nitori suo restituendis incumbunt; sic non postremas censemus iis deberi, qui veterum catholicorum Theologorum scripta curant quàm emendatissimè euulgari. Nouimus verissimum esse, quod B. Augustinus tradit, ad D. Hieronymum & Fortunatianum scribens, nullis etiam Catholicissimorum hominum scriptis eum deferendum honorem ac timorem, quem Canonicis diuinarum Scripturarum libris: quorum cùm DEVM solum authorem sciamus, nullam quoque omnino falsitatem in iis reperiri posse profitemur: imò cum B. Basilio grandem iudicamus blasphemiam, vel verbum vnum dicere otiosum in iis esse. Interim post diuinitus inspiratas sacras literas, & Oecumenicorum Consiliorum decreta, magno semper in honore apud Catholicos fuerunt veterum Theologorum scripta, quos meritò lumina ciuitatis DEI cum B. Augustino vocare possumus. Vnde & vtilem nauare operam iudicati sunt hactenus, qui horum libris ab interitu & erroribus vindicandis studeant. Ex quorum numero fuisse Reuerendū & Eximium S. Theologiæ Doctorem & ad D. Gereonem Colonię, dum viueret, Canonicum dominum Tilmannum Bredenbachium, cùm alia eius studio & labore edita veterum scriptorum monumenta testantur, tum hi ipsi Cæsarij Heisterbacensis Ordinis Cisterciensis Religiosi Dialogorum Libri abundè satis cōprobant, in quibus ille recognoscendis, expurgandis, atque cum varijs exemplaribus conferendis, multum sanè laboris posuerat: sed cùm iam penè ad calcem peruenisset, DEVS illum ad eam vitam, vt speramus, euocauit, in qua neque labor neque luctus; sed pro labore,

Esiſt. 19. & 111.

Hō. 10. in Hexamerō.

Libr. 1. contra Iulian. cap. 2. & l. 2. ante finem.

Christi

Christi nomine susceptio, sempiterna quies & gaudium nũquam finiendum tribuitur. Ne verò tanti viri pia studia perirent, sedulò curatum est, vt quod deerat his libris recognoscẽdis & illustrandis, ab ijs qui non tam priuata sua, quàm Reipublicæ commoda quærũt, haud minori industria supplerẽtur. Licèt enim minus ornata sit dictio Cæsarij, magnũ tamen hæc eius scripta ad permouendas mentes catholicorũ, eorum præsertim, qui pietatis atque virtutis studio flagrant, momentum habent; quia varijs exemplis ac miraculis, tam ea quæ ad fidem Catholicam pertinent, quàm quæ ad conformandos fidelium mores voluntati diuinæ, sedulò inculcat. Neque parua scriptoris censeri debet authoritas, quam nõ solùm antiquitate, quippe qui ante quadringentos penè annos vixit; sed & eruditione apud Orthodoxos omnes optimo iure obtinebit. Verũ pluribus, R. D. te non distinebo, quòd & alijs implicitum arduis negotijs sciam; & quæ de authore, eiusq; hu scriptis adferri possent, fusè satis in ea, quæ ad lectorem subjicitur, epistola, commemorentur. Quòd verò hunc Cæsarium ad te mittendum putarim, fecit primùm virtus illa eximia, qua tui ordinis tã Prælatis quàm subditis egregiè præluces, de qua plura me scribere volentem modestia & animi tui submissio prohibet. Deinde ipse Cæsarius, qui vestrum hoc Hemmenrodense, cui cum laude præsides, monasterium mirificè prædicat, & tanquam parentem Heisterbacensis sui cœnobij impensè veneratur, virtutes Religiosorum eius prolixè persequẽs. Deniq; ni ingrati animi turpissimam notam inuri mihi velim, opus hoc, meum in ius translatum, ad alium destinare non potui, quàm ad eum, cuius tanta in me, hominem peregrinum, extant merita, quanta vix à sanguine mihi coniunctissimis sperare licuisset. Nam integro penè decennio, dum à dulcissima patria exulo, quòd & bellis sæuissimis externa, & hæresibus immanissimis animarũ eius vastentur bona, non tantùm suauissimum mihi hospitium liberalissimè concedis, ac fouere peramanter pergis; verùm etiam, quo ornares quoq; ad Doctoratus in Theologia gradum euexisti: pro quibus sanè beneficiis, cùm gratiam referre nequeam, saltem animum beneficiorum memorem declarare debeo, quod dum vixero, DEO adiuuante, fa-

cere non intermittam. Accipe itaque dignissime Domine Abbas hoc Cæsarij monumentum, pignus non modò obseruantiæ ac amoris in me tui; sed & testimonium grauissimũ antiquitatis, & religiosæ disciplinæ Monasterij huius, cuius non minori cum fructu, quàm laude, gubernacula tenes, & si quando à curis grauioribus quid supersit temporis, eius te lectione vtiliter oblecta, tuisq́ subditis, vt ex eodem fructus vberes percipiant, legendam trade. DEVM oro, vt R. T. quàm diutissimè huic suæ Religiosæ familiæ, adeoq́ toti Ecclesiæ, seruare dignetur incolumem, ad diuini nominis sui immortalem gloriam, multorumq́ afflictorum consolationem, ac salutem sempiternam. Hemmenrodij, à partu gloriosissimæ Virginis, anno millesimo, quingentesimo, nonagesimo, Mensis Octobris die vicesimo primo.

AD

AD CATHOLICVM VIRTVTIS STVDIOSVM LECTOREM.

PRODIT denuo, non semel quidē olim typis euulgatus Cæsarius, sed postrema, vt videtur, editio in annum à Christo seruatore nostro nato 1481 incidit; cuius cùm iā vix pauca, eaque non nisi in peruetustis bibliothecis, reperirentur exēpla, Reuerēdus & eximius sacræ Theologiæ Doctor D. Tilmannus Bredenbachius insignis Collegij Coloniæ ad D. Gereonē, dum viueret, Canonicus, non minus virtutibus, quàm literis clarus, parentis sui viri optimi & doctissimi exēplum secutus, totum se communi reipubl. Christianæ bono consecrans, cùm ad alios scriptores, tum ad hunc Cæsarium recognoscendum animum adiecit; nō solùm quòd ipse miraculorum & exemplorum lectione mirificè delectaretur, sicut eius sacrarum collationum libri testantur; verùm etiam quòd magnam his vim inesse censeret ad excitandā fouendamque in animis fidelium, hac mundi senecta penè extinctam, pietatem; quo etiam nomine hos libros magnopere à plurimis eruditione & virtute conspicuis viris expeti sciebat. Quem ille laborem cùm iam ad finem usq; perduxisset, ac de euulgādo opere cū Typographo tractare cœpisset, immatura ecce

mors, non sine multorũ dolore, reipub. Christianæ, cui eius opera vti issima adhuc fuisset, eum sustulit. Ne verò labor tã fructu otius intercideret, simulq; virtutis studiosi hoc libro diutius carerent, data est sedulò opera: & Cæsarius ipse denuo, non tantùm diligenter relectus, sed etiam ex quodã manu scripto codice, licèt nec vetustissimo nec correctissimo, non vno loco emendatus. Dominus quidem Bredenbachius hinc inde, modicè tan en, stylum mutarat, aut veriùs paucula verba latiniora nonnullis locis substituerat; verùm quòd hoc alijs minus in auctore veteri probaretur, relicta sunt vbiq; ipsius Cæsarij verba etiá barbara, & minus latina, quæ prudentem lectorẽ haud offendent, si & temporis illius, & finis quo ab autore liber conscriptus est, rationem aliquam habuerit. Nam vt hac ætate nullus à populo Italiæ aut Græciæ iure postularet sermonem Latinum vel Græcum; sic neq; à scriptoribus, qui in ea inciderũt tempora, quibus politiores literæ ex scholis, harum maximè partium, si nõ penitus exulabant, dominante certè barbarie vix apparebant, ornatã dictionem qui requireret, iure reprehẽdendus esset. Quod cùm vniuersè de quibusuis authoribus illorum temporum & locorum statuendũ sit, maximè tamen in illis obseruandũ venit, quibus non fuit propositum verba sectari, sed res explicare: non linguam aut sermonem legentium perpolire, sed mores vitamq; formare & ornare: quod vt Cæsario, hos dialogorum libros illa ætate scribenti, sic & Domino Bredenba-

dē bachio p.m. eoſdem recognoſcenti, & reliquis, editionē hanc vrgentibus & promouentibus, propoſitum fuit, vt nimirū hinc lectores & vitia fugiendi, & virtutes conſectandi, & auitam maiorum fidem pietatémque maiori ſtudio conſeruandi, incitamenta caperēt; ad quod ſicut verborum elegantia parum, ita ſanè viua exempla, etiā ſimplici dictione nudeque propoſita, plurimum valere omnis antiquitas teſtatur, & optima rerum magiſtra, quotidiana experientia nos edocet. Quare vt Theologi, Legum Canonumque doctores, Medicinem & Philoſophi ſuarum facultatū authores & interpretes, quantumuis inculta dictione vtantur, quòd rerum vtilium ſcientiam inde hauriant, aſſiduè & diurna & nocturna lectione verſant; ſic quoque minimè conuenit Chriſtianæ philoſophiæ ſtudioſos, eos aſpernari libros, quorū lectio, etſi ornatè dicendi facultatem non ſuppeditet, bene tamē rectéque viuēdi rationem edocet: indignum ſiquidem eſſet, id quod à prudētiſsimis hominibus ſolius ſcientiæ comparandæ gratia fit, quæ abſque caritate poſſeſſoribꝰ ſuis haud raro perniciem adfert; id in ijs quæ ſalutem noſtram, & quidē ſempiternā, propiùs attingūt, à nobis non præſtari. Sicut ergo illi ſciunt, à rerum magiſtris non poſtulandam lectionem ornatam, ſed ab ijs quorum ea profeſsio eſt, vt circa verborum delectū verſentur; ſic ab his, qui moribus Chriſtianorum formandis inſiſtunt, id petere haud æquum eſt. Etſi enim optabilius foret, vt res etiam iſtæ per ſe ex-

cellentes, grauissima politaque oratione explicarentur, non tamen si quando hæc desit, res simul vtilissimę abiciendæ veniũt. Quod verò ad res his Libris pertractatas attinet, sunt illæ non tãtùm ob varietatem iucundæ, sed etiam vtilissimæ; recenset siquidem autor multiplices historias suæ ętatis, easque non confusas, sed in certum ordinem digestas. Bona autem optimáque fide eum vsum esse, prudens acrisque iudicij lector facilè aduerter. Scio non defuturos, qui hæc velut leuia, quin etiam tanquam vana aspernabuntur; ex quibus ij qui a salutis fundamento exciderunt, & iam olim damnatas hæreses sectantur, non magnopere Catholicum Ecclesiæ filium remorabuntur, quippe cùm non ignoret astutiã fraudésque satanæ, per electa sua organa id studiosè agentis, vt non solùm credẽtium fidem, sine qua salus vera obtineri nequit, subuertat: sed per eosdẽ quoque, mores illorum, quorum fidem altiores egisse radices cernit, quàm vt tam leui vento dejici possit, corrumpat: cùm sine probatis moribus fides, sana licèt & integra, salutem fideli afferre nequeat. Hoc callidus ille serpens & humani generis hostis acerrimus non ignorans, ea omnia præsidia, quæ magnum habent ad corrigendos formandósque mores momẽtum, eripere studet. Nihil proinde mouebit Catholicum lectorem illa hominis Zuingliani iniqua censura, dum scribit in his dialogis omnia fabularum plena esse: quid enim aliud iudicaret de Cæsarij libris, quibus tam apertè cõfirma-

Ioannes Iacobus Frisius in additione ad Simleri bibliothecam.

tur

tur doctrina Ecclesiæ Catholicæ, à qua ipse deficiens, hæreses, quæ iisdem libris refelluntur, cõlectatur, vt nisi pro fabulis hæc habeat, se non veritati fidei, sed reprobatis erroribus adhæresce re confiteri cogatur? Laudare scripta hæc Cæsarij non potuit, nisi simul laudaret dogmata catholica de veritate Eucharistiæ, Missæ sacrificio, Sacramentis pœnitentiæ, extremæ vnctionis, & sacræ ordinationis, efficacia baptismi aquæ, Sanctorum inuocatione, igne purgationis siue emũcationis, statu, votis, professione monachorũ ac religiosorum hominum, & alia sexcenta id genus: quæ si approbet, se gregémque suum damnet necesse erit. At non vidit miser, etiam explosо Cæsario, superesse innumeros alios, neque eruditione neque sanctitate aut auctoritate inferiores, qui eadem omnino suis scriptis confirment. Certè ipse quoque Cæsarius, si viueret, glorioſum sibi duceret, cum vetustissimis ac sanctissimis Ecclesiæ Patribus, qui hanc Orthodoxam & catholicam fidem, grauissimis sententiis, firmissimis rationibus, certissimis atque euidentissimis miraculorum exemplorumque testimoniis comprobarunt, ab hæretico homine damnari: cùm præsertim hos ipse duces secutus sit in hoc opere cõscribendo, quorum aliquot paulo pòst recẽsebimus. Norunt siquidem Catholici, glorioſum esse ab hostibus fidei vituperari, quibus familiare est, verę pietatis & religionis exercitiis nomen superstitionis & impietatis falsò imponere: sicut improbi & vitiis dediti, virtutum

tutum non inibus cohonestare actiones suas studeant. Quare si hi soli huius generis scripta contemnerent, haud magnopere nocerent veræ fidei assertoribus: sed quòd nonnulli, etiã qui Catholici videri dicíque volunt, sic affecti sint, vt non magnum pondus libri hę Cæsarij apud eos habituri videantur, tum quòd istiusmodi res flocci faciant, tũ quòd scriptorum talium fidem suspectam habeant, id forte nonnullis maiorem difficultatem adferet, Verùm qui ita sentiunt, videant qua ratione inducti iis, qui verum Deũ norunt & colunt, credere renuant, cùm ethnicis, & idolorũ ac dæmonum cultoribus historias scribentibus, tam facilè assentiãtur. A ratione etenim planè est alienũ, virũ non solũ prudentis ac eruditi, sed probi & religiosi, qui, ne quid cõmitteret, quo Deus iudex vindéxque malorũm offendi posset, à multis, quibus alioqui licitè perfrui poterat, voluptatibus abstinẽs, asperã atq; austerã viuendi rationem sectatus est, fidẽ suspectã habere, cũ mentiendi causam habuerit nullam; ne verò quid confingeret, timore diuino meritò cohiberi debuerit. Nouerat Cęsarius, quem libri & vita testãtur religiosum Dei cultorẽ fuisse, scriptũ esse: Os
Sap. 1. quod mẽtitur, occîdit animã, non ignorabat Deum, nostro mẽdatio, quod execratur, minimè egere: sciebat causam bonã, quam tractandã susceperat, mendaciis non promoueri aut stabiliri, sed potiùs euerti; quæ etiã causa illum compulit statim initio libri protestari, Deum que testem inuocare, nihil omnino à se con-

confictum in hos libros relatum esse: quin & profitetur libro 3. cap. 33. Satius se iudicasse etiã vera subticere, quã falsa scribere: quod illo quoque tacẽte res ipsa loquitur, dũ nõ tãtum quid gestum sit, sed etiã à quo, loco, quoque tempore, & à quibus demum illud acceperit, tã accuratè recensẽt; idque oratione simplici, absque omni verborũ fuco, nullis nõ solũ hyperbolis, sed nec amplificationibus, nuda scilicet apertáque dictione veritatis amica vtẽs. Quòd si coram æquo iudice omni priuato affectu seposito in mediũ cõtrouersia hæc proponatur, quis non videt illũ pro Cæsario sententiã pronuntiaturum, dicturumque potiùs credendum tã probo illorum temporum scriptori, bona fidẽ referenti, quæ sua ætate gesta acceperat, quã cuiuis alteri, post tot sæcula in dubium eadem vocanti, non aliã ob causam, quã quòd sibi videantur ea non ita, vt Cæsarius cõmemorat, accidisse? Et quia cum Christianis nobis agendum, consideret illi quã alienum sit, & à caritate, quæ malum non cogitat, sed omnia credit; & à Christi Domini nostri institutione, tã sedulò monẽtis, Nolite iudicare, & non iudicabimini: nolite cõdemnare, & non condemnabimini, huiusmodi nõ solùm dicere, sed vel cogitare de proximis, iis præsertim, qui tot iam sæculis viri boni & eruditi habiti sunt. Videant ne eius criminis, quod alteri imponunt, se reos comprobent: qualis enim quisq; est, tales etiã alios iudicat: nã libidinibus deditus, omnes iisdẽ deseruire existimat, imò impossibile cẽsẽt quemquã castè

1. Cor. 13.

Luca 6.

ſtè viuere: ſic arrogãs, quidquid ab aliis fit, ex eadẽ radice profectũ putat. Id Sapiẽs aduertẽs
Eccl. 10. dicebat: In via, ſtultus ambulãs, cùm ipſe inſipiẽs ſit, omnes ſtultos æſtimat. At qui ſubmiſſo eſt animo, qui continẽtiæ cultor, qui amãs virtutis, ad bene ſentiendũ de aliis propẽſior eſt. Nec eſt cur quiſpiam miretur, ſi etiã modò in ordine eccleſiaſticorum nonnulli ſubinde inueniantur, quibus huiuſmodi ſcripta, quæ pietatem ſpirant, & legentium deuotionem promouent, ſint inſipida; cùm initio naſcentis eccleſiæ non defuerint fideles, in quos
1. *Cor.* 2. caderet illud B. Pauli: Animalis homo, non percipit ea quæ ſunt Spiritus Dei. Stultitia enim eſt illi, & non poteſt intelligere, quia ſpiritualiter examinatur. Quorum enim vita & mores alieni ſunt à moribus & vita iuſtorũ, his neque dicta neque facta Sanctorum, ſed illorum qui mundi huius amatores ſunt, placent & arrident. Notabat id B. Ioannes, di-
1. *Ep.* 4. cens: Ipſi de mundo ſunt, ideo de mundo loquuntur, & mundus eos audit. Nos ex Deo ſumus. Qui nouit Deum, audit nos; qui nõ eſt ex Deo, non audit nos. Quod Chriſtus Dñs iã antè Apoſtolis, omnibuſq; ſuis ſectatoribus
Ioan 15. euenturũ prædixit: Si de mundo fuiſſetis, mũdus quod ſuũ erat diligeret, quia verò de mũdo nõ eſtis, ſed ego elegi vos de mundo, propterea odit vos mundus. Sicut enim ſimilitudo eſt cauſa amoris, ita vbi diſſimilia ſunt, imò cõtraria ſtudia, ibi cõciliatio vnioq; animorũ rara. Quẽadmodũ etiã tractant fabrilia fabri, & vt Nauita de vẽtis, de bobus narrat

Ara-

Arator, sic quæ quisq; impésè amat, & assiduè tractat, de ijs quoque magna cum voluptate crebrò sermonem miscet, continentérque cogitat. Vbi enim est thesaurus tuus, ibi est & cor tuum, Seruator dicebat; quare neq; illud absurdè dicitur, animũ magis esse vbi amat, quàm vbi animat. Hinc non rarò cernimus ita affectos homines, magna auiditate legere & audire absque vllo fastidio, etiam prolixas de rebus vel amatorijs vel vanis confictas historias, ex illisq; insignẽ voluptatem capere; apud quos si probatã Sãcti alicuius vitã, aut breuẽ, vnde ad virtutẽ incitentur auditores, narrationẽ instituas, nullo sensu delectationis afficiẽtur, sed dicentẽ sibi molestum esse, & vultu, & gestu, si nõ etiã verbis, asserent. Neq; mirum hoc accidere in rebus gestis piorũ, cũ ex ipso etiã verbo Dei non rarò molestiã capiant. Quibus illud Salomonis inculcandũ esset: Vsq; quo paruuli diligitis infantiã, & stulti ea quæ sibi sunt noxia cupiẽt, & imprudẽtes odibunt scientiã? Neq; ex alio fonte hoc malũ manat, quã quòd spiritũ Dei nõ habeant, qui, quos inhabitat, à vanitate ad veritatem, à vitiis ad virtutem, à terrenis ad cœlestia, à caducis ad sempiterna, & deniq; ab iis, quæ sensibus subjiciuntur, ad ea quæ mẽte tantùm percipi possunt, pertrahit. Siquidẽ pij omnes magno studio huiusmodi scripta solẽt euoluere, cupidè audire, diligenter perquisitigare: quòd, cùm spiritu Dei agantur, ea, quæ idem spiritus in Sanctis iustisque operatus est, quæque eodem impulsore cõscripta sunt, dili-

Matt. 6.

Prouer. 1

diligant & complectantur, nec contemnendum fructum inde colligant. Quæ etiam causa impulit vitæ sanctimonia & doctrina illustres Ecclesiæ, tam Græcos quam Latinos, patres, vt si quid tale alicubi sua ætate accidisse intelligerent, studiosè annotarent: testatur id B. Theodoreti Cyri Episcopi Dei amãtium historia, Palladij Lausiaca, Ioannis Eurati, siue Sophronij Hierosolymitani antistitis, Pratum Spirituale, Simeonis Metaphrastæ ingentia illa de Sanctis conscripta & collecta volumina, Petri Abbatis Cluniacẽsis miraculorum libri, Bedæ venerabilis gentis Anglorum & diuersorum Sanctorum historiæ; id B. Gregorij Turonensis de gloria martyrũ & Cõfessorum libri, hoc S. Gregorij Magni Dialogi & homiliæ; B. Euodij Vzalensis de miraculis Protomartyris Stephani commentarius, B. Augustini de eodem, & B. Ambrosij de aliis martyribus conscripta miracula, Seueri Sulpitij Dialogi, B. Hieronymi multorum Sanctorũ descriptæ vitæ, quorum aliorumque exemplo prouocatus, non infeliciter hoc opus aggressus est Cæsarius. Quod verò ad visiones & reuelationes, quæ multæ his libris continentur, attinet, quia & illæ quibusdã, qui sibi sapientes videntur, minùs arridẽt, sciat Catholicus lector, vt prudẽtiæ est nõ temere quibusuis reuelationibus fidẽ adhibere, ita iure reprehẽdi dãnarique eos, qui omnes proternè rejiciunt, & velut cõfictas aut delirantiũ somnia dãnant. Qui si sciãt quo loco illæ à grauissimis Ecclesiæ doctoribus habeantur,

tur, impudentes sunt, quòd tãtorum virorum iudicio acerrimo suum præferant; si ignorãt, temerarij, vt qui de rebus minùs sibi perspectis tã incõsideratè iudicẽt. Quanti autem visiones ac reuelationes fidelibus ostensas fecerint beatissimi olim Patres, discant ex B. Ioannis Chrysost. libro de Sacerdotio sexto, B. Gregorij Nisseni cõmentario de B. Macrina; Sanct. Christi martyre & Episcopo Cypriano, epist. 8. 10. 34. 54. lib. itẽ de mortalitate; à quo etiã sentient se perstringi in fine epist. 69. Deniq;, ne nimius sim, Tertul. lib. de Idololatria cap. 15. visionẽ nocturnã, cuidã fideliũ factam, nõ veretur diuinã appellare autoritatẽ: & libr. de spectaculis cap. 26. & de velãdis virginibus cap. vlt. nõ erubuit mulieribus factas reuelationes, ad probationẽ eius quod tractabat adducere: quæ aliáque plura si temerarij hi censores expendant, discẽt modestiùs de his similibusq; rebus & sentire & loqui; sciẽntq; illos, qui Dei spiritũ habẽt, multo & acutiùs acriusq; videre, & rectiùs deiudicare ea, quæ idẽ spiritus in fidelibus operatur, quàm qui de studio acquisita prophana scientia gloriantur. Sed de his satis, tu verò Christiane lector, vtere his libris Cæsarij, ex quibus fructum nõ cõtemnendũ, si velis, percipies; ad cuius lectionem aditũ tibi faciat B. Bern. cuius ętate Cęsarius vixit, cuiusq; verbis & prædicta comprobantur, & quæ ab eo breui sermone explicari non poterãt, ab ipso Cæsario fusiùs pertractãtur; is autẽ sermone primo de dedicatione sic ait; Mirabilis Deus

in Sãctis ſuis, nõ modò in cœleſtibus, ſed etiã in terrenis. Vtrobique Sanctos habet, & in vtriſq; mirabilis eſt: illos quidẽ beatificãs, iſtos ſanctificans. An experimentum quæritis eius de qua loquimur ſanctitatis, & Sanctorum vobis iſtorum miracula deſideratis oſtendi? Multi certè ex vobis (fratres ſuos religioſos alloquitur) à peccatis & vitiis, in quibus cõputruerant tanquã iumenta in ſtercore ſuo, exiere viriliter; & quotidie impugnantibus eis potenter reſiſtunt, iuxta Apoſtolum, qui de Sanctis loquens vtique. Conualuerunt, inquit, de infirmitate, fortes facti ſunt in bello. Quid mirabilius, quando is qui vix per biduũ poterat à luxuria, crapula, & comeſſationibus, & ebrietatibus, à cubilibus & impudicitiis, cæteriſq; ſimilibus & diſſimilibus vitiis continere, nunc ab eis continet multis annis, tota vtiq; vita ſua? Quod maius miraculum, quando tot iuuenes, tot adoleſcentes, tot nobiles, vniuerſi denique quos hîc video, velut in carcere aperto tenentur ſine vinculis, ſolo Dei timore confixi, quòd in tanta perſeuerãt afflictione pœnitentiæ vltra virtutem humanam, ſupra naturam, contra conſuetudinem? Ipſi credo videtis, quanta iam poſſemus inuenire miracula, ſi perſcrutari ſigillatim liceret ſingulorum exitum de Ægypto, & deſerti viam, id eſt, abrenunciationem ſæculi, introitum monaſterij, in monaſterio conuerſationẽ. Hæc S. Bernardus, quæ nõ inconcinnè videntur ſeruire libro primo Cæſarij, qui agit de conuerſione ſæcularium ad religionem.

Heb. 11.

VITA

VITA CAESARII EX HIS DIALOGORVM LIBRIS COLLECTA.

COLONIÆ Agrippinæ, si non natus, quod tamen probabile est, certè à puero in scholis educatus fuit, & quidem in ludo literario (A) ecclesiæ Collegiatæ S. Andreæ Apostoli: vbi cùm puer literis imbueretur, & in grauem incidisset infirmitatem, diuinitus curatus est hac (B) ratione: Matertera Cæsarij puellam paganam decem annorum suo ære emerat, quæ dum sacro baptismi lauacro regeneratur, piorum hominum cohortatione, Cæsarij mater infirmum filiolum linteo adhuc madido, quo puella tecta baptisterium egressa fuerat, inuoluit, & simul atque sacra aqua infirmum attigit, erumpente sudore conualuit. Anno Domini Millesimo centesimo octogesimo octauo, à Clemente III. Pontifice Maximo. Imperante Friderico I. in Germaniam missus fuit Henricus Cardinalis, Episcopus Albanensis ordinis Cistercienſis, ad prædicandam crucem contra Saracenos, quem se puerum in Ecclesia S. Petri Coloniæ concionantem audiuisse (C) testatur. Quo tempore autem Rex Philippus cum Otthone de imperio certans primò vastauit ditionē Colonienſem, contigit Cæsarium ex monte S. Walburgis (monasterio ordinis Cistercienſis, olim monialium, nunc monachorum: quod trium circiter horarum itinere distat Colonia prope Bruelam) Coloniam proficiſci cum D. Geuardo secūdo Abbate monasterij eiusdē ordinis vallis S. Petri Heisterbacenſis: quod ex oppositō ciuitatis Bomenſis, non ita longè à Rheno situm, inchoatum fuit circa annum Domini Milleſimum centesimum decimum Octauum, autore (D) Philippo Archiepiscopo Colonienſi in monte primò Strombergh; verùm quarto post anno constitutum

(A) *lib. 6. cap. 4.*

(B) *li. 10. cap. 44.*

(C) *lib. 4. cap. 79.*

(D) *lib. 4 cap. 64.*

(E) *l.1.ca 1.* tum in ipsa valle, deducta(E)eò Colonia religiosorũ ex monasterio Hemmenrode diecœsis Treuirensis. In hac profectione dictus Abbas Gerardus Cæsarium hortatus est,vt seculo valedicens,eiusdem ordinis regulam in suo Heisterbacensi monasterio profiteretur: ad quod faciendum vt eum induceret, narrauit insignem illam visionem in Claraualle diuinitus circa fratres laborantes ostensam, cuius etiam in his libris (F) *l.1. c. 17.* (F)mẽtionem facit; qua cohortatione permotus,promisit Abbati, se, si quando diuinitus ad mutandum vitæ genus incitaretur,non ad aliud,quàm ipsius monasterium venturum. Remorabatur illum eo tempore maximè votum peregrinationis ad S. Mariam Rupis Saluatoris,quo trium mensium spatio(G) completo, nullo amicorum suorum conscio, Diuina gratia impellente,seculo renuncians, ad Heisterbacẽse monasterium venit. Incidit autem hæc eius conuersio & monastici habitus ac instituti susceptio in annum(H) Domini millesimum centesimum nonagesimum nonum,Fuisse autem eo tempore virum, non tantũ piũ ac religiosum, sed etiam prudentem & doctum, inde facilè colligere est:quòd cùm ad idem monasterium eodem tempore veniisset conuersionis caussa.D. Godefridus Scholasticus collegij canonicorũ S. Andreæ Coloniæ, vir decrepitæ ætatis , & anno probationis primo varijs grauibusq; tentationib⁹ agitatus,multũ fluctuaret,a(I)Cæsario, itidem tunc nouitio, prudentissimè directus, & vt in proposito suscepto persisteret,confirmatus fuerit. Perseuerauit Cęsarius in ordine,& in fratrum institutione vtilem operam posuit: pro quibus homilias morales de infantia Saluatoris, quarum non semel in hoc opere mentionem facit, scripsit:in quorũ etiam potissimùm gratiã,hos dialogorum libros cõscripsit tempore(K) Honorij III,Anno Domini(L)Millesimo ducentesimo vigesimo secũdo,qui (M) fuit Cæsario annus vicesimus secundus à suscepto habitu & regula monasticæ professionis.

(H) *lib.2. cap.10.*

(I) *lib.4. cap.49.*

(K) *lib.5. cap.21.*

(L) *lib.10 cap.48.*

(M) *lib.2 cap.10.*

VITA EIVSDEM EX IOANNIS TRITHEMII Abbatis Spanheimensis libro de Scriptoribus Ecclesiasticis.

CAESARIVS, monachus in Heisterbach, ordinis Cistercienſis, natione Theutonicus, Colonienſis Agrippinæ diœceſis, vir deuotus, & in regulari diſciplina præcipuus, atque in diuinis ſcripturis longa exercitatione ſtudioſus, compoſuit ad inſtructionem nouitiorũ, quorum inſtructor erat, ſimplici & aperto ſermone nonnulla opuſcula, quorum lectio deuotis & ſimpliciorib⁹ fratribus non eſt ſpernenda, de quibus ego tantùm reperi ſubiecta.

Opus prolixum de miraculis & viſionibus diuerſis ſuo tempore factis in Germania, quod ad imitationem S. Gregorij Papæ prænotauit.

Dialogorum de varijs libr. XII. Colligite fragmenta ne

In Euangelijs Dominicalibus libr. II. Botrus Cypri dilectus.

In Euangelijs de Sanctis lib. I. Dominus ac Saluator noſter Ieſus.

Sermones ad nouitios libr. I.

Alia inſuper complura edidit, quæ ad notitiam meam non venerunt.

Extant item in tom. 6. de vita Sanctorum R. P. Laurentij Surij, de vita S. Engelberti Archiepiſcopi Colonienſis, libr. II.

Item Commentariorum in Eccleſiaſticum libr. IX. reperiuntur Coloniæ M. S.

CAESARIVS
PRAEFATIONE IN HOS LIBROS
Dialogorum.

TESTIS est mihi Dominus, nec vnum quidē capitulum in hoc dialogo me finxisse; quòd si aliqua fortè aliter sunt gesta, quàm à me scripta, magis videtur imputandum esse, à quibus mihi sunt relata.

IDEM LIBRO III. DIALOG. XXXIII.

SVnt adhuc alia multa & magna huius Conuersi (Simonis de Alna) opera, quæ ad meam notitiam non peruenerunt, ex quibus tamen quædam audiui, quæ scribere nolui, eo quòd relata minùs bene retinuerim. Satius duxi etiam vera subticere, quàm falsa scribere.

VOCA-

VOCABVLORVM NONNVLLORVM APVD CAESARIVM significatio, quæ lectorem remorari possent.

Allodium siue Alaudiũ, prædium liberum.
Aluetus porcorum, linter,
Ambo, suggestus vel pulpitum.
Analogium, suggestus.
Anchrarij lapides, fortè, angulares, vel pro fundamento.
Boti & cothurni, calceamẽti genus.
Braxare, Cereuisiã coquere.
Braxatrix, quæ coquit cereuisiam.
Burgẽsis, Ciuis, vel burgi siue castri aut oppidi incola.
Calcei taccunati, refecti,
Campanarius, custos campanarum, qui eas etiam pulsare solet.
Campanile, turris in qua suspensæ sunt campanæ.
Carena.
Carnifex, lanio.
Carrota, biga.
Cauma, Calor.
Chorisare, saltare, choreas ducere.
Clauſtrum, sæpe accipit pro monasterio Hemmenrodensi diœcesis Treuerensis, ordinis Cistercienſis.
Cõuersi sunt in monasteriis illi religiosi, qui choro deputantur laboribus & officijs laicorum.
Cruselinus, vas paruulũ fictile, ex quo vinũ bibitur.
Curialis, elegans, venustus.
Dãnificare, dammũ inferre.
Decretista, peritus decretorum siue iuris canonici.
Depauperare, spoliare, ad paupertatem redigere.
Dextrarius, equus militaris
Disciplinatus, bene institutus, probis moribus præditus.
Equaritia, grex equarum.
Esotes, siue Esox, piscis, lax.
Exemplificare, exemplis docere vel probare.
Exfestucare, abrenunciare vel abiurare.
Firmacula, seræ vel repagula, quibus ostia clauauntur.
Fœderatus, suffultus, adiutus pertinet.
Fotrũ, capsa vel instrumentũ, in quo scyphi feruntur.
Garciones, pueri vel adolescentes.
Grãgia, prædium siue villa.
Grangiarius, religiosus qui præest villæ.
Grossus, Crassus.
Grutillare, Ciconiarum est strepitum edentium
Hæreditare, locupletare hæreditate.

Homagium, astrictio seruitutis facta Domino per pactionẽ, promittente homine libero fidelitatem, seque constituente hominem vel vasallum illius.

Illiteratura, ignorantia, inscientia, & imperitia Scientiarum.

Infirmitorium, domus vel habitatio infirmorum.

Iniuriari, iniuriam inferre.

Innotescere, notum facere.

Latinista, peritus linguæ latinæ, vel ea vtens.

Leccator, nequam, scurra.

Legista, peritus legum.

Licentiare, dimittere à se, vel potestatem facere.

Matta, storea.

Miles videtur accipi pro equite aurato, quem constituit nobili inferiorem.

Minare, agere vel ducere gregem.

Minuere, venæ sectione sanguinem elicere.

Minuti, quibus vena secta est.

Mussus vel mussum, fascis lignorum vel herborum, nisi fortè dicere voluerit, Muscus herbã seu lanuginẽ arborũ & locorum palustrium.

Nonnus, Monachus.

Ostium, edulium ex carnibus, & fortè caput ipsum porcinum.

Ordo nigrorum, Benedictinorum monachorũ ordo.

Ordo viatorum, peregrinantes siue viatores.

Palefredus, equus instructus, siue ornatus.

Pasculum, pratum.

Pauperari, vel depauperari, ad inopiam redigi.

Pausare, quiescere.

Pitantia, vel Pictantia, portio lautior, vel ferculum extraordinarium.

Piperamentum, vocat ius stissum ex pipere.

Placitare, lites agere.

Plagare, affligere, plagas inferre.

Poledrus, pullus equinus.

Populare, coire, coagmentari, congregari.

Presbyterium, locus presbyterorum in Choro.

Proclamare, in religiosorũ capitulo se vel alium accusare.

Quæstionari, quæstiones mouere.

Recidiuare, relabi.

Regratiare, gratias agere.

Regirare, iterum in gyrum aut circulum agere.

Rhombus, piscis genus.

Repatriare, repetere patriã.

Repedare, regredi, redire.

Resignare, signis respondere loquenti per signa.

Rutta vel Rotta, manipulus vel collectio praedonũ

Sar-

Sarcinare, *sarcinas* componere.

Scandilia, *gradus in scala.*

Scapulare, *monachorum amictus*, *quem patientiã nonnulli vocant.*

Scarlatum, *Coccineum.*

Sclaumia, *vestis peregrinantium.*

Sellare, *ephippium iumento imponere.*

Sententiare, *iudicare*, *vel sententiã vt iudex pronuntiare.*

Seruus originarius, *Verna*, *siue seruus origine.*

Signare, *signis loqui.*

Solemnizare, *solennitatem agere.*

Stallum, *locus in choro vel Capitulo cuiusque clerici aut religiosi.*

Stiualia, *ocreæ.*

Strata, *platea.*

Subsellium, *fortè humilem sedem stramineam*, *aut etiam stragulum aliquod vocat.*

Torneamenta, *nundinæ seu feriæ* (*vt loquitur cap.* 1. *de Torneamentis*) *in quibus milites ex condicto conuenire soleni*, *& ad ostentationẽ virium suarum*, *& audaciæ*, *temere congredi.*

Trufa, *fraus*, *nequitia.*

Trufare, *decipere*, *ridere.*

Trufator, *deceptor.*

Trutanus, *verbis alios in fraudem impelles & decipiens.*

Veniæ, *sunt inclinationes vel genu flexiones religiosorum*, *reuerentiæ vel satisfactionis causa factæ.*

Enim pro autem frequenter vsurpatur vt & aliis huiusmodi particulis nõ rarò impropriè vtitur.

PROLOGVS
CAESARII CISTER-
CIENSIS MONACHI
IN HEISTERBACHO
in Libros miraculorum.

Ioan.6 COLLIGITE fragmenta, næ pereant. Cũ ex debito iniunctæ solicitudinis, aliqua ex his quæ in ordine nostro, nostris temporibus, miraculosè gesta sunt, & quotidie fiunt, recitarẽ nouitiis, rogatus sum à quibusdam cum instantia multa, eadem scripto perpetuare. Dicebant enim irrecuperabile fore damnum, si ea perirent per obliuionẽ, quę posteris esse poterant ad ædificationem. Cùm ad hoc minùs essem paratus, cũ propter latini sermonis inopiam, tum propter inuidorum detractionem, accessit Abbatis mei imperium, nec non & Abbatis loci sanctæ Mariæ consilium, quibus contradicere licitum non est. Memor etiam prędictæ sententiæ Saluatoris, aliis panes integros turbis frangentibus, id est, fortes scripturarum quæstiones exponẽtibus, siue excellentiora moderni temporis acta scribentibus, ego micas decidentes colligens, propter inopes, non gratia, sed litteratura, duodecim ex eis sportellas impleui: totidẽ enim distinctionibus omne opus diuisi. Prima distinctio agit de cõuersione, Secunda de contritione, Tertia de confessione, Quarta de tentatione, Quinta de dæmonibus, Sexta de virtute simplicitatis; Septima de B. virgine Maria, Octaua de diuersis visionibus, Nona de sacramẽto corporis & sanguinis Christi, Decima de miraculis, Vndecima de morientibus, Duodecima de pœna & gloria mortuorũ. Vt autẽ cõpetentiùs exempla ordinarem, more dialogi duas induxi

duxi personas, Nouitij videlicet interrogantis, & monachi respondentis: quia dum dictantis nomen pagina supprimit, detrahentis lingua citiùs deficit & aresicit. Attamẽ qui nomen eius scire desiderat, prima distinctionũ elementa compingat. Plurima etiam inserui, quæ extra ordinem cõtigerunt, eo quòd essent ædificatoria, & à viris religiosis, sicut & reliqua, mihi recitata. Testis est mihi Dominus, nec vnum quidem capitulum in hoc dialogo me finxisse. Quòd si aliqua fortè aliter sunt gesta, quam a me scripta, magis his videtur imputandum esse, a quibus mihi sunt relata. Et quia conuerti quis potest exteriùs sine contritione, prima distinctio loquitur de conuersione. Item quia conuersio inutilis est sine contritione in peccatore, secundum locum tenet distinctio contritionis. Item quia contritio in se aresicit, nisi subsequatur cõfessio oris, rectè ei subiungitur distinctio cõfessionis. Item quia cõfessio rarò sufficit ad delendam peccati pœnam, bene ei continuatur satisfactionis distinctio, quam tentationem esse probaui. Item quia dœmones tentationum auctores sunt, siue incentores, sequens de eis distinctio subiungitur. Item, quia simplicitas magnum est antidotum contra tentationem, distinctioni dæmonum, distinctio subnectitur simplicitatis. Sex istæ distinctiones pertinent ad meritum, reliquæ sex ad præmium. Vt autem sic ordinentur, etiam ratio numeri requirit. Sicut vnitas radix est omnium numerorum, ita & conuersio signum est omnium iustificationum. Binario congruit cõtritio, quæ duplex est, cordis per dolorem, & corporis per afflictionem. Ternario confessio, quæ triplex est, laudis, fidei, criminis. Quaternario tentatio, quia quatuor quæ nos tentant, Deus, diabolus, caro, & mundus Quinarius congruit diabolo, eo quòd numerus sit apostaticus. Senarius, qui perfectus est, simplicitati, quæ totum corpus lucidum reddit. In principiis verò distinctionum, tam de istis, quàm de cæteris, quæ sequuntur distinctionibus, ratio ordinationis plenius assignata est, quia Christi benedictione collecta fragmenta

Codex impressus in posteriorib⁹ libris habebat Apollonitũ & Casarium, quod etiã in prioribus seruandum auximus

Matt. 6.

menta in tantum multiplicata sunt, vt panibus integris in quantitate comparentur, ad instar duodecim panum propositionum, in duobus codicibus illa posui, sex † distinctionibus in vno & sex in altero ordinatis.

†*In gratiam lectoris nomen distinctionis in libri mutatũ, sicq; totum opus in libros XII. distributum est.*

CAPITA LIBRI PRIMI.

De institutione Ordinis Cisterciensis, cap. primum.

Quid sit conuersio, vnde dicatur, & de speciebus eius, cap. 2.

De priore Clarauallis, qui conuersus vt aliquid raperet, mirabiliter mutatus est, cap. 3.

De nouitio in Hemmenrode conuerso, de quo sanctus Dauid dixit, Non est omnibus datum, cap. 4.

Quibus occasionibus homines conuertantur, cap. 5.

De canonico Leodiensi ad prædicationem S. Bernardi cõuerso, & de Angelo, quem specie monachi vidit cõfiteri volentis, cap. 6.

De Geuardo Abbate, quem dominus Euchardus plebanus Sancti Iacobi in Colonia, ante conuersionem, in cuculla vidit, cap. 7.

De conuersione Massellini clerici Episcopi Maguntia, cap. 8.

De conuersione magistri Stephani de Vitreio, cap. 9.

De conuersione Gosuuini sacerdotis, qui de probatione cum furto fugit, cap. 10.

De canonico quodam Colonienſi, qui antequam indueret habitum, reſoluit, cap. 11.

De alio iuuene, qui de probatione gratia soluendorum debitorum extractus, non est reuersus, cap. 12.

De conuersione Henrici Abbatis, cap. 13.

De miserabili morte Leonij nouitij apostatantis, cap. 14.

De

De horrenda morte Benneconis nouitij, & quòd non liceat nouitijs redire ad seculum post votum, cap. 15.
De conuersione Henrici Contracti de Claraualle, cap. 16.
De conuersione auctorus huius opusculi, cap. 17.
De Gerlaco de Dinge, occasione cuiusdam sermonis cõuerso, cap. 18.
De conuersione Henrici germani regis Francie, cap 19.
De conuersione cuiusdam, qui alteri ante ostium porta nocte apparuit in specie infantis, cap. 20.
De theoderico & Bernardo monachis, qui ob visionem vnius venia in sepultura mortui, conceperunt conuersionem, cap. 21.
De conuersione domini Adolphi Episcopi Osnaburgensis, cap. 22.
De conuersione Henrici Camerarij, cap. 23.
De conuersioue Gerlaci sacerdotis, cap. 24.
De Lodeuico milite, propter votum conuersionis sanato, cap. 25.
De eo quòd Deus aliquando differat peccatorem propter pœnitentiam, & exemplum de Ezechia, cap. 26.
De errore Lodeuici Lantgrauij, & de prædestinatione, cap. 27.
Quòd quidam conuertantur propter pauertatem, cap. 28.
De canonico ob erubescentiam cuiusdam furti conuerso, cap. 29.
De adolescente, cui sanctimonialis, ab ipso impregnata, causa fuit conuersionis, cap. 30.
De nobili viro, qui gratia conuersionis capitali sententia subtractus est, cap. 31.
De conuersione Abbatis Morimundi, qui mortuus fuit, & reuixit, cap. 32.
De clerico necromantico mortuo, qui viuẽti socio apparẽs, suasit ordinem intrare, cap. 33.
De clerico, qui propter pœnas Lodeuici Lantgrauij, quas vidit, ad ordinem venit, cap. 34.
De conuersione Godefridi monachi Vilariensis, & de reuelationibus eius, cap. 35.
De modo & forma conuersionis, cap. 36.
De conuersione VValeuuani militis, qui at matus ad ordinẽ venit

venit, cap. 37.
De humili conuersione Philippi Abbatis, cap. 38.
De eo quòd quidam in conuersione sua ordines sacros celantes, propter humilitatem Conuersi fiant, cap. 39.
De mirabili conuersione beatæ Hildegundis virginis, quæ se virum simulauerat, cap. 40.
De vidua Colonienſi, quæ in cappa Conuersi egreſſa eſt de ciuitate, cap. 41.
De conuersione Methildis magistræ in Fusnich, cap. 42.
De conuersione Helsuuildis Abbatissæ de Porceto. cap. 43.

LOCA

LOCA ALIQVOT SACRAE SCRIPTVRAE IN HISCE LIBRIS PASSIM EXPLICATA.

Gen. 1. GErminet terra herbam virentem 413
Gen. 31 Esto, ad tuos ire cupiebas, cur furatus es Deos meos 213
Gen. 35. Rachel ob difficultatẽ partus periclitari cepit 426
4. Reg. 6 Ecce currus & equites regum Syriæ 496
Iob 7. Militia est vita hominis, &c. 166
Iob 12 Deridetur iusti simplicitas 346
Iob 31 Quis mihi tribuat, &c. 489
Psal. 6. Lauabo per singulas noctes lectum meum 50
Psal. 31. Dixi, Confitebor aduersum me, &c. 104
Psal. 35 Dixit insipiens, vt delinquat in semetipso 96
Psal. 54. Viri sanguinum & dolosi non dimidiabunt dies suos 25
Psal. 68. Aduersum me loquebantur, &c. 206.
Psal. 74. Confitebimur tibi Deus, confitebimur 137
Psal. 86 Sicut lætantium omnium habitatio est in te 745
Ps. 104. Percussit Petram, & fluxerunt aquæ 473
Ps. 147. Lauda Ierusalem Dominum, &c. 745
Prou. 31. Mulierem fortem quis inueniet 42
Cant. 2. Ostende mihi faciem tuam 105
Cant. 3. Egredimini filiæ Sion, & videte regem Salomonem 445
Cant. 5. Venter eius eburneus 493
Cant. 6. Dilectus meus descendit in hortum suum 413
Sapiẽ. 3. Fulgebunt iusti, &c. 741
Eccl. 11. Qui obseruat ventum, non seminat 204
Eccl. 38. Altissimus de terra creauit medicinam 413.
Isai. 4. Et erit fructus terræ sublimis 471
Isa. 38. Audiui orationẽ tuam, & vidi lachrymas tuas 24
Ier. 48. Maledictus homo, qui prohibet gladium suum à sanguine 51

Fili

Ezech 8. *Fili hominis fode parietem* 155
Ezech 16. *Iniquitas Sodomæ panis saturitas* 235
Osee 9. *Omnes nequitiæ eorum à Galgal.* 244
Osee 10. *Vaccas Bethauen coluerunt habitatores Samariæ* 151
Ioël. 1. *Residuum eruca comedit locusta, & residuum locustæ, &c.* 168.
Ibid *Computruerunt iumenta in stercore suo* 244
Matth. 6. *Tu autē cùm oraueris, intra in cubiculum* 83
Matth. 8. *Vade ostende te sacerdoti* 105
Matth 10. *Qui non tollit crucē suam quotidie, &c.* 478.
Matth. 13. *Omni habenti dabitur, &c.* 226.
Lucæ 9. *Qui non tollit crucem suam quotidie* 7
Lucæ 21. *Capillus de capite vestro non peribit* 100.
1. Cor. 11. *Quotiescunque manducabitis panem hunc, &c.* 546
Gal. 5 *Qui autem sunt Christi, carnem suam crucifixerunt, &c.* 478
Apocal. 5. *Vidi librum scriptum intus & foris, signatum sigillis septem* 489
Apocal. 22. *Qui audit, dicat, veni.* 19.

FINIS.

DE CONVERSIONE LIBRI PRIMI

CAPVT PRIMVM.

CÆSARIVS.

CVPIENS loqui de conuersione, illius gratiam inuoco, qui loquitur pacem in plebem suam, & super Sanctos suos, & in eos qui conuertuntur ad cor. Cuius est scribenda inspirare, calamum gubernare, mercedem laboris compensare. Ab ipso enim salutaris est conuersio, quia quos potenter conuertit, ab ipsis misericorditer iram suam auertit. *Psal. 84.*

APOLLONIVS: Videtur mihi necessariũ, vt priusquam tractes de virtute conuersionis, summatim perstringas, quo in loco, à quibus personis, qua necessitate noster ordo sit institutus, vt sic posito fundamento, super ædifices parietes spirituales ex lapidibus viuis, politis, pretiosis, qui voluũtur super terram.

De initio ordinis Cisterciensis.

CÆSARIVS: In Episcopatu Lingonensi situm est cœnobium, nomine Molismus, fama celeberrimum, religione perspicuum, viris illustribus nobilitatum, possessionibus amplum, virtutibus clarum. Et quia diuitijs virtutibusque diuturna non potest esse societas, viri nimirum sapientes, & virtutum amatores, altiùs intelligentes, licèt honestè in præfato cœnobio viuerent, minùs tamen ipsam, quam professi fuerãt, regulam quia obseruarent considerantes, habito inter se communi consilio, viginti & vnus monachi, vnà cum patre suo Roparto, vnanimi assensu, eodem spiritu, veneruntin locum horroris & vastæ solitudinis, nomine Cistertium, ibi viuere cupientes de opere manuum suarum, secundùm regulæ præceptum. Anno igitur Dominicæ incarnationis millesimo nonagesimo octauo, venerabilis Hugonis Lingonensis ecclesiæ Episcopi, & tunc Sedis Apostolicæ legati, atque

religioſi viri Walteri Cabilonenſis antiſtitis, nec non & clariſſimi principis Odonis ducis Burgundiæ, conſilio & auctoritate roborati, in prædicto loco abbatiã conſtruere cœperunt. Et quia cœnobium, de quo exierunt, conſtructum fuerat in honore beatæ Dei genitricis Mariæ, tam ipſi, quam eorum ſucceſſores, de eodem nouo monaſterio propagati, omnes ſuas eccleſias in honore eiuſdem glorioſę Virginis cenſuerunt eſſe dedicandas. Non multo pòſt, cum inſtantia monachis Moliſmenſibus Abbatem ſuum requirentibus, iuſſu ſecundi Vrbani, conſenſu Walteri Cabilonenſis Epiſcopi reducitur, & Albericus vir ſanctus ac religioſus eius loco ſubſtituitur. Cuius ſolicitudine, Dei gratia cooperante, non mediocriter vallis illa claruit, & in rebus neceſſarijs creuit. Quo defuncto, Stephanus vir æquè ſanctus, natione Anglicus, ſucceſſit. Et cùm adhuc eſſent pauci numero, perſonis ſecularibus venerantibus in eis vitę ſanctitatẽ, ſed abhorrentibus auſteritatem, ſanctus Bernardus, anno decimo quincto, cùm triginta ferme ſocijs aduenit, & ſuaui iugo Chriſti ibidem collũ ſubmiſit. *Pſal. 79.* Ex tũc cœpit vinea illa Domini Sabaoth creſcere ac dilatari, atqũe palmites ſuos extendere à mari vſque ad mare, & impleta eſt terra poſſeſsione eius. Primæ eius propagines, Firmitas, Pontiniacum, Clarauallis, Morimundus. Iſtarum quatuor domorum Abbates tantæ auctoritatis ſunt, vt Abbatem Ciſtercienſem viſitent ſimul, & ſingillatim ab eo verſa vice viſitentur. APOLLONIVS: Quid eſt viſitatio? CÆSARIVS: Diſciplinę cõſeruatio. Duo enim primitiui patres inſtituerunt ad vitiorũ correctionem & charitatis conſeruationem, videlicet, generale capitulũ & ſingulis annis viſitationes domorũ. Anno Domini milleſimo centeſimo decimoquincto fundata eſt domus Clarauallis, cuius primus Abbas erat S. Bernardus: * Clauſtrenſis verò, milleſimo cẽteſimo trigeſimoquarto. Deinde anno milleſimo centeſimo octogeſimo octauo, ſextodecimo Kal. April. cõuentus noſter exiuit de Clauſtro cũ Abbate ſuo Hermãno, & vndecimo Kal. eiuſdẽ menſis venit

* *Hẽmenrodenſe monaſterium intelligit.*

venit super montem Stromberg. Postea quarto anno descendit in vallem, quæ nunc dicitur vallis sancti Petri. APOLLONIVS: Cùm ex his quæ audiui, ordo Nigrorum & noster eiusdem sint regulæ, miror cur tam disparis sint disciplinæ. CÆSARIVS: Noueris Cluniacenses & Cistercienses vnius quidem esse regulæ, sed dissimilis obseruantiæ: aiunt enim rigorem regulæ à quibusdam sanctis patribus esse temperatum, vt multi in ordine possint saluari. De habitu verò, in quo maxima videtur esse diuersitas, audi quid dicatur; De colore aut grossitudine non causentur monachi, sed quales inueniri possunt in prouincia qua habitant, aut quod vilius comparari potest. Hęc de his dicta sufficiant. Hoc autem fixum teneas, ordinis nostri auctorem esse Spiritum sanctum; institutorem sanctum Benedictum; innouatorem verò venerabilem Abbatem Robertum.

S. Benedict. cap. 55. regulæ suæ.

CAPVT II.

APOLLONIVS.

COnsiderans in præfatione tua ordinem propositæ narrationis, miror contritioni antepositã gratiam conuersionis, cùm videatur prorsus superfluum, vt quis conuertatur, nisi priùs de peccatis suis conteratur. CÆSARIVS. Contritio aliquãdo præcedit conuersionem, aliquando sequitur. APOLLON. Vellem mihi hoc exemplis probari: priùs tamen audire delectat, quid sit conuersio, vnde dicatur, quot sint eius species, seu quibus occasionibus quis conuertatur. CÆSAR. Conuersio est cordis versio, vel de malo in bonum, vel de bono in melius, vel de meliori in optimum. De hac conuersione per Salomonem dicitur: Verte impium, & non erit; subaudis, peccator, quod priùs fuit. Prima versio est ad cor, secunda in corde, tertia de corde: prima cõuersionis, secunda deuotionis, tertia contẽplationis. Cõuersio ad cor est redire de culpa ad gratiam, de peccato ad iustitiã, de vitio ad virtutẽ; de hac per Isaiam dicitur: Pręuaricatores redite ad cor. Conuersio in corde est proficere in

Prou. 12

Isaiæ 46.

Psal.83. re in charitate, ire de virtute in virtutem, donec videatur Deus deorum in Sion, id est, in contemplatione. de hac per Psalmistam dicitur: Ascensiones in corde suo disposuit,&c. Conuersio de corde est mentis excessus in contemplatione: hac vsa sunt cælestia illa animalia, quæ ibāt & reuertebantur. Ibant de corde ad Deum, per contemplationē ascendendo; reuertebantur ad actionem rursum descendendo. Contemplatio supra cor est, vnde excessus mentis in scripturis dicitur. Dicitur autem conuersio, quasi simul versio, id est totalis. Secundùm hoc, qui vnum vitium deserit, & ab altero non recedit, se quidem vertit, sed non conuertit. Vnde Psalmista orat; Conuerte nos Deus salutaris noster,&c. Est & alia species conuersionis, cùm quis locum & habitum mutat, zelo alicuius religionis. Talis conuersio sæpe fit sine contritione. Neque magnum est coram Deo peccatorem mutare locum, & non vitium; mutare vestem, & non mentem, Monstrosa res est, sub vestitu ouium, cor gerere lupinum. APOLLONIVS. Nunquid hoc contingere solet? CÆSARIVS: Etiam, ecce exemplum.

Ezech.1.

Act.10. 11.

Psal.84.

CAPVT III.

De ijs qui in cōuersione habitum & locū, non autem mentem mutant.

RETulit mihi frater Godefridus monachus noster, quondam canonicus sancti Andreæ in Colonia, cùm essemus simul in probatione, rē dignā memoria. Asserebat sibi à quodam monacho Clarævallis bene noto relatum, quendā clericum actu trutanum, quales per diuersas vagari solent prouincias, venisse ad Claramvallem, non quidem zelo ordinis, sed vt aliquid monasterio raperet sub pallio religionis. Factus itaque nouitius, cùm per totum ānum probationis suæ insidiaretur ornamentis Ecclesiæ, & propter diligentem custodiam satisfacere nequiuisset cordis sui malitiæ, hæc intra se cogitabat: Cùm factus fuero monachus, & licuerit ministrare, sine nota ac labore ipsos calices subtraham, sicque recedā. Ecce tali intentione legit professionē, promisit obedientiam, induit cucullam. Sed pius Dominus,

Ezec.18. qui non vult mortem peccatoris, sed vt conuertatur

&

& viuat, peruersam voluntatem mirabiliter mutauit, & venenum in antidotum misericorditer conuertit. Induto enim habitu monachali, contritus & conuersus adeò profecit in sancta religione, vt non multo pòst propter meritum vitæ ad dignitatem Prioratus ascenderet in Claravalle, &, vt iam dixi, ipso eius culpa alijs facta est medicina: nam postea sæpius ista recitare solitus erat nouitijs, & plurimum in eis ædificati sunt. APOLLONIVS: Vellem nosse, vnde ei talis ac tanta fuerit mutatio. CÆSARIVS: Vt æstimo principaliter ex misericordia Dei; secundario ex virtute & benedictione monachali, vt ait quidam sanctorum patrum antiquorum, habitus monachi virtutem habet baptismi. Nouerunt multi Henricum Conuersũ de Clausstro Hemmenrode, magistrum in Grangia, quæ vocatur Hart, qui testatus est Spiritum sanctum in specie columbæ super caput cuiusdam nouitij descẽdisse, cùm in monachum benediceretur ab abbate. APOLLONIVS: Audio in isto quod lætificat, sed quoddam occurrit memoriæ, quod multum me terret: quosdam intellexi venisse ad ordinem bona intẽtione, & adolescentes magnæ innocentiæ, qui processu temporis respexerunt retro, & perierunt. CÆSAR. Frequenter audiui talia; dicere solitus erat dominus Ioannes Archiepiscopus Treuerensis, vir prudens, & cui satis erant nota ordinis nostri secreta, rarum esse quod pueri, vel iuuenes ad ordinem venientes, quorũ conscientias pondus peccati non grauat, feruentes sint; imò, quod miserabile est, vel in ordine tepidè & minùs bene viuunt, vel ab ordine prorsus recedunt: quia non est in eis timor accusatricis conscientiæ, de virtutibus suis præsumunt, sicque subortis tentationibus minùs resistunt. Nosti fratrem, qui infra hunc mensẽ de Grangia vicina deceptus à muliere recessit? APOLLONIVS: Optimè. CÆSARIVS: De isto mihi constabat, quòd corpore virgo fuit, iuuenis disciplinatus, ita quòd neminem inter Cõuersos æstimabam eo meliorem. APOLLONIVS: Verè Dominus, vt dicit Propheta, terribilis in consilijs super filios hominum.

Hier. ep. 25. de obitu Blesillæ.

Psal. 65.

CÆSARIVS: Dicam tibi & aliud, quod temporibus seniorum nostrorum contigit in Clausstro, matre nostra Hemmenrode, sicut illorum relatione cognoui.

CAPVT IIII.

Resilientes à suscepto proposito religionis.

VENIT illuc quidam adolescentulus multum deuotè & humiliter petens ingressum; susceptus autem, sine querela conuersatus est. Huc verò venerabilis sacerdos Dauid, de cuius sanctitate mira dicuntur, specialiter amabat, & ad propositum religionis verbis suis mellifluis frequentiùs animabat: cui iuuenis idem sequentias & quæque dulcia cantica de Domina nostra versa vice recitauit, quibus sanctam illius deuotionem sæpius excitauit. Eodem anno flante aquilone, à quo panditur omne malum, cœpit idem nouitius fluctuare, & quia periculosè tentaretur, sancto viro indicare; à quo multis sermonibus confortatus, cùm tentatio non cessaret, tandem de perseuerantia desperatus ait: Ecce iam recedo, diutius quod patior sustinere non valeo. Et sanctus; Expecta me, inquit, donec vadam ad ecclesiam, & orem, & promisit. Festinante viro Dei ad oratorium, ille concito cursu rediit ad seculum, timens eius sanctis orationibus retineri. Reuersus venerabilis sacerdos ab oratione, cùm non inuenisset, quem reliquerat in probatione, gemens ait: Non est omnibus datum, scilicet vt perseuerent in ordine. APOLLONIVS: Stupenda sunt, quæ audio: prior, de quo supra dictum est, Clarevallis, in sua & à sua peruersitate conuertitur; adolescens iste in sua conuersione peruertitur. Quid tibi de his sentiendum videatur, edicito. CÆSARIVS: Dico, sicut dixit sanctus; Non est omnibus datum. In illo manifesta Dei misericordia prædicatur, in isto occultum Dei iudicium formidetur. Miserebor, ait, cuius misereor; & misericordiam præstabo cui miserebor: Non enim volentis, neque currentis, sed miserentis est Dei. APOLLONIVS: Procede ergo, quia expediri volo, quo instinctu quibúsve occasionibus homines seculares conuertantur ad ordinem.

Ierem. 2.

Rom. 9.

CAPVT

CAPVT V.

CÆSARIVS.

MVltæ sunt causæ conuersionis: quidam enim conuerti videntur sola vocatione siue inspiratione Dei: alij solo instinctu spiritus maligni, nonnulli quadam leuitate animi, plurimi etiam per ministeriu conuertuntur aliorum, videlicet verbo exhortationis, virtute orationis, exẽplo religionis. Sũt & innumeri, quos trahit ad ordinẽ multiplex necessitas, id est infirmitas, paupertas, captiuitas, erubescẽtia alicuius culpæ, periculũ vitæ, timor vel experimentũ pœnę gehennalis, desiderium patriæ cælestis. Talibus congruit illud Euãgelicum; Compellere intrare. *Luc. 14.*

Causæ conuersionis.

APOLLONIVS: Licèt hęc videantur probabilia, minùs tamen sufficient, nisi annexa fuerint exempla. CÆSARIVS. Quod quidam conuertantur sola Dei vocatione, ex hoc, quod nunc subiungam, poteris exemplo dinoscere.

CAPVT VI.

TEmporibus Conradi regis Romanorum, cùm sanctus Bernardus prędicaret crucem in Leodio, quidam canonicus maioris ecclesiæ prostratus in oratione ante quoddam altare, vocẽ huiusmodi cælitus demissam audiuit: Exi, & audi, euangelium reuixit. Qui mox ab oratione surgens exiuit, & virum sanctum crucem contra Saracenos prædicãtem inuenit: alios quidem signabat, alios ad ordinem suscipiebat; qui compunctus, & Spiritus sancti vnctione intus instructus, crucem suscepit, non tamẽ transmarinæ illius expeditionis, sed ordinis; salubrius iudicans longam crucem imprimere menti, quàm breuem zonam ad tempus assuere vesti: legerat Saluatorem dicentem: Qui non tollit crucem suam quotidie, & sequitur me, non est me dignus. Non dixit vno anno, vel duobus, sed quotidie. Multi post peregrinationes deteriores fiũt, & pristinis vitijs amplius se inuoluunt; hi similes sunt canibus reuertentibus ad vomitum, & suibus lotis in valutabro luti sui. Monachorum vita regulariter viuentium totã crux

Sola Dei vocatione conuersi.

Luc. 9. Mat. 10.

1. Pet. 2.

est, eo quòd in singulis membris eos obedientia crucifigat. APOLLONIVS: Videris mihi præferre ordinem peregrinationi. CÆSARIVS: Non mea, sed auctoritate ecclesiæ præfertur: habet ordo Cistercienſis à Sede sibi Apostolica indultum, vt cruce signatus, vel voto cuiuslibet alterius peregrinationis obligatus, si transire voluerit ad ordinem, coram Deo, & facie Ecclesiæ, sit absolutus. Quod si istæ duæ cruces, ordinis videlicet & peregrinationis, æquè essent salubres, indifferenter fieret commutatio alterius in alterum. Monachus ordinem deserens, & crucem suscipiens, vel, quod tolerabilius est, sine præcepto & licentia ordinis, eidem peregrinationi se mancipans, non Christi peregrinus, sed Apostata iudicatur. Nouit successor Petri, cui socialiter commissæ sunt claues regni cœlorum, multo fore salubrius intus semper dimicare contra incentiua vitiorum, quàm foris dimicare ad tempus aduersus acies Sarracenorum. Quibusdam tamen conuerti volentibus sanctus Bernardus non consensit, sed cruce signari præcepit. APOLLON. Non me pœnitet hãc mouisse quæstionem, quia multum me delectat talem audisse solutionem. CÆSARIVS: Secutus est iam fatus clericus sanctum Bernardum cum socio suo Waltero ad Claramuallem, factiq́ue sunt ibidem ambo monachi. Cõtigit per idem tempus, vt conuentus à Claravalle mittendus esset in Alna monasterium fratrum regularium, eo quòd ijdẽ fratres reddere se ordini consensissent; habebat autem sæpe dictus Leodiensis magnum desiderium eundi cum fratribus ad ipsum locum, sed timuit dicere patri, verens ne forte deputaret leuitati; conuersusque ad Dominum orauit, quatenus sibi reuelaret, quid facere deberet. Et facta est vox ad eum: Pete quod vis, & fiet tibi. Tunc accedens ad Abbatem suum audacter, dixit: Pater, si esset voluntas vestra, libenter irem cum fratribus istis: & respondit; Vade cum eis in nomine Domini. Missusque est tam ipse quàm Walterus cum nouo conuentu in Alna. Non multo pòst factus est Prior in eodem loco. Die quadam cùm ei vnus monachorum

Matt. 16

chorum de confessione signum faceret, ille, eo quòd Sextam Dominæ nostræ psalleret, innuit ei vt modicum expectaret; interim pulsata est Sexta; & intrauit chorum vterque. Stante Priore in stallo suo, angelus Domini, vt postea patuit, in figura & habitu eiusdem monachi quasi facturus confessionem ad pedes Prioris se prostrauit, quem cùm leuare vellet, disparuit; & reuersus in se Prior, intellexit angelum fuisse monachi confiteri volentis, & confessionis repulsam sibi quodammodo improperantis. APOLLONIVS: Valde miror, quòd Angelus sanctus Domini sic humiliter se pedibus hominis prosternere dignatus est. CÆSARIVS: Cùm nobis à Prælatis nostris negatur, quod saluti nostræ impendere tenentur, maximè quod ab angelis nobis deputatis vtiliter suggeritur, quasi ipsis in hoc resistitur. Angelus verò homini, tanquam cœlum terræ, tanquam aurum luto, se prostrauit, vt ex ipso facto, illius negligentiæ exprobraret, & timore percussum, de cætero cautiorem efficeret. Hinc est quod Saluator in Euangelio dicit; Væ qui scandalizat vnum ex pusillis istis: & post pauca; Angeli eorum semper vident faciem Patris mei, qui in cœlis est. Expleta hora canonica, Prior, vocato ad se monacho, dixit ei: Modò fac confessionem tuam; cui cùm ille responderet: Bene expectabo domine vsque in crastinum, in hæc verba prorupit; Hodie non gustabo, nisi audiam confessionem tuam: erat enim hora prandij: & acquieuit ille. Ex illa hora Prior Deo promisit, quia nulla eum occupatio, nulla occasio, nõ inceptio Psalmi, neque cursus genitricis Dei Mariæ, ab audiendis confessionibus abstraheret, cùm signum confessionis videret. Factus verò grandæuus, cùm propter corporis debilitatem ad prioratum non sufficeret, laborem Marthæ commutauit in quietem Mariæ: vouit enim Deo, vt singulis diebus psalterium ex integro decantaret, sicq; virtutibus plenus migrauit ad Dominum, coniunctus cœtibus sanctorum angelorum. Walterus compatriota eius, qui hæc, quæ dicta sunt, domino Henrico Abbati nostro recitauit, & ipse mihi,

Mat.18.

Philip. 1. cùm cuperet dissolui & esse cum Christo, diceretque
Psal. 41. quotidie in oratione: Quando veniam & apparebo
Isaiæ 33. ante faciem Dei? vox illi diuina respondit: Regem in decore suo videbunt oculi tui. Qui cùm moreretur, stella lucida de clara super locum migrationis eius apparuit, ita vt in tota illa prouincia videretur. APOLLONIVS: Satis credibile est, quod visio stellæ illius radiantis, meritum designauerit animæ egredientis. CÆSARIVS: Rectè moueris. Hoc autem scias, quod rarissimè contingit, vt sole existente in superiori hemisphærio stella aliqua videatur: quòd verò super morientem stella visa est, signum fuit, quòd sancta illa anima in magna virtutum celeritate Christo soli iustitiæ coniuncta est. APOLLON. Non miror si Deus eos, quos tam euidenter ad conuersionem vocat, tam excellenter in morte glorificat. CÆSARIVS: Dicam tibi adhuc conuersionem vnius monachi, in qua perpendere poteris, quia ibi sola operata sit vocatio siue inspiratio Spiritus sancti.

CAPVT VII.

IN Ecclesia sanctæ Mariæ ad gradus in Colonia erat quidam canonicus nomine Geuardus, ætate adhuc floridus, & mundi vanitatibus satis deditus: in quadam solennitate, cùm statio esset ad eandem ecclesiam secundùm consuetudinem, affuit & dominus Euerhardus sancti Iacobi plebanus, vir iustus atque religiosus, & propter suam sanctitatem omni ciuitati reuerendus: qui cùm venisset ante ostium chori, & introspexisset, contemplatus est eundem Geuardum in tonsura & habitu monachi Cistercienſis, inter concanonicos suos stantem, & miratus valde, dicebat intra se: O factus est Geuardus monachus? Et cùm intellexisset postea visionem fuisse, hoc de illo in corde suo iudicauit, quod postea rei euentus probauit. Et quia consilium diuinæ dispositionis mutari non potest, omnimodè in illo compleri necesse fuit, quod de eo Deus præostendit. Modico elapso tempore idem iuuenis, non sine multorum admiratione, valedicens seculo, conuersus est in Clausstro,

factusq;

factusque nouitius in eodem cœnobio. Quod cùm cognouisset prædictus sacerdos, Hemmenrode venit, & Geuardum visitauit, & quid de illo viderit, omnibus nouitijs recitauit. Hæc mihi dicta sunt a nonno Frederico monacho, qui tunc presens fuit, cùm vir sanctus ista perorauit. Idem Geuardus postea in tantum profecit, vt domino Hermanno primo vallis sancti Petri Abbati succederet, & non modicum per eum locus ipse, tam in religione quam in possessionibus, proficeret. Quòd si tibi minùs suffecerint hæc noua exempla, referam tibi etiam de verbis sancti Bernardi testimonia satis vera. APOLLONIVS: quæ nondum legi, audire delectat.

CAPVT VIII.

CÆSARIVS.

DVM ingressus fuisset aliquando regnum Germaniæ sanctus Bernardus Abbas, pacem reformaturus inter Lotharium regem Romanorum, & prædecessoris eius Henrici nepotes, Magũtinorum Episcopus, Albertus nomine, Clericu suum Masselinum, sic ei nomen erat, obuiam ei misit; qui cùm se missum diceret a domino suo ad seruiendum ei, paulisper eũ intuitus vir Dei dixit: Alius Dominus te misit ad seruiendũ sibi. Et cùm ille ad verba sancti expaueſceret, se asserẽs ab Episcopo missum, respõdit beatus Bernardus: Falleris, maior Dominus misit te Christus. Tunc primùm intelligens, quorsum sermonem vibraret, ait: Putas me monachum velle fieri? absit à me, nec cogitaui, nec ascendit in cor meum. Nihilominus tamen illo renuente, famulus Dei affirmabat omnino fieri debere, non quod ipse de se cogitauerit, sed quod Deus de illo disposuit. Qui in eodem conuersus itinere, valedicens seculo, factus est monachus in Claravalle. Ecce vbi in isto voluntas conuertendi, in quo sola operata est voluntas Spiritus sancti? APOLLONIVS: Placet quod dicis, sed dic quæso exemplum de hoc, quod quidam è conuerso conuertantur, solo instinctu spiritus maligni. CÆSARIVS: exemplum præstò est.

CAPVT

CAPVT IX.

Solo instinctu dæmonis conuersi. Vita S. Bernardi l. 1. c. 13.

LEGITVR in vita iam dicti patris, tempore quodam veniſſe ad Clarãuallem magiſtrum Stephanum de vitreio, virum magnæ ſcientiæ, vt putabatur, gratia conuerſionis, de cuius aduentu cùm tota vallis exultaret, perſonam tanti viri conſiderans, beatus Bernardus in hæc verba prorupit: Diabolus eũ adduxit; ſolus venit, ſolus reuertetur. Ad hoc enim venerat, vt quoſdam nouitios, quos in literatura ipſe informauerat, ad ſæculum reduceret. Ne ſanctus pater ſcandalizaret puſillanimes, hominẽ recepit, quem non perſeueraturum ſciebat, vt nouitius fieret conſenſit. At ſpiritus malignus, cùm toto illo anno per os ſui mancipij in aure nouitiorum ſibilaret, nec proficeret, quem ad illorum ruinam adduxerat, ſolum, ſecundùm prophetiam viri Dei, cum multa confuſione reduxit. Audi & aliud exemplum de vicino.

CAPVT X.

VENERVNT ad nos duo ſacerdotes girouagi, ingreſſum petentes, de quorum perſeuerantia cùm penè nulla eſſet nobis ſpes, negatum eſt eis quod poſtulabant. Vno diſcedente, alter, cui nomen erat Goſuuinus, importunitate ſua vt reciperetur obtinuit, qui vix per ſex hebdomadas in probatione ſtetit. Et nocte quadam infra matutinas, mandatis eius qui eum adduxerat obediens, cum furto receſſit. APOLLONIVS: Fortè ſimplici intentione venit. CÆSARIVS: Nequaquam: cùm adhuc cum ſocio ſuo eſſet in hoſpitio, & paterentur difficultatem in recipiendo, dicebat alter ad alterum; Sine, licèt modò nobis ſint graues, tamen eos decipiemus. Hoc quidam Conuerſorum noſtrorum illis ignorantibus audiuit. Nonnullos conuerti ex quadam leuitate animi, ſæpius expertus ſum.

CAPVT XI.

Leuitates animi conuerſi.

VENIT ad nos adoleſcens quidam canonicus in Colonia, magis, vt poſtea rei exitus probauit, ex quadam leuitate mentis, quàm deuotione conuerſionis, qui ſuum nobis aperiens propoſitum,

tum, iuuenibus nostris maximè, non paruum fecit gaudiũ. Dominus Geuardus Abbas noster intelligens solam in causa esse leuitatem, eo quòd delusisset vestimenta sua, sola quippe tunica indutus venit, cùm tamen satis rogaretur suscipere iuuenem, non consensit: qui mox eadem via, qua venerat, redijt, nec aliquando postea alicuius conuersionis mentionem fecit.

CAPVT XII.

ALIVS quidam adolescens bene natus, & diuitum filius, ad nos parentibus ignorantibus venit, & vt reciperetur facilè obtinuit; nolo enim nomina tam huius quàm supradicti exprimere, sperans adhuc eos reuersuros, ne fortè ex hoc patiantur confusionem. Factus itaque nouitius, vix tribus vel quinque diebus elapsis, venerunt amici eius dolentes, & vt reuerteretur ad seculum, plurimum verbis exhortantes. Nouerant eum quandam summam pecuniæ perdidisse, nescio quo ludo, & magis ex dolore quàm deuotione conuersum: & cùm non proficerent, suaserunt vt debita sua solueret, & statim rediret: sicque, non vi sed dolo ab amicis extractus, non est reuersus. Et cùm solenne votum fecisset inter manus domini Abbatis, & propter hoc coram clero ab eo tractus fuisset in causam, per litteras Legati, alijsque modis, quibus potuit, se defendit, asserens se conuersum ex quadam leuitate, & turbatione animi; quod si verum non esset, exemplum domini Henrici Abbatis nostri imitatus fuisset. APOLLONIVS: Hoc quid sit audire delectat.

CAPVT XIII.

CÆSARIVS.

IN Ecclesia Bonnensi idem Henricus canonicus fuit, plures habens redditus; inspirante Deo, fallax seculum occultè deseruit, & desiderio ordinis Cisterciensis accensus, ad domum nostram conuersionis gratia venit. Cùm adhuc esset in hospitio, duo milites fratres eius fugam eius intelligentes, & sicut homines secu-

seculares, carnalia spiritualibus & temporalia æternis præponentes, vnde gaudere debuerant, turbati sunt: & concito gradu venientes, præmiserunt puerũ, qui ei quasi ex parte matris loqueretur, vt tali occasione à conuentu abstraheretur: quem cùm in locum insidiarum idem puer duxisset, accurrentes milites, vi equo iniectum, nolentem & reluctantem, cum dolore totius conuentus, reduxerunt: nondum enim habitum induerat. Per aliquod tempus cum eis commoratus, cùm iam securi essent de eo, iterum fugit, induteque habitu, spem totius reuersionis eius exclusit. Non iste fecit sicut duo superiores, quia non leuitatis vitium, sed virtus constantiæ in conuersione fuit. Hoc exemplum, & alia quædam, quæ hîc ædificationis causa scripturus sum, in homilijs moralibus de infantia Saluatoris posuisse me memini. APOLLONIVS: Puto graue esse peccatum, nouitium redire ad seculum. CÆSARIVS: Quanta sit culpa, facilè perpenditur ex pœna.

CAPVT XIIII.

Redeũtes ex religione ad seculum punit.

PRiusquam venirem ad ordinem, in ecclesia sanctæ Mariæ ad gradus in Colonia canonicus quidam fuit, qui valedicens seculo, religionis habitum in Hemmenrode suscepit. Nomen iuueni Leonius, & erat mihi bene notus. Habebat hic fratres milites in seculo satis potentes, qui cognita eius conuersione, turbati sunt, venientesque ad Claustrum, multis verbis suaserunt, vt rediret ad seculum, ordinis austeritatem ei proponẽtes: & quia obligatus erat debitis, aiebant hoc rationabile vt rediret, debita solueret, sicque reuertens sine querela Domino seruiret; & promiserunt quia eum reducerent: Quorum verbis miser seductus, exire consensit, inimici laqueos non obseruans. Quod videns Hermanus Abbas ingemuit, & cum multo cordis dolore militibus dixit: Hodie fratrem vestrum ejicientes de paradiso, deponitis in inferno. Reuersus ad præbendam suam, deterior factus est quàm priùs, magis operam dans explendis vitijs, quam soluendis debitis. Post annos aliquot gra-

uiter

niter infirmatus, iusto Dei iudicio ex nimietate infirmitatis in furorem versus est; quem cùm sui monerēt de confessione, & de sacra communione, verba salutis non intendit; sed quasdam mulierculas, cum quibus sanus peccauerat, propriis nominibus crebriùs vocitauit: scissis autem catulis carnes illorum calidas, quasi pro remedio, capiti eius nudo imposuerunt, sed nihil ei profuerunt. Non enim poterant carnes rabidæ sedare pœnam apostasiæ. Audi & aliud exemplum de alio nouitio.

CAPVT XV.

MILES quidam Benneco nomine, de villa Palmirsdorp oriundus, mecum in probatione nouitius fuit, vir quidem ætate grandæuus, sed circa propositum religionis minùs deuotus, multis modis tentatus, & in tentatione victus, cùm non acquiesceret consilio fratrum, sicut canis ad vomitū, sic miser reuersus est ad seculum. Secunda vice id actitans, præuentus infirmitate, in domo propria, in habitu sæculari, diem clausit extremum, nullum pœnitentiæ demonstrans indicium. Qui cùm moreretur, tantus fuit circa domum flatus ventorum, tanta super tectum multitudo coruorum, vt excepta vna vetula, omnes de domo territi fugerent, & morientem deserent. Ecce quali morte moriuntur, qui à Deo recedunt. APOLLONIVS: Puto quia flatus ille ventorum, & turba crocitantium coruorum, euidens fuerit signum præsentiæ dæmoniorum. CÆSARIVS: Planè ita est; ait enim Saluator: Nemo mittens manum ad aratrum, & respiciens retro, aptus est regno Dei. Miles iste, quia per Apostasiam retro respexit, de culpa non pœnitendo, ministris gehennæ gaudium fecit. APOLLONIVS: Si tanta est culpa nouitio redire ad seculum, quid est quod sanctus Benedictus præcepit, vt perlecta regula nouitio in hęc verba dicatur: Ecce lex sub qua militare vis; si potes obseruare, ingredere; si non potes, liber discede? CÆSARIVS: Mauult sanctus pater inter duo mala nouitium discedere tempore probationis, quàm iam monachum post

Luc. 9.

diem

diem professionis, vnde eum liberum vocat à loco, nõ à voto: vt enim taceam de his, qui iam habitum religionis induerunt, qui semel ac secundo in facie capituli stabilitatem suam promiserunt: secularibus personis, quæ solo verbo votum fecerũt inter manus Abbatis, nequaquam licitum est vitam secularem sectari, vel matrimonio ligari. Circa nouitium, in necessitate dominus Papa dispensat, vt ad ordinem transeat mitiorem: sed non permittit, vt ad vitam redeat sæcularem. Ex his quæ dicta sunt dinoscere poteris, quosdam conuerti sola vocatione Dei, alios solo instinctu spiritus maligni, nõnullos quadã leuitate animi. Quòd autem quidam conuertantur per ministerium aliorum, certum est; quia sicut olim in tabernaculo Dei, cortina traxit cortinam, ita hodie in ecclesia Dei, frater trahit fratrem, & hoc tribus modis, sermone videlicet, oratione, exemplo religionis: Ecce funiculus triplex, qui difficile rumpitur. APOLLONIVS: de his exempla requiro.

Author hic loquitur de nouitijs voto aliquo obligatis.

Eccles. 4.

CAPVT XVI.

CÆSARIVS.

Aliorum sermone conuersi.

IN Claraualle ante hos vndecim ānos monachus quidam Henricus nomine defunctus est, vir grandæuus & sanctus; corpore quidem contractus & confractus, sed corde multum diffusus ac dilatatus. Multas hic habebat à Deo consolationes, plurimas reuelationes, spiritu pollẽs prophetiæ, nullius expers spiritualis gratiæ. Venerabilem hunc virum tempore generalis capituli Abbates frequentabant, quos plurimum suis sermonibus ædificabat. Huic familiaris erat dominus Geuardus Abbas noster, cui inter cætera narrauit totũ ordinem conuersionis suæ. Cùm sanctus Bernardus prædicaret crucem in Diocæsi Cõstantiensi, contigit eundem Henricum interesse sermoni, qui cùm esset homo diues & potens, multa habens castra, & cum diuitijs infinita crimina, sermone viri Dei compunctus, ait ad ipsum: Domine, si mẽ nõ terreret illa consuetudo, quam intellexi esse in ordine vestro, scilicet quòd veniẽtes ad vos indifferẽter

ad

ad diuersas emittitis regiones, ego me vobis redderem in continenti. Cui vir sanctus respondit; Ego sub conditione te non recipiam, sed hoc tibi promitto, quia si in Claraualle monachus fueris, ibi morieris. Audito hoc verbo, mox se reddidit, factusque est interpres Abbatis, eo quòd in vtraque lingua, Gallicana videlidet & Teuthonica, multùm foret expeditus. Videns hoc quidam balistarius seruus eius, homo crudelis & pronus ad fundendum sanguinem, nimis de domini cõuersione turbatus, telum balistæ imposuit, vt sanctum Abbatem feriret, statimq; ab angelo Domini percussus, retrorsum cecidit, & expirauit. De cuius tam repentina morte Henricus territus, & maximè de perditione animæ contristatus, sciens Abbatis sanctitatem, & in signis potentiam, cecidit ad pedes eius, humiliter cum multa instantia supplicans, quatenus miserum de faucibus inferni suscitando liberaret. Compassus vir beatus tam vnius dolori, quàm alterius perditioni, flexis genibus Deum cum lacrymis exorauit, & mortuum celeriùs suscitauit. Qui suscitatus, ad suscitantis pedes corruit, & vt se in Conuersum susciperet, cum multis suspiriis petiuit: cui vir sanctus respondit: Scio quòd naturaliter proteruus sis ac distortus, nec expedit vt sis inter religiosos; sed volo vt crucem suscipias, mare transeas, vt cum Saracenis cõfligendo citiùs finiaris. Et fecit sic, crucem suscepit, mare transiuit, cum inimicis crucis dimicauit, & in conflictu necatus ad Deum migrauit. Eodem tempore mulier quædam paralytica clamauit post hominem Dei, sanitatem ab eo postulans; & cùm sequi non valeret, iam enim præcesserat, misertus illius Henricus, leuauit eam in equum suum, quam sancto præsentans, benedictione percepta deposuit, quæ sana facta stetit, & propriis pedibus gaudens ad propria remeauit. Hæc ab ore domini Geuardi audiui. Iste est Henricus, qui tempore quodam ab eodem sancto patre in partes remotiores missus, glacie sub pedibus eius fracta, longiùs sub vnda tractus, mirabiliter est illius benedictione reductus. Ecce iste sermone con-

uersus est. Sed quid quæro exempla de remoto, cũ hoc quod de alijs recito, impletum gaudeam in meipso?

CAPVT XVII.

EO tempore quo rex Philippus primò vastauit diœcesim Colonien sem, contigit me cum domino Geuardo Abbate, de monte sanctę Walburgis ire Coloniam: & cùm me in via cum multa instantia hortaretur ad conuersionem, nec proficeret, retulit mihi visionem illam gloriosam Claræuallis, in qua legitur, quòd quodam tempore messis, cùm conuentus in valle meteret, beata Dei genitrix virgo Maria, & sancta Anna mater eius, ac sancta Maria Magdalena, de monte venientes, quodam viro sancto, qui stabat ex aduerso, aspiciente, in vallem eandem cum magna claritate descenderunt, monachorum sudores terserunt, flabellis manicarum suarum vẽtum admouerunt, & reliqua quæ ibidem posita sunt. Sermone huius visionis in tantum motus fui, vt Abbati promitterem, me non venturum nisi ad eius domum gratia cõuersionis; si tamen Deus mihi inspiraret voluntatem. Astrictus tunc fueram voto peregrinationis ad sanctam Mariam Rupis Saluatoris, quæ maximè me resinuit: qua per menses tres expleta, nullo amicorum meorum sciẽte, sola Dei misericordia præueniente & promouente, ad vallem sancti Petri veni, & quod sermone conceperam, nouitius factus, opere ostendi. Simile penè contigit fratri Gerlaco de Dinge monacho nostro. APOLLONIVS: Non erit inutile his qui adhuc in sæculo sunt, exempli gratia talia audire.

CAPVT XVIII.

CÆSARIVS.

ANTE hos tres annos dominus Henricus, qui nunc est Abbas noster, dum vice Abbatis de Claraualle visitaret in Frisia, contigit eum hospitari in castro cuiusdã militis nomine Suederi. A quo cùm multũ deuotè susceptus esset, vt ei consuetudinis est, recitauit ibi quędã mirifica, quæ in ordine nostro cõtigerunt; & cùm adesset prędictus Gerlacus, filius

filius fratris eius militis, canonicus maioris ecclesiæ in Traiecto, sicut terra bona, semen verbi in agro cordis sui suscepit, & non multo pòst, fructum ex eo centuplum fecit. Qui, sicut mihi postea in probatione retulit, ex illa hora propter conuersionem cœpit fluctuare, & qualiter conceptum ardorem extingueret, diligentiùs cogitare. Nacta igitur occasione, ne notaretur, quasi ad studium Parisios perrexit; vbi cùm modicum fecisset tempus, ad nos diuertit, factúsque nouitius, ad spirituale studium se conuertit. Ex his duobus exemplis patet, quosdam sermone conuerti, vt impleatur illud Apoc. Qui audit, dicat; Veni: qui audit vocem Domini se vocantis, per internam inspirationem, iustum est, vt & alios vocare studeat per sermonis exhortationem. APOLLONIVS: Fateor mihi ista sufficere de sermone: nunc procedas obsecro de oratione. CAESARIVS: Sicut multos conuertit exhortatio sermonis, ita plurimos ad ordinem trahit virtus orationis. Vnde Apostolus Iacobus dicit: Orate pro inuicem, vt saluemini: Multũ enim valet deprecatio iusti assidua. Cuius efficaciam per exẽpla subiecta pleniùs agnoscẽs.

Apoc. 22

Iacob. 5.

CAPVT XIX.

Conuersi per aliorum orationes.

ACCIDIT tẽpore quodam, vt Hẽricus germanus regis Franciæ veniret in Claramvallem, locuturus beato Bernardo super quodam seculari negotio; totum etiam conuentum visitans, illius se orationibus commendauit: cui venerabilis Abbas inter cętera vitæ salutaris monita respondit; Confido in Domino, te non moriturum in eo, in quo nunc es statu, sed velociter experimento probabis, quantum tibi istorum prosit oratio, quos expetisti. Quod eodem die probatũm est, non sine multorum admiratione, de tanti iuuenis exultantes conuersione: sui eum lugebant, & tanquam mortuum cernerent, ita inconsolabiliter eiulabant. APOLLONIVS: Non miror, si citò potuit conuerti, qui se habilem exhibuerat conuersione. CAESARIVS: Quòd si illius conuersionem magis ascribis eius meritis, quàm orationibus

iustorum, audi quid post hæc actum sit. Cùm socij ac tota familia Henricum, vt iam dixi, deplangerēt, Andreas quidam parisiensis, ex nimia impatientia doloris, quasi in furorem versus, dominum suum ebrium, insanum, mentisque impotem vociferabatur, neque conuitijs neque blasphemijs parcens. Et cùm Henricus virum sanctum deprecaretur, vt pro illius conuersione operam daret, respōdit: Ne sis pro illo solicitus, anima eius modò in amaritudine est, tuus est ille. Et cùm repeteret audiente Andrea hoc verbum, ille sanctam religionem plurimum abhorrens, talia in corde suo tacitus voluebat, sicut postea confessus est: In hoc te nuntio falsum esse prophetam, de hoc enim certus sum, quod locutus es verbum, & non fiet. Hoc tibi coram Rege, & principibus, in celebri conuentu improperabo, vt falsitas tua omnibus innotescat. Et cùm altera die recederet, mala omnia monasterio imprecans, & vallem funditus subrui desiderans, in ipsa nocte victus, & quasi vinctus, trahente se gratia, & vim faciente spiritu Dei, vix diem expectare potuit, & ad monasterium reuertens, cunctis mirantibus,
Act. 9. alterum se exhibendo Saulum, beato viro se reddidit. Vbi quæso in isto fuit conuertendi voluntas, siue conuersionis habilitas? Ecce Andreas iste, quantum in ipso fuit, à gratia se auertit: sed virtus orationis sanctorum, aduersum potenter conuertit. APOLLONIVS: Mira sunt hæc & stupenda, & vt considero, iustorum oratio præcipuè peccatoribus est appetenda.

CAPVT XX.

CÆSARIVS.

IN domo nostra quidam monachus est, qui ad ordinem veniens, germanum suum, quem vnicum habuit, adhuc conuersioni, propter ætatem minùs habilem, in seculo reliquit. Timens eum seculi impedimentis irretiri, eiusque per hoc cōuersionem impediri, quotidie Dominum orauit, maximè tamen beatam eius genitricem, vt illius suis precibus accelerare

rare dignaretur conuersionem, cuius in seculo periculosam esse considerauit habitationem: nouerat pueros à suo proposito facilè posse auerti. Attendens pius Dominus, pium monachi circa germanum studium, cordi Abbatis immisit, vt puerum susciperet, quem infra annos, sine officij sui periculo, susscipere non potuit. Ea nocte qua habitum induit, quidam ex sacerdotibus huiusmodi visionem de illo vidit. Videbatur ei quòd matrona pulcherrima ante ostiũ monasterij staret, & puerum pulchrum in brachijs teneret, a quo interrogata cuius esset puer ille, respondit: Filius illius monachi est, fratrem eius nomine designans, simulque nomen nouitij intrantis exprimens: & sicut ipse intellexit, qui hanc visionem vidit, ipsa matrona pulcherrima, beata Dei genitrix fuit. Secundum Apostolum; Qui alium verbo vel exemplo ad bene viuendum informat, hunc profectò tanquam proprium filium Christo generat. Quod autem eundem nouitium venerabilis virgo Maria ad ostium monasterij, quasi mater filium, dignata est præsentare, dedit patenter intelligere, eius conuersionem prædictum monachum suis orationibus per eius magna merita obtinuisse. APOLLONIVS: Satis ex his cognosco virtutem orationis, supereſt vt cognoscam & virtutem, quæ est in exemplo religionis. CÆSARIVS: Hoc scias, quia multi quotidie sine exhortatione sermonis, nullis specialibus adiuti orationibus, per sola exẽpla religionis ad ordinem trahuntur, & per quædam signa deuotionis, disciplinæ, vel sanctitatis, quæ vident, conuertuntur.

1. Cor. 4. & ad Philem.

CAPVT XXI.

Exemplis bonis cõuersi.

FRATER Theodoricus monachus noster, cùm adhuc adolescens esset in seculo, sacerdotẽ quẽdam cognatum suum iam nouitium visitare venit; sed non vt conuerteretur venit. Contigit interim fratrem mortuum sepeliri, quo sepulto, cùm conuentus dicta Antiphona, Clementissime Domine, circa sepulchrum hinc inde cum multa humilitate, veniam peteret, diceretq; : Domine miserere super peccatore;

ita est compunctus, ita ad conuersionem est accensus, vt qui priùs a Domino Geuardo Abbate admonitus, conuerti noluerat, ab illa hora vt susciperetur, vix multis precibus obtineret. Talem modum suæ conuersionis sæpius mihi recitauit tempore suæ probationis. Recitauit mihi & frater Bernardus monachus noster in Vilario monasterio, ad visionem similis veniæ primùm voluntatem conuertendi se concepisse. APOLLONIVS: Miror quòd res tam modica tam magnum salutem operatur in anima. CÆSARIVS: Quid de hoc miraris? Quantum ad massam, multum modica est pillula, sed quantum ad efficaciam, virtus illius est maxima; omnes corporis venas percurrit, humores soluit & ejicit, infirmum ad sanitatem conuertit. Si tanta virtus consistit in perceptione vnius corporalis pillulæ, quare mirari debes maiorem esse, & ideo maiorem, quia spiritualem, in visione vnius veniæ? Audi & aliud.

CAPVT XXII.

NOBILIS adolescens dominus Adolphus, nunc Episcopus Osnaburgensis, canonicus fuerat maioris ecclesiæ in Colonia; hic cùm tempore quodam ad Campum, domum ordinis nostri veniisset, & post missam ad orationem in oratorio staret, vidit quomodo monachi, tam senes quàm iuuenes, ad vniuersa currentes altaria, ad disciplinas suscipiēdas nudabant dorsa sua, humiliter confitentes peccata sua: quæ visio, sicut mihi quidam eius familiaris narrauit, tantum boni operata est in corde adolescentis, vt abire non posset, sed seculi pompam contemnens, & totū se ad Deum conuertens, ibidem manens, sacrum religionis habitum susciperet: in quo tantum profecit, vt non multo tempore pòst, tum propter nobilitatem tum propter religiositatem, in prædicta ecclesia apicem conscenderet episcopalem.

CAPVT XXIII.

NOSTRI Henricum camerarium nostrum, huius cōuersio talis fuit: Cùm esset clericus, & maioris ecclesiæ in Treueri canonicus, atque multis

alijs

alijs ecclesiasticis stipendijs honoratus vel oneratus, tempore quodam infirmatus est: spe igitur recuperandæ sanitatis, accepta secum pecunia, Coloniam descendere nauigio proposuit, vt & physicos, quorum illic copia est, consuleret, & ex ipsa aëris mutatione aliquod remedium perciperet. Venienſque contra monasterium nostrum, loci nomen requisiuit & agnouit, dicensque se velle hospitari in monasterio, pueros suos ad Abbatem pro equis, quibus ascenderet, præmisit, & accepit. Eadem nocte nescio quid viderit, vel quo instinctu conuersus fuerit, manè familiã suam flentem cum naue remisit, & habitum regulariter induens nobiscum permansit.

CAPVT XXIIII.

FRATER Gerlacus sacerdos & monachus noster, propter signa vnius deuotionis, quam in quodam monacho nostro vidit, sicut mihi cõfessus est, primum conuersionis amorem concepit. Die quadam cùm monachus ille, quem bene nosti, missam in eius parœcia celebraret, tantam secundùm consuetudinem habebat gratiam lacrymarum, vt Gerlacus, qui propter ministerium ex látere stabat, eandem considerans gratiam, admirans Dominum glorificaret. Ex illa hora ita cœpit ordinem diligere, vt nõ quiesceret, donec vnus ex ordinis personis fieret. Multa tibi adhuc possem dicere de his, qui exemplo aliorum conuersi sunt, sed breuitati studendum est. APOLLONIVS: Ex his quę iam audiui, certum est alios conuerti per sermonem exhortationis, alios per virtutem orationis, nonnullos solo exemplo religionis. CÆSARIVS: Dictum est superiùs, adhuc alias esse causas multiplices, quæ multis occasiones sunt conuersionis, scilicet infirmitatem, paupertatem, captiuitatem, notam alicuius infamiæ, periculum præsentis vitæ, timorem siue visionem gehennalis pœnę, solum desiderium cęlestis patriæ. APOLLONIVS: De his precor vt exempla subiungas. CÆSARIVS: Quòd quosdam compellat infirmitas conuerti, quotidie videmus.

CAPVT XXV.

Infirmitate compulsi ad conuersionem.

ANTE hoc triennium miles quidam Lodouicus nomine, de castro Are, in acutis laborabat, & vocatus est Dominus Abbas, vt infirmum visitaret. Inardescente infirmitate, cùm miles idem iã omnino esset desperatus, monitus est ab Abbate, vt se ordini redderet, & votum conuersionis, vt mos est, verbis exprimeret; qui consilio acquiescens, mox vt ex consensu vxoris inter manus Abbatis se reddidisset, facies eius cępit immutari, & quodammodo alterari, ita vt pallor verteretur in candorem, & color liuidus proficeret in ruborem, cunctis qui aderant stupentibus, & Dei donum in moribundo mirantibus. Et vt pius Dominus adhuc manifestiùs ostenderet, quia propter votum ordinis infirmum distulisset, cœpit idem miles sine sudore, sine sanguine, sine sternutatione, contra infirmitatis naturam, conualescere. Qui non ingratus beneficijs diuinis, deportari se fecit ad monasteriũ nostrũ, in quo factꝰ nouitius & monachus, nõ multo pòst migrauit ad Dominũ. APOLLON. Sicut ex verbis tuis colligo, opinio tua est, infirmũ per pœnitentiam & orationes dies suos posse prolõgare.

CAPVT XXVI.

CÆSARIVS.

NON hoc dico, quia non credo quempiã posse terminum sibi à Deo constitutum extendere, sed mortem quandoque eminentem euadere. Quod si verum non esset, ecclesia superfluè pro infirmãtibus oraret. Cùm oratio sancta mortuos suscitet ad vitam, cur non, quod minus est, morituris obtineat sanitatem? Ezechiæ pœnitenti & flenti per Isaiam à Domino dicitur: Audiui orationem tuam, & vidi lacrymas tuas: ecce ego adjiciam super dies tuos quindecim annos. Super quem locum Haymo sic dicit: Sciendum verò, quòd sicut protoplasto quasi sub conditione datum est, vt immortalis esset, si diuinæ iussioni obediret; ita in prædestinatione Dei hi quoque anni dati sunt illi, si innocenter viuens, minimè superbiret: qui verò propter superbiam subtracti sunt,

4. Reg. 20 Isaiæ 38. Haymoin cap. 38. Isaiæ.

sunt, propter humilitatē iterum restituti sunt. APOLLON. Vellem mihi ista, quia profunda sunt ex scripturarum testimoniis apertiùs probari, quia nodus diuinę prędestinationis multis via fui erroris. CÆSARIVS: Nodus diuinæ prædestinationis mihi prorsus insolubilis est; Quis enim nouit sensum Domini, aut quis consiliarius eius fuit? attamē quæ superiùs dicta sunt, scripturarum authoritate referantur. Sanctus Iob de hominis mutabilitate loquens, dicit Deo; Constituisti terminos eius, qui præteriri non poterunt. Ecce in hoc loco habes, homini terminum viuendi à Deo cōstitutum, & quòd idem terminus intransgressibilis sit. Quòd verò eundem terminum quandoque quis malè viuendo possit præanticipare, testis est Psalmista, qui dicit: Viri sanguinum & dolosi non dimidiabunt dies suos. Si non cōceditur eis dies, quibus viuere poterāt, dimidiare, certum est illos longè infra terminum, cōstitutum deficere. Similiter boni bene viuendo quandoque merentur terminum suum præuenire, sicut de vno bono in omnium bonorum persona dicitur; Raptus est, ne malitia mutaret intellectum illius, & ne fictio deciperet animam illius. Desinant ergo homines stulti stulta dicere, stultè credere, quia hodie pauci sunt principes, pauciq; nobiles, qui dies suos impleāt, & ad ætatem senilem perueniāt. Quare hoc? nimirum quia pauperes deprædantur, & pauperum lacrymis ante tēpus suffocantur. Vis ne audire exemplū dequodam tyranno, qui quia dies suos curtare peccādo non credidit, liberiùs peccauit? APOLLON. Volo & desidero.

Rom. 11.

Iob 14.

Psal. 54.

Sap. 4.

CAPVT XXVII.

CÆSARIVS.

EX relatione cuiusdam viri religiosi cognoui, Lodouicum Lantgrauiū, patrem Hermanni Lantgrauij, qui ante hos duos annos defunctus est, in errorem periculosum, non solùm propriæ animæ, sed & subditorum substantiæ decidisse: qui cùm esset prædo ac tyrannus maximus, duras & plurimas in sibi cōmissum populum faciens exactiones, multas ecclesiarum sibi vsurpans possessiones, & propter hoc, aliaque

plurima mala, à viris religiosis corriperetur, qui ei proponebant in confessione pœnam malorum, & gloriam electorum, verbum miserabile respondit: Si prædestinatus sum, inquit, nulla peccata poterunt mihi regnum cœlorum auferre; si præscitus, nulla bona mihi illud valebunt conferre. Et, sicut mihi dicere solitus erat nonnus Conradus senex monachus noster, de Thuringiæ partibus oriundus, versiculum illum
Psal. 113 Psalmistæ; Cœlum cœli Domino, terram autem dedit filijs hominum, loco prouerbij ad suam excusationem arguentibus se proponebat: erat siquidem literatus, & ob hoc ampliùs induratus. Et cùm ei dicerēt viri timorati; Domine parcite animæ vestræ, desistite peccare, ne Deus prouocatus, peccatorem in peccatis occîdat, iterum respondit: Cùm venerit dies mortis meæ, moriar, non illum potero bene viuendo extendere, neque malè viuendo præuenire. Volens illum pius Dominus à tanto errore misericorditer reuocare, & reducere ad mentem, infirmitate periculosa cœpit eum flagellare. Vocatus est medicus eius, vir bonus & discretus, & non solùm in physica, sed etiam in Theologia non mediocriter literatus: cui Princeps dixit: Vt vides infirmus sum valde, adhibe curam vt possim conualescere. Memor medicus illius erroris, respondit: Domine, si venit dies mortis vestræ, non vos poterit cura mea morti subtrahere; si verò moriturus non estis de infirmitate ista, superflua erit medicina mea. Et ille: Quomodo sic respondes? si mihi non fuerit adhibita curę diligentia, & dieta proposita, potero tam à me ipso quàm ab alijs imperitis negligi, & ante tempus mori. Audito hoc verbo physicus multum hilaris effectus, data occasione respondit: Domine si creditis vitam vestram posse protelari virtute medicinæ, quare hoc credere renuitis de pœnitentia, & operibus iustitiæ, quæ sunt antidota animę? sine his anima moritur, sine his ad sanitatem, quæ est in futura vita, nemo peruenit. Considerās Lātgrauius pōdus verborum, & quòd rationabiliter peroraſſet, dixit ei: De cætero medicus esto animæ meæ, quia

per

per tuam linguam medicinalem Deus liberauit me à maximo errore. APOLLONIVS: Nunquid bene postea vixit Princeps iste? CÆSARIVS: Minimè, promisit verbis, quod non impleuit factis: qualis eius finis fuerit, cum quanta sarcina peccatorum obierit, pœna tormentorum illius in sequentibus te docebit. Reuertamur igitur ad præcedentia, quia longam hanc euagationem fecit interrogatio tua.

CAPVT XXVIII.

Paupertate impulsi.

SICVT multos trahit ad ordinem medicina infirmitatis, ita plurimos intrare compellit caminus paupertatis. Sæpe vidimus, & quotidie videmus, personas aliquando in seculo diuites & honestas, vt sunt milites & ciues, cogente inopia venire ad ordinem, magis ex necessitate volentes diuiti Deo seruire, quàm inter cognatos & notos egestatis confusionem sustinere. Cũ quidã vir honestus exponeret mihi conuersionis suæ ordinem, adiecit: Certè si in rebus meis habuissem prosperitatẽ, nũquam venissem ad ordinẽ. Noui quosdam, qui patribus siue fratribus conuertentibus, cõuerti renuerũt, & cũ consumpsissent omnia sibi dimissa, tunc primùm venerunt, necessitatem pallio deuotionis palliãtes, vel potiùs de ipsa necessitate virtutem facientes. APOLLONIVS: Non est necesse de talibus exẽpla quærere, cũ videamus tali occasione plures maximè conuersos ad ordinem venire: sed beati sunt illi, qui diuitias habuerunt, & pro Christo illas contempserunt. CÆSARIVS: Non ideo beati, quia diuitiarum possessores, sed ideo beati, quia diuitiarum contẽptores. Plus placuerunt Deo duo minuta viduę, quàm multæ diuitum eleemosynæ. Scias etiam quosdam conuerti propter erubescentiam alicuius culpę, siue notam qualiscunque infamiæ. *Marc. 12*

CAPVT XXIX.

Nota infamiæ.

IVVENIS quidam in domo nostra nouitius fuit, quẽ occasio huiusmodi ad ordinem traxit: Fuerat siquidẽ canonicus cuiusdã ecclesiæ in Colonia, qui cùm fecisset Domino, clerico honesto, cuius tunc tẽporis commẽsalis erat, furtum, licèt paruũ, & à seruis illius

illius deprehensus fuisset, in tantum erubuit, vt de seculo fugiens, monasterium nostrum peteret, atque nouitius fieret. Maluit Deo seruire, quam tantam cõfusionem inter suos confratres sustinere. Ego eodem tempore in eadem ecclesia positus, causam conuersionis eius, vt iam dictum est, intellexi, & quia stabilis non esset talis conuersio, satis timui.

CAPVT XXX.

ALIVS quidam adolescens sanctimonialẽ quandam imprægnauerat, & confusione vrgente, simulque timore, eo quòd femina nobilis foret, conuersus est in ordine nostro: & quam diabolus ei præparauerat in ruinam, per occasionem facta est illi in salutem. Iuuene suprà dicto, iusto Dei iudicio, ordinem deserente, iste adhuc perseuerat, Dei se misericordia conseruante. APOLLON. Vt video, non est volentis, neque currentis, sed miserentis est Dei. CÆSARIVS: Ita est. Quòd quidam etiam conuertantur ob periculum vitæ temporalis, hoc exemplo doceberis.

Rom. 9.

CAPVT XXXI.

Periculũ vitæ.

EO tempore, quo Rex Otto profectus est Romã coronari in Imperatorem, imperium supra Mosellam fratri suo Henrico Palatino regendum commisit: hic nobilem quẽdam virum prædonem per iudicium capitali sentẽtia damnauit: aduenit Daniël Abbas Sconauiæ, suisque precibus apud Palatinum obtinuit, vt ei liceret viuere, & Deo pro peccatis suis in ordine Cistercienſi satisfacere. Sic homo pro suis sceleribus morti addictus, per gratiam conuersionis euasit sententiam damnationis. Frequẽter huic similia audiui, scilicet vt homines flagitiosi pro suis criminibus variis suppliciis deputati, beneficio ordinis sint libertati. APOLLONIVS: Licèt hæc videantur minima, non tamen sunt parui pendenda, eo quòd sint ædificatoria. CÆSARIVS: Quibus hæc videbuntur minima, audiant de his, quos timor pœnæ gehennalis conuertit, magna atque terribilia.

CAPVT

CAPVT XXXII.

Gehennæ metus.

ANTE hos annos vigintiquatuor, Abbas quidam Morimundis fuit, quem talis necessitas ad ordinem traxit: quæ de illo dicturus sum, ex relatione domini Hermanni Abbatis loci sanctæ Mariæ cognoui, qui eundem Abbatem vidit, loquentem audiuit, atque gestus illius diligentiùs, vtpote qui mortuus fuerat, & reuixit, considerauit. Cùm esset iuuenis cum cæteris scholaribus studebat Parisiis; qui cùm esset duri ingenii, labilisque memoriæ, ita vt penè nihil posset capere vel retinere, ab omnibus irridebatur, ab omnibus idiota iudicabatur; vnde cœpit turbari, multisque doloribus cor eius affligi. Contigit vt die quadam infirmaretur, & ecce Satan affuit, qui diceret ei: Vis mihi facere homagium, & ego tibi dabo scientiam omnium literarum? Audiens hæc iuuenis, expauit, & diabolo talia suggerenti respondit: Redi post me Satanas, quia nunquam eris dominus meus, neque ego homo tuus; & cùm ei nõ acquiescceret, manum illius quasi violenter aperuit, lapidemque imponens dixit: Quamdiu cõclusum tenueris lapidẽ istum in manu tua, scies omnia. Recedente inimico, inuenis surrexit, scholas intrauit, quæstiones proposuit, omnesque disputando superauit. Mirati sunt omnes, vnde idiotæ tanta facundia, nouitas tam inusitata: ille verò negotium celatum habuit, nec alicui hominũ causam tantæ scientiæ exponere voluit. Non multo pòst infirmari cœpit vsque ad mortem; vocatus est sacerdos, qui eius audiret confessionem, cui etiam inter cætera cõfessus est, quomodo à diabolo recepisset lapidem, & cum lapide scientiam. Respõdit sacerdos: Projice miser artem diaboli, ne expers fias scientiæ Dei; territus ille, lapidem, quem adhuc manu tenebat, projecit, & cum lapide fallacem scientiam deposuit. Quid plura? Defunctus est clericus, & corpus eius positum in Ecclesia, ordinatis circa feretrum scholaribus, qui more Christiano psalmos decantarent, Dæmones animam rollentes, & ad vallem profundam, terribilem, fumũque sulphureum euaporantem, illam portantes, ordinabant

dinabant se ex vtraque parte vallis; & qui stabant ex vna parte, animam miseram ad similitudinem ludi pilæ projiciebant; alii ex parte altera, per aërem volantem, manibus suscipiebant; quorum vngues ita erant acutissimi, vt acus exacutas, omneque acumen ferri incomparabiliter superarent: à quibus ita torquebatur, sicut postea dicebat, cùm eum iactarent vel exciperent, vt illi tormento nullum genus tormentorum posset æquiparari. Misertus illius Dominus, misit nescio quam cęlestem personam, virum magnę reuerentiæ, qui dæmonibus tale nunciũ deferebat: Audite, præcepit vobis Dominus altissimus, vt animam à vobis deceptam dimittatis. Mox omnes inclinantes simul animam demiserunt, nec eam amplius tangere præsumpserunt. Quæ reuersa ad corpus, membra exanimata viuificauit, viuificata erexit, scholares circumsidentes in fugam vertit; descendensque de feretro, dicebat se viuere, & quid viderit, quídve audierit, magis opere quam sermone manifestauit. Nam statim conuersus in ordine Cisterciensi, tam rigidus fuit sibi, tam durus castigator corporis sui, vt omnibus, qui eum videre poterant, patenter daretur intelligi, quia pœnas senserit purgatorij, vel potiùs inferni. APOLLONIVS: Expediri vellem, vtrùm locus in quo tormentabatur, intra metas fuerit inferni siue purgatorii. CÆSARIVS: Si vallis illa pertinebat ad gehennam, cõstat eius confessionem fuisse sine contritione, quod satis ex hoc probatur, eo quòd maximè pœnam illam, teste cœlesti nuntio, sustinuit propter consensum retenti lapidis. APOLLONIVS: Nunquid dicendus est dæmoni consensisse? CÆSARIVS: Non vt ei faceret homagium consensit, sed in tantum consensit; quòd non statim lapidem de manu iactauit, sed ad vsum scientiæ diligentissimè reseruauit; circa quem etiam tanto afficiebatur amore, vt nec quidem in infirmitate deponeret, sed cum dolore ad imperium sacerdotis projiceret. Si eum dixero fuisse in purgatorio, suspecta est mihi absentia sanctorũ angelorum, & præsentia dæmoniorum, qui animam egressam suscipiebant,

susceptam

susceptam deducebant, deductam tam crudeliter extorquebant. Dicebat magister Rudolphus Scholasticus Colonienſis, in cuius ſcholis & ego frequentiùs eram, quòd dæmones animam electam de corporis ergastulo egredientem nunquam tangerent, ſed beati angeli ad loca purgatorii, ſi tamen digna eſſet purgatorio, deportarent: tali enim exẽplo vtebatur; Non decet, ait, vt carbonarius purget aurum, ſed aurifex. Poſtea verò propter meritum vitæ ſuſcitatus, factus eſt Abbas in Morimunde, in vna de quatuor primis domibus, vir ſanctus & iuſtus. De quo cùm interrogaſſem prædictum Hermannum Abbatem, ſi viderit illum aliquando ridentem, quia de reſurgentibus dicitur, quòd ridere non ſoleant. Reſpondit: Scias me hoc ipſum in illo conſideraſſe, nec potui deprehendere in geſtibus eius nutum quidem leuitatis, tantæ erat grauitatis, tãtæ longanimitatis: nunquam illum vidi, ne quidem ſubridentem, neque verba leuitatis proferentem. APOLLONIVS: Miror ſi aliquid dixerit de forma & virtute animæ. CÆSARIVS: Etiam, aſſerebat animam ſuam fuiſſe tãquam vas vitreum & ſphericum, oculatam retro & antè, plurimũ habuiſſe ſciẽtiæ, vidiſſe vniuerſa. Nam ſcholaribus circa feretrum ſedentibus, quæcunque actitauerant manifeſtauit; Vos inquit teſſeris luſiſtis, vos inuicem capillis traxiſtis, vos diligenter pſallebatis. APOLLONIVS: Valde me lætificat, quòd vir iſte, qui corpore exutus tanta in pœnis vidit, tanta audiuit, cæteris religioſis ordinibus omiſſis, ordinem noſtrum intrare voluit. CÆSARIVS: Meritò lætificare te debet, ſed aliud tibi dicam, quod eandem tuam lætitiam geminet.

CAPVT XXXIII.

DVo iuuenes, ſicut didici lectione, non relatione, apud Toletum ſtudebant in necromãtia; accidit vt vnus illorum vſque ad mortem infirmaretur, qui cũ moriturus eſſet, rogauit alter, vt infra viginti dies ſibi appareret, & promiſit, ſi tamẽ ſibi concederetur. Sedẽte eo die quadã in Eccleſia corã imagine

imagine beatæ Virginis, & Psalmos pro anima illius legente, affuit miser ille, miserrimis gemitibus sua indicans tormenta; quem cùm interrogasset, vbi esset, vel quomodo haberet, respondit; Væ mihi, quia æternaliter damnatus sum, propter artem quam didici diabolicam; quia reuera mors animæ est, sicut titulus eius ostendit: consulo autem tibi tanquam socio meo vnico, vt ab hac execrabili scientia recedas, & vitam religiosam sectãdo, Deo pro peccatis satisfacias. Quę cùm viuus interrogasset, vt tutiorem sibi viam viuẽdi ostenderet, iterum respondit: Non est via securior, quàm ordo Cisterciensis, neque inter omne genus hominum pauciores descendunt ad inferos, quàm personæ religionis illius. Retulit ei & alia plurima, quę causa breuitatis omitto, eo quòd in libro visionum Clareuallis scripta sunt. Iuuenis verò mox renuncians necromãtiæ, factus est nouitius, ac deinde monachus in ordine Cistercien si. APOLLONIVS: Fateor in hoc facto lætitiam cordis mei geminatam. CÆSARIVS: Quia
Mat.18. in ore duorum vel trium testiũ stabit omne verbum; vis audire de tertio clerico penè simili modo cõuersõ? APOLLONIVS: Volo ac plurimum desidero.

CAPVT XXXIIII.

CÆSARIVS.

NARRANTE mihi sæpius sene monacho nostro Conrado, qui penè centenarius est, cuius suprà feci mentionem, didici quod refero: ipse quidem de Thuringia oriundus, & in armis ante conuersionem exercitatus, multa nouit de actibus Lodouuici Lantgrauii, de quo suprà cap. xxvij. lõgam texui narrationem; hic cùm moreretur, duos filios reliquit hæredes, Lodouuicum scilicet, qui in prima expeditione Ierosolymitana, quæ facta est temporibus Frederici Imperatoris, defunctus est, & Hermannum, qui eidem in principatu successit, qui nuper obiit. Lodouuicus verò, qui satis erat tractabilis, & humanus, & vt veriùs dicam, cæteris tyrannis minùs malus, tale edictum proposuit; Si modò aliquis esset, inquit, qui veris indicijs vera mihi de anima patris mei dicere

posset,

posset, bonam cortem à me reciperet. Audiebat hæc miles quidam pauper, qui fratrem habebat clericum in necromantia quandoque satis expeditum: cui cùm verba principis indicasset, respondit ille: Bone frater, diabolum aliquando per carmina vocare consueui, scisciabar ab illo quo volui, diu est quod eius colloquiis artibusque renunciaui. Instante milite oportunè, importunè, ad memoriam ei reducens propriam paupertatem, promissumque honorem, precibus eius tandem clericus victus, dæmonem vocauit: vocatus, quid vellet inquisiuit; respondit clericus: Pœnitet me tanto tempore recessisse à te, indica mihi obsecro, vbi sit anima domini mei Lantgrauij. Ait dæmon: Si vis mecum pergere, ego illum tibi ostendam. Et ille: Libenter illum viderem, si sine periculo vitæ meæ illum videre possem. Cui diabolus: Iuro tibi per altissimum, & per tremendum eius iudicium, quia si fideī meæ te commiseris, incolumem te illuc ducam, hucque reducam. Ponens clericus propter fratrem animam suam in manibus suis, collum dæmonis ascendit, quem infra breue tempus ante portam inferi deposuit; introspiciens clericus, cōtemplatus est loca nimis horrenda, pœnarumque diuersa genera, & dæmonem quendam aspectu terribilem, super opertum puteum residentē. Clericus vt hæc vidit, totus contremuit: & clamauit dęmō ille, ad dæmonē baiulū; Quis est ille, quē tenes in collo; adduc eum huc; Qui respondit: Amicus noster est, & iuraui ei per virtutes tuas magnas, quia eū nō lęderem, sed animā Lantgrauij domini sui ostēderem, sanumque reducerem, vt omnibus tuam immensam prædicet virtutem. Ille verò statim operculū igneum, cui insedit, amouit, & tuba ænea puteo immissa tam validè buccinauit, vt videretur clerico totus tremere mundus. Post horam, vt ei videbatur, nimis longam, puteo eructante flammas sulphureas, Lantgrauius inter scintillas ascendentes simul ascendens, videndū se clerico collotenus præbuit, ad quem ait: Ecce præstò sum miser ille Lantgrauius, quōdam dominus tuus, & vtinam nunquam natus. Cui cleri-

cus: Missus sum à filio vestro, vt ei renunciare possim de statu vestro, & si in aliquo potestis iuuari, mihi dicere debetis. Respõdit ille: Statum meum bene vides, hoc tamen scias, quia si filij mei restituere vellent tales possessiones talium ecclesiarum, propriis nominibus eas exprimens, quas mihi iniustè vsurpaui, & sub titulo hæreditario ipsis reliqui, magnum animæ meæ conferrent remedium. Cui cùm clericus diceret: Domine non credēt mihi: Respondit: Ego dicā tibi signũ, quod nemo nouit præter me & filios meos. Accepto signo, & Lātgrauio, eo vidēte, puteo immerso, per dæmonē reductus est: qui licèt vitā nō perdiderit, ita tamen pallidus & languidus rediit, vt vix agnosceretur. Verba patris filiis retulit, signa ostēdit, sed modicū illi profuit. Non in hoc consentire voluerūt, vt possessiones restituerēt. Respondit tamen Lodovuicus Lātgrauius clerico: Signa cognosco, patrē meū te vidisse non dubito, propositum tibi præmiū dare non renuo. Ad quē ille: Domine, cortis vestra vobis maneat, ego cogitabo quid animæ meę expediat, relictisq; omnibus, factus est monachus in ordine Cisterciēsi, cōtemnens omnē laborē sustinere tēporalem, dummodo pœnam euaderet æternā. Ecce habes tria exēpla, quod quidā conuertantur timore vel visione pęnæ gehēnalis. Possem tibi de his adhuc plura dicere, sed in aliis distinctionibus illa tibi propono differere. APOLLONIVS: Si talia homines videre possent, puto quia tam libere nō peccarēt. CÆSARIVS: Ita est vt dicis. Audi adhuc quod supereſt exēplum, videlicet, quòd quosdam conuerti cogat non morsus conscientiæ, sed amor conseruandæ innocentiæ, & desiderium cœlestis patriæ.

CAPVT XXXV.

Amor cælestis patriæ.

IN monasterio sancti Panthaleonis in Colonia, quod est nigri ordinis monachorum, iuuenis quidam fuit nomine Godefridus, puritatis eximiæ, inter fratres suos sine querela conuersatus, secundùm disciplinam ordinis illius. Et quia scriptū est: Iustus iustificetur adhuc, & sanctus sanctificetur adhuc, desiderio supernæ vitę accensus idem Godefridus, & quia secundùm

Apoc. 22

cũndũm regulæ mandatum viuere non posset consideras, venit ad nos, humiliter & instanter supplicans, vt fratrũ collegio iungi mereretur. Timẽs Abbas noster magis in causa esse leuitatẽ, quã deuotionẽ, eum heu suscipere non acquieuit. Passus est à nobis repulsam, Vilarium venit, & quod petiuit, citiùs obtinuit. Qui quãtæ fuerit religiositatis, quãtę sanctitatis, quã ferues in ordine, per sacras eius reliquias vsque hodie Dominus nõ cessat ostẽdere. Tẽpore quodã dominus Carolus Abbas Vilariẽsis, qui fuerat Prior noster, veniẽs ad nos, duxit secum eundem virum venerabilẽ; &, sicut mihi dixerũt, qui viderunt, tantã gratiam deuotionis ei Domin⁹ in missa cõtulit, vt stillicidia lachrymarũ ex eius oculis super altare vel pectus eius stillarẽt, quẽ cùm interrogaret nõnus Theodoricus de Lureke, tunc nouitius, quondã canonicus Bõnẽsis, quomodo orare deberet, respondit: Nihil debetis in oratione dicere, sed tãtùm cogitare de Saluatoris nostrĩ natiuitate, passione, resurrectione, & aliis quæ vobis nota sunt. Quod ipse frequenter in vsu habuit, hoc & alios docere studuit. Habebat & spiritũ prophetię, ita vt quãdoque monachis tẽtationes futuras prędiceret, & vt corda sua per patientiã prępararent admoneret. Quãtas habuerit cõsolationes, quãmirificas visiones, solus ille plenè nouit, qui autor illarũ fuit. Dicã tibi q̃ mihi retulit monachus quidã Vilariẽsis de illo. Cũ esset tẽpore quodã hebdomadarius coquinę, & sabbato, secundũ cõsuetudinẽ, lauaret pedes monachorum, dicto cõpletorio, cũ clausisset oratoriũ, erat enim sacrista, apparuit ei Saluator linteo pręcinctus, & peluĩ in manu tenẽs, & ait ad Godefridũ: Sede, vt lauẽ pedes tuos, eo q̃ dudũ laueris pedes meos: q̃ cũ territus renueret, coëgit eũ, flexisq; genib⁹ pedes eius lauit, sicq; disparuit. Secũda feria post Palmas, stãs in choro, cùm Psal. Eructauit cor meũ, deuotè à cõuẽtu decãtaretur, ecce, glorioſa Dei genitrix Maria de presbyterio descẽdẽs, & chorũ more Abbatis circũiẽs, monachis benedixit, sicq; inter Abbatis & Prioris stallũ exiẽs, quasi ad Conuersorũ chorum properauit; exiuit ille post eã, *Psal. 44.*

vt videret quò iret, sed eam videre nonpotuit. Statim, nescio vtrùm proxima vel tertia die, infirmari cœpit, & cùm laboraret in acutis vsque ad Pascha in conuẽtu perseuerãs, dorsumq; castigationibus lacerans, atque sacros pannos cum cæteris lauans, tandem infirmitate depressus, in infirmatorio positus est, qui cũ iã agonizaret, & esset tẽpus comedendi, dixit ei minister suus: Inuitus vado comedere, timens ne interim moriamini. Vade, inquit, securus, antè videbo te. Qui cùm in mensa sederet, Godefridus ostium refectorij aperuit, monachum respexit, & benedixit, sicque versus oratorium tetẽdit. Territus ille, putabat eum miraculosè cõualuisse, statimque percussa est ad exitum eius tabula, & recordatus est infirmarius, quia hoc ei promiserat. Nudato eius corpore ad lauandum, Ita inuenerunt dorsum eius plagis virgarum liuidum, vt omnes mirarentur. Nuper per reuelationem leuata sunt ossa eius, & in sacrario posita, reseruanturq; pro reliquiis. Ipsi gloria qui sic ad se cõuersos magnificat, cui cum patre & spiritu sancto honor & imperiũ per omnia sæcula sæculorum. Amen. Multa alia de eo referunt, quæ studio breuitatis supprimo.

CAPVT XXXVI.

APOLLONIVS.

De modo siue forma conuersionis.

SAtisfactum mihi fateor de causis siue occasionibus conuersionis; nunc de modo vel de forma eiusdẽ audire, aliquid delectat. CÆSARIVS: Quosdam ad conuersionem venire videmus cum quadam gloriola & ostensione sæculari, alios cum exhibitione multæ humilitatis. APOLLONIVS: Quod horũ est melius? CÆSARIVS: Humilem conuersionem Deo placere nemo dubitat, ostensio autem alicuius glorię sæcularis secundùm intentionẽ se conuertentis iudicatur. Quidam conuerti desiderantes, de nouo se vestiunt, cum cognatis & amicis ad monasterium veniunt, ne quasi vagi & pauperes repulsam patiantur: alij verò, cùm diuites sint, paupertatis habitum assumunt, vt ex humilitate conuersionis amplius mereantur. De quibus tibi exempla subiungam.

CAPVT

CAPVT XXXVII.

MILES quidam nomine Waleuuanus conuerti desiderans, cum dextrario & armis suis militaribus Hemmemrode venit, armatus clausstrum intrauit, & sicut mihi retulerũt seniores nostri, qui tunc præsentes erant, portario ducente, per medium chorum vadens, cõuentu inspiciente, & nouam formam conuersionis mirante, super altare beatę virginis se obtulit, armisque depositis, in eadem domo religionis habitum suscepit. Visum est ei congruum, ibi militiam deponere sæcularem, vbi assumere proponebat militiam spiritualem. Adhuc viuit, vir bonus & religiosus, priùs inter monachos nouitius, postea ob humilitatem factus est Conuersus.

CAPVT XXXVIII.

ABBAS Philippus de Ottirburg contrarium fecit, sicut mihi retulit Canonicus quidam Traiectensis, qui tunc temporis prẹsens fuit. Hic cùm esset de honesta parentela natus, & maioris Ecclesiæ in Colonia canonicus, Rodolphum eiusdem ecclesiæ scholasticum Parisijs legentem audiuit. Diuina inspirante gratia, magistro suo ignorante, scholas deseruit, & cùm esset adolescens delicatus, bonisque vestibus indutus, pauperi scholari sibi occurrenti illas dedit, & vilia vestimenta illius reinduens, ad domum quandam ordinis nostri, quæ Bona vallis dicitur, veniens, se in nouitium suscipi humiliter petiuit. Videntes illum fratres cappa trita atque vetusta indutum, æstimantes eum scholarem pauperem & vagum, suscipere renuerunt. Considerans moram repulsæ esse periculosam, ingressumque sibi negari, nouissimè dixit: Si non susceperitis me, fortè vos pœnitebit, & cùm facere volueritis, esse non poterit: tũc demum susceptus est. Cognita eius conuersione, magister Rodolphus dolens cum socijs quibusdam ad monasterium venit, sed fundamentum supra petram positum moueri non potuit: & quia idem Philippus se in conuersione humiliauit, in tantum illũ Dominus exaltauit, vt nõ multo pòst eidẽ domui Abbas præficeretur.

CAPVT XXXIX.

Celatus ordo sacer.

TANTA est virtus humilitatis, vt eius amore sæpe ad ordinem venientes clerici laicos se simulauerint, malentes pecora pascere, quàm libros legere, satius ducentes in humilitate Deo seruire, quàm propter sacros ordines, vel litteraturã, cęteris pręesse. Hoc quia sæpius in ordine cõtigit, ita vt de Cõuersis fierent monachi, ante hos quatuor annos definitũ est in capitulo generali, vt tali modo conuersi manerent inter Cõuersos. Eodẽ anno quidã veniẽs, vt puto Diaconus, laicum se simulans, in Cõuersum susceptus est; cuius Abbas cùm postea, nescio quo prodente ordines intellexisset, in sequenti capitulo casum eundem proposuit; & quia viris discretis videbatur omnino absurdũ, vt quis in tã sublimi ordine positus foret sine caractere coronæ, & sine sacrorum ordinũ executione, sententiam mutauerunt. APOLLONIVS: Nõ miror si aliqui celant suos ordines in conuersione, cùm legamus priscis temporibus feminas, vt fuit beata Eugenia, & sancta Eufrosina, atque beata Marina, sexum virilem simulasse, CÆSARIVS: Quid hoc miraris factum temporibus priscis, cùm recentiori tẽpore simile in ordine nostro contigisse sciamus? APOLLONIVS: Hoc omnibus modis scire desidero, videlicet à qua persona, vbi, vel quomodo tam mirabilis facta sit conuersio. CÆSARIVS: Femina, de qua dicturus sum, quæ fuerit, vel quomodo ad ordinem venerit, seu quo modo in ordine fuerit, vel consummauerit, sicut nobis retulit monachus quidam, qui cũ ea nouitius fuerat in probatione, fida tibi pandam relatione.

CAPVT XL.

Sexus dissimulatus.

IN ciuitate Nussia, quæ quinque miliaribus distat à Colonia ciuitate magna, ciuis quidã habitauit, filiam habens formosam ac dilectam, nomine Hildegundem; quam vxore defuncta, cùm adhuc esset in ætate tenera, orationis gratia secũ Ierosolymã duxit. In reditu verò infirmatus pater, apud Tyrum, diem clausit extremum. Moriens autem filiã, & omnia quæ habuit, ministri sui fidei commendauit; sed fidem non

seruans

seruans seruus domino, nequemisericordiam exhibēs defuncto, cùm esset impius & auarus, puella nocte in domo relicta, clā nauigauit, multis illam miseriis exponēs. Quæ manè surgens, cū intellexisset tutorē infidum cum patris sui substantia nauigasse, vehementer doluit, & quid ageret, vel quò se verteret, penitꝰ ignorauit; non intelligens idioma terræ, fame cępit tabescere, mendicando tamen scholas in eadē ciuitate anno vno frequentauit. Post hęc peregrinis de Alemānia aduentātibus calamitatē suam exposuit, & vt sui miserērentur lacrymabiliter exorauit. E quibus vnus cæteris ditior, vir bonus & nobilis, consolās desolatam, assumensque in nauim suam, derelictam, datis necessariis, ad patriam reduxit peregrinam. Eodem tempore, cùm orta fuisset controuersia in Ecclesia Treuerēsi inter duos electos, Volmarum scilicet eiusdem Ecclesiæ Archidiaconum, & Rodolphum maiorem Præpositum, dominus Papa Lucius priori fauebat; partē alterius Fredericus Imperator defensabat. Et quia nulli erat tutum, apices ad Apostolicum, qui tūc temporis apud Veronā morabatur, deferre, propter insidias Imperatoris, ecclesia Colonienſis cū vni partium faueret, & ob hoc literas ad iam dictū Papam destinaret, baiulus earundem vitæ suæ timens, præfatā puellam, propter tōsuram & habitum adolescentem æstimans, prece simul & precio, eo quòd minor suspitionis nota foret in pedite quā in equite, clausas in baculo literas vt portaret obtinuit. Quę cū iuxta Augustam deuenisset, furē offendit: rogata ab eo, vt socius esset eius itineris, nihil mali suspicans, libens annuit. Cūq; paululū processissent, & fur quasi sonum persequētiū excepisset, onus cum furto penes puellā reposuit, ipse verò ad secessum se ire simulans, inter fruteta se abscondit. Quid morer? Illa à persequentibus comprehenditur, cū sacco ad iudiciū trahitur, & per sentētiā laqueo adiudicatur. Quę cū ob furti presentiā nullā sibi prodesse cerneret allegationē, nullā excusationem; sacerdotem petiuit, & obtinuit: cui excessus suos cōfitens, satis simpliciter exposuit per ordinē viæ suæ

causam, & furis nequitiam, & vt sacerdoti verborum fidem astrueret, arundinem, literas pontificales continentem, ostendit, & adiecit: Si fuerit fur quæsitus, ocyùs inuenietur. Mox ad cõsilium sacerdotis nemus retibus & canibus ambitur, fur quæsitus comprehenditur, ad iudicium vterque trahitur. Cùm miser ille ad criminis confessionem cruciatibus cõpelleretur, ait: iniustè cõpellor confiteri quòd non feci, iste cum furto deprehensus secundùm ius ciuile damnandus est. Econtra, cùm puella diceret, sibi onus dolosè fuisse commissum, & restituere vellet depositum; respondit ille: Onus istud meum esse nego, vox vnius, testimonium est nullius. Ad hæc virgo obmutuit. Tunc accedens sacerdos pro ipsa allegauit, & quòd esset innocens, doloque hominis circumuenta, satis affirmauit, &, si minùs, inquit, verbis meis creditur, examine ferri candentis quis reus sit quis innocens facilè comprobabitur. Quòd cùm omnibus placuisset, manus furis exusta est, puellæ verò manus illæsa apparuit. Tunc fure celeriùs suspenso, confessor & liberator virginis gaudens, illam in domum suam recepit. Et ecce diabolo instigante, qui saluti virginis inuidit, cognatio furis de tam turpi morte eius furens, innocuam, & Dei iudicio liberatam, de domo sacerdotis extraxit, reoque deposito, loco eius illam suspendit. Mox angelus Domini adfuit, qui & virginẽ, ne laquei sentiret angustias, sustentauit; & mirifico vultus sui odore refecit: & cùm nihil sentiret doloris, imò maximis se putaret interesse deliciis, in ipsa nocte tam suauem audiuit melodiam, & symphoniam tã diuersam, tamque iocundam, vt nullus chorus, siue corporalis siue instrumentalis, tantæ dulcedini posset comparari. Scisciante ea, quid hoc esset? Respondit Angelus: Anima sororis tuæ Agnetis cum hoc concentu angelico in cœlum defertur, & tu post biennium felicitet sequeris. Sic beata illa per biduum pendente, pastores in vicinio pascentes, misericordia moti condixerunt, vt corpus deponerent, atque sepulturæ commendarent. Inciso verò laqueo, non, vt consuetudo est cadauerum,

uerum, cum pondere cecidit, sed paulatim, angelo sustentante, ad terram demissa stetit: quo viso territi pastores fugerunt, dixitque ei angelus Domini: Ecce libera es, vade quò libet. Respondit illa: Domine mi, Veronam ire proposui. Statimque in momento translata est Veronam. Et ait Angelus: Verona hinc distat tribus miliaribus: inter Augustam verò & Veronam septem dietæ numerãtur. APOLLONIVS: Videntur mihi in hac puella, antiqua iustorum miracula renouata, videlicet sancti Benedicti Abbatis, & Abacuc prophetæ, ex quibus prior cùm absens esset, vidit Germanæ suæ Scholasticæ animam in specie columbæ cœli secreta penetrare: alter verò, propheta scilicet, de Iudæa in momento in Babylonem translatus est. CÆSARIVS: Verum dicis, nec minus miror, quòd audire meruit animam sororis cum concentu angelico tanto locorum spatio interposito deferri in cœlum, quàm quòd beatus Seuerinus Coloniæ positus, animã Sancti Martini cum consimili concẽtu ascendere cognouit ad Dominum. Adhuc alia duo magnæ gloriæ beneficia sunt ei exhibita, scilicet quòd angelo sustentãte, eculei dolores non sensit, & quòd finem suum tam longè antè præsciuit. Prospere verò apud Veronam negotio peracto, cùm rediẽs intrasset diœcesim Wormacienſem, non ingrata diuinæ misericordiæ, prece & ope cuiusdam venerabilis inclusæ obtinuit, vt à domino Theobaldo Abbate Sconauiæ in nouitium susciperetur. Est autem Sconauia locus amęnissimus, nomen trahens à re. Putans eam idem Abbas esse adolescentulum, post tergum suum in eodem equo sedere iussit: quæ cùm loqueretur voce feminea & gracili, dixit ei Abbas: Frater Ioseph, nondum mutasti vocem tuam? respondit illa: Domine nunquam illam mutabo: Adolescentem se simulans, nomen sancti Ioseph sibi imposuerat, vt eum quem validas tentationes vicisse nouerat, contra duplicem hostem pugnatura, carnem scilicet & diabolum, memorię suę arctiùs imprimeret, & per auxilium pleniùs sentiret. Et videtur in ea illud Salomonis impletum: Mulierem fortem

Greg. l. 2 Dial. c. 34.

Dan. 14.

Seuer. ep. ad Bassulam de transitu S. Martini.

Prou. 31 Eccl. 7. quis inueniet? Non est inuētū simile in ordine nostro, & ideo sine exemplo, Mulierē, inquit, ex omnibus nō inueni. Ingressa probationem, manū suā misit ad fortia; inter viros dormiuit, cū viris comedit & bibit, viris ad disciplinas dorsum suum nudauit: & cùm esset iuuencula multæ grauitatis, tamen ne sexus eius notaretur, quādoque suis sociis in probatione signa aliqua ostendit leuitatis: nam absente magistro, monachū, qui hoc nobis retulit, Hermannū nomine, tunc puerū quatuordecim annorū, ad cyphū suum ducens ait: Considerēmus in hoc vino, quis nostrū sit formosior, & cùm relucentes in eo facies attenderent, iterū aiebat: Hermanne quomodo placet tibi facies mea? respōdit ille: Videtur mihi mentum tuum dispositum sicut mentū mulieris. Tūc illa quasi indignādo recessit, postea pro neglecto silētio ambo vapulabāt. APOLLON. Miror, si aliquas in ordine habuerit tentationes. CÆSARIVS: De eius tentationibus nihil audiui, sed quòd aliis causa fuerit tētationis satis intellexi. Cùm appropinquaret tempus resolutionis eius, cępit infirmari, & cùm præ nimia debilitate ad lectum suū portaretur, monachus quidam eam intuēs, iuxta se stantibus clara voce dicebat: Homo iste vel femina est vel diabolus, nunquam illum respicere potui sine tentatione. Et satis probatur ex hoc loco, quòd fortis sit vis naturæ. Vocātque Priorē, cū ei peccata quædam leuia confiteretur, & ille interrogaret, si vnquā aliquam cognouisset mulierem, respondit illa: Nunquā domine reus fui alicuius mulieris siue viri, hoc adjiciens propter sexū. Deinde recitauit ei per ordinem, eo modo q̄ prędictū est, vniuersa quæ circa se acta sunt, tacito sexu. Priore stupēte, ac dicente: Frater quę loqueris fidē excedere vidētur, & quo argumēto probare potero illa esse vera. Respōdit puella: Hodie bienniū effluxit, ex quo angelus Domini pendēti mihi diem resolutionis meæ prædixit; scio cui credidi, fidem seruaui, cursum consummaui: de reliquo reposita est mihi corona iustitię. Si ea feria, qua prędixi, ante obitum meum non deposuero officium linguæ, in spacio vnius missæ legen-

legendæ, nō mihi credatis. Et adjecit: Cùm defunctus fuero, apparebit in me vnde ſtupeatis, & diuinæ virtuti gratias meritò referatis. His dictis quarta feria hebdomadæ Paſchalis xij. Kal. Maij, Anno Domini milleſimo centeſimo octogeſimo octauo, ſole tendente ad occaſum, ſancta illa anima de corpore virgineo egreſſa migrauit ad Dominū. Percuſſa tabula, cū tam Abbas quam cæteri fratres ad eius exequias conuolaſſent, & corpore exportato ad lauandū detectū fuiſſet, ſexus femineus apparuit. Tūc omnibus in ſtuporē verſis, miraculi nouitate, nunciatum eſt ſacerdoti cōmendationes legenti: qui cognito ſexu, textum mutauit, & pro monacho monachā, & pro fratre ſororem nominauit. Poſtea cùm breuia pro ea ſcribēda eſſent, & nomen eius ignorarent, ſub tali forma ſcripta ſunt. xii. Kalen. Maij obiit ancilla Chriſti in Sconauia. Elapſis aliquot diebus, cū fratres nomē illius beatę ſcire deſiderarēt, miſerūt in viciniā Coloniæ, vnde ſe oriūdā dixerat, & cū ſtudioſè circūquaque de eius cognatione inueſtigarent, nutu diuino inuenta eſt quædam anus, quę ſe eius cognatā fuiſſe diceret, aſſerēs eā Hildegundē vocatam. Cū ante hos annos conſecraretur nouum oratorium in Sconauia, ex diuerſis prouincijs ad dedicationem populi confluētes, & prædictas beatæ Hildegundis virtutes audiētes, tumulum eius frequētauerunt, matronę maximè, ſanctis eius orationibus ſe cōmendantes, Deumque ſuper tantis mirabilibus glorificantes. Et nos fratres cum illis gratias referamus Saluatori noſtro, qui hęc fieri voluit noſtris tēporibus in ordine noſtro, ad gloriam ſuam, & ędificationem noſtram, qui viuit & regnat cum Patre & Spiritu ſancto in ſæcula ſæculorum. Amen.

EPITAPHIVM EIVSDEM VIRGINIS.

Omnis homo miretur, homo quid fecerit iſte,
Hæc, cuius foſſa cineres incluſit & oſſa,
Mas viuens paret, moriens ſed femina claret.
Vita fefellit, morſq; refellit rem ſimulatam.
Hildegunt dicta, vita eſt in codice ſcripta.
Maij biſſenis eſt hæc defuncta Kalendis.

APOL-

APOLLONIVS: De hac puella videtur intelligendum illud Salomonis: Mulierem fortem quis inueniet? *Prov. 31* CÆSARIVS: Tanta est fortitudo mentis in quibusdam feminis, vt meritò laudentur.

CAPVT XLI.

HONESTA quædam matrona de Colonia, diuitiis pollens, & ætate florens, cùm post mariti mortem Christo nubere vellet, timore amicorum, à quibus eius desiderium impediebatur, habito consilio domini Caroli Abbatis Vilarienſis, cappam Conuersi induit, sicque per illum de ciuitate educta, in monte sanctæ Walburgis monialis est effecta. APOLLONIVS: De conuersione viduarum seu maritarum, quæ de fece sæculi gustauerunt, non multum miror; virginum verò contra parentum voluntatem se conuertentium constantiam satis admiror. CÆSARIVS: Quasdam ex his pro exemplo tibi ponam.

CAPVT XLII.

Virgines contra parẽtum volũtatẽ conuersæ.

DOMINA Methildis, magistra hodie in Fusenich, cùm haberet parentes ditissimos, & ad sæculi nuptias nutriretur, adhuc in ætate tenera constituta, se solo Christo velle desponsari, monialemque fieri, quotidie protestata est; cumque blanditiis siue minis nõ posset auerti, die quadam vestibus purpureis contra voluntatem induta, matri respondit: Etiam si feceritis me aureã, non poteritis mutare propositum meũ. Tandem tædio affecti parentes eius, cũ eã locare vellent in prædicto monasterio sanctæ Walburgis, nec esse posset, eo quòd completus fuisset statutus numerus sororum, in Fusenich conuersa est, vbi adeò profecit, vt non multo pòst, licet adhuc adolescentula, magistra efficeretur. Quã post annos paucos Aleidis soror eius carnalis marito viduata, & ipsa adhuc adolescẽtula, secuta in eodẽ loco facta est Priorissa; quarũ exẽplo quędam earũ cognata timore parentum de diœcesi Traiectẽsi in habitu viri egressa, apud sanctum Thomam, quæ est domus ordinis nostri, in episcopatu Treuerensi posita, se conuertit. Hanc cùm soror imitari vellet, à parentibus capta est, & viro tradita.

dita. Spero autem quòd Deus tam feruentem conuersionis voluntatem non relinquat irre muneratam.

CAPVT XLIII.

LAVDABILEM, imò satis mirabilẽ, dominę Helsvuindis Abbatissæ de Porceto conuersionem tibi replicabo. Hæc cùm esset Arnoldi Sculteti Aquensis, viri potentis diuitisque, filia, sic ab eunte ætate feruebat zelo conuersionis, vt matri frequenter diceret: Mater fac me monialẽ. Solita enim erat cum matre ascendere montem sancti Saluatoris, in quo tunc manebat conuentus sororum de Porceto. Die quadam per fenestram coquinę latenter intrans, dormitorium ascendit, & puellæ cuiusdam cucullam induens, cum cæteris chorum intrauit; quod cùm matri abire volenti per Abbatissam innotuisset, illa putans iocum esse respõdit, vocate puerum, oportet nos ire. Venit illa intrinsecus ad fenestram dicens, monialis sum, non ibo tecum. Mater verò timens maritum, respondit, modò tantùm venias mecum, & ego patrem tuum rogabo, vt te faciat monialem: sicque exiuit. Matre verò tacente, contigit vt iterum montem ascẽderet, filia dormiente, quæ cùm surrexisset, matre in ecclesia quæsita, & non inuenta, in monte eam esse suspicans, secuta est sola, & per prædictam fenestram ingressa, rursum habitum induit, matrique roganti vt exiret respondit: Amodò me non decipies, verba sibi promissa replicans. Matre verò multo timore recedẽte, pater cum fratribus furibundus ascendit, fores effregit, filiam vociferantem eduxit; cognatis, qui eam auerterent, commisit; quibus illa, nondum, vt puto, nouem annorum, tam sapienter respõdit, vt mirarentur, quid plura? Episcopo Leodiensi patrem, & eos à quibus educta fuerat excommunicante, loco restituta est, & post annos paucos ibidem in Abbatissam electa. Hæc de conuersione dicta sint: multa huiusmodi Christus in suis operatur electis, ad gloriam sui nominis, cui cum patre & spiritu sancto honor sit & imperium per infinita secula seculorum. Amen.

LIBRI PRIMI FINIS.

CAPI-

CAPITA LIBRI SECVNDI.

De contritione, quid sit, vnde dicatur, quot sint species eius, quis fructus. cap. primum.
De monacho apostata, qui in bello confessus, & in confessione contritus, elegit duo milia annorum esse in purgatorio. cap. 2
De monacho apostata, qui in miraculo sancti Bernardi cõtritus, extra ordinem mortuus, & in clericali habitu sepultus, effossus, in tonsura & habitu monachi apparuit. cap. 3
De sacerdote qui dixit: Si peccata sunt peccata, nũquam saluabitur anima mea. cap. 4
De luxurioso sacerdote, cui columba in die natalis Domini tribus vicibus sacramentum altaris tulit, & post contritionem restituit. cap. 5
De Hildebrando latrone impœnitente, & pœna eius post mortem, cap. 6
De Godescalco vsurario, qui sedem igneam sibi in pœnis præparatam vidit, cap. 7
Quàm graue peccatum sit vsura, cap. 8
De parabola Lupoldi Wormacienſis Episcopi, cap. 9
De scholari Parisiensi, qui ob nimiam contritionem confiteri non potuit, cuius peccata in scedula scripta, diuinitus sunt delata, cap. 10
De muliere, quæ de filio concepit, quam Innocentius Papa, ob contritionem perfectam, à peccati pœna iudicauit absolutam, cap. 11
De contritione nobilis iuuenis, qui Christum negauit, & per interceßionem beatæ virginis, gratiæ restitutus est, cap. 12

Quid

Quid Augustinus sentiat de sera pœnitentia, c. 13
De Henrico Conuerso, qui peccatum confiteri distulerat vsque ad mortem, cap. 14
De Canonico Parisiensi, qui sacramẽtis in fine participans, & post mortem cuidam apparens, dixit se ob non veram contritionem dãnatum esse, c. 15
De vago clerico apostatante, cap. 16
De milite Remensi, qui in præsentia sancti Bernardi communicans, contritus decessit, cap. 17
De contritione Philippi comitis Namurcensis, c. 18
De contrita oratione conuentus de Hemmenrode, quæ tempore schismatis cor Frederici Imperatoris mutauit, cap. 19
De religiosa femina, quæ ter in hebdomada obtinuit monacho lacrymas infra matutinas, cap. 20
Item de femina, quæ Domino Waltero Abbati Vilariensi impetrauit à Domino gratiam lacrymarum, cap. 21
De monacho, qui eidem Waltero eandem gratiam obtinuit, cap. 22
De monacho ad cuius lacrymas diabolus respexit, cùm cor eius inani gloria extolleretur, cap. 23
De clerico qui puellam Iudæam stuprauerat, quem cùm Iudæi accusare vellent in ecclesia iam cõtritum, obmutuerunt, cap. 24
De virgine Hebræa à quodam impregnata, quam cùm parentes parituram crederent Messiam, peperit filiam, cap. 25
De puella Iudæa apud Louanium baptizata, c. 26
De puella in Linze baptizata, cap. 27
De clerico, qui dixit Episcopos Alemaniæ non posse saluari, cap. 28

De

De monacho Claræuallis, qui non acquieuit recipere episcopatum, cap. 29
De Episcopo Longobardiæ, qui ostendit Christo Episcopo Moguntinensi nomina sibi commissorum in chartula conscripta, cap. 30
Visio cuiusdam de schismate Romanæ imperij, de calamitate diœcesis Colonien sis, de terra sancta, & aduentu Antichristi, cap. 31
De contentione sanctorum Angelorum cum dæmonibus, pro anima cuiusdam vsurarii contriti, cap. 32
De contritione vsurarii, quem bufones ex eleemosynis eius orti deuorauerunt, cap. 33
De contritione Theobaldi vsurarij Parisiensis, c. 34
De pecunia vsurarii, quæ pecuniam iuxta positam consumpsit, cap. 35
De contritione cuiusdam nobilis ab Hẽrico duce Saxonum excæcati, cap. 36

FINIS CAPITVM.

DE

DE CONTRI-
TIONE LIBRI SECVNDI

CAPVT PRIMVM.

EX superiori distinctione declaratum est, conuersionem aliquando precedere contritionem, aliquando sequi, & exemplis probatum. Nuncverò de ipsa contritione, prout Dominus donare dignabitur, dicere propono, atque eadem quæ dicturus sum exemplis confirmabo. Et scire debes, quòd contritio sit magnum bonum, & perfectum quandoque Dei donum, de sursum descendens à patre luminum, in quo non est transmutatio, neque vicissitudinis obumbratio; quandoque additum perfectioni; quia minima contritio maximam delet culpam, perfecta verò culpam simul tollit & pœnam. APOLLONIVS: Vt plenius intelligere valeam contritionis virtutem, primùm mihi debes exponere, quid sit contritio, vnde dicatur, vtrùm gratis infundatur, seu ab homine mereatur, quot sint eius species, vel quid operetur in peccatore. CÆSARIVS: Contritio est cordis pœnitudo, scilicet dolor de peccatis, partim surgens ex timore gehennæ, partim ex amore cœlestis patriæ. APOLLONIVS: Estne aliqua differẽtia inter pœnitudinem & pœnitentiam? CÆSARIVS: Etiam; Pœnitudo dolor est interior, tollens culpam: pœnitentia satisfactio exterior peccati, delens pœnam. APOLLONIVS: Quæ est differentia inter culpam & pœnam? CAESARIVS: Culpa est ipsum peccatum; pœna præmium peccati: si culpa est mortalis, debetur ei pro præmio æterna pœna; hanc Deus per cordis pœnitudinem in pœnam conuertit temporalem. Hanc, si insufficiens fuerit contrito, delet exterior satisfactio, hæc est pœnitentia, quasi pœnam tenens dicta. APOLLONIVS: Vnde dicitur contritio? CÆSARIVS: Contri-

De cõtritione.

Iacob. 1.

Quid sit

tio dicta est quasi simul tritio, componitur autem à con, quòd est simul, & tritio, eo quod de omnibus peccatis cor simul teri debeat per dolorem. Qui de peccato vno dolet, & non de altero, nequaquam cõceditur quòd in corde huius sit contritio. Non debet peccator diuidere culpã, quia Deus non diuidit indulgẽtiã: simul enim totũ debitum dimittit. APOLLON. Si simul conterendum est de omnibus, quid est quod Psalmista dicit: Lauabo per singulas noctes lectũ meum? *Psal. 6.* Lectum, sicut nobis exponere soles, appellat cõscientiam, singulas noctes, singula peccata: & si per singula deflet, vt sic interpolatim abluantur, quomodo pro omnibus simul conteritur? CÆSARIVS: Vna debet esse generalis cõtritio, quæ deleat culpã, deinde singulis, si fieri posset, diebus lacrymandum cum Thaide esset, *Isai. 38.* ad abluendã pœnã: vnde Ezech. dicit: Recogitabo tibi omnes annos meos in amaritudine animę meę. APOLLONIVS: Vnde oritur cõtritio? Infunditúrne gratis, vel meretur abhomine? CÆSARIVS: Dicam tibi quid maiores de hoc sentiant. In iustificatione peccatoris dicunt quatuor concurrere, gratiæ infusionem, motum surgentẽ ex gratia & libero arbitrio, contritionem, & peccatorum remissionẽ. Quatuor ista appellant quatuor iustificationes; primã non meremur, quia gratis infunditur, nec secundam meremur, quia mox ex gratia & libero arbitrio motus quidam excitatur. Motũ istum licèt non meremur, tamẽ eo meremur tertiam iustificationẽ, id est contritionem: Hanc iustificationem meremur, & ea meremur quartam iustificationẽ, scilicet remissionẽ peccatorum. Ob hoc dictũ est Marię; Dimissa sunt ei peccata multa, quia dilexit multũ: cõtritio enim esse non potest sine dilectione. Ecce habes q; contritio meretur. Et hoc scirẽ debes, quia vna iustificatio alteram non præcedat tempore, sed natura. APOLLONIVS: Vellem mihi ista plenius exponi sub aliqua similitudine. CÆSARIVS: Aduerte quæ dico: Pluuia terrę infunditur, & ex vtroque herba gignitur; deinde ex herba fructus producitur. Quid pluuia, nisi gratia? quid terra, nisi liberum arbitriu? Ex pluuia & terra

intelligit fortè autor de merito congrui, alio qui tenẽdũ quod tradit Cõc. Trident. sess. 6. cap. 1. Lucæ 7.

terra gramen gignitur, & ex gratia liberoq; arbitrio, vt dictum est, motus cõtritionis oritur. Herba fructificat, cùm idem motus liberum arbitrium ad satisfactionem mouet. Sterilis est terra sine pluuia, & absque fructu liberum arbitrium sine gratia; nihil operatur pluuia sine terra, quia sicut authoritas dicit: Qui fecit te sine te, nõ te iustificat sine te. Vnde Apost. Non ego, sed gratia Dei mecum. APOL. Quot sunt species contritionis? CAES. Duæ, interior scilicet & exterior interior est in amaritudine cordis, exterior in afflictione corporis: de illa per Psalmistã dicitur: Cor contritũ & humiliatũ Deus non despicies: de ista verò Ieremias: Maledictus homo, qui prohibet gladiũ suũ à sanguine, id est à pœna peccati, per quam corpus affligitur. APOLLONIVS: Iam perpendo, quòd maxima sit virtus contritionis. CAESARIVS: Tanta est eius virtus, vt sine illa in adultis, qui actuale addiderunt originali, infructuosus sit baptismus, sterilis confessio, inutilis satisfactio. Ecce hîc habes, quòd contritio in non baptizatis, baptismus sit primus: in baptizatis, post lapsum, secundus. Baptismo igitur contritionis baptizatus est latro in cruce, Maria Magdalena ad pedes Saluatoris. Quòd culpam, quantumlibet magna sit, deleat contritio, subiecto doceberis exemplo.

Aug. ser. 15. de verbis Apostoli.

1. Cor. 15

Psal. 50.

Iere. 48.

Luc. 23.

CAPVT II.

Contritione deleri culpam.

IVVENIS quidã nobilis conuersus est in quadã domo ordinis nostri, habebat autẽ Episcopum quendam cognatum, à quo vnicè amabatur, qui cognita eius conuersione, ad monasterium venit, & vt rediret ad seculũ, verbis quibus poterat suasit, sed persuadere non potuit. Anno probationis expleto, factus est monachus, & non multo pòst gradatim ascendens in sacerdotẽ est ordinatus. Qui suadente diabolo, à quo primus homo eiectus est de paradiso, oblitº voti, oblitus sacerdotii, & qꝺ pessimũ est, creatoris sui, ordinem deseruit; & quia ad parentes redire erubuit, prædonibus, quorum multitudo Rutta vocatur, se coniunxit. Qui ita datº est in reprobũ sensum, vt qui priùs bonis erat melior, postea malis fieret deterior. Accidit vt in

obsidione cuiusdam castri, telo percussus & perfossus, ad extrema deueniret, deportatus est à sociis in quandam villam, adhibitis quibusdam, qui ei ministrarent; & cùm nulla spes esset euadendi mortem temporalẽ, hortabantur ad confessionem, vt saltem illius beneficio mortem euaderet æternam; quibus respõdit, quid mihi prodesse posset confessio, qui tanta & tam innumera feci mala; qui tam enormia commisi scelera? Ad hæc illi: Maior est Dei misericordia, quàm iniquitas
Ezec. 11 tua: vix tãdem, importunitate victus illorũm, ait: Vocate sacerdotem, qui cùm vocatus adesset, & coram infirmo sederet, pius Dominus, qui potens est auferre cor lapideum, & dare cor carneum, tantam cordi eius contulit contritionem, vt sæpe confessionem susciperet, & propter lacrymas & singultus totiens in voce deficeret. Tandem collecto spiritu in huiusmodi verba prorupit; Domine peccaui super arenam maris, monachus fui ordinis Cistercienſis, & in ordine sacerdos factus, ordinem, peccatis meis exigentibus, deserui; & non mihi suffecit quod apostataui, sed & prædonibus me coniunxi, quos in crudelitate superaui; quibus illi tollebant substantiam, ego abstuli vitam; nemini parcebat oculus meus: si illi quandoque parcebant humana ducti miseratione, ego cordis mei impellente malitia, nemini, quantum in me fuit, parcere potui: multorum vxores & filias violaui, incẽdiis plurima vastaui. Enumerauit & alia quàm plurima, quodammodo naturam humanam excedentia. Talibus sacerdos auditis, peccatorum eius enormitate territus, sicut stultus fuit, ita & stultè respondit: Maior est, inquit, iniquitas vestra, quàm vt veniam mereamini: respondit ille; Domine, literatus sum, sæpius audiui & legi, quia nulla sit cõparatio humanę malitię ad diuinam bonitatem: ait enim per Prophetam
Ezec. 33. Ezech. In quacumque hora peccator ingemuerit, saluus erit. Item: Nolo mortem peccatoris, sed vt conuertatur & viuat. Rogo vos ergo intuitu diuinæ misericordiæ, vt aliquam mihi dignemini pœnitentiam iniungere. Et sacerdos: Nescio, quid tibi iniungere debeam,

debeam, quia homo perditus es; respõdit monachus: Domine, ex quo non sum dignus à vobis recipere pœnitentiam, ego mihi ipse pœnitentiam iniungam: eligo enim duo millia annorum esse in purgatorio, vt post illos misericordiam inueniam coram Deo. Positus siquidem fuerat inter duas molas, timorem videlicet gehennæ & spem gloriæ. APOLLONIVS: Vt quid tam prolixum terminum elegit? CÆSARIVS: Quia & magnitudinem peccatorum suorum considerauit, & pœnam temporalem respectu æternæ pœnæ quasi momentum reputauit. Dicebat iterum sacerdoti: Ex quo negastis mihi medicinam satisfactionis, peto vt non fraudetis me à viatico sacræ communionis. Respondit ei stolidus sacerdos: Si tibi ausus non fui iniungere pœnitentiam, quomodo præsumam tibi dare Christi corpus & sanguinem? Et cùm ad neutrum acquiesceret, vnicam tandem rogauit petitionem, dicens: Statum meum in scedula scribere volo, & vos deferre eam debetis tali Episcopo cognato meo, ex nomine eum designans, spero quia pro me orabit. Et promisit Sacerdos. Mortuus est monachus, & ad purgatorium deportatus. Et venit sacerdos ad Episcopũ, defuncti literas ei deferens, quas cùm legisset, amarissimè fleuit, dixitque sacerdoti, nunquam tantum dilexi hominem, dolui de apostasia, doleo de morte, dilexi viuum, diligam mortuum, quia iuuari potest, & contritus obiit, orationibus ecclesiæ meæ non carebit; & conuocans prælatos episcopatus sui, Abbates scilicet, Decanos, Priores & Pastores ecclesiarum, vel quibus commissa fuerat cura animarum, & hoc ipsum demandans monasterijs sanctimonialium, rogãs cum multa humilitate & instantia, viua voce præsentes, literis absentes, vt omnes speciales orationes, quas ipse iniunxit, illo anno animæ iam dicti defuncti impenderent, tam in Missis, quàm in Psalmis. Ipse verò præter Missas, & eleëmosynas, ac orationes peculiares, quas pro eo fecit, singulis diebus hostiam salutarem pro absolutione animæ eius immolauit. Quòd si fortè in maxima necessitate, vel infirmitate, hoc per se-

ipsum facere non potuit, alter defectum illum suppleuit. Anno completo, in fine Missæ, post altare stans defunctus, apparuit Episcopo, pallidus, exilis, macilẽtus, in veste pulla; vultu habituq; statum suũ bene declarans, quem cùm interrogasset, quomodo haberet, vel vnde veniret, respondit: In pœnis sum, & de pœnis venio, sed gratias ago charitati tuæ, quia annus iste propter eleëmosynas & orationes tuas, atque beneficia Ecclesiæ tuæ, mihi exhibita, abstulit mihi mille annorum pœnas, quas sustinere habebam in purgatorio: quòd si adhuc vno anno similem mihi impenderis opem, omnino liberabor. Audiens hoc Episcopus, lætus effectus, Deo gratias egit, missisq; literis ad ecclesias, siue monasteria, visionem omnibus exposuit, & vt adhuc vno anno iniũctas seruarẽt orationes obtinuit. Episcopus verò annũ sequentẽ præcedenti continuauit, tãto in exhibitione feruentior, quanto iam de liberatione securior. Expleto anno, cũ Episcopus missam pro eo celebraret, iterum adfuit illic in cuculla niuea, & facie serenata, dicens sibi omnia optata succedere, & ait Episcopo: Remuneret Deus omnipotens charitatẽ tuã sanctissime pater, quia propter tuã solicitudinẽ ereptus de pœnis, iã ingredior gaudiũ Domini mei; & ecce isti duo anni reputati sunt mihi pro duobus millib⁹ annorũ: & nõ vidit eũ ampliùs. APOLLON. Valde lætificant ista; sed duo mihi occurrunt admiratione digna, primum est virtus contritionis, per quã meritò dãnandus, dignus effectus est vita ęterna: Secundum est virtus orationum, per quam tam celeriter liberatus est à pęna purgatorii. CÆSARIVS: Licèt magna virtus sit in vtroque, amplior tamen inuenitur in contritione; orationes enim ecclesiæ, siue eleëmosynæ, nõ sunt de substãtia meręti; valẽt quidẽ defuncti minuere pœnam, sed nõ possunt augere gloriã. APOLLONIVS: Miror etiam, q̃ homo apostata in habitu seculari mortuus & sepultus, in cuculla apparuit. CÆSARIVS: Contritio de apostate monachum fecit, & vestem secularem in cucullam conuertit. APOLLONIVS: Vellem mihi hoc euidẽtiori exemplo probari.

CÆSA-

CÆSARIVS: Exemplum ad manum est.

CAPVT III.

Cõtritio ex apostata facit monachum.

BEATVS Bernardus, sicut quidam sacerdos retulit religiosus, monachum quendam habuit, in quo hoc quod queris, per virtutem cõtritionis Deus manifestiùs ostendit: multa adhuc à veteranis, qui eundẽ viderunt, quorum adhuc quidã in domo nostra supersunt, narrari solẽt, quæ non sunt scripto mandata. Monachus idem, de quo cœpit sermo, suadente inimico, habitum deposuit, & parœciã quandam, eodẽ cooperãte, regẽdã susceptit: erat quippe sacerdos. Et quia sæpe peccatũ peccato punitur, desertor ordinis in vitiũ labitur libidinis; concubinã, sicut multis cõsuetudinis est, ad sibi cohabitãdũ accepit, de qua & liberos genuit. Accidit vt post annos plurimos, miserante Deo, qui neminem vult perire, sanctus Abbas per villam, in qua monachus habitauit, transiret, & ad domum illius hospitãdi gratia diuerteret: quem ille bene cognoscens, & quasi proprium patrem cum multa reuerẽtia excipiens, deuotè ministrauit, & tam ipsi, quàm sociis, ac iumentis, necessaria copiosè procurauit, non tamen recognitus est ab Abbate. Manè cùm vir sanctus, dictis matutinis, paratus esset ad eundum, nec posset loqui sacerdoti, eo quòd maturiùs surgẽs isset ad ecclesiã, ait filio ipsius sacerdotis; Vade, defer nunciũ istud domino tuo; erat autẽ puer mutus à natiuitate. Qui præcepto obediẽs, & etiã prœcipientis virtutem in se sentiens, ad patrẽ cucurrit, & sancti patris verba, verbis valde absolutè expressis, dicens: Hæc & hæc mandat tibi Abbas. Pater primam vocem filii audiens, & prę gaudio lacrymãs, vt secũdò & tertiò eadẽ verba repeteret admonuit, & quid sibi Abbas fecerit, diligẽter inquisiuit. Cui ille; Nihil aliud mihi fecit, sed solũmodo verbis dixit mihi: vade dic domino tuo verba hęc. Ad tã euidẽs miraculũ sacerdos cõpunctus, festinãter ad sanctũ virũ venit, seque cũ lacrymis ad pedes illi⁹ prostrauit; Domine pater, inquit monachus, vester talis ac talis fui, & tali tẽpore a monasterio recessi, rogo igitur paternitatem vestram, vt liceat

mihi redire vobiscum ad monasterium, quia Deus in aduentu vestro visitauit cor meum. Cui sanctus: Expecta me hîc, & ego peracto negotio, citiùs reuertens, ducam te mecum. Timēs ille mortem, quam priùs nō timebat, respondit: Domine timeo interim mori, ad hæc ille: Hoc pro certo scias, quia si in tali cōtritione ac proposito mortuus fueris, corā Deo monachus inueneris. Recessit, rediit, illumque recenter mortuū ac sepultum audiens, sepulchrum aperiri præcepit. Dicentibus qui aderant, quid facere vellet, respōdit: Volo videre vtrùm in sepulchro iaceat monachus an clericus; Clericum, inquiunt, in habitu clericali sepeliuimus. Reiecta terra, non in veste qua sepultus fuit, sed in tonsura & habitu monachi cunctis apparuit. Et magnificatus est ab omnibus Deus, qui voluntatē pro facto reputat. Ecce in isto manifestè habes, quòd vera contritio coram Deo restituat, quicquid tollit vitium apostasiæ. Hoc tamen scias, quòd tempus apostasiæ totum infructuosum sit. APOLLONIVS: Bene ex his, quæ iam dicta sunt, recognosco virtutem cōtritionis, sed amplius admiror ineffabilem misericordiā nostri Saluatoris. Homo iste apostata fuit, fornicator fuit, & quod ampliùs pondero, quotidie sacrosancta Christi mysteria tractare pollutis manibus non pertimuit. CÆSARIVS: Iustè moueris, vbi contemptus est maior, ibi & culpa grauior. Ait enim Apostolus: Quicunque manducat panem & bibit calicem Domini indignè, reus erit corporis & sanguinis Domini. Super quem locum dicit glossa; Mortis Christi pœnas dabit, ac si Christum occiderit, punietur. Si Christi crucifixoribus in pœna similis erit, qui indignè, hoc est in mortali quolibet existēs, accesserit, quidde illo sentiendum est, qui in multis & assiduis mortalibus manens, non solùm manducat, sed etiam scelestis manibus conficit & tractat? Audi quid mihi dixerit nonnus Cæsarius monachus noster, quondam Abbas Prumiæ.

1. *Cor.* 11

Gloss. interli.

Sedulius ibidem.

CAP. VI

CAPVT IIII.

De malis sacerdotibus.

LOQVENTE me, ait, tempore quodam cum quodam sacerdote de peccatis, ille non confitẽdo, sed peccata parui pendendo, respondit: Si peccata, sicut homines dicunt, sunt peccata, & tã grauia, nunquam saluari poterit anima mea, inquit; quia in hac nocte dormiui cum legitima cuiusdam, & hodie celebraui tres Missas. Erat autem in eadem nocte duplex festiuitas, scilicet dominicæ diei, & S. Laurentii martyris. APOLLONIVS: Stupenda sunt quæ audio, sed miror valde, quòd Deus tantum in se cõtemptum potest sustinere. CÆSARIVS: Si Deus in peccatis statim occideret peccatores, non hodie tam innumeros haberet professores. Vis ergo audire rem horrendam de sacerdote huiusmodi, in quo & mirari poteris ineffabilem patientiam Dei? APOLLONIVS: Volo, & audire desiderõ, quia diuina patientia permaximè nobis est necessaria.

CAPVT V.

DOMINVS Conradus, quondã Episcopus Halberstadensis, anno prẽterito retulit nobis historiam satis mirabilem, quam contigisse dicebat ante paucos annos in regno Franciæ. Erat ibi sacerdos quidã, qui in ipsa nocte natalis Domini trãsire debebat per breuem campum de vna villa ad aliã, vt ibidem secundùm consuetudinem matutinas diceret, Missasque celebraret: opere diaboli, vt creditur, iuxta villam soli sola mulier occurrit, & quia sine teste fuit, solus cum sola peccauit. Perpetrata culpa tam nepharia, non eum retraxit à maiori contemptu accusatrix conscientia, sed magis timens humanam verecundiam, quàm diuinam vindictam, ecclesiam intrauit, dictisque matutinis, Missam de nocte in primo galli cantu, secundùm morem, solenniter inchoauit. Transubstãtiatione facta, panis videlicet in corpus, & vini in sanguinem Christi, columba niuea, ipso sacerdote aspiciente, super altare descẽdit, totumque ebibens quod erat in calice, rostro suo hostiam tulit, & auolauit. Videns ista sacerdos, satis, & si non salubri-

ter, est territus, & quid faceret, non parum perplexus, canonem propter populum circumstantem, quātum ad verba, & signa cōpleuit, sed fructu canonis caruit. Post Missam, decātatis laudibus, cùm Missam de mane diceret, eo quòd non haberet, qui vicem suam supleret, eadem columba, hora qua priùs, iterum venit, sacramentū abstulit, & recessit. APOLLONIVS: Quare exēplo Abrahæ non abegit eam? CÆSARIVS: Talis columba non fuit, quæ repelli aut teneri posset, puto eā similē fuisse illi colūbæ, quæ in Iordane vidente Ioanne, super verticem domini resedit. APOLLONIVS: Quid sentiendum est de illa columba, erátne Spiritus sanctus? CÆSARIVS: Nequaquam, sed indicium prę̄sentię Spiritus sancti. Peracto enim ministerio, ad quod à Spiritu sancto fuerat creata, in præiacentem materiam est redacta. Natura diuinitatis, non potest oculis corporalibus videri, non auribus audiri, non manibus tangi. In subiecta creatura, vt est ignis & columba, sæpe visus est. APOLLONIVS: Quid postea egit sacerdos? CÆSARIVS: Non cessauit à præsumptione sua, sed tertiò accedens ad altare celebraturus Missam de die, per eandem columbam, eo modo quo primò & secundo, ei puer natus sacramentum corporis & sanguinis sui subtraxit. Tandem in se miser reuersus, & de culpa, licèt indignus, Dei tamen gratia compunctus, venit ad quendam Abbatem ordinis nostri, confessionē ei faciens tanti peccati: exposuit ei omnem ordinem rei cum multis lachrymis, videlicet quā indignè tertiò repulsus sit à diuinis sacramentis. Abbas verò, sicut vir prudens & discretus, cōtritū eum ex toto corde cōsiderans, virtutē contritionis probare volens, dandā pęnitentiam suspendit, & vt ocyùs iret celebrare Missam præcepit. Ille verò quasi Deo obediēs confessori suo, cum multo timore, & lacrymis ad altare Missam celebraturus accessit, quem pius Dominus qui nihil horū odit, quæ fecit, sed dissimulat peccata hominū propter pœnitentiā, mirabiliter lætificauit. Ante horam sumptionis columba rediēs, tres hostias, quas singulatim tulerat, simul rostro deferens, corporali

Gen. 10.

Matt. 3.

Sap. 11.

gali imposuit, & trium Missarum liquorem de gutture suo calici immisit, ac recessit. Videns hæc presbyter, gaudio repletus est maximo, gratias agens Deo, qui facit mirabilia magna solus. Reuersusq; ad Abbatẽ, diuinã ei consolationẽ recitauit, & vt ab eo in monachũ reciperetur humiliter supplicauit. Cui respondit Abbas, nõ te hoc tẽpore suscipiã, sed volo vt mare trãseas & pro peccato tuo tribus annis in hospitali infirmantibus seruias; si tunc reuersus fueris, nullam à me repulsam patieris: volebat enim, vt per laborẽ tãti itineris, & periculamaris, pœnã peccati deleret, & pauperes infirmosq;, propter opera misericordiæ, sibi intercessores faceret. Fecit ille, q̃ Abbas præcepit, & post tres annos reuertẽs, habitũ religionis in eius domo suscepit. Apollon. Felix peccatum, cuius occasione tantus peccator ad tantum peruenit bonum. Cæsarivs: Licèt mortalis noxa in se valde sit mala, aliquãdo tamen per occasionem quibusdam efficitur bona, id est vtilis. Timore vnius peccati quandoque homo à multis, imò ab omnibus peccatis liberatur: dum enim pœnam imminentem timet, cõfitetur, & dolet, & per pœnitẽtiam totum delet. Apollonivs: Bene hoc, quod dicis, concedo, quia si vnam deformem maculam in veste mea videro, occasione illius totam vestem lauo. Cæsarivs: Hoc tamẽ scire debes, quod quãdoque Deus peccata dimittit mortalia, & non quædã venialia: sed nõ dimittit aliquod veniale, nisi simul dimittat quodlibet mortale. Apol. Quomodo hoc sit non intelligo. Cæs. Quędã sunt venialia, vt est nimius affectus parẽtum circa liberos, de quibus non possunt dolere, nec ea possunt dimittere, & idcirco eis in præsenti non remittũtur. Sed quicquid de venialibus fiat, homo prudẽs de mortalibus caueat; quia cũ per se possit cadere, non tamẽ per se valet resurgere: quis scit si Deus lapso dignetur porrigere manũ subleuãtem, hoc est gratiã illuminantem? Quidam cadunt vt Iudas, & non resurgunt: alii vt Petrus cadunt, & fortiùs resurgunt. Dicam tibi de his testimonia verissima, & tanto tibi esse debent gratiora, quanto recentiora. Psa. 135

CAPVT

Capvt VI.

Lapsi nõ resurgentes.

Recitavit mihi frater Bernardus monachus noster, de quodam homine diuitis cuiusdã villico, qui satis grauiter cecidit, & post lapsum surgere non voluit: & ideo fortè non voluit, quia non potuit; reuera non potuit, quia donum contritionis in corde non fuit. Nomen homini Hildebrandus, habitans in villa quadam diœcesis Traiectensis, quæ dicitur Holchoyn. Die quadam siluam cum alio quodam conciue suo intrauit, quem, suadente diabolo, cùm soli essent, occîdit. Fuerant aliquando inter eos inimicitiæ, sed tunc temporis penitus erant sopitæ. Reuerso Hildebrando in villam, interrogabant eum amici occisi vbi esset, qui respondit, nescio: Expectantibus illis die illo & altero, cùm non rediret, qui iam redire non potuit, suspectum habentes Hildebrãdum propter antiquas inimicitias, coram iudice in causam traxerunt, crimen homicidii imposuerunt: quo timidè negante, cœpit ipsa facies eum prodere, & cùm instantibus illis iam negare non posset, cõfessus est quia hominem occidisset. Statim data super eum sentẽtia, pœnæ rotali adiudicatus est. Cumque duceretur ad mortem, sacerdos eiusdem villæ, nomine Bertolphus cum alio sacerdote, qui vocabatur Ioannes, germano fratris supradicti Bernardi, & aduocato villæ, vtpote virum honestum, traxerunt in partem, satis diligenter eum monentes de confessione atque contritione cordis. Et quia miser homo per se surgere non potuit, nec manum in se subleuantem sensit, miserabiliter respõdit: Quid mihi possunt illa prodesse? homo enim dãnatus sum. Reuera respondit sicut homo induratus & desperatus, similis illi qui dicebat: Maior est iniquitas mea, quàm vt veniam merear. Et ait illi sacerdos: Adiuro te per Patrem, & Filium, & Spiritum sanctum, vt infra hos dies triginta mihi appareas, & sine omni periculo vitæ meæ de statu tuo me certifices. Respondit: Si mihi licuerit, libenter hoc faciam. Sicque rotali pœna plexus, de tormento corporis transiuit ad tormentum æternæ damnationis. Nocte quadã infra

Genes. 4.

statutum

statutum tempus, Bertolpho dormiente in statu suo, tantus esse cœpit circa domum fragor arborum, tam vehemens flatus ventorum, vt ipsa animalia stuperēt, & vix suis loris infra claustra stabuli retineri possent. Expergefactus Bertolphus, respexit ad ostium domus, & ecce ianuæ quasi vi ventorum impulsæ aperiebantur, viditque Hildebrandum in camino ardente residentem, sibique celeriùs propinquantem. Territus autem supra modum, se signauit, & vt staret sub inuocatione diuini nominis præcepit; Ecce hîc sum, sicut promisi, inquit. Scisciante illo de statu suo, respondit: Æternaliter damnatus sum, æternisque incendiis propter desperationem maximè deputatus: si secundùm tuum consilium egissem pœnitentiam, per pœnam temporalem, euasissem æternam. Non enim punit Deus bis in idipsum: hoc autem scito, quia si non fuissem viuus à te adiuratus, ne tibi mortuus nocerē, malo tuo huc aduenissem; consulo tibi, vt vitam tuam emendes, ne post hanc vitam similem pœnam recipias: erat autem idem Bertolphus sacerdos nomine, sed non re: nam vsque ad illud tempus sine ordine presbyterii celebrauerat, quem cùm adhuc miserum amplius interrogare vellet, respondit: Non licet mihi hîc diutius morari, quia multi dæmones foris ante ostium præstolantur reditum meum. Hoc dicto, statim impulsus & expulsus cum stridore & vlulatu maximo ab eo discessit, transiēsque circa stabulum, animalia, sicut priùs, in stuporem & commotionem conuertit. Bertolphus verò timore tam horrendæ visionis seculum deseruit, & in domo quadam ordinis nostri, quæ vocatur Herfethusin, religionis habitum suscepit. Abbas loci illius, eo quòd intellexisset virum esse literatum & eloquentem, vt ei ad ordines liceret accedere, satis apud dominum Papam Innocentium laborauit, sed obtinere non potuit. Ante hoc biēnium, sicut mihi retulit Prior de Campo, in manu, quam extenderat temere ad archam Dei, morbo, qui anthrax dicitur, punitus est: quæ cùm ei, quasi pro remedio, eo quòd morbus serpens sit, abscinderetur, nihil illi profuit,

Nahū 1.

fuit, imò dolori dolor additus, mortẽ ei potiùs accelerauit. Voluit eum Dominus, vt spero, punire in præsenti, ne puniret in futuro. Ecce iste villicus cecidit, & non surrexit. Si non cecidisset, nequaquam damnatus fuisset. APOLLONIVS: Ex huius pœna perpendo, quàm periculosum sit in mortali manere peccato. CÆSARIVS: Scias non solùm esse periculosum, sed & damnosum: periculosum est, quia sicut febris acuta se habet ad mortem, ita mortale peccatum ad gehennam: Damnosum autem, quia quicquid interim peccator boni facit, totum perdit; nihil inde æternæ mercedis consequitur. APOLLONIVS: Quæro etiam, vtrùm casus sit ex culpa hominis peccantis, vel ex occasione gratiæ recedentis? CÆSARIVS: Nequaquam homini subtrahitur gratia, nisi priùs præcedat culpa, alioquin meritò refunderetur peccatum in auctorem gratiæ Deum. APOLLONIVS: Placet quòd dicis. CÆSARIVS: Delecta te audire adhuc de alio quodam misero, qui propter suam culpam pœnam in gehenna sibi præparatam vidit, atque ab inferis rediens, pœnitere contempsit? APOLLONIVS: Etiam.

CAPVT VII.

CÆSARIVS.

EO tempore, quo magister Ioannes Xantensis Scholasticus, & magister Oliuerus Colonienſis Scholasticus, crucem contra Saracenos prædicarent in diœcesi Traiectensi, sicut retulit supradictus Bernardus, qui tunc temporis collega fuit eiusdem Oliueri, & cooperator in prædicatione: erat ibi quidã rusticus, si bene memini, nomine Godeslacus, opere vsurarius. Iste cũ cæteris, non ex deuotione, vt postea patuit, sed ex circumstantium importuna admonitione, crucẽ suscepit. Cũ dispensatores, ex mãdato Innocẽtii Papę, pecuniã redẽptionis colligerent à senibus, pauperibus & infirmis; idem vsurarius se pauperem mentiens, cuidam dispensatori circa summã quinque talẽtorũ dedit, taliq; dolo sacerdotem circumuenit. Testati sunt postea vicini eius, quòd dedisse potuisset quadraginta marcas, nec tamen exhæredasset liberos

suos,

suos, quod ipse prætēdebat. Deus autem, qui falli non potuit, eius fallaciā postea terribiliter cōclusit. Sedebat miser in tabernis Deū prouocās, eiusq; peregrinis exprobrās in hunc modū; Vos stolidi mare trāsibitis, substantiam vestram expendetis, vitam vestram multis periculis exponetis: Ego verò cum vxore & liberis meis domi residens, propter quinque marcas, quibus redemi crucem meam, similem vobis habebo mercedem. Sed iustus Dominus, vt palàm ostenderet quantum placeret labor & expensæ peregrinantium, & quantum eius oculis displiceret dolus ac blasphemia detrahentis, hominē miserrimum tradidit Satanæ, vt disceret nō blasphemare. Nocte quadam dormiente eo cum vxore sua in proprio molendino domui suæ cōtiguo, motū quasi rotæ molentis audiuit, vocansq; puerū dixit ei: Quis admisit molēdinū? vade vide quis sit ibi. Iuit puer & rediit; nimio enim horrore perculsus, procedere non potuit. Cui dominus: Dic, quis est ibi? respōdit: Tātus horror ad ostiū molendini me inuasit, vt cōpellerer redire. Et ille: Etiamsi diabolus ibi sit, ego vadam & videbo. Iniectaque toga scapulis, eo quòd nudus esset, ad molendinū venit, ostiū aperuit, introspexit, in quo horrendā visionē vidit. Stabant ibi duo equi nigerrimi, & vir quidam deformis eiusdē coloris iuxta equos, qui dicebat ad rusticū. Festina, ascēde equū istum, quia propter te adductus est. Expalluit ille, & contremuit, quia iubentis vocem minùs libenter audiuit. Cūq; ad talem obediētiā imparatus esset, iteratò clamat diabolus: Quid tardas? projice vestem, & veni, erat autē crux, quā susceperat, eidē vesti assuta. Quid plura? virtutem diabolicæ vocis per desperationem in corde suo sentiens, & iam resistere non valens, vestem rejecit, in molendinum intrauit, equum, imò diabolum, ascendit: ascendit & diabolus equum alterum, & sub multa celeritate simul deducti sunt ad diuersa loca pœnarū, in quibus homo miser patrem & matrē miserabiliter vidit, alioq; plurimos, quos defunctos ignorauit. Vidit ibi etiam quēdam honestum militē nuper mortuum, Helyā nomine, de Riningen, burgra-

burgrauium in castro Hurst, vaccę furenti insidentem aduerso corpore, ita vt dorsum haberet ad cornua vaccæ, quæ huc illucque discurrebat, & cerebris ictibus dorsum militis cruentabat: cui cùm vsurarius diceret, domine quare sustinetis tantam pœnam? Respondit: Vaccam istam rapui sine misericordia cuidam viduæ, & ideo sine misericordia oportet me ab illa pœnam hanc sustinere. Ostensa est ei in eisdem locis ignea sedes, in qua nulla potuit esse quies, sed sessio pœnalis, & pœna interminabilis, dictumque est ei: Modò reuerteris in domum tuam, post tres autē dies, exuto corpore, reuerteris in locū tuum, & mercedem tuam accipies in sede ista. Mox à dæmone reductus, & in molendino depositus, penè exanimis relictus est. Inuentus ibi ab vxore & familia, atque in lectum deportatus, cùm requireretur vbi esset, vel vnde venisset, respondit: Ad loca infernalia ductus fui, & hæc atque hæc ibidem vidi: ostendit mihi in eisdem locis ductor meus sedem vnam, & dixit, quia mihi foret præparata, & quia post tres dies recepturus essem mercedem meam in ea. Vocatus est sub celeritate sacerdos, rogatus ab vxore, vt pusillanimem confortaret, desperatum erigeret, & ad ea, quæ sunt salutis, hortaretur: quem cùm sacerdos moneret, vt contritionem haberet de peccatis suis, & vt puram faceret confessionem, dicens, neminem debere de Dei misericordia desperare, respondit: Quid prosunt verba ista: non possum conteri, superfluum iudico confiteri, quod de me dispositum est, necesse est impleri: sedes mea parata est, post tertium diem illuc veniam, & secundùm quod gessi, in ea recipiam. Sicque sine contritione, sine confessione, sine viatico & sacra vnctione, tertio die defunctus, in inferno sepultus est. Sacerdos verò cùm ecclesiasticam ei negaret sepulturam, ab vxore eius corruptus, in cœmiterio sepultus est; propter quod postea in Synodo Traiectensi accusatus, pœna, nescio qua, mulctatus est. Vix sunt tres anni elapsi, ex quo ista contigerunt. Ecce iste superior cecidit, & minimè surrexit. APOLLONIVS: Videtur mihi ali-

hi aliquid habere significationis, quòd in vacca inquieta pœnam suam miles recepit; vsurarius verò in sede, quę signum est quietis & stabilitatis. CÆSARIVS: Deus secundùm qualitatem & modum peccati, ipsum punit peccatum. Miles iste, quia vaccam rapuit, in vacca peccatum luit. Hęc de qualitate. Vacca propter pascua per diuersa prata discurrit, & assidua præcisione recrescentia gramina depascit. Vacca, ipsa sua inquietudine & depastione, nobiles & aduocatos temporis nostri designat, qui domos & agros subditorum hospitando depascũt, & per assiduas exactiones, quas in illos faciunt, in substantia recrescere non sinunt. Isti prædonibus in pœnis similabuntur, & sicut modò alios agitant, ita ipsi cum prædicto milite exagitabũtur. hæc de modo dicta sint. Vsurarius verò, quia domi quietè residens, pecuniam suam ad vsuram dedit, in inferno sedem igneam recepit. Bene autem eadem sedes ignea fuit, quia sicut ignis stipulam, ita vsura pauperum deuorat substantiam.

CAPVT VIII.

APOLLONIVS:

VIDETVR mihi vsura peccatum esse multũ graue, & ad emendandum difficile. CÆSARIVS: Iustè moueris. Non est aliquod peccatum, quod non quandoque quiescat, vsura verò nunquam à peccato cessat; dormiẽte domino suo, ipsa non dormit, sed semper crescit & ascendit. Difficilis est ad emendandum, quia Deus non dimittit reatum, nisi restituatur ablatum; fornicator, adulter, homicida, perjurus, blasphemus, mox vt de peccatis suis conteruntur, indulgentiam à Deo consequuntur; vsurarius verò, licèt de peccatis suis doleat, tamen quamdiu vsuram tenet, cùm possit restituerè, nihil consequitur indulgentiæ. APOLLONIVS: Quid si iam vsuram consumpsit, vel liberis distribuit, nil habẽs præter possessiones iustas? CÆSARIVS: Illas debet vendere & rapinam reddere. APOLLONIVS: Quia Episcopi, qui sunt ecclesiarum Prælati & speculatores, vsurariis communicant, & ad sepulturam Christianam recipiunt,

idcirco multi sunt hodie. CÆSARIVS: Si solummodo vitia sibi commissorum dissimularent, & non eis similia facerent, tolerabile esset. Quidam Episcoporum tam graues in plebem sibi subiectam hodie faciunt
Iere. 24. exactiones, sicut personæ sæculares. Isti sunt ficus malæ, malæ valde: valde timendum est talibus, ne sibi cathedras præparent iuxta sedem vsurarij in inferno, quia vsura & exactiones violentę nihil aliud sunt, quã rapinę. APOLLONIVS: Quomodo valere possent membra, vbi tam infirma sunt capita? CÆSARIVS: Occasione huius sedis recordor cuiusdam parabolę, a quodam Episcopo dictæ.

CAPVT IX.

IN Wormatia ante paucos annos quidam Episcopus fuit, nomine Lupoldus, solo quidem nomine Episcopus, opere autem tyrannus. Hic cùm esset vanissimus, nihil in se habens pietatis, nil religiositatis, dicebat ei quodam tẽpore germanus suus vir nobilis: Domine Episcope, multum scandalisatis nos laicos vestro exemplo: antequam essetis Episcopus, aliquid Deum timebatis, modò nil prorsus de illo curatis. Cui ille respondit: Frater, duo vicini erant, ex quibus vnus exemplo alterius peccauit, mortui sunt ambo, & deducti in infernum: cùm essent in tormẽtis, vnus alteri dicebat: Væ tibi, quia tuo exemplo prouocatus ad peccatum, merui hunc locum: cui alter; Bone vicine, si placet tibi ampliùs sedes mea, trade mihi illã, & ego tibi meã. Sic dico vobis frater, quãdo venerimus ad inferos, si videbitur vobis sedes mea honorabilior, ascendite eam, & recipiam vestram. Respondit ille: Mala cõsolatio hæc. Iste Lupoldus ita diabolicus erat, vt tẽpore schismatis, quod erat inter duos Reges, Ottonem scilicet & Philippum, cũ sibi vsurpasset Episcopatũ Maguntinensem eiusdẽ Philippi auctoritate, & multis interesset bellis, non parceret ecclesijs, non cœmiterijs. Et cũ milites sui ei dicerent: Domine, non licet nobis spoliare cœmiteria, respondit: Si ossa mortuorum tollitis, tunc primũ cœmiteria spoliatis. Qui cũ esset priuatus ab officio & beneficio ab Innocẽtio Papa,

Papa, propter inuasionem iam dicti Episcopatus, auxilio Philippi fretus, collecto exercitu, profectus est in Italiam, ipsum Papam debellare; quem etiam in diuersis locis, quod dictu horribile est, ardentibus candelis excommunicauit. Postea verò in odium Imperatoris Ottonis, officio & beneficio restitutus est. Vir iste sæpe & valde, vt iam dictum est, cecidit, nescio vtrũ surrexit in fine per cõtritionẽ: hoc scio, quòd legatio in qua hominem deposuit, multæ dissentionis seminarium fuit. APOLLONIVS: Sæpe quosdam vidi cadere, & per pœnitentiã resurgere, sed quòd quidam fortiùs resurgant, probari mihi vellem exemplis.

CAPVT X.

CÆSARIVS.

ANNVS modò vicesimus est secũdus, plus minus, eo tempore quo ad ordinẽ veni, qui fuit ab incarnatione Domini millesimus ducẽtesimus vno minus, in quo tale quid à viris religiosis & literatis, vt sunt Abbates & Scholastici, contigisse Parisijs veraciter intellexi. Erat ibi iuuenis quidã in studio, qui suggerẽte humani generis inimico, talia quędam peccata commiserat, quę obstante erubescentia, nulli hominum confiteri potuit: cogitans tamen quæ malis præparata sunt tormenta gehẽnæ, & quæ bonis abscondita sunt gaudia perennis vitæ, timens etiam quotidie iudiciũ Dei super se, intus torquebatur morsu conscięntię, & foris tabescebat in corpore: quid plura? tandem miserante Deo timor ille seruilis verecundiam vicit, qui sicut seta filum, charitatem inducere consueuit. Veniẽs ad S. Victorẽ, Priorẽ vocauit, & quia confitendi gratia venisset indicauit. Ille paratus ad tale officium, sicut omnes sunt fratres eiusdem monasterij, statim venit, in loco ad hoc deputato sedit, præmissaq; exhortatione, iuuenem cõfiteri volentem expectauit. Mirares; tantam hora eadem pius Dominus, cuius natura bonitas est, cuius voluntas potestas est, cuius opus misericordia est, cordi eius cõtulit contritionem, vt quotiẽs confessionem inciperet, totiẽs singultibus intercepta vox deficeret; in oculis lacrymæ,

Post lapsum quosdam fortiùs resurgere.

August. tract. 9. in Epist. Ioan.

suspiria in pectore, singultus erant in gutture. Hæc vt vidit Prior, dicebat scholari; vade scribe peccata tua in scedula, & defer ad me. Placuit consilium iuueni, abiit, scripsit, die altera rediit, & si confiteri posset iterum tentans, vt priùs defecit: & cũ nil proficeret, scedulam Priori porrexit. Legit Prior, & obstupuit, dixitque iuueni; Non sufficio tibi solus dare consilium, vis vt ostendam Abbati? Et licentiauit ei. Venit Prior ad Abbatem, & porrexit scedulam legendam, rem ei per ordinem exponens. Quid deinde gestũ sit, audiant peccatores & consolentur, desperati & recreentur. Mox enim vt Abbas cartulam ad legendum aperuit, totam eius continẽtiam deletam inuenit. Impletumque est in eo, quod Dominus per Isaiam dicit: Deleui vt nubem iniquitates tuas, & quasi nebulam peccata tua. Et ait Abbas Priori: Quid legam in scedula ista? nihil in ea scriptum est. Hæc vt Prior audit, scedulam simul cum Abbate respexit, dixitque ad illum; Sciat pro certo paternitas vestra, supradictum iuuenem in hac scedula scripsisse peccata sua, & cùm à me fuissent lecta, vobis etiam donaui legendam; sed, vt video, misericors Deus, qui maximam iuuenis contritionem attendit, culpam iam sufficienter punitam iustè deleuit. Deletio siquidem totius scripti, abolitionem significat totius delicti; & aduocantes scholarem, ostẽderunt scedulam, dicentes eius peccata diuinitus esse deleta; quam cùm perspexisset, & ex signis bene cognouisset, in tantum cor eius ex magnitudine gaudii est dilatatum, in quantum priùs ex magnitudine tristitiæ fuerat angustiatum: & nullam ei iniungentes satisfactionem, monuerunt, quatenus Deo de perceptis beneficijs gratias ageret, atque de cætero cautiùs viueret. Ecce iuuenis iste, vt satis videtur, ante ruinam imperfectus fuit, cecidit, & perfectus surrexit. APOLLONIVS: In quo fuit perfectus? CAESARIVS: In charitate. APOLLONIVS: Quæ est perfectio charitatis? CÆSARIVS: Quando mens non est sibi conscia alicuius peccati mortalis siue venialis, libera non solùm à culpa, sed etiam à pœna. Et puto, si præpedictus clericus decessisset

Isaiæ 44.

ceſſiſſet in tali ſtatu, minimè ſenſiſſet pœnam purgatoriam, quia perfecta charitas conſumit plumbum & ſtipulam, culpam & pœnam. Hęc eſt opinio multorũ; alij dicunt etiam viros perfectiſſimos ſecum trahere fœnum & ſtipulam. APOLLONIVS: Miror quare non fuerint peccata eius deleta, antequam Priori eſſent oſtenſa. CAESARIVS: Ne ſuperflua videretur confeſſio, ſine cuius deſiderio nulla fit remiſſio: ipſa etiam confeſſio, propter erubeſcentiam, maxima pars eſt ſatisfactionis: nam in primo cõtritionis pũcto, dimiſſa fuerat ei culpa, deinde contritione inardeſcente & confeſſione accedente, deleta eſt pœna. APOLLON. Non miror minùs contritionem huius hominis, quã Mariæ, cui tantùm lacrymanti & nil dicẽti voce Saluatoris dictum eſt: Dimiſſa ſunt ei peccata multa, quoniam dilexit multum. CAESARIVS: Ex quo mentionem feciſti Mariæ Magdalenæ, dicam tibi de mira contritione cuiuſdam mulieris luxurioſæ, in qua noſtris temporibus Chriſtus non minora oſtendit gratiæ ſuæ miracula, quàm olim in Maria. *Luc. 7.*

CAPVT XI.

IN diuerſis locis, à diuerſis perſonis, hoc quod dicturus ſum audiui. Ante hoc quadriẽniũ, eodem, ſi beñe memini, anno, quo defunctus eſt Innocẽtius Papa, mulier quædam igne libidinis ſuccẽſa, proprium adamauit filium, de quo concepit & peperit filium alterum. Terrore tam nephariæ commixtionis percuſſa, quolibet momento timens ſe tradi Satanæ, vel morte ſubitanea interire, Deo miſerante de ſatisfactione anxiari cœpit. Præhibito priùs conſiliõ ſacerdotis ſui, infantulum ſecum tollens, ita enim mihi dictum fuiſſe puto, Romam venit, & cum multa importunitate domini Innocentij Papæ oculis ſe ingeſſit, cum tantis lacrymis & clamoribus cũctis audientibus faciens confeſſionem, vt omnes verteret in ſtuporem: geſtauit in brachijs infantem, commiſſi facinoris teſtem. Videns dominus Papa in muliere tãtam contritionem, & quia verè eſſet pœnitens, miſericordia motus ſuper eam, ſicut prudens medicus, volens

infirmam plenè & citò sanare, medicinā etiam contritionis probare, præcepit vt in tali veste ibi appareret, in quali venerat ad filium, cùm peccaret. Illa confusionem æternam, temporali anteponens, mox exiuit, vestes posuit, in camisia redijt, & quā paratissima foret ad omnem satisfactionem, in tali obedientia satis ostendens. Considerans vir literatissimus tali obedientiæ, tali verecundiæ, tali pœnitentiæ, nullius peccati pœnam posse resistere; coram omnibus dixit ad mulierem: Dimissum est peccatum tuum, vade in pace: & nil amplius iniunxit ei. Audiuit hæc quidam ex Cardinalibus, & cū Pharisæo contra Papam murmurās, iudiciū eius reprehendit, dicens, ad tantā culpam tā breuē pœnitentiam minùs sufficientem: cui ille respondit: Si ego iniustè egi cum muliere ista, & insufficiens est eius coram Deo pœnitentia, potestatem habeat diabolus ingrediendi corpus meum, & coram omnibus me vexet: si verò tu iniustè me reprehendis, simile tibi fiat. Statim diabolus Cardinalem eundem vexare cœpit, per cuius vexationem perfectam mulieris pœnitentiam Deus palàm ostendit. Tandem omnium oratione purgatus Cardinalis didicit in sua vexatione, diuinæ misericordiæ de cætero non oblatrare. Ecce mulier ista, sicut supradictus clericus, infirma cecidit, & sanissima surrexit. APOLLONIVS: Magna Dei clementia, quod tam magnum peccatum, cui pœnitentia debetur quindecim annorum, tam breuis delet contritio. CÆSARIVS: delet peccata multo maiora. APOLLONIVS: quæ sunt illa? CÆSARIVS: Idololatria, hæresis, abnegatio creatoris; ista sunt ex insania diabolica, peccata verò carnalia, ex infirmitate humana; vnde ad mitigandam iram diuinam in commendatione defunctorum dicitur, licèt tibi peccauerit, non tamen te negauit. APOLLONIVS: Rogo, si nosti aliquem qui Deum abnegando cecidit, & per contritionem surrexit, exempli causa manifestes.

CAPVT

CAPVT XII.

CÆSARIVS:

INFRA hoc quinquennium, iuxta Floreffiã, cœnobium ordinis Pręmõſtratenſis, in diœceſi Leodienſi, adoleſcens quidam nobilis habitauit, cui pater moriens, vtpote vir magnus & potens, multas diuitias reliquit. Factus miles idem iuuenis, vt gloriã ſibi cõquireret temporalem, in breui ad magnam deductus eſt paupertatem: cauſa enim laudis humanæ torneamentis totus deditus erat, hiſtrionibus larga manu ſua tribuebat, & quia ad tales effuſiones redditus annui minùs ſufficiebant, hæreditatem paternam vendere cõpellebatur. Erat autẽ in proximo manens miles quidam diues & honeſtus, miniſterialis tamen, huic iuueni iam dictus allodia ſiue feuda ſua partim vẽdebat, partim in vadimonio exponebat. Et cùm iã non haberet quod venderet, vel exponeret, cogitabat exulare; tolerabilius iudicans inter extraneos mendicare, quam inter notos & affines egeſtatis confuſionẽ ſuſtinere. Habebat autẽ villicum, hominem quidem malignum, nomine nõ re Chriſtianum, & dæmonum miniſterio totum mancipatum. Videns hic dominum ſuum triſtem, & triſtitiæ non ignorans cauſam, dicebat ei: Domine vultis diues fieri? Reſpondit: libenter diues fierem, dummodo ipſæ diuitiæ eſſe poſſent cum Deo. Et villicus: Nolite timere, ſequimini tantùm me, & bene erit vobis. Statim ſecutus eſt miſerum, tãquã ſerpentis vocẽ Eua, quaſi ſibilum aucupis auicula, in laqueũ diaboli celeriùs deponendus. Et duxit eũ in ipſa nocte per quoddam nemus, in locum paluſtrẽ, & cępit quaſi cum aliquo habere ſermonem: cui iuuenis; Cum quo loqueris? Reſpondit domino ſuo villicus ille iniquitatis: Tacete tantùm vos, nec ſit vobis cura cum quo loquar. Cumque ſecundò loqueretur, & iuuenis iterato ſciſcitaretur, reſpõdit: Cum diabolo. Et cœpit iuuenis nimis horrere. Quem non concuteret horror tali loco, in tali hora, & de tali ſermone? Dicebatque villicus diabolo: Domine, ecce virum hunc nobilem dominum meum adduxi gratiæ veſtræ,

maiestati vestræ supplicans, vt vestro auxilio pristinis honoribus atque diuitijs restitui mereatur. Ad quem diabolus; Si mihi voluerit esse deuotus ac fidelis, dabo ei diuitias magnas, insuper addam gloriam & honores, quales non habuerunt patres eius. Respondit villicus: Libenter vobis obsequiosus erit & fidelis, si talia fuerit consecutus. Et ille: Si voluerit ista à me consequi, abrenũtiare debet in instanti altissimo. Quod cũ iuuenis audiret, & facere renueret, dicebat homo ille perditionis: Quid timetis proferre verbulum vnum? dicite abrenuncio. Tandem miser iuuenis à villico persuasus, creatorem suum ore suo negauit, manu exfestucauit, diabolo homagium faciens. Hoc scelere perpetrato, diabolus adiecit: Adhuc opus imperfectũ est, etiam abrenuntiare debet matri altissimi; illa est enim quæ maximum nobis infert damnum; quos filius per iustitiam abjicit, mater, quia nimis misericors est, ad indulgentiam reducit. Sibilauit iterum serpens in aure adolescentis, vt domino suo in hoc obediret, vt sicut filium ita etiam & matrẽ abnegaret. Ad quod verbum iuuenis nimis expauit, turbatusq; supra modum, respondit: Hoc nunquam faciam. Quare, inquit villicus, feciſtis quod maius est, facite nunc quod minus est: maior est creator, quàm creatura. Et ille: Nunquam eam negabo, etiamsi me oportuerit ostiatim mendicare per omnes dies vitæ meæ; & non acquieuit. Sicque infecto negotio, ambo reuersi sunt, nihil quidem honoris consecuti, sed maximo peccati pondere grauati, villicus suadendo, iuuenis consentiẽdo. Pergentes verò simul, venerunt ad quandam ecclesiã, cuius ianuam cãpanarius exiens reliquerat semiclausam: mox iuuenis desiliens de equo commisit eum villico, dicens: Expecta me hîc, donec reuertar ad te, & intrans ecclesiam ante ortum auroræ, prostrauit se ante altare, & ex intimo corde ipsam matrem misericordiæ cœpit inuocare: erat autem super altare imago ipsius virginis & matris Mariæ puerum Iesum in sinu tenens: & ecce, meritis ipsius præclarissimę stellæ maris, verus lucifer oriri cępit in corde sæpedicti adolescentis:

lescentis: tantam ei Dominus propter honorem matris, quam non negauerat, contritionem donare dignatus est, vt pro fletu rugiret, & planctu nimijs clamoribus ecclesiam repleret. Eadem hora supradictus miles, qui omnia eius bona habebat, diuino vt creditur nutu, ad ecclesiam diuertit, & cùm videret apertam, putans ibi diuina celebrari, maximè propter clamores intrinsecus, solus intrauit; inuenièsque coram altari iuuenẽ sibi bene notũ lachrymantem, & putans quia suam solummodo defleret calamitatem, retro quandam columnam secessit, rei exitum expectans. Cumque terribilem illam maiestatem, quam negauerat, nominare vel inuocare non auderet, sed tãtùm pijssimam eius genitricem lacrymosis vocibus pulsaret, vtroque audiente, per os imaginis suæ, beata & singularis Christianorum aduocata filio loquebatur in hæc verba: Dulcissime fili, miserere huic homini. Puer verò matri nil respondit, faciem ab ea auertens: cumque iterum rogaret, hominem seductum asserẽs, matri dorsum vertit, dicens: Homo iste negauit me, quid ei faciam? Post hæc verba imago surrexit, puerũ suum super altare posuit, eiusque pedibus se prona prostrauit, & ait: Rogo fili, vt propter me dimittas ei peccatum hoc. Mox infans matrem eleuans, respõdit illi: Mater, nunquam tibi aliquid negare potui, ecce propter te totum dimitto. Priùs dimiserat culpam, propter contritionem, deinde pœnam peccati, propter matris intercessionem. APOLLONIVS: Quare tam durus dilectæ matri fuit? CAESARIVS: Vt iuueni ostenderet, quantum in se peccasset, & vt per dolorem cordis ampliùs in se peccatum ipsum puniret. Surgés autem iuuenis, exiuit de ecclesia, tristis quidem de culpa, sed hilaris de indulgentia. Exiuit post eum sæpedictus miles latenter, & quasi rẽm ignoraret, quæsiuit, quare tam humidos & tam tumidos oculos haberet? respondit: De vento est. Et ille: Domine, non me latet causa tristitiæ vestræ; habeo vnicam filiam, si vultis illam ducere in vxorem, omnia vestra vobis cum illa restituam, insuper & diuitiarum mearum hæredem

vos instituam. Ad hoc iuuenis lætus effectus, respondit: Si hoc facere dignaremini, plurimum mihi placeret. Reuersus miles ad vxorem suam, rem ei per ordinem retulit, cõsensit illa, nuptiæ celebrantur, iuueni sub nomine dotis omnia sua restituuntur. Adhuc, vt puto, viuit, viuunt & soceri, post quorũ mortẽ, eorum hæreditas ad ipsum reuertetur. APOLLONIVS: Multum iuuenis iste regratiari tenetur beatæ Virgini, quia per ipsam meruit remissionem peccatorũ, insuper & consolationem temporalium bonorum. CÆSARIVS: Verũ dicis, quia ipsa intercedente Dominus cordi eius infudit contritionem, per quam peccati meruit remissionem; pœna etiam peccati, ipsa intercedente, iuuene audiente, dimissa est. Ecce homo iste grauissimè cecidit, sed cæteris, de quibus supradictũ est, celeriùs surrexit; cecidit intempesta nocte, surrexit in mane. APOLLONIVS: Quid tibi videtur de his, qui in fide cõteruntur? CÆSARIVS: Audi de hoc non meam, sed beati Augustini sententiam, ait enim sic:

Aug. hõ. 41. ex 50

CAPVT XIII.

De pœniten. quæ fit in fine vitæ.

SI quis positus in vltima necessitate voluerit accipere pœnitentiam, & accipit, & mox reconciliatur, & hinc vadit, fateor vobis, non illi negamus quòd petit, sed non præsumimus quia bene hinc exit. Si securus hinc exit, ego non sum securus. Pœnitentiã dare possum, securitatem dare non possum. Nunquid dico, damnabitur? non dico. Sed dico etiam liberabitur? Non. Vis te de dubio liberare? vis quod incertum est, euadere? Age pœnitentiam dum sanus es. Si sic agis, securus es, quia pœnitentiam egisti eo tempore, quo & peccare potuisti. Si vis agere pœnitentiam tunc, quando peccare non potes, peccata dimiserunt te, non tu illa. Item: Duæ res sunt; aut ignoscitur tibi, aut non ignoscitur. Quid horum tibi futurum sit, nescio. Ergo tene certum, dimitte incertum.

CAPVT XIIII.

DICAM tibi quid ante paucos annos contigit in domo nostra: Conuersus quidam Hẽricus nomine, homo senex, & secundùm ingressum

prior

prior omnium Conuersorum, peccatum quoddam commiserat, quod nunquam Abbati, neque Priori, neque alicui confessus fuerat: sæpius tamen solitus erat confiteri, & videbatur nobis omnibus, quòd vir sanctus esset, & multum religiosus. Cùm iam in extremis laboraret, idem peccatum domino Danielli, tunc Priori nostro confessus est, & sicut nobis postea retulit, vt nos cautos redderet, tam graue erat peccatum, quòd omnino dānatus fuisset, si tacuisset. APOLLON. quid sentis de saluatione huius hominis? CÆSARIVS: Sicut Augustinum lego sensisse; si contritio eius fuerit in charitate, saluatus est; sin autem, damnatus: qui serò pœnitet, oportet non solùm timere iudicem, sed diligere. APOLLONIVS: Meruit ergo vigilando, ieiunando, laborando, obediendo, alijsq; operibus iustitiæ, quamdiu in illo mortali fuit? CÆSARIVS: Nequaquam, quia opera extra charitatē facta, mortua sunt, & nunquam reuiuiscunt; væ ergo illis qui quotidie in Dei seruitio mortificantur, & nihil inde mercedis in vita æterna consequūtur. Multi ista ignorant, de finali pœnitentia plurimum præsumentes, nescientes pœnitentiā, quę in fine agitur, vt suprà dictū est, tam incertam esse. Dicam tibi tamē exempla de duobus, ex quibus vnus in fine fictam, alter veram egit pœnitentiam.

CAPVT XV.

PARISIIS in ecclesia sanctæ Dei genitricis Mariæ Canonicus nuper obijt, qui multa habens stipendia, delicatissimè vixerat: & quia ex delicijs, maximè his quæ ad gulā pertinent, libido nascitur, nata nutritur, & quotidianis eius incitamentis augmentatur: idē inuenis valdę tunicā carnis suæ maculauit, & tam illo, quàm alijs suis peccatis, irā Dei in se prouocauit. Tandem per infirmitatē tactus, timore mortis cōfessionē fecit, peccata deflęuit, & emēdationem promisit, viaticum accepit, inūctus est, hominē deposuit. Cuius corpus, vtpote vir nobilis diuitisque, cum magna pompa secularis glorię tumulatum est; & erat in illa die tanta serenitas, vt ipse aër eius obsequijs famulari videretur; dixeruntque homines ad inuicem:

Multa

Multa bona præstitit Deus homini isti, nihil ei defuit horum quæ homo Christianus habere debuit, dominicis sacramentis munitus est, aër in eius morte serenatus est, cum magna gloria sepultus est. Sed homo
Reg. 16. videt in facie, Deus autem intuetur cor. Post paucos dies cuidam sibi valde familiari apparens, dicebat se esse damnatum: cumque miraretur ille & expauesceret, pœnitentiam eius & confessionem, sacram etiam communionem, & inunctionem commemorans, respondit defunctus: Vnum bonum mihi defuit, sine quo nullum horum, quæ enumerata sunt, mihi prodesse potuit. Quid est illud? inquit. Respõdit mortuus: Vera contritio; licèt enim Deo promiserim consilio confessoris mei continentiam, siue alia quæ salutis sunt, tamen dicebat mihi conscientia, quia si conualueris, obseruare non poteris; & quia cor magis declinabat ad transgressionem, quàm ad voti obseruationem, nullius peccati merui remissionem. Deus requirit fixum propositum pœnitendi. Ecce hominis huius pœnitentia sera fuit & ficta, nec tamen fuisset sera, si fuisset vera. Apollonivs: Non mirabor amodo, pœnitentiam seram vix esse veram. Caesarivs: Plures sunt in seculo, quos ego bene noui, qui tempore infirmitatis, cùm timerent mori, se inter manus Abbatis reddiderunt, & cùm conualuissent, transgressores voti facti sunt.

Caput XVI.

Anno præterito apud Bonnam vicum diœcesis Colonienſis, vagus clericus quidam, Nicolaus nomine, quem vocant Archipoëtam, in acutis grauiter laborauit, & cùm mori timeret, tã per se ipsum, quàm per canonicos eiusdem ecclesiæ, vt in ordinem susciperetur apud Abbatem nostrum obtinuit. Quid plura? Cum multa, vt videbatur nobis, contritione tunicam induit, quam facta crisi celeriùs exuit, & cum quadam irrisione projiciens, aufugit. Apollonivs: Multi sunt peccatores, qui contritionẽ habere non possunt, & de ipso dolent, quid ergo sentiendum est de tali dolore? Caesarivs: Talis dolor

merito-

meritorius non est, quia sine charitate; præparat tamē aliquando viam charitati: charitas & peccandi volūtas simul inesse non possunt. Quid de tali dolore sanctus Bernardus senserit, verbis & exemplo illius doceberis.

CAPVT XVII.

RETVLIT mihi frater Godefridus monachus noster, quondam Scholasticus sancti Andreę in Colonia, cuius in superiori distinct. 3. cap. mentionem feci, tale quid contigisse in ciuitate Remensi. Eo, inquit, tempore quo Remis fui in studio cum Domino Philippo, postea Colonienſi Archiepiscopo, cuius magister & pædagogus eram, contigit ibidem militem quendam infirmari vsque ad mortem; instinctu diaboli idem miles, si bene memini; habebat auunculi sui filiam concubinam, cui tanto conglutinatus fuerat amore, vt non admonitione, nec excommunicatione, neque aliqua verecundia humana posset, vel vellet ab ea separari. Timore autem mortis vocauit sacerdotem, satis puram, & cum lacrymis de omnibus suis peccatis illi faciens confessionem; quem cùm sacerdos moneret, vt tam illicitam abjuraret commixtionem, ipsamque personam cognatam suam; respondit: Domine, non possum. Et ille: Si in tali voluntate mortuus fueris, gaudio cœlestis vitæ priuaberis, & æterna tormenta te suscipiēt, milite in sua obstinatione perseuerante, recessit sacerdos cum corpore Domini, quod secum detulerat ad communicandum infirmum. Nutu diuino, extra domum sacerdoti occurrit sanctus Bernardus Abbas Clareuallis, quem cùm interrogasset, quare infirmum non communicasset, causamque, quæ nota erat omnibus, intellexisset, ait sacerdoti: Reuertere mecū ad infirmū. Reuersi autem, cū sanctus vir militi iā morituro, quæ salutis erāt suaderet, & ille præter istā solā rem iam dictam, in omnibus obedientiā spōderet, nouissimè subjūxit: Nūquid nō doles & non potes habere voluntatē recedendi ab illa? respōdit: Domine valde doleo me de hoc nō posse dolere. Audito hoc verbo Abbas, mox dixit sacerdoti,

vt cor-

vt corpus Domini daret infirmo: Mira res; statim vt Saluator intrauit, facta est sal⁹ illi domui; ab illa enim hora tam perfectè mutata est voluntas eius peruersa, vt amplius odiret, quam illicitè amauerat, ita vt sancto viro cum multis lacrymis diceret: gratias ago Deo meo, qui me liberauit, quia modò libentiùs viderem bufonem, quàm illam, sicque in bona confessione & perfecta contritione, migrauit ad Dominum. APOLLONIVS: Miror vtrùm contritionem illam meruerit prædicto dolore, siue Dominici corporis participatione. CÆSARIVS: Christus in suo sacramento ad iudiciũ intrat, nisi gratia eius præcedat; puto enim propter orationes viri sancti, gratiã Christi abyssum cordis eius illuminasse, dolorem sterilem fœcundasse, ne & vir beatus iudicaretur de præsumptione, & morientis pœna cresceret in sua damnatione. Ecce hominis huius contritio siue pœnitentia, multum fuit sera, & penè morti contigua, vera tamen, teste sancto Abbate, per cuius meritum illam creditur habuisse. APOLLONIVS: Reuera iustorum præsentia moriẽtibus multum esse necessaria. CÆSARIVS: Hoc sanctus Gregorius manifestat in quadam Homilia, loquens de quodam peruerso iuuene, qui se deuorãdum draconi traditum clamabat, quem fratrum circũstantium oratio fugauit, & cõtritionis gratiam infirmo obtinuit. Audi etiam adhuc de quodam viro seculari, cuius contritio finalis tam vera, imò tam verissima fuit, vt per eã non solùm mereretur remissionẽ peccatorum, imò etiam gloriam miraculorum.

Greg. Hom. 19 in Euãg.

CAPVT XVIII.

ANTE hoc triennium defunctus est Philippus comes Namurcensis, vir potẽs & nobilis, filius Balduwini comitis Flandriæ: antequam moreretur, tantã ei contulit Dominus in infirmitate cõtritionem, vt talis contritio non esset visa in aliquo homine nostris temporibus: quatuor Abbatibus ordinis nostri simul & sæpe confessionem suam facere cõsueuit, in tantum se accusans, tantum plangens, vt omnes ad lacrymas prouocaret. Nec ei ista sufficiebant,

quin

quin laqueum collo suo injiceret, rogaretque confessores suos, vt se traherent in plateam, dicens: Sicut canis vixi, dignum est, vt moriar sicut canis: filias fratris sui Balduwini Comitis, qui factus fuerat rex Gręciæ, tradiderat regi Franciæ, cuius filiam duxerat vxorem: quidam dixerunt, quia vendiderit eas, de quo facto plurimū dolebat. Deportari se fecerat in pauperrimam domū ciuitatis suæ, in qua pauper spiritu migrauit ad Dominū. Volēs autem pius Dominus tantæ eius remunerare contritionem, miraculis eum glorificare dignatus est, tanquam dilectum confessorem: sepultus in ecclesia sancti Albani martyris, in qua ipse instituerat conuentum canonicorū, de suis iustis redditibus eis stipēdia adhuc sanus ordinās, tantis vsque hodie signis coruscat, vt de remotis regionibus infirmi aduenientes, ad eius tumbam sanitatem recipiant, ipsamque terram circa sepulchrum effodiētes, secum pro benedictione deportent. APOLLONIVS: Mirum vtrùm gratiam tantam meruerit conuersatione, vel finali contritione. CÆSARIVS: Satis puto, quòd charitatem habuerit ante suam infirmitatem, quia satis erat mansuetus & humilis; sed vix aliquis est, qui nouerit eius vitam & extremam pœnitentiam, quin magis hāc gloriam miraculorum adscribat extremæ, quæ maxima fuit, contritioni, quàm pristinæ conuersationi. APOLLONIVS: Videtur mihi, quòd multū apud Deum valeant lacrymę cōtritionis. CÆSARIVS: Quāti sint apud Deum valoris, quantíve ponderis, subiecto tibi exemplo demonstrabo.

CAPVT XIX.

De lacrymarum virtute

TEMPORE schismatis, quod fuit inter Alexandrū & Calixtum sub Frederico Imperatore, qui eiusdem schismatis auctor erat & defensor, cōpellebātur omnes ecclesiæ per vniuersum orbem Romanum literis Imperialibus iurare fidelitatē & obedientiam Calixto, quem ipse Papam creauerat; resistentes verò iussi sunt exulare. Cùm huiusmodi literæ exhibitæ fuissent conuentui de Hemmenrode, & fratres vnanimi consilio dicerent, se nequaquam velle rece-

recedere ab vnitate, præceptum est eis vt celeriùs exirent de Romano imperio. Viri illi virtutis, diuinum timorem minis regiis anteponẽtes, cùm iam res suas & vestimenta sarcinassent, ordinatique fuissent in diuersas domos regni Francorum, dicebat vnus eorum venerabili sacerdoti Dauid monacho ibidem; Pater, ignoras quia omnes migrabimꝰ de loco isto? Ita enim intentus erat cœlestibus, vt quid in exterioribus ageretur prorsus ignoraret: cui cùm miranti & interroganti causam, ille negotium totum explicaret, maximam in Domino habens fiduciam, vir beatus respondit: Cõfortamini fratres, non enim deserit Dominus sperantes in se; Antiphonam, quæ in nocte dicetur super Magnificat, fortiter & cum lacrymis cantate, & Dominus consolabitur vos; erat autem Dominica ante Aduentum, in qua Antiphona est super Magnificat: Qui cœlorum contines thronos, & abyssos intueris, terram pugno cõcludis, exaudi nos in gemitibus nostris. Ipse verò sanctus intrans oratorium, effudit animam suam in oratione, cum multis lachrymis diuinã interpellans clementiam. Acquiescentes eius consilio fratres, eandem Antiphonam tanto intentiùs cantabant, quanto fortiùs cantantes angustia premebat, & ad cantandum incitabat. Flexus pius Dominus lachrymis seruorum suorum, Imperatoris cor mutauit, & missæ sunt litteræ sub festinatione, vt manerent, orarentque pro imperio. Ex his poteris colligere, quam efficaces sint in auribus Dei lachrymæ cõtritionis. Apollonivs: Potest quis alteri tales obtinere lachrymas meritis siue precibus? Cæsarivs: Quòd alij alijs huiusmodi gratiam obtinere possint à Deo meritis, habes superiùs cap. 3. vbi apostata monachus meritis patris, & hospitis sui sancti Bernardi, per lachrymas contritionis iustificatus est. Aliud habes exemplum in cap. 17. vbi miles apud Remis, in eius præsentia communicans, meritis ipsius per donum contritionis, cùm in maximis peccatis esset, meruit illuminari: pro nullo horum dicitur orasse. Itẽ, quòd quidam alijs lachrymas contritionis, quibus peccata

sua

sua diluant, impetrare valeant, diuersis tibi ostendam exemplis.

CAPVT XX.

Quibus dã impetrari lacrymas per alios.

RETVLIT nobis hoc anno dominus Walterus Abbas Vilarienſis te teſte, q̃ monachus quidã, cùm mitteretur ab Abbate ſuo ad cœnobium quoddam ſanctimonialium ordinis noſtri, rogauerit vnam ex eis, quam amplioris meriti apud Deum ſperabat, pro ſe orare: Reſpõdit illa: Quid vultis vt orem pro vobis? Et monachus: Volo vt obtineas à Domino, ter mihi in hebdomada ad ſolemnes vigilias, hoc eſt, feria ſecunda, feria quinta, & ſabbato, quando longiores ſunt vigiliæ, ſpecialem gratiam lacrymarum & deuotionis. Cui illa conſtanter promiſit, quia hoc ei obtineret. Reuerſus monachus ad clauſtrum ſuum, gratiam promiſſam ſtans ad vigilias expectauit, & in eiſdem noctibus, per orationes ſanctæ illius mulieris, à Domino copiosè lacrymas percepit. Illa per ſpiritũ intelligens ſe exauditam, eidem monacho per quendam clericum familiarem mandauit, & quia iam gratiam percepiſſet promiſſam intimauit. Cùm verò Abbas eiuſdem domus iam dictam gratiam pro ædificatione clerico recitãret, ſubriſit ille, dicens, ſe eo multo meliùs ſcire, vtpote quia ab ipſa audierit, quæ talem gratiam impetrare potuit. Recitauit nobis & ſimile huic idẽ Abbas in ſua ſancta iocunditate, dicens: Vos nõ eſtis ſancti, ego aliquid referam vobis de ſanctitate mea, ſic incipiens.

CAPVT XXI.

DVM intellexiſſem ſupradictum monachum gratiam illam lacrymarum percepiſſe à femina tali religioſa, rogaui Abbatem meum, tunc recenter factus monachus, vt liceret mihi tales viſitare feminas, & conceſſit mihi ſtatim. Veniens itaque ad domum cuiuſdam honeſtæ matronæ Brabantiæ hoſpitandi gratia, cùm intellexiſſet deſiderium meum, dixit in ioco: Quid quæritis videre iſtas beginas? vultis ego oſtendam vobis mulierem bonam, quæ quicquid vult, obtinet à Deo? Reſpondi: Talem multum

desidero videre. Et statim ad verbum eius mulier quędam de cubiculo suo egressa, veniēs ad me, cœpit mecum loqui. In cuius adventu, cùm mihi sentirem gratiam adesse, rogaui eam, vt oraret pro me; quæ cùm diceret: Quid vultis vt orem pro vobis? Respondi: Vt possim deflere peccata mea. Et illa: Nuquid non estis monachus? qui peccata sua non potest deflere, monachus non est. Et cùm instarem quatenus mihi gratiā hāc obtineret, respondit: Ite, abundanter habebitis. Proxima nocte orans ante lectum meum, cùm de peccatis meis cogitarem, nec tamen mulieris promissum attenderem, cœpi ita abundāter & supra morem solitum flere, penè vsque ad mediam noctem, vt tandem timens capiti meo, vix me cohibere possem a fletu. Quę cùm mihi mādasset, quòd tali nocte gratiā illam lacrymarum mihi impetrasset, iterum reuersus sum ad eam, & scisciatus sum ab ea, dicens: Dicite mihi in charitate, qualiter mihi obtinueritis gratiā illā, quæ respondit mihi sub his verbis: Primò quidem Dominum durum inueni, sed dixi ei: Domine non euades manus meas, nisi monachus ille habeat gratiam lachrymarum: & statim cōcessit tibi. Adjecit & tertium exemplum de simili materia.

Caput XXII.

Alio, inquit, tempore rogaui vnum ex monachis nostris bonæ opinionis virum, vt rogaret Deum pro me; qui cū mihi daret optionem, quid mihi vellem à Deo impetrari, volēs sermonis eius fiduciam probare, respondi ei: Volo vt obtineas mihi post Missam gratiam lacrymarum, quibus peccata mea deplangam: & promisit mihi multum confidenter. Sequenti die, cùm post Missam morā facerem ante quoddam altare, & essem solus in oratione, tanta mihi affuit abundantia lacrymarum, vt mirarer. Postea cùm vidisset me supradictus monachus, corpore quidem iuuenis, sed moribus valdè maturus, cępit mihi signare, si bene esset mecum, gratiā notans mihi collatā: ego signum eius non intelligens, & ante Priorem illum ducens, quęsiui quid signaret: qui dixit mihi

mihi: Nunquid nō copiosè hodie habuistis lacrymas? quē cùm interrogassem si vidisset me lacrymantem, respōdit: Estis vos tam stultus, quòd putatis me vidisse? Ego minui sanguinem, nec licuit mihi dictis Missis morari in oratorio. Tūc interrogatus à me, quomodo mihi gratiam eandem obtinuisset, respōdit penè sicut suprà dicta mulier; Dominum, inquit, primò durum inueni, sed illi: Ecce Domine non dimittam te, nisi facias quod rogo: his verbis placatus, exaudiuit me. APOLLONIVS: Miror bonitatē Dei, quòd cogi potest & vult à seruis suis & ancillis, quomodo pater dulcissimus cogi solet à filijs & filiabus delicatissimè ab eo nutritis. CÆSARIVS: Qui eum perfectè diligunt, nullā ab ipso in orationibus suis patiuntur repulsam, si tamen saluti contraria non fuerint quę petūtur. APOLLONIVS: Si Dominus confert alicui lacrymas, vel alia bona signa contritionis, & vult illa ab alijs videri, est ne ei periculosum? CÆSARIVS: Secundùm intentionē orantis, pendet solutio huius quæstionis: si ei placet, vt alij lacrymas eius videant, quatenus per eas ædificentur, ipse tamen humilitatem in corde custodiat, meretur: sin autem, demeretur.

CAPVT XXIII.

MOnachus quidam magnæ opinionis retulit mihi, quando nouitius fui, de quodam monacho, q; die quadam, cùm iacēret in oratione ante quoddam altare, & Dominus ei tantā contulisset gratiam lacrymarum, vt etiam irrigaret terrā; ex immissione diaboli, vt posteà patuit, cordi eius suborta est inanis gloria, ita vt diceret intra se: Vtinā aliquis videret modò gratiā istā. Mox is, qui immisit, adfuit, & lacrymas eius stans à látere diligētissimè respexit: trāsfigurauerat enim se in specie nigri monachi. Leuās oculos monachus, tam ex horrore mentis, quā nigredine vestis, dæmonem, totius superbiæ auctorē, esse deprehendit; &, quem per vitium inanis glorię inuitauerat, per virtutem & signum crucis fugauit. Ob huiusmodi pericula iubentur à Domino oraturi intrare cubiculum, & claudere ostium super se, hoc

est, vitare laudem humanam. APOLLONIVS: Si nosti adhuc aliqua de cõtritione exempla, mihi vt edisseras obsecro. CAESARIVS: Cogitanti mihi de contritione, alia atque alia occurrũt exempla, in quibus Christus, totius virtutis auctor, glorificetur, & pœnitens omnis consoletur.

CAPVT XXIIII.

De cõtritionis virtute.

IN ciuitate quadam Angliæ, puella quædam habitauit, Iudæi cuiusdam filia, & secundùm genus suũ satis speciosus: hanc iuuenis quidam clericus, Episcopi eiusdem ciuitatis cognatus, & ecclesiæ maioris canonicus, vt vidit, concupiuit, & verbis amatorijs ad consensum suæ libidinis cum multo labore inclinauit. Ad cuius amplexus dum aspiraret, & nimis incendijs æstuans, eam quotidie ad commixtionem solicitaret, respondit illa: Patri meo multum sum dilecta, qui in tantum custodit me, vt neque ego ad te, neque tu possis venire ad me, nisi in nocte sextæ feriæ, quæ Pascha vestrum præcedit; tunc enim Iudæi laborare dicuntur quadam infirmitate, quæ fluxus sanguinis dicitur, circa quam occupati, alijs tunc minùs intendere possunt. Iuuenis hæc audiẽs, & ob amoris nimietatem penè ratione carens, oblitus Christianæ religionis, immemor Dominicæ Passionis, nocte eadem ad virginem venit, & vsque ad matutinum cum illa dormiuit. Iudæus verò pater puellæ ante lucem cum lumine cubiculum intrans, venit ad lectum filiæ, volens videre quomodo iaceret, vel si fortè operiri necesse haberet, videnſque ad latus eius iam dictum iuuenem cubãtem, expauit & infremuit, vtrumque occidere cogitans: cognoscens tamen quòd esset cognatus Episcopi, timore illius, manum cohibuit, & cum multa ira exclamauit: Quid facis hîc ô male Christiane? vbi est fides tua? vbi est religio tua? Traditus es iusto Dei iudicio in manus meas, si non timerem Dominum meum Episcopum, modò occiderem te. Ille timens, & veniam postulans, cum maxima confusione eiectus est. Die eadem, cùm Episcopus solenne officium ad nonam esset celebraturus, iuuenis idem, vt-

pote

pote hebdomadarius, epistolam lecturus timuit cum tam immunda conscientia ad sacrum ministerium accedere, & timuit propter notam alteri vicem die tali committere, timuit tam turpe peccatum tam recenter per confessionē alicui aperire: & cū victus erubescētia sacris vestibus indutus corā Episcopo staret in loco suo, supradictus Iudęus, multitudine Iudęorū stipatus, cum magno strepitu intrauit ecclesiam, Episcopo de cognato suo facere volens querimoniam. Quem vt iuuenis vidit, & bene intelligeret ad quid venisset, cœpit timere, pallere, tremere, & dicere: Domine Deus libera me in hac hora, & ego tibi promitto, quòd de cætero te non offendam, imò de hoc peccato tibi satisfaciam. Creator piissimus, qui odit culpam, & diligit naturam, mox vt hominem contritum vidit, confusionem, quam timuit, in caput infidelium conuertit. Mirante Episcopo quid quærerent Iudæi in ecclesia, maximè tali die, quando Christiani repræsentant Domini sui passionem, annuit vt starent; illis ampliùs se eius præsentiæ ingerentibus, statim vt ora ad clerici accusationem aperuerunt, priuati suis vocibus, omnes obmutuerunt. Videns Episcopus ora Iudæorum contra se hiantia, & nulla verba ex eis resonantia, putās quia ad hoc venissent, vt diuinis mysterijs illuderent, cum indignatione omnes de atrio Ecclesiæ expelli præcepit. Clericus verò diuinam in se expertus clementiam, statim completo officio, accessit ad Pontificem, confessus est culpam, suscepit pœnitentiam: Episcopus Dei misericordiam admirans & glorificans, tum pro magnitudine miraculi, tum pro pœnitentia cognati, eidem suasit ac persuasit, vt puellam à se defloratam, per baptismi gratiam renouatā, legitimè duceret, malens illum, sicut vir pius & iustus, ecclesiasticis carere beneficijs, quàm illam multis expositam periculis in paternis manere delictis. Clericus non ingratus diuinis beneficijs, satisfacere cupiēs Deo pro peccato commisso, conuersus est postea in ordine nostro, similiter & eius instinctu puella. Hæc mihi sæpius recitauit quidam religiosus Abbas ordinis

dinis nostri. Ecce vides, quantum boni operata sit in hoc homine contritio, lapsum erexit, Iudæos elingues fecit, puellam infidelem ad fidem prouexit. APOLLON. Bene video, admiror, & gaudeo, Deique bonitatem circa nos in multis considero. CÆSARIVS: Quia sermo est de Iudæis, vis adhuc aliam audire historiam, huic ex parte similem, ad honorē fidei nostræ atque Christianorum, cōfusionemque Iudæorum. APOLLONIVS: Anima mea sitit talia audire.

CAPVT XXV.

CÆSARIVS.

De Iudæis historia alia.

IN ciuitate, vt opinor, Wormatia, Iudæus quidam manebat, filiam habens formosam: hanc iuuenis quidam clericus, in vicinio habitans, adamauit, deuirginauit, & impregnauit: erant enim domus illorum satis contiguæ, & poterat idem clericus, sine nota, frequentiùs intrare, & pro libitu loqui cum virgine. Illa intelligens se concepisse, dixit iuueni, cōcepi, quid faciam? si cognouerit pater meus, interficiet me. Respondit clericus: Noli timere, bene liberabo te: si dixerit tibi pater tuus, vel mater, quid est filia, venter tuus intumescit, videris nobis concepisse, respōdebis: Si concepi, nescio, hoc scio quia virgo sum, & nōdum virum cognoui; ego bene agam cum illis vt credāt tibi. Ille diligentissimè cogitās qualiter liberaret puellam, huiusmodi trupham inuenit. Tollens arundinē, in silentio noctis, ad fenestram cameræ, iuxta quam illos dormire nouerat, accessit, & verba huiuscemodi per immissam fistulam sibilauit; O iusti & Deo dilecti, proprijs nominibus eos exprimens, gaudete, ecce filia vestra virgo concepit filium, & ipse erit liberator populi vestri Israël: statimque paululum retraxit arundinē. Ad hanc vocem Iudæus expergefactus, excitauit vxorē suā, dicens ei: Nunquid non audisti, quid nobis locuta sit vox cœlica? Respondit mulier: Non. Et ille: Oremus, vt & tu audire merearis. Orantibus eis, clericus ad fenestram stans, & diligenter quid loquerentur auscultans, post morulam, eadem verba, quæ suprà, repetiuit atq; adjecit: Magnū debetis filiæ vestræ

honorem

honorem exhibere, magnam curam adhibere, & cum multa diligẽtia seruare puerum, de eius virgineo corpore nasciturum, ipse enim est Messias, quem expectatis. Illi exultãtes, & post repetitionem facti certiores, vix diem expectare potuerunt: puellam verò considerantes intumescente aliquantulum vtero concepisse, dixerũt ad illã; Dic nobis filia, de quo cõceperis? quibus illa, sicut edocta fuerat, respondit: Et vix præ gaudio sese capientes, non potuerunt se continere, quin familiaribus suis dicerent, quid ab Angelo audierint. Illi alijs recitantes, fama dilatante, diuulgatum est per ciuitates & castra, quia talis virgo Messiã parturiret. Instante tempore pariendi, multi ad domũ puellæ confluxerunt Iudæi, cupientes noua natiuitate, diu desiderata, lętificari: sed iustus Deus vanã spem iniquorum cõuertit in fabulam, gaudium in tristitiã, expectationem in confusionẽ. Et meritò; quorum patres olim cũ Herode de natiuitate salutifera filij Dei turbati sunt, decuit vt istis tẽporibus tali illuderentur fantasmate. Quid plura? Adfuit hora vt pareret misera, & ecce secundùm consuetudinem mulierum, dolor, gemitus, & clamor: tandem enixa est infantem, non tamen Messiam, sed filiam. Quo cognito, valdè confusi & turbati sunt Iudęi: ex quibus vnus, cum multa indignatione paruulum pede apprehendens, allisit ad parietem. APOLLONIVS: Quid post hæc actum est de puella? CÆSARIVS: Pater eius confusionem suam grauiter ferens, afflixit eam, & cum tormentis extorsit ab illa cõfessionem totius doli. APOLLONIVS: Miserabile fuit, quòd virgo infidelis, ab homine fideli seducta ac corrupta, non est ad baptismi gratiam, vt supradicta puella, perducta. CÆSARIVS: Fortè clericus hoc efficere non potuit, vel potiùs non curauit, magis gaudens de Iudęorum confusione, quã de puellæ illuminatione. Si, vt dicis, miserabile est nõ baptizatam non illuminari per baptismũ, multo miserabilius est, quòd hodie ab Episcopo compellitur baptizata redire ad iudaismum. APOLLONIVS: Casum istum audire desidero.

Caput XXVI.

Cæsarius.

NVPER cuiusdam Iudæi Louanienſis filia, tali ordine conuerſa eſt ad fidem: Clericus quidã Reynerus nomine, capellanus Ducis Louanij, ſolitus erat intrare domum Iudæi eiuſdem ciuitatis, & diſputare cum eo de fide Chriſtiana. Habebat autem filiam paruulam, quæ valde diligenter intendebat diſputationi, ſecũdum capacitatem intellectus ſui ponderans tam verba clerici opponentis, quam verba Iudæi reſpondentis: ſicque ſenſim, per diuinam diſpoſitionem, imbuebatur ad fidem catholicã. Suaſa etiam à clerico, ſecretè tamen, contrita eſt in tãtum, vt diceret ſe velle baptizari: adhibita eſt ei mulier, quę ſine nota puellam de domo patris educeret, quam clericus iam dictus baptizari fecit, eamque in monaſterio ordinis Ciſtercienſis, quod Parcus dicitur, locauit. Cognita conuerſione, pater infidelis doluit, multam pecuniam offerens Duci, quatenus ſibi reſtitueret filiam, quam furtim conquerebatur fuiſſe ſublatã. Dux verò cùm vellet patri reſtituere filiam, Iudæo ſcilicet Chriſtianam, reſtitit ei Reynerus clericus, dicens: Domine ſi hoc ſcelus commiſeritis contra Deum & ſpõſam eius, nunquam ſaluabitur anima veſtra: reſtitit ei & dominus Walterus Abbas Vilarienſis. Videns Iudæus ſe fruſtratum ſpe, quam habuit erga Ducẽ; corrupiſſe dicitur dominum Hugonem Epiſcopum Leodienſem, qui Iudæo in tantum fauebat; vt conuentui ſanctimonialium de Parco literis ſuis mandaret, quatenus illi filiam reſtituerent. Veniente verò Iudæo ad iam fatum cœnobium cum amicis & cognatis ſuis, virgo intro conſtituta, cùm de illorum aduentu prorſus nil ſciret, ſentire cœpit fœtorem magnum, ita vt palam diceret: Neſcio vnde ſit, fętor iudaicus me grauat. Interim Iudæis pulſantibus ad feneſtram, cùm puellæ diceret Abbatiſſa, vt puto; Filia Catharina, ſic enim vocata fuit in baptiſmo, parentes tui volunt te videre; reſpondit illa: & non acquieuit exire. Anno præterito accuſatus fuit idem Epiſcopus Leodienſis,

pro

pro eadem causa, coram domino Engelberto Archiepiscopo Colonię in synodo eius, & pręceptum fuit ei, ne de cætero molestaret supradictum cœnobium pro puella baptizata. Tunc quidem subticuit, sed nō obediuit. Postea verò literis suis puellam citauit Leodiū, sub pœna excommunicationis, patri suo respōsuram super obiectis: venit Catharina, sub bona tamen custodia. Allegatum est pro Iudæo, quòd infra annos rapta fuisset, & violenter baptizata: & dixerunt quidam ipsi puellæ: Catharina dictum est nobis, quòd libēter redires ad patrem tuum, si permittereris. Respondit puella: Quis hoc dicit? Responderunt illi: Pater tuus. Tunc illa clara voce tale protulit verbum; Pater meus rectè mentitus est per mediam barbam suam. Cùm adhuc instaret aduocatus Iudæi, commotus dominus Walterus Abbas Vilarienſis, ait illi: Magister, vos loquimini contra Deum, & contra honorem vestrum: sciatis pro certo, si adhuc vnum verbum locutus fueritis contra puellam, ego laborabo apud Dominum Papam, vt perpetuum vobis in omnibus causis imponat silentium. Tunc ille timens, secretè respondit Abbati: Domine Abbas, quid nocet vobis, si potero pecuniam extorquere à Iudæo? ego nihil loquor, quod obesse poterit puellæ. Qui mox vt salarium suum accepit, dixit Iudæo: Non audeo de cætero loqui de hac causa. Anno præterito, quando dominus Guuido Abbas Clareuallis, visitauit in Episcopatu Leodiensi, eundem Episcopum cōuenit, monuit & rogauit, quatenus intuitu Dei & honoris sui cessaret à vexatione puellæ iam Christo dicatæ, cui Episcopus respondit: Bone Domine Abbas, quid ad vos de causa ista? respōdit Abbas: Bene ad me duplici de causa; Primò, quia homo Christianus sum; secundariò, quia domus illa, in qua degit, de linea Clareuallis est; & adjecit: Puellam & causam eius sub protectione domini Papæ cōstituo, & super literas, contra illam à vobis datas, appello. Tempore capituli generalis, literas à Domino Papa contra Episcopum impetratas, per Abbatem nostrum misit Priori de Parco, vt si fortè Episcopus

adhuc conuentum vexare propter puellam attẽtaret, eisdem litteris defenderet. APOLLONIVS: Sicut paulo antè in Episcopi Angliæ ædificatus sum misericordia, ita in huius Episcopi scandalizatus sum auaritia. CÆSARIVS: Defensores eius dicunt, eum non esse pertinacem in hoc negotio amore pecuniæ, sed zelo iustitiæ; quibus minimè creditur, quia si agitaretur stimulis iustitiæ, nequaquam cogeret puellam baptizatam, virginem Christo consignatã, & religione Christiana, etiam supra ætatem, feruentem, ad Iudaicam redire perfidiam. APOLLONIVS: Hoc & mihi videtur. CAESARIVS: Occurrit mihi huic exẽplo aliud ex parte simile, de quodam milite seculari, ità vt ipso suo facto sæpedicto pontifici exprobrare videatur sententia illa
Isai. 23. prophetica: Erubesce Sidon, ait mare.

CAPVT XXVII.

IN villa nobis vicina, quę Linze dicitur, infra hoc triennium, quædam puella Iudæi cuiusdam filia, baptismi desiderio diuinitus accensa, ad quãdam feminam eiusdem villę venit, & quia baptizari vellet, satis simpliciter intimauit: cui suasum est à muliere, vt Conradum militem adiret, voluntatemq; suam exponeret: quod cùm fecisset, ille gauisus valde, pollicitus est, quia ei consilio, auxilio, vel temporali subsidio nullatenus deesset. Die quando baptizanda erat, dixit ad militem: Domine, procurate ne videat me pater meus infra hoc triduum, quia si ab eo visa fuero, tãta scit q̃ iterum oportebit me redire ad Iudaismum. Positi sunt, milite procurante, circa cœmiteriũ homines armati, qui Iudæum vetarent intrare, vt puella securè posset introire siue exire, sine illius contemplatione. Procurante Deo, baptizata est virgo, & vocata Elizabeth. Paucis diebus elapsis post baptismũ occurrit ei mater infidelis, & ait: Bona filia, reuertere ad Iudaismũ; Respondit illa: Non possum, quia Christiana sum effecta. Tunc mater: Ego bene tibi auferam baptismũ. Volens puella probare quid mater dicere vellet, respondit: Quomodo hoc faceres? Ego, inquit Iudæa, tribus vicibus te sursũ trahã per foramẽ latrinæ, sicq; remane-

remanebit ibi virtus baptismi tui. Quod verbū puella audiens, & execrans, contra matrem spuit, fugiens ab illa: Prædictus miles, cùm sit ętate iuuenis, nec tamen multum dives, virginem loco filiæ nutrit, volēs illam tradere viro, vel in aliquo locare monasterio. APOLLONIVS: Quid dicturus est Episcopus Leodiensis in die iudicij, cùm viderit hunc militem de virginis huius cōuersione gloriari? CÆSARIVS: Non est nostrum Episcopos iudicare, cùm sæpe à multis multum, sine causa etiam quandoque iudicentur.

CAPVT XXVIII.

Episcopo rumonus & periculum.

CLERICVS quidam Parisijs ante paucos annos verbum terribile contra Episcopos locutus est, dicens: Omnia credere possum, sed vix credere possum, quòd vnquam aliquis Episcopus Alemaniæ possit saluari. APOLLONIVS: Quare magis iudicauit Episcopos Alemaniæ, quā Episcopos Galliæ, Angliæ, Lōgobardiæ, vel Tusciæ? CAESARIVS: Quia penè omnes Episcopi Alemaniæ vtrumque habent gladium, spiritualem videlicet & materialem; & quia de sanguine iudicant, & bella exercent, magis eos solicitos esse oportet de stipēdijs militum, quàm de salute animarum sibi commissarum. Inuenimus tamen exipsis Episcopis Colonienſibus, qui pontifices simul fuerūt & duces, aliquos fuisse sanctos, beatum videlicet Brunonem, sanctum Heribertum, & sanctum Annonem. Occasione verbi iam dicti clerici, recordor & alterius cuiusdam verbi, adhuc terribilius, à quodam defuncto, contra Episcopos prolati.

CAPVT XXIX.

IN Claraualle nostris temporibus monachus quidam in Episcopum electus est, quem cùm electores requirerent, & ille onus suscipere renueret, imperium Abbatis eius vel Episcopi accessit, sed imperantibus non acquieuit: & cessatum est ab eo, atque non multo pòst defunctus; qui cuidam sibi familiari manifestè apparēs post mortē, requisitus de statu suo, & si aliquid timeret de illa inobediētia, respōdit: Nō, & adiecit: Si obediens fuissem, & Episcopatum illum susce-

suscepissem, damnatus essem æternaliter: subiunxitque verbum valde terribile: Ad hoc, inquit, iam deuenit status ecclesiæ, vt non sit digna regi, nisi à reprobis Episcopis. APOLLONIVS: Sanctum Wilhelmum Bituricensem Episcopum, qui ante paucos annos defunctus est, esse de numero electorum, crebra eius testantur miracula. CAESARIVS: Puto illum verbum tam horribile contra Episcopos proferendo, respexisse ad multitudinem malorum, & ad raritatem bonorum, & quod eandem raritatem exigat malitia subditorum, sicut testatur sacra scriptura, dicens: Qui regnare facit hominem hypocritam, propter peccata populi. APOLLONIVS: Relinquatur ergo horum oratio, quia ea quæ residua sunt de contritione, audire desidero. CÆSARIVS: Quod dictum est de puellis baptizatis, & de Episcopis, ad contritionem pertinet, quia in adultis sine cõtritione nihil operatur baptismus, & Episcoporum est, mederi contritis corde, confessiones illorum recipiendo, & pœnitentiam injungendo; vnde quia pauci nostri temporis Episcopi in tali physica studeant, & practicam eius minùs exercẽt, iustè aliquando à subiectis & infirmis iudicantur.

Iob 34.

Latiùs sumit cõtritionẽ, vt etiam cõprehẽdat attritionem.

CAPVT XXX.

TEMPORE Frederici Imperatoris, aui huius Frederici, qui regnat, sedente Christiano Episcopo Maguntiæ, iuxta quendam Episcopũ Longobardiæ, requisitus est ab illo, si nosset omnes Episcopij sui homines. Subridente Episcopo, ac respondente: Puto Episcopatum meum non minorem esse tota Longobardia; expauit bonus ac solicitus Episcopus ille considerans periculum eius in reddenda ratione. APOLLONIVS: Et meritò, quomodo ergo vnus homo tot animas regere posset sine periculo? CAESARIVS: Visio quædam satis terribilis memoriæ occurrit, quæ & supradictis respondet, & nostris temporibus videtur esse impleta, cuius tenor talis est.

CAPVT

CAPVT XXXI.

Reuelatio & prophetia Simonis monachi.

FRATER Simon, cùm esset in oratione ante altare sanctæ Dei genitricis Mariæ, audiuit vocẽ dicentem sibi: Mone pastorem tuum superiorem, & dic ei: Oues tuæ fundent sanguinem. Et præcipe ei ne semet, & eas interficiat veneno; nã & posuit cor suum in ventres luporum latè hiantium. Membra mea incipient commoueri à crudeli bestia, quę homo facta est. Exi, & clama vndique magnam Dei omnipotentis offensam, & dic: Nisi conuertamini, & emendemini, occidemini, & in ignem æternum mittemini: inimici mei vindicabunt iniurias meas. Post hæc apparuerunt oues quinque pinguissimæ, ac deinde boues tres macilentæ: de quibus cùm quæreret quid significarent, responsum est: Quinque oues, anni sunt quinque magnæ abundantiæ, & boues tres, anni famis validæ. Et iterum: Falsi Romani excitabunt crudeles rumores, & iniquo consilio suo diuident potestatem Romanam. Et iterum: Ierusalem capietur, & destruetur, & inimici mei vindicabunt iram meam, quia polluerunt vias meas, in quibus ego ipse ambulaui: fame maxima arctabuntur; cœli & terra tremẽt, sed homo non vult tremere à crudeli bestia. Postea sol conuertetur in tenebras, deinde veniet dies habens longitudinem dierum duorum. Post obumbrationem autem solis scietur, quòd crudelis bestia ostentabitur decem tribubus, quæ clausæ sunt: vnusquisque felix, scilicet meorum membrorum, sanguinem fundet. Idcirco vnusquisque felix præparet se, ita vt rectè viuat in hac breui vita. Post hæc frater Simon vidit dæmonem loricatum & galeatum, habentem squamas tanquã piscis, qui vocatur carpo; pupillæ oculorum eius tetræ & ardentes, tanquam facula, quæ à vento agitatur; de ore & naribus eius procedebat flamma sulphurea; dentes eius partim albi, partim sulphurei. Post hæc facta est vox: Post contenebrationem solis suscitabit crudelis bestia arte mala quosdam Iudæos tanquam à mortuis, qui tamen non erunt Iudæi, sed falsi nuncij, dicentes se a mortuis resurrexisse, veris Iudæis

spem

spem vanam promittentes, & in infidelitate sua, & in errore Iudæos fouentes, & multos decipientes. Et adiecit: O colonia Agrippina, deplora calamitates tuas, quæ venient tibi, quoniam non solùm ex culpa solius Episcopi, sed etiam ex communi peccato, veniēt mala supradicta: veruntamen ipse Episcopus plurimum debet dolere, quoniam ipse omnibus alijs est prælatus. Hanc visionem conuentus noster missus super montem Stromberg, ibidem reperit. Eodem anno capta est Hierusalē & terra sancta, quòd in eadem visione fuerat prædictū. APOLLON. Interpretationē huius visionis nosse desidero. CÆS. Partim mihi tractare videtur de his, quæ nostris temporibus contigerūt in Episcopatu Colonienſi, partim de aduentu Antichristi. Quòd autē facta sit hæc reuelatio in Episcopatu Colonienſi, & ad eiusdem diœcesis Episcopum, ex fine eius colligo; sed quis fuerit idem Simō, penitus ignoro. Pastorem hunc superiorem, Adolphum Episcopū intelligo, qui post mortem Henrici Imperatoris quasi venale Imperium habens, veneno auaritiæ seipsum infecit, plurimosque interfecit; posuit enim cor suū, id est consilium suum, in ventres luporum, ad thesauros Richardi regis Angliæ, latè hiantium, quorum consilio Ottonem Saxonem, filiū sororis eius, in Regem Romanorum elegit. Ex tunc crudelis illa bestia, scilicet auaritia, facta est homo, id est, hominibus ita sociabilis & chara, vt eius zelo Christianæ potestates, à iustitia & fide motæ, negligerent iuramēta, periuria paruipēdentes. Missus est eodem tempore Cardinalis Coloniā, qui Ottonis electionem confirmaret, principesq; à iuramento, quod Frederico, qui nūc regnat, fecerant, absolueret; q̄ magis, vt rei exitus probauit, Imperij fuit diuisio, quā cōfirmatio. Ab illo tempore prouincię incēdijs vastātur, & ecclesię deprędātur, sāguis multus effunditur, Adolphus deponitur, Colonia obsidetur. Tūc impleta est extrema pars huius visionis; O Colonia deplora calamitates tuas, &c. In principio episcopatus eiusdem Adolphi, cùm præcessissent anni magnæ abundantiæ, tres fuerunt anni tā-

Anno Domini 1187

Prophetiæ interpretatio.

tæ ste-

tæ sterilitatis, vt in primo anno modius siliginis venderetur marca argenti. Reliqua huius visionis nimis sunt obscura, nec patet meo intellectui. APOLLONIVS: Tempore diuisionis Romani Imperij, Dominus Innocentius Papa à multis iudicabatur, ita vt eum diceret eiusdē schismatis auctorem, primò partē Ottonis nimis fouendo, postea eundē persequēdo. CÆSARIVS: Propter hoc, cùm idem beatæ memoriæ Innocentius die quadam sermonem Romæ ædificatorium faceret in populo, Ioānes Capotius, qui Ottoni fauebat, eius sermonem interrupit, dicens: Os tuum os Dei est, sed opera tua opera sunt diaboli. APOLLONIVS: Peto vt nūc reuertaris ad cōtritionem, à qua, occasione quorundam verborum, satis digressum est. CÆSARIVS: Tanta est virtus cōtritionis, vt nullum ei obstare possit peccatum, non periuria, non homicidia, non furta, nec vsuræ quidem.

CAPVT XXXII.

Vsurariorum conuersiones

REFERVIT mihi senex quidam sacerdos & monachus nigri ordinis, natione Saxo, rem memoria dignissimam de quodam vsurio, nec constat mihi si scripta sit. Dixit quendam fuisse vsurarium diuitem nimis, qui diuersarum ecclesiarum thesauros loco pignoris tenebat, cuius cùm esset inexplebilis auaritia, percussus est peremptoria infirmitate. Tunc primùm in se reuersus, licet serò, considerare cœpit pondus vsuræ, tormenta gehennæ, difficultatem pœnitētiæ: & vocans ad se quendam nigri ordinis Abbatē sibi familiarē, dixit ei: Domine, grauiter infirmor, nō possum aliquid de rebus meis ordinare, neq; vsuras acceptas restituere; si volueritis de anima mea Deo reddere rationē, peccatorum meorū mihi promittere absolutionē, omnia bona mea, tam mobilia quā immobilia, potestati vestræ subjiciam, ita vt de illis q̄ visum vobis fuerit faciatis. Cernens Abbas hominem contritum, & verè pœnitentem, respondit: Ego deliberabo, festinansq; ad Episcopū, verba vsurarij ei exposuit, & quid consuleret inquisiuit: respondit Episcopus: Bonum mihi videtur, vt pro anima eius spondeas, & sub-

& substantiam suscipias, ita duntaxat, vt ecclesiæ meæ thesaurum mihi restituas. Mox Abbas ad ægrum rediens ait: Ego deliberaui vt bona tua suscipiam, & pro peccatis tuis Deo spondeam; respondit infirmus: Nunc consilium meum est, vt allatis curribus, omnia mea priùs efferas, & menouissimè tollens, nullum patieris impedimentum in efferendo: habebat enim duas archas plenas auri & argenti, pignora etiam plurima in vasis, in libris, varijsque ornamentis, frumentum, vinum, supellectilem multam, pecoraque infinita. Tunc Abbas priùs omnibus præmissis, nouissimè in gestatorio ponens infirmum, properauit ad monasterium: sed mox vt ille monasterium intrauit, spiritum exhalauit. Abbas verò, non immemor sponsionis, in quantum potuit, vsuras restituit, plurimas pro illius anima largiens eleëmosynas, residuum in vsus fratrum conuertit. Positum est corpus in oratorio, choris psallentium circa illud ordinatis: in ipsa nocte, cùm fratres attentiùs psallerent, quatuor tetri spiritus apparentes, feretrum à parte sinistra circumstabant, quibus visis, territi fratres, omnes, excepto vno seniore, fugerunt. Et ecce totidem Angeli sancti contra quatuor dęmones à parte dextra se ordinabãt, moxque is, qui primus inter dæmones videbatur, in illud Dauidicum erupit: Dixit insipiens, vt delinquat in semetipso, non est timor Dei ante oculos eius: hoc in isto homine impletum est. Alter dixit: Quoniam dolosè egit in conspectu eius, vt inueniatur iniquitas eius ad odium. Cui tertius subiunxit: Verba oris eius iniquitas & dolus; noluit intelligere vt bene ageret. Quartus dixit: Iniquitatem meditatus est in cubili suo; astitit omni viæ malæ, malitiam autem non odiuit. Tunc simul omnes dixerunt: Si Deus iustus, & verba eius vera, homo iste noster est, quia omnium horũ reus est. Responderunt sancti Angeli; Si contra eum carmen Dauidicum profertis, procedite. Dixerunt dæmones: Ista nobis sufficiunt ad eius damnationem. Ad quod Angeli responderunt; Ex quo vos tacetis, nos incœpti psalmi residua proferemus. Ait itaque primus:

Psal. 35.

mus: Domine in cœlo misericordia tua, & veritas tua vsque ad nubes. Cui secundus adjecit: Iustitia tua sicut montes Dei, iudicia tua abyssus multa. Tertius verò: Homines & iumenta saluabis Domine, quēadmodū multiplicasti misericordiam tuam Deus. Cūq; quartus subiunxisset: Filij autem hominum in tegmine alarum tuarum sperabunt; simul in hanc vocem eruperunt: Quia Deus iustus est, & scriptura solui non potest, filius hic hominis noster est, ad Dominū confugit, ad Dominum ibit, quia sub tegmine alarum illius sperauit. Inebriabitur abvbertate domus eius, qui se lacrymis contritionis inebriauit, & torrente voluptatis suæ potabit eum: quoniā apud ipsum est fons vitæ, & in lumine eius videbit lumen. Ad hanc vocem dæmonibus confusis, & obmutescentibus, cœlestes nuntij animam contriti peccatoris tollentes, illis sociauerūt, de quibus Saluator in Euāgelio dicit: Gaudiū est in cœlo angelis Dei super vno peccatore pœnitentiam agente. Apollonivs: Quid amplius profuit vsurario, eleëmosynæ an contritio? Cæsarivs: Hoc securè dico, quia si contritio defuisset, modicum illi eleëmosyna profuisset. Vis audire quantum Deus acceptet eleëmosynas vsurarij? Apollonivs: Volo, & desidero. *Luca 15*

Caput XXXIII.

Cæsarivs.

MVltorum ore celebratur adhuc Colonię factum cuiusdam vsurarij, in ecclesia S. Gereonis martyris sepulti, qui cùm esset diues & auarus, tandem diuina misericordia compūctus, sacerdotem adijt, confessionem fecit, & vt Deū pro peccatis suis placaret, pollicitus est quia omnia sua pro illius nomine pauperibus erogaret; cui sacerdos respondit: Incide de panibus tuis eleëmosynas, ita vt cistam ex eis impleas, claudesque illam; qui cùm die altera eandem arcam aperuisset, quot ibi posuerat eleëmosynas, tot in ea reperit bufones; cui cùm sacerdos diceret: Vides nūc quātū Deo placeāt eleëmosynæ de vsura? territus ille respōdit: Domine quid faciā? Si vis,

inquit, saluus fieri, hac nocte inter vermes istos nudus iaceas. Mira cõtritio: Ille, licèt tale stratum nimis abhorreret, vermibus tamen morituris immortales preponens, tum timore gehennæ, tum amore cœlestis patriæ nudus se super vermes iactauit: Sacerdos verò arcã ipsam adijt, clausit, & abijt; quã die postera cùm aperuisset, nihil præter ossa hominis ibidem inuenit, quæ in porticu prædicti martyris sepulta, dicuntur tãtæ esse virtutis, vt vsque hodie, nullus bufo terminos eiusdem viuus possit intrare. APOLLONIVS: Si eleëmosynæ vsurariorum vertuntur in bufones, reliqua eorũ substãtia quales ex se gignet vermes? CÆSARIVS: Vermes infernales, vermes immortales, de quibus per Isaiam in persona tãlium dicitur: Vermis eorum non morietur, & ignis eorum non extinguetur; & erunt vsque ad satietatem visionis omni carni. Subtus eos sternetur tinea, & corpora eorum comedent immortales vermes gehennæ, animas semper rodet vermis conscientiæ. APOLLONIVS: Potuítne ergo Abbas ille, de quo superiùs dictum est, ex pecunijs vsurarij fructuosas pro anima eius facere eleëmosynas? CÆSARIVS: Priùs, sicut me memini dixisse, vsuras pro possibilitate restituit, de reliquo eleëmosynas fecit, hoc in isto factum non est: quod autem hoc liceat, ex hoc quod sequitur exemplo docebitur.

Isai. 66.

Isai. 14.

CAPVT XXXIIII.

TEmporibus Philippi regis Francorum, qui hodie regnat, erat in ciuitate Parisiensi vsurarius quidam ditissimus, Theobaldus nomine: hic cùm haberet possessiones plurimas, infinitasq; pecunias ex vsuris congregatas, diuinitus compunctus, ad magistrum Mauritium eiusdem ciuitatis Episcopum venit, eiusque consilio se commisit. Ille verò cùm in ædificatione ecclesiæ beatæ Dei genitricis Mariæ nimis ferueret, cõsuluit ei, quatenꝰ pecunias suas ad structuram inchoati operis contraderet, qui huiusmodi cõsilio aliquãtulum sibi suspecto adijt magistrũ Petrum Cantorem, verba Episcopi ei insinuans; cui ille respondit: Nõ dedit tibi bonum consiliũ hac vice, sed vade,

vade, & fac clamari per ciuitatem sub voce præconis, quia paratus sis restituere omnibus, à quibus aliquid supra sortem accepisti. Factūq; est ita. Deinde rediens ad magistrum, ait: Omnibus ad me venientibus, teste conscientia, omnia restitui ablata, & adhuc supersunt plurima. Tunc ille: Modò, inquit, poteris eleëmosynam dare securè. Retulit mihi dominus Daniel Abbas Sconauiæ, quòd ad consilium eiusdem Cantoris, per plateas ciuitatis nudus in suis femoralibus incesserit, seruo cum virga se impellente, ac dicente: Ecce iste est ille, quē pro suis pecuniis principatus honorabat, qui filios nobilium obsides tenebat. APOLLONIVS: Ex his duobus vsurarijs pleniùs agnosco virtutem cōtritionis, quia vt considero, de cuius corde fons eius scaturit, nullus labor, nullus horror, nullus pudor, venas illius obstruere valebit. CAESARIVS: Verum dicis, quia contritio, quæ timore paruæ pœnitentiæ exsiccatur, fontē non habet vnde fluat. APOLLONIVS: Videtur mihi vsura multū esse defectiuæ naturę, quia rarò ad tertiam siue quartam illam durare videmus generationem. CÆSARIVS: Nō solū defectiuæ, sed & cōsumptiuæ naturæ est, quia, vt dicis, in se celeriùs deficit, & nōnunquā sibi admixta siue cōiuncta cōsumit. APOLLONIVS: Da exēplum. CAESARIVS: Hæc quę dicturus sum, à quibusdam Abbatibus ordinis nostri audiui, sed nomen non retinui loci, in quo contigit.

CAPVT XXXV.

VSurarius quidam, cuidam ordinis nostri Cellerario, quādam pecuniæ suæ summam commisit reseruandā; quam ille signatam in loco tuto iuxta pecuniam monasterij reposuit. Postea cùm vsurarius depositum repeteret, Cellerarius arcam reserans, neque illam neque suam inuenit: qui cū vidisset arcæ seras intactas, & signacula salua sacculorum, ita vt nulla esset de furto suspicio, cognouit, quòd pecunia vsurarij deuorasset pecuniam monasterij. Ex quo colligitur, quòd per eleëmosynā vsuræ, monasterij substātia non augeatur, sed deficiat. APOLLONIVS: Magna sunt, quæ dicta sunt de cōtritione, sed quæro,

si is qui oculos non habet, contritionem habere possit, cùm siue oculis flere non possit. CÆSARIVS: Contritio non est in lacrymis, sed in motu cordis, cuius signa lacrymę sunt oculorum, cùm & cor lacrymas suas habeat.

CAPVT XXXVI.

Nobilis excœcati contritio

DVx Henricus Saxo, pater Ottonis Imperatoris, tępore quodā virum quendam nobilem pro suo scelere exoculauit: Deus verò ex sua misericordia, excœcationis pœnam viro conuertens in medicinam, tantam cordi eius contulit contritionem, vt iugiter peccata commissa defleret, & pro desiderio patriæ cœlestis semper suspiraret. Non recedebat de ecclesia beatæ Dei genitricis Mariæ in Hildesshem, orationibus & ieiunijs vacans. Casu contigit, vt stultus quidam verbum stultum, eo audiente, proferret, dicens: Qui hîc oculos non habet, nec in futuro oculos habebit, quibus Deum videat: de quo verbo turbatus nimis, dum quotidie gemeret, nec verborum consolationem reciperet, a multis culpatus, respondit: Nisi mihi ex scripturarum auctoritate probetur, cōsolari nō potero. Quod ei facilè probari potuit à viris literatis, quorum in eadem ciuitate copia fuit. APOLLONIVS: Quomodo autē probatur? CÆSARIVS: Saluator dicit electis: Capillus de capite vestro non peribit: super quem locum dicit Augustinus: Perit caput, vbi non perit capillus? vbi non perit palpebra, perit oculus? Quasi diceret: Non; nam omnes mortui integraliter resurgent: Mali, vt in omnibus suis membris puniātur; Boni, vt in omnibus remunerētur. Hoc securè dico & credo, quòd omnis homo, siue iustus sit siue peccator, si in contritione etiam minima decesserit, Deum visurus sit. Ad quam visionem nos perducere dignetur Dominus noster Iesus Christus, splendor gloriæ, qui cum Patre & Spiritu sancto viuit & regnat Deus, per infinita sæcula sæculorum. Amen.

Luc. 12.

LIBRI SECVNDI FINIS.

CAPITA

CAPITA LIBRI TERTII.

QVID sit confessio, qualis esse debeat, quæ eius sit virtus, quis fructus, cap. primum.

De clerico, qui stupraverat vxorem militis, quem post confessionem diabolus in stabulo dixit esse iustificatum, cap. 2

De seruo alterius, qui cum vxore domini sui peccans, & in memore idem peccatum rustico confitens, à diabolo prodi non potuit, cap. 3

De sacerdote, qui pro illusione nocturna psalmum in confessione iniunctum negligens, in locis genitalibus punitus est, cap. 4

De clerico Præmonstratense, qui sine confessione cuiusdam venialis peccati commissi ad obsessum exiens, à dæmone notatus est, cap. 5

De virgine quadam, quæ dæmon in specie viri procabatur; item de viro, cui dæmon peccata fictè confessa obiecit; & de puella cuius deuirginationem prodidit, cap. 6

Exemplum de miraculis sancti Bernardi Abbatis, qui incubum dæmonem à muliere fugauit, cap. 7

De filia Arnoldi sacerdotis, quam dæmon corrupit, cap. 8

De muliere in Briseke, quæ moriens confessa est, se sex annis cum dæmone incubo peccasse, cap. 9

De Ioanne Scholastico Prumiæ, qui cum dæmone fertur concubuisse, cap. 10

De Henrico ciue Susatiæ, qui à dæmone in specie mulieris raptus, & in pasculo depositus, amens effectus est, cap. 11

Exemplum de Hunis, & de Merlino, & quòd in filijs incuborum sit veritas humanæ naturæ, cap. 12

De Alheide sanctimoniali in Lantvvaden, quæ per confessionem à visibili infestatione liberata est, cap. 13

De sacerdote à diabolo per prophetiam mortis decepto, & per confessionem liberato, cap. 14

De clerico Atrebatensi eiusq; sorore, quæ de incendio per confessionem liberata est, cùm argentarium interfecissent, cap. 15

De hæreticis apud Cameracum per candẽs ferrum examinatis & combustis, ex quibus vnus beneficio confessionis saluatus est, cap. 16
De decem hæreticis apud Argentinam examinatis & combustis, quorum vnus dum esset per confessionem sanatus ac liberatus, per mulierem deceptus, rediuiuo incendio damnatus est, cap. 17
De milite, qui ob meritum confessionis coram Henrico Imperatore in duello triumphauit, cap. 18
De fure, qui Coloniæ beneficio confessionis mortem euasit, cap. 19
De fure, qui ab Episcopo Leodiensi ob versiculum psalmi 105. sententiam mortis accepit, cap. 20
De peregrinis, qui propter peccata vnius hominis in mari periclitati, eiusdem confessione sunt liberati, cap. 21
De quodam Episcopo Angliæ, qui moriens propter exẽplum, noluit confiteri, cap. 22
De quodam monacho nostro, qui iam moriens primò plenariùs fecit confessionem, cap. 23
De confessore, qui cum adolescente peccauit, atque post mortem ad confessionem eundem hortabatur, cap. 24
De nouitio, qui Abbati confessus est in somnis, cap. 25
De confessione cuiusdam dæmonis, cap. 26
De eo quòd non sufficiat scripto confiteri nisi in necessitate, cap. 27
Quòd confitenti non liceat prodere personam peccati consortem & exemplum de clerico & sanctimoniali, cap. 28
De clerico Susatiensi, qui confessus est sacerdoti se peccasse cum concubina sua, cap. 29
De Abbate, qui persecutus est monachum, eo quòd ex confessione cuiusdam intellexisset, illum scire vitia sua, cap. 30
Quod liceat in aliquo casu confitenti prodere personam alterius, & exemplum de adulterio, cap. 31
De monacho, qui sine ordinibus celebrauit, & quòd ex sententia Innocentij Papæ liceat confessori talem prodere, si noluerit confiteri, cap. 32
Narratio longa & vtilis de Simone Conuerso de Alna, eiusq; prophetijs, cap. 33

De eo

De eo quòd confessio, quæ fit cum voluntate iterum peccandi, sit inutilis, cap. 34
De confessore qui nummum projecit in terga confitentis, & pœnitere nolentis, cap. 35
De Abbate sancti Panthaleonis in Colonia, qui fratri carnali pecuniam ecclesiæ suæ tribuens, depauperauit, cap. 36
De duobus mercatoribus in Colonia, quibus in confessione consultum est, ne iurarent & mentirentur, & facti sunt ditiores, cap. 37
De muliere iracunda, quæ propter confessionem sancto Malachiæ factam spiritum meruit mansuetudinis, cap. 38
De auaritia & luxuria sacerdotum, cap. 39
De matrona, quæ pupillo à se nutrito, & in sacerdotem prouecto, peccata sua confessa est, & ab illo prodita, cap. 40
De matrona, quæ confessorem suum ad libidinem incitauit, cap. 41
De indiscreto sacerdote, qui sibi confitentibus iniungere solet pœnitentiam anni præteriti, cap. 42
De plebano, qui plurimis confiteri volentibus, generalem prædicens confessionem, omnibus eandem iniunxit pœnitentiam, cap. 43
De muliere in confessione se iustificante, cui prudens confessor ostendit plura peccata mortalia habere, cap. 44
Quòd confessor non debet de ignotis peccatis inuestigare, & exemplum de virgine in hoc scandalizata, cap. 45
De Abbate, qui alterum Abbatem suo exemplo prouocauit ad confessionem, cap. 46
De Abbate, qui cum monachis suis in vase ex industria carnes comedens, eosdem ad confessionem suo exemplo prouocauit, cap. 47
De peccatore, qui de modica pœnitentia gradatim ascendit ad maiorem, cap. 48
De Abbate Gisilberto, qui iracundis in capitulo parcens, ad satisfactionem ampliorem prouocauit, cap. 49

De plebano, qui vsurarium & homicidam dulcibus verbis in confessione ad satisfactionem prouexit, cap. 50
De monacho Clareuallis, qui fratrum adiutus orationibus Priori conscientiam suam reuelauit, cap. 51

DE CONFESSIONE LIBRI TERTII

CAPVT PRIMVM.

CÆSARIVS.

Cõtritio debet habere coniunctam confitẽdi propositũ

SINE desiderio confessionis quia infructuosa est omnis contritio, videre debemus, quid sit confessio, qualis esse debeat, quæ sit eius virtꝰ, quis fructus. APOLLONIVS: Si sine proposito confessionis informis est contritio, necessarium est scire ista, nouitijs maximè, qui mox post conuersionẽ suam omnia peccata, quæ cõmiserunt, tenẽtur Abbati suo confiteri, sicut sum à te edoctus, & in memetipso expertus. CÆSARIVS: Confessio tantum bonum est, vt solo desiderio eius, etiam si necessitas ipsum actum excludat, peccata dimittãtur, vnde Psalmista dicit: Cõfitebor aduersum me iniustitiam meã Domino; & tu remisisti impietatem peccati mei: dixi, id est, & deliberaui. APOLLONIVS: Quid est confessio? CÆSARIVS: Scire debes, triplicem esse cõfessionẽ, laudis, fidei, & criminis. De confessione laudis Saluator in Euangelio dicit: Confiteor tibi pater Domine cœli & terræ. De confessione fidei dicit Apostolus: Corde creditur ad iustitiam, ore autem confessio fit ad salutem. De cõfessione verò criminis ait Apostolus Iacobus: Confitemini alterutrum peccata vestra, vt saluemini. Initium enim iustitiæ, confessio est peccatorum: vnde scriptum est in libro Machabæorum; Iudas præcedet vos in bellum, id est confessio. Confessio criminis est, per quam latẽs animæ morbus aperitur,

Psal. 31.

Cõfessio triplex.

Mat. 11.

Rom. 10.

Iacob. 5.

spe

ſpe veniæ conſequendæ. Hęc multiplex eſſe debet, voluntaria, feſtina, debita, verecunda, generalis, ſpecialis, indiuidualis, nuda, integra, diſcreta, accuſatoria, amara, ſolicita, meticuloſa, vera, ęſtimatiua, hilaris, propria, pluralis, frequens. Breuiter iſta trāſcurro, nec ad plenū, ſtudio breuitatis, elucido, quia ad exępla feſtino. APOL. Habętne auctoritatē cōfeſſio à veteri teſtamento? CAESARIVS: Confeſſio ſacramentum eſſe dicitur veteris teſtamenti, figuris manifeſtis in illo declarata, verbis mandata, & exemplis confirmata. Leproſus ad arbitrium ſacerdotis mundus vel immundus iudicatur. Vnde Saluator cuidam leproſo à ſe ſanato dixit: Vade oſtende te ſacerdoti. In quatuor verbis huius clauſulæ, quatuor dicuntur mihi eſſe cōſideranda, quę maximè in confeſſione ſunt obſeruanda, videlicet, vt ſit feſtina, vt ſit nuda, vt ſit integra, vt ſit debita, id eſt, vt fiat proprio paſtori. Ac ſi dicat Dominus: Vade, vt confeſſio tua ſit cita vel feſtina: oſtende, vt ſit nuda; te, vt ſit integra; ſacerdoti, vt ſit debita. Quem gratia Ieſu mundat intus per contritionem, vt foris mundus iudicetur, oſtendere ſe debet ſacerdoti per confeſſionem. Vnde ſponſus voce confeſſoris in Canticis Canticorum loquitur ad contritum peccatorem: Oſtende mihi faciem tuam, per cordis contritionem, ſonet vox tua in auribus meis, per oris cōfeſſionem. Quid manifeſtius hac figura? Quòd verbis mādata ſit, teſtis eſt Propheta Dauid, qui dicit: Confitémini Domino, quoniā bonus. Itē: Reuela Domino viam tuam, ſubaudi per confeſſionem. Et in Iſaia ſecundùm Septuaginta; Dic tu iniquitates tuas vt iuſtificeris. Quòd autem exemplis ſit cōfirmata, exęplum nobis eſt ipſe Dauid, qui ſuper peccato Berſabęæ, venienti ad ſe Nathan reſpōdit, dicens: Peccaui Domino. APOLLONIVS: Miror vtrùm maior ſit virtus in cōtritione, ſiue in confeſſione. CÆSARIVS: Non niſi per contritionem peccatori culpa dimittitur, & hoc ſub quadam conditione, ſcilicet vt confeſſio ſubſequatur: quòd ſi neceſſitas illam excluſerit, defectum illum ſummus ſacerdos ſupplebit. Eſt tamen confeſſio

Cōfeſſio peccati quid & qualis.

Leuit. 13 14.

Mat. 8.

Cant. 2.

Pſa. 104

Pſal. 36.

Iſai. 43.

2. Re. 12.

signum contritionis, cuius virtutem & fructum magis tibi exemplis, quàm scripturarum testimonijs ostendere proposui.

CAPVT II.

Virtus cõfessionis.

MILES quidam in villa quadam habitauit, cuius vxorem eiusdem villæ sacerdos per adulterium maculauit: dictũ est militi, quia sacerdos rem haberet cum vxore sua. Ille, cùm vir prudens esset, nec verbis facilè crederet, nullam de hoc facere mentionem voluit vxori siue sacerdoti, veritatem veriùs volens experiri, non tamen sine suspicione fuit. Contigit vt in quadam villa, non multum à militis villa remota, quidam obsessus esset, in quo dæmonium tam nequam erat, vt coram astantibus improperaret peccata, quæ per confessionẽ verã nõ fuissent tecta. Quod cùm miles ex multorum didicisset relatione, rogauit suspectum sibi sacerdotem, vt ad colloquium quoddã secum ire non recusaret. Et acquieuit sacerdos. Cùm venissent simul in villam, vbi erat obsessus, cõscius ipse sibi sacerdos, suspectũ cępit habere militem, quia non latebat eum, quòd obsessus à tam nequam dæmone in eadem villa habitaret, timensq; vitæ suæ, si à dæmone proderetur, necessitatem naturæ simulans, intrauit stabulum ad seruum militis, pedibusq; eius prostratus, ait: Rogo te propter Deum, vt audias confessionẽ meã. Quem seruus expaueſcẽs, leuauit, audiens quę ab illo dicebantur. Facta verò confessione, cũ sibi sacerdos iniungi peteret pœnitentiã, seruus satis prudenter respondit illi, dicens: quantum alteri sacerdoti pro tali crimine iniũgeretis, hoc sit satisfactio vestra, sicq; exiẽs iã securior, cum milite ad ecclesiam venit, in qua dæmonioſum offendentes, requisitus est à milite in hęc verba: Nosti aliquid de me? Hoc enim ex industria factum est, vt iam dicto sacerdoti tolleret suspicionem. Cui cũ dęmon nescio quid responderet, adjecit: Quid tibi videtur de isto domino? respõdit ille: Nihil de eo scio. Et cùm hoc dixisset lingua teuthonica, mox latinè subjũxit: In stabulo iustificatus est: Nullus tunc aderat clericorũ. APOLLON.

Satis

Satis puto, quòd non sponte sua illa hora latinista factus sit diabolus. CÆSARIVS: Non est permissus loqui teuthonicè, ne miles verbum & ex verbo factū intelligeret, nec tamen tacere licuit, vt virtutem confessionis sacerdoti ostenderet. APOLLONIVS: Magna est virtus confessionis, quæ & crimen adulterij à memoria diaboli deleuit, & hominem ab imminēti periculo liberauit. CÆSARIVS: Audi & fructum huius confessionis. Sacerdos nō immemor collati sibi beneficij, seculum deseruit, & in quodam cœnobio ordinis nostri monachum se fecit: adhuc viuere putatur, sicut didici à quodam Abbate ordinis Cistercienſis. APOLLONIVS: Prophetia huius proterui dæmonis, causa ei extitit magnæ salutis. CÆSARIVS: Narrauit mihi & aliud penè simile huic.

CAPVT III.

Simile exēplum

CVIVSDAM militis vxor proprium seruum admiserat, libidinis igne succensa: cum quo per tempus aliquod occultè peccasset, nec iā latêre posset, ad aures mariti peruenit. Ille verò de verbo dolens, nec tamen verbis ad plenum credens, tacuit, sciens, se inuestigante, rem tam nephariam diu non posse occultari. Et quia vir erat dīues & honestus, vxorisq; famæ tam inops & inhonesta, maluit rem inexpertam per silentium ad tempus tegere, quàm se & vxorē, genusq; tam suū quā illius, per suspiciones dehonestare. Interim vbiq; diuulgatum est, in tali villa obsessum quendā esse, nescio tamen si idem fuerit, de quo superiùs dictum est, qui nemini parceret, sed præsentibus peccata occulta obiceret & improperaret. Quod cū audisset miles, sperans illū rei veritatē discere, assumpto secū seruo, cępit illò pergere, vię causam seruo penitus ignorante. Venientibus eis ad nemus quoddā, cū dominus declinaret in semitam quendā, quæ ad dæmoniaci tendebat villam, cœpit seruus valde pauere, sciens pro certo, se vltra viuere non posse, si crimen adulterij proderetur à dæmone. Positus in tāto timore, dum in cogitationibus suis fluctuaret, hominem in eodē nemore ligna incidentem audiuit, inqui-

immisitq; Dominus menti eius, quem eadem hora satis diligenter inuocauerat, quòd contra imminēs periculum confessio summū foret remediū. Et diuertens à domino, quasi ad satisfaciendum naturæ, venit ad rusticum, confessus est peccatum, suscepit pœnitētiam. Statim reuersus ad militem, sed tali opere nihil suspicantem, simul venerunt ad dæmonem: qui cùm seruum adulterum, imò de adulterio iam iustificatū, diligētius intuitus fuisset, ait miles: Dic si aliquid nosti de illo. Respondit dæmon: Multa de eo noui, quæ nunc ignoro. Sicque per virtutem confessionis liberatus est seruus à morte, & dominus à suspicione. Vides quantum valeat vera confessio? APOLLONIVS: Quæ vera confessio? CÆSARIVS: In qua firmum propositum est satisfaciendi. APOLLONIVS: Quid si ipsa satisfactio iiuncta negligitur? CÆSARIVS: Si ipsa negligentia nō fuerit ex infirmitate, siue ex necessitate, sed iiuncta pœnitentia, vt sæpe contingit, paruipēditur & contemnitur, peccatum iam dimissum reuertitur: etiamsi peccatū fuerit veniale, & pœnitentia per obliuionem negligatur, non dico quòd pœna illius peccati per illam obliuionem deleatur.

CAPVT IV.

Satisfactio iniūcta in Cōfessione non negligenda

SACERDOS quidam in domo nostra, sicut ab eius ore audiui, die quadam confessionem fecit de illusione nocturna; iiunctus est ei psalmus vnus pro satisfactione; quem cùm per obliuionem negligeret, eadem die, circa loca genitalia tantum cœpit pruritum & ardorem sentire, ac si carni eius ardentes vrticæ essent appositę: qui quidem territus, cùm tactu exploraret quid esset, & nihil ibidē inueniret, recordatus est psalmi iiuncti & neglecti, imputansque immissam pœnam eidem transgressioni, psalmum dixit, & dolor conquieuit. Confitens fugere debet obliuionem. Audi aliud exemplum.

CAPVT V.

CANONICVS quidam in Steyuuelt ordinis Præmonstratensis, sicut mihi retulit Canonicus quidam Monasterienſis, valde laudabilis vitæ

fuit,

fuit, quem quasi ad fugandum dæmonem de obsesso Prior ad ostium monasterij secum eduxit. Quo viso, mox diabolus per os hominis clamauit; Ego quædam de eo scio, propter quæ eum non timeo. Non tamen permissus est eadē publicare, eò quòd minima essent, ne viro sancto verecundiam inferret. Ille verbum intelligens, remordente conscientia intrauit, culpam confessus redijt, & si dæmon adhuc aliquid sciret inquisiuit; Respondit dæmon: Adhuc aliqua culpę vestigia apparent in te, eo quòd non sit subsecutus stimulus, plagam virgarum intelligens. Iterum intrauit iuuenis, iniuncta accepit disciplinā, reuersusq; si sciret aliquid interrogauit: Respondente diabolo, per iudiciū meū nil modò noui de te, satis ædificati sunt fratres. APOLLONIVS: Non modicū me turbat, q̄ inimicus in sancto viro post confessionem factam aliquod deprehēdere potuit signum peccati. CÆSARIVS: Deus permisit ad eius bonum. Quanto quis perfectior, tanto pro sua culpa delenda esse debet solicitior. Disciplinam iniunctam, quam mox accipere potuit, maximè contra diabolum pugnaturus, differre nō debuit. Nā in supradictis duobus, sacerdote scilicet & seruo militis, quorum confessio neque debita fuit, neque aliqua adhuc exterior pœnitentia subsecuta, diabolus nulla peccati vestigia deprehendere potuit. APOLLONIVS: Placet quod dicis, quia necessitas fuit in causa. Sed nosse vellem differentiam inter veram falsamque cōfessionem. CÆSARIVS: Quanti ponderis confessio sit vera, & quàm inefficax confessio sit ficta, per subjecta dinosces exempla.

CAPVT VI.

Dæmon virginē tentationis nequitiæ.

TEMPORE illo, quo Scholasticus Colonienſis Oliuerus crucem prædicauit in partibus Brabantiæ, sicut mihi narrauit Bernardus monachus noster, tūc eius collega in prædicatione, fuit ibi puella quædam religiosa, & voto virginitatis gloriosa, orta de Niuella. Inuidēs diabolus tantæ virtuti, in specie viri admodū pulchri satisq; decenter vestiti apparens virgini, cępit illam verbis amatorijs solicitare, elenodia

clenodia offerre, laudare coniugij fœcunditatem, virginitatis vituperare sterilitatem. Cui virgo nescienſ quis esset, respondit: Virū ducere non propono. Christi amori nuptias carnales postpono & contemno. Cumque lasciuus spiritus nimis esset ei importunus, in diuersis locis ad illam veniens, sciens puella multas esse virgines se pulchriores, nobiliores, atque ditiores, cœpit amatorem fantasticum habere suspectum, ita vt ei diceret: Bone domine, quis vel vnde estis, quòd tanto mihi desiderio copulari affectatis? Cumque ille inuitus se proderet, & virgo tanto propensiùs instaret, tamen dæmon necessitate cōpulsus, confessus est, dicens: Ego sum diabolus. Ad quod verbum illa expauescens, respondit: Vt quid ergo exigis carnale coniungium, quod naturæ tuæ dignoscitur esse contrariū? At ille: Tu tantum mihi consenti, nihil aliud à te nisi copulæ consensum requiro. Ad quod puella respondit: Modò omnino tibi contradico, fugās illū sanctæ crucis signaculo: venienſq; ad sacerdotem, reuelauit illi dęmonis insidias; à quo satis edocta ne maligno consentiret, reuersa est in domū suā. Dæmon verò post confessionem eam omnē non deserēs, de remoto tamen alloquens, in tàtum illam vexauit, vt quaslibet immundicias in eius scutellā mitteret cū manducaret; vnde & mulierum custodiæ ei adhibitæ sunt. In quacunque domo illa fuit, illic dæmon respōsa dedit: ab omnibus quidem audiebatur, sed à sola puella videbatur, eratq; tam nequam idem spiritus, vt pręsentium peccata detegeret, crimina improperaret, nec aliquod peccatum eum lateret, nisi quod vera confessio tegeret. Ostendit & alia signa nequitiæ suæ. Stercora ollasque confractas fimo plenas super confluentes spargebat. Dixerunt ei quidam: Nosti ô diabole dominicam orationem? respondendo illo: Optimè scio, rogatus illam dicere, ait: Pater noster qui es in cœlis, nomen tuum, fiat voluntas & in terra, panem nostrum quotidianes da nobis hodie, sed libera nos à malo. Et cum plures in eadem oratione feciſſet saltus atque barbarismos, cachinnando subjunxit: Ecce, sic vos

Peccata per veră cōfessionē expiata, dæmō nō cognoscit.

sic vos laici dicere soletis orationem vestram. Requisitus etiam de symbolo, dixit se bene & optimè scire, sic incipiens: Credo Deum patrem omnipotentem. Cui cùm quidam dicerent: Dicere debes, Credo in Deum; illeque subjungeret. Crede Deo, viri literati, qui tunc erant præsentes, diaboli verbum notantes, & vim accusatiui intelligentes, institerunt vt diceret: Credo in Deum; & non poterant eum ad hoc inducere. APOLLONIVS: Vellem & ego scire quid sit credere in Deum. CÆSARIVS: Credere in Deum est per dilectionem ire in Deum; Vnde Saluator ait; Omnis qui viuit & credit in me, habet vitam æternam. Dæmon, sicut dicit Apostolus Iacobus, credit & cõtremiscit, sed non diligit. Credit Deũ esse, credit verba eius vera esse, sed non credit in eum, quia non diligit eum. Salutationem verò angelicam idem dæmon incipere non potuit, cùm tamen se illam scire profiteretur. APOLLONIVS: Cùm dignior sit oratio Dominica salutatione Angelica, miror cur permissus sit dicere illã, & non istam. CAESARIVS: Voluit hoc fieri Dominus, tum propter honorem matris, tum propter eminentiam sacramenti suæ incarnationis. Quantæ virtutis sit eadem salutatio, per quam initiata est humani generis redemptio, ex sequentibus plenius agnosces. Interrogatus idem dæmõ, cur ita rauca haberet vocem, respondit; Quia semper ardeo. Dicebat eadem puella; quotiens veniebat ad me, cauit ne eum videre possem à dorso. APOL. Miror quare hoc fecerit? CÆS. Dæmones, sicut intellexi ex alia quadam visione, posteriora non habent. Vndique quidam dæmon puellæ cuidam apparẽs frequentius, cùm ab ea diuerteus semper retrocederet, interrogatus cur hoc faceret, respõdit: Licèt corpora humana nobis assumamus, dorsa tamen non habemus. APOL. Expecto exemplum, per q̃ fictæ veræq; confessionis differentiam cognoscam. CÆSARIVS: Hoc in promptu est. Fuit in vicino vir quidam, qui supra dictum dæmonem audire nimis desiderans, propter turpia quædã, quæ cõmiserat peccata, appropinquare non audebat, timens sibi illa corã omnibus impro-

Ioan. 11.

Iacob. 2.

Cõfessionis fictæ & veræ effectus.

improperari: & veniens ad sacerdotem, confessus est vniuersa, voluntate tamen peccandi retenta: factusq; ex eadem confessione securior, ad domum venit: Mira res; mox vt limen attigit, & introspexit, dæmon in aëre clamauit: Amice veni huc, veni, certè te bene dealbasti. Et statim coram omnibus omnia eius peccata turpia, licet confessa, prodidit, in tãtum illum cõfundẽs, vt eadẽ hora esse voluisset in ortu solis. Tristis effectus, & conscientia accusante in se reuersus, ad sacerdotem rediit, quæ gesta sunt retulit, confessionem iterauit, & quia de reliquo emendatiùs viuere vellet, de corde pollicitus est Deo & sacerdoti. Tunc sacerdos, modò, inquit, reuertere securus, non te cõfundet ampliùs. Et fecit sic: Intrante eo domum, quidam ex circumsidentibus dęmoni dixerunt: Ecce amicus tuus iterũ venit: quibus ipse respondit: quis est? Ille inquiũt cui paulo antè tam turpia peccata improperasti. Respondit dæmon: Ego nihil ipsi improperaui, neq; aliquid de eo noui mali. Et æstimarunt dęmonẽ mentitũ fuisse, hi qui hominis ignorauerũt cõfessionem, sicq; per virtutem confessionis ipse euasit notam maximæ confusionis. In eadem domo matrona quædam cum cæteris sedebat, filiam iuuenculam, sicut mos est matribus, sub pallio tenens, quæ cùm dæmonem nescio in quo prouocasset, clamauit ipse: Putas filiam tuam sub tuo mantello sedẽtem virginem esse? vę tibi, malè eam custodisti. Dicẽte muliere, mẽtiris; respondit ille: Nequaquam mentior, si non credis, interroga Petronillã, illa bene dicet tibi veritatẽ: erat enim eadẽ Petronilla mulier quædã stupri puellæ cõscia. His verbis auditis, mater filiã à se repulit cũ indignatione, dicẽs: Recede à me immũda, nunquã tibi aliquid boni continget ex parte mea. Illa bene sibi cõscia, simulatis lacrymis egressa est ejulans, dęmonem mentitum fuisse affirmans, inspirataq; à Deo ad vicinum cucurrit sacerdotem, commissum peccatum confessa est, & quia nunquam de cætero carnem suam illicitè coinquinaret, promisit. Tũc à sacerdote suasa, & quid dicere deberet diligenter edocta, reuersa est ad matrem, quæ nondum

dum recesserat à loco, dixitque illi: Verè mater multum peccastis, sine causa me tam grauiter cõfundendo, & tam immisericorditer repellendo, propter verba dæmonis huius, qui totus mendax est, & pater eius. Cœpitque lacrymari. Commota mater, tam verbis quàm lacrymis filiæ, dixit ad dæmonem; Dic inique, vt quid tale crimen imposuisti filiæ meæ? Respõdit ille: Quid enim mali locutus sum de filia tua: bona est & munda, nihil de ea mali noui vel dixi. Sicque puella, sicut vir supradictus, per beneficiũ confessionis liberata à suspicione fornicationis, ad matris gratiam reducta est. APOLLONIVS: Quid est quòd diabolus stuprum ante confessionem nouit, & Petronillam stupri conscium nominauit, virum verò stupri auctorem non expressit? CAESARIVS: Satis puto de peccato illum egisse pœnitẽtiam, per quam diabolo culpæ subtraxerat notitiã. APOLLONIVS: Placet quod dicis, sed recordor adhuc supradictæ virginis de Niuella, & non desino mirari, quòd dæmon, cũ spiritus sit, copulam carnalem contra suam naturam concupiscat & requirat. CAESARIVS: Nõ mirum quòd dæmones feminas procantur, sed quòd illis commiscentur mirabile est valde. APOLLONIVS: Meministi hoc vnquam contigisse? CAESARIVS: Et memini, & legi, & vt feminæ cautæ reddantur, quæ fortè hæc quæ dicturus sum legent vel audient, diuersa, quæ nostris contigerunt temporibus, exemplа replicabo; quæ vt maiorem firmitatem habeant, priùs vnum, quod in miraculis sancti Bernardi legitur, breuiter præmittã.

Ioan. 8.

Lib. 2. vitæ S. Bern. c. 6

CAPVT VII.

De mentibus.

MVlier quædam in regione Nanneti à quodã petulante dæmone sex annis, habito eius cõsensu, incredibili libidine vexata est: apparuit ei in specie pulchri militis, & sæpe abutebatur ea inuisibiliter, marito eius in eodem lecto cubante, lasciuus ille spiritus. Quæ anno septimo timore correpta, veniente in prædictam ciuitatem sancto Bernardo Clareuallis Abbate, misera mulier ad pedes eius corruit, passionem horribilem & ludificationem

tionem diabolicam multis cum lacrymis confessa, succurri sibi flagitauit. A quo consolata, & quid facere deberet edocta, post confessionem diabolus ad illã accedere non potuit, sed tamen eam verbis terruit, & quia post Abbatis decessum ad eius supplicia reuerteretur, acerrimè minabatur; ita vt qui fuerat amator, crudelissimus fieret persecutor. Hæc cùm sancto indicasset, proxima die dominica, cum duobus Episcopis, accensis candelis, cum omnium fidelium, qui erãt in Ecclesia, subscriptione, anathematizauit fornicatorem spiritum autoritate Christi, tam ad illam, quã ad omnes alias mulieres, ei deinceps interdicens accessum. Extinctis verò illis sacramentalibus luminaribus, tota virtus dæmonis extincta est, & mulier post generalem confessionem peccatorum suorum communicans, plenè liberata est. Hæc nostris temporibus contigerunt. APOLLONIVS. Stupenda sunt ista. CÆSARIVS: Audi adhuc alia exempla, his penè simillima, multo tamen recentiora.

CAPVT VIII.

BOnnæ in parœcia sancti Remigij ante paucos annos sacerdos quidam fuit, Arnoldus nomine, filiã habens speciosam, quam nimis diligens, quia pulchra erat, propter iuuenes, & maximè canonicos Bonnenses, ei custodiam tantam adhibuit, vt quotiens de domo exiret, in solario domus illam clauderet. Die quadam apparet ei diabolus in specie viri, cœpit animum eius in amorem suum, intus suggestione latenti, foris locutione blandienti, inclinare. Quid plura? Persuasa misera, & corrupta, sæpius postea dæmoni ad suã perniciem consensit. Vna dierum sacerdos solarium ascẽdens, filiam gementem flentemque inuenit; à qua causam doloris vix extorquere potuit. Confessa est patri, quòd delusa esset a dæmone & oppressa, ideoque se meritò dolere, quæ etiam ita dementata est, & alienata a sensu, tum ex dolore, tum ex diabolica operatione, vt vermiculos, quos de sinu colligebat, in os mitteret & masticaret. Tristis effectus pater, misit illam trãs flumen Rhenum, sperans eam ex mutatione

ne aëris aliquid posse meliorari, & ob fluminis interpositionem ab incubo dæmone liberari. Trāsmissa puella, apparuit dæmon sacerdoti, apertis ei vocibus dicens: Male sacerdos, quare abstulisti mihi vxorem meam? malo tuo hoc feci sti. Et mox trusit eum in pectore tam validè, vt sanguinem vomēs, tertia die moreretur. Huius rei testis est Abbas noster, testis etiam Gerardus mōnachus noster, aliquādo Bonnēsis Scholasticus, quibus res bene innotuit.

CAPVT IX.

IN villa Brisecke, quæ vicina est castro Rinecke, sicut mihi narrauit Arnoldus monachus noster, qui tunc temporis rem gestam intellexit, ante hos annos duodecim mulier quædam fuit, quam dæmō quidam, eo quo prædictum est modo, corrupit. Sedente ea die quadam in taberna, cordis cœpit defectū sentire; timénsque adesse mortem, vocari sibi celeriùs petiuit sacerdotem. Cui cùm dæmonis ludificationem, & horrendam illam, qua septem annis laborauerat, dixisset commixtionem, lingua deficiente, in ipsa cōfessione spiritum efflauit: quæ cùm incredibili libidine à libidinis autore vexaretur, nunquā alicui dicere voluit, vel potiùs ausa nō fuit, vel, quod credibilius est, in illius amore delectabatur. APOLLONIVS: Si dæmones talia, cùm eis permissum fuerit, facere possunt, valde cauendū est feminis, ne eis occasioné præbeant, vel aliquo cōsensu posse tribuāt. CÆSARIVS: Non solū in his cauendū mulieribus, sed & viris, quia sicut dæmones per formas virorum, vt dictum est, feminas ludificant & corrumpunt, ita per species feminarum viros seducunt & decipiunt. Lege Vitas patrum, & inuenies ibi quosdam viros perfectos per fantasmata mulierum delusos, confractos, & deiectos. Dicam tibi & aliqua exempla, quibus cognosces viros à dæmonibus in specie mulierum ludificatos.

CAPVT X.

De dæmonibus incubis.

PRumiæ Scholasticus quidam fuit, Ioannes nomine, vir quidem literatus, sed leuis & lubricus. Isti, sicut de eo dicebatur, & sicut ab Abbate eiusdem

dem monasterij audiui, femina quædam promiserat, quòd tali nocte ad eum veniret. Nocte condicta, illa quidem non venit, sed in eius specie consimiliq; voce diabolus clerici lectum ascendit: quem putans feminam bene sibi notam esse, cognouit eũ. Manè surgens, cùm dæmonem, quem feminam esse putauit, egredi compelleret, respondit ille: Cum quo putas te hac nocte iacuisse? cumq; ille diceret, Cũ tali femina. Respondit dæmon: Nequaquam, sed cum diabolo. Ad quod verbum Ioannes, sicut mirabilis fuit, ita mirabile verbum, quod dicere verecundor, respondit, diabolum irridens, & de opere nil curans.

Caput XI.

IN ciuitate Susatia ciuis quidam erat Henricus nomine, cognomento Gemma; huius officij fuit vinũ in tabernis vendere: habebat autem tabernam aliquantulum à domo sua remotam. Qui cùm nocte quadam, secundùm consuetudinem, tardè de taberna rediens, & pecuniam de vino collectam secum portãs, domum festinaret, vidit quandam speciem muliebrẽ, in alba veste & linea stantem in loco quodam, vbi ciues solent placitare. Nihil mali de ea suspicans, cùm ad locum veniſſet, illa per vestem hominem traxit, & ait; O amice, diu te hîc expectaui, amare me debes. Ille vestem de manu eius excutiente & dicente, sine me ire, luxuriæ tuæ non consentiam, sed vadam ad vxorẽ meam. Illa fortiter institit, ad commixtionem eum inuitans. Quæ cùm verbis non proficeret, inter brachia sua virum tollens, & multum comprimens, in aëra leuauit, atque vltra monasterium sancti Patrocli, quod satis altum est, illum transferens, in pasculo deposuit. Qui dimissus, extra mentem factus, cùm post horam resumptis viribus respirasset, surrexit, & ad domum suam clauſtro vicinã, manibus pedibusque reptando, cum labore veniens, ad ostium pulsauit. Surgente familia, vt lumen accenderent, clamauit ille: Nolite lumen accendere, non enim mihi expedit illud videre. Et reclinauerunt eum in lectulo suo, quia debilis erat valde, tam in sensu, quàm in corpore. Tri-

bus

bus noctibus continuè intempesta nocte idem dæmonium pulsauit ad ostium, Henrico clamitãte: Scio quia propter me venit, scio quia propter me pulsat. Postea superuixit annum, debilis & infatuatus. Hæc mihi retulit monachus noster Theodericus Susatiensis, dicens celebre esse valde in eadem ciuitate, cuius frater adhuc viuit in Ecclesia sancti Patrocli canonicus. APOLLONIVS: Si dæmones hominibus in assumptis corporibus commiscentur, sicut diuersis iam exemplis ostensum est, miror si de feminis possent generare, siue de viris concipere & párere. CAESARIVS: De hac quæstione soluenda nihil noui scio, sed quod in antiquis historiis legi, hoc replicabo.

CAPVT XII.

DVm gens Gothorum ex Asia migraret in Europam, sicut in gestis legitur, haberétq; mulieres deformes in suo comitatu, eiecit illas, timens ne liberos nimis deformes gigneret, sicq; nobilitatem Gothorũ deformaret. Quæ de castris extrusæ, cùm errarent in nemore, accesserunt ad illas incubi dæmones, genueruntq; ex eis filios & filias, ex quibus processit fortissima gens Hunorũ. Legitur etiam Merlinus propheta Britanorum ex incubo dæmone & sanctimoniali femina generatus. Nam & reges, qui vsque hodie regnant in eadẽ Britannia, quæ nunc Anglia dicitur, de matre fantastica descendisse referuntur. Merlinus verò homo rationalis & Christianus fuit, multa futura prædixit, quæ quotidie implentur. APOLLONIVS: Si homines ex vtriusque parẽtis semine concipiuntur tantũ & nascuntur, quomodo dicendi sunt homines, qui partim ex homine, partim ex dęmone, carnis suæ trahunt originem? Nunquid resurgit in iudicio, quod nõ est de veritate humanæ naturæ? CÆSARIVS: Dicã tibi, quod audiui à quodã literato viro de hac quęstione; ait enim: Crementum humanum, quod contra naturã fũditur, dæmones colligũt, & ex eo sibi corpora, in quibus tãgi videriq; ab hominibus possint, assumunt, de masculino verò masculina, de femini-

minino feminina: sicq; dicunt magistri in his, qui de eis nascuntur, veritatem esse humanę naturæ, eósque in iudicio vt verè homines resurgere. Hæc de his sufficiant, nunc reuertamur ad confessionem, de qua occasione interrogationis tuæ aliquantulum digressum est, exempli causa.

CAPVT XIII.

Confessionis generalis virtus.

BOnnæ ciuitatę diœcesis Coloniẽsis sacerdos quidam fuit nomine Petrus, eiusdem Ecclesiæ vicarius: iste, nescio quo Dei iudicio, in cameræ suæ ostio se suspendit, cuius concubina, Alheydis nomine, tam horrenda eius morte territa, seculum deseruit, & in cœnobio quodam sanctimonialium, quod Lancvvade dicitur, religionis habitum suscepit. Die quadam, cũ stans in dormitorio de fenestra prospiceret, & contẽplata esset iuuenem, imò de iuuene dæmonem, stantem iuxta puteum muro dormitorij contiguum, qui ea vidente vnum pedem super lignum, quo ambiebatur puteus, posuit, & altero se quasi volitando adipsam in fenestram deposuit: quam cùm extensa manu per caput rapere conaretur, territa retrorsum cecidit & clamauit, penè exanimis facta. Audito eius clamore, accurrêre sorores, in lectulum suum illam reclinãtes. Recedentibus illis, cùm paululum respirasset, solaque iaceret, dæmon iterum adfuit, & verbis quibusdam amatoriis eam solicitare cœpit: quæ cùm contradiceret, intelligens spiritum eum esse malignum: respondit ille: Bona Alheydis, noli sic dicere, consenti mihi, & ego te habere faciam virũ honestum, probũ, nobilem, diuitémque: quare fame te crucias in hoc loco paupere, vigiliis aliisq; multis incommodis ante tempus te interficiendo? Reuertere ad sæculum, & vtere deliciis, quas Deus homini creauit, nihil tibi, me duce, deesse poterit: Tunc illa: Doleo quòd tam diu te secuta sum, recede, quia non acquiescam tibi. Post hæc verba dæmon nasum emungens, contra eã ipsam immundiciam ad parietem lecti tam fortiter projecit, vt pars aliqua resiliens, vestimento eius adhæreret, sicque disparuit: erátque emunctio ipsa sicut pix niger-

nigerrima, & tanti fœtoris, vt tolerari non posset. Deinde cùm spiritus ille nequissimus die noctúque esset ei infestissimus, suaserunt quædam ex sororibus, vt aquam benedictam semper paratam haberet, qua venientem aspergeret: aliæ verò, vt eundem, si aquam non timeret, thurificaret. Omnia quidem hæc tentauit, sed modicum ei profuit. Nam quotiens contra se signum crucis factum vidit, aspersionem etiam, siue thurificationem, ad modicum quidem cessit, sed statim rediit. Tunc vna cæteris sororibus ætate maturior atque prudentior suasit ei, quatenus dæmonem propiùs accedere sineret, & tunc alta voce salutationem angelicam in eius faciem iacularet. Quod cùm fecisset, diabolus, ac si sagitta esset percussus, vel turbine impulsus, aufugit, nec vnquam propiùs ei ex illa hora accedere præsumpsit. APOLLONIVS: Deinceps nõ mirabor, quòd diabolus Angelicam salutationem dicere vel incipere non potuit, sicut te dixisse recolo superiùs cap. vj. CÆSARIVS: Huius loci ibidem recordatus sum. Sanctimonialis verò tali iaculo munita dæmonem ab illa hora vidit sine terrore, & audiuit sine timore. Die quadam de his loquens cum viro quodã religioso, suasit ei ille, dicens: Fac Priori tuo confessionem generalem purè, plenè, ac deuotè, in quãtum occurrit memoriæ, & liberaberis omnino a dæmonis huius infestatione. Cui cùm consilium tale placuisset, mox accedens ad priorẽ, rogauit sibi præfigi locum & horam audiendæ confessionis. Manè dictis Matutinis, illa se præparans, festinauit ad locum præfixum, capellam scilicet monasterio adhærentem, vbi Prior expectabat. Et ecce dæmon occurrens in via festinãti, dixit: Alheydis, quò vadis, quò properas? Et illa; Vado confundere me & te. Tunc dæmon: O Alheydis noli, noli, reuertere, reuertere. Respondit illa: sæpius confudisti me, ego modò confundam te, non reuertar, quã cũ non posset blãdiciis siue minis retrahere, sequebatur eã vsq; ad locũ cõfessionis, sicut miluus in aëre super ipsam volitans. Quæ mox vt genua corã Priore flectens ad confessionem os aperuit, ille

Virtus Angelicæ Salutationis.

clamans & eiulans euanuit, nec vnquam ab illa hon ab ea visus vel auditus est. Ecce hîc habes manifesti exemplũ, quantæ virtutis sit confessio pura. Hæc mihi relata sunt à domino Hermanno abbate loci sanctæ Mariæ, quĩ cũ talia, fama diuulgante, cognouisset de prędata femina, sibi optimè nota, cùm esset Bñæ canonicus; ad locum per se ipsum accessit, & eo ordine, quo dicta sunt, ab illius ore cuncta audiuit. APOLLONIVS: Si confessio tanti ponderis nõ esset, nequaquam dęmones tam grauiter turbaret. CÆSARIVS: Occurrit aliud exemplum, in quo satis agnosces, quàm grauissimè exacerbentur, cùm peccata nostra confitemur. Hæc quæ dicturus sum, post conuersionẽ meam facta sunt, & a domino Carolo mihi relata aliquando Priore nostro, tunc Abbate Vilariense: nomẽ personę ac loci satis doleo me non retinuisse. Ait enim sic:

CAPVT XIV.

Diaboli mira fraus, confessione tandem victa.

ERat quidam sacerdos, & adhuc est, admodum religiosus, & ob vitæ meritum multis dilectus, in partibus nostris parœciam regens. Inuidens gratiæ eius mille artifex diabolus, nolebat eum apertis tentationibus molestare, sperans illũ specie boni ad suum cõsilium efficaciùs inclinare. In angelum lucis se transfigurãs minister ille tenebrarũ, ostendit se sacerdoti, & ait: Amice Dei, missus sum ad te, præpara te, quia hoc anno morieris: Sacerdos verò, nullã habens de angelo malo suspicionẽ, sed ita credẽs esse futurũ, vt prædixerat, cœpit se diligenter quasi ad mortem præparare, conscientiam per confessionem mundare, corpus ieiunijs, vigilijs, assiduisque orationibus castigare, annonam suam cum supellectili egentibus erogare. Cumque multi ab eo quærerent, cur tam indiscretè sua distraheret, vni illorum sub typo confessionis causam aperuit, dicens: Angelus Domini reuelauit mihi, quòd hoc anno moriturus sum. Ille verò, cùm hoc minimè posset celare, alteri cuidam sibi familiari dixit, sicq; per eum ad notitiam totius parœcię peruenit. Anno completo, sacerdos non est mortuus,

tuus, & inuentus est falsus propheta diabolus. Et quia electis omnia cooperantur in bonum; in eo, in quo vir sanctus videbatur à diabolo deceptus, est promotus: nimis enim de tam dolosa circumuentione erubescens, propter homines, ad quos verbum peruenerat, nec habens vnde viueret, sæculum cum parœcia deseruit, & in quadam domo ordinis nostri, cuius nomen excidit, se conuertit. Facto eo nouitio, iterum diabolus adfuit, & huiusmodi verbis prædictum dolum palliauit: Ne turberis, inquit, homo, quòd mortuus non es, vt prædixi, quia Deus sua prouidentia vitam tuam distulit ad multorum ædificationem: missus sum ab illo vt tibi assistam, instruam, & custodiam. Et credidit ei ille. Circa quem diabolus frequenter versabatur, & semper, sicut postea notauit, ad ea quæ ad commodum sunt eum hortabatur. Cùm eum feruor quandoque impelleret ampliùs orare, vigilare, siue manibus laborare, arguit eum, dicens: Discretio mater virtutum est, diu adhuc poteris viuere, & ideo tibi debes parcere, vt possis Deo diu seruire. Quando lapidem leuare volebat maiorem, iterum dicebat: Nimis est magnus, leua istum. Cùm factus esset monachus, ait; Roga Priorem, vt concedat tibi ire ad singulares labores, quatenus liberiùs vti possis colloquio meo, & ego tuo: & licentiauit ei Prior, vt causam cognouit. Nocte quadam, volens diabolus dolum diu protractum perducere ad effectum, intempesta nocte ad lectum monachi accessit, excitans eum, & dicens: Surge, Dominus vult remunerare labores tuos magnos, vade ad cameram priuatam, & in tali trabezona tua suspendas te, vt sic martyrem recipiat te. Audito hoc verbo monachus expauit, & contra diabolũ crebriùs spuens, clamauit; Recede inique à me, recede, modò noui quis sis: & signans se, fugauit illum. Vides quanta sit circa nos clementia diuina. Bene permisit vt seruum suum diabolus in bono, licèt insidiosè subtiliori propositione excitaret; noluit tamen, vt grossam assumptionem subinferret, ne simplex deceptus, conclusionem æternæ mortis incurreret. Statim Rom. 8.

surgens, ad lectum Prioris accessit, & dormientem excitauit, signum ei faciens cõfessionis. Illo innuente, vt expectaret vsque manè, cùm non acquiesceret, surrexit, atque cum eo capitulum intrauit: Mox se monachus prosternens ad pedes Prioris, confessus est, qualiter a diabolo sub angeli specie sit multo tẽpore deceptus, & per consilium suspendij à se deprehensus. Confessus est & alia peccata sua. Cui cùm Prior aliquam pœnitentiam iniunxisset, & vt de cætero cautior foret monuisset, ad lectum suum rediit. Monachus verò, ob necessitatem naturæ, priuatam ascendens, dum in vna sedium sederet, dæmonem per confessionem exacerbatum cum arcu extento, sagittáq; imposita contra se vidit stantem, & clara voce dicentem: Malo tuo confudisti me, ecce nunc occidam te. Cui cùm ille responderet: Vade maledicte, iam non timeo te, ad signum crucis euanuit, sicque per virtutem confessionis liberatus, ampliùs dæmonem non vidit. APOLLONIVS: Quid est quòd huic sacerdoti diabolus nocere non potuit, Arnoldum verò plebanum sancti Remigij, de quo suprà dictum est, tam crudeliter occidit? CÆSARIVS: Sicut dicit Psalmista; Custodit Dominus omnes diligentes se, & omnes peccatores disperdet. Vnde & eiusdem Plebani filiam corrupit, virgini verò de Niuella nocere non potuit. Nõ sine causa diabolus tantam potestatem accepit in vtrumque, patrem scilicet & filiam. APOLLONIVS: Si dæmones tantum turbantur cùm peccata nostra confitemur, puto eos plurimum exhilarari, cùm eadem per silentiũ tegimus: CÆSARIVS: Hoc certissimũ est, hoc pleniùs agnosces in dist. vij. cap. ix. & x. Vbi gratia B. Dei genitricis quibusdã ad cõfitẽdum lingua reserata est, ipsi enim gloriosæ Virgini eadẽ distinctio assignabitur. APOLLONIVS: Ex his quæ dicta sunt satis intelligo, cõfessionem animæ esse medicinã; nunc nosce velle, si aliquid salutis per eã corpus recipiat. CÆSARIVS: Vtriusque hominis medicina est: nã sicut animã peccatoris liberat à pœna gehennali, sic nonnunquã corpus liberat à pœna temporali. APOLLONIVS: Videtur

Psalm. 144.

mihi

mihi vtile nimis de his exempla audire, quia multi sunt si scirent fructum corporalem in confessione, paratiores essent in illius executione. CAESARIVS: Nunquid non memor es, qualia vel quanta dominus Walterus Abbas Vilariensis nobis dixerit de confessione, veniens de solenni curia Franckenfort, in qua filius Frederici Regis Romanorum electus est in Regem? APOLLONIVS: Bene quidē recordor, sed quia mens hominis labilis est memoriæ, placet semel audita, maximè quæ saluti sunt necessaria, sæpius audire. CÆSARIVS: Cùm essem, inquit, Franckenfort, & loquerer cum magistro Conrado, Decano Spirensi, inter cætera dixi illi: Quædam noui de cōfessione, quæ vos prædicatores scire deberetis: prædicabat enim crucem, & rogauit me illa replicare, quorum tenor talis est.

CAPVT XV.

Confessionem etiam corpori prodesse.

APud ciuitatem Atrebatensem ante paucos annos iuuenis quidam clericus extitit, de eadem ciuitate natus, delicatiùs ibidem ab infantia educatus, & inter honestos clericos cōuersatus, qui cū non haberet aliquod stipēdium ecclesiasticum, & mater eius cœpisset egere, puduit eum manere cum illa; inflatusque spiritu diabolico, ad domū cuiusdā diuitis argentarij venit cum dolo, cui & dixit: Mercator quidam diues venit in domum meā, volens cōparare scyphos argenteos, calices etiam, & alia quædam vascula, siue ornamenta de auro siue argento fabrefacta, si quid de tali opere vendere volueris, in sacculo pone, & tali hora solus, quia secretum vult esse, venias ad domum meam. Argētarius de clerico, bene sibi noto, nullam habens suspicionem, vt iusserat fecit, tamen quò iturus esset familiæ suę notificauit: quem cùm clericus solum venientem aspiceret, post ostium se abscōdit, intrantísque cerebrum secure diuisit, & occîdit: deinde cum sorore virgine hominem, membratim diuidentes, in cloacam proiecerunt. Familia verò artificis, cùm redire tardaret, ad domum clerici venit, vbinam dominus suus esset inquisiuit, Clerico cum sorore respondentibus, non venit hoc. Quorum

verba

verba suspecta habentes, & oculis circumspicientes, vestigia fusi sanguinis repererunt, quibus crimen homicidij mox imponentes, accitis iudicibus, cùm iam negare non possent, tum profusi cruoris ostensione, tum thesauri repertione, sententia data est, vt ambo mitterentur in ignem. Similis casus Coloniæ contigit cuidam monetario temporibus meis. Quid plura? Cùm ducerentur ad pœnam, dicebat puella germano: Frater, propter te modò ducor ad mortem, neque ob aliam causam cooperata sum tibi in hoc homicidio, nisi vt crimen tuum celarem; attamen quia euadere non possumus mortem imminentem, consilium meum est, vt de commisso faciamus confessionem, vt saltem pœnam euadamus æternam. Ad hæc verba clericus indignatus, quia desperatus, respondit: Non faciam, quid enim mihi prodesset confessio tam tarda? Illo indurato, puella petiuit sacerdotẽ, cui cum multa contritione confessa est crimen. Deinde ambo ligati sunt in stipite vno, igne copioso circumposito. Mira virtus confessionis, mira clementia Saluatoris; Clericum desperatum flamma deuorauit, puellam verò ignis non tetigit, neque contristauit, nec aliquid molestiæ intulit; vincula tantùm eius, sicut legitur de tribus pueris, combussit, ita vt libere deambulare posset, nec aliter sensit flammarum ardorem, quàm ventum roris flantem. Viso tanto miraculo, iudices puellam innocentem æstimantes, iusserunt vt exiret, sicq; per confessionem, incendij illius euasit ardorẽ. APOLLONIVS. Quid iudicas de Clerico? CAESARIVS: Hoc quod in superiori distinctione cap. vj. de se iudicauit Hildebrandus latro desperatus; Aeternaliter, inquit, damnatus sum, æterníque incendiis, propter desperationem maximẽ, deputatus: si egissem pœnitentiã confitendo culpam, per pœnam temporalẽ euasissem æternam. Retulit nobis idem Abbas aliud miraculũ, in quo adhuc ampliùs manifestata est virtus cõfessionis in hunc modum.

Dan. 3.

CAPVT

CAPVT XVI.

IN Camoraco ciuitate episcopali, infra hoc quinquennium, plures hæretici comprehensi sunt, qui omnes timore mortis suam perfidiã negauerunt. Missus est ab Episcopo clericus, qui negantes per candens ferrum examinaret, adustos, hæreticos esse sententiaret, examinati sunt omnes, & combusti sunt omnes: qui cùm traherentur ad pœnam, vnus ex eis, vir nobilis sanguine, reseruatur à clerico ad vitam, si fortè illũ quoquo modo reducere posset ad pœnitentiam, cui sic dixit: Homo nobilis es, misereor tui, & compatior animæ tuæ, rogo & moneo, vt adhuc de tanta perfidia resipiscas, & de errore ad veritatẽ redeas, ne per mortem temporalem, mortem incurras æternam. Ad hæc ille respondit: Experimento didici me errasse, si sera pœnitentia mihi prodesse posset, non renuerem confiteri. Cui cùm ille diceret, pœnitentiam veram nunquam esse seram, vocauit sacerdotem, cõfessus est homo suum errorem, ex toto corde Deo promittens, si vita concederetur, satisfactionem. Vt autem pius Dominus vim ostenderet confessionis, mox vt pœnitens cœpit peccata sua confiteri, cœpit & ipsa combustura in manu confitentis paulatim minui, quæ in tantum eo aspiciente decreuit, in quantũ professio profecit. Medietate confessionis peracta, media pars plagæ est sanata; vt autem confessionem totam compleuit, & virtus ipsa confessionis combusturam, tam in dolore quàm in colore, deleuit, & manus pristinã sanitatem recepit. Vocatus est vir à iudice ad ignem, ad quem clericus: Quare eum vocatis? Vt ardeat, inquit, eo quòd in examinatione combustus sit. Tunc clericus ostendens manum eius sanissimam, liberauit eum a pœnis, cæteris igne consumptis. Hæc cùm audisset magister Conradus, respondet Abbati; Et ego dicam vobis simile, quod ante paucos annos apud Argentinam recordor contigisse.

CAPVT

CAPVT XVII.

DEcem hæretici in eadem ciuitate, scilicet Argentina, quæ & Straesburg, comprehensi sunt; qui cùm negarent, per iudicium candentis ferri conuicti, sententia incendij sunt damnati. Die statuto, cùm ducerentur ad ignem, quidam ex comitantibus vni illorum dicebat; Miser, damnatus es, age vel nunc pœnitentiã, peccata tua confitendo, ne post incendia corporis, quæ momentanea sunt, animam tuam ignis gehennalis æternaliter cõburat. Cui cùm ille diceret; Confidero quidem me errasse, sed timeo pœnitentiam tantæ necessitatis minùs acceptùm esse Deo. Respondit; Ex corde tantùm confitere, Deus est misericors, & pœnitentem suscipiet. Mira res, mox enim vt homo confessus est perfidiam, manus eius plenam recepit sanitatem. Tardante eo in confessione, cùm a iudice vocaretur ad pœnam, confessor eius iudici respondit; Non iustum est, vt homo innocens dãnetur iniustè. In cuius manu dum nullum vestigium combustionis reperiretur, dimissus est. Habebat idem homo vxorem non longè a ciuitate manentem, horũ quæ dicta sunt, prorsus ignaram, ad quam cùm venisset gaudens, dixissetque: Benedictus Deus qui me liberauit hodie ab interitu corporis & animæ, causam ei exponens; Respondit illa: Quid feciſti ô miserrime, quid egisti? vt quid propter momentaneum dolorem recessisti a fide tua sana & sancta? magis debueras, si fieri posset, centies corpus tuum incendijs subijcere, quàm à tam probata fide semel recedere. Sed quem non seducat vox serpentina? Immemor ille beneficij sibi diuinitus collati, immemor tam euidentis miraculi, consilio vxoris acquieuit, & errorem pristinum resumpsit. Deus verò non immemor vindictæ pro tanta ingratitudine, manũ plagauit vtriusque. Renouatum est incendium in manu hæretici, & quia coniunx auctrix extitit resumpti erroris, consors facta est rediuiui doloris. Tã vehemens erat incendiũ, vt ossa manuum penetraret, & cũ vti non auderent clamoribus in villa, quos vis extorsit doloris, fugerunt in nemus

vici-

vicinum, illic vt lupi vlulantes. Quid verbis immorer? Prodíti sunt, in ciuitatem reducti sunt, simúlq; in ignem, nondum plenè extinctum, missi, & in cinerē reducti. APOLLONIVS: Iustè actum est cum istis. CÆSARIVS: Confessione pura pugnantes merentur victoriā, damnandíque indulgentiam.

CAPVT XVIII.

TEmpore illo, quo Henricus Imperator, pater Frederici, qui nunc regnat, nouissimè intrauit Longobardiam, accusatus est apud eum ab eisdem Longobardis castellanus quidā de rapinis, aliísque insolentiis multis, à quibus etiam adductus est pugil quidam fortissimus, giganteæ altitudinis, qui eum monomachia impeteret. Nolens eis Imperator negare iustitiam, militem adesse præcepit. Quē cùm gigas ille ad duellum secundùm ius ciuile citaret, frater eiusdem militis ad pedes Imperatoris se prostrauit, & vt sibi pro germano tenerrimè dilecto pugnare liceret, multis lacrymis obtinuit: qui cū se præparasset diligētissimè per cōtritionē, confessionē, & orationē, omnē suam spem in Christo posuit, cuius signaculum tam in veste quam in clypeo atq; manu pugnaturus pro munimēto circumtulit: erat enim vir gracilis, nec multùm fortis, cui cùm occurrisset pugil aspectu horribilis, alterum se exhibens Goliath, ictum tam validè in clypeo eius dedit, vt tonitruum putaret: miles verò ictum ictui continuans, antequā manum retraheret, cum tāto nisu illam percussit, vt baculum lapsum lenare non posset: deinde crebris ictibus mactans pugilem, per confessionis virtutem vicit insuperabilem: qui, sicut mihi retulit Henricus monachus noster, qui præsens fuit, sicut bos mugiens in hæc verba prorupit: Væ mihi misero, quomodo tam turpiter confusus sum ab hoc homunculo? sicque per fratris humilem confessionem homo morte dignus euasit mortem, adeptus est victoriam. Quòd autem damnandis confessio tribuat veniam, præstò est exemplū.

CAPVT

CAPVT XIX.

CIrca illa tempora quando positus fui ad literas, fur quidam in cippo tenebatur ante portam Martis Coloniæ, quem sacerdos quidam satis laudabilis vitæ, nomine Eustachius, eiusde portæ capellam regens, inuisit, confessionem audiuit, & per eleëmosynas suas visitauit. Et, sicut mihi retulit idem sacerdos, sæpe ei ex industria mittebat scyphum suum, in quo ipse bibere consueuit, viderunt hoc homines, & mirabantur. Et cùm honor à sacerdote tali furi exhibitus delatus fuisset ad iudices, hominem innocentem putantes, dimiserunt illum. APOLLONIVS: Quare non consequuntur omnes rei huiusmodi beneficia per confessionem? CÆSARIVS: Non expediret, quia multis fieret occasio peccandi, vult Deus aliquando huiusmodi miracula fieri per confessionem exempli causa, vt quantum animæ, cuius medicina est, valeat, per signa exteriora ostendat. Bene vult vt reus post cõfessionem puniatur in præsenti, ne eum in futuro puniat, quia non punit bis in idipsum. De hoc tibi dicam manifestum exemplum, à quodam ordinis nostri Ab-
Nahũ 1. bate mihi relatum.

CAPVT XX.

IN ecclesia Leodiensi Episcopus quidam fuit, vir religiosus ac timens Deum: die quadam, cùm sederet in capella sua solus tempore quadragesimali, & psalterium lectitando venisset ad locum illum Psalmi 105. scilicet: Quis loquetur potentias Domini, auditas faciet omnes laudes eius? Ingressus quidam ex officio, orationem eius interrupit, dicens: Domine, quid iubetis vt fiat de illo criminoso? Episcopus misericordia motus, respondit illi: Parce pauperi propter sacrum tempus quadragesimæ. Recedente iudice, vt reum dimitteret, Episcopus reflexit oculos ad Psalmum dimissum, statimque occurrit ei versiculus; Beati qui custodiunt iudicium, & faciunt iustitiam in omni tempore. Qua voce territus, ac si diuino responso correptus esset, & etiam instructus, sicut revera fuit, iudicem reuocauit, dicens: Discute causam diligenter homi-

hominis, & iustè iudica illum : sicque ob vocem propheticam reus vita priuatus est. Fortè iste contritus decessit, & si superuixisset, deterior factus, mortem æternam incurrisset, sicut suprà legitur de hæretico Straesburgensi, per confessionem sanato & recidiuo. APOLLONIVS : Placet quod dicis. CÆSARIVS: Confessio summum remedium est in periculis, etiam in mari longè.

CAPVT XXI.

PEregrini quidam, sicut magister Ioannes Xantẽsis populo recitauit, in suis stationib. crucem prædicans, cùm tempore quodam transfretarent in succursum terræ sanctæ, orta est eis in mari tempestas tam valida, vt nauis ipsa operiretur fluctibus. Fremebant venti, excitabantur fluctus turbulenti, nutabant viri fortissimi, spes omnis nautarum defecit; videntes ante oculos mortem, cœperunt singuli, vnusquisque sibi vicino de peccatis suis facere confessionẽ, & meritò : nam propter vnius hominis peccata: Dominus eandem excitauerat tempestatem: erat enim in naui illa homo quidam miserrimus, homo fœtidissimus, cuius peccata fuêre tam grauia, tam turpia, tam horrenda, tam in quantitate quam in qualitate, vt nec ipsum mare pondus illorum posset portare. Cùm natura eius sit, ejicere immunditias quaslibet corporales, quomodo æquanimiter sustineret tantas immunditias spirituales, id est, peccata creatori suo contraria? Timens homo ille peccator vitæ suæ, simul & animæ, & propter se omnes alios periclitari cõsiderãs, surrexit & ait: Audite fratres, audite, propter peccata mea tẽpestas hæc orta est, ego occasio sum tanti periculi, rogo vt audiatis confessionẽ meam. Tacentibus omnibus, cœpit voce valida tantũ venenũ peccatorũ euomere, vt aures humanæ etiã horrerent audire. Mira clementia Dei, mox vt massã iniquitatis per cõfessionẽ eiecit, mare furens siluit, & facta est tranquillitas magna, ita vt omnes mirarẽtur: Miris mirãda succedunt, statim vt nauis ad littus peruenit, audita peccata Deus de memoriis singulorum deleuit. Bene permisit,

misit, vt quàm diu erant in naui concluſi; confunderetur in aſpectu illorum; & ne exeuntes fortè eius peccata propalarent vel improperarent, induxit eis obliuionem: Bene retinuerunt ſe in mari fuiſſe periclitatos, hominem aliquid fuiſſe confeſſum, ſed quid dixiſſet, prorſus ignorauerunt. Et hoc ipſum didicit experimento. APOLLONIVS: Valdè lætificat iſta, ſed mirum videtur, quòd ob vnius hominis peccata Dominus tantam turbauit multitudinem. CÆSARIVS: Legitur propter inobedientiam Ionæ mare turbatum, & nautas periclitatos, illóque eiecto, mox mare ſtetiſſe à feruore ſuo. Nam ſicut ob vnius hominis peccatum aliquando Dominus multitudinem temporaliter affligit; ita propter vnius iuſti merita frequenter multis parcit. De hoc plurima habentur exempla. APOLLONIVS: Scio nihil fieri ſine iuſto Dei iudicio, ſed ſummæ iudicò eſſe dementiæ, quòd homo ſciens ſe eſſe in peccatis mortalibus, periculis ſe audet committere. CÆSARIVS: Quibus nota eſt medicina confeſſionis, nec vna die morari debent in peccatis, neque differre confeſſionem, niſi neceſſitas excludat confeſſionem. Audi de hoc Epiſcopi cuiuſdam verbum bonum, verbum ſanctum, verbum memoria dignißimũ.

Ionæ 1.

CAPVT XXII.

Confeſſionẽ non differendam.

SIcut didici à quodam Abbate, nuper in Anglia defunctus eſt Epiſcopus ordinis Præmonſtratenſis, vir bonus & magnæ religionis: hic cùm ageret in extremis, nec confeſſionem requireret, dixerunt ei clerici ſui: Domine, debilis eſtis valde, quare non facitis confeſſionem veſtram? Reſpondit Epiſcopus; Non faciam. Illis verbum exhortationis repetentibus, adjecit; Putatis ſtolidi, quòd vſque ad hanc horam diſtulerim confeſſionem meam? Dixerunt ei iterũ: Conſiliis regis intereſſe ſolebatis. Quibus rurſum reſpõdit; Nõ aliter fui coram rege, quam Chriſtus coram Pilato. Hoc quidẽ dixit & fecit Epiſcopus ille ſanctus pro exẽplo, ſciens ſcriptũ: Ante mortem confitere, à mortuo quaſi nihil confeſsio perit. Cõfiteberis viuens, viuus & ſanus cõfiteberis, & laudabis

Eccli. 17.

dabis Deum, & glorificaberis in miserationibus illius. Quotidie solitus fuit mundare conscientiã, nec differre confessionem suam de die in diem, sicut multi faciunt: qui etiam post mortem miraculis claruit. APOLLONIVS: Sicut colligo ex verbis Episcopi huius, non est perfectorum confessionem differre. CAESARIVS: Dilatio ista confessionis ad memoriam reuocat casum quẽdam, qui anno præterito apud nos cõtigit.

CAPVT XXIII.

QVidam ex senioribus nostris, quẽ nolo nominare, habebat hanc consuetudinem, sicut cæteri multi, sæpius reuocare confessionẽ, ita vt Abbas putaret quòd generalis esset, eo quòd à pueritia vsque ad senectutem peccata sua commemoraret. Ante mortem suam per aliquod tempus debilis, subitò defecit & obmutuit. Accurrimus omnes, inungentes eum oleo sancto. Die, vt puto, sequenti dominus Abbas venit, in cuius aduentu Deĩ misericordia desperati linguam reserauit, & cœpit confiteri peccata quædam mortalia, ante conuersionem commissa, quæ nunquam ei fuerat confessus. Territus verò Abbas, requisiuit si vnquam eadem fuisset confessus peccata, Aliis, inquit, Abbatibus dixi ea, habuerat ante ipsum tres Abbates: & sicut retulit nobis Abbas noster, propter hoc Dominus, qui magnos eius labores respexit, os aperuit, vt esset confessio eius integra. APOLLONIVS: Quid si aliis Abbatibus, de quibusdam peccatis mortalibus nouissimo confessis Abbati, simili modo aliqua ex verecundia subticuerat? CÆSARIVS: Sicut dixi in primo capitulo huius distinctionis, sicut confessio esse debet nuda & debita, ita esse debet integra & pura, id est, non per plures confessores debet esse diuisa. Quid prodest, vt ait Beda super Lucam, si tota custodiatur ciuitas, & vnum foramen, per quod hostes intrent, relinquatur? Audi quid dicat Osee Propheta de semiplenè confitentibus: Colligata est iniquitas Ephraim, absconditum peccatum eius, dolores parturientis venient ei. Spero autem *Osee 13.*

cum alicui Abbatum integram feciſſe confeſsionem, quia vir erat prudens, & multas vidimus in illo virtutes. APOLLONIVS: Si peccaret confitens cum confeſſore, poſſet ei fructuosè eadem confiteri peccata? CÆSARIVS: Talis confeſsio nulla* eſt, quia nulla ibi erubeſcétia, neq; aliqua ibi denudantur peccata. Dicam tibi pro exemplo, & ad ſolutionem tuæ interrogationis, quendam mirabilem caſum, qui ante paucos annos contigit, quem dominus Abbas Cyſtercienſis omnibus Abbatibus in generali capitulo loco ſermonis recitauit, monens vt ſinguli cũ monachis ſuis in cautelam referrent.

Confeſſio non facienda ei, cum quo peccauit quis.

* *videtur autor præſumere in iſtiuſmodi confeſsionem eſſe verum dolorem de peccatis, dum tantopere refugit peccator erubeſcentiam. Vel quia deeſt in Confeſſario poteſtas iuriſdictionis.*

CAPVT XXIV.

IN quodam, inquit, monaſterio ſacerdos quidam nuper defunctus eſt: cui Abbas ſuus ob meritum vitæ iniunxerat, quatenus fratrum ſuorum confeſsiones audiret: nomen verò domus & perſonæ ſubticuit. Erat in eadem domo adoleſcens quidã, qui ad eum confitendi cauſa frequenter venit, cum quo diabolo inſtigante, & humana fragilitate conſentiente, idem confeſſor ſemel tantummodo peccauit. Statim opere perpetrato, cœpit dolere & flere amariſsimè, dicebatque iuueni: Malè fecimus, aliis hoc peccatum confiteri ob verecundiam non poſſumus, ſed conſulo vt tu mihi confitearis, & ego tibi, alterque ab altero ſuſcipiat pœnitentiam. Quid plura? Placuit iuueni cõſilium, confeſſi ſunt peccatum inuicem, & tam durã vnus ab altero ſuſcepit pœnitentiam, qualem nec Abbas ſiue aliquis confeſſorum illis iniunxiſſet. Paruo poſt tempore ſacerdos idem infirmatus eſt vſque ad mortem, & cùm iam in extremis ageret, & ad exitum feſtinaret, timore gehennæ peccatum vtriuſque dixit, perſonam verò, peccati conſortem, non expreſsit. Defuncto eo, Abbas vehementer doluit, quòd ſcire non

non potuit cum quo peccasset. Ait tamen intra se: Ad confessione tibi veniet, quisquis est ille. Interim mortuus, clara die apparuit adolescenti cùm esset solus, facie lurida & veste trita, quem cùm ille vidit, mox agnouit, timuit, & exhorruit. Cui mortuus: Sta, ne timeas, quia propter te veni, vt indicem tibi de statu meo. Confortatus iuuenis verbis eius, & animatus, cùm interrogaret, vnde veniret, vel quid quæreret, respondit ille: In maximis pœnis sum propter illud tantum quod tecum commisi peccatum: ignea enim catena genitalia mea astringit, qua suspensus torqueor. Confessio illa, quam fecimus inuicem, nihil mihi profuit, quia nulla fuit: & nisi in extremis quoquomodo peccatum expressissem, æternaliter damnatus fuissem. Cui cùm iuuenis dixisset: Est aliquid, quod possit vobis prodesse? Respondit ille: Si tu purè & plenè confessus fueris peccatum nostrum, mihi multum proderit; sin autem, æterna pœna te suscipiet, sicque disparuit. Territus iuuenis recenti visione, cùm facere vellet confessionem Abbati, nec posset propter Abbatis absentiam, interim distulit. Intercedente verò temporis dilatione, timor conceptus cœpit tepescere, & verecundia crescere, in tantumque est erubescentia victus, vt cùm Abbas venisset, nihil ei confiteretur. Abbas verò non immemor culpæ sibi confessæ, cùm ad confessionem non veniret, quem quotidie expectauit, cogitauit diligentissimè, qualiter malè latentem salubriter deprehenderet; præcepitque toti conuentui, sacerdotibus, & ordinis inferioris, sanis, infirmis, vt omnes, nescio in qua solennitate, ad maius altare communicarent. Visum est ei, quòd nequaquam accedere auderet, reus de culpa illa. Sedénsque contra altare, respexit ad ora singulorum. Adolescens verò, hoc propter se factum putans, & si se subtraheret notari timens, cum cæteris accessit: qui cùm propinquasset altari, tantus eum horror inuasit, tantus timor perculit, vt & præsumtuosus vetaretur procedere, & ocyùs compelleretur redire, veniénique ad Abbatem, fecit ei signum confessionis; qui gau-

dens & exultans, dicebat intra se: Eia, certè cæpimus bestiam, inuenimus prædam, iste enim est. Et surgens intrauit cum eo capitulum. Cuius pedibus iuuenis prostratus, fecit de peccato confessionem, retulit visionem, suscepit pœnitentiam; sicque per prudentiam medici denudatum ac sanatũ est vultus stolidi ægroti. Hæc nobis retulit dominus Geuardus Abbas noster, rediens de capitulo generali. APOLLONIVS: Magnum donũ Dei est, quòd sic mortui viuos hortantur ad confessionem. CÆSARIVS: Tantum bonum est cõfessio, vt etiam eo vtantur spiritus mortuorũ. Sæpius percepi mortuos viuis apparuisse in somnis, & ob quæ peccata detinerentur in pœnis, confessos fuisse, & quibus beneficijs liberari possent, veraciter indicasse: quod postea veracibus signis probatũ est: similibus enim similia cõgaudent, quia corpus dormientis modicum distat à mortuo, & dum homo exterior quiescit, interior sæpe efficaciùs vigilat. Non semper somnia sunt vana, sed nõnunquam reuelationes diuinæ, sicut habes de Ioseph patriarcha, de Daniële, de Ioseph sponso Mariæ, de tribus Magis. APOLLONIVS: Velle mihi aliquo demõstrari exẽplo, quòd spiritus mortuorum spiritibus confiteantur viuorũ.

Cõfessio mortuorum.

Gen. 37. Dan. 7. Mat. 1. 2

CAPVT XXV.

CAESARIVS.

IVuenis quidem in quadam domo ordinis nostri susceptus est in nouitiũ; modico elapso tempore, idem nouitius grauiter infirmatus ad extrema peruenit: nondum autem, secundùm consuetudinem ordinis, confessionem generalem fecerat Abbati, quia absens erat. Quem cùm expectaret cum desiderio magno, & ille non veniret, confessus est priori quæcunque commiserat, sicque ante Abbatis aduentum, diem clausit extremum. Eadem nocte, cùm Abbas in quadam sua grangia dormiret, & de obitu nouitij nihil prorsus sciret, ante lectum Abbatis defuncti se spiritus inclinauit, & vt suam audire dignaretur confessionem, humiliter supplicauit. Abbas iste esse dicitur S. Hugo Abbas Bonæ vallis, qui iam incipit clarescere

re miraculis. Respondente eo nouitio: Libenter te audiam: Ille omnia peccata sua confessus est ei, eo ordine & modo, quo confessus fuerat Priori. Cuius contritio tanta fuit, vt etiam lachrymæ ex oculis nouitij, se inclinantis & confitentis, cadere viderentur super pectus Abbatis. Cõfessione completa, hæc verba protulit: Modò, inquit, pater cum benedictione tua vado, quia saluari non potui, nisi feciſſem tibi cõfessionem meam. Ad quod verbum Abbas euigilans, experiri volens vtrùm visio esset vera, vel, sicut sæpe euenit, fantastica, cucullam supra pectus suum palpauit, quã totam inuenit madidam, lachrymarúmque stillicidiis perfusam & respersam. Tunc satis admirans, cùm domum rediſſet, & Priori somnium recitasset, respondit ille: Vera fuit visio, & verissima confessio. APOLLONIVS: Quid est quod nouitius dixit, se non posse liberari sine tali confessione, cùm confessionem debitam non excluserit ei tempus, sed necessitas? Si contritus decessit, iam de saluandis erat: sin autem, nil ei post mortem confessio profuit, quia à mortuo, quasi non sit, perit confessio. CAESARIVS: Puto quòd Deus tantum verbis vel actis eius voluerit ostendere, quantum ei placeat debita confessio, id est illa, quæ fit proprio Prælato. Quod autem ait: Non potui saluari, sic dictum intelligo, id est, tam citò de purgatorio, sicut modò, liberari. De huiusmodi collationibus mortuorum cum viuis, satis audies in xij. dist. Nec te moueat, quòd spiritus hominum electorum dixi confessos fuisse peccata sua post mortem, cùm etiam confessione criminum suorum vsi fuisse maligni spiritus memorentur. APOLLONIVS. Eorum confessionem audire delector. CÆSARIVS. Quod dicturus sum, non legi, sed à viris religiosis audiui. *Eccli. 17.*

CAPVT XXVI.

Dæmon confitetur.

SAcerdos quidam, cùm tempore quadragesimali in ecclesia sua sederet, & sibi commissorum confessiones audiret, aliis recedẽtibus atq; aliis accedẽtibus, inter expectãtes quidã stabat, quantũ ad apparentiam corporis, iuuenis & robustus, cõfitendi tẽ-

pus expectans. Omnibus expeditis, ipse nouissimus accessit, coram sacerdote genua flexit, & ad cõfessionem os aperuit: qui tanta & tam enormia confessus est crimina, tã multa homicidia, furta, blasphemias, periuria, discordiæ seminaria, & alia his similia, quorum se auctorem, incentorem, siue suggestorem esse dicebat, vt sacerdos, tã horrore quàm tædio grauatus, diceret ad illum: Si mille esses annorum, nimis esset, tã grauia & tam multa te commisisse peccata. Ad quod verbum ille respõdit: Amplius sum quàm mille annorum. Tunc ampliùs territus sacerdos ait; Quis ergo es? Respondit ille; Dæmon ego sum, vnus ex his qui cum Lucifero ceciderunt: peccata mea et minima tibi parte confessus sum, si velles audire residua, quæ sunt innumerabilia, paratus essem tibi cõfiteri. Sciens sacerdos peccatũ diaboli fore insanabile, dixit: Quid tibi commune cum confessione ô diabole? Respondit dæmon; Stabam ex oppositio tui, vidique peccatores ad te accedere, & iustos redire, auscultans valde diligenter quid illi dixerint, quidve eis responsum sit à te, & quòd post grauia peccata promissa sit eis indulgentia vitaque æterna. Ego verò, sperans idem consequi, veni peccata mea confiteri. Sacerdos verò, exemplo sancti Martini, diabolo fiducialiter respondit: Si volueris vti consilio meo, & agere pœnitẽtiam de peccatis tuis purè, sicut hi, quos hinc exire vidisti, similem indulgentiam consequeris. Respondit dæmon: Si tolerabilem mihi iniunxeris satisfactionem, parebo tibi. Ego, inquit sacerdos, valde modicam & minorem his, qui ante te confessi sunt, tibi iniungam pœnitentiam: Vade, & tribus vicibus in die iacta te in terram, sicque prostratus dicas: Domine Deus creator meus, peccaui tibi, ignosce mihi: hoc solummodo sit pœnitentia tua. Cúmque diabolus diceret: Nõ possũ hoc facere, nimis est mihi graue, respondit sacerdos. Quare in tã modico grauaris? Nõ possũ, inquit, me in tantũ humiliare ei, aliud quicquid iniũxeris, libẽs suscipiã. Tunc indignatus sacerdos, sibiũxit; O diabole, si tãta est cordis tui superbia, vt nec vel-

Seuerus in vita S. Martini, c. 24

lis nec posis te in tã modico humiliare creatorĩ tuo, recede à me, quiã neque hîc neque in futuro misericordiam ab illo consequeris. Ad quam vocem mox ille euanuit. APOLLONIVS. Mirum quòd sic se superbus ille spiritus humiliari potuit homini, & non creatori. CAESARIVS: Hoc est quod Dauid de eo dicit: Superbia eorum, id est dæmonum, qui te oderunt, ascendit semper, vnde statim in sequenti Psalmo subditur: Cõfitebimur tibi Deus, confitebimur, quasi dicat: Nos homines confitebimur tibi corde, confitebimur & ore: dæmones verò impænitẽtes sunt. APOLLONIVS: Cũ peccator habeat os & linguam ad loquendum, sufficit ei quòd peccata sua scripto confiteatur?

Ps. 73.

Ps. 74.

Confiteri scripto an sufficiat.

Rom. 4.

CAPVT XXVII.

CÆSARIVS:

NOn videtur sufficere, quia ore confessio fit ad salutem: qui si semel peccata sua ore fuerit confessus, postea scripto se ampliùs confundere poterit, sicut pœnitentes, & sicut sanctus August. fecisse legitur, in libris confessionum. Scholaris ille Parisiensis, de quo suprà dictum est dist. 1. cap. 10. quia propter nimiam compunctionem loqui non poterat, defectum illum scripto suppleuit. APOLLONIVS: Quid est ergo, quòd in vita S. Ioannis eleemosynarij legitur mulier quædam peccata sua scripsisse, & sigillata eidem sancto tradidisse, & sine oris confessione, quam sola prohibuit verecundia, indulgentiam consecutam fuisse? CÆSARIVS: Simile aliquid legitur de Carolo Imperatore in vita sancti Egidij: sed miracula non sunt in exemplum trahenda. Hoc etiam scias, quòd huiusmodi scripturæ autenticæ non sunt. APOLLONIVS: Iterum quæro, si confitens confessori prodere debeat personam, cum qua peccauit? CAESARIVS: Nequaquam, quia pœnitentialis hoc prohibet. APOLLONIVS: Quare prohibet? CÆSARIVS: Propter diuersa, quæ inde euenire possent mala: talis fortè esset confessor, qui personam proditam, & per pœnitentiam iam iustificatam, despiceret, vel aliquas propter illius inconstãtiam tentationes incurreret.

Leontius in vita eius.

CAPVT XXVIII.

ADolescens quidam infirmus, cùm cuidam suo concanonico, nondum sacerdoti, compellente necessitate confessus fuisset, quòd a quadam illectus sanctimoniali, osculatus fuisset eam, interrogatus est, si rem haberet cum ea? Respõdente eo, non, sed illa libenter vidisset, satis me verbis inuitans ad commixtionem, ipsam etiã personam exprimens, cõfessor eandem personam ab illo tempore semper in corde suo despexit, nec potuit eam tantum diligere & venerari, vt antè. Talem posset confitens prodere personam, vt inter ipsum & confessorem odium perpetuum nasceretur. APOLLONIVS: Verbi causa. CÆSARIVS: Si diceret confitens; Domine ego peccaui cũ sorore, filia, vel concubina vestra, puto vix posse fieri, quin ille turbaretur. APOLLONIVS: de hoc mihi dicas exemplum.

CAPVT XXIX.

CÆSARIVS.

SAcerdos quidam in Susatia habuit concubinã, quam adolescens quidam concupiscens cum eadem peccauit: in quadragesima verò, ad eundem sacerdotem veniens, confessus est peccatum simul & personam. Quod cùm audisset sacerdos, turbatus est valde, & ab illius eum amore abstrahere volens, duriùs arguit, peccatum aggrauauit, pœnitentiamque duram nimis iniunxit. Rancor iste sine periculo non fuit. Vnde inuectio tam aspera, pœnitentia tam dura, nisi ex propalata persona? hæc mihi retulit Theodericus Susatiensis monachus noster, qui vtrũque nouit, sacerdotem videlicet & adolescentem. Non ergo prodere debet confitens personam peccati consortem, cùm tamen ea, quæ peccatum ipsum aggrauant, confiteri teneatur. APOLLONIVS: Vellem instrui, quomodo dicere deberet. CÆSARIVS: Huiusmodi formam posset seruare; Domine, ego peccaui cum legitima, concubina, filia, vel sorore cuiusdam cognati, affinis, amici, vel inimici mei, solis peccatis meis exigẽtibus, siue ab illa inductus. Et in hunc modum

dum de cæteris peccatis, siue carnalia sint siue spiritualia. In hunc modum & femina dicat. Quædam tamen peccata sic committuntur, vt vix exprimi valeãt, nisi confessor de persona intelligat, non inde multum curandum est. APOLLONIVS: Quid si duo contra suum prælatum conspirarent, & vnus illorum pœnitentia ductus, peccatum suum eidem Prælato confiteretur, deberétne alterum prodere an non? CAESARIVS. Video ex omni parte periculum, si non proderet personam, Prælatus periclitari posset, si verò proderet, fortè perpetuum illi odium aduersus conspiratorem suscitaret. Audi exemplum ad cautelam satis necessarium.

CAPVT XXX.

ABbas quidam, de Claustro mihi bene noto, de quodam vitio notatus fuit per cuiusdam monachi sui confessionem. Cùm intellexisset hoc alium quendam scire, diabolo instigante, cœpit eum occultè persequi, timens ab eo in visitatione accusari: & cùm illum mittere vellet ad quandam domum remotam, nescio quid prætendens accusationis, ille bene considerans causam persecutionis, respondit Abbati: Domine pater, domum meam non demerui, si vultis me mittere ad matrem nostram, ibo; sin autem, Visitatorem hîc expectabo. Bene sciebat, quia illuc eum non mitteret, ne fortè detegeret, de quo timebat. Hæc mihi relata sunt à quodam seniore domus illius, in qua contigerunt. Si Abbas iste tam durè persecutus est hominem innocentem, quomodo persequi haberet conspiratorem? Cernis qualiter vterque periclitatus sit, Abbas persequendo, monachus grauissimis tentationibus laborando. APOLLONIVS: Licet in aliquo casu confitenti prodere personam alterius? CÆSARIVS. De hoc à me requisitus magister hermannus Decanus Bonnensis, vir literaturæ magnæ, respondit; si talis persona fuerit, de qua constet confitendo, quòd peccatum commune confiteri noluerit, bene eam prodere debet, ne tacendo pereat: de hoc mihi retulit exemplũ vtile satis.

CAPVT

CAPVT XXXI.

DVM essem, inquit, plebanus apud sanctum paruum Martinum in Colonia, quidam ex parochianis meis vir honestus, cùm die quadam cuiusdam conciuis & amici sui domum solus intrasset, & vxorem illius solam in gradibus solarij reperisset, amplexibus atque osculis ipsius ad libidinem inflammatus, cum ea contra propositum peccauit mox ad me, quasi hausto veneno, currēs de fonte confessionis bibit, venenum expuit, pœnitentiam suscepit, & adiecit; Domine, ego personam vobis exprimā, femina turpis est, & multos corrumpit, & certum mihi est, quia peccatum illud minimè cōfitebitur. Tempore verò quadrageſimæ veniens illa magis ex consuetudine, quam ex aliqua contritione, peccata quædam minima ac quotidiana mihi confitens, adulteriumque omnino subticens. Ego, non immemor peccati mihi confessi, cùm nollem eam confundere, neq; confitentem prodere, dixi; Domina ite modò, & cras reuertimini, interimque dicite tres orationes Dominicas, quatenus Deus illuminare dignetur cor vestrū, vt dignè ac plenè confiteri possitis peccata vestra. Illa vadens, & in crastino rediens, nil adiecit, sed tantùm peccata priùs confessa replicauit. Quam cùm secundò iussissem abire, easdemque orationes quas priùs repetere? illa non sine suspicione discessit, & sequenti die reuersa, audiente quodam clerico cognato, quē secum adduxerat, in hæc verba prorupit: Ecce dominus iste, me digito demonstrans, adulteria mihi imponit, ego domino Episcopo conquerar de illo. Cumque verbis illius satis essem iniuriatus, nec tamen motus, solus soli cū multa modestia dixi: Bona domina, quare peccata vestra absconditis, & quare negatis quod modò dicitis? nunquid non commisistis adulterium in tali loco, & cum tali viro? Illa intelligens crimen me non latēre, tandem ad se reuersa, satis humiliter respōdit: Domine verū est, ego cū tali viro adulteriū commisi, parata sū pœnitētiā suscipere, & de cętero castè viuere: sicq; factū est, vt quę peccatrix venerat,

nerat, plebani industria iustificata rediret. Si non fuisset à cõfitẽte prodita, fortè nõ esset iustificata. APOLLONIVS: Si non licet confitenti personam peccati cõsortem, nisi in tali vel in simili casu prodere, quid sentis de confessore? Licet illi in aliquo casu peccata cõfitentium siue personas ipsas cõfitentes prodere? CÆSARIVS: Peccata quidem confitentium in multis casibus prodere poterit, tacitis personis: ipsas verò personas prodere non debet, nisi in vno casu, quem infra hoc quinquennium dominus Innocentius Papa tali modo determinauit:

CAPVT XXXII.

IN domo quadam Cisterciensis ordinis, monachus quidam sine ordine celebrauit: hoc cùm die quadam Abbati suo retulisset in confessione, nec tamen cessare vellet à tanta præsumptione, Abbas dolens ac lacrymans, vt á blasphemia tam magna desisteret, miserum rogauit, monuit, & præcepit; sed nõ profecit. Ille verò timens notari, si cessaret, celebrauit vt priùs. In sequenti capitulo generali Abbas idem proposuit casum eundem, interrogans quid faciendũ foret confessori, si fortè tale quid in aliqua domo emergeret. Cumque dominus Cisterciensis & cæteri Abbates super hoc nihil auderẽt diffinire, casum scripserunt Innocentio Papæ; qui conuocans Cardinales, virosque literatos, casum eis proposuit, & quid de hoc sentirent, à singulis requisiuit: Omnib. penè in hoc sentientibus, quòd confessio non esset prodenda, respondit; Ego dico in tali articulo esse prodendam; quia talis confessio nõ est confessio, sed blasphemia; nec debet confessor blasphemiam tantam ac insaniã celare, per quam periculum incumbere poterit toti Ecclesiæ. Et placuit sententia omnibus, scripsitque sequẽti anno capitulo, quod à se fuerat determinatum, & à Cardinalibus approbatum: Nec debes dubitare, quin cõfessores multum torqueantur, cùm tale quid audierint, quod soli portare non possunt.

Cõmuuis doctrina Theologorum (quæ magis conformis est decreto Consilij Lateranensis, sub hoc eodem Innocentio 3 celebrati cap. 21.) contrarium tenet: Vid etiam Nauarr. in cap. Sacerdos. de pœnit. dist. 6.

CAPVT

CAPVT XXXIII.

NOn est diu, quòd monachus quidam peccatum quoddam grauissimum confessus est Priori suo, sed cuius fuerit generis idem peccatum ignoro: quem cùm Prior, secundùm consuetudinem, remittere vellet ad Abbatem, non acquieuit. Prior verò, cùm pondus auditi peccati solus portare nequiret, & monachus eius consilio minùs acquiesceret, ex nimia animi mœstitia, corpore tabescere cœpit. Intelligens hoc per Spiritum sanctum frater Simon de Alna Conuersus, bene mihi notus, dixit Priori: Domine quid habetis, vt quid sic merceſcitis? respondente illo: Tristis sum; ait Simon: Nolite turbari, causam tristitiæ vestræ bene noui, in breui Dominus vos consolabitur. Accedensq; ad monachum dixit, quare non confiteris peccatum tuum Abbati tuo? Deus mihi reuelauit illud, & si non fueris confessus debito modo, ego te prodam. Ille Conuersi sanctitatem non ignorans, magis ex timore quàm ex deuotione, peccatum Abbati confessus est, & Prior ab angustia liberatus est. APOLLONIVS: Videtur mihi vir iste spiritum habere prophetiæ, CÆSARIVS: Reuera habet spiritum prophetiæ, si tamen adhuc viuit, sicut ex sequentibus cognosces. Notarius quidam Romanæ curiæ, cùm eundem Simonem ex multorem relatione didicisset spiritum habere prophetiæ, desiderio videndi eum, ab Vrbe venit in Alna monasterium, volens illo præsente peccata sua confiteri, sperans ab eo corrigi, si aliquid omitteret; animari, si minùs plenè diceret. Quem cùm non inuenisset in abbatia, ductus est in grangiam eiusdem cœnobij, quæ Celenies vocatur, in qua ille magister erat. Quem mox vt frater Simon respexit, causam aduentus eius intellexit, & ait: Domine expectate me hîc; ego enim ibo pro negotio domus meæ ad talē locum, & cū rediero, paratus vobis ero ad ōnē vestram voluntatē. Iuit & redijt, & cū à clerici ore didicisset, quod tamē ignorauit, misit ad monasterium, petēs sibi trāsmitti confessorem discretum. Cui, cum præsente cōuersō, idē

De F. Simonis de Alna spiritu prophetia.

so, idem clericus peccata sua satis deuotè confiteretur, & in diuersis locis aliqua per obliuionem transiliret, quædam etiam propter erubescentiam minùs integraliter cum suis circumstantiis exprimeret, interrumpens eius confessionem iã dictus Simon ait: Quare hæc & hæc peccata subticetis? Ista in tali loco ex leuitate, nulla ex necessitate feciſtis; vbiq; eum corrigens, ita vt valde miraretur, & cũ Regina Austri mediam partem gratiæ eius nõ audisse fateretur. Rediẽs verò ad vrbem cum gaudio magno, per totã curiã in tantũ suum prophetam magnificauit, vt dominus Innocentius Papa ad consilium suũ generale illum vocaret, vocatũque de pluribus interrogaret, à quo tam ipse quã cæteri Cardinales didicerunt experimento, quòd spiritu polleret prophetico. Hæc mihi retulit beatæ memoriæ Walterus de Birbach, monachus in Hemmenrode, qui ei familiarissimus fuit, & plura de illo recitare consueuit. Alio tempore, videns quãdam mulierculã peccatricem, hortabatur ad cõfessionem, dicens: Confitere me audiente, quod cùm feciſſet, nõ sinebat eam aliquid per obliuionẽ siue per erubescentiã supprimere, vbiq; eius corrigẽs cõfessionem, sicut suprà dictum est de clerico Romano, ac si illam peccasse vidisset. APOLLONIVS: Considero in isto viro quieuisse spiritum Elisæi, qui corpore absens, & spiritu præsens, peccantẽ Giesi corripuit. CÆSAR. Nõ alius spiritus operatur in iustis veteris testamẽti, atq; alius in sanctis gratiæ, sed idẽ, diuidens singulis prout vult. APOLL. Si nosti adhuc aliqua de hoc Conuerso, precor vt edisseras mihi, quia magis videtur miraculosũ occulta cordiũ nosse, & cogitationum secreta reuelare, quã mortuos suscitare. CÆSAR. Verũ quidem dicitis, quia scire interiora hominis, solius est Dei, vnde Apostol. Quis scit hominũ, quæ sunt hominis, nisi spiritus hominis, qui in ipso est? Solus hic excluditur spiritus diuinus, qui vbique est, & implet omnia, & cui ipse voluerit reuelare. Tempore illo, quo dominus Conradus, nunc Episcopus Portuensis Cardinalis, nouitius fuit in Vilario, contigit fratrem Simonem cum

3 Reg. 10

4 Reg. 5.

1. Cor. 12.

1. Cor. 2.

Walte-

VValtero monacho, nunc Abbate Vilarienſi, & alĩs quibuſdam monachis & Conuerſis ordinis noſtri, in quadam Eccleſia ſæculari Miſſam audire. Infra canonem verò eiuſdem miſſæ vidit idem Simon ſpiritum iam dicti Conradi, corpore ſatis à ſe remoti, coram ſe ſtare, & coronam auream in capite geſtare. Vidit & cogitationes cordis eius atque orationes, in quibus tunc verſabatur in Vilario. Finita miſſa, ſecretè locutus eſt Waltero, dicens: Cùm videritis nonnum Conradum nouitium Vilarienſem, dicite ei, vt caueat ſibi, quia huiuſmodi tentationes patietur hoc anno; tales enim cogitationes taléſq; orationes iã habuit in miſſa, & ſciatis quia magna perſona erit in ordine. Poſtea, cùm idem Walterus vidiſſet nouitium, cœpit per ambages illũ interrogare, quid infra miſſas ſoleret orare, quídve cogitare: reſpondente illo, ſic & ſic orare conſueui: adjecit; Rogo etiam, vt dicatis mihi, quæ fuerit oratio qualíſve cogitatio veſtra die illa dominica infra Miſſam. Cui cùm diceret nouitius: Curtã diligenter inueſtigatis de cogitationibus meis? reſpõdit: Dicite mihi, quod quæro, & ego vobis poſtea cauſam exponam. Tunc recitãs ei nouitius per ordinem, quid orauerit vel cogitauerit infra miſſam illam, in magnum eum vertit ſtuporem, quia nec in vno verbo diſcrepauit a verbis fratris Simon; mox ei inſinuans quid de illo viderit, ſimul & modum tentationis, monuit, vt cautus eſſet, ne fortè ſub ſpecie boni à diabolo deciperetur. Mira res: cùm ſatis idem nouitius admonitus ſatíſque præmunitus eſſet, non tamen euadere potuit tentationém prædictam, quin ſatis ab illa eodem anno vexaretur. Quàm ſubſimis perſona factus ſit poſtea, non ſolùm in Ordine, ſed & in Eccleſia, nouimus omnes. Primò Prior factus eſt in Villaria, & deinde ibidem electus eſt in Abbatem; poſtea in Abbatem Clareuallis; deinde promotus in Abbatem Ciſtercienſem. Nec in illo gradu ſtare potuit, ſed à Domino Honorio Papa vocatus eſt in Cardinalem & Epiſcopum Portuenſem. Quid adhuc futurum ſit de illo, ignoramus.

mus. Die quadam, cùm idem Simon in choro Vilariẽ-
si staret inter cæteros Conuersos, Conuersus quidam
Euergildus nomine, frater carnalis, beatæ memoriæ,
Vlrici eiusdem domus monachi, ex opposito eius stãs,
cœpit in eo scandalizari, & dicere in corde suo: Non
videtur mihi talis esse Conuersus iste, sicut ab omni-
bus prędicatur; neque ea quę dicit, spiritu dicere pro-
phetico, sed tantùm conjiciendo, & cœpit eum despi-
cere. Mox finita hora, assumpto Vlrico monacho, cœ-
pit ei per ordinem replicare, quæ ille tractauerat in
corde suo, dicẽs: Monete fratrem vestrũ, ne de cętero
tam insipienter gratiã Dei in alijs iudicet, ne fortè ex
hoc vindictam sentiat. Quod cùm fecisset, expauit E-
uergildus, discens experimento, quod alijs narranti-
bus credere non potuit de illo. Horum autem quæ di-
cta sunt, testis est dominus Walterus Abbas Vilarien-
sis, cuius superius feci mentionem, à cuius ore ea au-
diui. APOLLONIVS: Stupẽda sunt quę dicis. CÆSARIVS:
Vix elapsi sunt anni quatuor, quòd dominus Simon,
nunc Abbas Fomacẽsis, tunc Prior ibidem, locum no-
strum visitans, eundem venerabilem Conuersum secũ
duxit, nec tamen, vt æstimo, ipso Conuerso petente;
quamdiu apud nos fuit, quis esset, dicere noluit: cui
quædam secreta, apud nos correctione digna, diuini-
tus sunt reuelata, quæ recedẽs ipse cuidam seniorum
nostrorum indicauit, & ipse nobis, quæ postea vera
esse comperimus. Eodem tempore veniẽs Coloniam,
cùm in monasterio sanctæ Dei genitricis Mariæ ad
orationem staret, sororesq; psallere audiret, ingemi-
scens ait: Heu quòd in omni collegio harum sancti-
monialiũ nec vna est de adultis, quæ charitatem ha-
beat, id est, quæ sit sine peccato mortali. Hoc eũ nosse
per spiritum pręscientię, non solùm ex præcedẽtibus,
sed & ex subsequentibus cognosces. Descendens cum
prędicto Simone Priore frater Simon ad partes infe-
riores, simul venerunt ad dominam Mithildam de
*Sunthusen, matronam valde honestam ac deuotam, * al.
quæ diu illum desiderauerat videre, eo quòd multa Smitz-
audisset de eo; sedensq; iuxta eam per interpretem co- hausen.

gitationes cordis eius ei reuelauit, ita vt plurimum miraretur tantam in homine gratiam. Hæc ab eiusdē matronæ ore audiui: Verè, inquit, Domine, ipse mihi dixit quæcunque cogitaui. Anno præterito, cùm dominus Engelbertus Archiepiscopus Colonienſis Decanum Hermannum, & Godeſcalcum eius concanonicū, direxiſſet ad curiam Romanam, prò abſolutione crucis, & inueniſſent eundem Simonem in quadā grangia, ſciſcitati ſunt ab eo de proceſſu negotij: ſicut eis euenit, ita de eis prophetauit: Nuncij, inquit, Epiſcopi parum in curia proficient, monachus bene negotium ſuum expediet: vtrumque rei exitus comprobauit: nam illi, imperfecto negotio reuerſi ſunt: monachus verò noſter, quem cum eis miſimus, ibi obtinuit quòd voluit. Sunt adhuc alia multa & magna Conuerſi huius opera, quæ ad meam notitiam non peruenerunt, ex quibus tamen quædam audiui, quæ ſcribere nolui, eo ꝙ relata minus bene retinuerim. Satius duxi etiam vera ſubticere, quàm falſa ſcribere. APOLLONIVS: Miror ſi vir tālis aç tantus aliquas pertulerit tentationes? CÆSARIVS: Sicut audiui a quodā eius familiari, ita eum vexabat, & fortè adhuc vexare non ceſſat, ſpiritus fornicationis per incentiua carnis, vt dicere poſſit cum Apoſtolo: Ne magnitudo reuelationum extollat me, datus eſt mihi ſtimulus carnis meæ, angelus ſatanæ, qui me colaphizet: Dicitur tamen adhuc corpore eſſe virgo; à pueritia enim in Alna nutritus, pecora eiuſdem monaſterij pauit; deinde factus Conuerſus, adeò profecit, vt cuiuſdam grangiæ magiſter efficeretur; qui bene ac fideliter adminiſtrans exteriora, ſicut bonus ac fidelis diſpenſator, dona meruit interiora. APOLLONIVS: Vtinam haberent omnes Confeſſores Conuerſi huius ſpiritum, quia tunc confitentes nullum eis, ſiue per erubeſcentiam, ſiue per ignorantiam, poſſent ſubtrahere peccatum. CÆSARIVS: Licèt multis Confeſſoribus deſit ſpiritus prophetiæ, ineſt tamen plurimis ſpiritus ſapientiæ atque prudentiæ, per quem defectus ille ſuppleatur. APOLLONIVS: Dic quæſo,

1. Co. 12

prodeſt

prodest aliquem peccata confiteri, retenta voluntate peccandi?

CAPVT XXXIIII.

CÆSARIVS.

MODICVM prodest, quia Deus non projicit iniquitatem, nisi homo priùs malam projiciat voluntatem: qua proiecta, sequitur q̃ dicit propheta Michæas: Deponet omnes iniquitates nostras, & projiciet in profundum maris omnia peccata nostra. Iubemur enim per Prophetam Ezechielẽ, longè projicere iniquitates nostras, non iuxta nos ponere, sicut illi faciunt, qui ante pascha peccata sua per confessionem, vt eis videtur, deponũt, & mox post octauam resumunt: Longè, inquit, projicite iniquitates vestras. APOLLONIVS: Estne melius sic confiteri quàm omnino tacere? CÆSARIVS: Melius, id est, vtilius est cũ voluntate iterũ peccandi confiteri, quã tacere. APOLLONIVS: Quare? CÆSARIVS: Quia peccator in confessione à confessore per pœnam, quæ peccato debetur, terretur, admonetur, & instruitur; & fit nonnunquam, vt tam verbis quàm exemplis, ab illo edoctus, ad se reuertatur, & de sua peruersa voluntate cõteratur. Quòd si confessor iustus est, & pro confitente orat, Deus aliquãdo illum pro meritis eius illuminat. Vides quãtus sit fructus in cõfessione? APOLLONIVS: Video & gaudeo, atque de his exempla requiro. CÆSARIVS: Quod quis à confessore territus, peccandi voluntatem deserat, exemplum hoc te doceat.

Cõfitẽti necessariũ esse propositũ emendationis. Mich. 7. Ezec. 18

CAPVT XXXV.

QVIDAM veniens ad cõfessionem, cuidam sacerdoti discreto confessus est illi peccata quædam criminalia: admonitus ab eo, vt peccata confessa desereret, deserta defleret, & de reliquo emendatiùs viueret, respondit: Confiteri possum, sed peccata dimittere non possum. Sacerdos hoc audito, pœnitẽtiam illi iniungere recusauit. Oblatus est ei ab illo nũmus, quem quidem sacerdos recepit, sed in recedẽtis terga eũdem cum clamore proiecit, dicẽs: Pecunia tua tecum sit in perditionem. Ille verò, tam de verbo

Per confessariũ prudentẽ pœnitentes interdum conuerti. Act. 8.

quam de facto sui confessoris territus, in crastino redijt, & confessionem iterauit, pœnitentiam condignã suscepit & egit. Vides nunc quantum valeat prudentia confessoris? Si imprudens confites tali modo non fuisset territus, fortassis nec esset iustificatus. Audi & aliud exemplum, quantum confitentibus prosit consilium bonum.

CAPVT XXXVI.

IN monasterio sancti Panthaleonis in Colonia Abbas quidam fuit, fratrem habens eiusdem ciuitatis conciuem, quem carnaliter diligens, sæpe pecuniam monasterij illi occultè largiebatur, quam propriæ substantiæ admiscens, & in ea negotiãs, quocunque perrexit, semper cum damno redijt, factaque est ei, licèt non aduerteret, monasterij pecunia, tanquam ignis, & substãtia propria quasi stipula. Et cùm esset in mercationibus satis gnarus, atque circumspectior cæteris suis sodalibus, illorum prosperitatem suumque dispendium mirari non sufficiebat. Compassus eius infelicitati Abbas, cùm semper ei daret, & ille non proficeret, imò semper minus haberet, tandem ad paupertatem deuenit. Cui Abbas, quid est frater quod agis? quare tam viriliter consumis substantiã tuam ad confusionem tuam atque meam? Respondit ille: Valde parcè viuo, mercatum meum diligẽtissimè custodio, & quid sit quod circa me agitur penitus ignoro. Tãdem in se reuersus venit ad sacerdotem, ei omnia circa se gesta aperiens per confessionem. Cui dixit sacerdos: Vtere consilijs meis, & citò dives eris; pecunia fratris tui furtum est, & ipsa substantiã tuam deuorauit; de cætero nihil recipias ab eo, & de modico, quod adhuc supersit, negotiare, videbisq; manum Domini super te bonam; quicquid autẽ lucratus fueris, medietatem fratri tuo reddes, de reliquo tu viues, & hoc tam diu facias, donec omnem pecuniam monasterij tibi datam illi restituas. Mira clementia Dei, obediens homo confessoris sui consilio, in breui adeò ditatus est, vt & ipse abundaret, & fratri recepta restitueret. Cui cùm Abbas diceret: Vnde tibi istę diuitiæ

frater? respondit: Quamdiu substantiam fratrum tuorum recepi, semper pauper & miser fui, & tu grauiter peccasti, non tua mihi largiendo, ego verò aliena recipiendo: ex quo enim de his pœnitui, & furtum abhorrui, benedicente Domino abundaui. Ecce quantum valeat consilium bonum in confessione. Simile aliquid legitur in vitas patrum. Dicam tibi adhuc exẽplum quod mihi retulit Hermannus Decanus Bonnensis, asserens etiam se audisse a sacerdote cui contigit.

CAPVT XXXVII.

DVo ciues Colonienses, inter cætera sua peccata, confessi sunt duo peccatorum genera, quæ quidem in se valde sunt magna, licèt propter vsum, mercatoribus maximè, parua videantur & quasi nulla, mendacium scilicet atque perjurium: Domine, inquiunt, penè nihil possumus emere, nihil vendere, nisi oporteat nos mentiri, iurare, & sæpe peierare. Quibus cùm diceret plebanus, peccata ista valde sunt grauia, & a Saluatore prohibita, ipso dicente: Sit sermo vester, est, est; non, non. Respondérunt: Non possumus hoc præceptum in negotiationibus nostris custodire. Ait sacerdos: Vtimini consilio meo, & bene cedet vobis; nolite mentiri, nolite iurare, sicut mercatum vestrum dare vultis, sic ipsum laudate. Et promiserunt ei, quia tentare vellent vno anno; hoc enim petiuit. Impediente eos satana, qui semper saluti humanę aduersatur, penè nihil anno illo vẽdere potuerunt; reuersíque anno euoluto ad suum plebanum, dixerunt: Obedientia huius anni multum nobis fuit damnosa, homines à nobis defluunt, nec aliquid sine iuramento vendere possumus. Tunc dixit sacerdos: Nolite timere, quia tentatio est, fixum tenete in corde vestro, quòd nulla aduersitas, nulla etiam paupertas, vos a tali bono proposito auertat, & Dominus vobis benedicet. Promiseruntq; ei, Domino inspirãte, quia custodire vellent eius consilium, & diuinum præceptum per omnes dies vitæ suæ, etiamsi oporteret eos mendicare. Mira res; statim Dominus immis- *Matt. 5.*

sam compescuit tentationem, & cœperunt eos homines plus quam cæteros mercatores frequentare; factique sunt in breui diuites, ita vt mirarentur. Et reuersi ad suum confessorem, gratias egerunt, eo quòd per eius salubre consilium à tam grauibus peccatis forèt exonerati, & foris in rebus ditati. APOLLONIVS: Huiusmodi exempla prædicari deberent in ecclesijs mercatoribus, fortè expauescerent de pecunijs malè conquisitis negotiari, & in suis venditionibus iurare vel mentiri. CÆSARIVS: Verum dicis. APOLLONIVS: Nunc audire delectat, quòd quidam peccatores meritis sui confessoris iustificentur.

CAPVT XXXVIII.

CÆSARIVS:

IN vita sancti Malachię Hibernensis Episcopi, qui nostris fuit temporibus, beatus Bernardus Abbas Claræuallis scribit, mulierē quandā ita fuisse iracundam, vt animi eius furorem nō vicini, non cognati, nec quidem ipsi filij eius possent sustinere; ad sanctū Malachiam illam ducentes, & querimoniam de ea facientes, vt eius miseretur deprecantur. Hortatur vir sanctus miseram ad confessionem; paret illa, iniungit pœnitentiam, orat Deum, vt impatienti tribuat patientiam. Et ecce, facta est super eam mutatio dexteræ excelsi. Tantam ab illa hora patientiam & tranquillitatem propter confessoris sui merita Dominus illi tribuit, vt quæ priùs omnes exasperare solita fuit, nullis damnis, siue contumelijs, deinceps turbari posset. Item quòd quidam ex sola Dei misericordia in confessione conterantur, dictum est in secunda distinctione cap. ij. de monacho apostata, qui duo milia annorum elegit in purgatorio. APOLLONIVS: Quia tam multiplex est fructus confessionis, videtur mihi iustum, vt hi, qui alios debent mundare, ipsi sint mundi & sancti. CÆSARIVS: Ausculta. Confessor vt sit perfectus, debet esse timoratus, prudens & literatus, discretus & misericors, affabilis, paratus volentibus confiteri. Quantum inde bonum proueniat, si has virtutes habeat; mali verò, si eis careat,

exem-

exempla varia te docebunt. APOLLONIVS: Existimo quòd multum detestetur in Sacerdotibus auaritiam Dominus.

CAPVT XXXIX.

CAESARIVS:

Auaritia sacerdotũ reprehenditur.

DE hoc non meam, sed ipsius Domini sentẽtiam audias per os Ieremiæ prophetæ; Extendam, inquit, manus meas super habitantes terram: a minore vsque ad maiorem, omnes auaritiæ studẽt: & a propheta vsque ad sacerdotem, omnes faciunt dolum. Item per Ezechielem: Propter pugillum hordei & fragmen panis violabant me ad populum meũ, vt interficerent animas, quę non moriuntur, & vificarent, quæ non viuunt. APOLLONIVS: Sicut audiui, quidam confessores pro vno gallinaceo & vini sextario, multorum pœnam peccatorum vel relaxant, vel dissimulant. CÆSARIVS: Idcirco eis per Osee dicitur: Peccata populi mei comederunt. Et hoc scias, quòd non solùm vitium auaritiæ, sed etiam vitium luxuriæ in sacerdotibus reprehendat Dominus, dicens per prophetam: Vaccas Bethauen coluerunt habitatores Samariæ. Samaria interpretatur custodia, habitatores Samariæ sacerdotes sunt, qui semper in sui & aliorum sibi commissorum custodia manere debent; hi vaccas Bethauen colunt, dũ luxuriosè viuunt; horum domus inutilis est, quia hoc Bethauen interpretatur; vaccæ, quæ animalia sunt lasciua, luxuriam designant, siue ipsas sacerdotum cõcubinas, quas heu multi hodie sine timore colunt. Quanta mala mali sacerdotes Deum non timentes committant in confessionibus, plurimis exemplis tibi possem ostendere, sed parcendum est ordini, parcẽdum seruis, parcendũ religioni. Vnum tamen tibi dicam ex remoto, quod quidam mihi sacerdos recitauit.

Ieremi. 6

Ezec. 13

Osee 4.

Osee 10.

CAPVT XL.

MATRONA quędam diues & honesta, peccata quædam commiserat tam inhonesta, vt nulli ea confiteri posset sacerdoti præ verecundia.

Die quadam infantem reperiens destitutum, leuauit, & loco filij illũ nutriens, literis imbui fecit, atque in sacerdotem ordinari. Tunc demum fiduciam sumens de exhibita caritate, confessa est ei peccata diu latentia: quibus auditis, stultus ille immemor impensi beneficij, ex hoc sumens audaciam, quia, si quod peteret negaret, minabatur se eius vitia velle propalare, cœpitque illam ad consensum suę libidinis solicitare. Cuius verba cùm femina iam iustificata abhorreret, & ille contradicentẽ diffamaret, illa fiduciam habens de confessione, ne apud homines notæ perpetuę subjaceret infamiæ, sufficienter se expurgans, beneficio confessionis liberata est, & criminator de prouincia eliminatus est. APOLLONIVS: Duo hęc exempla mihi sufficiunt de confessoribus malis; nunc aliquod mihi dicas de confessoribus timoratis.

CAPVT XLI.

CÆSARIVS.

Cõfessary probitas.

DVM quædam matrona nobilis cum quodam Abbate ordinis nostri sub typo confessionis de secretis conscientię suæ loqueretur, dixit se in eius amore grauiter succensam. Ille, sicut sacerdos iustus ac timens Deum, cor suum signauit, malè ad se conuersam, verbis quibus potuit auertit, dicens se monachum esse, senem, pannosum, ac neglectum: & sicut ipse dixit cuidam monacho, qui mihi recitauit, femina eadem tam clara fuit & tam potẽs, vt si essem, inquit, in seculo, sicut aliquando fui, nunquam illi de tali re nec in minimo verbo facere auderem mentionem. Cernis etiam, inquit, quomodo nobis iam mortuis seculo diabolus insidietur? fuerat enim idem Abbas ante conuersionem miles in armis strenuus, pulcher, satisque nominatus. Et si vis scire, ipse erat Dominus Abbas Carolus Vilariensis. APOLLONIVS: Vtinam haberent omnes cõfessores timorem Domini, vt vir iste. CÆSARIVS: Non solùm est eis necessarius timor Dei, quo se à peccato custodiant, sed etiam prudentia, per quam inter peccata discernant, vt cum claue potentiæ, in vsu habeant clauem scientiæ, vt

sciant

sciant differentiam inter scabiem & lepram, id est, inter veniale & mortale. Item inter lepram & lepram, id est, mortale & criminale, quia peccata peccatis sunt grauiora, siue venialia sint siue mortalia, & secundùm hoc satisfactio debet extendi, & de scabie siue lepra iudicari. *Cõfessary prudẽtia.*

CAPVT XLII.

QVIDAM sacerdos & plebanus in prouincia nostra est, qui in quadragesima venientibus sibi ad confessionem dicere consueuit; Qualis pœnitẽtia iniuncta fuit vobis ab antecessore meo, talem vobis modò iniungo: Alijs dicebat: Quod vobis iniunxi anno præterito, hoc & isto anno seruetis, non attendens quid postea peccauerint, vel qualiter pro preteritis satisfecerint. Hęc nobis recitauit vnus de parochianis eius.

CAPVT XLIII.

ALIVS quidam plebanus, sicut audiui ab eius successore, hanc habebat consuetudinem, vt in quadragesima confluentibus ad ecclesiam confessionis gratia parochianis suis, ipse sex vel octo simul ducere ante altare, & stola collis eorum imposita, teuthonicè generalem eis prædiceret confessionem, singula verba eius illis post eum iterantibus; quibus omnibus similem atque eandem iniungens pœnitẽtiam, simul abire præcepit. Sic faciebat omnibus, non considerans quid fecerint, quis plus qúisve minus peccauerit. Defuncto eo, cùm quidã ex parochianis vir grandæuus, & in secularibus prudens, pro successore eius mitteret, postulans sacram communionẽ, eo quòd infirmaretur vsque ad mortem, veniens sacerdos dixit: Priùs debetis facere confessionem. Respondit ille: Vos mihi eam facite. Notabat enim consuetudinem supradictam. Cumque sacerdos monẽdo illum, instaret, commotus ille dixit: Certè Domine nunquam mihi talia fecit prædecessor vester. Et cùm negaret ei sacram communionem, tandẽ in hęc verba prorupit: Confiteor me peccasse in adulterijs, furtis, rapinis, homicidijs, periurijs, alijsque criminibus multis.

multis. Tunc sacerdos: Feciſti hæc omnia? reſpondit ille: Verè domine, nihil horum commiſi; ex antiqua tantùm conſuetudine ſic cõfitebatur, & non poterat eum inducere, vt peccata à ſe commiſſa confiteretur. Vides quales confeſſores, quales Doctores, quales animarum rectores. Vnde tãta negligentia, vnde tam ſtulta iudicia, niſi ex diuinæ legis ignorantia? Vis noſſe quantum proſint in confitentibus confeſſores litterati? APOLLONIVS: Volo & deſidero.

CAPVT XLIIII.

CAESARIVS.

HErmannus Decanus Bonnenſis, quãdo plebanus fuit ad Sanctum Martinum in Colonia, venit ad eum mulier quædam tempore Quadrageſimali peccata ſua confiteri. Flectẽs coram eo genua, quicquid ſe boni meminerat commiſiſſe cœpit enumerare, & cum Phariſæo euangelico iuſtificare ſe dicens: Domine tot ſextis ferijs ſoleo per annũ in pane & aqua ieiunare, & eleëmoſynas dare, & eccleſias frequentare, & multa in hunc modum. Cui plebanus dixit: Ad quid domina veniſtis? nunquid pro iſtis operibus vultis ſuſcipere pœnitentiam? quare non dicitis peccata veſtra? Reſpondente illa: Nihil mihi conſcia ſum, ait Plebanus: Cuius eſtis officij? Reſpondit mulier: Ferrum vendere ſoleo, ad quod ille: Soletis aliquando minores ferri particulas in ligaturis maioribus intermiſcere, vt ſic totum ſimul vendatis? Dicente illa: Soleo; Reſpondit: Ecce hoc mortale peccatum eſt, quia dolus. Et adiecit: Soletis aliquãdo mẽtiri, iurare, peierare, æmulis veſtris maledicere, alijs plus vendentibus inuidere? Reſpõdit illa: In talibus ſæpe exceđo: Plebanus dixit: Et iſta omnia peccata ſunt mortalia, & niſi pœnitentiam egeritis condignam, ocyùs ibitis in gehennam. Territa illa in verbis eius, peccaſſe ſe recognouit, & quid de cætero confiteri deberet, didicit. Bene iſte, vtpote vir prudẽs & literatus, nouit fodere parietẽ, & oſtẽdere idola in corde mulieris depicta. APOLLONIVS: Quid eſt fodere parietem? CAESARIVS: De peccatis, eiuſque circumſtantijs

santijs interrogare confitẽtem; Verba sunt Ezechielis, & a sancto Gregorio plenè & excellenter exposita. Cauere debet cõfessor, ne sic incautè parietem, id est, confitentis conscientiam, per interrogationem fodiat, vt eum peccare doceat. *Ezech. 8.*

CAPVT XLV.

VIRGO quædam religiosa in partibus Brabantiæ sacerdoti cuidam confessionem fecit; ille quidem, sicut imprudens, incautè cœpit conscientiam eius fodere, id est, de quibusdam peccatis ignotis, quæ nunquam fecerat vel audierat, interrogare: quæ mox de eisdem peccatis cœpit tentari, & in tantum turbari, vt diceret sacerdoti: Malè habeat caput vestrum, quòd hodie feciſtis mihi horum mentionem. Et, sicut alteri postea confessa est sacerdoti, non sine maximis laboribus ab eisdem peccatis se cõtinuit. Ita fodiendus est paries, ne domus dejiciatur, sic quærenda sunt idola sub stramentis, vt tabernaculum non euertatur. Debet tamen confessor valde esse solicitus de peccatis sibi commissorũ, eosque ad confessionem prouocare, tam verbis quam exemplo. *Gregor. l. 26. Moral. c. 4. & part. 2 curæ past 1. cap. 10.*

CAPVT XLVI.

ABBAS quidam ordinis nostri, scire volẽs conscientiam alterius cuiusdam Abbatis filij sui, sicut ab eius ore audiui, generalem illi de peccatis suis fecit confessionem; deinde dixit: Domine Abbas, si vos aliquid vultis dicere, libẽter audiam, verecundatus ille, confessus est ei versa vice peccata sua contra propositum, prouocatus illius exemplo magis quàm verbo, non enim tenebatur ei confiteri. APOLLONIVS: Vt video, prudentia confessoribus satis necessaria. CAESARIVS: Hoc amplius in subiecto probabis exẽplo: quod autem dicturus sum, didici à quodam venerabili sacerdote, Priore ordinis Præmonstratensis.

CAPVT XLVII.

ABBas quidam nigri ordinis, vir bonus & disciplinatus, monachos habebat satis mirabiles ac dissolutos. Die quadam quidam ex eis præpa-

præparauerant sibi diuersi generis carnes, & vina delicata: quibus cùm vti non auderent in aliqua officina, timore Abbatis, congregati sunt in vas vinarium maximum & vacuum, quod vulgò dicitur tunna, illuc deferentes præparata. Dictum est Abbati, quòd tales monachi, in vase tali, conuiuium celebrarent; qui statim cum magno mœrore animi accurrens, introspiciens, conuiuantium lętitiam sua pręsentia conuertit in tristitiam; quos cùm territos aspiceret, iocunditatem simulans, intrauit ad illos, & ait: Eia fratres, voluistis sic sine me comedere & bibere? non hoc arbitror iustum: credite mihi, ego vobiscum prandebo, lauitque manus, cùm illis comedens & bibens, exęplo tali territos confortans. Die sequenti, Priore tamen præmonito, & quid facere deberet instructo, Abbas, monachis illis præsentibus, in capitulo corã illo surgens, & veniam pętens cum multa humilitate, tremorem ac timorem simulans, in hæc verba prorupit: Cõfiteor vobis domine Prior, fratribus meis vniuersis, quòd vitio gulæ victus, ego peccator heri in absconso loco, & quasi furtiuè in vase vinario, contra præceptũ & regulam patris mei sancti Benedicti, carnes manducaui. Statim residens, cùm se inciperet præparare ad disciplinam, Priore vt hoc fieret prohibente, respondit: Sinite vt vapulem, quia melius est vt luã hîc, quam in futuro: qui cùm accepta disciplina, nec non & pœnitentia, reuersus fuisset in locum suum, prædicti monachi timentes ab eo proclamari, si dissimularent, vltro surgentes, eundem confessi sunt excessum, quibus Abbas a monacho ad hoc præordinato, dari iussit bonas ac fortes disciplinas, duriùs illos corripiens, & ne vnquam de cętero talia pręsumerent, sub interminatione magnæ vindictæ præcipiens. Sicque prudẽs medicus, quos verbo minùs emendare potuit, correxit exemplo. APOLLONIVS: Placet quod dicis. CAESARIVS: Audi nunc exemplum, quod prudentia discretione temperanda sit.

CAPVT

CAPVT XLVIII.

Discretio cõfessarij

PECCATOR quidam magnus, cùm pro suis peccatis nullam condignam suscipere vellet pœnitentiam, quia confessor valde prudens ac discretus fuit, ait illi: Potes pro peccatis istis magnis saltem vnã orationem dominicam per singulos dies dicere? Respondente illo: Possum: eandem ei iniunxit. Mira clementia Dei, ita eadem oratio cœpit homini dulcescere, vt rediens amplius peteret, hocque tam diu faceret, quousque ad condignam perueniret pœnitentiã. Ad discretionem confessoris pertinet, vt pro peccatis magnis magnam, & pro paruis paruam iniungat pœnitentiam. Et quia omnis pœnitentia arbitraria est, secundum qualitatem seu quantitatem pœnæ; Misericordiam semper superexaltet iudicio, siue secreta siue manifesta sit confessio, vt idem ipse consequatur à Deo.

Iacob. 2.

CAPVT XLIX.

DOMINVS Gisilbertus Abbas in Hemmenrode, tantæ fuit misericordiæ, vt si aliquando quis monachorum, siue Conuersorum coram eo proclamatus fuisset in capitulo, & ille, neglecta virtute patientiæ, extra se fieret, infirmitati illius compassus diceret: Bone frater, vade modò sedere, & cras eandem culpam recognosce. Qui datis inducijs, ad tranquillitatem animi reductus, & de commotione verecundatus in crastino redijt, seque peccasse recognoscens, duram pœnitentiam multa patientia suscepit. Quantum etiam boni conferat pœnitentibus confessoris affabilitas, sequens declarabit exemplum.

CAPVT L.

Affabilitas cõfessarij.

SVpradictus Decanus Bonnensis, cùm tempore quodam Quadrageſimali sedens in ecclesia sancti Martini, in qua erat plebanus, audiret confessionem cuiusdam vetulæ, vidit eminus contra se duos ex parochianis suis in fenestra sedere, & fabulis vacare. Ex quibus vnus erat vsurarius, alter verò homicida manifestus. Vetula recedente, cùm accessisset ad eum con-

confessionis gratia idem vsurarius, ait illi Plebanus: Amice, ego & tu hodie bene decipiemus diabolum: tu tantùm verbotenus confitere peccata tua, voluntate peccandi depositâ, & acquiesce consilio meo, & ego tibi vitam æternam promitto: sic tibi temperabo pœnitentiam, vt non fiat tibi onerosa. Bene nouerat vitium, in quo laborabat. Respondit ille: Si hoc quod promittitis constaret, libens vterer consilio vestro. Et promisit ei. Qui cùm confessus fuisset, & abiurata vsura pœnitentiam suscepisset, scio suo iam dicto homicidæ occurrens, ait: Verè dulcissimum habemus sacerdotem, nam pietate verborum suorum ad pœnitentiam me adduxit. Cuius exemplo ille prouocatus, ad confessionem venit, & similia circa se pietatis sentiens indicia, pœnitentiam suscepit & expleuit.

APOLLONIVS: Ex multis, quæ iam dicta sunt, considero, quòd confessio multam requirat perfectionem, tam in confitente, quam in confessore.

Promptitudo cõfessarij.

CÆSARIVS: De vno adhuc supereſt dicendum, per quod omnes confessoris virtutes consummantur, scilicet vt promptum & hilarem confiteri volentibus se exhibeat. De hoc habes exemplum in distinctione prima cap. sexto, vbi Angelus domini Priori de Alna in specie monachi improperauit, quod eundem monachum confiteri volentem signo suspenderat. Si confessor ad hoc fuerit paratus, quantum placeat Deo, & quantum peccatoribus expediat, sequens sermo declarabit.

CAPVT LI.

ANTE hoc biennium, cùm dominus Wilhelmus Abbas Claræuallis cum cæteris Abbatibus contra Gallonem Cardinalem profectus fuisset Romam, quidam ex monachis eius cuidam ex confessoribus peccatum quoddam criminale confessus est; cui dixit: Bene te audio, bonum consilium do, sed absoluere te non potero, quia confessio hæc debita non est; consulo, & rogo, vt confitearis Priori, qui potestatem habet. Illo respondente: Hoc nunquã faciam, confessor dolens, ac fluctuans corde, tacita

persona

persona atque peccato, periculum confitentis Domino Sigero Priori reuelauit: qui multum dolens, & de salute periclitantis cogitans, magni consilij angelum cum lachrymis inuocauit. Eodem tempore, cùm Cõuersus quidam ex eis peruersus multa furaretur, Prior Dei nutu, nacta occasione, in capitulo monachorum vitium furti exprobrãs, hoc adjecit; Si fortè aliquis est inter vos, cauteriatam habens conscientiam, ita vt non possit eam suo prælato aperire, pro tali tribus diebus vobis iniungo orationes. Omnibus orantibus, cuidam iuueni sacerdoti, nomine Wilhelmo, in vigilia omniũ Sanctorum cũ lachrymis orãti, vox diuina respondit: Monacho pro quo oras, confessio sua, quia debita non fuit, nihil profuit; sed dic priori, vt cras dicta Prima, post Missam ante capitulum stet, ipse enim ad eum veniet; sicque factum est. Exhibente se Priore coram capitulo, ecce monachus venit, signumq; confessionis Priori faciens, cùm eo intrauit, & facta confessione cùm multo gemitu & lacrymis, pœnitentiam condignam suscepit.

FINIS LIBRI TERTII.

CAPITA LIBRI QVARTI.

DE eo quòd vita religiosorum sit tentatio, & exemplum de rege Carlomanno, & de fure à sancto Bernãrdo à suspendio liberato, cap. primum.

De septem vitiis principalibus, cap 2

De superbia & filiabus eius, cap. 3

De Conuerso à spiritu superbiæ tentato, & per Angelum, per ostensa cadauera mortuorum liberato, cap. 4

De casto monacho, quem diabolus dixit se non timere, eo quòd esset superbus, cap. 5

De Theobaldo nouitio, qui immunditias bibendo, motus superbiæ

superbiæ restrinxit, cap. 6
De sancto Bernardo Abbate, quem calceos suos inūgentem, spiritus superbiæ subsannauit, cap. 7
De monacho montis Cassini, qui in vigilia Paschæ, benedicto cereo, translatus est, cap. 8
De clericis superbè cantantibus, quorum voces diabolus in saccum misit, cap. 9
De sacerdote signato, quem diabolus, edito sermone à quodam prædicatore crucis, inuasit, cap. 10
De vetula, quæ per choream verbum crucis à magistro Arnoldo prolatum impediens & irridens, infra triduum defuncta est, cap. 11
De Philippo rege Francorum, qui nigrum monachum obstricta calceamenta reprehendit, cap. 12
De Philippo rege Romanorum, qui Abbatem ordinis Cisterciensis eadem de causa notauit, cap. 13
De Abbate, qui sedens in equo superbo, Friderico regi Romanarum propinquare non potuit, cap. 14
De pagano, qui apud Achonem dicebat Christianos propter superbiam & gulam, de terra sancta eiectos, cap. 15
De ira, cap. 16
De eo, qui conseruum propter verbum contentiosum occidit, cap. 17
De Priore, cui Christus in cruce nocte per visum apparuit spinis ligatus, cap. 18
De Cellario, quem crucifixus per visum à se remouit, quia durius respondérat Priori suo, cap. 19
De scholare, qui tertio die defunctus est, eo quòd maledixisset sancto Abrahæ, cap. 20.
De milite, cuius filium tonitruum occidit, eo quòd ob intemperiem aëris in blasphemiā prorupisset, cap. 21
De virgine iracunda, quam sepultam ignis ab umbilico & supra deuorauit, cap. 22
De Inuidia & filiabus eius, cap. 23
De monacho, qui ab altero ob inuidiam criminatus & incarceratus est, & gloriosè eductus, cap. 24
De puella, quæ inuidebat studio consororis, cap. 25
Exemplum contra inuidiam à magistro Rudolpho probatum,

tum, cap. 26
De acedia & filiabus eius, cap. 27
De monacho, quem acedia non sinebat surgere ad vigilias, cap. 28
De sacerdote, cui in oratione dormitanti crucifixus dorsum vertebat, cap. 29
De tentationibus atque visionibus Christiani monachi vallis sancti Petri, cap. 30
De Henrico Conuerso Vilariensi, qui grauiter tentatus fuit, eo quòd non esset filius legitimus, cap. 31
De serpente, quem vidit frater Conradus in dorso Conuersi dormitantis in choro, cap. 32
De Conuerso, cui cattus visus est oculos claudere, cùm in choro dormitaret, cap. 33
De Frederico monacho, cui in choro dormitanti diabolus nodum stramineum in oculos iecit, cap. 34
De monacho, circa quem in choro dormitantem, porci videbantur, cap. 35
De domino Geuardo Abbate, qui monachos in sermone dormitantes per fabulam excitauit, cap. 36
De Henrico milite apud nos curenam faciente, & de lapide in quo dormiebat tempore orationis, cap. 37
De monacho in choro frequenter dormitante, quem crucifixus in maxilla percussit & extinxit, cap. 38
De puella recluſa, quæ Deum & Angelos esse dubitans, de corpore egressa, per spiritum vidit angelos scilicet & animas, sicq; ad corpus regressa est, cap. 39
De sanctimoniali, quæ in fide dubitans & desperans, in Mosellam se præcipitauit, cap. 40
De Conuerso, qui ex desperatione in piscina se suffocauit, cap. 41
De sanctimoniali, quæ à quodam maligno Conuerso demẽtata, in puteum se præcipitauit, cap. 42
De iuuencula, quæ ex tristitia se suspendit, ab amasio suo conteinpta, cap. 43
De adolescente, qui vestibus suis deluſis, ex tristitia se suspendit, cap. 44
De Baldeuuino monacho quandoque in Brũsuuich aduocato, cap. 45

De Scholastico, qui annum probationis impleuit in nigro ordine timore silentij, cap. 46
De prælato, qui ordinem vocauit tentationem, cap. 47
De milite, qui ordinem vitauit timore pediculorum, cap. 48
De tentationibus Godefridi Scholastici sancti Andreæ in Colonia, cap. 49
De tentatione Reyneri successoris eiusdem, cap. 50
De nouitio, qui anno probationis completo, se radi non permisit, cap. 51
De nouitio à spiritu blasphemiæ tentato, & in contemplatione crucifixi liberato, cap. 52
De nouitio tentato, & per nocturnam visionem duarum viarum ad vitam reducto, cap. 53
De Gerhardo nouitio in Alna, qui per Alleluia, in somnis audito, à tentatione sua liberatus est, cap. 54
De monacho in Ottirburg, qui per versiculum, Diabolus egredietur ante pedes eius, à tentatione apostasiæ liberatus est, cap. 55
De sanctimoniali, quæ dum nocte vellet ire ad seculum, & caput ostio illideret, à tentatione liberata est, cap. 56
De auaritia & filiabus eius, cap. 57
De Cæsario milite, qui Canonicis Bonnensibus debitam pecuniam negauit, & gressum perdidit, cap. 58
De monasterio, quòd Dominus ob fraudem Cellerarij plagauit, cap. 59
De plaga Domus Vilariensis, cap. 60
De Abbate, qui Cellerario suo ob dolum deposito, aduersarijs bona, pro quibus contendebant, vltro dimisit, & eadem ab eis coactus recepit, cap. 61
De Vlrico præposito Steinueldensi, & Cõuerso auaro, quem amouit, cap. 62
De Abbate, qui audiuit in oratione, Dedisti hæreditatem timentibus te, dum timeret Abbatiam à potente ædificatam suscipere, cap. 63
Quid Episcopus Philippus dixerit, cùm domum nostram construeret, cap. 64
De largitate pauperibus famis tempore, à domo vallis sancti Petri exhibita, cap. 65

Item

Item de humanitate, quam domus in Hemmenrode eodem tempore in pauperes fecit, & quòd multo plus à Deo recepit, cap. 66
Item de claustro Vuestfaliæ, cui Deus expensas pauperibus exhibitas duplo restituit, cap. 67
De claustro ob Abbatis auaritiam depauperato, & ob receptionem duorum fratrum, scilicet, Date & Dabitur, rursum ditato, cap. 68
De femina, quæ hospitalitatem Abbatibus Cisterciensis ordinis exhibuit, & ditata est, & eadem exclusa, pauperata, cap. 69
Quomodo intelligendum sit, Date & dabitur vobis, cap. 70
De hospitalitate monachorum de Lacu, cap. 71
De inhospitali Præposito nigri ordinis, cap. 72
De gula & filiabus eius, cap. 73
De Conrado scholar, qui propter esum vnius pomi, auunculi sui gratia priuatus est, cap. 74
De seruo, qui pixide contra præceptum domini sui aperta, gratiam eius perdidit, cap. 75
De vxore militis, quæ tentatione victa, paludem à marito prohibitam intrauit, cap. 76
De milite pœnitente, quem tentatio arboris vetitæ extinxit, sed non superauit, cap. 77
De tribus granis, quibus Abbas Gisilbertus se condire dicebat pulmenta monachorum, cap. 78
De sermone monachi illiterati ad Henricum Cardinalem Albanensem, cap. 79
De clerico, cui Christus panem hordeaceum lateri suo intinctum porrexit, cap. 80
De nouitio, quem diabolus formam dimidij panis offerendo decepit, cap. 81
De Arnoldo monacho, cui in choro dormitanti, diabolus carnes obtulit, cap. 82
De Conuerso in Missa dormitanti, diabolus carnes obtulit, cap. 83
De virgine abstinente, cui diabolus anserem obtulit, cap. 84
De Conuerso in cellario comedente carnes, cap. 85

De gallina, cuius viscera versa sunt in bufonem, cap. 86
De Hermanno incluso, cui diabolus pro piscibus obtulit stercora equina, cap. 87
De Steinhardo proditore, qui per allia cecidit, cap. 88
De Florino Præposito, cui morsellus carnium gutturi infixum est, cap. 89
De cellerario, qui post completorium sitiens, inclinando liberatus est, cap. 90
De Henrico cognomento Fig. cap. 91
De luxuria & filiabus eius, cap. 92
De milite Conuerso, quem vxor tempore tentationis repetiuit, cap. 93
De graui tentatione Richvvini cellerarij ob literas cuiusdam sanctimonialis, cap. 94
De iuuene per verba hæc, Diabole, confessor meus præcipit tibi, vt cesses me tentare, à stimulo carnis liberato, cap. 95
De tentationibus monachi, qui resistendo coronam meruit imperialem, cap. 96
De Bernardo monacho tentato, qui se in somnis vidit eunuchizari, cap. 97
Vita domini Euerhardi plebani sancti Iacobi, cap. 98
De Clerico in Susatia ad accusationem adulteræ combusto, cap. 99
De Conuerso, ad cuius pedes ancilla sibi lectum fecit, c. 100
De Præposito, qui moriens spe conualescentiæ cum femina peccauit, cap. 101
De nobili Castellana, quæ stimulum carnis in aqua restrinxit, cap. 102
De sanctimoniali in Anglia, quæ à suo prouisore tentata est, cap. 103

FINIS CAPITVM.

DE

DE TENTATIONE LIBRI QVARTI

CAPVT PRIMVM.

CAESARIVS.

ASCENDENTES filij Israël de Egypto, mox tentati sunt in deserto. Ægyptus designat mundum, siue peccatum, desertum monasterium: respectu enim multitudinis à multis deseritur, & à paucis incolitur. Ægyptus interpretatur tenebræ, vel tribulatio, vel angustia persequens: & vbi maiores tenebræ, tribulationes, angustię, & persecutio, quàm in mundo & in peccato? Nusquam. Filij Israël sunt electi quique, qui statim vt egressi fuerint de seculo per conuersionem, & de peccato per contritionem atque confessionem, vix esse potest, quin in monasterio quasi in deserto, circa principium maximè, multimodam incurrant tentationem. Et congruè videtur in quarta distinctione esse tractandum de tentatione, quia quaternarius stabilitatis numerus est: corpus enim quadratum, in quamcunque partem vergat, stationem naturalem seruat. Cùm peccator ad Dominum corpore, deserendo seculum, fuerit conuersus, corde pro peccatis suis contritus, & oris confessione iustificatus atque confirmatus, tunc ad pugnam tentationis procedet securiùs, & cùm hoste dimicabit efficaciùs. Vnde Saluator post baptismũ, non ante, permisit se tentari à diabolo. Confessio oris cum contritione cordis, secundus baptismus est. Hinc est quòd Apostoli post aduẽtum Spiritus sancti, persecutionibus exponuntur, in cuius figuram mox post Pentecosten libri Regum leguntur, in quibus bella fidelis populi cum gẽtibus, id est virtutum cum vitijs, commemorantur. APOLLONIVS: Videtur is rectus esse ordo iu-

Tentatio quid sit, & vnde.

Exod. 15 16.

Matth. 4

do iustificationis, vt sicut contritionem confessio, ita confessionem sequi debeat satisfactio. CAESARIVS. Iustè quidem moueris, sed tentationis vim non intelligis. Quòd apud religiosos, & maximè in ordine monastico, satisfactio pro peccatis siue pœnitentia sit tentatio, facilè tibi ex verbis bene experti, id est sancti, Iob probabo, ait enim: Militia est vita hominis super terram. Alia translatio habet: Tentatio est vita hominis super terram: & militia est & tentatio; militia est propter exercitium; tentatio propter laborem & periculum. Et nota quòd non dicitur, tentatio est vita animalis, sed hominis, id est, humanè & rationabiliter viuentis, qualis est vita religiosorum, qui secundū spiritum viuunt, & carnis desideria non perficiūt. Seculares verò atque carnales, qui secundùm carnem ambulant, impropriè tentari dicuntur, quia mox vt tentamenta sentiunt, vel consentiunt, vel tepidè resistūt, similes equo & mulo, quibus non est intellectus. Si ergo tentatio est religiosorum vita, qui vigilando, ieiunando, orando, in prosperis & aduersis obediendo propter Christum, nihil in hoc mundo terreni possidendo, semper vitijs & concupiscentijs contradicunt; necesse est, vt ipsam tentationem concedas pro peccatis illorum satisfactionem. Venientibus ad ordinem nostrum, etiam si innumera & grauissima commiserunt peccata, nil eis aliud iniungitur pro satisfactione, nisi vt ordinem seruent. Hinc est quòd sanctus Bernardus, cùm tempore quodam quendam regem Francorum in ordinem recepisset, illi solummodo, post confessionem, dominicam orationem iniunxit; quo turbato, putans sibi à sancto illudi, respōdit Abbas beatus: Tu tantùm orationem hanc dicito, & ordinem custodi, & ego pro peccatis tuis rationem reddam in die iudicij. Item cùm idem sanctus casu transiret, vbi homo reus erat suspendendus, & peteret eum sibi dari, iudexque diceret: Domine fur est, & suspendio dignus. Respondit Abbas: Da mihi eum, & ego suspendam illum, ordinis districtionem suspendium appellans. Hoc indultum est ordini a sede Apostolica,

Iob 7.

Galat. 5.

Psal. 31.

stolica, vt eius obseruatio, pro qualibet satisfactione peccatoribus sufficiat. APOLLONIVS: Si religio nostra pro peccatis nostris est satisfactio, & eadē satisfactio exterior est tentatio, nosse vellem in quibus vel à quibus tentemur. CÆSARIVS: In quibus tentamur, quatuor sunt, Deus, caro, mundus, & diabolus. Quòd à Deo tentemur, testis est Moyses, dicens: Tentauit Deus Abraham. Item: Tentat vos Dominus Deus vester. Deus verò, secūdùm quod Apostolus Iacobus ait: intentator malorum est. Tres residui tētatores, hostes sunt, & ideo vt hostes cauendi. Cedendo eis, confundimur; resistendo, meremur; vincendo coronamur. Quantus sit in tentatione labor, quantus timor, quātum dispendium, quantúmve meritum, sequentia declarabunt exempla.

Genes. 22
Deut. 13
Iac. 1.

CAPVT II.

De 7. vitiis capitalibus.

SEPTEM sunt vitia principalia de vna virulenta radice, superbia scilicet, pullulantia, ex quibus vniuersa penè procedunt tentamenta. Primum vitium superbiæ succedens est inanis gloria, secūdum ira, tertium inuidia, quartum acedia, quintum auaritia, sextum gula vel gastrimargia, septimum luxuria. Ex his quædam spiritualia sunt, vt inanis gloria, ira, inuidia: quædam corporalia, vt gula & luxuria: quædam mixta, vt acedia, auaritia. Acedia, quantum pertinet ad dolorem cordis, vitium spirituale est; quātum ad torporem corporis, corporale est. Septem istæ pestes septē sunt riuuli, quibus irrigatur terra Ægypti, id est tenebrosum cor peccatoris. Et sicut Nilus, ex cuius abundātia diuiduntur septem riuuli, fluit de paradiso, & deriuatur per Ægyptum: Ita Lucifer eiectus de cœlo propter superbiam, per hæc septem vitia se diffundit per cor humanum peccatis mortalibus tenebrosum. Septem ista vitia designant septem illas gentes immundas, quas Dominus a facie Israël de terra promissionis deleuit. Designātur etiam per dæmonia septem, quæ Saluator de corde Marię Magdalenę ejecit. Ex quatuor rotis huius septenarij Ioël Propheta quadrigam constituit Pharaoni, dicens: Residuum

Deut. 7.
Lucæ 8.
Ioel. 1.

erucæ comedit locusta, & residuum locustæ comedit bruchus, & residuum bruchi comedit rubigo. Per erucam beatus Gregorius notat libidinem, per locustam inanem gloriam, per bruchum ingluuiem ventris, per rubiginem iram. Multi domant libidinem, sed inde eriguntur in superbiam: de superbia ruunt in ingluuiem, de nimia comestione & ebrietate in iram vertuntur. Tres equi hunc currum trahentes, tria vitia sunt residua, inuidia scilicet, tristitia, & auaritia. Ecce tria & quatuor scelera, quibus diabolus vehitur secundùm Amos prophetam in Damascum, in Gazam, in Tyrum, in Edom, in Ammon, in Moab, etiam in Iudam, & in Israël. APOLLONIVS: Cùm vitijs istis tentamur, sicut in nobis, vel extra nos? CÆSARIVS: Post ingressum virtutum, non sunt in nobis per habitum & vsum, sed secundùm fomitem. Sicut in ingressu filiorum Israël, septem illæ gentes non sunt omnino deletæ, sed tributis subactę: sic ingressis virtutibus in terram cordis nostri, vitia non prorsus extinguuntur, sed restringuntur. Et sicut postea filij Israel sępius à reliquijs earundem gentium impugnabantur, ita per fomitem vitiorum, frequenter virtutes nostræ tentantur & exercitantur. APOLLONIVS: Rogo vt de viribus horum septem vitiorum me expedias, & quam acriter nos tentent, subiunctis exemplis ostendas.

Gregor. lib. 33. Motal. cap. 39.

Amos 1. 2.

CAPVT III.

CAESARIVS.

De superbia.

SVPERBIA, quæ primum locum tenet inter vitia, est singularis excellentiæ super alios quidam appetitus: vnde dicta est superbia, quasi suprabriam, id est, mensuram se extollens. Sub hoc vitio in prædicto septenario à quibusdam inanis gloria comprehẽditur. Duo enim genera sunt superbiæ, vnum est intus in cordis elatione, alterum foris in operis ostensione: primum propriè dicitur superbia, alterũ iactantia, vel inanis gloria. Superbiæ propagines & vires sunt inobedientia, inconstantia, hypocrisis, contẽtiones, pertinacia, discordia, nouitatũ præsumptiones. Quãtum

per

per vitium ſuperbiæ caro, mundus, & diabolus, non ſolùm ſæculares, ſed & perſonas clauſtrales tentent, ſequentia declarabunt.

CAPVT IV.

Apoſtatare ex ſuperbia volens, in ſpectu cadaueribus, reſipiſcit.

IN Hemmenrode Conuerſus quidam fuit natione Colonienſis, nomine Liffardus, vir ſatis humilis ac manſuetus; huius erat officij, ſues monaſterij cuſtodire. Circa finem vitæ eius, ſicut mihi retulit dominus Hermannus, tunc Abbas illius, tali ordine tentatus eſt à ſpiritu ſuperbiæ. Cũ eſſet ſenex, & diu porcos pauiſſet, talia cœpit in cogitationibus ſuis tractare: Quid eſt quod ago? Homo ſum bene natus, ſed propter hoc vile officiũ omnibus amicis meis deſpectus: non ero diutius in hoc loco ſubulcus ad illorum confuſionem, ex quo mihi non parcitur, recedã hinc. Qui cùm fixum teneret in animo, quòd manè recederet de monaſterio, tentationes diutius non valens ſuſtinere, nocte eadem, cùm in lecto ſuo ſederet & vigilaret, perſona quædam reuerenda illi apparuit, & vt ſe ſequeretur manu ſignauit. Mox ille ſurgens, calceamenta induit, & præcedentẽ ſecutus, ad oſtium dormitorij venit: quo cælitus patefacto, ſimul ad ianuam acceſſerunt eccleſiæ, quam eadem potentia conſiderans apertam, ſimul ingreſſi ſunt. Ita ei ſignis erat importunus, vt non poſſet non ſequi præcedentem. Cũque duceretur per medium chorum Conuerſorum, & coram altari ſancti Ioannis Baptiſtæ tranſiens, profundè inclinaret & ordinatè, inclinauit & ille, dicẽs: Bene feciſti, ſic profundè inclinando: venienteſque ad meridionale oſtium eccleſiæ, per quod itur in clauſtrum, viderunt illud oſtium ſimiliter apertum, quod ducit ad cœmiteriũ. Vniuerſa hæc oſtia noctibus etiã clauibus firmantur. His viſis, frater Liffardus miratus eſt valde, nec tamen auſus fuit illum interrogare, tu quis es, vel quò me ducis? Ingreſſis eis cœmiterium, ſtatim aperta ſunt ſepulchra omnia mortuorum, & & cùm Conuerſum duxiſſet ad hominem recenter ſepultum, dicebat illi: Vides hunc hominem? Citò talis eris, quò vis ire? Quẽ cùm adhuc ducere vellet ad alia

corpora putrida, multumque fœtentia, cœpit Cõuersus reniti & clamare, parce mihi Domine, parce, non enim illa possum videre. Cui ductor respondit: Si non potes hoc quod citò eris videre, vt quid propter modicam superbiam vis de portu salutis recedere? Si ergo vis vt parcam tibi, promitte mihi, quòd non recedas ab hoc loco. Et promisit ei: Quem cùm reduceret, mox clausa sunt sepulchra, clausa sunt post eos ostia singula; & cùm transiret ante altare Conuersorum, ibique inclinaret, denuo de hoc eum commendauit; satis ostendens quòd Deo placeret inclinatio profunda. Ingressis eis dormitorium, statim post eos clausum est ostium; mox verò vt Conuersus in suum lectum se reclinauit, persona ducentis disparuit, & ab illa hora tentatio immissa cessauit. APOLLONIVS: Puto Angelum Domini fuisse personam illam, qui Conuersum superbientem tam horrenda visione eruditet, & ad statum humilitatis reduceret. CÆSARIVS: Bene sentis: tanta enim est clementia Redemptoris, vt licèt sinat suos aliquando seruos grauibus tentationibus pulsari, non tamen eosdem permittit, tentationibus cedendo, mercede suorum laborum fraudari. APOLLONIVS: Timeo quòd sæpe inanis gloria religiosorum merita impediat. CÆSARIVS: Vana gloria virtutibus nimis est importuna, & de sanctitate nascitur.

CAPVT V.

Virginitatem sine humilitate dæmon non timet.

OBsessum quendam amici sui ad quoddam cœnobium ordinis nostri, spe liberationis, traxerunt. Ad quem egressus Prior, assumpto secum monacho magnæ opinionis adolescente, quem nouerat virginem corpore, ait dæmoni: Si præceperit tibi monachus iste vt exeas, quomodo audebis manere? Respondit dæmon: Non eum timeo: superbus est enim. APOLLONIVS: Ex hoc loco satis intelligo, quòd ex virtute corporalis innocentiæ in mente huius monachi natum sit vitiũ inanis gloriæ. CAESARIVS: Nec Deo placet, nec diabolus timet sine humilitate virginitatem, cùm tamen Deo placeat, & diabolus timeat

sine

sine virginitate humilitatem. Ecce exemplum.

CAPVT VI.

Humilitatē odit diabolus.

APud nos quidā monachus fuit, nomine Theobaldus, ante conuersionem peccator opere, vino & tesseris deditus totus, & propter suam scurrilitatem in tota ciuitate Colonienſi notissimus. Sæpe illum nudum per plateas ciusdem ciuitatis intercedere vidi. Tandem de scurrilitate sua compunctus, ad intercessionem Priorum Colonienſium, a domino Geuardo Abbate nostro susceptus, in domo nostra nouitius est effectus. Cū esset in probatione, sperans Deo nihil esse acceptabilius operibus humilitatis, vt sibi lauare concederetur panniculos cauteriorū petiuit, & obtinuit. Quod cùm feciſſet per dies aliquot, tentator adfuit, & sagitta superbię cor eius vulnerans, huiusmodi cogitationes immisit; Quid agis ô stulte? quid ad te pertinet horum immunditias, quorū tu fortè natione maior es, lauare? Dū huiusmodi cogitationes aliquanto tempore in eius corde versarentur ā diabolo illas esse intelligēs, qui rex est super omnes filios superbię, die quadā pāniculos solito diligentiùs lauit, & vt diabolū ampliùs confunderet, immissamq; superbiā retunderet, ipsam ablutionē bibit. Vidit hęc diabolus, & inuidit, & quē per spiritum superbiæ prosternere non potuit, terroribus aggressus est. Hęc quę dicta sunt retulit mihi Dominus Henricus Abbas noster, asserens se ab eius ore audiuisse sub typo confessionis. Ex ipsa enim immūda & fœtida potatione ita in vētre torsionibus fortissimis torquebatur, vt omnia eius interiora disrūpi viderentur. Nocte quadā, cùm natura cogēte iret ad priuatā, duos homines in trabe eiusdem cameræ suspesos vidit: erant eorum corpora nigra, vestimenta laniata, facies velatæ, vt nihil aliud quam fures putarētur. Quos cùm nouitius ex improuiſo conſpexit, valde territus, & penè extra mentem factus, ad dormitorium recurrit, & iuxta lectum Hērici monachi, postea maioris Cellerarij, anhelus resedit, & sicut mihi idem Henricus recitauit, ita contremuit, ita crebris singultibus pectus pulsauit, vt

Iob 41.

valde

valde miraretur quid haberet, vel quid vidisset. Cui cùm signasset vt iret dormitum, eo quòd frigus esset, & ille in sola tunica sederet, non acquieuit. Tunc scapulis eius partem operimenti sui injecit, sicque vsque ad signa matutinalia sedere permisit. APOLLONIVS: Mirum quòd paries nouus tam validè impulsus subsistere potuit. CÆSARIVS: Diu non stetit, quia crebris tentationum ictibus quassatus, tandem sub specie boni deceptus est & deiectus. Factus verò monachus, vt sibi liceret visitare cognatos suos in Francia, quos ante conuersionem in viginti annis non viderat, nec videre curauerat, & illic esse per annum in quadam domo ordinis nostri ab Abbate cum multa importunitate extorsit. Iuit, & redijt, ac deinde apostasiam incurrēs, extra ordinem defunctus est. Retulit enim nobis quidam vagus clericus, qui etiam fini eius interfuit, quòd cuidam seculari sacerdoti fuerit confessus, & ab eo inunctus atque communicatus, sicque in bona contritione defunctus est. APOLLONIVS: Ex nimis importuna dæmonum tentatione hîc disco, plus eos timuisse nouitij huius humilitatem, quàm supradicti monachi virginitatem. CÆSARIVS: Quàm contraria sit illorum superbiæ vera humilitas, ex sequenti capitulo plenius agnosces. Quod dicturus sum, de sancto Bernardo gestum audiui, & quia nusquam scriptum inueni, scripto mandare dignum duxi.

CAPVT VII.

DIE quadam, humilitatis causa, sanctus Abbas Bernardus à ferrario sibi iussit vnguentū dari, & in calefactorio ignem fieri: qui super se ostium claudens, ne ex opere tam despecto laudem quærere videretur, calceos suos inungere cœpit. Inuidens tantæ humilitati superbiæ spiritus, officinam humilitatis in forma honesti hospitis intrauit, & vbi esset Abbas clara voce requisiuit. Ad quem cùm vir sanctus oculos leuasset, dæmon clamauit. Wach qualis Abbas! certè magis diceret illius honestatem hospitibus occurrere, quàm ad confusionem fratrum suorum in calceis inungendis occupari. Statim vir

sanctus

sanctus per sanctum Spiritum illum intelligens spiritum esse immūdum, rursum ad opus humilitatis oculos reflexit, & spiritus ille ventosus in aërem resolutus nusquam comparuit. APOLLONIVS: Si viri iusti in operibus despectis timēt elationem, vel, quòd minus est, notari ab illa, multum nobis cauendum est, de vana gloria, quando opera exercemus sancta & honesta. CÆSARIVS: Quid appellas opera sancta & honesta? APOLLONIVS: Orare, cantare, prædicare, hisque similia. CÆSARIVS: Nobis, qui iusti nondum sumus, vt dicis, plurimum cauendum est, de inani gloria, quia orantes frequenter etiam nolētes extollit ipsa lacrymarum gratia, & deuotio cordis; cantantes siue psallentes dulcedo vel sonoritas vocis; prædicantes sæpe tentat & inflat scientia, eloquentia, & sublimitas sermonis. Alij, ꝙ omnino stultitiæ deputandum est, cùm non habeant gratiam orandi, vel vocem cantandi, siue scientiam facundiamque prædicandi, quasi de habitis gloriantur. Quod etiā maioris demētiæ est; quidam ad hoc tantum orant, cantant, prædicāt, vt laudem humanam, atque temporale emolumentum ex eis consequantur. De talibus Saluator dicit in Euangelio: Amen dico vobis, receperunt mercedem suam, id est, hoc quod quæsierūt, laudem scilicet hominum & lucrum. Ita iam dictis operibus sanctis, quod quosdam tantum superbia ad meritum tāgit; alios per delectationem angit; plurimos, vt hypocritas, per consensum & desiderium victos fortiter premit. Vis nunc aliqua de talibus audire exempla? APOLLONIVS: Hoc dudum desideraui. CÆSARIVS: De excellentia orationis habes exemplum in secunda distinctione, capite viceſimo secundo, vbi diabolus ad monachi lachrymas respexit, cùm eum gratia eadem extulisset. Quātum sit periculum in vocis extollentia, exempla te instruent subsequentia.

Inanis gloria cauendæ bonis operibus.

Matt. 6.

CAPVT VIII.

Inanis gloria ex voce canora quæsita.

SIcvt didici, non ex lectione, sed ex cuiusdam magni, tam vita quàm doctrina, viri relatione, monachus quidam erat in monte Cassino, vocem habens

habens suauissimam, hic cùm in Vigilia Paschæ in ve-
ste leuitica cereũ benediceret, & voce dulcissima dul-
cissimam eiusdem benedictionis melodiam resona-
ret, & vox eius in auribus omnium tanquam musica
Eccli. 19 in conuiuio vini, benedicto cereo, aliorsùm translatus
nusquam comparuit: & nescitur vsque in hodiernum
diem, a quo sit translatus, vel in quem locum depos-
tus. APOLLONIVS: Quid si illum transtulit Angelus
Domini? CÆSARIVS: Hoc non est visum fratribus, qui
eius vitam nouerant. Magis timetur, quòd raptus eius
Confess. fuerat vitiũ subortæ elationis, quàm meritum deuo-
cap. 33. tionis. Audi quid August. dicat: Quotiens, inquit, me
Lib. 10. plus delectat cantus, quàm res quæ cantatur, totiens
pœnaliter me peccare confiteor. Et organum illud
sancti Spiritus, beatus scilicet Papa Gregorius, etiam
dicit: Cùm blanda vox quęritur, vita sobria deseritur.
Ecce exemplum.

CAPVT IX.

TEmpore quodam, clericis quibusdam in eccle-
sia quadam seculari fortiter, id est clamorosè,
cantantibus, non deuotè, & voces tumultuosas
in sublime tollẽtibus, vidit homo quidam religiosus,
qui fortè tunc adfuit, quendam dæmonem in loco
eminentiori stantem, saccum magnum & longum in
sinistra manu tenere, qui cantantium voces dextra la-
tiùs extensa capiebat, ac in eundem saccum mittebat.
Illis expleto cantu inter se gloriantibus, tanquam qui
bene & fortiter Deum laudassent, respondit ille qui
viderat visionem: Bene quidem cantastis, sed saccum
plenum cantastis. Mirantibus illis, & interrogantibus
cur hoc diceret, visionem eis exposuit. Hęc mihi retu-
lit Abbas ordinis Cisterciensis, vir summæ grauitatis.
His exemplis non confunditur deuotus clamor, quo
Deus laudatur in cantu & psalmodia, sed tantùm ina-
Psal. 26. nis gloria. Memini prophetam dixisse: Circuibo &
immolabo in tabernaculo eius hostiam vociferatio-
nis, cantabo & psalmum dicam Domino. Quantum
ei placeat deuota vocum exaltatio, satis audies in se-
queti dist. cap. 5. Ibidem inuenies, quantùm dęmones

lætentur

lxtentur ex hoc, si sine humilitate in psalmodia voces exaltentur. Audi nunc exemplum satis terribile de superba, & lucratiua prædicatione.

CAPVT X.

Cõciona ri ob vanam gloriam.

EO tempore, quo Oliuerus Scholasticus Colonienſis, cuius in distinctione secunda mentionem feci, crucem prædicauit inter Brugas & Gandauũ ciuitates Flandriæ, venit ad fratrẽ Bernardum monachum nostrum, qui tunc comes erat verbi, & collega eiusdem Oliueri, Sacerdos quidam Segerus nomine, in habitu religioso, cappam habens in pectore signatam, quasi Templarij: erat autem facie pulcher, statura procerus, atque in suo idiomate satis facundus. Hic cùm obtulisset iam dicto Bernardo gẽmã diuersi coloris, & dixisset se illã attulisse de *Septia & tantæ esse virtutis, vt victorioſos efficeret, qui ea vterẽtur. Respõdit ille: Domine, vestra nõ recipiam, si potero vos apud magistrũ rationabiliter promouere, bene experiemini. Adhoc videbatur laborare, vt haberet auctoritatẽ ab illo prædicãdi. Eadẽ die concessum est ei sermonẽ facere ad populum. Sequenti die, cùm præfatus Bernardus in proxima statione verbum exhortationis proposuisset turbis, & Segerus adesset, finito sermone, idem Segerus pronus in terram corruit, & quasi obsessus, sicut reuera fuit, omnes sui corporis gestus formauit. Mox accurrens magister Oliuerus cum clericis, hominem signauit, & in ecclesiam tractum coram altari deposuit, vbi multas blasphemias, & verba quædam horribilia miser ille in Deum & in eundem Oliuerum euomuit. Tunc corio ligatus, curruique impositus, ad notos suos deportatus est; quem, vt aiunt, dæmon quinta die, prout ei promiserat, extinxit. Ex cuius vexatione seu morte satis datur intelligi, ꝙ eius prædicatio non fuerit deuotionis, sed magis ambitionis. Dicitur & apostata fuisse, & à domino Papa literas, vt eũ prouincia toleraret, obtinuisse. Alij dicebãt, quòd etiam fuerit in naue illa excõmunicata, quæ Sarracenis arma bellica vendiderat in Septia.* *Alia lectio habet Seucia.*

APOLLONIVS: Miror quare Dominus in isto

in isto huiusmodi contemptus tam acriter vindicauerit, cùm tales sint hodie plures sacerdotes Christi sacrosancta mysteria indignissimè tractantes, & tantum per occasionem illum prædicates. CÆSARIVS: Ad terrorem arbitror esse factum aliorum sacerdotum, tum ne fermentarent illam purissimam prædicationem crucis, quæ fuit ad honorem Christi, tum propter merita iam dicti Oliueri. Quàm durè Christus tunc temporis vindicauerit dolos & iniurias sibi in prædicatoribus illatas, habes exemplum distinctione secunda capite vij. de Godescalco vsurario, qui dispensatorem dolosè circumuenit: habebis & aliud in cap. sequenti de superba vetula, quæ magnum Arnoldum, prædicti Oliueri discipulum, prædicantem subsannauit.

CAPVT XI.

Irridens cœlionantem punitur.

CVM esset idem Arnoldus Pastor in Burgende, quæ est villa Duentiæ, & in die Apostolorum Petri & Pauli, eius paræciani ludum quendam annuum in choreis & musicis instrumentis recolerent, ipse iam habens prædicandi auctoritatem, cum cruce ad choream accessit, & vt à ludo diaboli recederent, omnes monuit, rogauit, & præcepit. Qui cùm in eodem loco prædicare cœpisset, quidam obedientes ad prædicationem eius venerunt; alij cum indignatione recedentes, contra choream steterunt: nonnulli in sua pertinacia permanserunt: inter quos erat vetula vna stulta & superba, quæ quoties ante sacerdotem Domini in chorea circumeundo veniisset, contra illum respiciens cantando subsannauit: quæ infra triduum subitò est defuncta; quam vir sanctus sic defleuit, ac si eam extinxisset. Per vitium superbiæ multos diabolus tentat, vnde studendum omnibus, religiosis maximè & claustralibus, vt sic se in verbis, in gestibus, in vestimentis, & in cæteris omnibus, quę ad vsum exteriorem pertinent, exhibeant, ne apud seculares in vitio superbiæ notabiles fiant.

CAPVT

CAPVT XII.

Religiosi sint humiles in habitu & externis gestibus.

NOBILIS quidam monasterium quoddam in Frãcia spoliauit; erat autem de ordine nigrorum. Placuit Abbati & fratribus, vt vnus ex monachis ad Regem Philippum, qui tunc regnabat, mitteretur, per quem ei violentia militis exponeretur. Missus est iuuenis sanguine nobilis, tanquam qui apud Regem propter cognatos aliquid amplius posset impetrare quam cæteri. Veniens ad Regem ait; Domine, vir ille nobilis multum indebitè monasterium nostrũ damnis & iniurijs vexat, sæpe fratres ac familiam nostrã minis ac contumelijs molestat; rogat maiestatem vestram humilis conuentus noster, quatenus, intuitu diuinæ remunerationis, eundẽ nobilem ab iniurijs tantis compescatis, & ad satisfactionem condignam de ablatis compellatis. Considerãs rex gestus vel habitum monachi, ait: Domine, quis vel vnde estis? Cui cùm iuuenis diceret: Domine filius sum illius, patrem suum nominans: respondit Rex; Bene nobilis estis. Cumque Rex post hæc nescio quid diceret, monachus subiunxit; Verè domine, omnia quæ habemus rapit, & iam penè nihil nobis dimisit. Ad quod respondit Rex: Verè domine, hoc bene apparet in calceis vestris; si aliquid dimisisset vobis corii, non essent tam stricti: quanto estis cæteris nobilior, tanto esse debetis humilior. Tunc volens post correptionẽ illum placare, adiecit; Non vos grauare debet correctio mea, quia ad bonum vestrum factum est. Reuertimini ad claustrum vestrum, & de cætero non molestabit vos nobilis.

CAPVT XIII.

PHILIPPVS rex Romanorum simile verbum, nescio si habuerit à iam dicto rege Francorum, in quẽdam Abbatem ordinis nostri iaculauit. Ad quem cùm Abbas in equo accessisset, de necessitate domus suæ cum illo locuturus, Rex eius calceamenta, quæ nimis erant stricta, considerauit: quẽ cùm interrogasset; Vnde esset? Respondit ille; Domine de paupere domo; & Rex: Bene apparet in calceis vestris,

quòd domus vestra pauper sit: nam corium ibi carũ est. De quo verbo valde confusus est Abbas: APOLLONIVS: Meritò superbia confunditur.

CAPVT XIV.

CAESARIVS.

ANno præterito, Abbas quidã de ordine nostro, bene notus mihi, cũ occurreret Frederico regi Romanorum, qui auunculo suo Philippo successit im Imperio, habens cum illo loqui aliquid, ita cœpit equus eius hinnire, lasciuire, & in saltus se dare, vt Regi, in equo satis mansuetò sedenti, nullo nisu posset propinquare. APOLLONIVS: Quid putas tantum Principem tunc cogitasse? CAESARIVS: puto illũ non modicè fuisse scandalizatũ, nã simile ei in equo eodẽ contigit mecum, & ego scandalizatus fui in eo propter equũ. Recedens verò à Rege cum multa erubescentia, equo illo effreni vti noluit de cætero. Abbas iste homo erat senex, simplex, satísque humilis ac disciplinatus, licèt in hac equitatura minùs fuisset circũspectus. APOLLONIVS: Quod iustè in religiosis secularibus displicet; Deo placere non potest. CAESARIVS: Verum dicis, quia Deo debemus conscientiam, hominibus famam. Omnibus Christianis dicitur à Christo: Discite à me, quia mitis sum & humilis corde. Vt enim taceam de scandalo sæcularium in superbia religiosorum, cùm Iudæi & pagani superbiam vel signa superbiæ vident in Christianis, religionem Christianã horrent, & blasphematur nomen Christi per eos. De hoc tibi verba cuiusdam Saraceni referam memoria valde dignissima.

Mat. 11.

CAPVT XV.

Vita Christianorum scandalizat infideles.

FRater Wilhelmus, aliquando camerarius noster, ante conuersionem canonicus fuerat apud Traiectum inferius: hic tempore adolescentiæ suæ signatus cruce, gratia dominici sepulchri transfretauit. Antequam nauis, in qua erat, portum Achonis attigisset, ignem facularum ante ortum auroræ circa ciuitatem in diuersis locis tam ipse quam cæteri viderunt:

derunt: qui cùm interrogassent nautas causam ignis, respondérunt: Tempus est æstiuum, & ciues propter calorem tentoria sua ob refrigerium circa ciuitatem metati sunt. Hoc ita esse putantes, in portum Achonis deuenerunt, & tunc primùm quia Saraceni obtinuissent ciuitatem cognouerunt. Eodem tempore, peccatis nostris exigentibus, data fuerat terra sancta in manus Saladini regis Syriæ, regnãte Frederico Romanorum Imperatore. Noradinus autem filius Saladini, vir naturaliter pius & beneficus, tunc erat in ciuitate; hic cùm nauim Christianorum in portu vidisset, & eum causa aduentus eius, eo quòd esset sola, non lateret, misertus Christianorum, quendam nobilem paganum, in lingua Gallica satis expeditum, ad nauẽ cum galea misit, per quem ne timerent mandauit. Vsque ad illam horam fuerant in suspenso positi, ignorantes vtrùm essent occidendi vel capiendi. Interim nobilis quidam Christianus de Alemania oriundus, in extremis laborans, omnia sua arma, valde decentia, cũ tribus dextrariis per eundẽ paganũ Noradino misit, pro vita fratrũ illi supplicãs: Ego, inquit, tribus annis vouera m Christo in his armis seruire, sed vt video, non est eius voluntas. Destinati sunt & nuncij Christiani, ex quibus vnus erat frater Wilhelmus, propter scientiam linguæ Gallicæ, qui munera Principi præsentarent: Noradinus verò, vt vidit xenia transmissa, cũ multa deuotione susceptit, & singula, id est loricã, clypeum, galeam, gladium, nec non & dextrarios deosculans, quia per semetipsum visitare vellet infirmũ, remandauit. Interim mortuo, & cautè appenso lapide iecto, ac etiam demerso, alioque milite ægroto, etiam æquè nobili viro, in loco infirmitatis eius reposito: Rex manè cum multis diuersi coloris galeis egressus aduenit, nauem intrauit, & de trãsmissis gratias referens ante infirmum sedit, atque cum medico, quem secum adduxerat, de conualescentia illius disputauit: obtulit & quædam nobilissimi generis poma, quæ creuisse dicebat in horto patris sui apud Damascum, deinde ait infirmo: Propter te omnibus

Christianis benefaciam. A quo cùm peterent conductum ad ciuitatem sanctam Ierusalem, quam adhuc tenebant Christiani, respondit : Non esset vobis tutum, neque mihi honestum, si latrunculi, qui modò per omnes vias illius vagantur, vos læderent, & conductum violarent. Egressus verò de naui, tam ægroto quàm cæteris valedixit, dans eis licentiam repatriandi, contra impetus Saracenorum signo teli regalis illos muniens. Tunc supradictus nobilis paganus, reducens secum in ciuitatem fratrem Wilhelmum, interrogauit eum, dicens: Dic ô iuuenis, quomodo seruant Christiani legem Christianã in terra tua? Ille, dicere nolens quod verum fuit, respondit: Satis bene. Ad quod Admiraldus: ego dicam legem Christianorũ terræ huius. Pater meus erat vir nobilis & magnus, & misit me ad regem Ierosolymitanorum, vt Gallicum discerem apud illum, ipse verò versa vice misit patri meo suum filium, ad discendum idioma Saracenicũ vnde omnis vita Christianorum bene & optimè mihi nota est. Non fuit aliquis ciuis adeò diues in Ierosolyma, qui pro pecunia sororem, filiam, vel, quod execrabilius erat, luxuriæ peregrinorum vxorem propriã non exponeret, sicque illos mercedibus laborum suorum euacuaret. Ita omnes gulæ & carnis illecebris dediti erant, vt nihil omnino a pecoribus differrent. Superbia verò sic in eis regnauit, vt cogitare non sufficerent, quali modo vestimenta sua inciderent, stringerent, atq; cultellarent. Idem dico de calceamentis. Et adjecit: Cõsidera vestimẽta mea, calciamẽta mea, quã sint rotunda, quã ampla, quã simpliciter & humiliter formata. Sicut nobis retulit idẽ Wilhelmus, manicas habebat laxas & amplas, sicut monachus: nulla erat in vestibus plicarum multiplicitas, nulla curiositas, licet ipsa vestium materia foret satis pretiosa. Ecce, inquit, ista sunt vitia, propter quæ ejecit Deus Christianos superbos & luxuriosos de terra ista: nõ enim diutius potuit tantas illorum iniquitates sustinere. Putas quia nostris viribus obtinuerimus illam? nequaquam. Nouissimè etiam hoc adjecit: Neminem ex Regibus

gibus vestris timemus, neque ipsum Imperatorem vestrum Fredericum, sed, sicut legimus in libris nostris, Christianus Imperator quidam surget Otto nomine, qui terram hanc cum ciuitate Ierusalem cultui Christiano restituet. Nos ista audientes, sperabamus quia prophetia illa implenda esset in Ottone Imperatore Saxone, qui ante aliquot annos defunctus est. Eodem tempore Saladinus humanitate exhibuit Christianis satis magnam. Cùm esset exercitus Christianorum, partim ab eius exercitu occisus, partim captus atque dissipatus, reliquias ciuitatũ, quæ se vltro reddiderunt, in ciuitatibus eiusdem esse permisit, sub bona tamen custodia. Diebus aliquot elapsis, cùm requisisset a suis, quomodo se haberent Christiani, responderunt illi: Domine non aliter viunt quam pecora, ludis tantùm, gulæ, & illecebris seruientes. Tunc iratus iussit eos de ciuitatibus expelli. APOLLONIVS: Proch, quod abhorret Iudæus, & quod execratur paganus, hoc quasi pro lege habet Christianus. CÆSARIVS: Hæc de tentatione superbiæ sint dicta: nunc ad iram accedamus.

CAPVT XVI.

De Ira.

IRA est irrationabilis perturbatio mentis: Vel, Ira est, secundùm aliam descripsionem, strictus concitati animi furor, vlciscendi libidine feruens. De ira nascuntur rixæ, tumor mentis, contumeliæ, clamor, indignatio, blasphemiæ. Ira in corde latet, in verba prorumpit, iniurias exercet. Vnde Salomõ in Prouerbiis: Vir iracundus prouocat rixas; & qui ad indignandum facilis est, erit ad peccandum procliuior. *Prou. 29*

Item Ecclesiasticus: Ira furor vtraq; execrabilia sunt. *Eccli. 27*

Et in epistola sua Iacobus Apostolus: Vbi zelus & contentio, ibi inconstantia & omne opus prauum. *Iacobi 3.*

CAPVT XVII.

Ex ira homicidium.

DVo serui ex familia nostra verbis inter se contenderunt; ex quibus vnus ita est ira inflammatus, vt quasi in furorem versus, alterum, minùs talia suspicantem, extra monasterium ei occurrens, occîdit. Valida erat huius tentatio. Ecce quàm modica

scintilla in magnum ignem profecit: scintilla ira, ignis sequens homicidium. Noui aliquos ita propter verbulum vnum tentatos, vt apostasiam incurrerēt. Hos reuera tetigerat sexta plaga Ægypti, scilicet vesicæ bullientes, id est, ira cum insania. Apostatare insanire est. Naturale est irasci, sed cùm motus idem immoderatus est, pro vitio reputatur. APOLLON. Vellem aliqua nunc audire exempla de viris religiosis, quæ nobis iram temperarent, & ad patientiæ virtutem ampliùs accenderent. Nam apud seculares irasci & indignari quasi pro nihilo habetur, & nisi prouocati se vlciscantur, à cæteris despiciuntur. CAESARIVS: Vis audire exempla, per quæ cognosces quàm sit periculosum Deoque contrarium subiectis irasci, & indignari suis Prælatis, etiam ab illis prouocati? APOLLONIVS: Volo. CAESARIVS: Dicam tibi sicut ab ore eius audiui, cui contigit.

Exod. 9.

CAPVT XVIII.

Irasci Prælatis quàm graue.

PRIOR quidam ordinis nostri, vir bonus & disciplinatus, ab Abbate suo plus quàm necesse esset, & quam meruisset, exacerbatus est, & hoc sæpius. De qua re satis tentatus, non tam æquanimiter illius verbum, sicut debuit, tolerare potuit. Volens illi Dominus exēplo suæ passionis tēperare feruorē tentationis, ostēdere etiam, quòd Prælati inæquales æqualiter propter ipsum forēt supportādi, tali exēplo eū informauit: Visum est ei nocte quadam leui somno presso, quòd ipse simul cum Abbate suo crucifixum portaret, ille in brachio dextro, ipse verò in sinistro. Dum sic illum tenerent æqualiter, brachium crucis quod Prior tenebat, de manu eius est elapsum, & alterum est erectum, factaque est inæqualitas. Mox euigilans visum intellexit, dicens, quid agis ô miser? Non æquè portas corpus cum Abbate tuo, rancorem aduersus illum seruans in corde tuo. Interpretatus est, sicut reuera fuit, corpus Christi esse congregationem, crucem, cui fratres per obedientiam affixi sunt, ordinis rigorem: ad Abbatem enim & Priorē specialiter spectat conuentū, qui Christi corpus est, portare, tenere,

tenere, & sustentare: Portare per orationem, tenere per disciplinam, sustentare per consolationem. Abbas loco patris, Prior vice matris. Cùm Prior cum Abbate suo minùs bene concordat, non æqua lance cum illo Christi corpus portat. Idem Prior cùm hac visione, eiusque, vt iam dictum est, interpretatione minùs esset correctus, nec a concepto rancore deductus, alteram ei ostendit tanto efficaciorem, quanto terribiliorem. Nocte quadam, licèt in somnis, non in pictura, non in sculptura, sed in carneo corpore, manifesta visione vidit Saluatorem contra se in cruce pendentem, eratque vinculis spineis in quinque corporis sui partibus eidem cruci alligatus: vnum vinculum ambiebat caput eius, frontem scilicet & tempora; aliud erat circa pectus; tertium circa manum dexterã, quartum circa sinistram; quintum erat in pedibus circa talos & lignum. Ac si diceret illi Dominus; Ego propter te passus sum cruciamina tam dira, & tu æquanimiter ab Abbate tuo propter me tolerare non potes, non dico verbera, sed verba. Te grauat, quæ cordi tuo non sapit, obedientia, & ego factus sum propter te obediens Patri vsque ad mortem crucisque opprobria, quæ sunt quasi vincula spinosa. Sicut ipse mihi retulit, Dominus mox dedit ei intelligere visionem hoc modo: In hoc, inquit, quòd Christus, qui caput est ecclesiæ, ligatus fuit spinis, ostendit tibi, quòd capiti tuo, id est Abbati, obedire debeas etiã in aduersis: quòd ligatus fuit in pectore, docet te, quia tuũ velle Abbatis tui volũtati debeat cõcordare. Cor in pectore est, & in corde volũtas. In tantũ enim tẽtatio eius processerat, vt locũ mutare, si posset, firmiter proposuisset. Vincula, inquit, manuũ eius insinuãt, te nihil aliud debere facere, nisi quod ipse præcipit: quòd autẽ spinis pedibus se ad crucẽ ligatũ ostẽdit, signat, quòd tibi nõ liceat sine eius cõsẽsu locum mutare, sed secundũ illius arbitriũ stare vel ãbulare. Ex his duabus visionibus territus simul & edoctus, de cætero studuit verba siue facta sui Abbatis æquo animo propter Christum sustinere. APOLLONIVS:

Vt video nõ est nobis tutum cũ Prælatis nostris contendere.

Caput XIX.

Cæsarius.

Anno præterito Cellelarius quidam maiorem Priore suo de rebus exterioribus verbis cõtendit, & videbatur ei, quia valde rationabiliter moueretur. In ipsa nocte Saluator ei in cruce apparuit iacens in terra, eratque velamen tenue ac perspicuum super corpus illius expassum: cuius cùm vellet vulnera retracto panno deosculari, imago manu auersa indignabundè illum amouit: tanquam diceret; non es dignus attactu corporis mei, qui serò me in Priore tuo prouocasti. Ille mox euigilans, & causam repulsæ non ignorans, dictis matutinis, me præsente, ad pedes Prioris se prostrauit, veniam pro excessu suo postulãs.

Matt. 5. Apollonius: Si dignus est iudicio, qui irascitur fratri suo, iam non ambigo, quin maioris pœnæ sententiæ subiaceat, qui iratus fuerit patri suo, id est Prælato. Cæsarius: Ita est, vt dicis, quia maiorem reuerẽtiam debemus patribus, quam fratribus, siue carnales sint siue spirituales. Apollonius: Quid si ex commotione animi verbum iræ iaculetur in Sanctos, vel quod magis est, in ipsum Dominum? Caesarius: Tale verbum dicitur blasphemia, quæ ex ira nascitur, & sæpe multum acriter à Deo vindicatur.

Caput XX.

Blasphemia punitur.

Scholaris quidam Parisiis, eo tempore quo Abbas noster ibi studuit, verbum contumeliosum in sanctum Abraham euomuit: quo die tertio defuncto, cognouerunt omnes, qui verbum audierãt, quòd per pœnam mortis Dominus sanctum suũ vindicasset.

Caput XXI.

Ante hoc quinquennium, quando valida illa erant tonitrua, & penè à quotidiana aëris intemperie messis impediebatur, miles quidam prouinciæ nostræ homo liber, de villa satis nobis vicina, videns à parte occidentali aërem obscurari,

fari, nubesque imbriferas oriri, iratus dixit; Ecce vbi iterum diabolus ascendit. Vix sermonem finierat, & ecce orta tonitrua, filium eius in sinu nutricis percusserunt, ipsa incolumi permanente. Sed & in alijs, ædificijs scilicet & iumentis, blasphemus ille satis flagellatus est, vt disceret de cætero non blasphemare. Hæc eodem tempore gesta sunt, quando fulminata est turris villæ nostræ in Kassele; vnde stultum est valde, vt homo mortalis, cinis & vermis, ponat in cœlum os suum. Ecce huiusmodi mala aliaque innumera parit ira. APOLLONIVS: Si Deus tam terribiliter peccatum iræ vindicat in præsenti, puto quòd huic vitio subiectos acriter puniet in futuro. CÆSARIVS: Ex capitulo sequenti hoc cognosces.

CAPVT XXII.

Ira post mortem punita.

NARRAVIT mihi anno præterito Scultetus proximæ Villæ, quæ Wintere dicitur, rem satis terribilem. Non est diu, inquit, quòd homo quidam religiosus & peregrinus in ecclesia nostra ad Missa stetit. Stabant iuxta eum matronæ delicatæ, quorundam militum vxores, fabulis vacantes, quæ illum orare nō sinebant. Expleta Missa, quosdam ex militibus seorsum ducens dixit illis: Vos domini, orationis causa ad Ecclesiam hanc diuerti, & ecce, diabolo instigante, tantus erat circa me clamor & susurrum illarum matronarum, vt omnino orare non possem. Dicam vobis rem terribilem, quę meis temporibus in villa mea contigit: Erat ibi puella quædam bene nata, & diuitum filia, sed ita iracunda, ita contentiosa atque clamosa, vt vbicunque esset, siue in domo siue in ecclesia, ibi rixas suscitaret, & beatum se iudicaret, qui euadere posset flagellum linguæ illius. Tandem defuncta est, & in atrio Ecclesiæ sepulta. Manè venientes ad Ecclesiam, vidimus tumbam eius ad instar fornacis fumum eructantem: vnde exterriti, & videre volentes quid hoc portenderet, terram ejecimus; & ecce, medietatem corporis superiorē ignis cōsūpserat, inferior verò pars ab vmbilico & deinceps illæsa apparuit. APOLLONIVS. Quid hoc significbata?

cabat? CÆSARIVS: Quod homines qui nouerant illius vitam dixerunt, hoc & ego dico; Voluit Deus in eius corpore ostendere, quãtum ei placeret virtus castimoniæ, & quantum abhorreret vitium iracundiæ: quia virgo fuit, castitatis gratia crura eius cum femoribus illæsa seruauit; & quia nimis iracunda erat, fel, cor, linguam, manum, cum suis sedibus ignis deorauit. Ira ignis est: vnde Ecclesiasticus: Ne struas ligna in ignem iracundi, id est, ne des illi materiam & occasionem irascendi. Item: Homo iracundus incendit * ignem. Et Apostolus Iacobus: Lingua ignis est, vniuersitas iniquitatis. Lingua constituitur in membris nostris, quę maculat totum corpus, & inflammat rotam natiuitatis nostræ, inflammata à gehenna. APOLLONIVS: Ita me tua terret oratio, vt proponam omnino non irasci fratribus meis. CAESARIVS: Tunc beatus eris. Qui autem, vt ait idem Apostolus, putat se religiosum esse, non refrenans linguam suam, sed seducens cor suum; huius vana est religio, id est, inutilis & immunda. Lingua inquietum malum est, plena veneno mortifero. In ipsa benedicimus Deum & Patrem, & in ipsa maledicimus homines, qui ad similitudinem Dei facti sunt. Vnde alibi scriptum est de illa: Mors & vita in manibus linguæ. APOLLON. Qua similitudine dicitur lingua habere manus? CÆSAR. Quia sæpe causa mortis efficitur corpori & animæ, si fuerit dura: vitæ verò vtrique, si fuerit mollis & gratiosa. Vnde Salomon: Responsio mollis frangit iram; sermo durus suscitat furorem. Hoc impletum est in Dauid: Sermo durus Nabal, in necẽ propriam gladiũ eidẽ porrexit, quẽ sermo sensatus Abigail retraxit. Et quia in manibus linguæ mors est, creator prudentissimus duplicẽ ei muru, osseũ scilicet & carneum, id est, dentes & similiter labia antepositi: propter vitã verò vtrumq; peruiũ fecit. Loqui de bonis vitale est. APOL. Placet quod dicis. CÆSARIVS: Hæc de ira dicta sint.

Eccli.8. *Eccli.28* * *Item.* *Iacob.3.* *Iac ob.1.* *Iacob.8.* *Prou.18* *Prou.15* *1.Re.25.*

CAPVT XXIII.

De Inuidia. IRæ succedit inuidia, & de ipsa nascitur: Est enim inuidia ira inueterata, odium videlicet felicitatis alienæ.

lienæ. Huius filiæ sunt odium, susurratio, detractio, exultatio in aduersis proximi, afflictio in prosperis eiusdem. Hoc vitium de angelo diabolũ fecit: hoc vitiũ hominẽ de paradiso eiecit. Inuidia enim diaboli, mors introiuit in orbem terrarum. Quam graue & periculosum sit hoc vitium, in epistola sua Ioannes breui sermone concludit, dicens: Qui odit fratrem suum, homicida est. Hoc vitium quanto est occultius, tanto periculosius.

Sap. 2.

1. Ioã. 3.

CAPVT XXIV.

Inuidiæ exemplũ.

NOn est diu, quòd monachus quidam, stimulis, inuidiæ agitatus & superatus, quendam ex fratribus suis adolescentem accusauit apud Abbatem, imponens ei crimina pessima: cui cũ minùs Abbas crederet, ille ad maiorem vindictam vsque ad Visitatoris præsentiam suam accusationem reseruauit. Quid plura? Tanta apud illum inuidi machinatio profecit, vt ipse Visitator iuueni vitia relata in capitulo corã omnibus obiiceret, negãti & Deũ innocẽtiæ suæ testem inuocãti nõ crederet, sed habitu trũcato carceri mãciparet. Post cuius discessũ, Deus iudex iustus, inuidũ infirmitate peremptoria flagellauit: timẽs verò mori, confessus est iuuenẽ ex inuidia se accusasse. Quod cũ ex cõsilio cõfessoris senioribus propalasset, statim pro Visitatore missũ est: qui territus ad monasteriũ ocyùs rediit, ipse carcerẽ intrauit, ad pedes monachi se prostrauit, & vt sibi ignosceret, quòd ignorãter in eũ deliquerat, supplicãs, etiã reluctantẽ eũ cũ gloria eduxit. Hæc mihi relata sunt à quodam Abbate, qui visitationi eidem interfuit. APOLLON. Puto monachum istum in tam grandi tentatione meruisse. CÆSAR. Quod fornax auro, quod lima ferro, quod flagellum grano, quod vuæ torcular, hoc ei eadem fuit tentatio. Seruauit enim in tribulatione patientiã. Inuido autem sua erat inuidia, quod venenum stomacho, quod tinea vestimẽto, quod erugo flori, qũod tabes corpori. APOLLONIVS: Si nosti adhuc aliqua de tentationibus inuidię exempla, precor vt mihi recites illa. CAESARIVS: Quia latens morbus est inuidia, nullũ ad præsens occurri-

currit exemplum, quod vel memoria sit dignum, siue ædificationi necessarium. Referam tibi tamen quandam sanctam inuidiam, quam te audire delectet.

CAPVT XXV.

Inuidia sancta.

ANNO præterito in monasterio quodam ordinis nostri iuxta Frisiam, quod Iesse dicitur, duæ paruulæ puellæ ad literas positæ fuerũt. Quæ cum magno feruore discentes, satis inter se contenderunt, vt vna alteri in studio & scientia superior haberetur. Interim contigit vnam infirmari, quæ cõparis sui profectui inuidens, satis cœpit tentari, timẽs quòd interim multa discere posset, vocãsque Priorissam, cœpit illi supplicare, dicens: Bona domina, quãdo venerit ad me mater mea, ego requiram ab ea sex denarios, quos vobis dabo, vt non patiamini discere sororem meam donec conualuero: timeo enim, ne præcellat me. Ad quod verbũ subrisit Priorissa, puellæ feruorem satis admirans. APOLLONIVS: Dic obsecro quæ est medicina contra inuidiam. CAESARIVS: Obsequia charitatis.

CAPVT XXVI.

Remedia contra inuidiã.

MAgister Rudolphus Scholasticus Colonien sis, quem ego bene noui, & frequenter audiui, discipulos suos instituens, exemplum contra inuidos docuit, dicens: Frater aliquis quendã ex fratribus suis ita exosum habuit, vt sine cordis sui cruciatu illum respicere non posset: Quod ille sentiens, & vulnus cordis eius sanare cupiens, fratrem tam periculosè tentatum, imo in ipsa tentatione omnino superatum, obsequiis charitatis ad suum amorem, quantum potuit, inclinauit. Capitale eius vertit & mollificauit, vestes excussit, calceamenta circa lectum cõposuit, & quicquid ad illius commodum esse nouerat, in quantum licuit & potuit, exhibuit. Sic ille inuidus obsequiis eius deuictus, & ad cor reductus, conceptum inuidiæ venenum exspuit, & quem priùs oculo æquo respicere non potuit, plus postea cæteris dilexit. Hæc de vitio inuidiæ pro exemplo dicta sint. Hoc vitium quia
1. Ioã. 4. cæteris Deo, qui charitas est, plus videtur esse contrarium,

tium, idcirco ab omni homine magis cæteris vitijs est vitandum.

CAPVT XXVII.

De Acedia.

QVARTO loco ponitur Acedia, quæ viris religiosis solet esse satis importuna. APOLLON. Quia nomen huius vitij aliquantulum barbarè sonat, quid sit acedia, vel vnde dicatur, scire desidero. CÆSARIVS: Acedia est ex confusione mentis nata tristitia, siue tædium & amaritudo animi immoderata, qua iocunditas spiritalis extinguitur, & quodam desperationis præcipitio mens in semetipsa subuertitur. Dicitur autē acedia, quasi acida, eo quòd opera spiritualia nobis acida reddat & insipida; de qua per Salomonem dicitur: Manus remissa tributis seruiet. *Prou. 12.* Item, Pigrum dejicit timor à bono opere: animæ autem effeminatorum esurient. *Prou. 13.* Dicit autem de ea Seneca: Turpissima est iactura, quæ per negligentiam fit. Acediæ siue tristitiæ propagines sunt malitia, rancor, pusillanimitas desperatio, torpor circa præcepta, euagatio mentis circa illicita. Acedia multos tentat, & multos precipitat. *Seneca epist. 1.* APOLLONIVS: De tentatione huius vitii exemplas subiungas. CÆSARIVS: Audi quàm sit periculosum acedia vexari.

CAPVT XXVIII.

Acedia quā periculosa

MONACHVM quendam diabolus, sicut exitus probauit, ita reddiderat acedioſum, vt quotiens esset ad matutinas surgendum, statim ex quadam pusillanimitate & timore vigiliarum, sudore perfunderetur. Putans esse ex infirmitate, iacuit, vestibus se operuit, & sicut ostium, secundùm Prouerbium Salomonis, vertitur in cardine suo, ita piger ille vertebat se in lecto suo. *Prou. 26.* Nocte quadam ad signa nolarum surgentibus cæteris omnibus, festinantibusque ad diuinum officium, cùm ille surgere tentaret, audiuit de sub lecto, quando iterum vetante acedia se reclinaret, vocem quandam incognitam, clarè satis sibi dicentē: Noli surgere, noli sudorē tuū interrūpere, quia non expedit tibi. Tūc primùm sētiens sibi à diabolo per vitiū acedię esse illusū, a fantastico illo sudore

dore se excussit, nec postea tanto torpori facile consensit. Hoc scias quia non permittitur diabolus nos tentare quantum vult, & quã diu vult, ne decepti ab illo pereamus: sæpe inuitus, virtute diuina cõpulsus, his quos tentet fallaciam suam manifestat.

CAPVT XXIX.

SACERDOS quidam ex monachis nostris solitus fuit dictis matutinis in illo interuallo, quo fratres solent vacare orationi vel psalmis, super vnam sedium se deponere, & inter orationis verba dormitare. Volens illi Dominus ostendere, quia tali hora, & maximè in tali loco, non esset dormitandum, sed in oratione vigilandum, apparuit in cruce ei verso dorso ad illum, vt dicere videretur: Quia tepidus es & acedioſus, non es dignus faciẽ meã intueri, & hoc sibi sæpe contigisse testatus est.

CAPVT XXX.

ALIVS quidam monachorum nostrorum, Christianus nomine, ætate quidem iuuenis, sed vitæ tam sanctissimæ fuit, vt vnus crederetur de Sanctis, qui sunt in terra Domini. Hic corpore tam debilis erat, vt eũ viuere tœderet. Nocte quadam, dictis matutinis vsque ad laudes, capiti suo parcere volens, super lignũ quoddã ante altare se prostrauit, sub forma orationis ibi dormitãs. Mox vt oculos clauserat, affuit glorioſa domina nostra virgo Maria, & veste eũ feriẽs, excitauit dicens; Christiane, nõ est hic locus dormiẽdi, sed orãdi. Statim ille euigilãs, apertis oculis posteriora feminæ recedẽtis vidit, & vocẽ femineã iã dictum sermonẽ cõcludentem audiuit. APOL. Quãtũ ex isto iuuene cõsidero, nõ omne tẽdiũ boni operis ex vitio est, sed aliquãdo ex corporis infirmitate. CÆSAR. Ex vitio primi hominis omnis tẽtatio est & infirmitas, septẽ verò ex culpa illius cõtraximus pœnalitates, esurie videlicet, sitim, frigus, calorẽ, lassitudinem, infirmitatẽ, mortẽ: quãdo motus harũ penalitatũ ordinatus est, pœnã habet, sed nõ culpã: quãdo verò inordinatus est, pœnã habet & culpam. APOLLON. Quid appellas lassitudinẽ? CÆSARIVS: Somnolentiam, & alium

lium quemlibet laborem, vnde fatigatur. Caueamus ergo ne hoc quod est naturæ, vertatur in vitium; quia non solùm per vsum malum gignuntur vitia, sed etiã ex virtutibus; verbi gratia, Iustitia dum modum excedit, vertitur in crudelitatẽ, nimia pietas in dissolutionem, indiscretum zeli studium iudicatur iracundia, nimia mansuetudo segnitia dicitur & acedia. Sicque sentias de cæteris. APOLLONIVS: Puto prædictum iuuenem non parui fuisse meriti, quem beata virgo Maria sic familiariter excitauit. CÆSARIVS: Quanti fuerit meriti, quantum dilectus cælestis patriæ ciuibus, sequentia declarabunt. Cùm propter nimiam capitis infirmitatem, generalẽ habuisset in capitulo licẽtiam manẽdi ex vigiliis solennibus, quoties voluisset, vix, nisi compulsus, de choro exiuit: dictis verò matutinis infirmorum, in oratorium rediit, & morã longiorẽ, quàm ordo concederet, illic ex cõsuetudine fecit. Cui cùm diceret die quadam dominus Henricus Abbas noster, tunc monachus simplex: Bone frater Christiane, vos frequẽter nobis exponitis debilitatẽ capitis vestri, & tamen non vultis vti gratia vobis indulta: respondit: Nõ possum manere; stans enim extra chorum, & alios psallere audiẽs, quia intrare non licet, corde crucior, eo quòd recorder cõsolationum, quibus Deus inter illos lætificat animã meã. Audito hoc verbo dominus Abbas, de spiritali præsumens amicitia, quæ essent illæ consolationes inquisiuit, & vt sibi diceret, cum multa precũ instantia obtinuit. Confessus est ei, quia sæpius in choro tempore psalmodiæ beatos angelos videret circuere, & quod multo fuit excellentius, ipsum regem angelorum hominem Christum Iesum. APOLLONIVS: Magna dona concessa sunt huic iuueni. CÆSARIVS: Et meritò; ex quo enim ad ordinem venit, nunquam sine tentatione fuit, tum propter nimiam debilitatem capitis, tum ob desiderium patriæ cælestis; flagellum Domini in tanta patientia sustinuit, vt omnes eius fratres mirarentur. Tempore quodam Dominus, qui intentator malorũ est, gratiã lacrymarum, quam illi copiosè

Iacob. 2.

con-

contulerat, subtraxit, vnde satis tentabatur. APOLLONIVS: Antequam procedas, nosce vellem cur Deus huiusmodi gratias viris justis subtrahat. CÆSARIVS: Quatuor de causis videtur illa subtractio fieri, ne videlicet gratia assiduitate vilescat, ne mens de vsu illius superbiat, vt cum maiori desiderio quæratur, & recuperata diligentiùs custodiatur; quarta causæ est culpa venialis. APOLLONIVS. Placet quod dicis. CÆSARIVS: Christianus verò de amissa gratia satis dolens, & peccatis suis hoc imputans, cùm die ac nocte pro illius recuperatione oraret, nec proficeret, recordatus est ligni dominici, dixitque in semetipso: Si facultatē haberes deosculandi lignum pretiosum, in quo Saluator sanguinem suum fudit, gratiam tibi refunderet lacrymarum. Tali suspensos desiderio, in quadam solemnitate, dicta Missa, ad altare accessit, sacrumque lignū deosculans, cum augmento susceptam gratiam recepit. APOLLONIVS: duæ cruces sunt apud nos, quæ harum fuerit expediri volo. CÆSARIVS: Illa in qua est lignum nigri coloris, quæ de Apulia venit; altera, quæ rubei coloris est, nondum habuimus, quam de ecclesia sanctæ Sophiæ apud Constantinopolim sublatam, contulit nobis Henricus de Vlme. APOLLONIVS: Vellem scire, quali fine vir tantæ gratiæ migrauerit ab hoc sæculo. CAESARIVS: Sæpe ex manibus suis sentiebat tam aromaticum odorem, vt miraretur & dicere posset cum sponsa, cuius membrum fuit, etiam ad literam: Manus meæ stillauerunt myrrham, & digiti mei pleni sunt myrrha probatissima: APOLLONIVS: Fortè manus habebat impollutas. CAESAR. Noueris eum non fuisse carne virginem, vt scias odorem eundem fuisse magis ex virtute mentis, quàm ex integritate corporis. Accedens verò ad mensam corporalem, gratiam perdidit spiritualem; licèt semper debilis esset & infirmus, tamē ante obitum suum per dies multos ampliùs in camino ægritudinis excoctus, & sicut aurum in igne probatus est. Nocte quadam in somnis sancta Agatha martyr & virgo apparens illi, dixit: Inter ista consolatoria Christiane, non sit tibi onerosa

Cur Deus aliquando iustis subtrahat gratias suas

Virtus sacri ligni Crucis Christi.

Cant. 5.

sosa infirmitas hæc, quia isti sexaginta dies reputabuntur tibi pro sexaginta annis. Expergiscés, quia visionem intelligere non potuit, quibusdam eam reuelauit. Quam quidam ita interpretati sunt: quòd tantum eum purgaret a peccatis infirmitatis illius acredo, quantum sexaginta anni in purgatorio. Aliis videbatur, quod verius fuit, quia infirmitas illorum sexaginta dierum, propter patientiam, esset ei pro merito sexaginta annorũ: nam in nocte sanctæ Agathæ spiritum reddidit, qui dies fuit sexagesimus ab ea nocte, qua hæc audiuit. Consummatus in breui, expleuit tẽpora multa. Et vt scias verum esse sermonem propheticum, qui dicit: Filius non portabit iniquitatem patris, noueris monachum hunc filium fuisse clerici Bõnensis ecclesiæ canonici. APOLLONIVS: Audiui de quibusdam, quòd nimis timeant, eo quòd de legitimo thoro nati non sint, illis expediret ista audire. CÆSARIVS: Siue sint filij legitimi, siue fornicarij, adulteri, vel incestuosi, id est, de incestu nati, omnes ante baptismum eadem catena astricti tenentur. Omnes quidem nati sumus filij iræ, per baptismum verò effecti sumus filij gratiæ, sed soli illi beati, qui per vitam bonam & gratiã finalem computabuntur inter filios gloriæ. Reuocat mihi ad memoriam oratio tua Conuersum quendam sanctum, sancti sacerdotis filium, qui de sua conditione ita erat tentatus, ita tristis & turbatus, vt penè lapsus esset in desperationem. APOLLONIVS: Scire vellem exitum tentationis eius. CÆSARIVS: Dicam tibi quod audiui ab ore cuiusdam Abbatis, qui illum nouit & familiaris fuit: sed & ego illum noui.

Sap. 4.
Ezec. 18.
Salutis animæ nõ obest defectus natalium.

CAPVT XXXI.

NOmen conuerso Henricus fuit, in Vilario professus, & Domini Christiani de Claustro monachi filius. De hoc Christiano mira tibi dicam in distinctione septima, capite 16. Ministrabat autẽ idem Henricus in hospitali pauperibus, vir multæ humilitatis, patiẽtiæ, & compassionis; & quanto plus Deũ timuit, tãto plus ab illo separari formidauit. Immiserat

enim diabolus quandam desperationem cordi eius, ita vt diceret, quia non es filius legitimi thori, non eris hæres cœlestis regni. Quæ cogitatio in corde eius adeò creuerat, vt à confessoribus, tam de scripturis quàm de exemplis prolatam, nullam prorsus reciperet consolationem. Misertus eius Dominus, nocte quadam, cùm tentatio esset validissima, in domum amplam & longam illum transtulit, in somnis tamen, in qua vidit de vtroque sexu multitudinem magnam, & facta est ad eum vox: Henrice, vides hanc multitudinem? Omnes quidem de legitimo thoro sunt nati, sed omnes reprobi præter te sunt. Euigilans, statim lætificatus est valde, intelligens visionē propter se factam. Ab illa hora tentatio immissa cessauit, & ipse, quā diu vixit, Deo, qui non deserit sperantes in se, gratias egit. APOLLONIVS: Est ne acedia in choro dormire? CASARIVS: Consuetudo vitium acediæ ex se gignit, quod quidam per infirmitatem palliant, cùm idem vitium magis ex diabolica operatione, quā ex infirmitate sit.

CAPVT XXXII.

Somnolētia in choro & diuinis à diabolo est.

LOquente me die quadam cum viro valde religioso ex Conuersis nostris de his, qui frequenter in choro nostro dormiunt, ipse mihi respōdit: Sciatis pro certo, quòd somnolentia illa ex diabolo est: dicē enim quadam tempore æstiuo, cùm laudes decantarentur, vidi in dorso fratris Wilhelmi, qui etiam libēter ibi dormit, clara die serpentem serpere, & statim intellexi quia diabolus esset, qui in eius somnolentia pascebatur. Huiusmodi visionem, teste fratre Richardo, dicebat se de eodem Conuerso sæpius vidisse. Conuersus qui hæc vidit, vocabatur Conradus, vir bonus & justus, de quo multa excellentiora tibi in distinctione octaua recitabo. Multos per somnolentiam tentat diabolus & vexat, & hoc in diuersis formis.

CA-

CAPVT XXXIII.

IN Hemmenrode Conuersus quidã valde acediosus fuit, in choro penè semper dormitans, in cuius capite alter quidam Conuersus frequenter cattũ sedere vidit, qui vt pedes suos oculis Conuersi superposuit, statim ille oscitare cœpit. Quod cùm intellexisset ex relatione eius, qui hoc videre meruit, ne diutius illuderetur à diabolo, sedem stalli sui sic parauit, vt dum dormitaret in partem declinando, sedentem præcipitaret, sicque somnolentiæ dæmon per artem excussus est, & frater acediosus feruentior in Dei seruitio factus est. Hæc mihi à quodam Conuerso eiusdem cœnobij relata sunt. Quantum dæmones illic dormitantes irrideant, ex subjecto cognosces exẽplo.

CAPVT XXXIV.

QVidam ex senioribus nostris, Fredericus nomine, licèt aliàs fuerit vir bonus, de vitio tamen somnolentiæ satis fuerat notatus. Hic nocte quadam, antequam emissus esset conuentus noster, cùm staret ad psalmodiam matutinarum in Hemmẽrode, & dormitaret, vidit ante se, in somnis tamen, virum longum & deformem stantem, qui in manu nodum stramineum & lutosum, vnde equi terguntur, tenebat, qui cùm monachum proteruè intuitus fuisset & dixisset, quid hîc tota nocte stas & dormitas magnæ fili mulieris? ipso simoso stramine in facie eum cecidit, mox ille territus euigilauit, & vt ictum ferientis euaderet, caput retrahendo ad parietem durè satis illisit. Vide quanta subsannatio.

CAPVT XXXV.

NVper audiui, quod silere non debeo; In eodem monasterio monachus quidam est, qui in choro sæpe dormitat, & rarò vigilat, multum tacens, & parum psallens. Circa istum sæpe porci videntur, & porcorum grunnitus audiuntur, puto quia colligant siliquas de ore eius cadentes. APOLLONIVS: Quid sunt siliquæ, vel quid signant? CÆSARIVS: Siliquæ sunt folliculi leguminum, signãtque verba psalmodiæ à virtute vacua, quæ somnolenti sine

intentione proferunt, & eadem semiplenè prolata porcis, id est dæmonibus, colligenda projiciunt. Hi verò qui vigilant, & libenter deuoteque cantant, & psallunt intentè, medullam comedunt, quia gratiam, quæ in verbis latet propheticis, percipiunt: tales in
Psal.147 futuro, cum laudatoribus cælestis Ierusalem, adipe frumenti Dominus satiabit, id est, visione suæ deitatis. APOLLONIVS: Satis ex his quæ dicta sunt colligo, quòd tædium exercitij spiritualis sit à diabolo. CAESARIVS: Vt dicis ita est, quia quidam sunt qui statim vt ceperint psallere, orare, & legere, mox dormitare incipiunt, vigiles in lecto, somnolenti in choro. Idem dico de audiendo verbum Dei: cùm verba secularia audiunt, bene vigilant: cùm verbum Dei eis proponitur, mox dormitant.

CAPVT XXXVI.

IN solemnitate quadam, cùm Abbas Geuardus, antecessor huius qui nunc est, verbum exhortationis in capitulo ad nos faceret, & plures, maximè de Conuersis, dormitare, nonnullos etiam stertere conspiceret, exclamauit: Audite fratres, audite, rem vobis nouam & magnam proponam. Rex quidam fuit qui Artus vocabatur. Hoc dicto, non processit, sed ait: Videte fratres miseriam magnam; quando locutus sum de Deo, dormitastis: mox vt verba leuitatis inserui, euigilantes erectis auribus omnes auscultare cœpistis. Ego eidem sermoni interfui. Non solùm personas spirituales, sed & seculares diabolus per somnolentiam tentat & impedit.

CAPVT XXXVII.

MILES quidam Bonnensis, Henricus nomine, tempore quodam quadragesimali carenam fecit apud nos. Postquam reuersus est in domum suam, die quadam occurrens prędicto Geuardo Abbati, ait ad illum: Domine Abbas, vendite mihi lapidem illum, qui iuxta talem columnam oratorij vestri iacet, & ego dabo pro illo quicquid pastulaueritis. Cui cùm diceret: Ad quid vobis est necessarius? respondit: Ego illum ponere volo ad lectum meum, quia talis est

natura

natura eius, vt qui dormire non potuerit, & caput super illum posuerit, statim dormiat. Illam confusionem fecerat ei diabolus tempore pœnitentiæ, vt quotiens veniens ad ecclesiam, se super eundem lapidem causa orationis reclinaret, mox ei somnus obreperet. Simile verbum nobilis quidam, qui ob similem pœnitentiam fuerat in Hemmenrode, fertur dixisse: Molliores, inquit, sunt lapides oratorij Claustri omnibus lectisternijs castri mei. Non poterat se continere, quin tempore orationis in illis dormiret. APOLLONIVS: Si non esset grauis culpa acedia in seruitio diuino, non nos ita diabolus ad illam solicitaret. CAESARIVS: Quanta sit culpa huius vitij, pœna te doceat vnius acedioſi.

CAPVT XXXVIII.

VIx sunt duo menses elapsi, quòd dominus Abbas Campensis retulit nobis de monacho quodam, qui semper in choro solebat dormire, rem terribilem valde. Nocte quadam, cùm ex more dormiret alijs psallentibus, crucifixus de altari venit, dormitantem excitauit, & cum tanto nisu maxillã eius percussit, vt infra tertium diem moreretur. APOL. Stupenda sunt quę dicis. CAES. Monachus acedioſus nauseam Deo prouocat & angelis sanctis. Vnde cuidam acedioſo in persona omnium per Ioannem dicitur à Christo: Vtinam frigidus esses aut calidus, sed quia tepidus es, incipiam te euomere ex ore meo. *Apoc. 3.* APOLLONIVS: Recordor te superiùs dixisse idem esse vitium tristitiam & acediam. CAESAR. Verum est, quia acedia est ex confusione mentis nata tristitia, ex hac nascitur malitia & desperatio, sicut subiecto tibi ostendam exemplo.

CAPVT XXXIX.

Desperatio ex acedia orta.

ABbas de Brũsbach ãno præterito retulit Abbati nostro tẽtationẽ quandã ex tristitia natã terribilẽ satis, sic dicẽs: In prouincia nostra quædã extitit puella nobilis ac formosa, diuitũq; filia, quam cùm parẽtes tradere vellẽt marito, renuit illa, dicens: Non nubã alteri viro, nisi spõso cęle-

sti Domino meo IESV. Tandem virginis pertinaciâ parentes sedati, propriæ illam reliquêre voluntati. Quæ CHRISTO quasi de victoria gratias agens, cellam sibi fieri fecit, in qua ab episcopo velata & recluſa, ipsi soli sola satis deuotè per dies aliquot seruiuit. Inuidens tantæ virtuti diabolus, variis illam tentationibus conquassauit, & veneno tristitiæ innocuum virginis pectus inficiens, sanam infirmauit. Moxilla cœpit variis tentationibus fluctuare, in fide nutare, de perseuerantia desperare. Inuasit eam & defectus cordis, tabitudo corporis, torpor in oratione, dolor de recluſione. Interim dum sic periculosè puella nutaret, supradictus Abbas ordinis Cistercienſis, cuius curæ ab episcopo commissa fuerat, visitationis gratia aduenit, & quomodo viueret vel quomodo haberet inquisiuit. Respondit illa: Malè viuo, malè valeo, & quare vel propter quem hîc recluſa sim prorsus ignoro. Cui cùm Abbas diceret, Propter Deũ, & propter regnum cælorum. Illa respondit: Quis scit, si Deus sit, si sint cum illo angeli, animæ, vel etiã regnum cælorum? Quis enim ista vidit? quis inde rediens visa nobis manifestauit? Huiuscemodi sermones vt dominus Abbas audiuit, totus contremuit, conuersusque ad virginem ait: Quid est quod loqueris soror? signa cor tuum. Respondit illa: Ego loquor sicut mihi videtur: nisi videam ista, non credam; rogo vt sinatis me exire, quia recluſionem hanc diutius sustinere non valeo. Tunc Abbas intelligens ex immissione diaboli tam repentinã esse tristitiam, & ex tristitia desperationem, ait: Soror, inimicus gloriæ
Psal.26. tuę inuidens, periculosè te tẽtat, tu sta in fide, viriliter age, & cõfortetur cor tuũ, & sustine Dominũ. Amicis & cognatis cõtradicẽtibus, tu sanctã hanc elegisti vitã, tu istam desiderasti recluſionẽ. Quæ cùm surda aure monẽtis & exhortãtis verba perciperet, rogauit eã Abbas, vt salt ẽ septẽ diebus ibi sustineret, donec ad clauſtrũ iẽs & rediẽs, denuo eã visitaret. Quod vt promitteret cùm vix obtinuisset, ad monasteriũ pergẽs periculũ virginis fratribus exposuit, & vt orationes

speciales per hebdomadã pro illa deuotè ad Deũ funderent, omnibus præcepit. Ipse verò in propria persona, quantum valuit, Domino supplicauit pro illa. Hebdomadã completa, reuersus ad eã ait: Quomodo habes filia? Respondit illa: Optimè pater, nunquã melius: infra hos dies septem plus sum lætificata, plus consolata, quàm ante tuum discessum fuerim contristata vel desperata. Sciscitante eo causam consolationis, ait illa: Pater oculis meis vidi, de quibus dubitaui: post discessum tuum anima mea de corpore fuit educta, & vidi animas beatorum, vidi præmia iustorum: corpus autem meum vidi oculis animæ in pauimento cellulæ meæ ita exangue iacêre & pallidum, sicut herbam sine succo & arefactam. Interrogata ab Abbate, qualis esset effigies animæ: respondit: Anima est substantia spiritualis, & in sui natura sphærica, ad similitudinem globi lunaris, ex õni parte videt. Quando verò animæ existenti in corpore ãgelus siue anima apparet, in lineamentis corporeis se ostendit: quando anima existens in carne à carne libera est, animæ consimili sicuti est apparet. APOLLONIVS: Huic visioni satis concordat, quòd Abbas Morimundus animam suam à mortuis rediens similem esse dixit vasi vitreo, & ex omni parte oculatam, sicut memini te dixisse in distinctione prima, cap. 32. CÆS. Quædã etiã retulit eadẽ sãctimonialis de aduẽtu Antichristi, quæ hîc ponere nolo, eo quòd multi de illo ptophetãdo decepti sint. APOL. Satis me tertet, quòd Dominus mentẽ tã sanctã, tã mundã & virginalẽ, tã immundis & tã nephandis tẽtationibus vexari permisit. CÆS. Incõprehensibilia sunt iudicia eius, & inuestigabiles viæ eius, sicut audies de tentatione alterius cuiusdam sanctimonialis, cuius tentatio tanto est periculosior, quanto incertum est quali sit fine terminanda. *Rom. 11.*

CAPVT XL.

INFRA paucos menses quædam sanctimonialis, femina prouectæ ætatis & magnæ, vt putabatur sãctitatis, à vitio tristitiæ in tantum est turbata, à spi-

ritu blaſphemiæ, dubietatis & diffidentiæ adeò vexata, vt caderet in deſperationem: de his quæ ab infantia credidit & credere debuit, omnino dubitare cœpit, nec ab aliquo induci potuit, vt diuinis communicaret ſacramẽtis. Quam cùm interrogaſſent ſorores, nec non & neptis eius carnalis, cur ita eſſet indurata? reſpõdit: Ego ſum de reprobis, de illis ſcilicet, qui dãnandi ſunt. Quadam die, commotus Prior, dixit ad illam: Soror, niſi reſipiſcas ab iſta infidelitate, cũ mortua fueris, in campo te faciam ſepeliri. Quo verbo illa audito, tunc tacuit, ſed verbũ bene retinuit. Die quadam, cùm quædam ex ſororibus neſcio quò eſſent ituræ, illa latenter poſt eas exiens ad littus Moſellæ, ſuper quod ſitum eſt monaſterium, venit; & cùm nauis, quę ſorores portabat, amota eſſet de littore, in fluuium ſe præcipitauit: hi verò qui in naui erãt, ſonum aquæ motæ audientes & reſpicientes, corpus eius canem putantes, nutu Dei vnus cognoſcere volens certiùs quid eſſet, ad locum ocyùs cucurrit, & vt hominem vidit, flumen intrauit & extraxit. Tunc conſiderantes quòd ſupradicta foret ſanctimonialis, iam penè ſuffocata, territi ſunt omnes, & curã ei adhibentes, poſtquã aquã euomuit, & loqui potuit, interrogauerunt eam dicentes: Quare tam crudeliter egiſti ſoror? reſpondit illa: dominus iſte, digito Priorem oſtendẽs, minatus eſt mihi, quia me mortuam ſepelire deberet in campo, vnde magis elegi gurgitem hunc ſupernatando deſcendere, quàm beſtialiter in campo ſepeliri. Tunc ad monaſterium illam reducentes, diligentiorẽ ei cuſtodiam adhibuerunt. Ecce quanta malitia naſcatur de triſtitia. Femina iſta ab infantia nutrita eſt in monaſterio, virgo caſta, deuota, rigida, religioſa, &, ſicut mihi retulit vicini monaſterij magiſtra, omnes puellæ ab ea educatæ, cæteris virginibus magis ſunt diſciplinatæ, magis deuotæ. Spero tamen quòd Deus, qui multum eſt miſericors, multíſque modis electos ſuos tentat, qui tam miſericorditer de flumine illam liberauit, priſtinos eius labores attendens, finaliter perire non ſinet. Multa tibi poſſem huiuſmodi triſtitiæ

tiæ exempla recenter gesta referre, sed timeo quòd infirmis non expediat talia legere vel audire. APOLLONIVS: Ego iam satis didici, nihil fieri sine ratione, fortè ideo Deus talia permittit, ne aliquis, quantumlibet sit perfectus, de suis virtutibus vel virtutum operibus præsumat, sed Deo totum, à quo est bonum velle, posse, facere, & perficere, attribuat. CÆSARIVS: Verũ dicis. Idcirco vxor Loth inobediens versa in statuam salis, vt sit malis exemplum, bonis condimentum. *Gen. 19.*

CAPVT XLI.

VIx sunt tres anni elapsi, quòd Conuersus quidam, ex nimia tristitia, finalem incurrit desperationem miserabiliter. Loquendo vel scribendo de huiusmodi tragœdiis nephandis, inuitus exprimo nomina locorum vel personarum, siue ordinis qualitatem, ne per hoc aliquam religiosis videar inferre verecundiam. Idem frater bene mihi fuit notus, vir à iuuentute vsque ad senectutem laudabiliter & sine querela inter fratres conuersatus, ita vt nullus illo videretur in ordinis obseruatione districtior, & in virtutibus superior: rarò loquebatur, rarò indultis cõsolationibus vtebatur: nescio quo Dei judicio ita tristis & pusillanimis effectus est, vt tantùm de peccatis suis timeret, & omnino de vita æterna desperaret. Nõ quidem dubitauit in fide, sed tantùm desperauit de salute. Nullis scripturarũ auctoritatibus poterat erigi, nullis exemplis ad spem veniæ reduci, modicum tamẽ creditur peccasse. Cui cùm fratres dicerent, quid habetis vnde timetis, quare desperatis? Respondit: Nõ possum dicere, sicut consueui, orationes meas, & ideo timeo gehennam. Quia tristitiæ vitio laborabat, idcirco acedioſus erat, & ex vtroque nata est in corde eius desperatio. Positus in infirmatorio, quodam manè ad mortem præparatus ad magistrum suum venit, dicens: Non possum diutius contra Deum pugnare. Illo verba eius minùs considerante, ad piscinam monasterio proximã abiit, & in eam se præcipitans suffocatus est.

CAPVT XLII.

IN alio quodam monasterio sanctimonialium anno præterito similis penè casus contigit, licèt causa impellens dissimilis fuerit. Puella quædam, sicut mihi retulit quędam sanctimonialis eiusdem ordinis, à quodam homine misero, habitu quidem religioso, non animo, ita magicis artibus est dementata, vt tentationes ab illo conceptas sustinere non posset, nemini tamen suam passionem aperire voluit, sed solummodo dixit: Exire volo, quia pœnitet me huc venisse. Quæ dum exire non permitteretur, tristitia vrgente, in puteum se nullo vidente præcipitans extincta est, quam dum vbique quærerent, nec inuenirent, recordatæ sunt quædam sorores eam dixisse: Ego suffocabo me in puteo. Quæsita est ibi, & inuenta, sed mortua. Eodem tempore quidam homo miserabilis, alterius cuiusdam monasterij sanctimonialem simili extraxit malitia, & impregnauit, quæ in sæculo mortua est.

CAPVT XLIII.

ANte hos annos tredecim, conuentus nostet veniens de messione, cùm nauigio Rhenum ascenderet, & in villam Coloniæ vicinã, quæ Rodinkirge dicitur, veniret, iuuencula quædam in ipsa hora vitam finierat, adhuc iacens in terra, de qua dicebatur, quòd à quodam viro genuisset prolem, & quia ab eo fuerat repudiata, ex tristitia vehementi talem sibi inflixerat mortem.

CAPVT XLIV.

ANte illud tempus, adolescens quidam Coloniæ vestes suas deluserat, pro quo infortunio ita tristis effectus est, vt solarium domus suæ ascenderet, & laqueo vitam finiret. Vides nunc, quàm periculosa sit tristitia, quæ non est secundùm Deum? APOLLONIVS: Quid sentiendum est de animabus istorum? CÆSARIVS: Si sola tristitia & desperatio, non frenesis, aut mentis alienatio, in causa fuerit, haud dubium quin damnati sint. De furiosis & fatuis, in quibus ratio non viuit, quæstio non est quin saluentur, quocunque modo moriantur, si tamen prius

fiùs habuerunt charitatem. De supradicto Conuerso quidam vir sapiens, qui illum bene nouit, me audiente sic ait: Non credo quòd vnquam perfectè fecerit confessionem suam: Deus enim justos & timentes se, licèt ex eis aliquando quosdam justo suo judicio permittat in sensu periclitari, non tamen illos finit tam miserabili morte finiri. Ecce exemplum.

CAPVT XLV.

Indiscreti feruoris exemplum.

IN Saxonia ciuitate Brunsvvich miles quidã nobilis fuit, nomine Baldevvinus, eiusdem ciuitatis aduocatus: iste, inspirante Deo, sæculum deserẽs, in domo quadam ordinis nostri, quæ Relaxhusen dicitur, habitum suscepit, qui toto anno probationis ita sibi rigidus extitit, vt tam ab Abbate quã à magistro suo sæpe argueretur. Factus verò monachus, tanti fuit feruoris, vt non sufficerent ei communia, imò etiam communibus superadderet multa specialia, & præponeret priuata. Cæteris quiescentibus, ipse laborauit, aliis dormientibus, ipse vigilauit. Tandem ex nimiis vigiliis & labore, exsiccato iam cerebro, tantam capitis incurrit debilitatẽ, vt nocte quadã, antequam cõuentus ad matutinas surgeret, oratoriũ intraret, formã nouitiorũ ascenderet, & fune campanæ collo suo circumligato, desiliret, ipsamq; campanam, mole corporis trahendo, crebris ictibus pulsaret. Territus custos, festinauit in oratoriũ, sed multo amplius territus est, dum sic pendere videret monachum: accurrẽs tamen funem incidit, & adhuc palpitantẽ, & penè strãgulatum, deposuit atq; refocillauit. Ab illo tempore nunquã sensum pristinum recuperare potuit. Adhuc dicitur viuere, nec est ei curæ, quid vel quando comedat, siue quamdiu dormiat. Sic quandoque de indiscreto feruore nascitur vitium acediæ. APOLLONIVS: Dictũ est superiùs, de acedia siue tristitia etiam nasci pusillanimitatẽ, hęc nõ videtur mihi esse vitium. CÆSAR. Arbor mala, non potest facere fructum bonum. *Matt. 7.* Licet pusillanimitas cæteris filiabus acediæ siue tristitiæ minor videatur esse malitia, satis tamen tentatio illius est periculosa: ipsa conuerti volentes ad bonam

vitam

vitam sæpe auertit; conuersos, ne proficiant, impedit.
APOLLONIVS: Da exemplum.

CAPVT XLVI.

CÆSARIVS:

Pusillanimitatis exempla.

ABbas quidam nigri Ordinis, modò monachus in ordine nostro, narrauit mihi, quòd magister quidam Parisiensis, ad ordine nostrum venire desiderans, silentium primi anni ex quadam pusillanimitate mentis ita timuit, vt ordinem nigrorum intraret, ibique probationis annum compleret: qui mox vt factus est monachus, dixit ad Conuentum: Gratias ago vobis domini mei de beneficiis mihi à vobis exhibitis, quia ad quod veni, hoc apud vos expleui; modò cum licentia vestra migro ad ordinem Cistercienſem: non enim veni vt vobiscum manerem, sed vt inter vos tentationes, quas timui mihi, temperarem. Veniensque ad quandam domum ordinis nostri, non vt nouitius probationem intrauit, sed habitum tantùm mutauit.

CAPVT XLVII.

REcordor nunc cuiusdam viri valde literati, & cuiusdam nobilis ecclesiæ Prælati; huic cùm nuper dicerem, quare non venitis, vt quid tamdiu expectatis? Respondit mihi: Non audeo intrare in tentationem; districtionem ordinis, tentationem appellãs; ex multo enim tempore voluntatem habuit veniendi ad ordinem, sed quadam pusillanimitate impeditus
Eccli. 11. est vsque huc. Huit cõgruit illud Salomonis: Qui obseruat ventum non seminat. Ventus est tentatio, seminatio conuersio: qui nimis timet in ordine tentari, vix poterit ad ordinem conuerti. Noui plures in seculo, tam clericorum quam laicorum, qui à multo tẽpore votum fecerunt, nec tamen audent conuerti timore tentationum; semper ante oculos habent tentationes, sed non considerant multimodas, quæ in ordine sunt, consolationes. Ecce exemplum.

CAPVT XLVIII.

REtulit mihi Daniël Abbas Sconauiæ, militẽ quendam honestum, & in militia nominatum, in Cam-

po factum fuisse monachum. Hic cùm alium quendá militem, æquè in armis strenuum, in sæculo amicum habuisset, & die quadam ad conuersionem eum hortatus fuisset; respondit ille magnæ pusillanimitatis verbum: Verè amice, ego fortè venirem ad ordinem, si non esset vna res quá timeo. Interrogante monacho, quænam esset res illa: respondit miles: Vermiculi vestimentorum: pannus enim laneus multos vermiculos nutrit. Tunc ille subridens ait: O fortem militem, qui in bello diaboli non timuit gladios, in militia Christi timere debet pediculos? Auferent tibi nunc pediculi regnum cœlorum? Ille, licèt ad hæc verba tunc tacuerit, tempore tamen modico emenso, effectu respondit: nam & ordinem, tam verbis quá exémplo illius prouocatus, intrauit. Contigit vt postea hi duo conuenirent Coloniæ in ecclesia beati Petri: Monachus verò Campensis, cùm alterum regulariter salutasset, subridens adjecit: Quid est frater, timésne adhuc vermiculos? Ille, bene recordans vnde talis interrogatio haberet originem, & ipse subridendo respondit verbum bonum & memoria dignum: Crede mihi frater, & hoc pro certo scias, quia si essent omnes vermiculi omnium monachorum in meo corpore, non me de ordine morderent. Quo verbo audito, ille multum ædificatus est, multis ad ædificationē recitans. Vides quantæ fortitudinis sit factus is, qui ante conuersionē nimis fuerat pusillanimis? vnde hoc, nisi ex diuinis cōsolationibus, quæ sunt in ordine? Hæc de his dicta sint, quos vitiū pusillanimitatis ne cōuertātur auertit. Nunc audi aliqua exépla de his, quos post conuersionem, ne proficerent, tentauit & impediuit.

CAPVT XLIX.

Nouitiorum tentationes.

SCholasticus sancti Andreę in Colonia Godefridus, cùm esset vir debilis, & decrepitæ ætatis, ad ordinē cū multa animi instantia venit. Ego verò cum ipso in probatione fui; de quo etiam plurima, quibus vexabatur, tentationum genera vidi & audiui. Die quadam cùm ad chorum festinaret, & cappam suam induere conaretur, diabolus conatum eius impediuit,

uit, cappamque fortiter extraxit. Tandem post non modicam fatigationem ad se reuersus, à diabolo se impediri considerans, cappam induere cessauit, & signas se fugauit inimicum, nec aliquod deinceps passus est impedimentum. Cùm iam ad finem tenderet annus probationis, cœpit ei diabolus ad mentem reducere diuersa, quæ in seculo habuerat commoda, proponere etiam plurima, quæ in ordine esse videntur incommoda, pondus videlicet vestimentorum, longas vigilias, & silentium, calorem in æstate, & frigus in hieme, regulare ieiunium, & tenuem diëtam, & cætera huiusmodi similia: in quorum omnium cõsideratione ita pusillanimis effectus est, vt omnino de perseuerantia desperaret, & dixit mihi: Non putabam ordinem tantæ esse districtionis: vsque ad hoc tempus æstimaui, quòd minuti carnes comederent, & quòd monachi sine cucullis suis dormirent: pœnitet me huc veniisse: propositum meum est, vt per memetipsum cantem in ecclesia mea in Herlisheim, cuius pastor sum, quæ satis malè modò locata est, & spero per Dei gratiam, quòd honestè & sine querela regere debeam in ea plebem mihi commissam. Cui respondi: Tẽtatio diaboli est, qui vos sub specie boni ejicere conatur. Tunc ait: Si istud non est bonũ, reuertar ad præbendam meam, & in ambitu claustri cameram aliquam mihi eligam, vbi tam canonicè viuam, vt alii exẽplo meo ædificẽtur: chorũ frequẽtabo, & quicquid mihi subtrahere potero, pauperibus erogabo: Ad quod iterũ respõdi: Et hoc cõsiliũ diaboli est: si reuersus fueritis, õnibus eritis derisui, & qui hæc suasit, in peccata pristina vos præcipitabit. Sic eo fluctuãte, cùm die quadã ego ad latus eius sederẽ, & verba consolationis impenderem, codicem psalmorũ arripuit, & ait: Videamus quid de me dicturi sint fratres mei, si reuersus fuero: primus autem versiculus qui occurrit iste erat: Aduersum me loquebantur, qui sedebant in porta, & in me psallebant, qui bibebant vinum. Statimque exclamauit: Verum prognosticum: ego, inquit, tibi exponam prophe-

Psal. 68.

tiam

ciã istam: Si rediero ad S. Andream, concanonici mei, quotiẽs in porticu ecclesiæ suæ sedebunt, ipsi aduersus me loquẽtur, me judicãtes, & de salute mea disputantes: noctibus verò, quãdo sedebũt ad ignẽ, & vacabũt potationibus, ero psalmus eorũ. Sicq; Dei misericordia ad mentẽ reductus, & à se confortatus, monachus effectus est, & nõ multo pòst in bona contritione defunctus, migrauit ad Dominũ.

CAPVT L.

REinerus, iã dictæ Ecclesiæ sancti Andreæ Scholasticus, & fratris Godefridi successor, cùm post eius mortem fieret apud nos nouitius, in tantũ cœpit variis tentationibus vexari & turbari, vt pusillanimis effectus, die quadam Domino Geuardo Abbati diceret: Non possum hîc diutius manere, quia nec ordinem valeo diutius sustinere. Quem cùm interrogasset, quò vultis ire? Respondit ille: Ad præbendam meam oportet me redire. Tunc Abbas, quasi vir prudens, quandam seueritatem simulans cœpit (nescio ad quem) clamare: Afferte mihi securim: cui cùm diceret nouitius: Quid debet securis? respõdit, vt præcidantur pedes vestri. Credite mihi, magis volo vos sine pedibus semper pascere, quàm vos sinam abire, & confundere domum nostram. Tunc ille subridens ait: Melius est vt maneam, sicque per verba iocosa cessauit tentatio satis dura. APOLLON. Vt considero, nouitius facilè tentatur, & facilè sanatur. CÆSARIVS: Hoc pleniùs scies in sequenti capitulo.

CAPVT LI.

NOuitius quidam cùm in Hemmenrode satis tranquillè annum peregisset probationis, & voluntate stabilitatis expressã in capitulo, radendus esset in monachum, atque is, qui eum radere debebat, rasoriũ in corrigia corrigeret, diabolus eadẽ hora sic iuuenem contristauit, sicque pusillanimen reddidit, vt mutato animo rasorem non admitteret. Quo viso, dominus Hermannus Abbas loci sanctæ Mariæ, tunc ibidẽ Prior, simulata quadã iocũditate accurrit, collũ iuuenis vtroque brachio strinxit, & quia

quia eadem tristitia ex immissione esset diaboli docens, fluctuantem ocyùs ad tranquillitatem perduxit. Tentatione verò sedata, mox adolescentis facies, non sine assistentium admiratione, est serenata, & permisit se radi. Sicut mihi retulit iã dictus Abbas, ita vultus nouitij subitò fuerat immutatus, vt nigredo maxillarum & tremor labiorum satis ostenderent, quid corde concepisset. APOLLONIVS: Ecce istud est quod iam dixi, quia nouitijs tentatio facilè veniat, & facilè recedat. CAESARIVS: Quædam tentationes nouitiorum tam duræ sunt & tam validæ, vt illas compescere valeant non verba, non exempla, sed sola potentia atque consolatio diuina.

CAPVT LII.

NOVITIVS quidam tempore probationis suæ, ex quadam tentatione diabolica, quam nunquam ante conuersionem senserat, grauissimè turbabatur. Erat enim eadem tentatio de incarnatione Verbi, non quòd de illa malè sentiret, sed diabolus per spiritum blasphemiæ feruorem mentis illius nitebatur extinguere, vt dum de ea dubitaret, tantos pro Christo subire labores recusaret. Die quadam, cùm staret ad Primam in choro nouitiorum contra altare, contemplatus est oculis corporeis imaginem crucifixi in aëre venire ad se, ac si diceret: Quare dubitas, respice in me, ego sum ille, qui natus & passus sum pro te. Per aliquam horam ante faciem eius pendens erat ipsa imago, quam tantùm videre potuit ab vmbilico & supra. Interrogatus à me, si sciret quid hoc signaret, respondit: Dominus mihi contulit gratiam illam, vt nihil impudicũ, & quod lędere possit verecũdiã meã, cogitare possim de illo, & ideo intellexi, quòd tantũ partes corporis sui superiores, nõ inferiores, mihi ostẽdere dignatus est. Ab eadẽ hora õnis illa cessauit tẽtatio, quã ãtè nulla cõfessio, nulla sanare potuit oratio. Et licèt iã dicta tẽtatio cessauerit, nõ tamẽ tẽtator cessauit; quẽ enim dejicere nõ potuit per blasphemiam, fugare conatus est per acediã. Nã per plurimos dies, quotiẽs ire debebat ad eccleſiã ad horas

cano-

canonicas, veniſſetq; ad oſtium cellæ, ſenſibiliter, & tam grauiter ſcapulis diabolus illum depreſſit, vt cõpelleretur reſidere & quieſcere. Factus monachus, tã fortis & tam feruens eſt in ordine effectus, vt tædere neſciret, quacumque ſpecie acediæ impugnatus.

CAPVT LIII.

ABBAS Philippus de Ottirburg. retulit Abbati noſtro de quodam ſuo nouitio tentationẽ ſatis grauem, & ſola Dei reuelatione ſedatam. Cùm enim idem nouitius tam grauiter eſſet tẽtatus, vt à nullo hominum poſſet conſolari, & firmum cœpiſſet propoſitum recedendi, eadem nocte, qua de manè ad ſeculum redire voluit, tale ſomnium vidit: Viſum eſt ei, quia ſtaret ante oſtiũ portæ, de qua duas hinc inde conſiderauit vias exire; vna ex illis vergebat ad dexteram, altera ad ſiniſtram; vtraquetamen ducebat in ſiluam oppoſitam. Stante nouitio in biuio, cũ dubitaret quam illarum eligeret, ſenem quẽdam cominus ſtare conſpexit, cui ſic ait: Bone vir ſi noſti, oſtende mihi quæ ex his duabus vijs ſit rectior, & ad ambulandum commodior. Ad quod ille reſpõdit: Ego plenè & bene te expediam. Via hæc, quæ eſt à dextris, in nemore per breue ſpatium ſpinoſa eſt, inæqualis, lutoſa, & aſpera; poſtea ſequitur cãpus amœniſſimus, longus, planus, varijſque floribus decoratus. Via verò quæ eſt à ſiniſtris, in ſilua quidem commoda eſt, plana, ſicca, lata, & bene trita, ſatiſque delicioſa; ſed non longa, cui campus mox continuatur longus, ſcopuloſus, lutoſus, & aſperrimus, etiam ipſi viſui horrendus. Ecce totum prædixi tibi, quodcunque volueris elige. Hoc dicto nouitius expergefactus eſt, non dubitans viſionem propter ſe factam, vtpote bene ſuę tentationi congruentem. APOLLONIVS: Vellem ſcire interpretationem huius viſionis. CÆSARIVS: Via ad dexteram, vitam ſignat monaſticam & ſpiritualem; via ad ſiniſtram, vitam ſecularem atque carnalem; ſilua, præſens vita eſt, in qua more arborum homines creſcunt per ætatem, & ſucciduntur per mortem. Vtraque vita breuis eſt, ſiue monaſtica ſit ſiue ſecularis: illa in præ-

senti spinosa est, per rigorem ordinis, inæqualis per multimodam tentationem, lutosa per humilitatem subiectionis, angusta per raritatem voluntariæ paupertatis: Angusta porta & arcta via est, quæ ducit ad vitam, quæ per dexteram designata est. Campus verò longus & amœnus paradisus est, quam per multas tribulationes oportet nos introire. Econtra, vita secularis atque carnalis, quã sinistra designat, eo quòd ad sinistram Christi in se gradientes ducat cum hœdis iudicandos, in præsenti commoda est, ob carnis necessaria, plana propter prospera, sicca propter inobedientiam, lata & bene trita, eo quòd multi ambulent per eam, delicioſa propter concupiscentiam oculorũ. In hunc modum visum interpretans, à tentatione apostasiæ liberatus est, atque a pusillanimitate spiritus & tempestate. Apollonivs: Satis est mirabile, quòd Deus tam efficaciter spiritum instruit hominis dormientis. Cæsarivs: Recordor nunc cuiusdam nouitij vigilando quidem satis tentati, & per visum nocturnum, non minori virtute, ab eadem tentatione liberati.

Matt. 7.

Act. 14.

Psal. 54.

Capvt LIIII.

Alna domus est ordinis nostri in Flandria sita, cuius mentionem feci in distinctione prima, cap. 6. in hac ante non multos annos miles quidam nobilis, Gerardus nomine, de Castro Tuino oriundus, conuersus est; cumque nouitius in choro nouitiorum staret, & clamores monachorum in choro superiori super caput suum cantantium frequenter exciperet, tentari cœpit. Amplius tamen caput eius turbabatur, quotiens Alleluya cãtabatur, in illo maximè voces exaltari solent; & factus ex hoc pusillanimis, accessit ad Priorem, & ait: Domine Prior, caput meũ doleo, nec diutius tantũ clamorem super caput meũ tolerare potero. Cui Prior verba quędã consolationis impendit, sed parũ illi profuit. Nocte quadam, cùm maximè de hoc nouitius tentaretur, vidit se in somnis à quibusdã militibus, aliquãdo inimicis suis, vndique vallatum, nec aliquod refugij superesse subsidium;

fidium: cumque putaret se celeriùs esse capiendum, vel interficiendum, clamauit ad Dominũ, dicens: Domine libera me in hac hora: & circũspiciẽs, mox vidit exercitum candidatorum de longè venientem, sibiq; in auxilium properantem: signifer autem, qui præcedebat, pro signo militari Alleluia finaliter clamauit, crebrò id repetens, qua vociferatione hostes territi & dispersi, fugã inierunt, nouitium solùm relinquentes. Qui expergefactus, non solùm gauisus est se fuisse liberatũ ab eis, qui eum circundederãt in nocturna visione; sed, quod magis eum angebat, prædicta videlicet tẽtatione. Manè accedẽs ad Priorem, dixit ei satis hilariter: Rogo vos domine Prior, vt adhuc altiùs & fortiùs cantetis Alleluia super caput meum, non me amodò turbabit clamor diuinæ laudis: & recitauit ei visionem per ordinem. Ista nobis retulit sanctæ recordationis Walterus de Birbach, qui eundẽ Gerardum vidit & agnouit. APOLLONIVS: Puto etiam nonnullos monachos de apostasia tentari. CÆSARIVS: Multi de ea tentantur, & viriliter reluctantur: alij tentantur, & tam voluntate quàm opere prorsus superantur: quidam verò tentantur, & concepta voluntate, diuinis reuelationibus, siue ordinatione, ante casum reuocantur: nonnulli verò flagellis cohibentur. APOLLONIVS: De his mihi dicas exempla. CÆSARIVS: De primis & secundis, quia tentatio eorum satis est vsitata, non est necesse tibi dicere exempla. De nouissimis verò tibi dicam quod audiui.

CAPVT LV.

De Apostasia tẽtati, resipiscentes.

MOnachus quidam de Ottirburg, teste domino Philippo Abbate eius, qui hæc retulit, tentationes incurrit, vt redire proponeret ad seculum. Nocte quadam, cùm staret in choro, & mente tractaret, quãdo vel quomodo de monasterio exiret, prę tędio cantare non potuit. In laudibus verò, dum canticum sancti Abacuc psallerent, eo quòd esset feria sexta, iam dictus Abbas ad excitandum fratres circumiuit; qui cùm venisset ad monachum illum fluctuantem, & non cantaret, putans eum dormire,

se ad illum inclinauit, & versiculum, qui eadem hora psallendus erat, in aurem vigilantis fortiter clamauit,
Abac. 3. dicens: Egredietur diabolus ante pedes eius. Qua voce audita, satis territus est ille: putans Abbatem per aliquam reuelationem cogitationes suas peruersas scire, quibus tam manifestè sententia prophetica visus est respondere: nec aliter intelligés verba prophetæ, quam de se facta; timuit maledictionem eius si abiret incurrere; & diabolum itineris sui ducem habere: sicque virtute diuina reuocatus à malo proposito, stabilis factus est; & miratus est Abbas vt intellexit.

CAPVT LVI.

SAnctimonialis quædam circa principium conuersionis suæ, sicut ipsa mihi retulit, tam grauiter tentata fuit, vt doleret se veniſſe ad religionem. Reduxit ei ante cordis oculos diabolus delicias seculi, quas dimiserat; penuriã monasterij quam sustinebat, & cœpit ex hoc grauiter tentari & contristari. Quæ cùm tentationes diutius sustinere non posset, nocte quadam voti sui immemor, de lecto surgens, & de monasterio egredi volens, ad ostium quoddam, qd ad cœmiterium ducit, venit, vt transilito muro ad seculum iret. Nutu Dei factum est, vt in superiori limine tam fortiter capite impingeret, vt concusso cerebro retrorsum caderet, & diu quasi exanimis iaceret. Tandem ad se reuersa ait: Quò vis ire misera? quod diabolo debuisti, hoc exoluisti: reuertere nunc in clauſtrum, quia nõ est voluntas Dei vt vsquam vadas. Vides quam misericorditer Deus suos conseruet, nũc per somnia, nunc per quædam præsagia, nunc per flagella. Ex his satis poteris colligere, quòd quædam nouitiorum tentationes, nec non & monachorum, non verbis humanis & exemplis possint curari, sed sola diuina virtute. Hæc tibi dicta sufficiant de tẽtationibus acedię vel tristitię. Vis nunc aliqua audire exempla de auaritia? APOLLONIVS: Volo & desidero, quia hoc vitio non solùm seculares, sed & clauſtrales satis tentãtur. Vnde peto vt idem vitium mihi describens, filias eius enumeres, & sic exempla subiungas.

CAPVT

CAPVT LVII.

CAESARIVS.

AVaritia est gloriæ seu quarumlibet rerum insatiabilis & inhonesta cupido. Hoc vitium alio nomine vocatur philargyria. Videtur tamen inter hæc duo aliqua esse differentia, quia auaritia est immoderatus appetitus habendi omnium rerum; Philargyria verò per quam singulari appetitu pecuniæ colligendæ frena laxantur. Auaritiæ autem filiæ sunt fallacia, proditio, perjuria, inquietudo, violētia, contra misericordiam obdurationes cordis. Auaritia in duobus consistit, in acquirendo scilicet, & retinendo; de cuius malitia per Salomonem dicitur: Conturbat domum suam, qui sectatur auaritiam. Dominus volēs Zachariæ ostendere vnde maximè procederent mala mundi, ostendit ei amphoram, per cuius amplum os intelligeret cupiditatem. Ipsa in eodem propheta dicta est oculus in vniuersa terra. Secūdum Apostolum: Radix omnium malorum est auaritia. Per eam non solùm tentātur personæ seculares, sed etiam spirituales. Iacob regredientem ad terram natiuitatis suæ, secutus est Laban, volens eum retinere; quem cùm retinere non posset, ait: ad tuos ire volebas, cur furatus es deos meos? Iacob, qui interpretatur luctator vel supplantator, significat virum monasticum, qui esse debet supplantator vitiorum: Laban verò, qui sonat cādidus, designat mundum. Contingit frequenter, vt aliquis mundum per conuersionem deserat, nec tamē conuersus ab auaritia cor suum cohibeat: hunc iustè mundus insequitur & dicit: Desiderio erat tibi domus patris tui, id est, patria cœlestis, cur furatus es Deos meos? ac si dicat: Cur sectaris auaritiam? de auro & argento, quod religiosi satis appetunt, idola fiunt. Non ergo sine causa auaritiam, idolorum seruitutem vocat Apostolus. Rachel, quæ interpretatur videns Deum, anima est religiosi, quæ dum mundi huius diuitias cōcupiscit, quasi idola sub stramentis abscondit. Omnia enim corporis necessaria, quæ monachis regula concedit, quia vilia sunt, strameta dici possunt. APOLLON.

De Auaritia.

Prou. 15.

Zach. 5.

Ibidem.

1. Tim. 6

Gen. 31.

Colos. 3.

Sæpe ordo noſter à ſecularibus de auaritia iudicatur.

Religioſis ſæpe falsò tribui auaritiam.

Cæsarius: quod illi auaritiam, hoc nos dicimus eſſe prouidentiam: omnes hoſpites ſuperuenientes, ex mandato regulę tenemur ſicut Chriſtum ſuſcipere, quibus ſi negaretur hoſpitalitas, qui modò ordinem iudicant de auaritia, tunc fortè ampliùs eundem iudicarent de impietate & immiſericordia. Penè nulla domus eſt ordinis, quæ nō ſit obligata debitis, tum propter hoſpites & pauperes, tū propter eos, qui quotidie conuertūtur, & ſine ſcandalo repelli non poſſunt. Vt enim diſpēſatores noſtros excuſem, non de toto, ſed de tanto, ſæpe hac neceſſitate oportet illos, velint nolint, auere. Quanta pœna vitium auaritiæ in præſenti ſiue in futuro plectatur, vel quanta gloria & fructu diuitiarum cōtemptus in præſenti etiam remuneretur, quibuſdam tibi oſtendam exemplis. Magna erit eius gloria in futuro.

Caput LVIII.

Auaritia punita in hac vita.

Miles quidam Cæſarius nomine, de proxima villa Wintere oriundus, fratrem habuit carnalem nomine Herminoldum, Bonnenſis eccleſiæ Decanum; iſte eidem Cæſario accommodauerat de pecunia eccleſię 20. marcas Colonienſis monetę. Mortuo Decano, Præpoſitus & fratres militem, quia pecuniam ſibi commodatam reddere recuſauit, imò, quod deterius erat, omnino negauit, & quia illū teſtibus conuincere non potuerunt iurare cōpulerūt. Miles verò, ſtimulatus auaritia, iurauit & pejerauit, equū aſcēdit & abijt, ſed manū Domini effugere non potuit. Cùm autē cōpleſſet medium viæ, ire volens ad domum ſuam, procedere non potuit. Nam propter auaritiam, quę radix eſt omnium malorum, Dominus greſſum illius in terra fixit, & quia mentitus fuerat, linguę eum officio priuauit. Sentiens ſe ille iuſto Dei iudicio non poſſe loqui, neque procedere, vel ſaltem Bonnam redire, ſanctum Abraham patriarcham, qui tunc ei in mentem venit, ſatis deuotè inuocauit, dicens: Sancte Abraham, ſi tuis meritis cum officio linguæ greſſum recepero, mox Bonnam reuertar, &

Periuriū punitur. 1. Tim. 6

fratribus

fratribus suam pecuniam restituam. Statim vt hęc vouit, loqui cœpit, gressumque recepit, pecuniam reddidit, & de perjurio pœnitentiam egit. Hæc idem Cęsarius retulit Abbati nostro, vir quidem simplex, & satis bene morigeratus, obijtque nouitius in domo nostra. APOLLONIVS: Si Deus adeò durè punit auaritiam in personis secularibus, puto quòd multo acriùs illam puniat in claustralibus. CÆSARIVS: Verum est, maximè vbi filię adsunt, fallacia scilicet, & fraus, violentia, & contra misericordiam induratio cordis.

CAPVT LIX.

Auaritia religiosorum punita. Prou. 11.

CEllerarius quidam ordinis nostri tentatus auaritia, viduam quandam defraudauit, immemor parabolæ Salomonis: Conturbat domum suã, qui sectatur auaritiam. Dominus verò non immemor vindictę, anno eodem totum penè vinum, quod monasterio creuerat, ita deterioravit, vt nullius esset saporis vel coloris. Sentiens Abbas tantam plagam non esse sine causa, virginem Christi Azelinam, quę temporibus meis Colonię fuit, vt sibi a Domino causam illius flagelli peteret reuelari, humiliter exorauit. Quod cũ feciſſet, responsum est ei, quia propter fraudẽ esset Cellerarij sui, quã in talẽ viduã exercuerat; & adjecit Dominus: Adhuc eum tangam vna plaga maiori. Quod factũ est ita: eodem enim anno, miles quidam omnem penè annonam monasterij incendit in horreis, sicque plaga cessauit. APOL. Cùm Deus valde sit misericors, quid est q̃ propter vnius hominis fraudẽ omnem puniat congregationem? CÆSARIVS: Sicut legitur in Iosue, propter auaritiam Achan, qui de anathemate Iericho tulit, in omnẽ populũ ira Dei desæuit: nã sicut Deus misericors est, ita & iustus est. Si propter vnius meritũ sæpe multitudini parcit, quid miraris, si dictante eius æquitate, aliquando propter vnius delictum multos punit? APOLLONIVS: Si hęc ita se habent, videtur mihi vtile subiectis, & necessarium prælatis, vt frequenter officiales suos moneant, ne alicui fraudẽ inferãt, ne fortè per hoc flagellũ cõtra se iudici *Iosue 7.*

porrigant. CÆSARIVS: Verum dicis, quia modicum fermentum totam massam corrumpit. Non solũ Deus punit si instinctu auaritiæ dãna alijs inferamus, imò etiam si nostra auarè retinendo egentibus non impertiamur, vel exhibita immisericorditer ante tepus subtrahamus. 1. Cor. 5.

CAPVT LX.

IN Brabantia domus est ordinis nostri, quæ Vilarium dicitur, in qua hospitibus & ægenis multa bona sæpe exhibita sunt, & adhuc quotidie exhibentur. Hoc anno, cùm essent in eadem prouincia tempora cara, fratres eiusdem cœnobij summam annonæ suæ taxantes, &, sicut mos est humanæ infirmitati, defectum timentes, ex diabolica vt patuit tentatione, subsidium quod pauperibus satis largiter impendere consueuerant, vsque ad messem subtrahere consilium sunt. Eadem nocte, sicut retulit nobis quidam monachus, de eadem domo veniens, piscina, quæ erat extra claustrum, erupit, & per diuersas se diffundens officinas, grauiter illos damnificauit. Quod fratres, vtpote viri iusti & timorati, peccatis suis & maximè cõceptæ auaritiæ in pauperes deputantes, mutato consilio, sicut antè beneficia illis solita impenderunt. APOLLONIVS: Vellem nunc aliqua audire exempla de pœna auaritiæ in vita futura. CÆSARIVS: Hoc differendum est vsque ad distinctionem duodecimam, in qua tractandum est de pœna & gloria mortuorum. Interim tibi dicam quædam exempla contra auaritiam, vt cognoscas quantum boni, quantúmve gloriæ consequantur hi, qui ab auaritia tentati, superati non fuerint.

CAPVT LXI.

Auaritiæ repugnãtes remunerati.

ABBAS quidam nigri ordinis, sicut retulit mihi quidam Abbas de ordine nostro, venit ad Abbatem quendam Clareuallis, dicens illi: Domine Abbas, date mihi falcem, & ego dabo curuum vobis baculum. Ille, quid facere vellet statim intelligens, virum suscepit, habitum mutauit, & quia hominem prudentem eũdem esse considerauit, non multo

pòst domui cuidam ordinis nostri Abbatem eum prę-fecit. Eodem tempore domus illius fratres, pro quibusdam possessionibus cum quibusdam personis secularibus contenderunt: ventilata est causa coram iudicibus, & data est sententia pro Abbate & fratribus. Postea Cellarius Abbati secretè dicebat: Domine bene hodie placitauimus; sciatis tamē, causam nostram non ex omni parte fuisse iustam. Audito hoc verbo, Abbas satis turbatus est, tacuit tamen. Sequenti die capitulum intrauit, Cellarium proclamauit & depo-suit, eo quòd auaritiæ suæ consulens, suppressisset veritatem, & misso pro aduersarijs nuntio, ait illis: Boni homines, bona vestra vestra sint, ego a die hodierna non repetam illa: qui cū gaudio recedentes ita in Abbatis simplicitate & iustitia ędificati sunt, vt compuncti ocyùs redirent, & bona pro quibus diu contenderant, grato animo monasterio libere conferrent; quę cùm non consentiret Abbas recipere, responderunt: Domine, quicquid nostri iuris fuit in his bonis, remittimus, quod ad nos pertinebat, Deo in eleemosynam offerimus. Tunc primùm Abbas acquieuit suarecipere, magis claustrum suum ædificans sua simplici iustitia, quam Cellerarius sua astuta auaritia. Similè penè audies de domino Petro Abbate Clareuallis, in dist. 6. cap. 11. Viri iusti multum detestantur auaritiam, sicut audies in sequenti capite.

CAPVT LXII.

APud monasterium sancti Chrysanthi Scholasticus quidam fuit, vir magnæ prudentiæ atque scientiæ, natione Gallicus, nomine Vlricus, cui cùm redditus Scholasteriæ non sufficerent, necesse erat vt debitis obligaretur. Quidam ex fratribus Steinveldensis monasterij Præmonstratensis, eo quòd virum magnæ literaturæ illum conspiceret, frequenter monuit, vt ad domum suam gratia conuersionis se transferret. Tādem ille diuinitus inspiratus, in hæc verba respondit: Pecuniam aliquantulam debeo, soluite illam, & veniam ad vos. Quod cùm intellexisset, Præpositus prædicti monasterij pecuniam li-

bentissimè soluit, & Scholasticus statim habitum suscepit; qui non multo pòst eiusdem cœnobij factus est Præpositus; nondum enim in ordine Præmonstratensi erāt Abbates. Sciens ille cum officio animas se regendas suscepisse, non pecora, vel possessiones, operam dabat extirpandis vitijs, non pecunijs congregandis, sciens auaritiā radicē esse omnium malorū & vitiorū. Habebat autem viuum Cōuersum, in administratione exteriorum, ita scioculum & circumspectum, ita solicitū & perfectū, vt omnia per manus eius trāsirēt; & curtibus ecclesiæ, quæ necessaria erāt, tā in aratris, quàm in pecoribus siue expensis, ipse quasi solus vniuersa prouideret. Omnia ipse erat, omnia disponens, nihil negligens, agrum agro copulans, & vineam vineæ coniungens. Præpositus ista considerans, & in scripturis legens: Nihil auaro esse scelestius, die quadam Conuersum eundem ad se vocans ait: Nosti Barbate quare venerim ad ordinem? Quia non bene exprimere potuit theutonicum idioma, habere non potūit verba ornata, & ideo quicquid loquebatur Conuersis, videbatur esse peruersum atque distortum. Respondit Conuersus: Non noui Domine. Tunc ille, Ego dicam tibi: Ad hoc veni, vt peccata mea in hoc loco defleam. Quare ergo tu venisti? Respondente eo: Domine simili de causa; ait Præpositus: Si venisti peccata defiere, formam debueras pœnitentis tenere, hoc est, vt frequenter sis in oratorio, vt vigiles, vt ieiunes, Deumq; pro peccatis tuis iugiter exores. Non enim pœnitentis est, vt tu facis, vicinos suos exhæreditare, & densum lutum contra se congregare. Ad hæc Conuersus respondit: Domine, bona illa quæ comparo, agris vel vineis Ecclesiæ nostræ continuantur. Et Præpositus: Bene, cū illa fuerint empta, necesse est vt emas etiam illa, quæ emptis coniunguntur. Nosti quid dicat Isaias? Væ, inquit, qui coniungitis domum ad domum, & agrum agro copulatis. Nunquid habitabitis vos soli in medio terræ? Tu verò auaritiæ tuæ nullum terminū ponis. Cū omnia, quæ in hac prouincia sunt, a te fuerint cōparata, flumen Rheni pertrāsibis pede: deinde

1. Tim. 6.

Eccl. 10.

Habac. 2

Isaiæ 5.

deinde procedes vsque ad montana; nec sic quiescas, donec peruenias ad mare. Puto quia ibi gradum sistes, eo quòd pelagus sit latum & spacioſum, gressus autē tuus strictus. Mane ergo in clauſtro tuo, frequenta oratorium tuum, vt die noctuque possis peccata tua deplangere: expecta pauliſper, & habebis satis terræ subtꝰ te, & supra te, & intra te; quia puluis es, & in puluerem reuerteris. Hæc audiētes quidā ex fratribus se- *Geneſ. 3.*
nioribus, dixerūt: Domine, domine, ſi Conuerſus iſte fuerit amotus, domus noſtra ſubſiſtere nō poterit. Ad quod ille reſpondit: Melius est vt domus pereat, quam anima, & non acquieuit petitioni eorum. APOLLONIVS: Iſte fuit verus paſtor, ſciens oues ſibi commiſſas non corruptibilibus auri & argenti fuiſſe redemptas, ſed pretioſo ſanguine agni immaculati. CÆSARIVS: Hoc ſatis in eius verbis & actibus claruit. Nam tempore illo, quo Reinoldus factus eſt Coloniæ Archiepiſcopus, & eſſent Epiſcopij redditus obligati, corteſque deſolatæ, ſuaſum eſt ei, vt ex diuerſis domibus ordinis Ciſtercienſis diœceſis ſuæ, Conuerſos fideles atque prouidos accommodaret, qui & cortibus præeſſent, & annuos redditus ſua induſtria reformarent. Qui cùm conſilio tali acquieuiſſet, & tam ex Campo quàm ex Monte, domibus religioſis, Cōuerſos aliquos collegiſſet, ſuaſum eſt ei, vt etiam prædictum Conuerſum aſſumeret. Pro quo cùm honeſtum miſiſſet nuntium, & ille ex parte Epiſcopi ſalutaſſet Præpoſitum, adiecit: Dominus meus Archiepiſcopus modicam petitionem petit a vobis, quam ei negare non debetis. Cui cùm Præpoſitus reſpondiſſet: Nō eſt domini mei rogare me, ſed præcipere; ſubiunxit ille: Petit obnixè, vt talem Conuerſum ad tales vſus ei accommodetis. Ad quod verbum Præpoſitus ſatis humiliter, & conſtanter, ac manſuetè reſpondit: Habeo ducentas oues in tali grangia, in alijs verò tot, & tot; ſimiliter boues & equos, dominus meus tollat ex illis quātum voluerit. Conuerſum verò animæ meæ commiſſum ad tales vſus nō habebit. Ego autē nō de ouibus & bobus, ſed de cōmiſſis mihi animabus, ſummo *1. Pet. 1.*

paſtori

pastori in die iudicij rationem redditurus sum, & non concessit ei. Reliquit & aliud liberalitatis suę indiciũ, contra auaritiam religiosorum vtile satis exemplum. Die quadam, antequam amotus esset præfato modo supradictus Conuersus ab administratione sua, Præpositus ad vnam grãgiarum suarum venit, in qua pullum equinum pulchrum satis vidit, de quo iam dictũ fratrem, cuius esset, vel vnde veniret, interrogauit. Cui cùm Conuersus respondere, talis homo bonus & fidelis amicus noster moriens, eum nobis legauit. Ait propositus: Vtrùm ex deuotione, vel ex aliquo iure legauit eum? Respõdit Conuersus: Ex decessu illius emersit; nam vxor eius, eo quòd esset de familia nostra iure curmediæ illum obtulit. Tunc ille mouẽs caput, respondit pium verbum: Quia bonus homo & amicus noster fidelis erat, idcirco vxorem eius spoliasti? Redde ergo feminę destitutę equum, quia rapina est, aliena rapere vel retinere, tuus enim antea non fuit. Quia idem Præpositus vir prudens erat, pro negotijs monasterij egrediens, secum iuuenes minùs libenter ducebat; nouerat enim hoc eis non expedire, propter tentationes diabolicas. Die quadam, cùm vnum ex adolescentibus secum adduxisset, & simul equitantes, nescio quid vel vnde conferrent, obuiam habuerunt iuuenculam formosam; quam cùm ex industria equum suum retrahendo Præpositus salutasset officiosissimè, stetit illa, & inclinato capite resalutauit eum. Cùm paululum processissent, volens Præpositus tentare iuuenem, ait: Puella ista videbatur mihi multum formosa fuisse. Cui cùm ille diceret: Credite mihi domine, & hoc ipsum visum est mihi; respõdit Præpositus: Vnum tamen deformat eam, scilicet quòd monocula est. Respondit iuuenis: Verè domine vtrumque oculum habet; ego enim satis diligenter consideraui eam. Tunc motus Præpositus ait: Et ego considerabo dorsum tuum; tantæ debueras esse simplicitatis, vt vtrùm esset mas vel femina scire non posses. Reuersus verò ad monasterium, dixit senioribus: Vos domini quandoque arguitis me, quòd mecum non educam iunio-

res, &

res, & exponens eis causam, prædictum iuuenem duriùs arguit, atque castigauit. Tantę autem erat literaturæ, vt tempore quodam pro negotio ordinis sui Cistercium pergens, in capitulo generali faceret sermonem. Hæc mihi retulit quidam ex senioribus domus illius. APOLLONIVS: Contingit frequenter, vt potentes viri pecunias siue possessiones titulo minùs iusto à suis subditis obtineãt, & ex eis domus religiosas ædificent; licétne religiosis recipere huiusmodi eleemosynas scienter? CAESARIVS: Quicquid conscientiam remordet, conscientiã pollut. Scias tamen hoc quandoque fieri iusto Dei iudicio, sicut subiecto doceberis exemplo.

CAPVT LXIII.

Ex bonis alienis monasteriũ fundare.

VIR quidam potens & nobilis, in terra sua domum ordinis nostri construere desiderans, cùm locum religioni congruum inuenisset, habitatores eius partim pretio, partim minis ejecit. Abbas verò, qui ad eundem locum missurus erat conuentum timens Deo non placere, tali modo pauperes à suis possessionibus alienare, orauit Deũ, vt sibi super hoc suam dignaretur voluntatem reuelare. Et non est permissus vir ille iustus de hac re diu turbari. Nam die quadam, cùm esset in oratione, huiusmodi vocem audiuit: Dedisti hæreditatem timentibus nomen tuum. *Psal. 60.* Qui surgens, mox intellexit per vocem propheticam cælitus demissam, voluntatis esse diuinæ, vt homines indeuoti de eisdem possessionibus ejicerentur, & viri timorati, Deumque laudantes ibidem locarentur. Sic legitur Dominus terram Chananæorum, & reliquarũ immundarum gentium dedisse filijs Israël. *Iosue 12.* Non tamẽ ista trahenda sunt in exemplum, quia omnis auaritia, omnisque iniustitia, à religiosis detestanda est. APOLLONIVS: Tanto amplius in talibus scandalum vitandum est, quia seculares non libenter claustrales habent vicinos.

CAPVT

CAPVT LXIIII.

Multitudo domonasteriorū exoptanda.

DVM conuentus noster à Domino Philippo Archiepiscopo super mōtem Stromberg vocaretur, quidam homines prouinciales hæredibus suis timentes, illum arguerunt. Quibus ipse respondit verbum bonum, verbum sanctū: Vtinam, inquit, esset in qualibet villa diœcesis meæ conuentus iustorū, qui & Deū iugiter laudarent, & tam pro me quā pro mihi commissis orarent; puto quia tunc melior multo esset status ecclesiæ meæ, quàm modò sit: nulli nocerent, cùm multis prodessent; aliena non rapiunt, cùm sua omnibus impertiantur.

CAPVT LXV.

Ex eis pauperes aluntur.

EO tempore, quo fames illa validissima, quæ anno Dominicæ incarnationis 1197. fuit, & plurimos extinxit, domus nostra, licèt tunc temporis pauper fuerit ac nouella, multis subuenit, sicut dixerunt hi, qui numerum inopum ante portam considerauerunt: aliquando vna die mille quingentis eleëmosynæ datæ sunt. Dominus Geuardus, tunc Abbas, singulis diebus ante messem, in quibus carnibus vti licebat, bouem vnum in tribus caldarijs, cum oleribus circunquaque collectis, coqui iussit, & cum pane per singulos pauperes diuisit. Simile factum est de omnibus alijs pulmētarijs, sicque per gratiā Dei omnes pauperes superueniētes vsque ad messem sustentati sunt. Et, sicut audiui deore iā dicti Geuardi Abbatis, cū timeret ne fortè annona pauperum ante tēpus deficeret, & pistorē pro eo, quòd panes nimis magnos faceret, argueret, respōdit ille: Credite mihi domine, in pasta valde parui sunt, & in fornace crescunt, parui immittuntur, & magni extrahuntur. Retulit mihi idē pistor, frater scilicet Cōradus Rufus, qui adhuc viuit, quia non solùm panes in fornace, imò etiam farina creuerit in saccis & in vasis, ita vt pistores omnes mirarentur, nec non & pauperes, qui inde nutriebantur. Dicebant enim: Domine Deus, vnde venit omnis annona ista? Eodē anno diues dominus, charitatē seruorum suorum etiam in hac vita per centuplum remunerauit.

Eleemosyna ditat largientem, etiam in temporalibus.

nerauit. Nã magister Andreas Spirensis per pecunias, quas in curia Frederici Imperatoris, nec nõ & in Græcia cõgregauerat, magnũ allodiũ in Blitirsdorp emit, & nobis in eleemosynam dedit. Vnde talis voluntas, nisi à Deo?

CAPVT LXVI.

EOdem tempore domus in Hemmenrode, mater nostra, non minorem charitatem, imò tãto maiorem, quanto ditior fuit, pauperibus exhibuit. Tanta enim fames pauperes premebat, vt mulieres pregnantes ante portam in nemore pariendi tempora implerent. Christus verò non immemor promissi: *Luc. 6.* Date, & dabitur vobis, quia largierant in dando, largam illis misit eleemosynam, Gerardus enim Præpositus sancti Simeonis in Treueri moriens, circa ducẽtas libras argenti illis legauit, ex quibus centum ad portam in vsus pauperum sequestrauit. Portarius centum libras suas recipiens, non ex eis vineas, vel agros, sed totidem maldra siliginis apud Confluentiã comparauit, quibus satis sufficiẽter, vsque ad messem, pauperes sustentauit.

CAPVT LXVII.

REtulit mihi frater Godeschalcus de * Fulmensteine, monachus noster, post eadem cara tempora, Cellerarium quendam ordinis nostri de Westphalia occurrisse sibi; quem cùm interrogasset, quò festinaret; respondit ille: Ad concambium, ante messem, ob necessitatem pauperum, pecora nostra occidimus, calices & libros nostros oppignorauimus; modò Dominus misit nobis hominem, qui nobis tãtum auri dedit, vt ei quantitas in duplo erogatis respondeat; vnde vado illud cambire pro argento, vt ex eo pignora nostra possim redimere, & greges reparare. Tria hæc exempla dicta sunt contra illos, qui viros claustrales iudicãt de auaritia. APOLLONIVS: Nũc primum intelligo quid sit, Date, & dabitur vobis. CÆSARIVS: Non intelliges perfectè, nisi in futura vita quãdo pro terrena substantia, quam pro Christo dimisisti, siue pauperibus in illius nomine dedisti, recipies *Luc. 6.*

* *Aliàs Vvolmũsteine.*

regnum,

regnum, quod paratum est electis ante cōstitutionem mundi. In illa die, filius hominis tibi cum cæteris electis tuum enumerabit datum, & tu eius recipies promissum. Quid enim dicet? Esuriui, & dedisti mihi māducare, & cętera, quę ibi sequuntur. Viri tamen perfecti cum Domino iudicabunt. APOLLONIVS: Si tanta bona sequuntur eleemosynā, væ illis, qui in hoc breui tempore sectantur auaritiam. CAESARIVS: Duo illa verba Domini, scilicet, Date, &, Dabitur vobis, reuocant memoriæ meæ rem gestam, his qui hospitalitatem exercent pro exemplo satis necessariam.

Mat. 25.

CAPVT LXVIII.

De, Date & dabitur vobis

ABbas quidam, vt puto de ordine nigro, sicut ex relatione cuiusdam Abbatis ordinis nostri didici, hospitalis erat valdè, & circa pauperes multum misericors. Et quia in operibus misericordiæ feruens fuit, tales dispensatores domui suæ ordinare studuit, qui non eius feruorem impedirent, sed magis incenderent. Quanto plures hospites suscepit, quanto plus charitatis pauperibus exhibuit, tāto illi & domui eius Dominus amplius benedixit. Post cuius mortem successor eius stimulatus auaritia, pietatis officialibus amotis, & eis quos tenaciores nouerat institutis, ait: Prædecessor meus nimis erat dapsilis & indiscretus, eius officiales nimis prodigi, sic ordinare debemus expensas monasterij atque temperare, vt si fortè seges nostra grandinata fuerit, & tempora cara emerserint, habeamus vnde pauperibus subueniamus. Huiusmodi verbis auaritiam suam pallians, hospitalitatē prorsus exclusit, & consueta beneficia pauperibus subtraxit. Charitate subtracta, proficere non potuit monasterij substantia: imò in breui ad tantam deuenerunt paupertatem, vt vix haberent quod fratres manducarent. Die quadam vir quidam venerandæ canicieі venit ad portarium, quæsiuit hospitium, quem ille quidem clanculò & cum timore collegit, atque hospitalitatis officia, pro posse & tempore, illi exhibens, adjecit: Non te scandalizare debet bone vir, quòd tam negligenter te procuro, quia necessitas in causa est;

aliquando

aliquando vidi talem statum huius monasterij, vt si veniſſet Epiſcopus, cum magna charitate & abundantia fuiſſet ſuſceptus. Reſpondit ille: Duo fratres expulſi ſunt de monaſterio iſto, niſi illi duo fuerint reuerſi, nunquam bonus erit ſtatus eius; vnus eorum vocatur Date, & Dabitur vobis alter vocatur, ſicque ab oculis eius receſſit. APOLLONIVS: Puto aliquam fuiſſe perſonam angelicam, per quam Dominus primam fratrum illorum reuocare voluit charitatem. CÆSARIVS: Portarius, cùm eſſet laicus, nomina eadem retinuit, Abbati & fratribus audita recitauit. Reſumpta eſt hoſpitalitas, & cœpit eis mox Dominus benedicere vt priùs. APOLLONIVS: Quid ſentiendum eſt de illis, qui hoſpites colligunt, & eleëmoſynas tantùm faciunt propter gloriam inanem? CAESARIVS: Tales dando ſua peccant, & nihil aliud recipiunt, niſi quod quærunt, ſcilicet laudem humanam. Alij ſua Chriſto dant tantùm propter vitam æternam, & hos Dominus non deſerit in præſenti. Quidam verò propter vtrumque, videlicet vt in præſenti ditiores fiant, & in futuro habeant vitam æternam. Et iſtos Dominus ſæpe duplici mercede remunerat, hîc per bona temporalia, in futuro per bona æterna. Nonnulli verò ſunt, qui etiam pauperes ſua Chriſto largiuntur, & dum cœperint ab ipſo ditari, tunc ex diabolica tentatione ampliùs tentati, manum ſuam retrahunt, egeſtatem timentes. APOLLONIVS: De hoc dicas exemplum.

CAPVT LXIX.

CAESARIVS.

NON eſt diu quòd femina quædam, adhuc fortè viuens, & in quadam ciuitate manens, in qua Abbates noſtri, euntes ad generale capitulum, hoſpitari ſolent, plures ex eis lucri ſui cauſa hoſpitio ſuſcepit. Sentiens ſibi illa ad ingreſſum illorum benedici, fœnum illis gratis dedit, deinde pabulum: quanto plus dabat, tãto plus habuit. Et cùm hoſpitio ſuorum meritis & oratione iã diues facta eſſet, boniſque omnibus abundaret, cœpit defectum timere, & dicere intra ſe: Non potes diu ſuſtinere tantas

expensas, modò cõtrahe manum, ne fortè paupertatẽ incurras. Mira res, mox vt hospitibus stipẽdia consueta negauit, & Dominus illi manum subtraxit; non enim in domo illa frater Dabitur, habitare poterat, de qua germanus eius Date, expulsus erat. Eadẽ ad se reuersa, cum se egere conspiceret, de omissione pœnitentiam egit; & priora resumens opera, iterum ditari cœpit.

Caput LXX.

Apollonius.

Mat. 13. NOsse vellem, quomodo intelligendum sit quod Christus ait: Omni habenti dabitur: ei autem qui non habet, etiam quod habet, auferetur ab eo. Caesarius: Ei qui habet gratiam hospitalitatis, & charitatiuè, bonoque animo, & hilari vultu hospites suscipit, atque libẽter pauperes introducit, Domino procurante dabitur ei in præsenti tãtum, & nonnunquã, vt suprà dictum est, centuplum, & abundabit, & in futuro vita æterna. Qui autem gratiam hospitalitatis & eleemosynę nõ habet, ita vt inuitus pauperes, hospitesque videat & recipiat, atque cum malo animo & murmure hoc ipsum, quod negare non potest, impendat, huic iusto Dei iudicio hoc ipsum q̃ habet in substantia tẽporali, vel in seipso deficit, vel ab alijs rapitur atque distrahitur, nec fideliũ eleemosynis augetur. Apollonius: Satis placet expositio ista, & hoc propter exempla præcedentia. Caesarius: Frequenter cõtigit, vt clausurales propter Christum largi locupletentur, & contra ipsius mandatum tenaces depauperẽtur. De vtroque subiungam exemplum.

Caput LXXI.

IN Meinvelt prouincia diœcesis Treuerensis situ est quoddam cœnobium nigri ordinis, quod Lacus dicitur, nomen habens à re, personis possessionibusque pollens, & in religione cæteris terræ nostræ cœnobijs ampliùs florẽs. Ad hoc die quadã Saxo quidã hospitandi gratia diuertit, qui multũ charitatiuè illic susceptus, ædificatus receſſit. Non multo pòst, dies

diues quidam in Saxonia amicus eius in extremis agens, cùm testamentum suum illo præsente faceret, ait: Vellem aliqua legare pro anima mea, si scirem in quo loco optimè esset locatum. Cui ille respondit: Iuxta Coloniam claustrum quoddam est valde religiosum, in quo veraciter sunt homines Dei in hospitalitate, me teste, præcipui. Nusquā poteritis eleemosynā vestrā melius, & animæ vestræ locare vtilius, quā in eodē loco. Ad eius consilium Saxo, vt puto, quadraginta marcas argenti legauit, & decessit. Missa est per seruum pecunia Coloniam, & quia status diœcesis Colonien sis propter schisma, quod erat inter Ottonem & Philippum Reges, malus fuit, pecuniam ibi reliquit, & ad Lacum pedes veniens, Abbati rem per ordinem retulit; qui misso Cellerario, pecuniam ibidem recepit. Hæc mihi sunt relata à quodā religioso Conuerso ordinis nostri.

CAPVT LXXII.

EIusdem ordinis cella quædam in episcopatu Colonien si sita est, quam nominare nolo propter tempus, quam Præpositus tam tenax regit, vt neminem sponte sua hospitio secundùm regulam suscipiat, cùm tamen satis abundet. Episcopus verò, qui & aduocatus eiusdem cellæ est, sciens hominem pecuniosum esse & inhospitalem, semel vel bis in anno cum plurimo equitatu & multitudine militum hospitatur apud ipsum, in quorum receptione tātum expendit Præpositus, quantum sufficere posset ad susceptionem hospitum totius anni. Alijs verò monasterijs, multo ditioribus, idem Episcopus parcit, & sua largitur, vt impleatur prædicta sententia Saluatoris: Omni habēti dabitur & abūdabit, ei autē qui nō habet, etiā q̄ habet auferetur ab eo. APOLLONIVS: Satis mihi dictū fateor, tam verbis quā exēplis, contra auaritiā; nunc precor, vt idem facere non pigriteris cōtra gulam. CÆSARIVS: Priùs expedire te debeo de gula quid sit, quæ sint eius filiæ, & quā periculosa sit illius tentatio, si ei cōsensus adhibeatur, corpori & animæ, & quibusdam tibi hoc ostendere testimonijs. *Mat. 13.*

CAPVT LXXIII.

De Gula

GVla est solius corporis causa immoderatus & illecebrosus comedendi bibendique appetitus. Huius filiæ sunt, immunditia, scurrilitas, inepta lætitia, multiloquium, hebetatio sensus circa intelligentiã. In gula sunt quinque gradus peccãdi, primus est cibos pretiosos & delicatos exquirere, secundus curiosè prępărare, tertius ante tẽpus sumere: quartus nimis auidè, quintus in nimia quantitate. Gula primus homo victus in paradiso succubuit: hæc Esau primogenita surripuit: gula Sodomitas ad peccatum maximum incitauit; ipsa filios Israël in deserto prostrauit; Adhuc escæ eorum erant in ore ipsorum, & ira Dei ascendit super eos. Iniquitas Sodomæ fuit saturitas panis & abundantia. Homo Dei, Abdo scilicet, missus in Bethel, propter comestionem à leone occiditur. Diues, qui epulabatur quotidie splendidè, in inferno sepelitur. Nabuzardan princeps coquorum, id est gula, Ierusalem destruit. Vides quanta sint pericula in illa? Accedant & testimonia; ait Salomon: Væ terræ, cuius principes manè comedunt. Item: Omnis labor hominis in ore eius, sed anima eius non replebitur. Et in Euangelio Dominus: Videte ne corda vestra grauentur in crapula & ebrietate. Item Apostolus: Honestè ambulemus, non in comessationibus, &c. Prima Christi tentatio à diabolo per gulam facta est: vnde Hieronymus dicit: In pugna Christi, priùs agitur cõtra gulã ieiunãdo, per quã victus est primus homo. Quàm valida & importuna sit nobis vitij huius tentatio, quibusdam recentiori tempore gestis pandam exemplis. Ordinem etiam, in quantum potero, nec nõ & modum supradictarum tentationum Adæ scilicet, Esau, & reliquorum, qui illic enumerati sunt, seruare studebo.

Genes. 3
25.13.
Psal.77.
Ezec.16.
3.Re.13.
Luc. 16.
4.Re.25.
Ecc.10.6
Luc. 21.
Rom.13.
Matt. 4.

CAPVT LXXIIII.

Gulæ tẽtatio quã importuna.

COloniæ in maiori ecclesia Decanus quidam erat natione Sueuus, vir diues, prudens, & honestus, in consilio Frederici Imperatoris satis acceptus. Hic cùm in pomario suo pomum nouellam planta-

plantatam haberet, & iã flores in poma profeciſſent, præcepit omni familiæ ſuæ, ſub interminatione gratiæ ſuæ, nec non & pœnæ, ne aliquis aliquod ex eiſdem pomis, quæ pauca erant, ante maturitatem carperet, probare volens eius primitias. Cumque omnes præceptum illius cuſtodirent, ſcholaris quidam nomine Conradus, cognatus eius, & per ipſum in eccleſia ſancti Andreæ in canonicum promotus, poma eadem videns & deſiderans, patrui præceptum neglexit, vnum tantùm, vt puto, de pomis tulit, & comedit. Quod cũ Decanus intellexit, tanta ira & odio exarſit in illum, vt dilectum ejiceret, nec ab aliquo poſſet induci, vt cũlpam ei ignoſceret, & quem multum cogitauerat diuerſis ſtipendijs ditare, ab illo die, in quantum potuit, depreſſit. Ego eundem Conradum bene noui, & erat Cantor præfatæ eccleſiæ. Satis, vt vides, tentationis pueri huius pœna, concordat cum pœna Adam: ille propter pomum eiectus eſt de paradiſi delicijs; iſte de domo auunculi ſui atque diuitijs. APOLLONIVS: Cùm Adam in poteſtate haberet omnes fructus paradiſi, mirum quòd ab vna ſe arbore continere non potuit. CÆSARIVS: Multi temere Adam iudicant de inobediẽtia, pomi vilitatem attendẽtes, & vim tẽtationis non cõſiderantes, ſicut ſubiecto probabitur exemplo.

CAPVT LXXV.

Adamũ ob trãſgreſsionẽ temere iudicantes arguuntur.

QVidam paterfamilias ſeruum habebat fidelem & vtilem, omnium rerum ſuarum diſpẽſatorem: contigit vt diequadam ſermo eſſet de inobedientia Adæ inter eos de eſu pomi cõtra præceptũ Domini; & ſeruus indignando illius incõſtantiæ diceret: Vt taceam de Deo, ſi mihi tam diſtrictè aliquid à vobis præciperetur, nunquam tranſgreſſor efficerer. Tacuit tunc Dominus, & poſt dies aliquot, cũ ille minùs ſibi caueret, nec ſermonem cõtra Adam prolatum in memoria haberet, pixidem ei clauſam, ſed non firmatam porrexit, dicens: Pixidem iſtam cuſtodiæ tuæ cõmendo, ꝙ ſi aperueris illã, totius laboris mercede priuaberis, & gratia mea perpetuò carebis. Hoc cũ crebriùs ei inculcaſſet, & ille in conclaui

suo se recepisset, statim diuersis cogitationibus cœpit fluctuare, tentationibus æstuare, quid esset in pixide scire desiderans: & sæpius illam vertēs, atque circumspiciēs, ait intra se: Quid si aperuero illam? solus sum, nemo videt. Interrogatus, negabo: non est testis, qui me conuincere possit. Victus tandem tentatione, pixidem aperuit, & auicula, quæ intus erat clausa, euolauit. Tunc tristis effectus valde, mysterium intellexit, & ad domini pedes, pixidem requirentis, se prosternens, veniam postulauit, sed nō inuenit. Ad quem dominus: Serue nequam & contumax, tu primum parentem nostrum de inobedientia iudicans, tuāque constantiam apud me commendans, teipsum condemnasti; recede ergo à me, faciem meam de cætero non videas. Hæc mihi retulit canonicus quidam sancti Seuerini in Colonia, vir senex ætate, verax in verbis, & vita religiosus. Simile ex parte contigit in Saxonia.

Caput LXXVI.

HEnricus de Wida miles fuit diues valde, potens & nominatus, ministerialis Henrici ducis Saxonum, adhuc plures viuunt, qui illum nouerunt, & rei, quam recitaturus sum, fortè recordantur. Habebat is vxorem nobilem ac dilectam. Die quadam, cùm sermo inter eos haberetur de culpa Euæ, cœpit illa, vt mos est mulieribus, eidem maledicere, & de inconstātia iudicare animi, eò quòd prō modico pomo, gulæ suæ satisfaciens, tantis pœnis ac miserijs, omne genus humanum subdidisset. Cui maritus respondit: Noli illam iudicare, tu fortè in tali tentatione feciſſes simile: ego volo tibi aliquid præcipere, quod minus est, & propter amorem meū minimè poteris custodire illud, respondēte illa: Quod est mādatum? Subiunxit miles: Vt die illa qua balneata fueris, paludem curiæ nostræ nudis pedibus nō ingrediaris; alijs diebus, si libet, intres. Erat enim aqua putens & fimosa, ex totius curiæ sordibus collecta. Illa subridente, & præcepti transgressionem abhorrescente, & subiunxit Henricus: Volo vt pœnam addamus; si tu

fueris

fueris obediens, quadraginta marcas argenti à me recipies; sin autem, totidem mihi solues. Et bene placuit ei. Ille verò, ipsa ignorante, secretos custodes paludi adhibuit. Mira res, ab illa hora matrona tã honesta, & tã verecunda, nunquã per curiã trãsire poterat nisi ad prædictã paludẽ respiceret, & quotiẽs balneabatur, totiẽs de eadẽ paludẽ tentabatur. Die quadam exiens de balneo, dixit pedissequæ suæ: Nisi ingressa fuero paludem illam, moriar: statimque succingẽs se, cùm circumspexisset, & neminem videre putaret, comitante ancilla, aquam illam fœtidam vsque ad genua intrauit, & huc illucque deambulando, bene cõcupiscentiæ suæ satisfecit. Quod statim nunciatũ est marito eius. Ille gaudens, mox vt eã vidit, ait: Quid est domina, fuistis ne hodie bene balneata? respondente illa fui, adiecit: In dolio vel palude? Ad quod verbum confusa tacuit, sciens eum suum excessum non latêre. Tunc ille: Vbi est domina mea constantia vestra, obedientia vestra, iactantia vestra? Eua viliùs tentatã fuistis, tepidiùs restitistis, turpiùs cecidistis: reddite ergo quod debetis. Et cùm non haberet illa quod solueret, omnia vestimenta eius pretiosa tulit, & per diuersas personas distribuit, sinens eam per aliquot tempus bene torqueri. APOLLONIVS: Valde miserabile est, quòd sic mẽs hominis semper nititur in vetitum. CÆSARIVS: Antequam sermo Dei audiatur, non est tribulatio, non est tentatio; sed vbi signum belli prædicationis tuba ostendit, tribulationum pugna consurgit. Verba sunt Origenis super locum illum: Ex quo locutus sum Pharaoni, afflixit populum tuum. Quàm valida sit quandoque pugna tentationis post prohibitionem, exemplum tibi proponam, militem quendam, qui magis elegit mori, quàm in tentatione sua superari.

Orig. hom. 3. in Exo.

Exod. 5.

CAPVT LXXVII.

Nitimur in vetitũ

MIles quidam, sicut audiui à quodam viro religioso, multa scelera commiserat. Tãdem ductus pœnitẽtia, venit ad sacerdotem, de commissis fecit confessionem, satisfactionẽ suscepit,

sed susceptam seruare nõ potuit. Cumque hoc sepius actitasset; die quadã dixit illi sacerdos: Nihil sic proficimus, dic ergo mihi: Estne aliquid quod pro peccatis tuis possis custodire? Respondit ille: Est pomus in possessione mea tali, cuius fructus tam amarus & pessimus est, vt nunquam ex eo comedere possim, si videtur vobis bonum, pœnitentia mea sit, vt quoadusque viuam de eisdem pomis non gustem. Sciens sacerdos maximè post prohibitionem, excitante carne vel diabolo, siue vtroque, consurgere tentationem; respondit: Pro omnibus peccatis tuis tibi iniungo, vt nunquam de fructu eiusdem arboris scienter comedas. Abijt miles, pœnitentiam iniunctam quasi pro nihilo reputans. Sic sita erat ipsa arbor, vt quotiens curiam suã exiret vel intraret, eãdem arborem respicere posset. Respiciendo, semper prohibitionis recordabatur, & recordando mox grauissimè tentabatur. Die quadam ante arborẽ eandem transiens, & poma in ea cõsiderans, ab eo, qui primum hominem per lignũ prohibitũ tentauit & prostrauit, tam validè tentatus est, vt ad arborem quidem veniret, & ad pomum nunc manũ extẽdendo, nũc extensam retrahẽdo, totum penè diẽ cõtrarijs nisibus continuaret. Tandem adiuuãte gratia triumphans, in tãtum concupiscentiæ restitit, vt corde coangustato sub arbore iacens spiritum exhalaret. APOLLONIVS: Si tentatio Adæ tã dura fuit, non mirum si cecidit. CÆSARIVS: Grauiter cecidit tẽtationi consentiendo, quia sicut foris habuit causam impellentem, sic intus gratiam adiuuantem. Hæc dicta sint occasione pomi, propter quod eiecti sunt de paradiso protoplasti. APOLLONIVS: Non minùs miror quòd Esau esuriens, propter lenticulæ decoctionem primogenita sua perdidit coram Deo, quam quòd illi propter pomum inobedientes eiecti sunt de paradiso. CÆSARIVS: Non esuriendo, non lenticulam comedendo, primogenituram suam perdidit; sed per contemptum, quo rem tam pretiosam, tam indigno pretio, incitante gula, vendidit. Nec nobis hoc debet esse terrori, qui frequenter tali cibo

Gen. 25.

vescimur,

vescimur, & ardenter sumimus, quia magnum Dei donum est, quando viris delicatis, postquam conuersi fuerint ad Christum, incondita pulmentaria leguminum vertuntur in conuiuium. Audi de hoc verbum satis iocundum.

CAPVT LXXVIII.

Religiosis quid cibos viles, sapidos efficiat.

EO tempore, quo milites illi honesti, & in seculo nominati, videlicet Vlricus cognomento Flasse, & Gerardus cognomento Waschart, Carolus & Marcinannus Colonienses, alijque tam ex clericis, quam ex laicis viri diuites in Hemmenrode conuersi fuissent, & in ordine confortati; quidam ex secularibus, & dictorum militum notus & amicus, ait beatæ memoriæ domino Gisilberto eorum Abbati: Nõ sufficio mirari, quòd tales viri, in seculo tam delicati, oleribus inconditis, pisa & lente possunt vti. Cui ille respondit: Ego tria grana piperis appono, quibus eadem grossa pulmẽta condiuntur, vt penè nihil in suis scutellis comedentes relinquant. Mirante illo, & non intelligente quod audierat, Abbas subiunxit, dicens: Ego tibi exponam; primum granum piperis, sunt longæ vigiliæ matutinarum; secundum, labor manuum; tertium granum est desperatio ferculi lautioris. Ecce ista sunt tria grana, quibus appositis, optimi saporis fiunt pulmenta nostra. Et puto vehemẽter, quòd monachus magis peccet pisam suam, siue lenticulam propter torsiones vel humores melancolicos vitando, quàm nimis ex illis sumendo. Si apposita sumere noluerit, necesse est vt lautiora vel appetat vel requirat. Si ea data fuerint, ex consuetudine pusillanimes scãdalizat: si negata, ante tempus deficiet. Monachus vacuo ventre non potest bene ieiunare, vigilare, laborare. Hinc est quòd sanctus Bernardus tales, in quodam sermone satis acriter reprehẽdit. Cibaria nostra nõ sunt multũ cõfortatiua, & ideo oportet nos ex eis sumere vsque ad satietatem. APOLLONIVS: Quid sentiendum est de illis, qui per occasionem frequenter in seculo sunt, & penè quotidie cibis delicatis vescũtur? Erunt ne æquales fratribus suis in merito, qui cibis

Bern. ser. 30. in Cantica

regularibus torm̃entantur. CAESARIVS: Non est meum illos iudicare, vnusquisque secundùm suum laborem recipiet: dicam tibi tamen de hoc cuiusdam laici sententiam satis delectabilem, contra quendam Cardinalem ioculariter prolatam.

CAPVT LXXIX.

SAnctæ recordationis dominus Henricus Albanẽsis Episcopus & Cardinalis, anno 1188. missus à Clemente Papa temporibus Frederici Imperatoris, prædicare crucem in Alemania contra Saracenos, quosdam sibi terræ nostræ monachos ordinis Cistercienſis assumpsit. Die quadam, cùm simũl equitarent, & ipse diceret in generali: Quis vestrũm dicit nobis aliquid boni? Respondit vnus: Ille, demonstrato quodam Conuerso monacho laico, cuius nomen excidit, & præceptum est ei statim à Cardinale, vt verbum proponeret exhortationis. Ille primùm se excusans, dicens laicum non debere literatis aliquid loqui, tandem sic exorsus est: Quando mortui fuerimus, & deducti ad paradisum, occurret nobis sanctus pater noster Benedictus; visis nobis monachis cucullatis, cum gaudio introducet: viso verò Henrico Episcopo & Cardinali, mirabitur infulatum eum, & dicet: Quis enim es tu? Et ille: Pater ego sum monachus Cistercienſis; respondebit sanctus: Nequaquam, monachus non est corniculatus. Tunc Henrico satis pro se allegante, tandem huiusmodi data sententia, dicet ostiarijs sanctus Benedictus: Ponite eum supinum, & stomachum eius scindentes aperite: si inueneritis olera incondita, fabam, pisa, lentem, pultes, ciboſque regulares, cum monachis intromittatur: Sin autem, scilicet pisces grossos, & cibos seculares atque delicatos, foris maneat. Deinde conuersus ad Cardinalem subjecit: Quid illa hora dicturus es pauper Henrice? Ad q̃ verbum Cardinalis subridens, sermonem commendauit. Ego eundẽ venerabilẽ Episcopum & monachũ in ecclesia sancti Petri Coloniæ adhuc puer audiui crucem prædicantem, & plurimos ibidẽ vidi signantem, eratq; iustus & sanctus, manus suas ab omni munere excu-

excutiens, & tam verbo quàm exemplo multos ædificans. APOLLONIVS: Recordor superiùs te dixisse, iniquitatem Sodomæ fuisse saturitatem panis & abundantiam. CAESARIVS: Verba sunt Ezechielis Prophetæ, ait Moyses: Antequam subuerteret Dominus Sodomam, omnis eius regio irrigabatur sicut paradisus Domini, & sicut Ægyptus, eratque nimiæ fertilitatis. Vnde quia Sodomitæ comessationibus vacabant, per libidinem effluebāt. Gula luxuriā plurimum accēdit. APOLLONIVS: quid ergo? Estne periculosum, si monachus pane saturaretur? CÆSARIVS: Quod superius dixi de lenticula, hoc modò dico de pane. In pane Sodomorū, eo quòd panis cibus sit principalis, intelligitur copia omnium cibariorum, quibus illi abundabāt: panis verò noster, quia grossus est & niger, magis est necessitatis, quā superfluitatis, & puto magis monachū peccare, si illum abhorreat, vel delicatū requirat, quàm si eo satietur. Maxima quandoque in pane solet esse tentatio.

CAPVT LXXX.

DIV est, quòd ad Claramuallem conuersionis gratia clericus venit delicatus valde; cumque panem conuentus, qui tunc temporis valde grossus erat, & pisa abhorreret, atque ex ipso timore, non solùm famis, sed & futuræ refectionis tabesceret, nocte quadā Saluator ei in visu apparuit, quo fratres vescebantur, frustum panis in manu tenens, quem ei porrexit, & ait: Comede panem hunc. Cui cùm nouitius responderet: Domine nequaquam vesci potui pane hordeaceo, Christus vulneri lateris sui panem eundem intinxit, & porrectum comedere iussit. De quo cùm gustasset, factus est sicut mel dulcis in ore eius. Ab illo enim tempore, panem siue cibos regulares, quos priùs vix tangere potuit, cum multa delectatione comedit. Hoc scias, quòd diabolus eos, quos decipere nequit per gulam, dejicere per indiscretam & indebitam conatur abstinentiam.

CAPVT

CAPVT LXXXI.

Abstinẽtia indiscreta diabolus decipit aliquãdo.

SICVT referre solent nostri seniores, in Hemmenrode, sub specie Angeli, dæmõ cuidam monacho minùs circumspecto, per aliquot dies in mensa formam dimidij panis ostendit, & ne plus simul sumeret persuasit. Obediuit ille dæmoni, & post breue tempus, tantam debilitatem corporis incurrit, vt in sensu deficeret & periret. APOLLONIVS: Dixisti superiùs gulam prostrauisse filios Israël in dèserto. Quod ergo incitamentum gulæ videtur tibi maximè fuisse causa illius plagæ? CÆSARIVS: Desiderium carneum. Cùm enim Dominus dedisset eis manna, panẽ Angelorum, omne habens in se delectamentum, ingrati tanto beneficio, murmurabant contra Moysem, dicẽtes: Quis dabit nobis ad vescendum carnes? Recordamur piscium quos comedebamus in Ægypto gratis: in mentem nobis veniũt cucumeres & pepones porrique, & cepe, & allia. Anima nostra arida est, nihil aliud respiciunt oculi nostri nisi Man. Et in alio loco: Anima nostra nauseat super cibo isto leuissimo. Vides quanta ingratitudo, & cum quanto iurgio? Culpam mox pœna subsequens denudat. Adhuc, inquit, erant carnes in dentibus eorum, nec defecerat huiuscemodi cibus; & ecce furor Domini concitatus in populum, percussit eum plaga magna nimis. Sæpe diabolus religiosos per carnes tentat, nunc dormitantes, nunc vigilates, nunc visibiliter, nunc inuisibiliter; quosdam vincit, à quibusdam vincitur. APOLLONIVS: De his audire delectat exempla. CÆSARIVS: Exempla satis vera & manifesta tibi dicam.

Psal. 77.
Sap. 16.
Num. 11.
Num. 21
Num. 11

CAPVT LXXXII.

Carnium desiderio tentati à Diabolo in somnis.

NON est diu quòd monachus quidam apud nos defunctus est, Arnoldus nomine, Coloniæ in Ecclesia sanctorum Apostolorum canonicus: fuerat autem ante conuersionem vir diues & delicatus valde. Iste mihi referre solebat, quòd per gulam multum tentaretur à diabolo, etiam cùm leuiter dormitaret in choro; quandoque, cùm propter lassitudinẽ in choro stãs, oculos clauderet, scutellam carnibus plenam

plenam ante os suum sensit, de qua etiam more canino, vt sibi videbatur, comedit; cumque sic bestialiter comedere erubesceret, caput quandoque retraxit, & satis durè parieti illisit.

CAPVT LXXXIII.

CONuersus quidam, sicut ab eius ore audiui, cùm die quadam auditor esset cuiusdam priuatæ missæ; in canone modicum quid dormitans, ex illusione diaboli, ipsum super quod prostratus iacebat lignum, dentibus rodere cœpit, ac si aliquid masticaret, & erat stridor dētium eius, vt sonus muris, testam nucis dentibus suis perforantis. Frater Richwinus Cellerarius noster, qui ad missam eandem ministrabat, hæc audiens, in orationibus suis impediebatur: & cùm posset Conuerso loqui, interrogabat eum, quid in missa inter dentes haberet, dicens: non potui propter vos orare; respondit ille: Credite mihi, ego comedi bonas carnes. Vnde habuistis illas, inquit? respōdit Conuersus: Diabolus infra illum canonem præparauerat ori meo scutellam carnium bene refertam: si non creditis, notate lignum, in quo iacui, vestigia dētium meorum bene ibi reperietis; & narrauit ei, qualiter à diabolo dormitans fuisset illusus; lignum verò ex dentibus eius fuerat corrosum. Sit inimicus viros religiosos, quos decipere per gulam non potest vigilando, ad minus illis illudere cōnatur dormitando. Audi nunc de quadam virgine, quam per carnes non dormitantem, sed vigilantem visibiliter tentauit; nec tamen præualuit.

CAPVT LXXXIIII.

VIrgo quædam de Niuella nata, domum patris & parentes amore Christi deserens, quibusdam feminis religiosis illius prouinciæ se sociauit, cum quibus de opere manuum suarum victitans, orationibus, ieiunijsque vacauit. Cuius virtutibus diabolus inuidens, anserem de domo patris eius tulit, & in triclinio, in quo cum cæteris feminis sedebat, deposuit, dicens: Quid te misera fame crucias? accipe & manduca. Cui cùm illa diceret: Non licet mihi ex eo come-

Etiam in vigilia.

comedere, quia de furto est; respõdit diabol⁹: Nequã quã, de domo enim patris tui tuli illũ. Tũc virgo: Nõ poteris negare quin rapina sit; tolle anserẽ velociùs & restitue vbi rapuisti. Videns ille nihil se proficere, feminis videntibus auem leuauit, & tuguriolo, vnde eã rapuerat, restituit. Testata est familia domus patris eius, magnum se, inter reliquos anseres, audiuisse clamorem & strepitum, & cùm præfatum anserem tolleret, & cùm eundem loco suo restitueret. Dicam tibi adhuc duo exempla, per quæ scies qualiter diabolus eos, quos per desiderium carnium superet, terreat, & confundat.

Caput LXXXV.

Vitia hac tẽtatione & cõfusi

Conuersus quidam, sicut audiui à quodam viro religioso, carnium desiderio tentatus atq; superatus, cũ illas requirere erubesceret, sicut nec licuit, die quadam assaturam sibi præparatã, cellario intulit, & comedit: erat enim officio Cellerarius, & de ordine Præmonstratensi. Permissione Dei diabolus, quia aliud facere non potuit, gulosum illũ rapuit, & in tecto campanilis in modum vestimenti sparsit. Vbi cùm hæreret, vel potius à diabolo sustentaretur, cui datus fuit ad terrendum potius, quàm ad occidendum, clamauit validè, fratrum auxilium implorans; quem ibi hærere cernentes, causamq; ignorantes, satis mirati sunt, & turrim cum festinatione ascendentes, per foramen illum retraxerunt.

Caput LXXXVI.

Non est diu, quòd quidam ex monachis Prumiensibus, feria tertia ante cineres, in domo cuiusdam secularis sacerdotis conuiuantes, diuersas carnes cum vino exquisito vsque ad mediã penè noctem comederunt. Et cùm saturati essent nimis, in ipso galli cantu, sacerdos vocãs scholarẽ adultum, nomine Ioannem, quem ego bene noui, dixit: Certè adhuc comedemus, vade affer nobis gallinam, quam inueneris in pertica iuxta gallum sedentem, quia cæteris pinguior esse consueuit, & prepara nobis. Quam cùm strãgulasset, & ventre aperto, manuq; imposita, cùm

cùm se omnia intestina eius simul ejicere putaret, maximum bufonem extraxit; cuius motum cùm in manu sensisset & projecisset, vidisset que quid esset, repentino suo clamore omnes aduocauit. Videtes gallinæ intestina in bufonem versa, confusi à loco cõuiuij recesserunt, intelligentes opus esse diaboli. Hæc mihi vnus fratrum illorum, qui interfuit & vidit, recitauit. APOLLONIVS: Magis me tentant pisces, quàm carnes, quia istis mihi vesci licet, illis non. CAESARIVS: Puto te recordari cum filijs Israël piscium, quos comedebas in Ægypto, id est in seculo. APOLLONIVS: Non possum quandoque non recordari. CAESARIVS: Ad memoriam mihi reuocant pisces isti, magnam quandam nequitiam cuidam incluso à diabolo factam.

CAPVT LXXXVII.

Inclusus per pisces à diabolo tẽtatus.

REtulit mihi frater Godeschalcus de Volmunsteine, quòd die quadam diabolus fratri Hermanno incluso de Arnisberg, in specie hominis sibi noti, scutellam attulit cum piscibus: ille, eo quòd adhuc manè esset, dixit vt poneret & recederet. Tempore quo erant præparandi, in disco, in quo priùs nihil esse videbatur nisi pisces, stercora reperta sunt equina. APOLLONIVS: Puto eundem virum religiosum pisces desiderâsse, & pœnam eiusdem peccati, illusionem fuisse diaboli. CAESARIVS: Hoc satis probabile est. Per hoc etiam, quòd filij Israel cum carnibus & piscibus desiderauerũt cepas & allia, recordor cuiusdam periculosæ tentationis, in qua quidam pœnitens per allia cecidit.

Num. 11

CAPVT LXXXVIII.

Alijs quidam tentatus.

DVæ cognationes militum sunt in Episcopatu Colonienſi, tam multitudine, quàm diuitijs, & probitate fortes satis atque magnanimes. Ex quibus vna illarum de villa Bacheim originem ducit, altera de villa quę Gurzenich vocatur. Erãt autẽ inter eas quandoque tam validæ & tam mortales inimicitiæ, vt tunc temporis à nullo hominum, siue Episcopo ipsorum domino possent sopiri, sed quotidie rapinis, incen-

incendijs & homicidijs renouarentur. At illi de Gu-
zenich in terminis suis fecerunt sibi domum munitã
in nemore, non quidem timore inimicorum, sed vt
ibi possent confluere, quiescere, & simul procedendo
illos acriùs impugnare. Habentes autem seruũ quen-
dam originarium Steinhardum nomine, fidei eius
claues munitionis commiserunt. Ille verò, instinctu
diaboli, clanculò nuntium aduersarijs direxit, pro-
mittens quòd tam dominos suos, quàm munitionem
potestati eorum traderet, nescio quid causæ contra
illos prætendens. At milites de Bacheim, traditionem
timentes, verbis eius minùs attẽderunt. Quibus cùm
secundò ac tertiò eundem nuntium destinasset, illi
die prẽfixo se armantes, & cũ multitudine, timore in-
sidiarum veniẽtes, in loco domui satis vicino seruum
præstolati sunt. Ad quos proditor exiens, cùm adhuc
hæsitarent, allatis omnium dominorum suorum, in
castellulo meridiano tẽpore dormiẽtium, gladijs cer-
tos illos effecit. Ad quos armati intrantes, omnes oc-
ciderunt, seruum secundùm q̃ illi iurauerunt, in sua
recipientes. Postea miser ille, de tã execrabili facinore
territus & compunctus, sedem Apostolicam adijt, vbi
culpam confitens, pœnitentiam satis duram suscepit:
sed tentationi succumbens, susceptam minimè custo-
diuit. Qui mox recurrens ad Papam, renouauit pœni-
tentiam, sed non perseuerauit in obediẽtia. Cumque
hoc crebriùs actitasset, dominus pœnitentiarius tæ-
dio affectus, se ab illo liberare volens, considerans ni-
hil eum proficere, dixit: Nosti aliquid, quod possis
pro pœnitentia suscipere & custodire? respondit ille:
Nequaquam allia comedere potui, certum est mihi,
quia illorum carentiam, si pro peccatis meis susce-
pero, nunquã transgrediar. Ad quod confessor respõdit:
Vade, & de cætero pro peccatis tuis allia non come-
das. Egressus homo vrbem, in horto quodã allia con-
spexit, quæ ex immissione diaboli mox concupiscere
cẽpit: stãs verò & allia attẽdens, tentabatur: concupi-
scentia inualescens, non sinebat miserũ abire, nec ta-
men allia prohibita ausus erat attingere. Quid verbis
immo-

immorer? tandem gula vicit obedientiam, hortum intrauit, & comedit. Mira res; Allia, de quibus nunquã gustare potuit, cùm essent cocta & accuratè præparata, & ad comedendum sibi licita, contra vetitum cruda manducauit & immatura. Sic viliter in tentatione victus, cum multa cõfusione ad curiam rediit, & quid egerit recitauit. Quem pœnitentiarius cum indignatione repellens, ne sibi de cætero molestus esset, præcepit. Quid post hoc miser ille fecerit, non audiui. APOLLONIVS: Misera est conditio hominis, quæ sic prona est ad trangressionem. Sed dic quæso, in quo genere gulæ peccauit homo Dei, qui comedendo in Bethel à leone occisus est? CAESARIVS: Non comedendo, sed contra diuinum præceptum etiam in tali loco comedendo deceptus, talem pœnam incurrit. Quanta sic culpa, illicita siue etiam licita, contra præceptum comedere aut bibere, nonnullis tibi ostẽdam exemplis. 3. Reg 13

CAPVT LXXXIX.

Contra præceptũ comedere quanta sit culpa.

MAgister Absalon vir honestus & literatus, in ecclesia sancti Victoris Parisijs canonicus, ante hos annos in Sprenkirsbach Abbas est electus. Est autem idem monasterium in episcopatu Treuerensi. Antequam idem Absalon in locum electionis suæ veniret, vnus ex fratribus in visu noctis vidit, quòd candela ardens præfatum monasterium intraret, quæ suo lumine omnium fratrũ candelas extinctas, quas in manu tenebant, reaccenderet. Interpretatio visus talis erat, quia is aduenireț, qui disciplinam dissolutam repararet. Factus verò Abbas, honestas consuetudines, quas in suo monasterio didicerat, induxit; inter cætera præcipiens, vt tam suæ congregationis fratres, quàm subiectæ sorores, nec non & præpositi earum, ab esçis carnium omnes abstinerent. Contigit post hoc, quandam secularem matronam religionis habitum in insula Sancti Nicolai susçipere: pertinet autem idem monasterium ad Sprenkirsbach. In die reclusionis supradictæ feminæ, amicis eius cum Præposito sanctimonialium, nomine Florino,

viro pinguissimo, & bene mihi noto, conuiuantibus, cùm ipsi carnibus vescerentur, & ipse piscibus propter mandatum Abbatis sui Absalonis, videns in scutellâ clerici iuxtà sedentis carnium assaturam, concupiuit, immissaque manu, morsellum rapuit, & cum quadam iocunditate in os suum misit. Mox, justo Dei judicio, idem morsellus in guttur inobedientis integer descendit, ita vt meatum eius obstruens, nullo conatu posset in os reuocari. Quem de mensa trahentes, cùm iam euersis oculis putaretur suffocandus, Henricus monachus & Camerarius noster, tunc Decanus Monasterienſis, sicut ex eius ore audiui, pugno tam validè collum illius percussit, vt morsellus infixus exiliret. Et cognouerunt, quòd dolor ille atque confusio, pœna peccati foret inobedienti Præposito. Et hoc pro certo scias, quòd sicut diabolus plures, vt dictum est, tentat desiderio carnium, ita & vini.

CAPVT XC.

MOnachus quidã ordinis nostri, officio Cellerarius, die quadã post completorium, opere, vt patuit postea, diaboli intolerabiliter sitire cœpit: tentatus igitur tam valde, cùm fluctuaret & cogitaret, vtrùm sibi contra regulam esset bibendum, vel cum periculo vitæ abstinendum; tandè victus, proposuit intrare cellarium & bibere. Interim intrans oratorium, cùm ante altare quoddam transiret, & multùm tepidè, de potu cogitans, inclinaret, in se, cùm paululum processisset erubescens, ad idem altare rediit, stetit, & cùm multa reuerentia inclinauit; leuans autem caput, dæmonem in specie monachi nigerrimi iuxta se stare conspicatur, huiusmodi verba proferentẽ: Pro certo tibi dico, si non fuisses reuersus ad inclinationem, ego tibi talẽ potum in cellario propinassem, quẽ digerere vix posses, quàm diu viueres. Hora eadem diabolus disparuit, & omnis tentatio immissæ sitis cessauit. Hæc mihi retulit dominus Eustachius Abbas de Hemmenrode, asserens ante annos septem contigisse. APOLLONIVS: De cætero studiosior ero ad inclinandum profundè. CÆSARIVS: Diabo-

Reuerẽtia ante altare sancta virtus.

Diabolus omnem odit humiliationem, illam maximè, per quam homo Deum agnoscit suum creatorem, se creaturam, quando videt hominem deuotè illud exhibere Deo, quod ipse facere contempsit, volēs Deo similis esse, sustinere non potest, fugitque confusus. Vnde Abbas Philippus de Ottirburg, cuius suprà memini, vir prudēs & litteratus, sorores de insula sancti Nicolai, sicut mihi retulerunt, docuit dicens: Quādo tētat vos diabolus, profundè inclinate in locis debitis, & statim fugiet a vobis. Loca inclinationi debita sunt altaria, & vbicunque exposita est imago crucifixi, & reliquiæ sanctorum. Ad gloria patri etiam inclinamus, nec nō & Abbati, aliisque in multis locis, in quibus ordo hoc præcipit. Vis nunc audire de quodā, quem gula, & maximè appetitus vini de ordine traxit? APOLLONIVS: Volo, quia multi vini, desiderio afficiuntur. Vinum apostatare facit etiam sapientes. CÆSAR. Dicam tibi visionem terribilem, quam ab eius ore audiui, cui datum est illam videre. *Eccli. 19*

CAPVT XCI.

Vini nimia appetentia. fecit Apostatam.

QVidam ex senioribus nostris Hermannus nomine, Cantor officio, vir bonus & disciplinatus, ante paucos annos defunctus est. Ipse plures habuit visiones, ex quibus vnam præsenti loco, exempli causa, inserā. Cū nuper monachus factus fuisset in Hemmenrode, aliū quendam monachum, tam in choro quam in refectorio, proximum habebat. Ante huius ora, quandoque in choro infra psalmodiam, amphoras cum vino vidit; Amphoras, vt dixi, oculis vigilantibus vidit, vini odorem sensit, sed manus tenentes videre non potuit. In quibus ille cogitando delectabatur, hæc ante eius oculos opere diaboli formabantur. Vidit etiam vrsum, cùm dormitaret, nocte quadam ante illum erectum stantem, brachia super pectus eius ponentem, cuius os dormitantis auri coniungebatur. Non multo pòst, secundū quod ei suasum fuerat à diabolo, apostatauit. Neq; sine causa diabolus illum per vrsum extraxit; vrsus dicitur quasi orsus, eo quòd ore fœtū suum formet;

& diabolus ita informauit illum scurrilitate verbo-
rum, vt ob loquacitatem oris sui, tam regibus, quam
principibus sit multum acceptus: vocatur enim Hen-
ricus cognomento Fig. Susceptus à domino Gisil-
berto Abbate in nouitiũ, mox vt eum per cõfessionẽ
cognouerat nigrum monachum fuisse, cappam illi
mutauit in cucullam. Fertur etiam fuisse in ordine
Præmonstratensi. Priùs tamen, vt audiui, feminam
se simulans, pro femina in claustrò quodam sancti-
monialium susceptus, quasdam corrupit, & nonnul-
las impregnauit: nam vsque hodie histrionis officio
fungitur, & fortè his peiora operatur. Hæc de gula
sufficiant, quia ad vitium luxuriæ festino.

CAPVT XCII.

*De luxu-
ria.*

LVxuria est, ex immundis desiderijs, lubrica &
effrenata mentis & carnis prostitutio. Huius
filiæ sunt amor sui, odium Dei, affectus præ-
sentis sæculi, horror vel desperatio futuri, præ-
cipitatio, inconstantia, inconsideratio, cæcitas men-
tis. Gradus luxuriæ sunt fornicatio, stuprum, adulte-
rium, incestus, contra naturam. Luxuria, sicut & gula,
Gen. 6. mala plurima operata est in mũdo. Luxuria diluuij
19. permaxima causa fuit: ipsa pentapolim sulphure &
Gen. 39. igne consũpsit. Luxuria Ioseph sanctum incarcerauit.
Num. 25 Ipsa multos filios Israël in deserto prostrauit. Hoc
factum est quando peccantes cum Madianitis initia-
Iudic. 6. ti sunt Beelphegor. Luxuria Sampsonem fortissimũ
1. *Reg.* 2. ligauit, infirmauit, exoculauit. Ipsa & filios Heli glo-
ria sacerdotij simulque vita priuauit: Dormiebant
enim cum mulieribus, quæ obseruabant ad ostiũ ta-
2. *Reg* 11 bernaculi. Luxuria Dauid electum Domini, adulte-
3 *Reg.* 11 rum fecit & homicidam. Ipsa Salomonem infatu-
Dan. 13. ans, sapientissimum perduxit ad idolatriam. Luxu-
Matt. 14 ria Susannam condemnauit. Ioannem Baptistam de-
Osee 9. collauit. De luxuria dicit Dominus per Ozee: Om-
nes nequitiæ eorum in Galgal, id est in voluptatibus,
Ioel 1. quia ibi exosos habui eos. Dicit & Ioël de illa: Cõpu-
truerunt iumẽta in stercore suo, id est, in fœtore lu-
Iob 4. xuriæ. Behemoth, secundũ Iob, dormit in locis humẽ-
tibus,

tibus, id est, in luxuriosis. In Euangelio duobus se excusantibus, is qui vxorē duxit, superbè respondit, dicens: Vxorem duxi, & ideo non possum venire. APOLLONIVS: Quid est quòd Dominus in Euangelio apertè prohibet gulam, & figuratiuè luxuriam? De illa dicit: Videte ne corda vestra grauentur crapula & ebrietate. De ista verò: Sint lumbi vestri præcincti. CAESARIVS: Nouerat creator totius naturæ, de gula luxuriam oriri, illiusque fomentis nutriri: Genitalia ventri coniunguntur. Ac si diceret Dominus: Ne fias luxuriosus, gulæ indulge parciùs. Sine Cerere & Bacho friget Venus. Tria sunt quæ fomenta luxuriæ inflammant, victus immoderatus, vestitus pretiosus, otiositas. Hæc tria propheta fuisse dicit iniquitatem Sodomæ, videlicet saturitatem panis, id est, gulam: superbiam vitæ, scilicet superfluitatē vestium, per quā libido prouocatur: & otium ipsius & filiorum & filiarum eius. Multa mala, vt dicit Salomon, docuit otiositas. Dauid propter otium peccauit cum Bersabæe. Vnde quidam ait: Otia si tollas, periēre Cupidinis arcus. Mala bestia est luxuria, castitatis impatiens, nulli sexui parcit, vix aliquem quiescere sinit: excitat dormientes, concitat vigilantes, nunc per motus naturales, nunc per cogitationes, nunc per formas oculis subiectas. Tentat incipientes, tentat proficientes, tentat perfectos. APOLLONIVS: Satis audiui luxuriæ pericula, audiui & contra illam medicamenta, nunc precor vt subjungas exempla. APOLLONIVS: Non de illis dicere volo, qui luxuriæ cōsentientes ceciderūt, sed qui ab ea tentati & conquassati, Dei gratia conseruati sunt.

Luc. 14.
Luc. 21.
Luc. 12.
Isidor. l. 2. de sūmo bon. c. 42.
Hierō in cap. 1. ad Titum.
Terēt. in Eunuch.
Ezech. 6.
Eccl. 33.
2. Reg. 11
Ouid. li. 1 de amore

CAPVT XCIII.

Luxuria tentationem vincentes.

MIles quidam diues & honestus, more ecclesiastico ab vxore sua separatus, ad quandam domum ordinis nostri, gratia conuersionis, venit, cui ōnia sua cōtulit tali pacto, vt domus eadem vxori, quoad viueret, certam assignaret pensionem, quæ in loco religioso vitam promiserat ducere religiosā. Nolo nominare domū siue militē, ne

fortè aliquam ex his, quæ dicturus sum, quia adhuc viuit, sustineat verecundiam. Facto eo nouitio, in tantã diabolus illam stimulauit, vt à proposito resiliret, maritumque iam in fratrem conuersum repeteret. Dum sic nihil proficeret, cum amicis ad monasterium insidiosè veniens, vt sibi cum illo extra septa monasterij loqui liceret petiuit, & obtinuit. Quem milites rapiẽtes, & vi super equum trahentes, abducere conabantur. Ille verò in quantũ ex vna parte leuabatur, in tantum ex altera parte deorsum lãbebatur. Tandem nihil videntes se proficere, cum matrona reuersi sunt. Tunc illa siluit toto annò illo. Finito anno probationis, exigente necessitate, assumpto secum monacho, venit in domum suam, in qua supradictam reperit matronam. Illa simulans se velle ei loqui secretiùs, in cameram duxit, clausoque post illum ostio, clãculò amplecti ac deosculari cœpit. Sperabat enim, quia si illum ad peccandum inducere posset, quòd deserto ordine ad ipsam rediret. Sed filius integritatis Christus,
Genes. 39 qui innocentẽ puerũ Ioseph liberauit de manibus adulteræ, eripuit & hunc militẽ suum ab amplexibus illicitis suæ legitimæ: nam de brachiis eius se excutiens, illæsus exiuit, & in igne non arsit. Rediens hic in domũ
Eccli. 7. suam, dicere potuit cum Salomone: Inueni amariorem morte mulierem, quæ laqueus venatorum est, & sagena cor eius, vincula sunt manus illius. Cui meritò congruit quod subjungitur: Qui placet Deo, effugiet illam. APOLLONIVS: Grandis tentatio hæc. CÆSARIVS: Grandior ista fuit quæ sequitur.

CAPVT XCIV.

IVuenis quidam Colonienſis, Richvvinus nomine, nouitius factus est in domo nostra. Hic cùm satis deuotè ac quietè per aliquod tẽpus in probatione ageret, ordinemque suum disceret, diabolus paci ac saluti eius inuidens, per quandam sanctimonialem beatæ Ceciliæ, iam dictæ ciuitatis, tantã guerram in eius corde mouit, tantis libidinũ stimulis carnem eius vulnerauit, vt quiescere non posset. Literas reuocationis ipsa dictauit & scripsit, in quibus eum

arguit

arguit de conuersione, hortabatur ad reditum, dicens seipsam, domum, præbendam, vel si quæ haberet, in eius debere esse potestate quoad viueret, si redire vellet. Has litteras cùm misisset per puerum, & ille quæreret nouitium: Henricus, nouitii eiusdem germanus, qui hodie Cellerarius noster est, seruo occurrens, & hoc ipsum etiam, quod postea euenit, formidans, non permisit vt ei loqueretur, præcipiens vt ocyùs exiret de curia, qui tamen nouitium in oratorio præstolãs, literas porrexit, & abiit; quas vt legit, mox totus incãduit, ac si telum ignitum cordi eius infixum fuisset. Ab illa hora cùm tentaretur nimis, ita vt singulis horis ad sæculum redire proponeret, semper tamen pia fratrum oratione atque exhortatione detentus est. Die quadam cùm esset solus in probatione, & valde fluctuaret, super terram se pronus prostrauit, pedes super limen cellæ extendit, voce satis alta clamans & dicens: Diabole, nisi vi pedibus hinc me extrahas, non te sequar. Tandem per Dei gratiam triumphans, factus est monachus. Requisitus à me, si adhuc aliquas de supradictis cogitationibus sentiret reliquias, respondit: Verè frater Cęsari, tentationes quę tunc temporis sciderunt cor meum, modò vix vestimenta mea attingunt. Postea maior Cellelarius apud nos factus, in eodem officio defunctus est. Ecce sic diabolus quãdoque per carnis incentiua tentat incipientes, tentat & proficientes.

CAPVT XCV.

RETulit mihi Abbas Hermannus, eo tẽpore quo Prior fuerat in Hemmenrode, iuuenem quendã monachum ibidem per carnis incentiua grauiter fuisse tentatum; cui cùm idem iuuenis eandẽ tentationem, qua nimis afficiebatur, cum lacrymis confessus fuisset, cõsolatus est eũ Prior, & ait: Quando stimulus carnis te impugnat, sic diabolo voce satis alta dicere debes: Diabole, confessor meus præcepit tibi, vt cesses me tentare. Postea cũ idem tentaretur, & tentatio eadem maximè inardesceret, simpliciter & valdè confidenter, voce satis clara, sicut fuerat edo-

ctus, contra dæmonem clamauit, dicens: Diabole cõfessor meus præcipit tibi, vt cesses me tentare. Mira virtus confessionis, ad hanc vocem diabolus, spiritus videlicet fornicationis, confusus fuit, & tentatio a iuuene cessauit. APOLLONIVS: Vnde habes, quòd tentatio talis sit a diabolo? CÆSARIVS: Apostolus stimulum carnis appellat angelum satanæ, eo quòd ipsum excitet & inflammet. 2. Cor. 12. APOLLONIVS: Vt audio, cõfessio contra carnis tentamenta multũ est necessaria. CÆSARIVS: De hoc satis in præcedentibus dictum est in distinctione ipsius cõfessionis: In confessione enim peccati fomes debilitatur, tentatio cessat, vel temperatur, gratia augmentatur, confitens consilijs animatur, diabolus confunditur & enaruatur. Cùm alio quodam tempore supradictus monachus durè satis eadem tentatione vexaretur, supradictis verbis ex consilio sui sacerdotis etiam hoc adiecit; Quid me vexas ô diabole? Non poteris me plus tentare, quàm te permiserit Dominus meus, ipse est & Dominus tuus. Qui statim leuius sensit, quia spiritus ille superbus pondus verbi, suam elationem deprimentis, portare non potuit. Lib. 3.

CAPVT XCVI.

ALter quidam monachus, isto, de quo iam dictũ est, ætate maturior, & in obseruantia religionis feruentior, à spiritu luxuriæ multifariè multisque modis & duris impugnabatur. Tempore quodã, cũ esset in oratorio, & dictis matutinis in angulo claustri stans veniam peteret cũ angelica salutatione, diabolus post tergum eius veniẽs, sagittam ignitam post eum direxit, ita vt illam monachus videret iuxta oculos suos volitare, fulgurare, & ex repercussione parietis scintillare: quem cùm sic terrere nõ posset, neque fugare à loco orationis, tantum circa illum strepitum excitauit, vt superficies totius pauimenti, in quo stabat, coturnis monachorum discurrẽtium atteri videretur: qui cùm de tali fantasmate nihil curaret, & cõpletis orationibus abiret, quasi multitudinem Maurorum post se venientium vidit. Alio tempore spiritus Iob 41.

fornicationis, cuius halitus prunas ardere facit, corpus eius igne libidinis intolerabiliter succendit: cuius importunitatem venerabilis vir ille cõsiderans, in hęc verba alta voce prorupit: Quid me tã crudeliter cruciãs ô diabole? non enim amplius facere poteris, quã à Deo permissus fueris, Dominus meus, ipse est & Dominus tuus. Doctrina est prædicti confessoris. Ad quã vocem tali ordine ab eo tentator discessit; verbis quidem prolatis, mox cœpit in vertice eius quasi aliquid motabile serpere, & paulatim per vtrasque aures, vsque ad collum descendere cũ sudore: deinde per scapulas & latera, per coxas & crura sensim se trahẽs, per talos exiuit. Et, sicut mihi confessus est idem monachus, ita spiritus ille, vt iam dictum est, gradatim descendit, vt sentiretur in vno loco, & non in alio, qui mox vt per pedes exiens fugit, ignis ab eo excitatus refriguit, & tentatio omnis cessauit. APOLLONIVS: Miror si aliquam occasionem præbuerit spiritui fornicationis sic terribiliter ipsum cruciantis. CAESARIVS: Sicut ab eius ore audiui, die quadam cùm visitaret cum Abbate in quodam claustro sanctimonialium, matrona quædam eiusdem congregationis, quam ante conuersionem bene nouerat, brachium suum super collũ eius posuit, oculos in eum defigens, quod cùm considerasset plusquam oportet, tunc quidem nihil ex hoc tentationis sensit, sed postea, quando diabolus illam oculorum defixionem menti eius reduxit, ita tentatus est ab illa hora, & postea per annos aliquot, vt eum viuere tæderet: quanto enim quis perfectior est, tanto plus sensus suos restringere debet, tactum maximè & visum. Tactum quia sicut in vitis Patrum legitur, corpus mulierum ignis est: Visum, quia mors ingreditur per feneſtram oculorum. Quãtum autem monachus iste in tentationibus meruerit, sequens sermo declarabit. Cùm esset Prior in claustro suprà dictus Hermanus, nunc Abbas loci S. Mariæ, iam dictus monachus nocte quadam tentabatur grauissimè, & fuit eadem tentatio non tantùm valida, sed & periculosa, &, sicut ex eius relatione cognoui, talis erat status eiusdẽ

tentationis, vt tam breui morula, qua quis manum posset vertere, ei satisfeciisset, si voluntas peccati affuisset: puto tamen quòd fuerit de incentiuo carnis. Impugnabatur fortiter, restitit viriliter, vicit feliciter. In eadem hebdomada venit ad eum Conuersus quidam simplex de grangia, dicens se velle ei loqui secretiùs, & cùm dedisset ei copiam, ait: Domine in hac septimana visum est mihi in somnis, quomodo coram me staret columna fortis, & ferrum infixum erat eidem columnæ, pendebatque in clauo illo ferreo corona pulcherrima, quasi corona Imperatoris, & affuit quidam pulcherrimus dominus, qui ambabus manibus tollens de clauo coronã, ponensque illam in manibus meis, sic dixit: Accipe coronam istam, & defer eam illi monacho, designans eum ex nomine, quia hac nocte meruit eam. Mox Prior, qui tentationem monachi nouerat, visum intellexit, & interpretatus est columnam fortem, monachum fuisse in tẽtatione sua insuperabilem: clauum, qui etiã de chalybe videbatur fuisse, duram, quam patiebatur, tentationem: coronã, de labore mercedẽ: Qui vicerit, inquit Dominus, faciam illum columnam in templo Dei mei. Quòd corona appẽsa sit colũnæ, id est, quòd merces debeatur victoriæ, testis est Apostolus, qui ait: Bonum certamen certaui, cursum consummaui, fidẽ seruaui: in reliquo, reposita est mihi corona iusticiæ. Apollonivs: De quo certamine loquitur hic apostolus? Cæsarivs: De eo quod fit contra hostem triplicem, carnem scilicet, mundum, & diabolum. Tantũ Deo placet, fidelem, propter conseruationem innocentiæ, pacis tempore semper dimicare cum vitijs & concupiscentiis, quantũ illi placet, si tẽpore persecutionis semel exponat corpus gladijs atque tormentis. Vnde ecclesia psallit: Plus currit in certamine cõfessor iste sustinens, quàm martyr ictum sufferens, mucrone fundẽs sanguinẽ. Apollonivs: Mirari nõ desino, quòd Deus, qui est sũma mundicia, viros religiosos, sanctos atque perfectos, tam immũdis tẽtationibus, & quandoque diu, vexari permittit. Caesar. Hoc

Apoc. 3.

2. Tim. 4

fieri

fieri creditur ex dispensatione diuinæ pietatis duabus de causis, videlicet ad custodiam humilitatis, & vt habeant materiã exercendæ virtutis. Quis in mundo maior Apostolo? Ipse est qui dicit: Ne magnitudo reuelationum extollat me, datus est mihi stimulus carnis meæ, angelus satanæ, qui me colaphizet, propter quod, & cætera. Sicut dicit scriptura: Relictæ sunt reliquiæ immundarum gentium in terra promissionis, vt experiretur in eis Israël. Nam cũm Domino placuerit, vna hora tentationes iu nobis fortissimas cõpescit. 2. Cor. 12. Ioſu. 2.

Caput XCVII.

IN Claraualle sacerdos quidam religiosus est, si tamen adhuc viuit, genere nobilis, sed virtutibus nobilior, nomine Bernardus. Iste tempore quodam à satana per stimulum carnis ita est vexatus, ita turbatus, vt iam proponeret tentationi omnino cedere, atque post plurimos sudores ad seculum redire. Confessus fuerat passionem eãdem semel, secundò, & multoties, sed non cessauit. Tandem, quasi victus, accessit ad Priorem, petens sibi cappam dari, dicens se velle redire ad seculum, eo quòd non posset carere muliere. Multis precibus vix Prior obtinuit, vt expectaret illa nocte. Expectauit: & Dominus, qui saluat sperantes in se, consolatus est eum nocte illa in somnis, sicut & beatos illos magos, quibus præcepit, ne redirent ad Herodem. Vix tenuiter obdormierat, & ecce conspexit eminus virum horribilem, in effigie carnificis ad se properantem, & cultellum longum in manu tenentem, sequebaturque eum canis magnus & niger: quo viso cõtremuit; nec mirũ. Ille verò multũ impetuosè arreptis eius genitalibus abscidit, canique proiecit, quæ mox ille deuorauit. Euigilãs autẽ ex horrore visionis, putabat se fuisse eunuchizatũ: quod reuera ita erat, etsi non vt visio ostendit cultro materiali, gratia tamẽ spirituali. Manè veniens ad Priorẽ, dicebat se liberatũ à tẽtatione, visionẽ illi per ordinem exponens. Et glorificauit Prior Dominum, qui tam mirabiliter & tam celeriter liberauit seruum

seruum suum Bernardum. Adhuc virgo dicitur esse carne: & est hæc historia satis celebris in ordine nostro. APOLLONIVS: Si sancti viri sic turpiter tentantur, non amodo verecundabor tantum, vt hactenus, confiteri meas immundas tentationes, timui ne confessores me despicerent, turpia confitentem. CAESARIVS: Si sunt confessores discreti, non debent accusantes se spernere, sed consolari, ne similem tentationem incurrant. Hoc cuidam sacerdoti sancto & decrepito contigisse cognoui.

CAPVT XCVIII.

Confessarij ne spernant tentatos, ne & ipsi tententur.

COloniæ parochiam sancti Iacobi Apostoli sacerdos quidam sanctus & religiosus regebat, quam splendor multarum virtutum illustrem fecerat; erat autem literatus, humilis, castus, affabilis, pauperum pater, religiosorum susceptor, totius Christianæ religionis amator, Deo charus, toti ciuitati acceptus: Ipse est dominus Euerhardus, prædictæ Ecclesiæ plebanus, qui conuersionem Abbatis nostri Geuardi præuidit, sicut dictum est in prima distinctione capitulo septimo. Ea quæ de se beatus Iob enumerat bona, huic iusto copiosè satis gratia contulerat diuina. Tempore quadragesimali, cùm ciuium filij iuuenes ac delicati cõfiterentur peccata sua, maximè carnis incentiua, quæ fomentare multum solent cibaria delicata; quia tales minus in se experiebatur passiones, durius quandoque illos, quàm expediret, arguit, dicens: Turpe est, quòd homines Christiani motibus tam turpibus agitantur: & scandalizauit pusillos, aliquam eis ingerens desperationem. Sed iustus & misericors Deus, qui Petrum ob gregis salutem cadere permisit, seruum sibi dilectum flagello tentationis erudiuit, &, vt subditis sciret cõpati, passione corripuit consimili, ita vt dicere posset cum Apostolo: Ne magnitudo reuelationum extollat me, datus est mihi stimulus carnis meę, angelus satanæ, qui me colaphizet. Ex hoc in seipso didicit, quomodo aliis deberet mederi. Tempore quodam cùm Abbas Hermannus, de quo supra dixi, nouitius monachus factus, stimulo car-

D. Euerhardi pastoris S. Iacobi Coloniæ res gestæ.

Iob 29.

Luc. 22.

2 Cor. 12

carnis plus, quàm ei placerett, entaretur, & audita fama sanctitatis eius, ipsum adisset, sperans se meritis precibúsque illius aliquid posse releuari, ad missas se præparantem ipsum inuenit; cui cùm propter tempus confessionem facere, sicut proposuerat, non posset, in aure ei secretiùs dixit: Pater, grauiter patior stimulũ carnis, orate Deum vt liberet me; quem cùm ille respexisset, quasi ex abrupto clamosa voce respondit: Certe ego simile patior, quid ergo pro vobis orare potero? &, sicut mihi retulit idem Hermannus, ex hoc ipso ædificatus recessit, quòd hominem sanctum & senem sibi similia pati cognouerat. De quo narrauit mihi sacerdos quidã religiosus, qui satis de vita eius nouerat, quòd quoticns osculum pacis alicui clericorũ in missa porrigebat, magis illum, timore tentationis, ore in aliqua parte faciei tunderet, quàm oscularetur. Quia virtus in infirmitate perficitur, tempore quodã Dominus dilectum suum tam valido dolore capitis (quem etiam glosa vna in Apostolo vocat stimulum carnis) tentauit & afflixit, vt illum viuere tæderet: qui cùm minus orare posset aut legere, adiit quendã Medicum peritum, rogans sibi propter Christum contra dolorem tam continuum aliquod dari consilium. Ille magis appetẽs pecuniam, quàm mercedem diuinam, respondit: Si dederitis mihi tres marcas, bene curabo vos. Cui cùm diceret vir sanctus, tres marcas non habeo, dimidiam autem libens impendam, respondit physicus: Pro tantillo nolo laborare. Tunc ille; Si haberẽ tres marcas, priùs darem eas pauperibus, quàm vobis, infirmitatem meam Deo cõmitto; Iustum Dei judicium: Hoc cùm dixisset vir beatus, & recederet, in ipsa hora dolor capitis totaliter eum deseruit, & impium Medicum inuasit. Nihil de infirmitatis quantitate minuebatur, nihil de modo & qualitate mutabatur. Ex tunc poterat ei verbo euangelico exprobrare: Medice cura teipsum. Hoc miraculum cuidam canonico sancti Seuerini, nomine Rudolpho, arte medico, à quo in eiusdem confessoris festo fuerat inuitatus, me audiente excitauit,

2. Cor. 12

Haymo in eũ locum.

Luce 4.

uit. APOLLONIVS: Quia huius venerabilis sacerdotis fama valde celebris est in vrbe Colonia, peto, vt si aliqua de illo nosti ædificatoria, dicere mihi non pigriteris. CÆSARIVS: Ex operibus eius pauca percepi, quæ tecum communicabo. Cùm die quadam corpus Domini deferret in pixide ad infirmum communicandum, & deuenisset in stratam altam & angustam, quam ego sæpius ambulaui, essetque nimis lutosa atque profunda, obuios habuit asinos frumento oneratos: sacci autem parietem ex parte vna contingebant, ex altera de strata dependebant: Scholaris verò, qui præcedebat cum laterna, magno cum labore, nunc impellés asinos, nunc ab ipsis impulsus, pertrásiuit: Sacerdos hæc videns, & quòd vir senex esset ac debilis considerans, pallere cœpit ac tremere, timens ab asinis impelli, & in luti illius profunditatem cum Sacramẽto præcipitari. Necesse erat vt tentatio talis iustũ probaret, quatenus fides eius ampliùs clarescceret. Cernens humanũ deesse auxiliũ, ab eo quẽ portabat inspiratus, in hæc verba prorupit: Quid est quod agitis ô asini? nunquid non considerastis quem gestẽ in manibus meis? State, descendite, date honorem creatori vestro; in eius siquidem nomine vobis præcipio. Mira obedientia animalium brutorum, ad vocem sacerdotis simul omnes steterunt, simul descenderunt. Accessit miraculum miraculo: cùm esset descensus laboriosus, nõ sunt lapsi sacci de dorsis asinorum, quorum obedientiam vir sanctus admirans, Deumque glorificans, sine periculo ad infirmum peruenit. Hoc factum satis celebre est vsque hodie in ciuitate Colonia. Quantæ fuerit humilitatis, sequens lectio declarabit. Solebat ex consuetudine pauperes ad prandium suum vocare, inducti sunt die quadam duo, ex quibus vnus ita erat infirmus, ipsoque aspectu tam horridus, vt alter cum illo manducare recusaret: fuerat eis mensula ex opposito sacerdotis præparata. Quod cùm vir Dei considerasset, pauperẽ despectum vocans, & in paupere Christum honorans, sellam illi contra se ponere iussit, & ex vna

scutella

scutella vnóque schypho cum eo comedere & bibere non contempsit. Dicitur etiam fuisse consuetudo ei, delicata cibaria, tum propter socios & hospites, tum propter infirmos pauperes, quos in domibus decubare nouerat, sæpius præparasse, cumque illi apposita fuissent, diligẽtiùs illa conspexit, odorem hausit, manu vertit, vt sic appetitu prouocato, ampliùs tentaretur, & eis propter Christum non vtendo plus mereretur. Deinde dixit puero: Vade defer scutellam istam viduæ illi, vel tali pauperi siue infirmo, quia magis indigent quàm ego. Dum huiusmodi operibus lucerna illa ardens lũceret in domo Dei, placuit Deo, vt per talem occasionem ampliùs adhuc clarescceret. Dominus Philippus Colonien sis Archiepiscopus, dum propter castra, quæ emerat beato Petro, multis debitis esset obligatus, dictum est ei à quibusdam, quòd plebanus supradictus multam haberet pecuniam repositã. Missi sunt qui pecuniam accommodarent. Negante sacerdote, quòd pecuniam nõ haberet, datis arcæ suæ clauibus, nihil in eis inuentum est, nisi calceamenta bouina & vncta, quæ ad vsus pauperum comparauerat. Reuersi cum erubescentia, qui missi fuerant, nuntiauerunt hæc Episcopo, qui sibi timens, sicut audiui à quodam sacerdote, pro eodem sacerdote venerabili misit, ad pedes illius se prostrauit, de illata iniuria veniam postulans. Ordinem nostrum specialiter dilexit, & cùm vellet in eò conuerti, à quibusdam Abbatibus eiusdem ordinis est auersus, vt intellexi, scientes vitã eius esse sanctissimam, & personis sæcularibus valde necessariam. Cùm esset decrepitæ ætatis, virtutibus consummatus, migrauit ad Dominum, sepultusq; est in ecclesia beati Gregorij martyris. APOLLONIVS: Si virum tam sanctum & tam senem luxuria tentauit, non mirabor si iuuenes inuadit: CÆSARIVS: Sicut dixi, luxuria vix alicui parcit ætati: Luxuria coluber est in via, cerastes in semita, mordens vngulas equi, vt cadat ascensor eius retro. Ecce exempla.

Accommodarent, pro mutuò peterent.

Gen. 49

CA-

CAPVT XCIX.

Iuuenis castitas tentata, sed non expugnata.

NOn est diu, quòd in Susatia clericus quidam fuit peregrinus, Harmannus nomine, ætate iuuenis, corpore procerus, pulcher aspectu. In hunc femina quædam eiusdem ciuitatis ciuis oculos injecit, adeò ab illo inflammata, vt diceret: Si volueris meis amplexibus vti, omnia mea tua erunt. Cuius verba vel promissa cùm iuuenis, memor sancti Ioseph, despiceret, & illa nihil se proficere cerneret, de oppressione illum coram iudicibus accusauit: qui cùm negaret, nec ei crederetur, missus est in claustrum murorum, locum scilicet damnatorum. Illa, luxuria stimulante, a clerico se dementatam simulans, murum cum scala ascendit, deorsum se præcipitauit, iuuenem amplexatur, ad commixtionē illum solicitans. Nec sic profecit. Hoc cognito, iudices extrahentes innocentem, tanquam maleficum & magum, miserunt in ignem, qui cùm arderet, ita vt patentibus costis pulmo eius videretur, salutationem angelicā, id est, Aue Maria, &c. cunctis audientibus decantauit. Mox vnus de circumstantibus mulieris cognatus, titionem ardentem arripiens, oriq́ue eius immittens, ait: Ego auferā tibi orationes istas, & suffocauit eum. Quid plura? mortuus est, & in cāpo ossa eius sepulta, ad cuius tumbam sæpius visa sunt luminaria, & diuersa cōtingunt miracula. Territi verò parentes prædictæ adulteræ, coram canonicis sancti Patrocli se prostrauerunt, veniam postulantes, & pro nece justi pœnitentiam suscipientes, super cuius tumulum Ecclesia fabricata est. Iuuenem hunc luxuria per feminā, vt coluber in via, id est manifestè, peruasit, corpus eius incinerauit, sed non superauit. Alteri cuidam facta est cerastes in semita, hoc modo.

CAPVT C.

COnuersus quidam, vir bonus ac deuotus, quem ego bene noui, cùm ante annos paucos nauem portantem vinum monasterij sui deduxisset in Flandriam, nocte quadam hospitis sui, dū secundùm consuetudinem lectum illi in solario domus præparasset,

tasset, sibi alium ad pedes Conuersi strauit. Conuersus cùm dicto completorio isset cubitum, essetque lucerna extincta, illa silenter vestes exuit, in lectum præparatum se reclinauit, nudis pedibus Conuersi plantas pulsans, & quia ipsa foret, tussiendo se prodens. Non has cerastis insidias Conuersus obseruauerat, æstimans alicui virorum eundem lectum fuisse præparatum: mordebat illa vngulas equi, id est Conuersi, sed ascensor eius, scilicet spiritus, per consensum non cecidit retro, quia mox vt vocem muliebrem audiuit, illico surrexit, vestes induit, & ad fenestras solarij vadens orationes suas dicendo, manè illic expectauit. Illa diutina expectatione suspensa, tandem confusa discedit. APOLLONIVS: Quid est ceraste? CÆSARIVS: Serpens habens cornua, omni ferro duriora, ad instar gladij ex vtraque parte incisiua. Vnde Græc. κέρατα vocant cornua. Luxuria ceraste est, quia non totum animam interficit, sed & corpus irreparabiliter corrupit. Omne enim peccatum extra corpus est, teste Apostolo: qui autem fornicatur, in corpus suum peccat.

CAPVT CI.

RECordor cuiusdam sacerdotis in ordine Regularium Præpositi, quem nimis insidiosè nimisque periculosè luxuria per feminam cornibus suis ventilauit: cùm enim grauiter infirmaretur, dictum est ei a Medico, imò per Medicū à diabolo, quia conualescere non posset, nisi vteretur muliere. Ille spe vitæ præsentis, immemor futuræ, feminam cognouit, nec tamen ei profuit, imò magis obfuit, quia post paucos dies defunctus est: sicque, suasu antiqui serpentis, tempus pœnitentiæ factum est illi tempus luxuriæ. Iudicium animæ Deo committo. Hæc in eadem domo, in qua præpositus fuit, a quodam sacerdote eiusdem ordinis mihi relata sunt, quę & ego facie & nomine noui. APOLLONIVS: Est ne prædicta sententia sancti Iob: Tentatio est vita hominis super terram, de vtroque sexu intelligenda? CAESARIVS: Est, quia hoc nomen homo, vtrumque sexum comprehendit, & eisdem moribus vter- *Iob 7.*

que sexus subjacet. Sicut enim diabolus per feminam viros dejicit & eneruat, ita per viros mulierum multitudinem lucratur. Vnde de illo ad Iob à Domino dicitur: Fortitudo eius in lumbis eius, & virtus illius in vmbilico ventris eius. Super quē locum dicit sanctus Gregorius, viris esse luxuria in lumbis, feminis in vmbilico, quæ quantum quandoque tententur, exemplis tibi pandam.

Iob 40.

Greg. libr. 32. moral. cap. 1. & hom. 13. in Euangel.

Mulieres tentatæ à carne sed victrices.

CAPVT CII.

MAtrona quædam nobilis, sicut mihi retulit sacerdos quidam religiosus, die quadam cū in castro, in quo manebat, sola esset, & nescio quid ageret vel cogitaret, spiritus fornicationis solam illam esse non permisit: nam subitò tam validè est inflammata, vt huc illucque discurrens stare vel sedere non posset, ac si ferrum candens in suo femore excepisset. Cumque ignem amoris tolerare nō posset, ad portarium castri, castitatis oblita, descedit, & vt sibi commisceri vellet cum multa instatia supplicauit. Cui ille, sicut vir bonus, respondit: Quid est quod loqueris domina? vbi est sensus tuus? respice Deum, attende honorem tuum. Illa nihil horum curans, cùm a portario repulsam pateretur, nutu Dei, de castro exiēs ad flumen præterfluens cucurrit, aquis gelidis se immersit, in quibus tam diu sedit, donec fomitem ardentis libidinis restringeret. Tunc ad portarium rediens, & de repulsa gratias ages, ait: Si dares mihi mille marcas auri, modò non paterer, quod paulo antè te facere rogaui. Et reuersa est in locum suum. Facitque pius Dominus vt mater pia, quæ infantem dilectum circa ignem reptantem bene ignis calorem sentire permittit, sed intrare volentem cum multa festinatione retrahit. Hoc pleniùs auditurus es in capitulo sequenti.

CAPVT CIII.

IN Anglia vir quidam religiosus monasterio præfuit sanctimonialiū: erat autē staturæ proceræ, decorus aspectu, genas habes rubicundas, oculos lætos, ita vt vix aliquis aliquid in eo religiositatis esse crederet, qui virtutes animi illius ignoraret. In cuius

cuius contemplatione iuuencula quædam illius congregationis adeò cœpit tentari, & tam grauiter stimulis carnis agitari, vt verecundia postposita, passionem suam illi aperiret Expauit vir sanctus, & quia timor Dei ante oculos eius fuit, cœpit virginem, in quantum potuit, auertere, dicens: Christi sponsa es, & si Domini mei sponsam corrupero, non patietur impunè transire, neque homines diu poterit latere. Dicente illa: Si non consenseris mihi, moriar: respondit ille: Ex quo aliter esse non potest, fiat vt vis. In quo ergo loco conueniemus? respondit illa: Vbicunque tibi placuerit, ego in hac nocte veniam ad te. Ad quod ille: Oportet vt in die fiat, ostenditque virgini domum in pomario, monens & præcipiens, vt nemine sciente, nemine vidente, tali hora illuc veniret: quæ cũ venisset, dixit ad eam; Dignum est, & vobis expedit, vt corpus meum, quod tam ardenter concupiscitis, priùs inspiciatis, & si tunc placuerit, desiderio vestro per illud satisfaciatis. Hoc dicto, illa tacente, vestimenta sua exuit, cilicium asperrimum, quo indutus erat ad carnem, deposuit, corpúsque nudũ vermibus corrosum, cilicio attritum, scabiosum, atque nigerrimum illi ostendens, ait: En quod amas, exple nunc, si placet, voluptatem tuam. Videns hæc illa, expauit, & nunc in pallorem nunc in ruborem versa, ad pedes eius ruens, veniam postulauit. Cui ille, reuertere secretè in monasterium tuum, & vide ne me viuente prodas secretum meum. Ab illa hora tentatio, quam visus incautus in virgine excitauerat, conquieuit. Hæc exempli causa de tentatione luxuriæ sint dicta. APOLLONIVS: Quibus armis resistendum est his septem vitiis, de quibus iam sermo in longum protractus est? CÆSARIVS: Virtutibus eis oppositis. APOLLONIVS: Quid sunt virtutes, vel vnde dicuntur? CAESARIVS: Virtutes sunt qualitates mentis, quibus rectè viuitur. Dicuntur autem virtutes, quasi contra vitia stantes. Stare debet contra superbiam humilitas, contra iram lenitas, contra inuidiam charitas, contra tristitiam spiritalis iocunditas, contra ana-

ritiam largitas, cõtra gulam potus cibiq́ue parcitas, contra luxuriam caſtitas. Quòd ſi in pugna tentationum virtutes vitijs effectæ fuerint ſuperiores, victoriam meritum, & meritum præmium ſequitur æternum, quod perſeueranti ſe daturum pollicitus eſt Dominus noſter Ieſu Chriſtus, qui eſt via in exemplo, veritas in promiſſo, vita in præmio. Ipſi cum Patre & Spiritu ſancto honor & imperium, in ſecula ſeculorum. Amen.

FINIS LIBRI
Quarti.

CAPITA LIBRI QVINTI.

De eo quòd dæmones ſint, quòd multi ſint, quòd mali ſint, & hominibus infeſti, cap. primum.
De Henrico milite, qui dæmones eſſe non credens, per necromaticum illos vidit cap. 2.
De ſacerdote, qui per diabolum à circulo extractus & confractus, tertio die mortuus eſt cap. 3.
De clerico, qui apud Toletum dolo diaboli extractus, & ad inferos ductus & reductus, factus eſt monachus cap. 4.
De Hermanno Abbate loci ſancti Mariæ, qui in diuerſis formis dæmones vidit cap. 5.
De Chriſtiano monacho, qui dæmones vidit cap. 6.
De dæmonibus, qui viſi ſunt Moguntiæ in ſuperba veſte fœminæ cap. 7.
De ſacerdote de Deytkirchin, qui in obitu ſuo multitudinem vidit dæmoniorum. Item probatio quòd plures ſint homines, quàm dæmones cap. 8.
De dæmone, qui dixit ſe mallecum vna anima à ſe decepta in infernum deſcendere, quàm redire ad cælum cap. 9.
De alio dæmone, qui contraria dicebat cap. 10.
De dæmone, qui confeſſus eſt, ſe intraſſe feminam, eo quòd ſibi tradita fuiſſet à marito cap. 11.

De

De puero, quẽ diabolus inuasit, cùm ei pater diceret, vade diabolo cap. 12.
De obsessa, quæ dixit diabolum ligatum tribus verbis sacri canonis cap. 13.
De obsessa, quæ in insula sancti Nicolai prodidit reliquias cap. 14
Quomodo dæmones sint in hominibus cap. 15.
De conuerso Camponsi, qui promissione episcopatus Haluerstadensis deceptus, suspensus est cap. 16.
De Cõuerso, qui voce cuculi deceptus, in apostasia mortuus est cap. 17.
De duobus hæreticis, qui apud Bizuntium miraculis fantasticis multis deceptis, ibidem exusti sunt cap. 18.
De hæreticis Colonia combustis cap. 19.
De hæresi Valdosiana in ciuitate Metensi cap. 20.
De hæresi Albiensium cap. 21.
De hæreticis Parisijs exustis cap. 22.
De hæretico apud Trecas exusto, qui se dicebat esse Spiritum sanctum cap. 23.
De hæreticis Veronensibus cap. 24.
De hæretico, qui dicebat diabolum esse principẽ huius mũdi, eo quòd mundum creasset cap. 25.
De puella, quam diabolus intrauit cùm esset quinquennis cap 26.
De Theoderico Conuerso, quem diabolus transtulit vltra ciuitatem Lubeck cap. 27.
De Alberone Conuerso, qui diabolum videndo infirmatus est, & quæ sit ratio eiusdem defectus cap. 28.
De Abbate sanctæ Agathæ, monacho & conuerso eius, qui videntes diabolum, defecerunt cap. 29.
De duobus iuuenibus, qui diabolum in specie mulieris videntes, infirmati sunt cap. 30.
De femina, quæ à diabolo in specie serui sibi noti pressa, mortua est cap. 31.
De muliere in Are, quæ à diabolo amplexata, post paucos dies defuncta est cap. 32.
De Conuerso, quem diabolus in specie monialis meridie dormientem complexus, infra triduum extinxit cap. 33.

De Thimone milite, cum quo diabolus nocte tesseris ludens, viscera eius excussit, cap. 34.
De homine, qui in Susatia spe diaboli de turri saltans, diruptus est, cap. 35.
De damone, qui in specie hominis militi fideliter seruiuit, cap. 36.
De damone, qui Euerhardum militem transtulit in Ierusalem, cap. 37.
De damone, qui non permisit hominem à se obsessũ de rapina in quinta generatione gustare, cap. 38.
De diabolo, qui visus est seminare discordias inter duos peregrinos amicos, cap. 39.
De damone, qui in specie sacerdotis militem per spineta ducens inimicos illos effecit, cap. 40.
De damone, qui dixit se seminasse discordiam inter militẽ & cœnobium, cap. 41.
De milite Meingoso, quem diabolus per paumẽtũ traxit, cap. 42.
De damone, qui vineam pro mercede custodiuit, cap. 43.
De Eufemia sanctimoniali, quã diabolus infestauit, cap. 44
De infestationibus Elizabeth sanctimonialis à damone, cap. 45.
De inclusa, quæ per Benedicite, liberata est à damone, cap. 46.
De Bertrade inclusa, cap. 47.
De conuerso, qui vidit damonem fantasmata minare in chorum, cap. 48.
De visionibus Hermanni Cantoris, cap. 49.
De inclusa, quæ damones vidit super scapulis monachorũ de Porceto cap. 50.
De monacho à calore caulium recedente, & à diabolo per speciem mulieris mox tentato, cap. 51.
De diabolo simili leoni ad stipitem ligato, cap. 52.
De canonico Bonnensi ab eo tentato, cap. 53.
Quòd conuentũ montis Sanctæ Vualburgis irrisit, cap. 54.
De sacerdote, quem cum gladio eunte ad ecclesiam, diabolus terruit, cap. 55.
De campanario, quem diabolus transtulit in pinnam Ysenburg, cap. 56.

DE

DE DAEMONI-
BVS LIBRI
QVINTI

CAPVT PRIMVM.

RECTE post tentationem tractandum videtur esse de tentatoribus. Dæmones antonomastice dicuntur tentatores, quia maximè tentatio mentem impellens ad peccandum, vel ipsis fit auctoribus vel incētoribus. Si diabolus primū hominem tentauit in paradiso, si CHRISTVM tentare præsumpsit in deserto, quem hominem tentare non audebit in hoc mundo? Duo siquidem angeli cuilibet homini sunt deputati, bonus ad custodiam, malus ad exercitium. APOLLONIVS: De angelis sanctis mihi nulla inest dubietas, quin sint, quia prophetarum scripta de illis sæpe loquuntur: quòd verò dæmones sint, quòd multi sint, quòd mali sint, & quòd incendijs æternis deputati sint, ex scripturis vtriusque testamenti vellem mihi demonstrari. CÆSARIVS: Plurima ad hæc probanda extant testimonia. De Lucifero, id est diabolo, propter decorem suæ creationis sic dicto, eiusque casu ait Isaias: Quomodo cecidisti de cælo Lucifer, qui manè oriebaris? &c. Quòd factus sit diabolus, & quòd de cælo ceciderit, testis est Saluator, qui ait: Vidi satanam tanquā fulgur de cælo cadentem. De quo Iob: Quadam die cùm venissēt filij Dei vt assisterent coram Domino, affuit inter eos etiā & Satan. Et in psalmo Dauid loquēs de Iuda proditore; Diabolus inquit, stet a dextris eius. Itē Habacuc de Christo; Egredietur diabolus ante pedes eius. Et in alijs multis locis diabolū scriptura cōmemorat. Quòd autem non solus fuerit, nec solus ceciderit, testatur Ioannes in Apoc. dicens: Factū est

Dæmones esse.

Genes. 3.
Matt. 7.

Isaiæ 14
Luc. 10.
Iob 1.

Multos esse dæmones & malos
Apoc. 12.

Ezech. 8. prælium magnum in cœlo; Michael & angeli eius præliabantur cum dracone, & draco pugnabat & angeli eius, & non valuerunt, neque locus inuentus est eorum amplius in cæco. Factus est per malitiam suam draco Lucifer glorioſus, de cuius decore ac pulchritudine per Ezechielem dicitur: Tu ſignaculum ſimilitudinis, plenus ſapientia, & perfectus decore. In deliciis paradiſi Dei fuiſti: omnis lapis pretioſus operimentum tuum, & cætera. Decima pars angelorum creditur cecidiſſe, vnde ob multitudinem Apoſtolus *Epheſ. 2.* vocat eos aereas poteſtates: cadendo enim aere impleuerunt, de quorum malitia propheta Chriſto dicit *Pſal. 73.* in Pſalmo: Superbia eorum, qui te oderunt, aſcendit *Ioan. 8* ſemper. Et Dominus in Euangelio Iudæis: Vos facitis opera patris veſtri diaboli. Ille homicida erat ab initio: mendax eſt, & pater eius. Quòd hominibus ſit infeſtus, teſtis eſt Iob, qui ait: Abſorbebit fluuium, & nõ *Iob 40.* mirabitur, id eſt, infideles, paganos, Iudaos, & hæreti- *Hominibus infeſtos, ac demum dãnandos eſſ.* cos; & habet fiduciam, quòd influat Iordanis in os eius, ſcilicet fideles baptizati. Vnde Apoſtolus Petrus nos admonet, dicens: Fratres ſobrie ſtote & vigilate; quia aduerſarius veſter diabolus tanquam leo rugiens circuit, quærens quem deuoret, cui reſiſtite fortes in *1. Pet. 5.* fide. Quod de vno dicitur, de cæteris intelligendu eſt, quia ſæpe numerus ſingularis pro plurali ponitur. Quòd æternaliter damnandi ſint, habetur ex verbis *Matt. 25* Domini, qui in iudicio reprobis dicturus eſt: Diſcedite a me maledicti in ignem æternum, qui paratus eſt diabolo & angelis eius. Bene autem in quinta diſtinctione loquendum arbitror de dæmonibus, quia quinarius a Philoſopho apoſtaticus vocatur, eo quòd cæteris numeris imparibus coniunctus, & per ſeipſum multiplicatus, ſemper ſeipſum vel in capite vel in fine oſtendit. Sic diabolus, a quaternario perpetuæ firmitatis recedens, primus cum hominibus malis, quaſi numeris inæqualibus, ſociatur, ſemper in principio vel fine operis vel ſermonis, illius nequitia demonſtratur. APOLLONIVS: Satis mihi fateor probatum eſſe, vnde hæſitaui, diuinæ ſcripturæ teſtimonis,

monijs, neque mihi satisfactum fateor, nisi eademvi-uacibus declares exemplis. CAESARIVS : Dæmones esse, multos esse, malos esse, plurimis tibi exemplis potero probare.

CAPVT II.

Dæmones per Necromanticos ostensi.

MIles quidam Henricus nomine, de castro Falkinstein oriundus, pincerna fuit Cæsarij monachi nostri, tunc Abbatis Prumiæ, &, sicut eodem Cæsario recitante didici, cùm iam dictus miles dæmones esse dubitaret, & quicquid de illis audiret vel audisset, quasi friuolum reputaret, quendam clericum, Philippum nomine, in necromantia famosissimũ accersiuit, & vt dæmones sibi ostenderet cum multa instantia petiuit. Cui cùm ille responderet, visio dæmonum horribilis est, periculosa est, neque hos omnibus expedit videre: cùm miles nimis importunè instaret, adjecit: Si securum me feceris, quòd neque à cognatis siue ab amicis tuis quicquã mihi ex hoc mali euenier, si fortè à dæmonibus deceptus vel territus læsus fueris, acquiescam tibi. Et fecit eum securum. Die quadam tepore meridiano, eo quòd tunc maiores habeat vires dæmonium meridianum, Philippus militem in quoddam biuium duxit, gladio illum circumcircinauit, circuli legem infra circulum posito prædixit, & ait: Si aliquod membrorum tuorum extra hunc circulum ante meum reditum extẽderis, morieris, quia mox à dæmonibus extractus peribis. Monuit etiam, vt nihil petentibus daret, nihil promitteret, nec se signaret. Et adjecit: Multis modis te dæmones tentabunt & terrebunt, nec tamen tibi nocere poterunt, si mandata mea custodieris, discessitque ab eo. Solo sedente illo in circulo, ecce vidit contra se venientes inundationes aquarũ, deinde audit grunnitus porcorum, flatus ventorum, & alia fantasmata his similia multa, quibus illum dæmones terrere moliebantur. At quia iacula prætiisa minùs feriunt, contra hæc à semetipso confortatur, nouissimè verò contemplabatur in nemore vicino quasi vmbram humanam, tetram, summitatem arborum ascendentem,

tem arborum accedentem, quæ ad ipsum propinquabat. Et intellexit statim, quia diabolus esset, vt fuit; qui vt circulum attigit, stetit, & quid sibi vellet militem interrogauit. Erat autem quasi magnus vir, imò maximus & nigerrimus, veste subnigra intus, & tantę deformitatis, vt in eũ miles respicere non posset. Cui sic ait: bene feciſti veniendo, ego enim videre te desideraui. Ad quid? inquit: & ille: Multa de te audiui: Respondẽte diabolo: Quid de me audiuisti? Subiecit miles, Pauca bona, & multa mala. Ad quod diabolus: Sępe me iudicant & condemnant homines sine causa: ego nemini nocui, neminem lædo nisi prouocatus: Philippus magister tuus, bonus amicus meus est, & ego illius, quære si vnquam illum offenderim. Ego facio, quod illi placet, & ipse mihi in omnibus obtemperat: vocatus ab illo, modò huc veni ad te. Tunc miles: Vbi fuisti quando te vocauit? respondit dæmon: Tantum ex illa parte maris fui, quantum ab hoc loco distat vsque ad mare, & ideo iustum est, vt in aliquo munere laboribus meis respondeas. Cui miles: Quid vis? respondit ille: Volo & rogo, vt des mihi palliũ tuũ: dicente milite: Non tibi dabo: popoſcit cingulum, deinde ouem vnã de grege: quæ cùm omnia negaret, nouissimè gallum domus eius petiuit. Cui cùm diceret: Quid opus habes gallo meo? respõdit dæmõ? vt cãtet mihi. Et ille: Quomodo caperes eũ, respõdit iterũ dæmõ: Nõ soliciteris de hoc, tu tantùm da mihi illũ. Tunc miles, ego nihil dabo tibi, & adiecit: Dic mihi vnde est tibi tanta sciẽtia? dixit dæmõ, nihil fit mali in mũdo quod me lateat: & vt hoc scias verũ esse, ecce in tali villa & in tali domo virginitatẽ tuã perdidisti, ibi & ibi peccata illa & illa cõmisisti. Et non potuit cõtradicere miles quin verũ diceret. APOLLON. Nõ puto quin miles aliquando eadẽ confessus fuerit peccata, quomodo ergo scire potuit diabolus confessa? CÆSARIVS: Quia cùm voluntate iterum peccandi miles confessus fuit, diaboli scientiam in nullo minuit. APOLLONIVS: Placet quod dicis, quia idem dixisse te recolo distinctione tertia, capitu. 9 sexo.

CÆSA-

CAESARIVS: Cumque rursum diabolus nescio quid postularet, & ille dare renueret, quasi eum rapere vellet & extrahere, manum contra eum extendit, atque in tantum terruit, vt retrorsum cadens clamaret. Audita eius voce, Philippus accurrit, in cuius aduentu fantasma mox disparuit. Ab illa hora miles idem semper pallidus fuit, natiuum colorem nunquam recuperauit, emendatiùs viuens, & dæmones esse credens. Non est diu quòd defunctus est.

CAPVT III.

EOdē tēpore sacerdos quidā stolidus eundē Philippum rogauit, atque remunerauit, vt sibi dæmones ostēderet. A quo cū fuisset, modo supradicto, in circulo positus & instructus, a diabolo territus & extractus est, atque ita, antequā adueniret Philippus, cōfractus, vt tertia die moreretur, cuius domū Walramus de Lutzelinburg confiscauit. Ego eundē Philippū vidi, qui āte paucos annos, procurāte, vt creditur, magistro & amico suo diabolo, occisus est.

Remunerauit, pro mineribus induxit.

CAPVT IV.

REtulit mihi bonæ memoriæ monachus noster Godeschalcus de Volmunsteine, quod silere non debeo. Cùm die quadam rogaret prædictum Philippum, vt aliqua sibi recitaret de arte sua mirabilia. Respondit ille: Dicam vobis rem satis mirabilem, temporibus meis apud Toletum veraciter gestam. Cùm plures ex diuersis regionibus scholares in eadem ciuitate studerent in arte necromantica, iuuenes aliqui de Svveuia & Baioaria stupenda quædam & incredibilia à magistro suo audientes, & vtrumnam vera essent probare volentes, dixerunt illi: Magister, volumus vt ea quæ doces, oculo tenus ostendas, quatenus aliquem ex studio nostro fructrum capiamus. Quos cùm auerteret, & non acquiescerēt, quòd natio illa gens sit mirabilis, hora idonea in cāpum illos duxit, gladio circa illos circulum fecit, manens sub interminatione mortis, vt infra circulum se cohiberēt, & ne aliquid rogātib. darēt, vel ab offerētibus reciperent pręcepit. Secedēs ab eis paululū, dæmo-

dæmones carminibus suis aduocauit. Mox adsunt illi in formis militum decenter armatorum, militię ludos circa iuuenes exercentes, nunc lapsum simulabãt, nunc lanceas & enses contra eos extendebant, omnibus modis satagentes, vt illos extra circulum extraherent: qui cùm sic nihil proficerent, in puellas speciosissimas se transformantes, choreas circa illos ducebant, variis anfractibus iuuenes inuitantes: ex quibus vna, forma cæteris præstantior, vnum ex scholaribus elegit, ad quem quotiens veniisset chorizando, totiens annulum aureum porrigebat, intus suggerendo, & foris motu corporis ad amorem suum illum inflammãdo. Quæ cùm per multas vices hoc actitasset, victus iuuenis, digitum contra annulum extra circulũ porrexit, quem illa mox per eundem extrahens, nusquam comparuit. Capta præda, conuentus malignantium in turbinem resoluitur; fit clamor & strepitus discipulorum, accurrit magister, de raptu consocij omnes conqueruntur. Quibus ille respondit: Ego sine causa sum, vos me coëgistis, ego vobis prædixeram, non eum amodo videbitis. Ad quod illi: Nisi nobis restituas, interficiemus te. Timens tamen vitæ suæ, sciens Baioarios esse furiosos, respondit: Ego tentabo, si spes aliqua sit de illo. Vocãsque principem dæmoniorum, fidele suum ministerium illi ad memoriã reuocans, dixit; disciplinæ eius multum esse derogandum, seq; à discipulis occidendũ, nisi iuuenis restitueretur. Cui diabolus cõpassus respondit: Crastino cõcilium propter te in tali loco celebrabo, tu esto præsens, & si aliquo modo illũ per sententiã obtinere poteris, gratum habebo. Quid plura? Ad imperium principis cõcilium malignantium cogitur, de violentia in discipulum facta à magistro conqueritur, ab aduersario respõdetur: Domine, inquit, nõ illi feci iniuriã, nõ violentiã, magistro suo inobediẽs fuit, legẽ circuli nõ custodiuit. In hunc modũ illis cõtendentibus, diabolus dæmonẽ quendã sibi collateralẽ de sententia interrogauit, dicẽs: O liuere, semper curialis fuisti, contra justitiã personã nõ accipis, solue quæstionẽ huius

litis,

sitis, respõdit ille: Ego iuuenem restituendũ esse iudico magistro suo, moxq; ad aduersariũ conuersus ait: Redde illum, quia nimis ei importunus fuisti. Cæteris sententiæ eius assensum præbentibus, ad mandatũ iudicis, eadã hora scholaris ab inferis reducitur, magistro suo restituitur, concilium soluitur, ad discipulos, reducta præda, magister lętus reuertitur. Cuius vultus ita erat macer & pallidus, color tam immutatus, vt hora eadem à sepulchro videretur resuscitatus: qui sociis apud inferos visa recitans, quàm Deo contraria & execrabilis foret illa disciplina, magis exemplo quã verbo ostendit, & à loco recedens, in quodam ordinis nostri monasterio monachum se fecit. APOLLONIVS: Recordor nunc illorum duorum iuuenum, videlicet qui apud Toletum defuncti socij admonitione conuersus est, & alterius clerici, cui visa pœna Lantgrauii conuersionis causa fuit, sicut dictum est in distinctione prima, cap. 33. & cap. 34. CÆSARIVS: Conradus senex monachus noster retulit mihi, se ante conuersionem, nocte quadam in plenilunio, demonstrante sibi quodam clerico necromantico, in diuersis formis dæmones vidisse: vnde dubium non est, quin sint, qui sic ab hominibus videri, audiri, & sentiri possunt. APOLLONIVS: Licet satis mihi probatum sit, dæmones esse, magis tamen delectarer de his testimonia religiosorum, quam sæcularium audire. CÆSARIVS: Quòd dæmones sint, & multi sint, non dubiis, sed verissimis, non sæcularium, sed claustralium personarum tibi ostendam exemplis. De quibus nihil omnino dubitabis.

CAPVT V.

Dæmones à religiosis vî si.

DOminus Hermannus nunc Abbas loci S. Mariç, quãtæ sit vir religiositatis, quãtæve grauitatis, bene nosti. Iste ante conuersionẽ, ecclesiæ Bonnensis erat canonicus, vir nobilis, & de alto sanguine natus. Factus verò monachus in Hemmenrode, nõ multo pòst, cũ emitteretur cõuentus noster de eodẽ claustro, primus eius Abbas efficitur, & post paucos annos per electionem ablatus, eidem in Abbatem promotus resti-

restituitur. Erat tunc temporis illic Conuersus quidam, nomine Henricus, magister cuiusdam grangiæ, quæ Hart vocatur, vir bonus & justus, maturus ætate, & corpore virgo. Iste inter reliqua dona, quæ acceperat a Domino, sæpe nocturnis horis, in choro maximè, in diuersis formis dæmones currere vidit. Hæc cũ in confessione iam dicto retulisset Hermanno, illius exemplo, videndi dæmones desiderio accensus, intentissimè Deum orauit, vt sibi hanc gratiam donare dignaretur, statimque exauditus est. In proxima verò solemnitate sancti Martini, cùm staret in matutinis, contemplatus est dæmonem vnum, in forma rustici quadrati, inferiùs iuxta presbyteriũ intrare. Habebat pectus latum, schapulas acutas, collum breue, capillũ in fronte satis superbè tonsuratũ, reliquos crines sicut aristas dependentes. Ascendens venit ad quendam nouitium stans coram illo, quem cùm dominus Hermánus, qui tunc temporis non erat Abbas, intuitus fuisset, oculósq; parumper auertisset, ac denuo illũ videre voluisset, disparuerat. Alio tẽpore, transformãs se dæmon in caudã vituli, & super formam cadens, cui idem nouitius apodyabat, motu leuissimo trahebat se ad nouitium, cuius scapulas, cùm eadem cauda tangeret, mox in psalmodia fallebatur nouitius, qui cùm super articulos se dimitteret, regulariter satisfaciẽs, dæmõ, quasi turbine impulsus, ad longitudinẽ cubiti vnius
Apoc. 12. recessit ab eo, sicq; disparuit. Nõ enim spiritus ille superbiæ, qui blãdimẽto caudæ suæ tertiã partẽ stellarũ post se trahit, ad vnius humilitatis signũ stare potuit. Nouitius iste nonnus Alexander fuit, nunc Prior in claustro. Verisimile est tunc eũ aliquid leuitatis cogitasse, quãdo per motũ leuẽ tẽtatus est & impeditus. APOL. Placet quod dicis. CÆSAR. in nocte verò sancti Cuniberti, cùm staret in choro Abbatis, tunc simplex monachus vidit iuxta presbyterium duos dæmones intrare, & paulatim ascendere ad stallum Abbatis, inter chorum monachorum atque nouitiorum; qui cùm venissent contra angulum, vbi parietes cõueniunt, exiliit dæmon tertius, duobus se socians, &

cum

eum illis exiens. Tam prope enim transeuntes venerunt ei, vt manu illos tangere posset; quos diligentiùs intuens, considerauit quòd pedibus terram non tangerent, vtpote aëreæ potestates. Habebat autem vnus ex duobus prioribus femineum vultum, in capite verò velamen nigrum, nigro circundatus pallio, &, sicut mihi retulit, monachus ille, qui tertiũ dæmonem iuxta se fouerat, satis erat iniuriosus, & nõ parum aceidiosus, in choro libenter dormiens, & inuitus psallens, hilarior ad potandum, quam ad cantandum; breuiores vigiliæ videbantur ei semper longissimæ. Alio itidem tempore, in vigilia, vt puto, sancti Columbani, tunc eo existente Priore, cùm chorus Abbatis inciperet primum matutinarum psalmum, scilicet: Domine quid multiplicati sunt, qui tribulant me, Dæmones adeò in choro multiplicati sunt, vt ex illorum concursu & discursu, mox in eodem psalmo fratres fallerent: quos cùm chorus oppositus conaretur corrigere, dæmones transuolauerunt, & se illis miscentes ita turbauerunt, vt prorsus nescirent quid psallerent. Clamauit chorus contra chorum, Dominus Abbas Eustachius, & Prior Hermannus, qui hæc vidit, a stallis suis semoti, cùm satis ad hoc conarentur, non poterant illos ad viam psalmodiæ reducere, neque vocum dissonantias vnire. Tandem psalmo illo modico, & valde vsitato, cum labore pariter atque confusione, qualicunque modo expleto, diabolus, totius confusionis caput, cum suis satellitibus abscessit, & pax turbata psallentibus accessit; quem eadem hora, prædictus Prior, in forma draconis, hastæ habentem longitudinem, euolare vidit, & hæc iuxta lampadẽ in choro ardentẽ, ne eius abscessus latere posset contemplantẽ. Reliqui dæmones, vmbrosa habebãt corpora, infãtibus maiora, quorũ facies ferro ex igne extracto erant simillimæ. APOLLON. Ex quo tot dæmones cõgregati fuerant in loco vno, ad impedimentum vnius cõgregationis, nõ dubito, quin innumerabiles sint in orbe terratũ. CAESARIVS: Teste Euangelio, legio intrauerat hominem vnum,

Dæmones in choro psallentes turbant. Psal. 3.

Marc.

vnum, vnde quia multi sunt & mali, & ad impedimentum salutis nostræ, vt prædictum est, heu nimis parati, consulo, vt dum stamus ad psallendum, circumspecti simus & intenti, feruentes & humiles, ne meritu sancti feruoris extinguat vitium superbæ vociferationis; quantum enim maligni spiritus turbantur in cordis nostri deuotione, tantum lætificantur in superba vocum exaltatione. Cùm nocte quadam hebdomadarius Inuitatorij antiphonam inciperet, & monachus ei proximus voce mediocri psalmum intonaret, Herewicus, tunc Prior, cum cæteris senioribus eadem voce, qua ille incœperat, psallere cœpit. Stabat iuuenis quidam minùs sapiens in inferiori penè parte chori, qui indignè ferens psalmum tam submissè inceptum, ferè quinque tonis illum exaltauit: Suppriore ei resistente, ille cedere contempsit, & cum multa pertinacia victoriam obtinuit, cuius partes in proximo versiculo quidam ex oppositio choro adiuuerunt; propter scandalum, & dissonantiæ vitium, cæteri cesserunt. Mox is, qui supra, vidit dæmonem de monacho sic triumphante quasi candens ferrum prosilientem, & in oppositum chorum in eum, qui eius partem roborauerat, sese transferentem. Ex quo colligitur, quòd magis placet Deo humilis cantus cum cordis deuotione, quam voces in cœlum arroganter exaltare. Alia quadam nocte, cùm præueniſſet fratres ad vigilias, & stàs in loco suo, propter aëris claritatem considerandam, oculos direxit ad fenestram, quæ est in fronte ecclesiæ, objecit se visui eius dæmon quidam in æthiopis effigie magnus & nigerrimus, ac si hora eadē ab igne infernali fuisset extractus, qui ad eū per chorū superiorem veniens, ipsumque pertransiens, egressus est. Alio itidem tempore, cùm modicū se mouisset a stallo suo ad commonendum fratres, conspexit dæmonem inter stallum Abbatis atque Prioris intrare cum impetu, ipso aspectu horribile nimis; qui cū in chorū Prioris nequiter respexisset, & vidisset sibi ingressū nō patêre propter ipsum, eo quòd viam occupasset, raptim se in chorum nouitiorum deposuit, & cuidam mona-

monacho seniori illic sedenti se coniunxit. Iste supradicto monacho, qui dæmonem iuxta se fouerat, dissimilis in moribus non erat, bibulus scilicet, acedioſus & libenter murmurans. Ecce ista debent esse terrori monachis acedioſis. APOLLONIVS: Tam ista, quàm illa, quæ te in distinctione superiori de vitio acediæ dixisse recolo, omnes qui in choro libenter dormiunt, & inuiti psallunt, meritò terrere debent. CÆSARIVS: Sæpius dæmones in formis minutissimis per chorum discurrere, sæpius in diuersis locis eosdem cõtemplatus est, terribiliter scintillare, sentiens aspectum illorum oculis esse nociuum, nec ignorans nequitiam illorum. Die quadam missa dicta de Spiritu sancto, orabat Dominum, vt se ab huiusmodi visionibus liberaret, statim affuit inimicus in forma lucidissimi oculi, habentis quantitatem pugni, in quo quicquid erat, viuere putabatur, ac si diceret: Modò diligẽter considera me, quia de cætero nõ videbis me. Postea tamen eum vidit, sed nõ tam manifestè & tam sæpe, vt priùs. Factus Abbas in loco sanctæ Mariæ, cùm nobilis femina Aleydis nomine, comitissa de Froimberch, tanquã loci fundatrix insepeliretur, & adhuc corpus eius iacêret in feretro, vidit dæmonem ipsum feretrum circumgyrantem, & quasi aliquid sui iuris perdidisset, ita omnes eius angulos oculorum indagine lustrauit. Nondum est annus, quòd Prior noster, dum post sepulturam cuiusdam Conuersi nostri ad horam canonicam chorum intraret, & nescio quid de secularibus foris tractasset, diabolum, tanquam ducem viæ, ante illum ingredi conspexit: erat autem forma assumpti corporis admodum subtilis, ad instar nubis, deinde, diebus paucis elapsis, nocte quadam infra matutinas, in simili illũ specie corã iã dicto Priore stare conspexit. APOLLONIVS: Quid est quòd personam huius venerandi Abbatis, cùm scriberes de infantia Saluatoris homilias morales, & penè omnes prædictas visiones ibi poneres, ita celare studuisti? CÆSARIVS: Ipse ex multa charitate secreta sua mihi reuelans, tunc temporis ne eum proderem prohibuit, quod postea

tamen, importunitate mea victus, conceſſit. Sciebam enim perſonæ illius grauitatem poſſe non modicam ſcribendis præbere auctoritatem. Cuiuſdam venerabilis magnarumque virtutum viri, cuius tam nota fuit ſanctitas, & tam probata auctoritas, vt nemo de illius dictis meritò dubitare debeat, nunc recordor, cuius viſiones tam præſentibus quam futuris poterũt eſſe exemplum terroris.

CAPVT VI.

IN Hemmenrode ſacerdos quidam venerabilis ad cõuerſionem venit, nomine & opere Chriſtianus: huic dęmones multum importuni fuerunt, & ſæpe illos vidit, tam ante conuerſionem, quàm poſt. Huius tempore alter quidam ſcholaris ſacerdos, nomine Carolus, in eodem cęnobio factus eſt nouitius, & erat eius in probatione ſocius Prior noſter Iſenbardus: Hic inſtinctu diaboli, cuius conſilio vtebatur, gulæ & carnis ſuæ commodis nimis conſentiens, infirmitates ſæpius ſimulauit; qui cùm poſitus in infirmatorio tantùm carnem nutriret, & ſpiritum negligeret, vadens vel rediens de priuata, cùm claudicaret, & incoquinam reſpiciendo, quæ ibi præparentur infirmis conſideraret, prædictũ diabolum eum ſequi vidit, qui eo modo quo ille claudicauerat, & ipſe claudicauit, & ſicut introſpexerat introſpexit, in nullo ab eius geſtibus diſcrepans. Tãdem infra annum probationis deficiens, reuerſus eſt ad ollas Ægypti, & ſecuta eſt caro carnem. Fratribus ad laborem poſt capitulum præparatis, cùm ſtarent circa auditorium, & expectarent tabulæ percuſſionem, eſſentque aliqui ex eis remiſſi, per otioſam ſignorum conſignificationem, vidit vir ille beatus, cattos fœda quadã aduſtione maculatos, imò ſub eorum ſpecie dæmones, caudarum ſuarum motibus eiſdem blandiri, & continuatis vicibus corporum ſuorum compreſſionibus, in ſignum familiaritatis, illos demulcere: eos verò qui grauitatem ſuam ſeruabant, ne aſpicere quidem audebant. Die quadam cùm orationis gratia ante quoddã ſe altare proſtrauiſſet, diabolus in bufonem maximum ad inſtar gallinæ ſe

transformans, ante eius ora resedit, quo viso territus, ilicò surrexit & fugit, hora eadem dolos diaboli minus obseruans. Videntur mihi tres istæ visiones, cõtra tria vitia satis esse necessariæ; prima cõtra vitium gulositatis, secunda contra vitium vanitatis, tertia cõtra tædium orandi. Licèt non videamus, diabolus sæpe per huiusmodi fantasmatum horrores, dulcedinem in nobis extinguit orationis. Hæc mihi dicta sunt a supra memorato Hermanno Abbate, necnon & Waltero monacho de Birbec, qui illi familiares fuerunt. Reliqua eius acta & visiones audies in distinctione septima.

CAPVT VII.

Mulierũ ornatu dæmones gaudent.

RETulit mihi quidam ciuis honestus, asserens suis temporibus Moguntiæ, si bene memini, hoc quod dicturus sum contigisse veraciter. Die quadam dominica, cùm sacerdos in ecclesia, cuius erat plebanus, circuiret, & aqua benedicta populum aspergeret, ad ostium ecclesiæ veniens, matronã quãdam põpaticè venientem, & ad similitudinem pauonis, varijs ornamẽtis pictam obuiam habuit, in cuius cauda vestimentorum quam habebat post se longissimam, multitudinem dæmonum rẽsidere conspexit: erant enim parui vt glires, nigri vt æthiopes, ore cachinnantes, manibus plaudentes, & sicut pisces intra sagenam concluſi saltãtes. Reuera ornatus muliebris, sagena diaboli est. Quos vt vidit, dæmonum quadrigam foris expectare fecit; plebem aduocauit, dæmones ne fugerent adjurauit. Territa illa stetit, & vt visiones populus videre mereretur, quia vir bonus ac iustus fuit, orationibus obtinuit. Intelligens mulier ob vestimentorum superbiam sic se à dæmonibus esse derisam, domum fedijt, vestimenta mutauit, & tam ipsi, quam cæteris fœminis, eadem visio occasio facta est humilitatis. APOLLONIVS: Si tot sunt dæmones qui nos miseros homines instigant ad culpam, puto quia multi erunt, qui consentientes trahent ad pœnam. CÆSARIVS: De hoc te magis instruam exemplis quam verbis.

CAPVT VIII.

Circa malum sacerdotem moribundũ multi dæmones.

IN Deytkircher sanctimonialiũ monasterio, quod in oppido Bonnensi situm est, sacerdos quidam defunctus est, Adolphus nomine, vir valde secularis & lubricus, iam dicti monasterij plebanus; hic, sicut mihi retulit quidam sacerdos, qui fuerat Bonnensis Canonicus, cùm die quadam cum suo cognato quodam luderet in aleis, quidam ex parochianis eius fiens superuenit, & vt matri suæ confessionem audire, eamque communicare dignaretur, humiliter & cum lacrymis supplicauit. Respondente sacerdote: Non veniam nisi expleto ludo, & ille instaret, asserens infirmam expectare non posse, commotus sacerdos secum ludenti dixit: Cognate, ego conqueror vobis de homine isto, qui me quiescere nõ sinit. Vidẽs se ille nihil proficere, tristis ac gemens discessit, & infirma sine confessione, atque viatico, ab hac luce migrauit. Die autem tertio, is qui cum sacerdote luserat, defunctæ filio occurrit, & sacerdotis querimoniæ recordatus, illum sine causa occîdit. Post hæc, & alia peccata plurima, sacerdos idem peremptoriam incidit infirmitatem, qui cùm esset in desperatione, quædam cognata eius sedens coram illo, cùm signum contritionis vidit in eo nullum, tristis sic ait: Domine, debilis estis valde, præparate vos propter Deum, inuocate illum, vt peccata vestra vobis dimittat, & spatium adhuc fructuosæ pœnitentiæ concedat. Ad quod ille desperatus respondit: Vides horreum illud magnum ex opposito nostri? non sunt in eius tecto tot calami, quot sunt circa me dæmones congregati. Et hoc dicto, mox agonizans, expirauit, eos vidẽs adesse moriturus quorum consilio vixerat sanus. Multa tibi de multitudine dæmonum dicere possem, sed vsque ad duodecimam distinctionem illud reseruo. APOLLONIVS: Cùm mali malè viuendo multos habeant dæmones incentores, multos in morte accusatores, miror si tot in pœnis habituri sint singuli tortores. CÆSARIVS: Suprà distinctione prima capitulo xxxij. dictum est de Abbate Morimundense, quòd dæmones animam ad locum

cum pœnarum portantes cruciauerunt. Similiter distinctione secunda cap. vj. Hildebrandus latro Bertolpho post mortem apparens, multa milia dæmonū dicebat animam suam foris præstolari. APOLLONIVS: Si hæc ita se habent, certum est plures esse dæmones quam homines malos. CÆSARIVS: Quantum ad præsens tempus, quæstionis huius solutionem scire non possumus; sed certum habemus, quòd in fine mundi, quando completus fuerit reproborum numerus, multo plures erunt mali homines, quam dæmones. APOLLONIVS: Vnde hoc probatur? CÆSARIVS: Decima pars angelorum cecidit, ex quibus dæmones facti sunt. Teste beato Gregorio: Tot ascensuri sunt ex electis hominum, quot ibi angeli remanserunt: secundùm hoc, nouem partibus numerus hominum electorum, trāscendet numerum dæmoniorum. Quis ergo dubitat, quin incomparabiliter plures sint homines mali, quā boni? Nec in hoc mali homines aliquā recipient consolationem, quòd numero longè plures erunt dæmonibus; quia tanta est illorum naturalis potentia, tanta contracta malitia, tanta torquendi industria, vt vnus multis milibus hominum in pœnis adhibendis sufficere possit. Hæc de multitudine malignorum spirituum dicta sint. Quòd autem incomparabiliter mali sint & immisericordes, varijs tibi pandam exemplis.

In fine mundi, plures fere malos homines, quàm dæmones. Gregor. hom. 34. in Euāg.

CAPVT IX.

DÆmon quidam, cùm hominem à se obsessum horribiliter torqueret, & diuersis, per os eius garriendo, diuersa responderet, dictum est ei à quodam ex circumstantibus: Dic diabole, si posses ad gratiam in qua fuisti redire, quid velles propter hoc laboris sustinere? respondit ille: Si hoc esset in meo arbitrio, mallem, cum vna anima decepta descendere in infernum, quam redire in cœlum. Mirantibus omnibus cur ita diceret, iterum hoc verbum respondit: Quid de hoc miramini? Tanta est malitia mea, vt non possim aliquid velle boni. Huic verbo alterius cuiusdam dæmonis sermo discordat.

De malitia dæmonum.

CAPVT X.

IN eccleſia beati Petri in Colonia, cùm femina quædam a Dęmone obſeſſa miſerabiliter tormentaretur, contigit vt alia obſeſſa ſuperueniret: mox vna contra alteram cœpit inſurgere, clamoribus & contumelijs ſic ſe inuicem afficere, vt omnes miraremur. Dæmon dęmoni dicebat: Miſer, vt quid conſentiendo Lucifero, ſic de gloria ęterna ruimus. Ad quod alter reſpondit: Quare feciſti? Cumque adhuc quaſi pœnitudinis verba proferret, alter ſubiunxit: Tace, pœnitentia iſta nimis eſt ſera, redire non poteris. Vides quanta ſit in illis obſtinatio? Idem ſpiritus malignus, de reditu ad gloriam, ſicut ſuperior interrogatus, verbum ſermoni eius valde contrarium audiente me reſpõdit: Si eſſet, inquit, columna ferrea & ignita, raſorijs & calamis acutiſſimis armata, à terra vſque ad cœlum erecta, vſque ad diem iudicij, etiam ſi carnem haberem, in qua pati poſſem, me per illam trahere vellem, nunc aſcendendo, nunc deſcendendo, dummodo redire poſſem ad gloriã, in qua fui. APOLLONIVS: Quid eſt, quod tam contraria ſenſerunt? CÆSARIVS: Dæmon ſuperior, ſciens propoſitionem ſibi factam prorſus impoſſibilem, malitiam ſuam oſtendit; iſte, quãtum boni perdiderit, verbis quibus valuit declarauit. APOLLONIVS: Timent ne dæmones pœnã ſibi præparatam? CÆSARIVS: Sentiunt & timent; hinc eſt quòd omnes exorciſmi, qui ad illorũ nequitiam eneruandam fiunt, per ignem & extremum iudicium concluduntur. Quam parati ſint ad nocendum hominibus, alijs tibi oſtendam exemplis.

CAPVT XI.

Dæmones quàm ſint parati nocere hominibus.

DVM Abbas noſter anno præterito in monte ſancti Saluatoris iuxta Aquaſgrani Miſſam celebraret, finita miſſa oblata eſt mulier obſeſſa, ſuper cuius caput cùm legiſſet lectionem Euangelicam de aſcenſione, & ad illa verba: Super ægros manus imponent, & bene habebunt, manum capiti eius *Mar. 16* impoſuiſſet; dæmon vocem emiſit tam horribilem, vt omnes terreremur. Adjuratus vt exiret, reſpondit:

Nondum

Nondum vult altissimus. Interrogatus, quomodo intrasset, nec ipse respondit, nec mulierem respondere permisit; postea confessa est, ad vocem mariti sui in commotione animi sui dicentis: Vade diabolo, quòd intrare illum senserit per auriculam. Erat autem eade femina de Aquensi prouincia, & satis nota.

Imprecationis malæ effectus.

CAPVT XII.

HOMO quidam iratus, sicut audiui à quodam Abbate, dixit filio suo: Vade diabolo, quem mox diabolus rapuit, & nusquam comparuit. APOLLONIVS: Quid est quod filius punitus est ob peccatum patris, cùm scriptura dicat: Filius non portabit iniquitatem patris? CÆSARIVS: Eadem, quæ de supradicta muliere dixi, & hîc dico: vtrũque fieri permisit Deus propter exẽplum, vt dum iracundi in vexatione vxoris, mariti audierint cruciatus cordis, & in raptu filij, patris dolores, animi sui furorẽ cohibeant, & a stultiloquio linguas suas compescant. APOLLONIVS: Placet quod dicis. CÆSARIVS: Qui dæmones esse dubitat, energumenos attendat, quia dum per illorum ora diabolus loquitur, & in corporibus tam crudeliter debacchatur, manifestum præsentiæ suæ indicium illis demonstrat. APOLLONIVS: Verum diceres, si nõ esset ibi simulatio. CÆSARIVS: Obsessos fuisse, sæpe prodit Euangelium, produnt & Actus Apostolorum, & in multis locis vitæ vel passiones sanctorum. Quòd autem quidam propter quæstum se obsessos simulent, nõ nego; quòd verò in quibusdam nulla sit fictio, subiecto probabitur exemplo.

Ezec. 18.

Mat. 8. 9 12. 17. Act. 5. 8. 16. 19.

CAPVT XIII.

RETVLIT mihi Gerardus Præpositus Pleisensis, mulierem obsessam, multis bene notam, Sygeberg venisse gratia curationis: quæ cùm in oratorio sancti Michaëlis Archangeli de diuersis interrogaretur, & incideret mẽtio de Lucifero apud inferos ligato, respõdit per os eius diabolus: Stulti, quibus catenis putatis magistrum meum ligatũ in inferno? ferreis? nequaquã. Tria verba posita sunt in silẽtio Missæ, quibus ligatus est. Requirentibus quibusdam

Verè quosdam à diabolo obsideri.

ex fratribus, quæ sunt illa verba? dicere noluit, vel potiùs ausa non fuit, sed ait: Afferte mihi librum, & ego vobis ostendam illa. Allatus est ei liber missalis, & clausus porrectus; quem illa aperiens, primo ictu canonē inuenit, & digitum ponēs super illum locū, Per ipsum, & cū ipso, & in ipso, inquibus memoria fit summę Trinitatis, ait: Ecce ista sunt tria illa verba, quibus ligatus est magister meus. Hoc audiētes ex monachis plures qui aderant, sciētes mulierem illiteratam esse, ædificati sunt valde, vim verborum intelligentes. Per Patrem enim, & cum Filio, & in Spiritu sancto, quorum opera indiuisa sunt, fortis ille ligatus est, & vasa eius direpta.

Caput XIIII.

IN festo omnium Sanctorum hoc anno, cùm essem cum Priore meo in insula S. Nicolai, quæ vulgò Stuba vocatur, & est monasterium sancti monialium, vidimus ibi puellam ante aduētum nostrum obsessam, sed tunc tam beneficio reliquarum, quàm sororum orationibus liberatam. De qua retulit nobis eiusdem cœnobij magistra, femina religiosa quòddie quadam, cùm crudeliter ab immundo spiritu discerperetur, volens quidam clericus honestus illum probare, saccellum spinarum Dominicæ coronæ de tabula aurea, ea nesciente, tollens, & manu clausa super caput obsessæ tenens, maximos ei clamores excitauit. Cui cùm dicerent circumstantes causam furoris eius ignorātes, quid clamas diabole, quid habes? respōdit: Hoc quod fuit in capite altissimi, caput meum deprimit & pungit, & dicitis mihi quid clamas? Et ædificati sunt valde circumstantes, maximè sorores, duplicis rei habentes verum experimentum, videlicet quòd spinæ essent veræ, & quòd femina veraciter obsessa esset à Dæmone. Quòd si minus hæc duo tibi sufficiunt exempla, recordare illorum trium dæmoniorum in capitulo primo, secundo, atque tertio distinctionis tertiæ.

Caput

CAPVT XV.

APOLLONIVS.

ETSI de his mihi satisfactum sit, est tamen adhuc quod me mouet. Quidam asserũt, dæmones non esse in hominibus, sed extra, eo quòd castrũ non intus, sed extra dicatur obsideri: alij contrarium sentiunt, innitentes verbis Saluatoris dicentis: Exi ab eo spiritus immunde. CÆSARIVS: Impropriè dicitur exire, nisi quòd intus est; vtrique tamen verum dicunt secundùm aliquid, scilicet quòd in homine possit esse, & non esse. Non potest esse diabolus in anima humana, secundùm quod Gennadius in distinctione ecclesiasticorum dogmatum definit, dicens: Dæmones per energicam operationem non credimus substantialiter illabi animæ, sed applicatione & oppressione vniri. Illabi autem menti, illi soli possibile est qui creauit, qui natura subsistens incorporeus, capabilis est suæ factuæ. Mentem hominis iuxta substantiam, nihil implere potest nisi creatrix Trinitas. APOLLONIVS: Quid ergo est quòd diabolus cor hominis dicitur intrare, tentare vel immittere? CÆSARIVS: Non aliter intrat, vel implet, vel immittit, nisi quòd animam decipiendo in affectum malitiæ trahit. Et hæc est differẽtia inter aduentum Spiritus sancti & spiritus maligni, quòd ille propriè dicitur illabi, iste immitti. Spiritus sanctus existens intus in anima peccatrice per essentiam & potentiam, & sapientiam, quasi de propè illabitur per gratiam. Spiritus verò malignus cùm extra sit, vt dictum est, per substãtiam, mala suggerendo, & vitijs mentem afficiendo, quasi sagittam, suam immittit malitiam. Vnde habes: Immissiones per angelos malos. Hinc est quòd homo post aduentum Spiritus sancti, plus & fortiùs potest diligere bonum, quàm ante dilexit malum, quasi de remoto immissum. Cùm diabolus dicitur esse in homine, non intelligendum est de anima, sed de corpore, quia in concauitatibus eius, & in visceribus vbi stercora continentur, & ipse esse potest. APOLLONIVS: Satis expeditus sum de quæstione hac, sed quæro, si adhuc ali-

Dæmones an sint in ipsis obsessis, an extra. Mar. 5. 9

Li. de eccle. dogmæ. c. 83.

Psal. 77.

quæ viæ sint aliæ, quibus dæmones hominibus soleát nocere? CÆSARIVS: Habent dæmones mille nocendi artes, ex quibus quatuor tibi pandam: quibusdam nocent falsa promittendo, alijs nocét per suos ministros in fide subruendo, nonnullis nocent in corpore eos lædendo, alijs, quod periculosius est, in peccatis occidendo. Ista omnia iusto Dei fiunt iudicio, & de singulis tibi subiungam exempla.

Quibus modis dæmones hominibus noceant.

CAPVT XVI.

Promissione falsa nocet.

IN Campo domo ordinis Cistercienſis, quæ sita est in Episcopatu Colonienſi, sicut audiui à quodam sacerdote ordinis nostri, homine veridico, quem res non latuit, Conuersus quidam fuit, qui à monachis, cùm quibus loquebatur, in tantum litteras didicerat, vt textum legere sciret. Huiusmodi occasione illectus & deceptus, libellos sibi ad hoc idoneos occultè fecit conscribi, cœpitque in vitio proprietatis delectari. Cumq; huiusmodi studium eidem Conuerso, ad hoc nimis conuerso, prohiberetur, amore discédi apostasiam incurrit, modicũ tamẽ propter ætatem profecit. Deinde ad monasterium pœnitentia ductus rediens, & hoc vsque tertiò actitans, nunc ad scholas seculares exeundo, nunc reuertendo, diabolo copiosam in se præbuit materiã decipiẽdi. Visibiliter enim illi apparens in specie Angeli, ait: Disce fortiter, quia futurum est, & à Deo diffinitum, vt Halberstadenſis fias Episcopus. Stultus ille diaboli dolos non obseruans, sperabat in se antiqua renouãda fore miracula. Quid plura? Die quadam seductor Conuerso se ingerens, clara voce, & hilari facie, dicebat: Hodie Episcopus Halberstadẽsis defunctus est; Festina venire ad ciuitatẽ, cui a Deo antistes destinat⁹ es: ipsius enim cõsilium mutari non potest. Statim miser de monasterio silenter exies, nocte eadem in domo cuiusdam honesti sacerdotis iuxta opidum Xantense hospitatus est. Vt autem gloriosè ad sedem suam veniret, nocte ante lucem surgens, equum hospitis valde bonum strauit, cappam eiusdem induit, ascendit, & abijt. Manè familia domus, damno cognito, apostatam insequens

appre-

apprehendit, a qua ad iudicium seculare cum furto tractus, & per sententiam damnatus, non cathedram vt Episcopus, sed sicut fur patibulum ascendit. Vides ad quem finem promissio diaboli tedat? Alium Conuersum, etsi non tam manifestè, non minùs tamen periculosè decepit.

CAPVT XVII.

Augurio deceptus

NArrauit nobis anno præterito beatæ memoriæ Theobaldus Abbas Eberbacensis, quòd quidam Conuersus, cùm nescio quò tenderet, & auē quæ cuculus dicitur, a voce nomen habens, crebriùs cantantem audiret, vices interruptionis enumerauit, & viginti duas inueniens, easque quasi pro omine accipiens, pro annis totidem vices eadem sibi computauit. Eia, inquit, certè viginti duobus annis adhuc viuam, vt quid tanto tempore mortificem me in ordine? Redibo ad seculum, & seculo deditus, viginti annis fruar delicijs eius, duobus annis qui superfunt, pœnitebo. Haud dubium, quin diabolus, qui supradictum Conuersum, vt Episcopus fieret, ad credendum induxerat aperto sermone, & huic suaserit, vt tali augurio fidem adhiberet, & occulta suggestione. Sed Dominus, qui augurium odit, aliter quam ille ordinauerat, dispositit: nam duos quos pœnitentiæ deputauerat annos, eum in seculo viuere permisit, & annos 20. delicijs ordinatos, iusto suo iudicio subtraxit. Ecce tales sunt promissiones diabolicæ. Quòd autem nonnullos, imò plurimos, per ministros suos in fide subuertat, sequentia declarabunt.

CAPVT XVIII.

Hæretici à diabolo missi per falsamiracula decipiūt populum

DVo homines, non mente, sed habitu simplices, non oues, sed lupi rapaces, Bizuntium venerūt, summam simulantes religiositatem: erant autem pallidi & macilenti, nudis pedibus incedentes, & quotidie ieiunantes, matutinis solennibus ecclesiæ maioris, nulla nocte defuerunt, nec aliquid ab aliquo præter victum tenuem receperunt. Cumque tali hypocrisi totius populi in se prouocassent affectum, tunc primùm cœperunt latens virus euomere,

& no-

& nouas atque inauditas hæreſes rudibus prædicare. Vt autem eorum doctrinæ populus crederet, farinam in pauimẽto cribrari iuſſerunt, & ſine veſtigij impreſſione, ſuper illam ambulauerũt. Similiter ſuper aquas gradientes, non poterant mergi; tuguria etiam ſuper ſe facientes incendi, poſtquam in cinerem ſunt redacta, egreſſi ſunt illæſi. Poſt hæc dixerunt turbis: Si non creditis verbis noſtris, credite miraculis. Audiens talia Epiſcopus & clerus, turbati ſunt valde, & cùm eis reſiſtere vellẽt, hæreticos & deceptores, diaboliq; miniſtros illos affirmantes, vix euaſerũt, vt non a populo lapidarentur. Erat idem Epiſcopus vir bonus & literatus, atque de noſtra prouincia natus; bene illum nouit ſenex monachus noſter, qui mihi iſta retulit, & qui eodem tempore in eadem ciuitate fuit. Videns Epiſcopus nihil ſe verbis proficere, & per miniſtros diaboli ſibi commiſſum populum in fide ſubuerti, clericum quendam bene ſibi notum, & in necromantia peritiſſimum ad ſe vocãs ait: Sic & ſic per tales actum eſt in ciuitate mea; rogo te vt inueſtiges à diabolo per artem tuam, qui ſint, vnde veniant, vel qua virtute tãta ac tam ſtupenda operentur miracula: impoſſibile eſt enim, vt ſigna faciant virtute diuina, quorum doctrina Deo nimis eſt contraria. Dicente clerico: Domine diu eſt quòd arti huic renunciauit; reſpondit Epiſcopus: Bene cernis quãtum coarcter, vel oportebit me doctrinæ illorum conſentire, vel à populo lapidari: iniũgo ergo tibi in remiſſionem omnium peccatorum tuorũ, vt mihi in hac parte acquieſcas. Obediens clericus Epiſcopo, diabolum vocauit, cauſam ſuæ vocationis ſciſcitanti reſpondit: Pœnitet me receſſiſſe à te: & quia de cætero magis obſequioſus tibi eſſe deſidero, quã fuerim, rogo vt dicas mihi, qui ſint homines iſti, quæ doctrinæ eorum, vel qua virtute tãta operentur mirabilia. Reſpondit diabolus: Mei ſunt & à me miſſi, & quæ in ore illorum poſui, illa prædicant. Reſpondit clericus: Quid eſt quòd lædi non poſſunt, nec in aquis mergi, neque in ignè comburi? Reſpondit iterum dæmon: Chirographa mea, in quibus homa-

homagia, mihi ab eis facta sunt conscripta, sub ascellis suis inter pellem & carnẽ consuta conseruãt, quorum beneficio talia operantur, nec ab aliquo lædi poterunt. Tunc clericus: Quid si ab eis tollerentur? Respondit dæmon: Tunc infirmi essent sicut cęteri homines. Audiens ista clericus, regraciabatur dęmoni, dicens: Modò recede, & cùm vocatus fueris à me iterum, venias. Reuersus ad Episcopum, hæc ei per ordinem recitauit. Qui magno repletus gaudio, totius ciuitatis populum in locum ad hoc idoneum conuocauit, dicens: Ego pastor vester sum, vos oues; si homines isti, vt dicitis, doctrinam suam signis confirmant, volo illos vobiscum imitari: Sin autem, dignum est vt illis punitis, vos ad fidem patrum vestrorum mecum pœnitentes reuertamini. Respondit populus: Nos plurima ab eis vidimus signa. Quibus Episcopus: Sed ego illa non vidi. Quid multa? placuit populo consilium, vocati sunt hæretici, affuit Episcopus, accensus est focus in medio ciuitatis; priùs tamen quàm intrarent ad Episcopum, secretò vocati sunt. Quibus ipse ait: Volo videre, si aliqua circa vos habeatis maleficia. Quo audito, mox expoliantes se, cum magna securitate dixerunt: quærite diligenter, tam in corporibus quàm in vestimentis nostris. Milites verò, sicut ab Episcopo fuerant præmoniti, brachia quoque illorum leuantes, & sub ascellis cicatrices obductas notantes, cultellis illas ruperunt, chartulas insutas inde extrahentes. Quibus acceptis, Episcopus cum hæreticis ad populum exiens, facto silẽtio clamauit validè: Modò prophetę vestri ingrediantur ignem, & si læsi non fuerint, credam eis. Miseris trepidantibus, & dicentibus, non possumus modò intrare, Episcopo recitante, malitia eorũ derecta est populo, & ostensa chirographa. Tunc vniuersi furentes, diaboli ministros cum diabolo in ignibus æternis cruciandos, in ignem præparatum projecerunt. Sicque per Dei gratiam, & Episcopi industriam, hæresis inualescens est extincta, & plebs seducta atque corrupta, per pœnitentiam mundata.

CAPVT

CAPVT XIX.

Hæretici Coloniæ exusti.

CIrca illa tempora, sub Archiepiscopo Reynaldo, Coloniæ plures sunt hæretici comprehensi, qui a literatis viris examinati & victi, per iudicium seculare damnati sunt. Data sententia cùm ducendi essent ad ignem, vnus illorum Arnoldus nomine, quem cæteri magistrum suum fatebantur, sicut narrauerunt qui interfuerũt, panem & peluium cum aqua sibi dari petiuit. Quibusdam volentibus vt hoc fieret, viri prudentes dissuaserunt, dicentes: Aliquid hic fieri posset opere diabolico, quod infirmis esset in scandalum & in ruinam. APOLLONIVS: Miror quid de pane & de aqua facere voluerit. CÆSARIVS: Sicut conjicio ex verbis cuiusdam alterius hæretici, qui ante hoc triennium à rege Hispaniæ comprehensus est & combustus, sacrilegam ex eis facere volebat communionem, vt suis fieret viaticum ad æternam damnationem. Nam quidam Abbas Hispanus ordinis nostri per nos transiens, qui cum Episcopo, & Ecclesiarum prælatis, eiusdem hæretici errores damnauit, eum dixisse referebat, quòd quilibet in mensa sua, & de pane suo quo vesceretur, conficere posset corpus CHRISTI. Erat autem idem maledictus faber ferrarius. APOLLONIVS: Quid ergo actum est de hæreticis Coloniẽsibus? CÆSARIVS: Ducti sunt extra ciuitatem, & iuxta cœmiterium Iudæorum simul in ignem missi. Qui cùm fortiter arderent, multis videntibus & audientibus, Arnoldus semiustis discipulorum capitibus manum imponens, ait: Constãtes estote in fide vestra, quia hodie eritis cum Laurentio; cùm tamen nimis discordarent a fide Laurentij. Cùm esset inter eos virgo quædam speciosa, sed hæretica, & quorundam compassione ab igne subtracta, promittẽtium, vel quia eam viro traderent, vel si hoc magis placeret, in monasterio virginum locarẽt, cùm verbo tenus cõsensisset, iã extinctis hæreticis, tenentibus se dixit: Dicite mihi, vbi iacet seductor ille? Cumq; ei demonstrassent magistrum Arnoldum, ex manibus illorum elapsa, facie veste tecta, super extincti corpus

ruit, & cum illo in infernum perpetuò arsura descendit.

CAPVT XX.

Valdensiam hæresis Metus spargitur.

PAucis annis elapsis, sub Episcopo Bertramo, viro valde literato, orta est hæresis Waldosiana in ciuitate Metensi hoc modo: Cùm idem antistes in festiuitate quadam populo in ecclesia prædicasset, duos homines ministros diaboli in turba stare cõspiciens, ait: Video inter vos duos nuncios diaboli; ecce illi sunt, digito eos ostendens, qui me præsente in Mõte Pessulano propter hæreses damnati sunt & electi. Qui Episcopo duriùs responderunt, habentes in comitatu suo scholarem, qui more canino contra eũ latrabat, iniurijs eum lacessens. Egressi verò de ecclesia, multitudinem populi circa se congregantes, errores suos illis prædicauerunt. Quibus cũ quidã ex clericis dicerent: Vos Domini, nónne Apostolus dicit: Quomodo prædicabunt nisi mittantur? Volumus scire, quis vos miserit huc prædicare? responderunt illi: Spiritus; non enim poterat illis Episcopus vim inferre propter quosdã potẽtes ciuitatis, qui eos in odium Episcopi fouebant, eo quòd quendam vsurarium defunctum ipsorum cognatum, de atrio ecclesiæ ejecisset. Reuera missi fuerant à spiritu erroris, per quorum ora hæreses Waldosianæ, ab vno eorum sic dictæ, in eadem ciuitate sunt seminatæ, & necdum prorsus extinctæ. APOLLONIVS: Heu quòd tot hodie hæreses sunt in ecclesia. CÆSARIVS: Hoc furor & malitia diaboli effecit.

Rom. 10.

CAPVT XXI.

De Albigensibus hæreticis tempore Innocentij III.

TEmporibus Innocentij Papæ prædecessoris huius, qui nunc papatum tenet Honorij, durante adhuc schismate, quod erat inter Philippum & Ottonem reges Romanorum, diaboli inuidia hæreses Albiensium cœperunt pullulare, vel, vt veriùs dicam, matuescere. Cuius vires erant tam validæ, vt omne triticum fidei gentis illius, versum videretur in lolium erroris. Missi sunt Abbates nostri ordinis cum quibusdam Episcopis, qui zizania rastro catholicæ prædi-

prædicationis eradicarent: sed obsistente homine inimico, qui illa seminauerat, modicum ibi profecerunt. APOLLONIVS: Quis fuit error illorum? CÆSARIVS: Quædam hæresiarchæ eorum collegerant puncta ex dogmate Manichæi, quędam ex erroribus, quę in Periarchon scripsisse fertur Origenes; plurima etiã, quæ de suo corde finxerant adjicientes. Duo credunt eum Manicheo principia, Deum bonum & Deum malum, id est diabolum, quem dicunt omnia creare corpora, sicut Deum bonum omnes animas. APOLLONIVS: *Genes. 2* Moyses & corpora & animas confirmat Deum creasse dicens: Formauit Deus hominem, id est corpus, de limo terrę, & inspirauit in faciem eius spiraculum vitę, id est animam. CÆSARIVS: Si Moysem & prophetas reciperent, hæretici non essent. Corporum resurrectionem negant; quicquid beneficij mortuis à viuis impenditur irrident, ire ad ecclesias, vel in eis orare, nihil dicunt prodesse. In his deteriores sunt Iudæis & paganis, quia illa credunt. Baptismum abjecerunt: sacramẽtum corporis & sanguinis Christi blasphemãt. APOLLONIVS: Vt quid tantas à fidelibus persecutiones sustinent, si nihil ex hoc in futuro retributionis expectant. CÆSARIVS: Gloriam spiritus dicunt se expectare. Quidam supradictorum Abbatum monachus, cernens quendam militem in equo sedentem, loqui cum aratore suo, hæreticum illum æstimans, sicut fuit, propiùs accedens, ait: Dicite mihi probe vir, cuius est ager iste? Respondente illo, meus est, subjecit: Et quid de fructu illius facitis? Ego, inquit, & familia mea de eo viuimus, aliquid etiã erogo pauperibus. Dicente monacho, quid boni speratis de eleemosyna illa? respondit miles hoc verbum; Vt spiritus meus gloriosè peragat post mortẽ. Tunc monachus: Quò perget? Ait miles; Secundùm meritum suum, si bene vixit, & hoc apud Deum meruit, exiens de corpore meo, intrabit corpus alicuius futuri principis, siue regis, siue alterius cuiuslibet illustris personæ, in quo delicietur; Si autem malè, corpus intrabit miseri pauperisque, in quo tribuletur. Credidit stultus,

sicut

ſicut & cæteri Albienſes, quòd anima ſecundùm meritum per diuerſa tranſeat corpora, etiam animalium atque ſerpentium. APOLLONIVS: Fœda hæreſis. CÆSARIVS: In tantum Albienſium error inualuit, vt breui interuallo temporis, infecerit vſque ad mille ciuitates, & ſi non fuiſſet gladijs fidelium repreſſus, puto quòd totam Europā corrupiſſet. Anno Domini milleſimo ducenteſimo decimo prædicata eſt contra Albienſes in tota Alemania & Francia crux, & aſcenderunt cōtra eos anno ſequenti de Alemania Lupoldus Dux Auſtriæ, Adolphus comes de Monte, Wilhelmus comes Iuliacenſis, & alij multi diuerſæ conditionis atque dignitatis. Simile actum eſt in Frācia, Normania, atq; Pictauia. Horū omnium prædicator & caput erat Arnoldus Abbas Ciſtercienſis, poſtea Archiepiſcopus Narbonenſis. Veniens ad ciuitatem magnam, quæ Biders vocatur, in qua plus quam centum millia hominum fuiſſe dicebantur, obſederūt illam. In quorum aſpectu hæretici ſuper volumen ſacri euangelij mingētes, de muro illud contra Chriſtianos projecerūt, & ſagittis poſt illud miſſis clamauerunt: Ecce lex veſtra miſeri. Chriſtus verò euangelij ſator, iniuriam ſibi illatā non reliquit inultā. Nam quidam ſatellites zelo fidei accenſi, leonibus ſimiles, exēplo illorum, de quibus legitur in libro Machabæorum, ſcalis appoſitis, muros intrepidè aſcenderūt; hæreticiſq; diuinitus territis & declinantibus, ſequentibus portas aperientes, ciuitatem obtinuerunt. Cognoſcentes ex confeſſionibus illorum catholicos cum hæreticis eſſe permixtos, dixerunt Abbati: Quid faciemus domine? Nō poſſumus diſcernere inter bonos viros & malos. Timens tam Abbas quàm reliqui, ne tantū timore mortis ſe catholicos ſimularent, & poſt illorum abſceſſum iterum ad perfidiam redirent, fertur dixiſſe: Cędite eos; nouit enim Dominus qui ſunt eius. Sicque innumerabiles occiſi ſunt in ciuitate illa. Aliā itidem ciuitatem magnam, à re pulchram vallem vocatam, quæ ſita eſt iuxta Toloſam, virtute diuina obtinuerunt: in qua populo examinato, cùm omnes promitterent ſe

1. Mach. 2. &c.

2. Tim. 2.

velle redire ad fidē, quadringenti quinquaginta in sua pertinacia indurati a diabolo permanserūt, ex quibus quadringenti combusti sunt in igne, cæteri patibulis appensi. Idem actum est in cæteris ciuitatibus atque castellis, miseris se vltro morti ingerentibus. Tolosani verò arctati, omnem promiserunt satisfactionem, sed vt postea patuit, in dolo. Nam perfidus Comes sancti Ægydij, princeps & caput omnium hæreticorum, omnibus sibi in consilio Lateranensi abiudicatis, feudis videlicet & allodijs, ciuitatibus & castris, & ex maxima parte eisdem à Comite Simone de Forti monte, viro catholico, iure belli occupatis, in Tolosam se trāstulit, de qua vsq; hodie fideles vexare & impugnare nō cessat. Et sicut hoc anno Dominus Cōradus Episcopus Portuensis & Cardinalis, contra Albienses missus legatus, scripsit capitulo Cistercienſi, quidam ex potentibus Tolosanæ ciuitatis quiddam tam horrendum in odium Christi & ad confusionem nostræ fidei egit, vt etiam ipsos Christi inimicos mouere meritò debeat. Iuxta altare maioris ecclesiæ, vētrem suum purgauit, & palla altaris ipsas immundicias detersit. Cæteri verò furori furorem adjicientes, scortum super sacrum altare posuerunt, in aspectu crucifixi eo ibi adeuntes. Postea ipsam sacram imaginem detrahentes, brachia ei prescideruntmulto militibus Herodis deteriores, qui mortuo, ne eius crura frangerent, pepercerunt. Apollonivs: Quis non stupeat ad tantam patientiam Dei? Caesarivs: Altissimus enim est patiens redditor, qui Damiatanos post victoriam, eo quòd crucifixi collo fune alligato per plateas illum traxerint, in collo, in gutture tam mirabiliter puniuit, puto quia has blasphemias minimè dissimulabit. Albienses, antequam veniret contra eos exercitus Domini, vt suprà dictum est, Miralimomelinum regem de Marroch in auxilium sibi inuitauerant, qui de Africa in Hispanias cum tam incredibili multitudine venit, vt totam Europam se obtinere posse speraret. Mandauit etiam Innocentio Papæ, quia equos suos in porticu ecclesiæ beati Petri

Ecce hic Caluinistarū & aliorum nostri tēporu hæreticorū Antesignanus.

Eccli. 5.

vellet stabulare, & super illam vexillum suum figere: quod ex parte impletum est, etsi secus quàm ipse cogitasset. Et quia Deus frãgit omne superbum, eodem tempore, scilicet anno gratię millesimo ducentesimo duodecimo, decimoseptimo kal. Augusti, de exercitu eius sexaginta milia pugnatorum ceciderunt, ipse verò se in Siciliam transferens, ex dolore mortuus est. Cuius vexillum principale in bello captum, Innocentio est transmissum, & in ecclesia prædicta ad Christi gloriam erectum. Hęc de Albiẽsibus dicta sint. APOLLONIVS: Si fuissent inter homines istos viri literati, fortè non tantum errassent. CÆSARIVS: Literati cùm errare incipiũt, etiam illiteratis, instinctu diabolico, plus & grauiùs desipiunt.

CAPVT XXII.

EOdem tempore, quo manifestatæ sunt hæreses Albiensium in Parisiensi ciuitate, in qua fons est totius scientiæ, & puteus diuinarum scripturarum, quibusdã viris literatis persuasio diabolica peruersum instillauit intellectum, quorum nomina sunt hæc, magister Wilhelmus Pictauiensis Subdiaconus, qui legerat Parisijs de artibus, & tribus annis studuerat in Theologia; Bernardus Subdiaconus, Wilhelmus Aurifex propheta eorum, Stephanus Sacerdos de veteri Curbuelo, Stephanus de Cella, Ioannes sacerdos de Vncinis; isti omnes in Theologia studuerãt, excepto Bernardo; Dudo specialis clericus magistri Emelrici sacerdotis, qui ferè decem annis in Theologia studuerat; Elmangus acolytus, & Odo Diaconus, magister Garinus qui conuentauerat Parisijs de artibus, & hic sacerdos audierat Theologiam à magistro Stephano Archiepiscopo Cantuariensi; Vlricus sacerdos de * Lucri, qui sexagenarius studuerat in Theologia tempore multo; Petrus de sancto Clodoualdo sacerdos & sexagenarius, qui etiam audierat Theologiã; Stephanus Diaconus de veteri Curbuelo. Isti instinctu diaboli hęreses multas & maximas excogitauerãt, & iã in plurimis locis disseminauerãt. APOL. Quæ fuerunt capitula, in quibus viri scientia, & tam

* al. Laõeri.

Vide lector lacunas, ex quibus nostri tẽporis hæretici suas hauserũt hæreses.

magni, errare potuerunt? CAESARIVS: Dicebant non aliter esse corpus Christi in pane altaris, quàm in alio pane, & in qualibet re; sicque Deum locutum fuisse in Ouidio, sicut in Augustino: negabant resurrectionem corporum, dicẽtes nihil esse paradisum, neque infernum, sed qui haberet cognitionem Dei in se, quã ipsi habebant, haberet in se paradisum: qui verò mortale peccatum, haberet infernum in se sicut dentem putridum in ore. Altaria Sanctis statui, & sacras imagines thurificari, idolatriam esse dicebant; eos qui ossa martyrum deosculabantur subsannabant. Maximam etiam blasphemiam ausi sunt dicere in Spiritum sanctum, à quo omnis munditia est & sanctitas: Si aliquis est in Spiritu sancto, aiebant, & faciat fornicationem, aut aliqua alia pollutione polluatur, nõ est ei peccatũ, quia ille Spiritus, qui est Deus, omnino separatus à carne, non potest peccare, & homo qui nihil est, non potest peccare, quã diu ille spiritus, qui est Deus, est in eo. Ille operatur omnia in omnibus. Vnde concedebant, ꝙ vnusquisque eorum esset Christus & Spiritus sanctus. Impletũq; est in eis ꝙ dicitur in Euãgelio: Surgẽt pseudochristi & pseudoprophetæ, & cætera. Habebant etiã miserrimi illi argumenta sua nullius prorsus valoris, quibus suos errores confirmare nitebantur. Quorum perfidia hoc ordine detecta est. Prædictus Wilhelmus Aurifaber venit ad magistrum Rodulphum de Namuntico, dicens se esse missum à Domino, & hos infidelitatis articulos ei proposuit: Pater sub quibusdam formis operatus est in veteri testamento, scilicet legalibus; & Filius similiter sub quibusdam formis, vt in sacramento altaris, & baptismi, & alijs. Sicut ceciderunt formæ legales in primo Christi aduentu, ita nunc cadent omnes formæ, quibus Filius operatus est, & cessabunt sacramẽta, quia persona Spiritus sancti clarè manifestabit se in quibus incarnabitur, & principaliter per septem viros loquetur, quorum vnus ipse Wilhelmus erat. Ipse prophetabat, quòd infra quinque annos istæ quatuor plagæ euenire deberent: prima super populum, qui

1. Cor. 12

Mat. 24.

al. Naumutico.

qui fame consumetur; secunda erit gladius, quo se principes interficient; tertia in qua terra aperietur, & deglutiet Burgenses; in quarta descendet ignis super prælatos Ecclesiæ, qui sunt membra Antichristi. Dicebat enim quia Papa esset Antichristus, & Roma Babylon. Et ipse sedet in mõte Oliueti, id est, in pinguedine potestatis. Iam tredecim elapsi sunt anni, & nihil horum contigit, quæ pseudo ille propheta futura infra quinquennium prædixerat. Et vt fauorem sibi captaret Philippi Regis Frãciæ, etiam hoc adiecit; Regi Francorũ subjicerentur omnia regna, & filio eius, qui erit in tẽpore Spiritus sancti, & non morietur, & dabuntur duodecim panes regi Frãcorum, id est, sciẽtia scripturarũ & potestas. His auditis, magister Rudolphus interrogauit, si aliquos haberet socios, quibus ista fuissent reuelata, qui cũ respondisset: Habeo multos, supradictos viros nominans, perpẽdẽs vir prudens imminens periculũ ecclesiæ se solùm ad inuestigandũ eorũ nequitiã, eosq; conuincendos nõ posse sufficere, ex quadam simulatione dicebat sibi esse reuelatum a Spiritu sancto de quodã sacerdote, qui cũ eo prædicare deberet sectam eorum. Et vt famam suam seruaret illæsam, nunciauit hæc omnia Abbati sancti Victoris & magistro Ruperto, & fratri Thomæ, cum quibus adijt Episcopum Parisiensem, & tres magistros legentes de Theologia; videlicet Decanum Saleburgiensem, & magistrum Rupertum de Koren, & magistrum Stephanum, omnia hæc eis insinuantes. Qui territi valde, iniunxerunt prædicto Rudolpho in remissionẽ peccatorum suorum, & alteri sacerdoti, vt se fingerẽt esse de illorum consortio, donec scientias omnium audiuissent, & pleniùs omnes articulos incredulitatis eorum explorassent. Magister verò Rudolphus & sacerdos socius eius, in executione huius laboris cum ipsis hæreticis circuierunt Episcopatum Parisiensem, Lingonensem, Trecensem, & Archiepiscopatum Senonensem in tribus mensibus, & quam plurimos de eorum secta inuenerunt. Vt itaque ipsi hæretici plenè de ipso magistro Rudolpho confiderẽt, quãdoque

vultu eleuato se spiritu in cœlum raptum simulabat, & poste a aliqua se vidisse dicebat, quę in conuenticulis eorum narrabat, & publicè eodem fidem de die in diem se prædicaturum spopondit. Tandem reuersi ad Episcopum, visa & audita enarrauerunt, quo audito, Episcopus prædictus per prouinciam pro eis misit, eo q̃ nõ essent in ciuitate, excepto vno Berpardo. Qui cũ essent in custodia Episcopi, cõgregati sunt ad corum examinationem vicini, Episcopi & magistri Theologi, proposita sunt eis supradicta capitula, quæ quidã ex eis in prẽsentia omnium attestabantur, quidam verò, cùm resilire vellent, & se conuinci viderent, cum cæteris stabant in eadem pertinacia, nec negabant. Tanta audita peruersitate, consilio Episcoporum & Thelogorum ducti sunt in campum, & coã vniuerso clero & populo degradati, & in aduentu regis, qui tunc præsens non erat, exusti. Qui mete obstinata, nullum ad interrogata dabant responsum, in quibus in ipso mortis articulo nullum perpendi poterat pœnitentię indicium. Cùm ducerentur ad tormẽta, tanta exorta est aëris inclementia, vt nemo dubitaret, quin ab eis aër fuisset concitatus, à quibus tãtus error morientibus fuerat persuasus. In ipsa nocte is, qui inter eos potior habebatur, ad ostium cuiusdam inclusæ pulsans, serò suum errorem confessus est, asserens se magnum hospitem esse in inferno, & æternis incendijs deputatum. Quatuor ex eis fuerant examinati, sed nõ sunt cõbusti, videlicet magister Garinus, Vlricus sacerdos, Stephanus diaconus, qui perpetuò recluſi sunt carcere. Petrus verò antequã caperetur, præ timore monachus effectus est; magister Almenicus, qui prædictæ prauitatis magister erat, ejectus est de cœmiterio, & in campo sepultus. Eodem tempore præceptum est Parisijs, ne quis infra triennium legeret libros naturales. Libri magistri Dauid, & libri gallici de Theologia, perpetuò dãnati sunt & exusti. Sicque per Dei gratiam hæresis exorta excisa est.

CAPVT

CAPVT XXIII.

VIx sunt duo anni elapsi, quòd quidam diabolo plenus apud Precas se esse Spiritum sanctum publicè prædicabat, cuius insaniam populi nõ sufferentes, in crate posuerunt, & copioso igne circũposito, in carbonem redegerunt. APOLLONIVS: Puto vitam illorum multum execrabilẽ esse, quorum tam fœda est doctrina. CÆSARIVS: Vt amplius detesteris hæreticorum sectas, vnum tibi de illorum vita subjũgam exemplum.

CAPVT XXIV.

Hæreticorũ vita fœda est.

TEmpore Frederici Imperatoris, cũ Lucius Papa fecisset Veronæ ciuitate Lombardiæ moram, multis tam ecclesiarum prælatis, quàm regni principibus ibidem congregatis, & esset ibi Godescalcus monachus noster tunc maioris ecclesię in Colonia canonicus, cum fratre suo Euerhardo canonico Sancti Gereonis, hospes illorum, penè singulis noctibus cum vxore & filia de domo propria egressus est. Quod cùm considerasset Euerhardus, interrogauit nescio quem illorum, quò irent, vel quid agerent? Cui cùm responsum esset, veni & vide, secutus est illos in domum quandam subterraneam, amplam satis, in quã multis ex vtroque sexu congregatis, quidam hæresiarcha sermonem blasphemijs plenum cunctis tacentibus fecit, per quem vitam & mores illorum instituit. Deinde extincta candela, vnusquisque sibi proximam inuasit, nullam habentes differentiam inter legitimam & solutam, inter viduam & virginem, inter dominam & ancillam, & quod horribilius est, inter sororem & filiam. Euerhardus verò hæc videns, vtpote iuuenis luxuriosus atque vanus, simulans se discipulum, hospitis sui filiæ, vel alteri cuilibet puellæ in sermone se coniunxit, cum qua extincta candela peccauit. Cumque hæc actitasset penè annumdimidium, magister cunctis audientibus ait: Iuuenis iste tã studiosè frequentat auditorium nostrũ, citò habilis erit ad docẽdum alios. Hoc verbo audito non amplius intrauit, &, sicut mihi prædictus Godescalcus, cũ illum

de hoc argueret, respondit: Sciatis frater me non frequentare conuenticula hæreticorum propter hæreses, sed propter puellas. Ecce talis est vita & lex hæreticorum. Nec mirum, quia non credunt resurrectionem, vel gehennam, siue pœnam malorum: impunè enim transire putant, quæcunque agunt. APOLLONIVS: Audiui quòd multi hæretici sint in Longobardia. CÆSARIVS: Hoc mirum non est, habēt enim suos magistros in diuersis ciuitatibus apertè legentes, & sacram paginam peruersè exponentes.

CAPVT XXV.

EO tempore quo Otto rex profectus est Romam coronari in Imperatorem, & issent cum eo Ioannes Episcopus Cameracensis, Henricus Scholasticus sancti Gereonis, magister Hermannus canonicus Bonnensis, simul ingressi sunt cuiusdam hęresiarchæ scholas. Locum quem tunc legebat is erat; Iam iudicium mundi venit: iam princeps mundi huius ejicietur foras. Quem locum ita glossauit: Ecce Christus diabolum principem huius mundi vocauit, quia hunc mundum creauit. Cum quo prędictus Hermannus satis durè disputauit, & sicut mihi retulit, quòd Deus creasset omnia visibilia & inuisibilia, corporalia & spiritualia, non solū ex scripturis, sed ex oratione mōstrauit. Hæc dicta sint de hæreticis, qui membra sunt diaboli; hoc enim noueris, quòd multo intentiùs suā diabolus malitiam exerceat in hæreticis, quàm in energumenis. APOLLONIVS: Possunt energumeni, id est obsessi a diabolo, habere charitatem? CÆSARIVS: Etiam, sicut superiùs dictum est, non in animabus, sed in corporibus est.

CAPVT XXVI.

Per imprecationē irati parentis, filia obsidetur à diabolo.

MVLIER quædam in Brisecke satis crudeliter hoc anno vexabatur. Hanc diabolus cùm esset quinquennis hoc ordine intrauit. Die quadam cùm lac manducaret, pater eius iratus dixit: Diabolum comedas in ventrem tuum. Mox puellula sensit eius ingressum, & vsque ad maturam ætatem ab illo vexata est. Hoc anno primū meritis Apostolorum

Petri

Petri & Pauli, quorum limina visitauit, liberata est; quis dicere audeat, quinque annorum infantulã baptizatam non habere charitatem? De qua idem dęmõ dicebat: Me egresso nunquam aliud post hanc vitam sentiet purgatorium. Obsessi peccata sua cõfitentur, orant, & communicãt. Quod diabolus quosdam Dei permissione in corporibus suis lædat, quibusdam tibi ostendam exemplis.

CAPVT XXVII.

Diabolũ inuocans ab eodem rapitur.

THeodoricus Susatiensis Conuersus noster, sicut ab eius ore audiui, cùm esset iuuenis, puellam quandam in ciuitate Lubec alter quidam iuuenis ei procabatur, secundùm quod illi promiserat, femina consentiente, cùm Theodoricus se eius concubitu vti speraſſet, socius ei illudens, accessit illã. Quo cognito, iratus dixit: Diabolus qui me huc adduxit, poterit me etiam hinc reducere. Mox inuitatus affuit, hominẽ rapuit, & in aëra leuauit, & vltra ciuitatem trãsferens, iuxta ripam cuiusdam lacus incõmodè satis deposuit. Ad quẽ sic ait: Si nõ quocunq; modo te signasses, modò occidissem te: tenuiter enim & imperfectè in ipso raptu signum sibi crucis impresserat. Dimissus à dæmone, tam grauiter cecidit, vt in terra sine sensu iacens sanguinem vomeret. Tandẽ aliquãtulum virium resumens, manibus pedibusq; reptãdo, ad aquam venit, faciem lauit, atque ex ea bibens, cum multo labore ad hospitium suum peruenit. Ingressus domum, mox vt lumen aspexit, secundò in terrã ruit, vocatus est sacerdos, qui initiũ Euangelij sancti Ioannis super eum legit, alijsque orationibus contra impetus diaboli illum muniuit. Postea per annum integrũ ita corpus eius totũ erat tremulum, vt scyphum manu tenere non posset ad bibendũ. Ecclesiam sancti Nicolai, omniaq; ciuitatis ædificia, luna splẽdente, cũ à diabolo portaretur, & portando comprimeretur, se vidisse testatur. Simile penè habes supra distinct. iij. cap. xj. de Henrico ciue Susatiense, quem diabolus noctu in foro rapuit, & vltra monasteriũ sancti Patrocli translatum in pasculo deposuit. Tam mala & tam

venenata est dænonum natura, vt solo illorum intuitu sæpe homines corrumpantur.

CAPVT XXVIII.

Dæmonis solo aspectu lædi homines.

ALbero Conuersus noster cùm nouitius esset, & nocte quadam cum alio Conuerso propter timores nocturnos in curia vigilaret, ante signa matutinalia ambitum claustri circumiens, quasi vmbram humanam eminus iuxta lauatorium conspexit æstimans quia frater Fredericus esset monachus noster, accessit propiùs, volens ei innuere, vt iret dormitum, &, quia nouerat eum non esse sanæ mentis, pedè retraxit, ab illo lædi timens. Dum sic staret, vmbra in oculos eius vsque ad tabulatum domus creuit. Mox signis sonantibus in dormitorio, pistrinum intrauit, & quia clibanus coquendis panibus præparatus erat, mox vt ignem, quem quasi per parietem vitreum intueri visus est, aspexit, infirmari cœpit. Statim exiens, & sub arbore se reclinàs, penè octo diebus ab illa hora in tanta defectione fuit cordis & corporis, vt non posset manducare, neque bibere, neque dormire. APOLLONIVS: Vellem rationè scire, quare homo viso dæmone, mox igne conspecto extasim incurrat. CÆSARIVS: Ignis, lucis minister est, diabolus verò princeps & auctor tenebrarum: Lux & tenebræ sibi inuicem contraria sunt, sicut frigus & calor. Si egressus fueris de tenebris in radium solis, vel econuerso, ex repentina mutatione visus tuus turbatur & deficit. Item, si manum nimis frigidam igni adhibueris, siue de igne extractam aquæ gelidæ immerseris, contrarium elementum ampliùs te cruciabit. Quid ergo mirum, si ex visione diaboli, qui, vt dixi, auctor est tenebrarum & ignis æterni, hominis natura turbatur & terretur, contrahitur & deficit, cùm ignè huius mundi viderit, qui omnino contrarius est igni gehennæ? Ille tenebrosus, iste luminosus, multum ab eo discordat, tam in sensu, quàm in effectu. Viri tamè perfecti, vt supra dictum est, sæpe dæmones sine terrore & sine sensus defectione vident. APOLLONIVS: Si visio diaboli tam periculosa & tam nociua est in forma subjecta, quis

quis illum videre posset in sua natura? CÆSARIVS: Oculus corporalis diabolum, vt est, videre non potest. APOLLONIVS: Quare? CÆSARIVS: Quia diabolus spiritus est, & spiritum, vt est opinio penè omnium magistrorum, non nisi spiritus videre valet. Vident eũ animæ reproborum in inferno, & sicut summa beatitudo electorum est videre Deum, ita maxima dicitur esse pœna malis cernere diabolum. Vis audire quorundam periculum, illum in sua substantia videre volentium? APOLLONIVS: Volo & desidero, quia quanto plus horroris & malitiæ de illo audiero, tanto amplius peccare pertimesco. CÆSARIVS: Audi ergo.

CAPVT XXIX.

Periculũ illorum, qui desiderãt diabolum videre.

ANte hos annos duodecim, Wilhelmus Abbas de sancta Agata, diœcesis Leodiensis, quæ est domus ordinis Cistercien sis, dum tẽpore quodam iturus esset Eberbachum, ad quam pertinet domus illa, veniss etque Colonia m, dixit monacho suo atque Conuerso, Adolpho nomine: Opus est misericordiæ, vt videam obsessam illam, germanam scilicet talis Conuersi nostri de Eberbacho, vt per nos eius ille statum cognoscat. Quod cùm illis placuisset, & domum, in qua illa cum multis, & inter multos sedens, erat, intrassent, cùm Abbas nescio vnde eam interrogaret, & illa nihil omnino responderet, subjunxit: Vis aliquid mandare fratri tuo? Illa obmutescente, adjecit Abbas: Adjuro te per eum quem hodie in Missa tractaui, vt respondeas mihi. Mox diabolo obediente, & per os feminæ ad interrogata respondente, rogatus est Abbas, tam à Conuerso quàm à monacho, vt illam super solarium duceret, quatenus priuato eius vti possent colloquio. Quod cùm factum esset, & de diuersis ab Abbate diabolus interrogaretur, & respõdendo nimis mentiretur, ait; Adjuro te per altissimũ, vt non nisi vera mihi respõdeas. Quod cũ promisisset, iussit monachum atque Conuersum paululum secedere. Quem cùm interrogasset de statu quarundã animarum, fratrum videlicet, tam apud Eberbachum, quàm

quàm apud sanctam Agatam nuper defunctorum, ita probabiliter de singulis, quas tamen femina nũquam viderat, disseruit, vt Abbas de veritate nihil ambigeret. Dicebat tales & tales esse in gloria, alios adhuc in pœnis retineri, pro quibus Abbas orationes instituit speciales. Instruxit eum & de alijs multis, ita vt vehementer miraretur. Postea rogatus à Conuerso, vt sibi soli cum solo loqui liceret, in hoc Abbate annuẽte, & cum monacho paululum secedente, ait Conuersus: Sicut præcepit tibi Abbas meus, videlicet vt ei nõ nisi vera ad interrogata responderes, ita te moneo, vt si aliquid nosti de me, vel in me, quod nociuũ sit animæ meæ, dicas mihi in instanti hora. Respondit diabolus: Noui; Heri Abbate tuo ignorante, duodecim denarios apud Traiectum accommodasti à tali femina, & in tali loco, misistique illos panniculo inligatos in sinum tuum satis profundè. Quod quidem verum fuerat. Nam idem Conuersus, sicut retulit, ista cogitauit: Si Abbas tuus aliquò te fortè miserit, solidum istum ad expensas habebis. Qui ait: Nosti aliquid amplius? Dicente diabolo: Noui te furem esse. Conuersus respondit: Ex quo ad ordinem veni, nullius mihi furti conscius sum. Tunc ille: Ego tibi furtum tuum ostendam. Quando cara illa fuerunt tempora, annonam, & quædam alia, quæ monasterij tui fuerunt, & non tua, pauperibus erogabas. Respondente Conuerso, non putaui huiusmodi misericordiæ opera peccatum esse. Ait dæmon: Sunt per meam veritatem, quia sine licentia facta, nec aliquando inde susurrasti, susurrium confessionem appellans. Mox Cõuersus ad Abbatem descendit, in locum secretum illũ traxit, & quæ sibi fuerant à diabolo obiecta, per humilem confessionem aperiens, condignam pœnitentiam suscepit. Tunc ad obsessam rediens, & si adhuc aliquod in se sciret peccatum obsidentem interrogans, audire meruit; Per iudicium meum nihil modò de te noui, quia mox vt genua tua ad susurrium inclinasti, omnia mihi priùs scita subtraxisti. APOLLONIVS: In hoc facto satis ostensa sunt, tam præsentia dæmonis,

Pro munere tuo accepisti.

nis, quam virtus confessionis. CAESARIVS: Satis de talibus in distinctione confessionis dictum est. Post hæc dæmon adiuratus ab Abbate vt exiret, respõdit: Quò ibo? Dicente Abbate: Ecce os meum aperio, si potes, ingredere. Ait: Non possum intrare, quia altissimus hodie intrauit. Tunc Abbas: Ascende super hos duos digitos, pollicem & indicem ei offerens: Non valeo, inquit, quia altissimum hodie tractasti. Dixerat enim Abbas Missam de manè. Insistente eo vt exiret; Respõdit: Nondum vult altissimus; adhuc duobus annis ero in ea, & post hoc in via illius Iacobi liberabitur, quòd ita factum est. Deinde rogatus est Abbas tam à monacho, quam a Conuerso, vt diabolo præciperet, quatenus se eis in sua forma naturali ostẽderet. Respõdẽte Abbate, non hoc mihi bonũ videtur, sufficiat vobis quod hucvsque ei præcepimus. Illis obstinatiùs vt fieret insistentibus, tandem victus ait: Præcipio tibi in virtute Christi, vt in tua naturali specie nobis appareas. Respondente illo: Non vultis carere nisi me videatis; & Abbate dicente: Non, cœpit mulier in oculis eorum turgescere, & ad instar turris ascendere, ita vt oculi eius scintillarent, atque ad similitudinem fornacis fumigarent. Quibus visis, territus ruit in extasim monachus, factus est extra sensum Conuersus, & nisi Abbas qui eis constantior erat, diabolo vt pristinam formam resumeret, ocyùs præcepisset, similem mentis defectum incurrisset. Si his verbis meis minus credis, interroga illos, adhuc, vt opinor, viuũt, viri religiosi sunt, non tibi dicent nisi meram veritatem. Diabolus verò præcipienti obediens, & ad priorem speciem vultum feminæ reducens, ait Abbati: Nunquam tam stultum præceptum iussisti, pro certo scias, quia si hodie diuinis non communicasses mysterijs, nullus vestrũm vlli hominum quæ hodie vobiscum gessissem, diceret. Putas quòd possit me homo videre & viuere? Nequaquam. Homines qui erant inferiùs expectantes, strepitum superiùs audientes, ascenderunt, & Conuersum cum monacho semimortuos reperientes, aqua refocillauerunt, &

inter

inter manus illos deportauerunt. Tunc diabolus dixit Abbati: Quò iturus es modò? Respondente Abbate, Eberbachum. Subiunxit ille: Ego etiam in Sueuerbacho fui, & satis ibi trusaui, ironicè nomini alludens. Erat enim post illa tempora, quo Conuersi se ordini opposuerant. Tam horrendus & tam venenatus est dęmonum aspectus, vt non solùm sanos infirmet, sed nonnunquā etiā interficiat.

CAPVT XXX.

Diabolũ interdũ etiã interficere homines.

DVo iuuenes seculares nondum milites, ex quibus vnus erat dapifer Abbatis Prumiæ, qui mihi hæc, quæ dicturus sum, retulit: in quadam vigilia sancti Ioannis Baptistæ, post solis occasum circa riuulum, qui monasterium præterfluit, in dextrarijs suis spatiabantur. Videtes ex altera parte riuuli quasi speciem mulieris in veste linea, putantes quia maleficia exerceret, vt quibusdam mos est in nocte illa, vt caperent eam, aquam transierunt. Quæ cùm veste leuata fugere videretur, illi in equis velocissimis insequentes, cùm fugientem, quam quasi vmbrā ante se videvant, comprehendere non valerent, deficientibus equis vnus dixit: Quid agimus? Diabolus est enim, & signantes se, monstrum vltra non videbatur. Ab illa hora tā homines quàm iumenta multo tempore languerunt, vix mortem euadens. APOLLONIVS: Non ista miror pe diabolo, cùm legam basiliscũ solo visu homines & aues & iumenta interficere.

Psal. 90. CÆSARIVS: Hoc ipsum agit diabolus in Psal. per basiliscũ designatus, sicut tibi subiectis ostendā exẽplis.

CAPVT XXXI.

IN Kunincskirchin, sicut sacerdos eiusdẽ villæ retulit Lamberto monacho nostro, matrona quædā honesta, dum nocte quadam cum alia quadam femina, nescio vnde veniens, per villam eandem transiret, diabolus cuiusdam serui admodũ iocosi formam assumens, manum eius tenuit, & modicum strinxit. Cui cùm diceret, dimitte me, mox illum non vidit: quæ statim malè habere cœpit, feminæ sequenti die dicens; Seruus ille compressit me, & ecce ex hoc defectio

fectio cordis inuasit me. Dicente illa; Nequaquã hic fuit. Respondit matrona; Imò certissimè, satis enim proteruè respexit me, vadensque in domum suam lecto decubuit, & post paucos dies defuncta est.

CAPVT XXXII.

MVlieri cuidam, iuxta castrum Are commanenti, hoc anno simile contigit. Hæc cùm maritum haberet ebriosum, nulla prę sumebat nocte ire dormitum, donec ille à taberna rediret. Quæ dum vna noctium, pasta ad coquendos panes præparata, ante fores domus suæ sederet, viri præstolans aduentum, duos in albis vestibus ad se venire vidit. In cuius amplexus, dũ vnus illorũ rueret, eamque brachijs stringeret, illa clamante, ambo disparuerunt, quæ in domum fugiens, mox vt lumen vidit, amens facta ruit, filiamque propriam in clamorẽ conuertit. Post paucos dies defuncta est. Ecce, quo Dei iudicio talia fiant prorsus ignoro. APOLLONIVS: Horrenda sunt hæc. CÆSARIVS: Audi aliud, quod satis terrere nos poterit, qui dicimur viri religiosi.

CAPVT XXXIII.

TEmpore quodam æstiuo, Conuersis ordinis nostri in dormitorio suo meridie quiescẽtibus, diabolus in specie monialis nigri ordinis singulorum lectos circuiuit, ante quosdam stetit, ante quosdam cum festinatione præteriuit. Veniens ad quendam Conuersum, ante illum se inclinauit, & brachijs collum eius stringens, tactuque meretricio demulcens, oscula in eius ora defixit. Quod cùm quidam frater religiosus vidisset, & illa disparuisset, satis tam de persona, quàm opere, & in tali loco stupens surrexit, & Conuersi lectum adijt; quem quidem dormientem, sed incompositè & impudicè nudatumque iacentem inuenit. Cæteris ad signum nonæ surgentibus, ille grauem se sentiens, surgere non potuit, & ad vesperam in infirmitorio ductus, infra triduum vitam finiuit. Hæc apud nos eiusdem, vt puto, loci grãgiarius recitauit, asserens sibi dictum ab eodem Conuerso, qui vidit visionem, sub typo confessionis.

APOL-

APOLLONIVS: Cùm Deus ſummè ſit miſericors, & dormiens modicum differat à mortuo, quid eſt quòd idem Conuerſus pro tantillo punitus eſt? CÆSARIVS: Fortè nimis erat negligens circa vſum verecundiæ. Verecundia ſiue pudicitia, quæ omnium ornamẽtum eſt virtutum, nõ ſolùm eſſe debet in habitu, ſed etiam in actu. Frequenter contingit, vt ſicut homo interior libenter ea, quæ de die cogitat, nocte per imaginationem retractat; ita exterior illa, quæ vigilans factitat, dormiens frequenter repręſentat. APOLLONIVS: In hoc conſentio, quia noui quoſdam raptores, qui ſæpe noctibus dormiendo ſurgunt, arma induunt, exerunt gladios; feriunt parietes, & poſtquam laſſati fuerint, ſingula in loca ſua reponunt, ſicque cubitum redeunt, nec aliquid horum recordantur. CÆSARIVS: Fortè idem Conuerſus nimis indulſerat vino: inebriationem libenter ſequitur denudatio. Si Noë non fuiſſet inebriatus, nec fuiſſet denudatus; & quia denudatus, idcirco à filio ſubſannatus. Non ſolùm angeli ſancti, ſed & mali noctibus nos luſtrant, & ſi per negligentiam ſiue diſſolutionem contigerit nos in lectis noſtris iacêre irreuerenter, bonos à nobis fugamus, & malos ad noſtrã irriſionem inuitamus. Quanta gratia ſic dormientes quandoque ſe priuẽt, audies in diſt. 7. cap. 13. & cap. 14. in quibus beata Dei genitrix per ſe dormientes viſitauit. APOLLONIVS: Habuitne Conuerſus prædictus charitatem? CÆSARIVS: Non mihi hoc conſtat, ſicut & de prædictis feminis, quas diabolicus extinxit aſpectus. Quid verò diabolus quoſdam peccatores in peccatis interficiat, ſubſequẽtia declarabunt exempla.

Geneſ. 9.

CAPVT XXXIIII.

Ludo teſſerarum deditus punitur.

IN Suſatia, quæ ciuitas eſt diœceſis Colonienſis, miles quidam Thyemo nomine habitabat, qui ſic totus deditus erat ludo teſſerarum, vt non die, non nocte quieſceret, ſemper ſacculum cũ nummis ſecum portabat, vt ſecum ludere volentibus obuiaret. Ita in ludis expeditus & fortunatꝰ erat, vt vix aliquis ab illo ſine damno recederet. Vt autem poſteris oſtẽderetur, quantum

quantum Deo tales ludi, in quibus iræ, inuidia, rixæ, & damna suscitantur, peccatique verba rotantur, contrarij forent, permissum est diabolo, vt cum eo luderet, qui multis illuserat atque cuiscerauerat, qui multorum marsupia euacuarat. Nocte quadam domum eius in specie cuiusdam ludere volentis intrans, sacculumque nummis refertum sub ascella portans, ad tabulam sedit, denarios liberaliter apposuit, tesseras iactauit, & multa acquisiuit. Cui cùm prospere succederet, & militi iam pecunia quam apponeret defuisset, iratus ait: Nunquid non diabolus es tu? Et ille: Nunc satis est, appropiquat enim tempus matutinale, oportet nos ire. Tollénsque illum, per tectum traxit, cuius viscera tegulis retrahentibus miserabiliter excussit, & quid de eius corpore factum sit, vel in quem locum illud projecerit, vsque hodie tam a filio eius, quam a cæteris, qui illum nouerant, ignoratur. Manè verò viscerum eius reliquiæ tegulis inhærentes repertæ sunt, & in cæmiterio sepultæ. Bene diabolus suos ministros in hoc mundo sinit prosperari, quos semper in fine decipit.

CAPVT XXXV.

IN eandem ciuitatem, sicut mihi retulit magister Gozmarus, vir religiosus & sancti Patrocli canonicus, homo quidam ignotus venit, dicens se velle saltare de turri sancti Iuliani, quæ multu est sublimis, si tamen aliquid ex hoc conequi posset honoris. Respondentibus ciuibus, sicut viris prudentibus: Nihil tibi propter hoc dabimus, vt te ipsum interficias: ait, Propter honorem ciuitatis saltabo. Congregata multitudine populi circa forum, cui turris eadem contigua erat, & de fenestris domorum aliis pro peccantibus, turrim ascendit. Quem alius quidam a tergo clamans, ait: Die mihi ô homo, cum quo dæmone agis talia? Cui cùm ille nescio quem dæmonem nominasset, respondit: Scias pro certò, quia decipiet te, nequâ est enim: si fidei Oliueri te committeres, non te deciperet, quia curialis est & iudus: Respondit ille: Nequaquam me decipiet, quia in multis sum eius fidem ex-

pertus. Puto hunc Oliuerum fuisse eundem, de quo supra dictum est cap. iv. Quid plura? Ascendit turrim, & saltauit, sed post saltum surgere non valuit. Mirantibus turbis, quare non surgeret, & ignorantibus causam mortis eius, propter amplam quam induerat cappam ad capiendum ventum, propiùs accedentes, hominemque de terra leuantes, inuenerunt omnia viscera eius effusa. Ecce sic diabolus ministros suos remunerat, corpora quidem occidēdo, & animas in pœnas æternas detrudendo. De quarum cruciatibus in dist. xij. audies sufficienter. APOLLONIVS: Quantum considero ex iam dicto Oliuero, non omnes dæmones æqualiter sunt mali. CÆSARIVS: In quibus in cœlo ampliùs extensa fuerat contra creatorem superbia atque inuidia, in his vsque hodie magis viget ad nocendum malitia. Quidam, vt dicitur, aliis cum Lucifero contra Deum se extollentibus, simpliciter consenserunt, & hi quidē cum cæteris ruerunt, sed cæteris minùs mali sunt, hominésque minùs lædunt, sicut exēpla subiecta explanabunt.

CAPVT XXXVI.

Non omnes dæmones æqualiter malos esse, neque æquè hominibus nocere.

DÆmon quidam Adolescentis venusti speciem induens, ad quendam militē venit, obsequiū suum illi offerens: cui cùm multum placeret, tā in decore quā in sermone, gratāter ab eo susceptus est. Qui mox militi seruire cœpit tā diligēter, & tā timidè, tam fideliter, & tam iocundè, vt satis ille miraretur. Nunquā equum suum ascēdit, nunquā descendit, quin ille præparatus esset, & genu flexo strepā teneret; discretum, prouidum, & hilarē semper se exhibuit. Die quadā, dū simul equitarēt, & venissēt ad fluuiū quendā magnum, miles respiciēs, & plures ex inimicis suis mortalibus post eos venire considerans, ait seruo: Mortui sumus, ecce inimici mei post me festinant, fluuius ex opposito est, nullus supereſt locus refugij, aut occidēt me, aut capiēt. Tunc ille: Ne timeas domine, vadum fluminis huius bene noui, sequere tātum me, bene euademus. Respondente milite: Nunquam homo fluuium istum in hoc loco transuadauit,

spe

ſpe tamen euaſionis, ſeruum ducem ſecutus, ſine periculo venit ad littus. Et ecce eis tranſpoſitis, hoſtes ex oppoſito littore cõſiſtentes mirati ſunt, dicẽtes: Quis vnquam audiuit vadum in flumine iſto? Non alius niſi diabolus iſtum tranſuexit, timẽtéſque reuerſi ſunt. Proceſſu verò temporis accidit, vt militis vxor infirmaretur vſque ad mortem, in qua dum omnes medicorum artes defeciſſent, ait iterum dæmon domino ſuo: Si domina mea inungeretur lacte leonino, ſtatim ſanaretur. Dicẽte milite: Vnde haberetur lac tale? Reſpondit ille: Ego afferam. Qui vadens, & poſt ſpatiũ vnius horæ rediẽs, vas plenum ſecum attulit, quo cùm fuiſſet peruncta, mox meliorata, priſtinũ recuperauit vigorẽ. Cui cũ diceret miles, vnde habuiſti tã citò lac iſtud? Reſpõdit: De montibus attuli Arabiæ, recedens à te in Arabiã iui, leænæ ſpeluncã intraui, catulos abegi, & ipſam mulſi, ſicq; reuerſus ſum ad te. Stupente milite ad verba iſta, & dicẽte: Quis ergo es tu? Reſpõdit ille: Non ſoliciteris de hoc, ſeruus enim tuus ſum ego. Inſtante milite, tandem confeſſus eſt, dicens: Dæmõ ego ſum, vnus ex illis qui cũ Lucifero ceciderunt. Tunc magis milite ſtupente, ſubjunxit: Si natura diabolus es, quid eſt quòd tã fideliter ſeruis homini? Reſpondit dæmõ: Magna eſt mihi conſolatio, eſſe cum filiis hominum. Dicente milite: Non audeo de cætero vti ſeruitio tuo. Iterum ille reſpondit: Hoc pro certo ſcias, quia ſi me tenueris, nunquam à me vel propter me aliquid mali tibi eueniet. Non audeo, inquit, ſed quicquid pro mercede tua poſtulaueris, licèt dimidium bonorum meorum, libens tradã tibi. Nunquam homo homini ſeruiuit tam fideliter & tam vtiliter: per tuam prouidentiam iuxta fluuium mortem euaſi, per te vxor mea recepit ſanitatem. Tunc dæmon: Ex quo tecum eſſe non potero, nil pro ſeruitio meo, niſi quinq; ſolidos requiro. Quos cũ recepiſſet, militi illos reddidit, dicẽs: Peto vt ex eis nolã cõpares, & ſuper tectum pauperis illius eccleſiæ ac deſolatæ ſuſpendas, vt per eam ſaltem dominicis diebus fideles ad diuinum conuocentur officium. Sicque

ab oculis eius disparuit. APOLLONIVS: Quis vnquam tale aliquid de diabolo speraret? CÆSARIVS: Dicam tibi aliud, vt sic dicam, diabolicæ bonitatis exemplu, quod non minus isto mireris.

CAPVT XXXVII.

EOdem anno, quo rex Philippus primùm ascendit contra Ottonem postea Imperatorem: miles quidam honestus Euerhardus nomine, de villa quæ Ambula vocatur natus, grauiter infirmabatur. Cui cùm rapta fuisset materia in cerebrũ ita cœpit furere, vt propriam coniugem, ante infirmitatem multum dilectam, in tantum haberet exosam, vt illam neque videre neque audire posset. Die quadam diabolus in forma hominis infirmo apparens ait: Euerharde, vis ab vxore tua separari? Respõdente illo: Hoc omnibus modis desidero. Subjunxit diabolus: Ego te in equo meo ducam Romam, bene obtinebimus à Papa, vt diuortium faciat inter te & illam. Quid plura? Visum est militi vt equum inuitantis ascenderet, vt Romam cum illo post tergum eius sedens pergeret, vt illo prõ se allegante, Papa eum ab vxore coram Cardinalibus solenniter separaret, ipsumque diuortium litteris pontificalibus atque bullatis confirmaret. Mira res, ab eadem hora, qua sic mirabiliter infirmi spiritus à diabolo raptus est, ita corpus iacebat exangue, vt tãtum modicum caloris in eius pectore sentiretur, propter quod a sepultura dilatus est. Milite, vt sibi videbatur, nimis gaudente diuortij causa, ait diadolus: Vis modò vt ducam te Hierosolymam, vbi Dominus tuus crucifixus est atque sepultus, necnon & ad reliqua sacra loca, quæ Christiani videre desiderant? Ex his verbis maximè postea intellexit illum dæmonem fuisse. Respondente illo, Volo & desidero: Spiritus spiritum repente per mare trãstulit, & in basilica dominici sepulcri deposuit: deinde ostendit ei loca reliqua, in quibus orationes suas fecit. Ad quem iterum ait: Vis etiam videre Sephadinum inimicum vestrum, eiusque exercitum? Cui cùm diceret: Volo, ductus est in momento ad loca castrorum, viditque illo demonstrante

regem

regem & principes eius, milites, arma, vexilla, tentoria, atque exercitum vniuersum. Post hæc ait dæmon: Vis modò redire ad patriam tuam? Et ille: Tempus est vt reuertar. Quem statim spiritus leuauit, & in Longobardiam transtulit. Qui ait: Vides hoc nemus? iam homo quidã de villa tua, mercimonia sua ad has prouincias in asino venalia portans, ipsum intrabit, & à latronibus interficietur. Vis eum præmunire? Respõdente eo; libenter, statim homini occurrit, & quia latrones in nemore essent prædixit, quem, sicut suũ parochianum valde notissimum, hilariter resalutauit, & gratias agẽs alia via diuertit. Venientibúsq; eis Franckinfort rursum ait dæmon: Cognoscis Walramum filium ducis de Limburg? Bene, inquit, illũ noui, & frequenter cum eo militaui. Dicente dæmone: Vis nunc eum videre? Et miles responderet, In partibus est trasmarinis, ille subjecit: Nequaquam, sed iam in tali loco regi Philippo confœderatur, & per ipsum terra vestra rapinis & incendiis vastabitur. Hoc impletum vidimus, quando ipso duce Andernachũ, Remage, Bonna, alieq; villæ plurimæ exustæ sunt. Respondete milite, de hoc satis doleo. Postquam regem cum principibus & Walramo viderat, ad lectum & ad corpus sine omni læsione spiritus eius reductus est. Mox incipiens spirare, & conualescere, vxorem, ante raptum exosam, amore pristino dilexit, & non sine multorum admiratione, quæ viderat & audierat sæpius recitauit. Quicquid enim viderat Romæ, & in Hierosolyma, in Longobardia, & in Alemania, tam in locis, quàm in personis, pleniùs vtique vidit, meliùs visa cognoscere & recitare potuit, quam si oculis corporeis illa prospexisset. Structuram vrbis Romæ, necnon & effigiem domini Innocentij tunc Papæ, Cardinalium & ecclesiarum, & in partibus Hierosolymitanis, formam Sephadini & exercitus eius, similiter mõtes, flumina, castra, vniuersaque locæ, per quæ transierat, tam propriè in suis formis atque nominibus expressit, vt hi qui oculis corporeis illa viderant, quod contradicerent, non inuenirent. Interim rusticus cũ mercibus suis de Lon-

gobardia rediit, & quia illum ibidem vidisset, atq; per eius cautelam latronum periculum euasisset, coram multis testificatus est. APOLLONIVS: Audiui quòd quidam dæmones talis naturæ sint, vt bene à se obsessos torqueant, sed eosdē criminaliter peccare non sinant. CAESARIVS: De hoc satis euidens audiuisse me recordor exemplum.

CAPVT XXXVIII.

CIuis quidam sub typo eleemosynæ pauperibus conuiuium fecit, inter quos cùm quidam obsessus esset, & cæteris manducantibus carnes, ipse quidem ori applicaret, sed eisdem vesci non posset, ex circumstantibus hoc videntes dixerunt; Inique, cur non finis hominem manducare? Quibus ille respondit: Nolo vt peccet, eo quòd eleemosyna ista de rapina sit. Dicētibus eis; Mentiris, quia is qui fecitē, bonus homo est. Respondit; Nequaquam mentior, vitulus iste, qui hîc pauperibus diuisus est, in quinta generatione fuit ab illa vacca, quæ per rapinam habebatur. Et satis mirati sunt qui aderant. APOLLONIVS: Si dæmones quintam generationem iudicant rapinā, puto quia multum acriter in pœnis vindicabunt primam. CÆSARIVS: De hoc non dubites. Recordare vaccæ illius, per quam & qua punitus est. Helyas miles: sicut dictum est distinct. 2. cap. 7. Reuocat mihi etiam ad memoriam vacca hæc, verba obsessæ mulieris illius in Briseke, cuius superiùs mentionem feci, cap. 26. Hæc cùm die quadam Ioannem burgrauium de Rineken vidisset, sicut mihi retulit qui audiuit, multis præsentibus contra eum clamauit, dicens: Vitulum illum, quem tali viduæ abstulisti, flammis infernalibus à nobis liquatum, guttatim mittemus in oculos tuos, & per omne corpus stillabimus pinguedinem eius. Vinum verò quod sub banno tuo in hac villa venditur, feruens in os tuū fundemus. Quibus verbis miles territus, tabernam amouit, & vitulum mulieri restituit. APOLLONIVS: Satis mihi probatum iam fateor, quòd dæmones sint, quòd multi sint, & quòd mali sint; nunc quòd infesti nobis sint, aliquid sub exemplis audire

dire delectat. CÆSARIVS: ita infesti sunt hominibus, vt inter amicos discordias faciant, & inimicos reconciliari non sinant, pro peccato & pro peccatis suis peregrinari volentes retrahunt, conuerti desiderantes auertunt, conuersos multis modis turbant & impediunt. Ecce exempla.

CAPVT XXXIX.

Dæmon discordias semmat inter amicos.

DVo ciues Colonienses viri diuites & honesti, & speciales ad inuicem amici, ex quibus vnus vocabatur Sistappus, alter verò Godefridus, ad sanctum Iacobum Apostolum simul profecti sunt. Die quadam cùm soli equitarent, cæteris fratribus præcedentibus, diabolus inuidens amicitiæ & concordiæ illorum, ingressu cuiusdam nemoris, baculum Godefridi in dorso ipsius pendentem, satísque fortem, in duas partes fregit. Qui cùm neminem adesse conspiceret, turbatus clamauit ad socium; Eia frater, quare fregisti baculum meum? Illo negante etiam cum juramẽto, sicut mihi iam dictus Godefridus retulit, ita in eum exarsit, vt vix manus ab eius læsione cohiberet. Tandẽ gratia Dei & meritis beati Apostoli ad mentem reductus, apud socium vnicè dilectum pœnitentiam egit, & discordiæ caput diabolus confusus aufugit.

CAPVT XL.

SIcut retulit mihi quidam honestus sacerdos, nunc monachus in ordine nostro, plebanus cuiusdam villæ, paræcianis suis placere volens, ludos sæculares cum illis exercuit, tabernas frequentauit, & in quantum potuit, moribus illorum suos conformauit, impletumque est in eo illud Prophetæ: Et erit sicut populus, sic & sacerdos. *Isai. 24.* Habebat autem in villa militem compatrem, vitiis suis per omnia concordantem, & erat eis, non in Christo, sed in mundo, cor vnum & anima vna. Sæpe alter ab altero ad ludos & ad epulas inuitabatur, sæpe ad tabernas trahebatur. *Actor. 4.* Vidẽs hæc diabolus totius doli artifex, vt amorẽ illorũ vitiosum in odiũ verteret periculosum, nocte quadam, cũ idẽ miles isset cubitũ, in forma sacerdotis ad lectum eius venit, & vt se sequeretur, tam

verbo, quàm signo importunè satis institit. Miles cũ territus penè nudus surgeret, & nudipes sequeretur præcedentem, per campum spinis & vepribus plenum ductus est, a quibus dum plantę eius vulnerarentur, & sanguinem stillarent, iratus post eum clamauit: Male sacerdos, malo tuo huc me adduxisti, diabolo semper clamate, Sequere, sequere, miles turbatus, ligno quoc casu reperit, vt sibi videbatur, caput sacerdotis diuisit. Sic illo prostrato, & vultu eius sanguine perfuso, miles cum multo labore ad domum suam reuertitur, qualiter ei sacerdos illuserit, vxori, familiæ, amicisque conqueritur. Illis minùs credentibus subjecit: Ego caput eius & coronam non modicum vulneraui. Eadem nocte, sacerdos, horum prorsus inscius, cùm ex necessitate naturæ iturus esset ad cameram, cum tanto impetu caput limini superiori illisit, vt corona grauiter vulnerata, sanguis erumpens, totam eius faciem cruentaret. Quo ad lectum reuertente, cùm manè populus pulsata Missa in ecclesia expectaret, & ille minimè ob vulneris dolorem veniret, cognoscens miles causam a referentibus, ait: Ecce hoc est quod dixi vobis. Quid plura? Insanientibus cognatis & amicis eius, cùm sacerdos obiecta fortiter negaret, & illi non crederent, per biennium de ecclesia sua eliminatus, vix tandem illis reconciliatus est. Ex his duobus exemplis colligitur, quòd inter amicos, siue spirituales siue carnales, discordias seminent. Quòd inimicos in quantum valent concordare non sinant, certum est.

CAPVT XLI.

Dæmones impediunt reconciliationes dissidentium.

MIles quidam nuper domum quandam ordinis nostri indebitè satis vexabat. Garriente diabolo per os cuiusdam feminæ, locutus est ad illum nescio quis de astantibus: Dic inique, quare nõ suades illi militi, vt cœnobium tale seruorum Dei cesset inquietare? Cui dæmon cachinãndo respondit: Quid est quod loqueris ô imprudens? Meo consilio res agitur, & tu mihi dicis, vt suadeam ea quæ sunt pacis? Quòd autem pro Christo peregrinari volentes retrahant & impediant, præstò est exemplum.

CA-

CAPVT XLII.

Peregrinationē susciperē ex pietate volentes retrahunt.

MIles quidam Meingosus nomine, cùm adolescens in Francia linguam discereret Gallicam, grauiter infirmatus, spe conualescentiæ ad sanctum Remigium Remis peregrinationis votum fecit, sed non soluit. Reuersus verò in prouinciam suam, voti transgressor, multis diebus elapsis, cùm alter quidam miles Gundolphus nomine vir nobilis de villa Sesselingen oriundus, suscepta carena, tempore capituli generalis Cistertium ire proponeret, & hoc prædictus Meingosus cognosceret, rogauit illum vt se susciperе vellet in comitem peregrinationis. Quod cùm ille gratum haberet, simulque ad villam quæ Tricastrum vocatur iuxta Diuionem sitam venissent, cùm ad prandendum in terra more pœnitentium cōsedissent, sanctus Remigius Remensis episcopus, pontificalibus indutus, transgressori suo apparens, ait: Meingose, quare non soluis votum tuum? Miles verò cùm tam de visione, quam de voti improperatione terreretur, mox diabolus aduolans, verbis admonitoriis verba dissuasionis adiunxit, dicens: Noli festinare, bene votum solues quando poteris. Nihilque aliud dicens, hominem pedibus arripiens, per ventrem in pauimēto tam immisericorditer traxit, vt facies eius in quatuor partibus vulnerata, sanguine erumpente terram insunderet. Quem cùm Gundulphus sic trahi videret, & trahentem non aspiceret, sicut ab eius ore audiui, turbatus ilico surrexit militémque brachiis stringēs, cùm fortis esset, retinere vix potuit. A quo cùm causam culpæ simul & pœnæ didicisset, ait: Consulo vt reddas votum tuū. Re pō dente illo. Non modò habeo expensas, dedit ei solidum sterlingorum, & ille soluit votum neglectum. APOLLONIVS: Vt video non multum a nobis dæmones sunt remoti, qui ad puniendū nos tam sunt parati. CÆSARIVS: Quòd semper sint iuxta nos & circa nos, in subjecto cognosces exēplo.

Dæmones semper circà nos esse.

CAPVT XLIII.

ANno præterito tempore vindemiæ Cellerarius de Lacu, cuiusdam cortis, monasterij vineam duobus

seruis custodiendam commisit. Nocte quadã vnus ex illis vigilias nocturnas sibi temperare volens, diabolũ ioculariter vocauit, dicẽs: Veni diabole, custodi hanc vineam, & ego tibi pretium dabo. Vix verba cõpleuerat, & ecce diabolus affuit, dicẽs: Præstò sum, quid ergo dabis mihi, si eam custodiero? Et ille: Cophinu plenum vuis, tali cõditione, vt si quis intrauerit ab ea hora, qua dies & nox separantur, vsque ad ortũ diei, (neque propriam neque alienam excipiens personã) collum ei frangas. Quod cùm diabolus promisisset, & seruus serò, quasi de vinea securus, domum intrasset, ait illi Cellerarius: Quare non es in vinea: Respondẽte illo: Socium meum ibi reliqui, diabolum notans, Cellerarius, putans quia de cõuerso suo diceret, iratus ait: Vade citò, quia solus nõ sufficit ille. Iuit seruus, & specuncam, quæ erat extra vineam, cum socio ascendens, circa mediũ noctis motum quasi hominis inter vites transeuntis audiẽtes, ait is quem prædicta pactio latebat: Aliquis est in vinea. Respondit alter; Sede, ego descendam & videbo. Descendit, & vineam foris circuiens, cùm nulla hominis vestigia in sepe reperisset, custodem suum adesse cognouit. Manè socio omnia aperiens, cophinum vuis refertum diabolo pro pretio dare volẽs, iuxta vitem vnam fudit, & discedens, atq; cũ socio post paululum rediẽs, nec vnum ibi granum reperit. APOLLONIVS: Satis de his admiror; sed dic quæso, quomodo conuerti volentes impediant. CÆSARIVS: Referam tibi quod mihi sanctimonialis quædam retulit, coacta à sua Abbatissa.

CAPVT XLIV.

Religionem ingredi volentes dæmon retrahit.

DVm esset eadẽ sanctimonialis puella paruula in domo patris sui, diabolus illi sæpius in diuersis formis visibiliter apparuit, & tenerã eius ætatẽ diuersis modis terruit ac contristauit. Quæ cùm incurrere timuisset amentiam, ad ordinẽ nostrum conuerti proposuit, verbis voluntatem exprimens. Nocte quadã in specie viri diabolus illi apparens, conuersionẽque dissuadẽs, ait: Eufemia, noli cõuerti, sed accipe virũ iuuenẽ pulchrũq;, vt cũ illo deliciis mundi fruaris,

ris, vestes enim pretiosę & cibaria delicata nō deerūt tibi. Si autem intraueris ordinem, semper eris misera & pannosa, famem, sitim, frigúsque patieris, nec vnquam de cætero bene tibi erit in hoc sæculo. Ad quod illa respondit: Quid de me tunc erit, si in illis deliciis, quas tu mihi promittis, mortua fuero? Ad quod verbū diabolus nullum responsum dedit, sed puellā rapiens, & vsque ad fenestram solarii in quo iacebat deportās, præcipitare eam conabatur. Quæ cùm angelicam salutationem diceret, inimicus eam dimisit, & ait: Si ieris ad claustrū, semper tibi aduersabor, quòd si in hac hora mulierē illam non inuocasses, occidissem te. Et hoc dicto, valde virginem comprimens, in canem maximum transmutatus, de fenestra exiliuit, & nusquam comparuit. Sicque ad inuocationem Dei genitricis & virginis Mariæ, virgo liberata est. Quam infestus conuersis sit diabolus, & quàm multis quamque diuersis modis illos vexet & impediat, sequentia declarabunt. Cùm prædicta puella monacha fuisset effecta, nocte quadam cùm in lecto iacēret, & iacendo vigilaret, vidit circa se plures dæmones in specie virorū, ex quibus vnus aspectu teterrimus stabat ad caput eius, duo ad pedes, quartus ex látere cōtra eā, qui clara voce ad alios clamabat: Quid statis? Tollite illā totaliter sicut iacet, & venite. Responderunt illi: Non possumus, inuocauit enim mulierem illam. APOLLONIVS: Quid est, quòd dæmones matrem sui creatoris nominare præsumpserunt nomine tantùm conditionis, & non honoris? Mulier nomen est corruptionis & naturæ, Virgo vel Maria, siue Dei genitrix, nomina sunt gloriæ. CÆSARIVS: Non sunt ausi, quia indigni, ore polluto nomen integritatis vel gloriæ nominare. Idē tamen dæmon post verba angelicæ salutationis, puellam brachio dextero traxit, & trahendo in tantum compressit, vt compressionem tumor, & tumorem liuor sequeretur, quæ cùm haberet sinistram liberam, ex nimia simplicitate, non est ausa se signare per illam, putans signum manus sinistræ nihil sibi prodesse: cogente tamen necessitate, per eandem manum

crucem

crucem sibi impressit,& dæmones fugauit. Liberata ab illis,penè axanimis ad lectum cuiusdã sororis cucurrit,& facto silẽtio,quid viderit, vel quid passa sit, illi intimauit. Quam,sicut mihi retulit beatæ memoriæ domina Elizabet,eiusdem cœnobij Abbatissa, sorores in lecto suo ponentes,& principium euangelij sancti Ioannis super eam legentes, manè regyratam inuenerunt. Anno verò sequenti, intempesta nocte, cùm eadem sanctimonialis in strato suo iacens vigilaret,vidit eminus duos dæmones in specie duarum sororum plurimum sibi dilectarum;cui cùm dicerent illæ, Soror Eufemia,surge,veni nobiscum in cellarium dimittere cereuisiam conuentui. Illa, habens eas suspectas,tum propter tempus intempestiuum, tum propter fractum silentium,horrere cœpit,operiméto caput inuoluens,nihilque respondens. Statim vnus spirituum malignorum propiùs accedens,& manum pectori eius imponens, ita illud compressit, vt sanguis concitatus per os & nares eius largiter efflueret: hicque dæmones illi formas caninas assumentes, de fenestra exilierunt. Sorores ad matutinas surgentes, cũ illam in defectu cernerent, vtpote pallidam & exanguem, causam per signa scisscitatæ sunt;quam cùm ex eius relatione cognouissent,satis turbatæ sunt, tam de dæmonum crudelitate,quam de virginis vexatione. Ante hoc biennium, cùm conuentui nouum factum fuisset dormitorium,& lecti in eo depositi, vidit eadem sanctimonialis dæmonem in specie homuncionis deformis satis,& inueterati,omne dormitoriũ circumire,& lectos singulos tãgere, quasi diceret:Loca singula diligenter notabo,quia non erunt absque visitatione mea. Apollonivs: Quid est quòd pius Dominus puellas tam teneras,& tam mundas,a duris & immundis spiritibus tã crudeliter vexari sinit? Cæsarivs: Amaro poculo vt nosti prælibato,dulce plus dulcescit; & colore nigro subtracto, albus amplius clarescit. Lege visiones Witini, Godescalchi, & aliorum,quibus concessum est videre pœnas malorum & gloriam electorum,penè vbique visio pœnalis præcedit.

dit. Volens Dominus sponsæ suæ secreta delitiarum suarum ostendere, bene eam priùs permisit aliquibus vitionibus horrendis tentari, vt postmodum amplius mereretur lætificari, sciretque distantiam inter dulce & amarum, lucem & tenebras.

CAPVT XLV.

IN eodē monasterio, quod Houene vocatur, sanctimonialis quædam est Elizabeth nomine, quā sæpe diabolus infestat. Die quadam in dormitorio illum videns, & quia ipse esset non ignorans, alapā illi dedit; cui cùm diceret: Vt quid tam durè me cedis? respondit illa; quia sæpe me turbas. Ad quod diabolus: Multo ampliùs hesterna die turbaui sororem tuā Cantricem, non tamen me percussit. Satis quidem illa die turbata fuerat. Ex quo colligitur, quòd ira, rācor, impatientia, & alia huiusmodi vitia, sæpe ex immissione sint diaboli. Alia vice cùm eadem Elizabeth matutinis nimis tardatis, opere, vt pòst apparuit, diaboli, ad campanam festinaret, candelámque ardentē in manu portaret, iam intratura fores oratorij, dęmonem in specie viri, tunica indutum cultellata contra se stare conspexit. Putans aliquem intrasse virorum, territa retrorsum per gradus dormitorij cecidit, ita vt per aliquot dies tam ex repentino terrore quam ex lapsu langueret. Nam & Abbatissa ex eodem casu stupefacta, infirmitatem concepit, quæ dum causam illius lapsus atque clamoris ab ea scisciteta fuisset, & illa visione exposuisset, adjecit: Si sciuissem quòd fuisset diabolus, & non homo, bonam illi alapā dedissem. Iam enim accinxerat fortitudine lumbos suos, & contra diabolum roborauerat brachium suum.

CAPVT XLVI.

ALteri cuidam feminæ, propter Christum inclusæ, ita infestus fuit diabolus, vt etiam lectum illius violenter & impudenter ascenderet, a quo cùm nullo posset remedio spirituali liberari, non oratione, non confessione, non signo crucis, diaboli importunitatem propriamque vexationem cuidam viro religioso conquesta est. Cui ille tale consilium dedit:

dit: Cùm tibi, inquit, propiùs accesserit, dicas, Benedicite. Quod cùm illa feciſſet, malignus ſpiritus, quaſi turbine impulſus, ſe in ſaltus dedit, nec vlterius ad illam accedere auſus fuit. APOLLONIVS: Gaudeo quòd tantam virtutem audio in verbo noſtræ ſalutationis. CÆSARIVS: Tanta eſt dæmonum malitia, vt quos terroribus ſeducere vel frangere non præualent, fantaſticis viſionibus ſeducant: Verbi gratia.

CAPVT XLVII.

Religioſos viſionibus falſis dæmones ſeducunt.

IVxta caſtrum Volminſteine, quod ſitũ eſt in Weſtphalia, quædã habitat incluſa, Gertrudis nomine, femina ſancta & religioſa, & propter reuelationes Dei, quibus illuſtratur, notiſſima. Hæc multo tempore, quia minùs circumſpecta fuit, ſicut audiui, pro angelo lucis, angelum tenebrarum ſuſcepit. Solebat enim diabolus, fantaſtica circumfuſus claritate, per quandam cellulæ feneſtram intrare ad illam, futura prædicere, & de interrogatis inſtruere. Ad quam ſi veniſſet quis, volens cognoſcere ſtatum alicuius amici ſui defuncti, ſiue de alia re occulta certitudinem, illa inducias vſque in craſtinum petiuit, angelum ſuum conſuluit, à quo ſæpius decepta, falſa pro veris reſpõdit. Quod cùm comperiſſet frater Hermannus incluſus de Arnisberg, cuius in ſuperiori diſtinctione cap. 87. memini, dæmonum nequitias non ignorans, iam dictæ incluſæ mandauit in hunc modum: Cauta eſto
2 Cor. 12 ſoror, quia ſæpe angelus ſatanæ, in angelum lucis ſe transfigurans, multos ſeducit, & viris ſanctiſſimis nõnunquam illudit. Sic ergo facias; Crucem de cera benedicta feneſtræ, per quam intrare conſueuit, imprime, & ſi intrans illam non vitauerit, angelus domini eſt, ſin autem, angelus tenebrarum. Quod cùm illa feciſſet, & diabolus nocturno tempore cum ſolito fulgore veniſſet ad feneſtram, & lumine immiſſo non intraret, ait femina: Quare non intras? Reſpõdente illo: Non poſſum intrare, niſi ceram de feneſtra projicias. Illa diu ſe deceptam intelligens, contra eum ſpuit, & in contumelias erupit, & ne de cætero talia præſumeret, ſub inuocatione ſummæ Trini-

Trinitatis illum adiurauit. Vides nunc qualiter Deus omnipotens contra diuersas dæmonum infestationes, diuersas creauerit medicinas? Alios à nobis compescit antidoto confessionis, alios verbo dominicæ annunciationis, quosdam per verbum Benedicite, multos per signum crucis. De his omnibus exempla habes in superioribus. APOLLONIVS: Peccauítne inclusa hęc angelum tenebrarum pro angelo lucis recipiendo? CÆSARIVS: Legitur in scripturis maiorum, quòd homo sic à diabolo deceptus ei credendo mereatur, & hoc quàm diu bona ei suadet. Non enim omnibus data est discretio spirituum. Vnde Apostolus: Probate spiritus si ex Deo sint. Nec hoc silendum, quòd ipse angelus satanæ non solùm in claritate, quam assumit, transfigurat se in angelum lucis, sed & in vili effigie quibusdam solet apparere. Nam modò in specie porci vel canis, modò in forma catti, vel cuiusdam alterius animalis se hominibus ad deceptionem solet exhibere. 1. Ioan. 4

CAPVT XLVIII.

Dæmon diuersorum animalium assumit formas.

VIsus est tempore quodã in Hemmenrode, quasi gregem porcorum in ecclesiam minare, & eadem via, qua intrauerit, denuo exire. Alio tempore Conuersus quidam, qui nomen suum vult supprimi, dæmonem vidit in forma Prioris, & gestabat in collo quasi factum de stramine leguminis circulum: præcedebat eum vnus de complicibus eius, eũque eodem circulo quasi canem ducebat. Interea cùm in tali fantasia chorum transiret, accidit vt Prior eundem chorum ingrederetur, Conuersos, si quos dormientes inuenisset, excitaturus, quo intrante, visio illa fantastica ab oculis Conuersi mox subtracta est.

CAPVT XLIX.

TEmpore quodam, bonæ memoriæ Hermannus cantor noster stans in choro, cùm tempore æstiuo laudes die clara decantarentur, & oculos ex lassitudine clausos aperiret, posteriora quasi vrsi de choro exeuntis cõspexit. De qua visione cũ satis miraretur, eundem vrsum vidit redire, & stare ante presbyte-

byterium, in loco vbi monachi in viam exeuntes & redeuntes solent prosterni: qui dum caput retorqueret, & huc illucque conspiceret, in vocem humanam erupit, dicens: Non curetis licèt modò sint firmi, ego egrediar, & iterum post modicum reuertar, sicque eo intuente egressus est. Huius visionis frater Richardus testis est, qui eam ab eius ore audiuit. Iste est Hermannus, qui vidit coram Henrico Fikone amphoras cum vino & vrsum, sicut dictu est distinctione quarta cap. 91. APOLLONIVS: Cùm diabolus huiusmodi bestiarum formas ad nostram infestationem assumat, puto quòd turpiter consentientibus illudat. CAESARIVS: Hoc est certum.

CAPVT L.

INcluſa quædam admodum religiosa Aquisgrani manet, satis mihi nota, cuius nomen supprimo, ne ei causa fiam persecutionis. Hæc ante recluſionem, cùm adhuc esset in ætate puellari, & in habitu sæculari, religiosa tamen, in humeris & in scapulis monachorum de Porceto deambulantium in oratorio dæmones in formis simearum atque cattorum residere conspexit. Et, quia quosdam ex illis iam per consensus vitiorum captiuos tenebant, ad quemcunque locum siue personam fantasmata respiciebant, monachorum oculi sequebantur, & secundùm leuitates illorum, gestus istorum formabatur. Vidit adhuc, quod horribilius erat, quosdam ex illis canes magni & tetri antecedebant, ita vt catenæ, quæ in eorũ collis videbantur, etiam colla monachorum ambirent, quibus ad sua ludibria illos trahebant. APOLLONIVS: Heu quòd homines ad imaginem & similitudinẽ Dei creati, & dignitate ordinis etiam hominibus maiores effecti, qui spiritibus immundis imperare debuerant, ab ipsis propter malam vitam tã viliter illuduntur. CAESARIVS: Hoc est quod Psalmista conqueritur, dicens: Homo cùm in honore esset, non intellexit, comparatus est iumentis insipientibus, & similis factus est illis. APOLL. Videtur mihi ex supradictis, quòd quandoq; homo

Psal. 48.

homo diabolo det materiam tentandi. CAESARIVS: Hoc verum esse, vno tibi ostendam exemplo.

CAPVT LI.

STabat aliquando conuentus de Hemmenrode in horto, plantarium caulium terræ infigens; stabat & monachus vnus cum cæteris Thomas nomine, cui talis cœpit cogitatio suboriri: Si modò esses in domo patris tui, ancilla tua non dignaretur tam viliſſimum opus facere. Exiuit ergo de medio fratrum cum indignatione, illuc eum ducente spiritu superbiæ, vbi fortiùs eum posset impugnare. Cùm ergo in silua solus esset, tentator adfuit, & qui priùs sola cogitatione pulsauerat, nunc aperta impugnatione & visibiliter aggreditur. In specie namque mulieris apparens, cœpit alloqui eum. At ille digitum superponens ori suo, significauit non licere loqui sibi. Sed mendaciorum omnium caput & pater ilico per mulierem illam fantasticam, quam effigiauerat ad deceptionem, respondit: Quid hoc sit, inquit, nescio, ego venio de cõuentu, & Prior dedit mihi licentiã vt loquerar tecũ. Credidit ille, & locutus est. Tunc illa asseruit parentes ipsius misisse pro eo, & oportere eum Treuerim ire secum ad emendum equum, & sic transire in terram suam. Præcedendo igitur misera miserum ducebat, ipsa quidem frutetorum omnium condensa sine impedimento transiens, ille verò cum magna difficultate sequebatur. Tandem asperitate itineris & laboris turbatus, in nomine, inquit, Patrĩs quomodo sic imus? Quo dicto, maligna illa mulier citiùs euanuit. Et cùm cæli esset serenitas magna, eadem hora circa eum facta est tempestas & pluuia, ipsumque madefactum exteriùs interiùs confusum remisit ad conuentum. Confessus postea est, quòd quãdiu cum muliere illa deambulabat, maximam carnis titillationem habuerat. APOLLONIVS: Puto quòd fuerit spiritus fornicationis. CÆSARIVS: Iustè moueris: sæpe enim peccatum peccato punitur, & per lapsum carnis superbia mentis in multis humiliatur. Inde habes plurima exempla in vitas Patrum. APOL-

Homines interdũ præbere Diabolo materiã tentandi.

LONIVS: Potest diabolus lædere aliquẽ prout vult? CÆSARIVS: Nequaquam sine Dei permissione, & hoc in corpore sicut Iob, nunquam verò in anima hominem lædere potest, id est, vt eum peccare cogat, nisi mente consentiat.

Iob 1. 2.

CAPVT LII.

Diabolus nullum potest cogere ad peccatum.

DIabolus similis est vrso siue leoni ad stipitem ligato, * qui licèt in catena sua rugiat circumiens, neminem tamen lædit, nisi quem infra suũ circulum rapuerit. Diaboli potestas catena diuinę cohibitionis sic arctata est, vt neminem cogere possit ad peccandum, nisi ad eum ingrediatur per peccati consensum. Secundu Apostolum Petrum: Tanquam leo rugiens circuit, in sua catena, quærens quem deuoret. Sæpe sanctos viros terret & impedit, sed nocere non potest.

* *Augustin. ser. 197. de temp. 1. et. 5*

CAPVT LIII.

Diabolus bonos impedit, dum nocere nequit.

IN Bonnensi ecclesia, sicut audiui ab eius concanonicis, vir quidam extitit castus, multumq; religiosus, cui diabolus ita infestus erat, vt sæpe noctibus, cùm lecturus esset lectione ad matutinas, literam tegeret, vel folium verteret, & quandoque lumen exufflaret. Hoc ideo egit, vt virum sanctum coram fratribus confunderet, & confundendo ad impatientiam prouocaret, cuius nequitia tanta est, vt cùm religiosos irritare vel impedire non valet, saltem eos impediat & subsannet.

CAPVT LIV.

REtulit mihi quædam religiosa sanctimonialis ordinis nostri, Petrissa nomine, quòd cùm staret in quadam solennitate ad matutinas a ceteris sororibus semota, & aliis validè psallẽtibus, in gratiarum actionem erumperet, dicens: Benedictus sis Domine, quòd iste dilectus conuentus tam deuotè te laudat, tu illis retribuas; mox audiuit strepitum horridum, quasi alicuius de retro ad conuentum properantis, claráque voce dicentis: Hoc fiet pro Deo, orationem eius subsannans. Et inhorruerunt continuò omnes capilli capitis eius, APOLLONIVS: Sæpe subitus hor-

horror inuadit me, tam in choro, quam in reliquis locis. Quæ tibi videtur huius horripilationis esse ratio? CÆSARIVS: Ex præsentia dæmonum est. Natura canis, qui lupum insequi consueuit, talis est, vt eũ ex quadam vi naturæ iuxta se sentiat, cùm tamen oculis illum non videat: & quia inter eos odium naturale est, turbatur statim & latrat. Sic est inter hominem & diabolum. Inimicitias posuit inter eos Dominus: vnde væ homini, qui cum illo pacificatur; semper calcaneo eius diabolus insidiatur. Et licèt eum homo exterior non videat, interior, id est spiritus, illius maligni spiritus iuxta se præsentiam bene sentit. Quid ergo mirum, si tunc turbatur, si horrorem patitur? Hoc verum esse, exemplo tibi demonstrabo.

Diaboli, etiam nõ cõspecti, sola præsentia hõmini horrorem incutit. Gen. 30.

CAPVT LV.

IVxta Coloniam sacerdos quidam fuit Michaël nomine, satis religiosus in genere suo, duarum villarũ ecclesias rexit, ex quibus vna Burge, altera Rode vocatur. Tempore quodam Paraseeue, cùm in vna ecclesia serò matutinas dixisset, & ante diem, seruo suo absente, solus ad alteram properaret, timore viæ gladiũ secum portauit. Qui cùm ad quoddam nemus venisset, tantus timor & horror eum inuasit, vt omnes pili capitis eius, sicut dici solet, sursum erigerentur, & gelido sudore omnes eius artus perfunderentur. Quẽ tamẽ tanti horroris causa latere nõ potuit, quia mox vt oculos ad nemus vertit, hominem teterrimum iuxta arborem satis altam stare conspexit: qui eo intuente in momento adeò crescendo ascendit, vt eidẽ arbori æquaretur, circa quem fragor arborum & nimij fremitus ventorum excitabantur. Territus supra modum sacerdos, fugit, quem diabolus cum turbine à tergo insequens, vsque ad Villam Rode nõ deseruit. Postea cùm idem sacerdos visionem simul & timorem Conuerso nostro Richardo recitaret, ille sicut vir est religiosus, religiosum ei verbum respondit: Domine, inquit, ecclesiastice, si ad diuina eundo psalmũ in os vestrum assumpsissetis, non vobis hæc in via euenissent, terror ille pœna peccati fuit; Diabolus

Iob 41. reuera timet psalmum, non gladium; Corpus eius, vt ait Iob, imò Dominus ad Iob, quasi scuta fusilia, compactum squamis sese comprimetibus. Reputabit quasi paleas ferrum, & quasi lignum putridum, æs. Non est super terram potestas, quæ comparetur ei. APOLLONIVS: Sicut colligo ex his verbis sancti Iob, si diaboli virtus ligata & limitata non esset, nullus hominum subsistere posset. CAESARIVS: Quod autem hominem lædere non possit, nisi quantum à Deo fuerit permissus, in fine huius distinctionis satis manifesto tibi pandam exemplo.

CAPVT LVI.

Dæmonem non plus posse, quàm ei à Deo fuerit permissum.

IN villa quadam, ante paucos annos, diœcesis Colonienſis, quæ Ambula vocatur, cāpanarius fuit, & fortè adhuc viuit, votum habens cuiusdam peregrinationis. Hic cùm die quadam conduxisset cum femina quadam villæ suæ, quòd manè pariter ituri essent, illa eum rogauit, vt maturiùs surgeret, & matutinas pulsaret, propter solis feruorem, & promisit. Eadem nocte diabolus ad lectum eius veniens, tetigit eū & ait: Pulsa matutinas, sicque discesit. Qui mox surgens, & lumen in ecclesia ardere conspiciens, cùm ante primum galli cantum esse deprehendisset, putans quia à prædicta femina fuisset excitatus, de ecclesia exiuit, volens illi dicere vt iret dormitum, eo quòd nimis manè esset. Quam cùm quæreret, nec inueniret, bouem nigrum contra se stare vidit, qui lingua emissa hominem tetigit, eumque super dorsum suum per illam misit, & per aërem cum illo volitans, super pinnā turris castri, quod Isenburg dicitur, deposuit. Cui cùm diceret: Timésne aliquid modò? Respondit ille: Dei permissione huc ductus sum, nihil contra me poteris, nisi quantū ille permiserit. Ad quod diabolus: Fac mihi homagium, & ego te deponam, daboque tibi diuitias multas: quod si non feceris, vel fame in hoc loco morieris, vel præcipitò interibis. Cui campanarius, spem habens in Christo, respondit: Adjuro te per nomen Iesu Christi, ne me lædas, & vt me sine periculo corporis mei deponas. Mox diabolus illum tollens, in campo

campo iuxta villam Gerisheim satis incommodè depositi. Ante lucem diei, in dedicatione ecclesiæ eiusdem villæ, diluculò homines ad matutinarum solennia cum faculis properantes, cùm hominem in agro in magno defectu reperissent, atque refocillassent, auditis his quæ ei cõtigerant, satis mirati sũt. Quarto verò die regressus in domum suam, situm tam locorum, quam ædificiorum, quæ nunquam antè viderat, tam plenè omnibus exposuit, vt de raptu eius nihil dubitarent. APOLLONIVS: Iam mihi satis fateor probatum, tam sententijs quàm exemplis, dæmones esse, multos esse, & infestos esse hominibus. CÆSAR. Vnde consilium est meum, vt cognitis his, non illis consentiamus, ne nos audire contingat: Ite maledicti in ignem æternum, qui præparatus est diabolo & angelis eius: sed resistendo illis, omnibusque vitijs, audire mereamur cum electis: Venite benedicti Patris mei, percipite regnum, quod vobis paratum est ab origine mundi. *Matt. 25*

FINIS LIBRI
Quinti.

CAPITA LIBRI SEXTI.

De virtute simplicitatis, cap. primum.
De simplice monacho, qui carnes in castro comedendo pecora monasterij sui reduxit, cap. 2.
De Christiano Decano Bonnense, qui Abbati pisa sagimine condita apposuit in simplicitate, cap. 3.
De Godeschalco monacho, qui in Syberg artocreas in sagina decoctas simpliciter manducauit, cap. 4.
Vita domini Enffridi Decani sancti Andreæ in Colonia, cap. 5.
Vita domini Hermanni Decani Hildesheimensis ecclesiæ, cap. 6.
De simplicitate VVermboldi canonici sancti Gereonis in Colonia, cap. 7.

De simplicitate Christiani Cellerarij in Bruvvilre, cap. 8.
De monacho de Porceto, cap. 9.
Vita Engelberti caci, cap. 10.
De domino Petro Abbate Clarævallis, in cuius simplicitate aduersarij eius compuncti, bonis, pro quibus contenderant, renũciauerunt, cap. 11.
De Philippo Rege Francorum, qui in Abbatis sancti Victorij simplici taciturnitate ædificatus, aduersarios cohercuit, cap. 12.
De eodem, qui Laudunenses clericos commendauit ob simplicem electi sui præsentationem, cap. 13.
De eodem Rege simplice, qui monachum in Abbatem sancti Dionisij promouit, prælatis ambitiosis prudentia motus, cap. 14.
De simplici monacho, cui Fredericus Imperator contulit in Abbatem occasione acus, cap. 15.
De Abbate, quem Otto Imperator commendauit propter acum, cap. 16.
De Monacho, super quem morientem diabolus acum ingentem proiecit, eo quòd acum sanus portare contemnere, cap. 17.
De Abbate, quem inclusa simoniacè intrasse dicebat, eo quòd electionem suam antè procurasset, cap. 18.
De Mauritio Episcopo Parisiensi, qui seipsum simpliciter elegit, cap. 19.
De astuto Priore, qui personam ob infamiam electam elegit, ne sua pars infirmaretur, cap. 20.
De homine, qui sub typo simplicitatis Bonnæ plures decepit, cap. 21.
De homine, qui per serpentem punitus est in collo, quia dolosè egerat in matrem, cap. 22.
De Præposito Parisiensi, quem Rex Philippus viuum infodi iussit, eo quòd mortuo dolosè vineam abstulisset, cap. 23.
De fure à patibulo liberato, & denuo suspenso, dum suum liberatorem iniquè impeteret, cap. 24.
De falso peregrino iusto Dei iudicio suspenso, dum vero peregrino furti crimen impingeret, cap. 25.
De Bertolfo Palatino de Vvettelinbach, cui diuinitus præce-

praceptum est, vt hominem primo sibi obuiantem suspenderet, cap. 26.
De Theodorico de Erinporte, qui reuoluto anno eodem die, eadem via, mortuus est eiatu, qua Philippus Rex eius industria fuerat introductus, cap. 27.
De Henrico, ratione cuius prabendam obtinuit is, qui eius consilio à Petro Cardinali fuerat intrusus, cap. 28
De sacerdote idiota, qui simplicitate verborum suorum coram innocentio Papa ecclesiam obtinuit, cap. 29.
De simplici oratione Conuersi, qui minabatur Christo, quia matri eius conquesturus esse de illo, si non liberaret eum à tentatione, cap. 30.
De inclusa, qua Christum quasiuit in foramine, & inuenit, cap. 31.
De simplici sorore in Kumede, cui in oratione Christus respondit, quòd esset in sacel cap. 32.
De passione simplicis Marcanelli, cap. 33.
De passione Margaretæ virginis Louaniensis, cap. 34.
De simplici conlubina sacerdotis, quæ seipsam in fornace extinxit, cap 35.
De morte Lodewici simplicis monachi, cap. 36.
De morte simplicis monialis, quæ capram putabat esse feminam secularem, cap. 37.

X 4 DE

DE SIMPLICITATE LIBRI SEXTI

CAPVT PRIMVM.

Simplicitatis cõmendatio.

INter omnia virtutum antidota contra tẽtationum incommoda, ipsosque tentatores dæmones, maioris efficaciæ esse videtur virtus simplicitatis. Hęc virtus felle caret totius amaritudinis, iræ, inuidiæ, rancoris, caret & oculo venenato suspicionis, dẽteque canino detractionis. Simplicitas est maximè necessaria nouiter conuersis: quia si voluerit nouitius ordinem simplicitatis reprehendere, facta & instituta maiorum iudicare, quare sic vel sic illa & illa fiant, cum magistro suo disputare nunquam quiescit. Vnde Abbas Carolus, cùm essem in probatione, mihi dicere cõsueuit: Frater, si vis quiescere in ordine, ordinis simplicitas sufficiat tibi: Virtutem simplicitatis Isaias in electis admirans ait: Qui sunt isti, qui vt nubes volãt, & quasi columbarũ, sunt oculi simpliciũ monachorũ. Horum volatus sublimitas est contentionis. Vterque oculus religiosorũ simplex esse debet, exterior videlicet & interior. Oculus corporis, vt procul sit suspicio: oculus cordis, vt recta sit intentio. Hæc opus per se malum facit bonum, & econuerso, sicut in sequenti capite satis aperto tibi ostendam exemplo. APOLLONIVS: Bene hoc cõcedo, quia Saluatorẽ recolo dixisse: Si oculus tuus fuerit simplex, totum corpus tuum lucidum erit. CAESARIVS: Reuera vbi simplex fuerit intẽtio, ibi necesse est vt lucida sequatur actio: sicut e contrario, oculus nequam, id est intentio mala atque peruersa, totum corpus, id est opus, efficit tenebrosũ. Vnde bene in sexta distinctione tractandũ videtur de simplicitate, quia sicut senarius numerus naturaliter est

Isaiæ 60.

Non loquitur de opere natura sua malo, sed vitio, vt patet.

est perfectus, ita hæc virtus, secundùm iam dictam sententiam Saluatoris, totum hominem luminosum facit atque perfectum. Iacob simplex à patre benedicitur: filius eius Ioseph toti Ægypto à Pharaone præficitur: Iob simplex a Domino commendatur. Virtus simplicitatis à Christo discipulis prædicatur: Estote, inquit, prudentes sicut serpentes, & simplices sicut columbæ. Simplicitati coniungit prudentiam, propter vecordiam. Itē dicit: Nisi conuersi fueritis, & efficiamini sicut paruuli, id est humiles & simplices, non intrabitis in regnum cælorum. Simplicitas grata est ad Deum, grata angelis, hominibus delectabilis. Vnde cæteris virtutibus omissis, quantæ sit efficaciæ sancta simplicitas, paucis explicabo exemplis.

Gen. 27. *Gen.* 41. *Iob* 1. *Matt.* 10. *Matt.* 18.

CAPVT II.

Efficatia sanctæ simplicitatis.

DOminus Wido Abbas Cisterciēsis, postea Cardinalis, cùm missus fuisset Coloniam ad electionem confirmandam, quæ facta fuerat contra Philippum in Ottonem, retulit ibidem quandam sanctę simplicitatis historiam satis iocundam, satisque mirabilem. Dicebat domum quandam ordinis nostri in terra cuiusdam nobilis viri atque potentis fuisse sitā, quā idem tyranns, eo quòd Deū non timeret, neque hominē reuereretur, multis modis sæpe molestauit: de ānona, vino, & pecoribus, quotiēs & quantū voluit, tulit, quantū voluit fratribus dimisit. Cumque hoc ex cōsuetudine & quasi pro lege habēs actitaret, & conuentus querimonijs multis inutiliter tædiati gemētes taceret, die quadā maximam partē rapuit armenti, præcipiens illam ad castrum suum minari. Quo cognito, Abbas & fratres satis turbabātur, in quorū cōsilio quid facto opus esset satis tractabatur. Visum est eis aliquem ire debere ad castrum, per quem saltem res ei innotesceret, maximè Abbatem, qui respondit: Ego non ibo, quia monendo illū nihil proficimus, sed aërē tantūmodò verberamus. Simili modo excusante se Priore & Cellerario, subiūxit Abbas: Est ne hic aliquis, qui adhuc semel ire velit? Tacētibus cunctis, vnus diuinitus inspiratus, ironicè

respondit: Monachus ille vadat, hominem senem ac simplicissimum nominans. Vocatus est monachus, si ire vellet ad castrum inquiritur, obedit, mittitur: qui cùm ab Abbate recederet, ex multa cordis sui simplicitate verbum hoc protulit: Pater, inquit, si aliqua port. o mihi fuerit restituta, recipiam an non? Respõdit: Quicquid re habere poteris, accipias in nomine Domini, melius est aliquid, quam nihil. Abiit ille, venit ad castrum, nuntium Abbatis & fratrum cum oratione deferens tyranno. Et quia simpliciras justi, se-
Iob 12. cundùm Iob, lampas est contempta in oculis maloru, tyrannus sermones eius paruipendens & irridens, ait: Domine expectate donec pransus fueritis, tunc enim respondebitur vobis. Hora prandij ad mensam communem positus est, & cibaria communia, carnes scilicet in bona quantitate ei, sicut cæteris, sunt appositæ. Vir sanctus, verbi Abbatis sui reminiscens, & carnes, quæ lautè ministrabantur, de pecoribus monasterij sui esse non dubitans, quantu ex carnibus sumere potuit, cum cæteris, ne inobediens esset, maducauit. Dominus castri ex opposito cum vxore residens, & quia monachus manducaret carnes, satis cõsiderans, finito prandio hominem vocauit seorsum, & ait: Dicite mihi bone domine, solet conuentus vester manducare carnes? Respõdente illo. Nequaquã. Adjecit: Quid cũ exeunt? Nec intus, inquit, nec extra carnes comedut. Tunc tyrannus: Et quare vos comedistis hodie illas? Respondit monachus: Cũ Abbas meus huc me mitteret præcepit mihi, vt quicquid ex pecoribus re habere possem, accipere nõ recusare, & quia mihi constabat carnes appositas fuisse monasterij mei, itè quia timui nil amplius mihi fore restituendu, nisi quantũ dentibus capere posse, comedi propter obedientiã, ne omnino vacuus redirẽ. Et quia Deus simplicem non projicit, nec porrigit manum impiis, scilicet cõtra illum, audito eius verbo, & in simplicitate eius motus, imò à spiritu Sancto, qui per os senis loquebatur, admonitus, respõdit vir nobilis: Expectate me hic, ego consiliũ habebo cũ veniſſet, & senis ei verba per ordinẽ recitas-

citasset,adjecit:Timeo celerem Dei super me vindictam,si vir iste tam simplex,& tam rectus,aliqua nunc à me passus fuerit repulsam: Similiter & illa respondit,quia eodem spiritu accensa fuit. Reuersus ad senẽ ait:Bone pater,propter sanctam simplicitatem vestra, quæ me ad misericordiam reflexit, monasterio vestro quicquid adhuc de pecoribus est restituam,de illatis à me injuriis in quantum potero satisfaciam, & nunquam ab hac die illud turbabo. Ad quod verbum senex gratias illi referens,cum rapina ad monasterium lætus rediit,& Abbate & fratribus stupentibus, verba potentis retulit.Pacem ab illo tempore habetes, quãta esset virtus simplicitatis exemplo didicerunt. Ecce hic exemplum,quod opus aliquando per se* malum, propter oculum simplicem efficiatur lucidum & bonum.Reuera monachus idem comedendo carnes, & hoc in castro,peccasset,si simplicitas illum non excusasset. Quòd autem non solùm non peccauerit,imò etia meruerit,rei exitus ostendit.APOL.Peccántne illi, qui monachis exeuntibus carnes, saginam,vel ius carnium apponunt,& illos artificio,vt comedant, decipiunt?CÆSAR.Non videntur peccare,si eos impellit necessitas hospitalitatis, vel,quod dignius est,feruor charitatis.Edẽtẽ excusat a peccato ignorãtia vel simplicitas,ministrante,vt dixi,charitas.Ecce exemplũ.

* *per se malum, vocat prohibitum.*

CAPVT III.

Religiosis cibos, ipsis vetitos, apponentes sine peccato.

BOnæ memoriæ Christianus Decanus Bonnensis, vir bonæ vitæ, & valde literatus, qui apud nos nouitius defunctus est, cùm in virtute hospitalitatis plurimum ferueret,die quadam Hermannum Abbatem de Hemmenrode, quondã Decanum sanctorum Apostolorum in Colonia, virum æquè literatum ac discretum,ad mensam suam inuitauit.Et cùm non esset ibi pulmentum sine carnibus, secretè præcepit ministro, vt lardum extraheret, sicque pisa Abbati apponeret.Comedente illo simpliciter apposita,monachus eius,qui tã simplex non fuit, particulã lardi in scutella sua reperiens,Abbati mox ostendit,qua visa,statim scutellam Abbas amouit propter con-

conſcientiam. Venientibus eis in viam Abbas de curioſitate monachum arguit, dicens: Malè habeas, quòd hodie abſtuliſti mihi pulmentum meum, ſi tacuiſſes, ego ignoranter comedens non peccaſſem. Facto huic contrarium recordor feciſſe Daniëlem Sconauiæ.

CAPVT IIII.

TEmpore quodam, cùm idem Daniël tunc Prior noſter, prandéret in Sygeberg, & eſſet cũ eo frater Godeſchalcus de Volmunſteine, monachus ſimplex & juſtus, appoſitæ ſunt eis à fratribus eiuſdẽ cœnobij artocreæ, in ſagimine decoctę. Quod Prior mox odoratu deprehendens, comedere noluit, non tamen monachum comedere prohibuit. Finito prandio, cũ loqui poſsẽt, dixit Godeſcalcus Priori: Domine Prior, quare non comediſtis de artocreis? valde enim erant bonæ: Reſpondit ille: Non mirum ſi valde erant bonæ, quia valde bene erant ſagiminatæ. Et quare, inquit, hoc non ſignaſtis mihi? Reſpondit Prior: Ego nolui vobis auferre cibum veſtrum; nolite contriſtari, quia ignorantia excuſat vos. Erat enim idem Daniël vir litteratus, & ante conuerſionem Scholaſticus. APOLLONIVS: Non miror quòd monachi quandoque decipiuntur in ſagimine, & carnium pinguedine, ſed quòd tam ſimplices ſunt aliqui, quòd in groſſa ſubſtãtia, id eſt in ipſis carnibus, ſeduci poſſunt, ſatis admiror. CÆSARIVS: Puto hoc quandoque fieri propter charitatem miniſtrãtium. Cùm ſanctus Theophilus, Alexandrinus epiſcopus, tempore quodam plures ex ſanctis patribus ad prandium inuitaſſet, eíſque carnes ex auibus appoſuiſſet, putabant ſe omnes olera comedere, donec ab ipſo proditum eſt, quod appoſitũ fuerat: non enim erat illis viſus cũ guſtu ablatus, ſed propter charitatem miniſtrãtis diuinitus immutatus. Simile penè egit Dominus Enffridus Decanus ſancti Andreæ temporibus meis. Hoc etiam noueris, quòd ex diſſuetudine, ſcientia diſcernendi inter cibos, guſtui minuatur. Non enim mirum, ſi dominus Theobaldus Abbas Eberbacenſis, qui in quinquaginta ſex annis,

annis, quibus in ordine fuit, nunquam carnes comedit, sub typo piscium illas comedendo, falli potuerit: prædictus enim Enffridus pro Rhõbo monachis carnes apposuit, & illi comederunt. APOLLONIVS: Casum hunc pleniùs nosse vellem. CAESARIVS: Viri huius venerabilis vita misericordiæ operibus extitit ornata, vt digna sit poni super candelabrum. Casum de quo quæris, & reliqua eius opera, quæ ex parte vidi, & ex parte aliis referentibus didici, fida tibi pandam relatione. In eadem enim ecclesia, in qua Decanus fuit, literas didici, & pœnitet me nunc de eius virtutibus tã pauca inuestigasse.

CAPVT V.

Enffridi Decani, ad S. Andream Coloniæ, vita.

IGitur Enffridus, de episcopatu Colonien si oriundus, fuit vir simplex & rectus, & in misericordiæ operibus præcipuus. Qualis eius vita ante sacerdotiũ fuerit, vel quid in adolescentia egerit, nescio: quòd autem cum illo creuerit & coaluerit miseratio, ex actibus eius sequentibus colligo. Quòd autem docilis fuerit ingenio, solicitus in discendo, effectus comprobauit. Adeò enim in puerilibus fundatus erat, vt, sicut ab eo audiui iuuenis, scholas regeret, pueros ipsos erudiret, & plurimos tam verbo, quàm exemplo, non solùm ad discendum, sed, quod pluris erat, ad bene viuendum informaret. Ordinatus sacerdos, ecclesiam in Sygeberg, parœciam scilicet bonam, id est, oblationibus pinguem, regendam recepit, in qua scientiã in actum produxit: Foris non mansit peregrinus, ostium eius patuit viatori. Pater erat viduarum, consolator orphanorũ, lima peccatorum. Nam cũ in domo eius plures nutrirentur scholares, & esset columbinæ simplicitatis, tempore illo, quo matura erant cerasa, dicebat cellerario suo: Bone fili, licentia pueris, vt ascendant arbores, & de cerasis comedãt, quantum volunt, & quantum possunt, nec est necesse te eis alia dare cibaria, quia in nullo cibo tantum delectantur. Nõ hoc dicebat ex aliqua tenacitate, sed ex multa cordis sui simplicitate. Quod cùm per dies aliquot factum fuisset, & licentia pueris esset concessa, sicut eis placuit,

Iob 31.

cuit, ait illi cellerarius: Certè domine, nisi pueri aliis vtantur etiam cibariis, citò deficiet. Et acquieuit statim. Post hæc factus est Colonię in ecclesia sancti Andreæ canonicus, & non multo pòst, ob vitæ meritum, in Decanum sublimatus. Qui licèt vitæ esset irreprehensibilis, & polleret virtute castimoniæ, maximè tamen feruebat in operibus misericordiæ. In parœcia sancti Pauli, quæ attinet ecclesiæ sancti Andreæ, pauper vidua non fuit, cuius lares ignoraret, quam suis eleemosynis non visitaret. Tantum panis ex eius mensa ostiatim mendicantibus dabatur, tantum æris ex eius manibus in gazophylacium Christi, id est in manus pauperum, mittebatur, vt multi, qui eius annuos reditus nouerant, mirarentur. Habebat enim cognatũ Fredericum nomine eiusdem ecclesiæ Canonicum, officio cellerarium; iste auunculũ sæpius arguere consueuit de indiscreta liberalitate, & ipse versa vice increpabatur ab illo de nimia parcitate; habebant enim communes expensas, & idcirco satis grauabatur Fredericus, quia quicquid rapere poterat Decanus, occultè dabat pauperibus. Tempore quodam idem Fredericus de officio suo multos & magnos habens porcos, occìdit, & in pernas formauit, eásque in coquina tempori congruo reseruandas suspendit: quas Decanus frequenter intuens, earumque suspendio satis inuidens, cùm nullam ex eis a cognato petere posset vel præsumeret, dolum sanctum, dolum pium, dolum memoria dignissimum excogitauit. Quotiens neminem sensit esse in coquina, ipsam latenter intrans, & nonnunquam nacta occasione pueros emittens, scala suspensorium ascendit, & ex ea parte pernas, qua muro coniungebantur, omnes penè vsque ad medietatem incìdit, anteriorem verò integram reliquit, vt aliarũ incisiones celarentur. Ista faciebat per dies multos, carnes abscisas viduis, ægenis, atq; pupillis distribuẽs. Quid plura? Tandem furtum rei familiaris cognoscitur, fur quæritur, sed citiùs inuenitur; Furit clericus, silet Decanus, & cùm ille fratrum præbendam & totius anni subsidia se perdidisse cõquereretur, vir san-

sanctus, verbis quibus potuit, eum lenire studuit, dicens: Bone cognate, melius est vt modicum defectum patiaris, quam pauperes moriantur: bene tibi Dominus restituet. Quibus verbis placatus tacuit. Alio tempore ente eo ad Sanctum Gereonem, puto quòd in solennitate fuerit eiusdem martyris, pauper eum importunis clamoribus sequebatur, & cùm non haberet quod illi dare posset, scholarem se sequentem paululum antecedere iussit, secedensque in angulum iuxta ecclesiam beatæ Dei genetricis Mariæ, (vbi Episcopis in die Palmarum consuetudinis est populo facere indulgentiam) quia vestem aliam exuere non potuit, aspiciente paupere femoralia sua soluit, & cadere dimisit, quæ ille leuans, gaudens discessit. Quam virtutem cùm vir sanctus occultare vellet, nutu Dei tali occasione posita est super candelabrum, vt postea esset in exemplum, reuersus à Sancto Gereone, cùm ad prunas sederet, nec pelliceum se calefacturus, secundùm consuetudinẽ, leuaret, dixit ei præfatus Fredericus: Leuate pelliceũ, & calefacite vos: erat enim frigus, & ipse senex homo erat. Respõdente eo: Nõ est necesse, subiunxit ille: Satis puto quòd non habeatis braccas, hoc ipsum in rubore vultus eius considerans. Tandem ille confessus est, sibi illas delapsas fuisse, tacita virtute. Ad quod verbum clericus risit, per os cuius hæc publicata sunt. APOLLONIVS: Tale aliquid non legitur in actis sancti Martini: plus fuit braccas dare, quam pallium diuidere. CÆSARIVS: Propter hæc, aliaque eius facta, etiam quidam dixerunt, nunquam se legisse de aliquo homine, qui tãtæ fuerit circa pauperes compassionis, tantę misericordię, ac pietatis. Vestimenta sua pauperibus penè sine discretione largiebatur, & cùm algeret, aliaq; mitterentur, simile de illis faciebat. Semper habebat in cordeillud Saluatoris: Date, & dabitur vobis. Compassus est ei venerabilis plebanus Sãcti Iacobi dominus Euerhardus, cuius memini in distinctione quarta, capitulo nonagesimo octauo, quib⁹ erat in Domino cor vnũ & anima vna: cuq; vellet ei veste aliquã dare, vt illa diutius

Nota consuetudinem antiquam Ecclesiæ Colon.

Luce 6.

Actor. 4.

tius vteretur, dixit: Ego vobis hanc veſtem accommodabo. APOLLONIVS: Puto quòd multum liberalis fuerit circa hoſpites, qui ſic profuſus extitit circa pauperes. CÆSAR. Quanta illos charitate ſuſceperit, ſequens narratio declarabit. Cùm die quadam viros religioſos, non mihi conſtat vtrùm fuerint Ciſtercienſes vel Præmonſtratenſes, hoſpitio ſuſcepiſſet, & cibi regulares deeſsēt, piſcéſque non haberēt, dicebat coco ſuo: Piſces non habemus, monachi ſimplices ſunt & eſuriunt, vade accipe * oſitium, & oſſibus ejectis cum piperamentis præpara, ſicque appones, & dices: Comedite de bono Rhombo. Quod cùm factum fuiſſet, illi, ſicut viri boni & ſimplices, boni ſui hoſpitis ac ſimplicis pium dolum non obſeruantes, nihil etiam, tum propter regulare ſilentium, tum propter conſcientiam, interrogantes, appoſita pro piſce comederunt. Scutella penè euacuata, cùm vnus auriculam porcinā reperiſſet, & ſocio, vidente Decano, oſtendiſſet, aliquid indignationis ſimulans intulit: Comedite pro Deo, monachi non debent eſſe tam curioſi; rhombus etiam aures habet. Humani generis inimicus diabolus, tantis virtutibus inuidens, illumque turbare volens, viſibiliter tempore quodā ſe eius obtutibus objecit, & verſibus his eum alloquens diſparuit:

** aliàs eſicium.*

Mors exemplificat, quòd longiùs haud tibi reſtat
Vita, nec incolumis amplius Enffrid eris.

Vides quanta ſit verſuti diaboli ſtultitia? In quo virum ſanctum putabat ſe impedire, in hoc illum promouit. Nam poſtea circa annos triginta vixit, tanto in operibus juſtitiæ feruentior, quanto prophetatus eſt morti fore vicinior. In quadam ſolennitate, cùm eum dominus Adolphus, maioris eccleſiæ Decanus, poſtea Colonienſis Archiepiſcopus, ad conuiuium ſuum inuitaſſet, renuit ille, dicens ſe magnos hoſpites habere: dicta Miſſa, cùm ad domum ſuam vir beatus feſtinaret, Godefridus eius cōcanonicus, maioris Decani notarius, qui mihi iſta recitauit, de feneſtra ſolarij portæ clericorum reſpiciens, vidit plures pauperes illum ſequentes, ex quibus alii claudi, alij ſurdi, alij

cæci

cæci fuêre; & cùm non possent transire lapides, qui plateas illic diuidunt, ipse, cùm esset ętatis decrepitę, manum singulis porrigebat. Statim clericus dominū suum ad fenestram vocans, ait: Ecce domine, isti sunt magni hospites, quos Decanus meus dicebat se habere; & non modicum ædificatus est vterque. Aliud quoddam pietatis opus simile huic ego de illo vidi. In anniuersario domini Brunonis Colonienſis Archiepiscopi, ecclesijs conuentualibus ad ecclesiam sancti Panthaleonis martyris (quam idem Bruno cōstruxit) confluentibus, cùm dicta pro anima eius missa Priores, secundùm institutum, refectorium pransum intrassent, dominum Enffridum nescio quot pauperes sequebantur ad ostium refectorij, quem cùm refectorarius introducere vellet, pauperibus exclusis, commotus ille clamauit: Ego sine istis hodie non intrabo. Nouerat vir prudentissimus, pauperes esse amicos Dei, camerarios cœli, bene habens in memoria consilium illud filij Dei: Facite vobis amicos de mammona iniquitatis, vt cū defeceritis, recipiant vos in æterna tabernacula. Hinc est quòd tempore quodam, cū positus fuisset ante reliquias, monere intrantes vt darent eleemosynas ad ædificia ecclesiæ, cuius tunc custos erat, his verbis populum allocutus est: Boni homines, bene videtis quàm grandia dispositа sint hîc ædificia, bene quidem facietis dando eleemosynas vestras ad illa, meliùs tamen & tutiùs in pauperes eas locatis. Hanc prædicationem bonæ memoriæ Fredericus monachus noster, intrans cum militibus ecclesiam sancti Andreæ, tunc audiuit, mihique postea sæpius illam recitauit. Personas Deum timentes, vt & ipse illarum meritis esset particeps, de suo stipendio pascere curauit. Vnde & venerabilem illam inclusam ordinis nostri, dominam Heylekam, secundùm nomē suum verè sanctam, cuius cella monasterio sancti Andreæ adhærebat, de sua præbenda, quoad vixit, sustentauit: aliorum enim eleemosynas beata illa recipere recusauit. Solebat autem inopes appellare thesauros cœlestes, quos tinea non demolitur, & quos fures non

effodiunt neque furantur. Vnde sicut suprà dictũ est, multo illi amplior cura fuit de consolatione pauperum, quàm de ædificijs vel thesauris & ornamentis perituris ecclesiarum. Pueros pauperes, manus vlcerosas & valde neglectas habentes, quando secretiùs epulabatur, ad mensam suã posuit, & de scutella sua comedere præcepit. APOLLON. Satis admiror Decani huius pietatem, humilitatem, simplicitatem. CAES. Audi vnde ampliùs mireris. Ciuis quidam Colonièsis nomine Lambertus familiaris illi erat, & in vicino manebat: iste cùm die quadam cum supradicto Godefrido notario cœnaret, & confabularentur de elee-mosynis domini Enfridi, ait me audiẽte: Dicam vobis qualiter me tractauerit; Tempore quodam inuitauerat me & vxorem meam ad cœnam suam, sedentibus nobis in mẽsa cum illo, diu eramus ferculum aliquod expectantes, nil ante nos præter solum panem habentes; & quia bene noueram consuetudines eius, vocaui ad me vnum de pueris, in aurem illi hæc dicens: Dic bone, dabitur nobis aliquid ad comedendum? Respõdente illo: Nihil habemus, sufficiẽter enim vobis fuerat præparatum, sed dominus meus ante horam refectionis coquinam intrauit, & præparata, etiam nobis reclamantibus, pauperibus diuisit. Tunc ego subridens, eundem puerum ad domum meam misi, & tantum est de cibarijs allatum, vt omnibus conuiuis nostris sufficeret. Die quadam cùm coquinam eius intrassem, & anseres nescio quot versarentur ad ignẽ, dixi in corde meo: Certè procurat bene familiam suã Decanus iste. Assis verò anseribus, ipse intrauit, eisque concisis, & per scutellas ordinatis, viduis atque egentibus totaliter misit. Sæpe ei mittebantur anseres & pulli, tum ex officio decaniæ, tum ex dono, quia multi eum venerabantur, cognoscentes eius charitatem, & quia multæ fuerat pietatis: quicquid ex eis siue fratribus siue alijs suis vicinis mittere voluit, vt statim comederent, non viuum, sed occisum transmisit. Tantæ, vt sæpe dixi, circa pauperes compassionis erat, vt quandoque faceret, quod secundùm humanum iudicium

licium minus rectū videbatur. Ciuis quidam de Colonia, sicut mihi retulit quidam ex sacerdotibus sancti Andreæ, vxorem propriam minùs diligens, sæpe illam affligebat, propter quod illa furata est ei pecuniam in bona quantitate. Cui cùm maritus crimen imponeret, & ipsa fortiter negaret, timens ab illo deprehendi, pecuniam projecit in cloacam. Postea dolens de facto, ad Decanum venit, furtique causam per confessionem aperuit, & satis puto virum sanctum illi suasisse, vt pecuniam marito proderet; sed illa, quia cum iuramento negauerat, facere non audebat, timēs propter hoc amplius affligi. Cui Decanus respondit: Si potero pecuniam habere sine nota, vis vt detur pauperibus? Dicente illa: hoc omnibus modis desidero; post aliquot dies Decanus locutus est ciui: Vis mihi licentiam dare, vt purgari faciam cloacam tuā, & si aliquid mihi dominus ibi dederit inde tollam? Sciens ille eum virum sanctum esse, cogitans quia Deus aliquid ei reuelasset, licentiauit. Purgata est cloaca, inuenta est pecunia, & infra dies paucos per manus hominis pauperibus erogata. APOLLONIVS: In hoc loco posset detractor figere dentem. CÆSARIVS: Tria videntur eum hîc excusare à peccato. Primum, quòd pecunia eadem sicut mariti, ità & feminæ fuit. Secundum, quòd perdita fuit, quam propter confessionem prodere non licuit. Tertiò, quòd pauperibus eam distribuit. Nouissimè charitas, quæ eum ad hoc instigauit. Solent enim Sacerdotes sæpe licentiare feminis, vt maritis suis auaris & immisericordibus rapiāt, & largiātur. Fecit & aliud quiddam, quod magis huic disputabile fuit. Dū nihil haberet ad comedendū, pistrinū fratrum intrauit, & cū essent panes ordinati & positi in tabula ad deportandū, cuius essent illi vel illi pistorem interrogauit. Expeditus à singulis à pistore, panes illorum, quos nouerat esse diuites, in domū suam deportari iussit, dicens: Illi abundant, & ego nil habeo quod comedam. APOLLONIVS: Quomodo excusabitur hoc factum? CÆSARIVS: Multa licet sanctis, quæ his qui sancti non sunt,

non licent. Vbi spiritus Dei, ibi libertas. Vnde auctoritas: Habe charitatem, & fac quicquid vis. Excusauit eum charitas, excusauit eum necessitas, excusauit eum auctoritas, excusauit eum fraternitas. Charitas, quia consolatio pauperum fecit illum egere. Necessitas verò, quæ legem non habet, de qua Rodolphus maioris ecclesiæ in Colonia scholasticus sic discipulis suis dicere consueuit: Antequam fame morerer, de panibus raperem crucifixi quod comederem. Excusauit eum quodammodo auctoritas, quia Decanus erat, & pater fratrum. Fraternitas, quia iudicabat omnia omnibus esse debere communia, sicut & sua omnia fuerant cõmunia. Cùm iam ex defectu corporis ætatisque senilis, diem mortis suæ sibi imminere sentiret, ne pauperem spiritum aliqua terrena possessio repatriantem oneraret, domum suam vendidit, pretiumque illius non cognatis, non amicis, sed Christi pauperibus proprijs manibus diuisit. Nouerat enim concanonicos manus fideles post mortem minus esse fideles. Cui cùm diceret is qui domum emerat, quidam ecclesiæ illius sacerdos atque concanonicus, nomine Conradus: Domine, ego volo habere domũ meam. Respondit ille valde simpliciter; Bone Conrade, homo sum decrepitus & senex, citò moriar, expecta paululum, bene habebis eam: Vbi vis vt maneam interim? Ille vir bonus de necessitate faciés virtutem, satis patienter obitum eius expectauit. Tantæ igitur pietatis extitit vir beatus, vt sæpe in porticu ecclesiæ sedens, cùm pauperes mussò, quem de nemore collegerant, oneratos præterire cerneret, emeret ipse, non quòd eo in aliquo indigeret, sed vt pauperes a labore liberaret. De quo etiam retulit mihi Reinerus monachus noster, quãdoque eiusdem ecclesiæ scholasticus, quòd die quadam, cùm quidam pauper plurima flabella portaret venialia in iam dicta porticu, nec vendere posset, sibi illum dixisse: Reinere eme flabella ista: cui cũ diceret: Domine non eis indigeo; Respondit: Eme & da amicis tuis; qui emit illa, sciés cõpassionẽ Decani sui tãtum esse in causa. Misericordiæ viscer-

2. Cor. 3.

ribus

ribus ita abundauit, vt sustinere non posset, in quantū vetare potuit, vt aliquis cæderetur vel iniuriaretur. Die quadam, cùm in scholis clamores cuiusdā canonici, qui grauiter excesserat, & a quatuor scholaribus ad verberandū tenebatur, præteriens audisset, scholas anhelus intrauit, & sicut leo accurrēs, baculūq; cōtra scholasticum & suū concanonicū leuans, puerum de manibus eius liberauit: Quid agis, inquit, tyrāne? Positus es vt scholares doceas, non vt occidas. Ad ꝙ verbum ille confusus obmutuit. Quantæ fuerit patiētiæ, lectio sequens declarabit: Die quādam sedente eo secundū consuetudinē in ecclesia, sicut puto inter nonā & vesperam. Scotus quidam homo miserabilis & frequēter ebrius, presbyterijq; honore prorsus indignus, ad solū solus accessit, & caputio illū trahens, extracto cultello minatus est ei dicēs: Si non dederis mihi aliquid, modò occidā te. Nutu Dei, canonicus quidā iuuenis & fortis superueniēs, Scotū durè satis abstraxit, quē cū cædere vellet, morteq; dignū iudicaret, compescuit eum vir mitissimus, dicens: Ne turberis frater, vide ne lædas eū, in ioco enim fecit hoc. Nemini reddidit malū pro malo, quia simplicitas columbina regnabat in illo. Et cū esset, vt sæpe dictū est, miræ misericordiæ, feruebat tamen zelo iustitiæ. Tēpore quodā obuiā habuit Abbatissam sanctarum virginum vndecim miliū; præcedebant illā clerici mantellis grafeis monialium circumamicti, sequebantur domicillæ & pedissequæ verborum inutilium strepitu aërē replentes: Decanum verò inopes sequebantur, eleemosynam ab illo postulantes. Accensus verò vir iustus zelo disciplinæ, cunctis audiētibus exclamauit: O domina Abbatissa, magis deceret vestrā professionem, plus vestrā decoraret religionem, vt vos, sicut me, sequerentur pauperes, non histriones. Et erubuit illa valde, nihil præsumens tāto viro respōdere. Tātus ei inerat amor iustitiæ, vt die quadam, cùm nescio quis ipso audiente loqueretur de mala vita clericorum, quasi ex abrupto loquenti responderet: Vnum est qualiter viuant, ac si diceret: De radice mala non potest surgere

arbor bona. Nouerat enim paucos esse clericos, qui canonicè intrassent, ita vt non essent sanguinitæ, id est a cognatis introducti; vel choritæ, id est per potentiam magnorum intrusi; siue simoniaci, pecunia scilicet vel obsequijs intromissi. APOLLONIVS: Hoc vitium his tèporibus valde regnat in clero. CÆSARIVS: Verum est, maximè in illis ecclesijs, in quibus prælati sine electione stipendia porrigunt: Rudolphus enim Episcopus Leodiensis ita in simonia gloriabatur, vt tempore quodam, præbenda ecclesiæ suæ cuidam à se vendita, pecuniam ipsam in gremio teneret, & multis coram positis diceret: Ego valde ecclesiam Leodiensem ditaui, ego redditus illius ampliaui, præbendam enim, quam antecessores mei pro decé marcis vendiderunt, ego ad quadraginta marcas perduxi. Et quia vir sanctus paucos considerauit canonicos suos simpliciter intrare, paucos iudicauit in eis simpliciter viuere. Habebat & cum zelo iustitiæ amorem & studium regularis disciplinæ. Nam post eum vsque ad hæc tempora non surrexit Decanus in illaecclesia, sub quo tantum vigeret disciplina. Etiam cùm esset in ætate occidua, vsque ad diem mortis suæ, non patiebatur se aliquam hebdomadam diuini seruitij præterire. Sæpe missam in conuentu celebrans, alienis brachijs, ne caderet, sustentabatur; Alleluia festiuis diebus, sicut cæteri, ad gradum ipse cantauit; alijs exeuntibus de oratorijs, ipse rarò, nisi ad prandendum, exiuit: & ante altare sanctæ crucis residens, illic horá horæ continuauit. Publicè pœnitentibus ita erat paratus, vt frequenter cum illis in porticu sedens, chartulas legeret, consolationem impenderet, orationum suffragia scribi faceret. Tantæ erat humilitatis, vt cùm omnium esset supremus, tam ætate quàm dignitate, exceptis præcipuis solennitatibus, semper penè locũ chori nouissimum teneret. Vestimenta eius satis despecta erant, & humillima, non grisea, non varia, sed ouina, eiusdem generis * pallio vtens. APOLLONIVS: Quid est quòd de tanto viro nullum refers miraculum? CÆSARIVS: Quis maior Ioanne Baptista? Nullum

* *Aliàs pileo.*

Ioan. 10.

Nullum signum feciſſe legitur, quod de Iuda proditore Euangelium prodit. Vnde quibuſdam nunc in CHRISTI nomine miracula facientibus, ipſe in fine dicturus eſt: Neſcio vos vnde ſitis; Diſcedite à me omnes operarij iniquitatis. Miracula de ſubſtantia ſanctitatis non ſunt, ſed ſigna ſanctitatis. Volens Dominus militē ſuum emeritū remunerare poſt laborem, tali illum ordine vocauit ad gloriam. In vigilia dominicæ reſurrectionis, cùm expectaretur ad ſolēne officium, eo quòd hebdomadarius eſſet, repentè cœpit viribus deſtitui; vocatus eſt ſupradictus Reinerus, qui per tactum venæ, illius in ianuis mortem ſentiens, de ſacra inunctione eum monuit, modicum medicinæ confortatiuæ ori eius imponens, quā cùm ille expueret & diceret; ege miſſam in conuentu celebrabo, reſpondit: miſſam in hac vita nunquam celebrabitis. Quo audito, ſe inungi petijt, & cum fratribus pſalmos & litaniam decantauit. Circa horam nonā Chriſto reddidit ſpiritum, ſociandus ſpiritus juſtorum. Sequenti die poſt ſanctum paſcha cùm tumularetur, Dominus Euerhardus Sancti Iacobi plebanus, cuius vitam virtutibus plenam in diſtinct. quarta cap. xcviij, deſcripſi, in audientia multorū, tale de illo teſtimoniū dedit: Hodie, inquit, hîc terræ cōmendatur caro ſanctiſſima, quæ ſuper terram vixit. Et quia de miraculis quæſtio fuit, poſt mortem ſignis non caruit. Sacerdos quidam & ſtipendiarius eccleſiæ nomine Adam, ſicut mihi retulit ore ſuo, cùm tempore quodam vehementiſſimo capitis dolore torqueretur, ad ſepulchrū eius acceſſit, & in huncmodū orauit: Domine, inquit, propter merita ſancti huius viri, mitiga dolorem capitis mei. Qui mox exauditus, ſanus abſceſſit, qui infirmus acceſſerat. Multa adhuc alia fecit iuſtusiſte opera memoria digna, quę ſtudio breuitatis ſunt omiſſa. APOLLON. Vtinā eſſent tales omnes Decani, tā ſimplices & tam ſancti. CAESARIVS: Recordor nunc alterius cuiuſdam Decani, viri ſimplicis, ac Deo digni, de cuius virtutibus quædam mihi nuper retulit magiſter Ioannes Decanus Aquenſis, de eadem ciuitate oriundus,

Marc. 6.

Matt. 7.
Luca 13.

in qua idem iustus fuerat Decanus, quæ tecum communicabo.

CAPVT VI.

De virtutibus ac miraculis Hermanni Hildesheimēsis Decani.

FVIT temporibus nostris in Hildeshemensi ecclesia, vir bonus, Deoq; charus, nomine Hermannus, varijs virtutibus virtutumque operibus adornatus, vigilijs sanctis orationibus, ieiunijs, & operibus misericordiæ Deo omnipotenti studuit placere. Quibus operibus humani generis inimicus irritatus, cùm illum omnibus modis impediret, dicere ei solitus erat: O multum male diabole, vt quid tantum me vexas? Tempore quodam cùm arbusculam in pomario suo plantaret, & trunco illius duas virgas inseret, vna aruit, & altera conualuit. Mox signū petens à Domino ait: Rogo te omnipotēs Deus, vt si voluntas tua sit, vt sacerdos fiā, fac vt surculus hic aridus reuiresca. Mira clemētia Christi, statim virga arida succo cepit animari, & tēpore suo fructificare; sicque virtus diuina, quæ Aaron primum sacerdotē per virgam aridam contra naturam florentem in sacerdotio confirmauit, hunc virum sacerdotio dignum eadem virtute præostendit. Post cuius mortem cùm quidā eius clericus Euerhardus nomine, cui ecclesiam viuus contulerat, visum perdidisset, & quotidie ad illius tumbam, in sanctitate ac pietate eius spem habens, oraret, postulans se propter merita domini sui illuminari, sanctus Hermannus die quadam visibiliter illi apparens, ait: Quid vis vt faciam tibi? dicente cœco: Domine vt videam; voce euangelica sanctus ille respondit: Respice, nam fides tua te saluum fecit: eadem hora clericus lumen recepit, & quia Dominus mirificasset sanctum suum in seipso expertus, quàm diu vixit, gratias egit. Postea cùm quidam ægrotus ad memoriam martyrum fuisset deportatus, nec sanatus, consilio cuiusdam, iā dicto confessori votum fecit, & cōualuit. Factum est, vt in vniuersaria die Domini Hermanni ecclesiam intraret, & compulsantibus campanis, cùm ille causam inquireret; & quidam ei respondent: Hodie dies est anniuersaria Domini Hermanni

Num. 17

Luc. 18.

ecclesiæ

ecclesiæ huius quandoque Decani, viri boni & iusti, & dicenda est missa in conuentu pro eo; respondit homo: Rogo vt ostendas mihi sepulchrum eius. Quod cùm ille feciſſet; & iste ibidem diutiſſime ac deuotè oraret, Cantor ecclesiæ hoc considerans, hominem solus conuenit, causam orationis inquisiuit & agnouit. Sicque per os peregrini ostensa sunt merita dominici, & quem fratres habuerunt Decanum hactenus, nunc inuocare cœperunt patronum. APOLLONIVS: Rara sunt ista tẽporibus nostris. CAESARIVS: Ego supradicti Decani opera pietatis, huius Decani præfero miraculis. Illa enim, vt dixi, sanctum faciunt, ista sanctum ostendunt. APOLLONIVS: Satis placet quod dicis: si adhuc aliqua nosti de operibus simplicitatis, referre ne pigriteris. CAESARIVS: Dicam tibi historiam hominis simpliciſſimi per naturam, per quam satis cognosces quantũ Deo placeat sancta & prudens simplicitas, quæ habetur per gratiam.

CAPVT VII.

Simplicitatis naturalis exẽplum.

IN ecclesia sancti Gereonis martyris ciuitatis Colonensis, nostris temporibus canonicus quidam extitit, Werimboldus nomine, genere nobilis, diues satis in stipendijs ecclesiasticis. Hic tantæ simplicitatis erat, vt nullius rei summam caperet, nisi quantum ex paritate numeri vel imparitate colligere posset. Cùm tempore quodam multas haberet pernas in coquina sua pendentes, ne aliqua ei subtrahi posset, intrauit, & in hũc modũ eas numerauit: Ecce perna & ei⁹ socia, ecce perna & eius socia, sicq; de cæteris. Vna ex illis nequitia seruorũ subtracta, cũ iterũ intrasset, & prędicto modo suas pernas numerasset, impares inueniens exclamauit: Vnam ex pernis meis perdidi. Cui serui subridentes responderunt: Domine bene inuenietur: illoque educto, cùm vna iterum subtracta numerum parificassent, & sic inductus secundò, eas numerasset, pareſq; reperisset, satis iocũdè dicebat illis: Eya vos domini, nimis diu poteram tacuisse. Quando serui sibi conuiuia facere volebant, dixerunt ad illum: Domine quare non prouidetis vobis? valde enim

infirmus estis. Quibus cùm diceret: vnde hoc nostis boni pueri? Responderunt: Bene consideramus in capillis vestris, eo quòd inflati sint, quem in lecto reclinātes, cibarijs delicatis, quasi eius infirmitati præparatis, seipsos refecerunt. Audiens tantam simplicitatem rusticus quidam nequam & astutus, quia seruus eius esset originarius ab omnibus atauis suis confinxit: Non potui, inquit, domine vt res vestræ tali modo distrahantur sufferre, vel quòd sic negligantur, seruus enim vester sum, iustum est vt nobilitati vestræ seruiam, & quæ vestra sunt fideliter custodiam. Quid plura? Commissa sunt ei omnia: qui noctibus, cū dominus eius isset dormitum, ad prunas cum seruis sedit, & potationibus vacauit. Cùm vice quadam ioculatorem introduxisset, & ille dulcedine fialæ dormiētem excitasset, surgenti seruus occurrit, dicens: Quò vultis ire Domine? Respondēte illo: Melodiam audio dulcissimam, sed nescio vbi sit; seruus subjunxit: Redite ad lectum vestrum, mōnachi Tuitienses in organis cantant. APOLLONIVS: Puto quòd peccent, qui sic simplices irrident. CAESARIVS: Hoc fixum teneas, audi quid sanctus Iob dicat: Deridetur enim iusti simplicitas; super quem locum dicit Gregorius: Iustorum simplicitas irridetur, quia ab huius mundi sapiētibus puritatis virtus, fatuitas creditur. Omne enim quod innocenter agitur, ab eis procul dubio stultitia putatur, & quicquid in opere veritas approbat, carnali sapientiæ fatuum sonat. APOLLONIVS: Videtur mihi vir iste magis fuisse stolidus, quam simplex, quia simplicitas prudentia carere non debet. CÆSARIVS: Prudentia in præcauendis malis consistit, cuius virtutis expers non fuit; igitur diuino nutu factum est, vt in Ecclesia sancti Gereonis, cuius redditus multi sunt & ampli, Cellerarius efficeretur. Et, sicut legitur de sancto Ioseph, cùm nihil nosset nisi panem, quo vescebatur, nec hoc adplenū, Dominus, cui accepta est simplicitas, defectum eius suppleuit, & omnia, ad quæ suas manus misit, benedixit. Die quadam intrans granariū ecclesiæ, cùm plures cattos in annona discur-

Iob 12.

Greg. l. 30. Mor. cap. 27.

discurrere vidisset, vix horã capituli expectare potuit, prosternens se ante pedes Decani, officij sui petiuit absolutionem, clauibus resignatis. Dicente Decano & fratribus: Bone domine Werimbolde, quid habetis cur ista facitis? Respondit: Quia non possum videre damnum Ecclesiæ. Quale, inquiũt, damnum ecclesiæ. Quale, inquiunt, damnum? Et ille: Hodie plures cattos vidi in granario, qui totam annonam vestram deuorabunt. Rogantibus illis & dicentibus: Catti annonam non comedunt, sed mũdant, vt claues reciperet, vix obtinuerunt. Experimento enim didicerant, quòd benedixit eis Dominus propter simplicitatem illius. Vice quadam, cùm diuersæ monetæ ex diuersis censibus pecuniam haberet, quidam ex seruis eius partem furtiuè tulit & fugit. Quo cognito, cùm grauiter lamentaretur, cõsolantibus se respondit: Ego non deficio damnum, sed periculũ. Denarij datiui non sunt, miser capietur, & si pro eis fuerit dãnatus, ego reus mortis ero illius. APOLLONIVS: Tales viri temporibus istis nõ eligerentur in Cellerario. CÆSARIVS: Sicut mutantur tempora, ita & homines: nam vsque hodie frequenter contingit, vt sub prælatis & officialibus simplicibus domus religiosæ in exterioribus proficiãt, & sub astutis & in schola mundi exercitatis deficiant.

CAPVT VIII.

APud monasteriũ sancti Nicolai in villa Bruwilre, monachus fuit simpliciſſimus, nomine Christianus; huic Abbas Cellerarij officium injunxit: Deus verò, qui amator est rectæ simplicitatis, omnia opera eius dirigebat, ita vt tempore prouisionis eius plus abundaret domus in omnibus necessarijs, quàm antea, vel post. Sæpius ei serui mercenarij annonã, vinũ & alia quã plura furati sunt, vxoribus & liberis suis ea deferentes; & cũ sciret, & quãdoq; videret, ex multa cordis pietate videre se dissimulauit, dicés intra se: Isti pauperes sunt & indigẽt, fratribus necessaria non deerunt. Simplex quandoque mimo vel ioculatori comparatur; sicut illius verba vel opera in eorum ore vel manibus, qui ioculator non est, sæpe displi-

displicent, & pœna digni sunt apud homines, quæ tamen ab his dicta vel facta placent: ita est de simplicibus, qui, vt sic dicam, ioculatores Dei sunt, sanctorũque angelorum: quorum opera si hi, qui simplices nó sunt, quandoque facerent, haud dubium quin Deum offenderent, qui in eis, dum per simplices fiunt, delectatur.

CAPVT IX.

Simplicium actiõ Deo placent.

IN Porceto monachus quidam fuit tantæ simplicitatis, vt singulis penè diebus in balneis, quæ ibi ante ostium monasterij naturaliter calent, inter pauperes sederet, & pauperum dorsa fricaret, capita ablueret, vestimenta mundaret. Pro qua re cùm tam ab Abbate quam à fratribus crebriùs & acriùs argueretur, non propter hoc dimisit, sed his verbis valde simpliciter respondit: Si ego modò desisterem, quis pauperibus ista exhiberet? Quòd si alius, quem simplicitas excusare non posset, talia præsumpsisset contra Abbatis sui imperium, haud dubium quin Deum grauiter offendisset: Melior est enim obedientia, quã stultorum victimæ. Quòd autem prædicti simplicis opera Deo placuerint, sequens miraculum declarabit. Tempore quodam, cùm orationis causa iret Coloniam, in domo cuiusdam Abrahæ hospitatus est: nocte eadem, cùm signum matutinarum pulsaretur in ecclesia beati Petri, surrexit, illucque festinans, cũ solarij fenestram, in quo dormiebat, vidisset apertam, ostium esse putans, per eam exiuit, sicque mirabiliter depositus ad ecclesiam peruenit. Finitis matutinis rediens, cùm ad ianuam domus pulsaret, & interrogaretur ab intromittentibus, vnde veniret, vel vbi exiuisset, ex eius responsione, quòd non per ostium, sed per fenestram egressus fuerit, cognouerunt: ipse sibi tamen eiusdem miraculi conscius non fuit. Et cũ eadẽ fenestra, bene mihi nota, satis alta sit, haud dubiũ quin à sanctis angelis depositus sit, vt impleretur in eo quod de capite scriptum est; Quoniam angelis suis mandauit de te, vt custodiant te in omnibus viis tuis. In manibus portabunt te, ne fortè offendas ad lapidẽ pedem

Eccl. 4.

Psal. 90.

pedem tuum. Quàm fidus custos simplicium sit Dominus, sequens ostendit relatio.

CAPVT X.

Simplices à Deo custodiuntur.

HOmo quidam simplex Engilbertus nomine, de prouincia Tulpeti natus, ante paucos annos defunctus est. Iste cùm esset cœcus natus, propter varia dona, quibus hominem eius interiore illuminauerat gratia diuina, in diuersis prouinciis noscebatur, & à multis magnisque personis sexus vtriusque venerabatur. In cappa simplici & tunica lanea, nudisque pedibus, tam æstate quam hieme incedebat, & puero se regente, sic limina sanctorum satis remota sæpius visitauit; carnibus nunquã vescebatur, non lectisterniis, sed modico tantùm straminis vel fœni noctibus vtebatur. Ego multa bona de eo vidi, & ipse multos, tam verbo quam exemplo, ædificauit. Hic tempore adolescentiæ, cùm nocte quadam in domo materteræ suæ, matronæ diuitis, inter alios eius seruos se cubitum locasset, in ipso conticinio, duo fures parietem suffodientes ingressi sunt, qui igne discooperto, lumine incenso, ciistis apertis, intrepidè colloquebantur; quos vt prædictus Engilbertus audiuit, & fures eos esse nõ dubitauit, cũ seruos, ex vtroq; latere dormiẽtes excitare non posset, subsellio cultello suo perforato collo injecit, & claua manum armauit. Et quia illos quasi cœcus videre non potuit, duce auditu ad illos tẽdens, & clauam vtraq; manu vibrãs, ex omni parte quicquid tãgere potuit, quasi furiosus feriẽs, de domo illos ejecit. Quos vsq; ad foramẽ secutus, dũ aditũ scala obstrueret, & illi stãtes extra domũ, neminẽ præter ipsum solũ vigilare sensissent, de tali expulsione cõfusi, habito consilio, denuo nisi sunt intrare. Quod vt ille ex motu scalæ sensit, vnam partẽ scalæ arcæ magnæ, in qua continebantur grana, & erat foramini cõtinua, suppositit, alteramque vtraque manu seruauit. Illos intrantes vsq; ad vmbilicũ. Engilbertus dorsa eorũ, quia proni iacebãt, per scalã fortiter pressit, & in tantũ depressit, vt nõ solũ eis progressũ, imò etiam regressum prorsus adimeret. Qui quasi sub torcula-

cusari positi, dum manè capi timerent, veniam postulauerunt; datis verò terribilibus iuramentis, quòd nũquam personam eius læderent, vel domum illam intrarent, dimissi sunt. Manè cùm, prodente Engilberto, à vicinis nulla arte dormientes possent excitari, & quærerentur circa domum maleficia, quorum virtute hæc nouerant fieri, supra foramen de tecto pendentẽ quasi spinam humani cadaueris repererunt; qua amota, mox omnes excitati sunt. APOLLONIVS: Magna sunt ista ab homine cœco & simplice gesta. CÆSARIVS: Maius est quod sequitur, quia ad salutem pertinet animarum: nam multis annis elapsis, iidem fures fama & virtutibus iam dicti Engilberti excitati, eiusque, vt opinor, precibus compuncti, eum adierunt, & quia ipsi essent confessi, deinceps duxerunt vitam religiosam. Hoc factum mirabile, & alia quædam, de quibus in sequentibus dicetur, ab aliis mihi relata, & vtrumnam vera essent à me interrogatus, ita gesta fuisse simpliciter testatus est. Et quia cum simplicibus sermocinatio Domini est, dedit ei etiam spiritum prophetiæ, vt damnum luminis exterioris, claritate oculorum interiorum compensaretur. Tempore quodam inuitatus à Ducissa Saxoniæ, vxore Henrici ducis, matrona valde religiosa, inter alia multa quia vnus ex filiis eius Imperator esset futurus prædixit. Quod postea impletum vidimus in Ottone, qui Henrico successit in Imperio. Hic cùm post electionem in maximis fuisset tribulationibus, & penè ab omnibus desperatus, ab eodem cœco confortatus est, eo asserente, quia omnibus modis forent implenda, quæ a Deo fuerant præordinata. Ante illa tempora, cùm Helsvvindis de Giemenich vidua religiosa, ob discordiam duorum Comitum terræ nostræ, timeret filiis suis, Arnoldo & fratribus eius, ipsumque rogaret, vt pro ipsorum incolumitate Deo supplicaret. Respondit: Ne solicita sis pro ista discordia, quia bene sopietur: verùm alia multo maior in ianuis est, pro qua non solùm filij tui, sed tota terra concutietur. Hoc impletum est sub iam dicto Ottone

& Philippo eius in regno aduersario. Die quadam eunte eo in quadam strata Coloniæ, occurrerunt ei plures honestæ matronæ eiusdem ciuitatis euntes ad ecclesiam, quæ cùm fabularentur, ait: State vos dominæ. Stantibus adjecit, Loquatur illa quæ iam loquebatur; hæsitantibus matronis, de qua diceret, ad verbum illius quælibet singulariter, cæteris tacentibus, loquebatur: cùm ventum fuisset ad Astradam, quæ hodie sanctimonialis est in monte sanctæ Walburgis, voce eius audita Engelbertus propheticè respondit: Hæc cum omni domo sua conuertetur ad Christum. Quod non multo pòst impletum est: nam cum marito, filio, & filia, quæ hodie Abbatisat in iam dicto cœnobio, seruo & ancilla in ordinem nostrum venit. Vides quàm celeriter in apertione oris præfatæ feminæ, Deus reuelauerit auriculam eius. De statu animarum plura dicere consueuit, & nunnunquam, vt aiunt, spiritus erroris siue humanus eum fefellit. Nec mirum: non semper Prophetæ loquebantur spiritu prophetiæ sicut Nathan, qui Dauid ad hoc spiritu suo hortabatur, quod spiritus sanctus mox per eum fieri prohibuit. In quadã solemnitate dominæ nostræ sanctæ Mariæ, cum matertera eius prædicta vespere iret ad proximam villam propter matutinas, & diceret illi: Engelberte cras manè venias ad me; in ipsa nocte ante lucẽ audiuit vocẽ cuiusdã ad ostiũ pulsantis atq; dicẽtis; Engilberte veni, eamus ad matutinas. Quã vocem cùm non agnosceret, surrexit tamen, & secutus est illum, ductúsque est in Ecclesiam quandam, in qua audiuit matutinas, Primam, Tertiam, Sextam, Nonam. Deinde dum solus reuerteretur, & vbinam fuisset interrogatus, respondit: Nunquam audiui tam pulchrum cantum, tam suauem melodiam, missam tã gloriosam, sicut audiui hodie. Et hoc sequenti anno ei iterum contigit: nondum enim susceperat habitum religiosum. Nocte quadam de lecto suo raptus, transpositus est iuxta castrum Molbach, in solitudinẽ satis horrẽdam: in eodem loco egressa anima eius de corpore, vniuersos angelos & situs eiusdem solitudinis lustra-

1. Par. 18.

Iustrauit & considerauit, ita vt postea, eo recitante, multi mirarentur. Regressa anima, diabolus erranti occurrit, dicens; Corpus tuum meum est, Illo se signante, & sanctam Dei genitricem inuocante, adiecit: Media pars capitis tui mea est, eo quòd pulsata vespera sabbati fuerit lota: & statim misit massam picis in illam, quæ postea cum maximo labore multorum deposita est. Cùm verò moriturus esset, mater eius flens ait: O fili dulcissimè, modò recedens à me dimittis me in maxima infirmitate. Respõdit ille: Sancta Maria liberabit te mater. Eoque expirante, eadem hora sanata est illa ab infirmitate durissima, qua nouem annis laborauerat. Legi in libro visionum beatæ Alzeline, quòd in cœlesti mansione sedem viderit vacuã miræ pulchritudinis & gloriæ, & dictum est ei, quòd esset cuiusdã cæci de Alemannia, & statim intellexit de fratre isto Engelberto. APOLLONIVS: vt audio, multum Deo chara est simplicitas. CÆSARIVS: Non solùm Deo, imò & hominibus placet; & quandoque maioris in auribus eorũ efficaciæ, quam prudentia secularis

Simplicitas etiã apud homenis efficax.

CAPVT XI.

DOminus Petrus Abbas Clareuallis, monoculus ex infirmitate, vir sanctus, nomine & re Petri Apostoli imitator, & filiꝰ colũbæ, eo quòd magnæ & puræ fuerit simplicitatis. Cum ipso & fratribꝰ eius miles quidã, pro quibusdã bonis, contendebat: præfixus est dies, in quo vel miles cũ Abbate cõponeret, vel corã iudice litẽ intraret. Venit ad diẽ miles cũ amicis suis, venit & Abbas solo monacho quodã simplice secũ assũpto: nõ tamẽ in equis, sed pedites venerunt. Et cùm esset Abbas venerabilis, pacis & paupertatis amator, rerumque transeuntium contemptor, coram omnibus dicebat militi: Homo Christianus es, si dixeris in verbo veritatis, quòd bona ista, pro quibus contentio est, tua sint, & tua esse debeant, bene sufficiet mihi testimonium tuum. Ille magis curans de bonis obtinendis, quàm de verbo veritatis, respõdit: In veritate dico quòd mea sint

hæc

hæc bona. Ad quod Abbas: Sint ergo tua tibi, ego de cætero non repetam illa. Sicque reuersus est ad Claramuallem. Miles etiam ad vxorem suã quasi victor rediẽs, cùm ei per ordinẽ recitasset quid Abbas dixisset, vel quid ipse egisset, illa territa ad verba tã pura & tã, simplicia respõdit: Dolosè egisti cõtra Abbatẽ sanctum, vltio diuina nos puniet: nisi monasterio bona sua restituas, consortio meo carebis. Territus ille, ad Claramuallem venit, bonis vltro renunciauit, de indebita vexatione sancti Abbatis veniam postulauit. Vir iste beatus temporibus seniorum nostrorum visitauit in Clausto: erat autem secundùm carnem nobilis, & consunguineus Philippi regis Franciæ, qui præcipuus amator erat sanctæ simplicitatis.

CAPVT XII.

REtulit mihi Constantinus monachus noster, quòd eo tempore, quo Parisijs in studio fuit, Ioannes Abbas sancti Victoris, qui natione theutonicus est, cum quibusdam nobilibus & magnis viris pro magno allodio coram rege Philippo placitauerit. Qui cùm secum adduxisset quosdam ex fratribus, viros literatos & iurisperitos, haberentque aduersarij aduocatos in causis exercitatos, partibus hinc inde respondentibus, Abbas simpliciter sedens, nec vnum verbum ad allegata respondit: ita vt magis videretur vacare orationi, quàm allegationi. Hoc cùm Rex cõsideraſſet, ait Abbati: Domine Abba, quare vos nihil loquimini? Respondẽte Abbate multu leniter, & valde simpliciter: Domine nescio quid loqui. Ædificatus Rex & compunctus subjecit: Reuertimini vos in clausträ vestrum, & ego loquar pro vobis. Post quorum discessum Rex, irã simulans, dixit militibus: Ego præcipio vobis sub interminatione gratiæ meæ, ne de cætero sanctum Abbatem istum inquietetis. Sicque factum est, vt bona quæ fratres obtinere non poterant per multas querimonias, sola apud regẽ obtineret Abbatis simplicitas. Et est impletum in eo illud Moysi: Dominus pugnabit pro vobis, & tacebitis. *Exod. 14*

Alijs tibi adhuc ostendã exemplis, qualẽ locum vene-

rationis in corde eiusdem Regis virtus obtinuit simplicitatis.

CAPVT XIII.

TEmpore quodam clerici Laudunenses, episcopo suo defuncto, quendam ex suis fratribus canonicum simplicem in Episcopum eligentes, sub his verbis prædicto Regi illum præsentauerunt: Domine nos præsentamus vobis dominum Emelricū electum nostrum, hoc ei nomen erat. Rege tacente, & formam illius præsentationis considerante, tandem respondit: Quem præsentatis mihi? dominum, inquiunt, Emelricum. Et Rex, Vultis aliquid plus dicere? illis timentibus, ne fortè aliquid regi displiceret in persona, vel in verbis præsentationis, responderunt: Nihil domine: Tunc ait rex; Rarò audiui talem præsentationem, quando aliquis mihi præsentatur electus, nomen dignitatis eius exprimitur ab electoribus, in hunc modum: Domine nos præsentamus vobis dominum N. Archidiaconum, Præpositum, Decanum, vel Scholasticum nostrū: fateor vobis, satis mihi placet tam simplex simplicis canonici præsentatio, & idcirco spero quòd a Deo facta sit ipsa electio. Nostis qualiter in iam dictis dignitatibus electiones celebrētur? si Scholasticus est, causas canonicorum suorum fouendo, tum propter literaturam, tum propter comparatam amicitiam, ab ipsis in Episcopum eligitur. Si Decanus est, hyprocrisi sua fratrum excessus dissimulando, cognatos & amicos introducit, à quibus sublimatur. Si Archidiaconus vel Præpositus est, vtpote vir nobilis, parentum potentia magis intruditur quā eligitur. Ecce hæc est causa, quare capita ecclesiæ sunt infirma. Deinde conuersus ad electum ait; Domine Emelrice, quia electio vestra videtur mihi esse simplex, rationabilis, & canonica, non vobis deero, vbicunque mei indigueritis. Lambertus monachus noster, qui mihi hæc retulit, eodem tempore dicit se fuisse Parisiis. Qualis verò ac quantus fuerit huius Regis circa simplices affectus, sequentis operis declarabit effectus.

CA-

CAPVT XIV.

ANte hoc triennium, defuncto Abbate sancti Dionisij, gentis Francorum Apostoli, cùm dignissima illa Abbatia vacaret, & ad eam plures aspirarent, venit ad Regem sępe dictum is, qui in congregatione videbatur esse potior, Prępositus videlicet, pro Abbatia supplicans, & dicens; Domine ecce quingentas offero vobis libras, vt propitius mihi sitis in hac Abbatia. Cui Rex nihil promittens, sed simoniacum muneris receptione, quasi in arce spei ponens, respondit: Date pecuniam Camerario meo secretè. Recedente igitur Pręposito, & quasi de regio fauore certificato, Cellerarius, de his nihil sciens, eundem regē adiit, & Præposito, similia petens, similem pecuniæ quantitatem obtulit, a quo simile responsum accepit. Nouissimè venit thesaurorum infidus custos, & ipse pro Abbatia Regi quingentas libras offerens: cui sicut superioribus responsum est. Et licèt Rex, sicut homo prudens, dissimularet; plurimum tamen ei displicebat trium illorum monachorum ambitio, & proprietatis vitium, imò tam execrabile furtū, sciens oblatā pecuniam, monasterio fuisse subtractam. Præfixit tamen conuentui diem, in qua eis Abbatem constitueret, eo quòd Abbatia in manus eius deuoluta fuisset. Sedente Rege in capitulo, verbis ad hoc idoneis præmissis, cū diligenter circumspiceret, & personas consideraret, tres prædicti monachi, Præpositus videlicet, Cellerarius & Sacrista in summa expectatione erāt positi, singuli per momenta singula Abbatiam sibi sperantes esse porrigendam. Et licèt spes sancta non confundat, *Rom. 5.* omnes tamē in sua expectatione sunt confusi: nā Rex videns monachū quendam simplicem in angulo capituli residentem, & nihil minus quā de Abbatia sperantē, inspiratione diuina vt surgeret præcepit. Stante illo cū verecundia coram Principe, dictū est ei ab eodem rege: Domine en committo vobis Abbatiā sancti Dionisij. Quo audito, homo ille simplex cū regi nō assentiretur, imò fortiter reclamaret, asserās se personā esse humilem, priuatam, & despectam, atq; ad tantam

dignitatem nimis indignam, nimisque insufficientē, se vituperando, apud Regem commendauit, & coegit eum. Postea subjecit: Domine, Ecclesia ista plurimis debitis est obligata, nec est vnde soluatur. Cui Rex subridendo respondit: En in instanti mille quingentas libras vobis dabo, & cùm necesse fuerit, vobis accommodabo pecuniam, insuper auxilium & consiliū impendam, præcepitque Camerario supradictam pecuniam ei afferri. Adhuc puto viuit, & fortè per eum domus illa melius regitur, quàm per illos esset regenda, qui ad eius regimen aspirauerant. Occurrit mihi & simile huic in hoc exemplo.

CAPVT XV.

ANte hæc tempora, cùm sub imperatore Frederico, huius Frederici auo, vna ex imperialibus Abbatiis vacaret, duoque electi essent, nec cōcordare possent, vnus illorum magnam summam argenti, quam in monasterio cōgregauerat, eidem Frederico obtulit, quatenus sibi assisteret. Et promisit ei pecuniā ecepta. Postea intelligens aduersarium eius virum esse bonum, simplicem, & ordinatum, cœpit cū suis habere consilium, qualiter indignum amoueret, & ob virtutes suas electum confirmaret. Et dixit ei quidam: Domine, sicut audiui, monachi omnes ex regula tenentur acus portare; sedente vobis in capitulo, dicite illi inordinato, vt ad punctionem digitorū vestrorum acum suam vobis accommodet, & cùm nō habuerit, inuenietis contra eum occasionem quasi de irregularitate. Quod cùm factum fuisset, & ille non haberet, ait alteri: Domine præstate vos mihi acum vestram; quam cùm ille mox extraheret, fortè prænonitus: Respondit Imperator: Vos estis monachus in ordine justus, & ideo tanto honore dignus: ego decreueram honorare aduersarium vestrum, sed ille irregularitate sua se reddidit indignum. Bene apparet in his minimis quā negligens & dissolutus sit in maximis. Talique sophismate monachum astutum Imperator amouit, & simplicem in Abbatem promouit.

APOLLONIVS: Ignoraui hactenus tantam fuisse virtu-

tem

tem in acu. CÆSARIVS: Virtus non est in acu, sed acus signum virtutis, id est humilitatis, est in monacho, ad relarciendum vestimẽta sua dissoluta portat illam.

CAPVT XVI.

OTto anteceſſor in imperio iunioris Frederici, qui nunc imperat, cùm die quadam tres Abbates ordinis noſtri illi loquerentur, volens eos probare, vni illorum dicebat: Domine Abba, concedite mihi acum veſtram. Reſpondente eo. Non habeo domine: rogauit ſecundum, qui etiam non habuit. Tertius verò requiſitus, cùm haberet acum, Reſpondit ei Imperator: Vos eſtis verus monachus: Ecce hoc eſt quod iam dixi, acum in monacho ſignum eſſe virtutis.

CAPVT XVII.

REtulit mihi vir quidam religioſus, de quodam monacho ordinis noſtri, rem ſatis terribilẽ, quæ huic loco ſatis congruit pro exemplo. Cùm acum ſecundùm monachorum conſuetudinem ſanus portare non curaret, vel fortè contemneret, poſito eo in agonia, diabolus adfuit, & acum ignitam, ad humani corporis longitudinem, in manu feres, iecit ſuper illum, dicens: Quia acum noluiſti portare ſanus, feras hanc acum moriturus. Qui viſum aſtantibus referens, terruit omnes. APOLLONIVS: Si hæc ita ſe habent, de cætero ſine acu non ero. CÆSARIVS: Monachus, niſi neceſſitas excludat, ſine plenitudine ordinis eſſe non debet. APOLLONIVS: Recordor monachorum ſupra dictorum, qui pro Abbatiis adipiſcendis pecunias obtulerunt: poſſuntne monachi ordinis noſtri, qui pecunias non habent, in talibus ſimoniam facere? CAESARIVS: Poſſunt vtique, quia ſicut ſimonia eſt corporalis, ita & mentalis; hæc facit vt monachus ad dignitates adſpiret, & qualiter adimplere poſſit, diligenter excogitet, vel quod periculoſius eſt, vt fiat, ingeniosè procurat. De hoc tibi referam exemplum, quod nobis retulit dominus Carolus Abbas Vilarienſis, tunc recenter geſtum.

Religioſus, etiã quæ mendica videntur, negligere non debet.

CAPVT XVIII.

Religiosi procurãtes dignitates, quomodo fiant simoniaci.

ABbas quidam ad quandam veniens inclusam, quam nouerat feminam esse sanctam, & diuinis reuelationibus assuefactam, ait illi: Peto soror, vt Deum roges pro me, quatenus tibi ostendere dignetur, si ei placeat, & mihi expediat, manere in officio huius Abbatiæ. Mox illa surgens abijt & orauit, celeriusque reuersa, quæ sibi fuerant reuelata Abbati manifestauit. Non est, inquit, voluntas Dei, neque expedit tibi, vt in hac Abbatia maneas, neq; saluare poteris in ea animam tuam. Quare? quia simoniacè intrasti. Abbate stupente super hoc verbo, ac dicente: Quid est quod loqueris soror? non enim mihi alicuius simoniæ in electione mea conscius sum. Respondit illa? Ego tibi ostendam simoniacè intrasse te. Mortuo antecessore tuo, tu ad Abbatiam aspirans, nõ simpliciter ambulasti; sed fratres tuos simplices tali modo nimis astutè circumvenisti. Non est necesse, aiebas, vt aliquam personam extra domum nostram, quæ valde honesta est, eligamus, ne nosipsos confundere videamur. Tibi enim constabat, quia si electio fieret in domo, non aliam, nisi tuam personam esse eligendam. Ecce sic factus es Abbas. Quod ille audiens, cõfessus est, & non negauit, statimque patrem Abbatem adiens, donec absolueretur petere nõ cessauit. APOLLONIVS: Abbas iste ad abbatiam aspirando tam grauiter peccauit, quid est quod Apostolus dicit: Qui episcopatum desiderat, bonum opus desiderat? CÆSARIVS: Apostolus non reprehendit episcopatũ, sed desideriũ, quia in illo attẽdit laborem, in isto ambitionẽ. Vnde Mox subiunxit: Oportet episcopũ irreprehensibilem esse, sobrium, pudicum, prudentem, ornatum, humilem, hospitalem, doctorẽ, &c. Idem sanctus Benedictus definit de Abbate in regula: Licèt nemo sibi assumere debeat honorẽ, sicut hodie heu multi faciunt, sed qui electus fuerit a Deo sicut Aaron: videtur tamẽ quòd aliquis possit desiderare sine periculo huiusmodi dignitates ad hoc tantũ, vt prosit, non vt præsit, teste Saluatore: Si oculus tuus fuerit simplex, totum

1. Tim 3. Cap 64. Regulæ suæ Heb. 5 Quo modo quis licitè possit desiderare prælaturam. Matth. 6

totum corpus tuũ lucidum erit APOLLONIVS: De hoc audire delectat exemplum.

CAPVT XIX.

CÆSARIVS.

CVm nostris temporibus Parisijs vacaret episcopatus, & electores inter se concordare non possent, tribus sua vota cõmiserunt: qui tres cùm in vnam conuenire nequirent personam, magistro Mauritio, qui vnus trium erat, duo suam dederũt auctoritatem, vt quemcunque ipse nominaret, episcopus esset. Et quia idem Mauritius, vt rei exitus probauit, magis cupiebat prodesse, quàm præesse, seipsũ nominauit, dicens: Aliorum conscientias & propositũ ignoro, episcopatũ hunc, gratia Dei me adiuuãte, irreprehensibiliter regere propono. Quod & fecit: sanctæ enim vitæ fuit, tam verbo quàm exemplo plurimis profuit, dies suos in eodem episcopatu clausit. Hoc etiam noueris, quòd sæpe ambitiosi à suo desiderio nutu Dei fraudentur, & si præmoti fuerint, eius permissione vix euadunt, quin in ipsis dignitatibus periculosè tribulentur, vel cum confusione deponantur. Audi de his exempla fortè aliquibus necessaria.

CAPVT XX.

Ambitiosos sæpe spe suè excidere.

PRior quidam ordinis nostri defuncto Abbate suo ab abbatiam aspirans, cùm tempore electionis à Visitatore, sicut cæteri seniores, de persona idonea interrogaretur, non corde, columbino, monachum quendam de domo eadem ob infamiam eiectum nominauit: sciebat enim Prioris auctoritatem non esse modicam, & si aliquem de conuentu nominaret, per hoc suam electionem posse infirmari, & se in suo desiderio impedire. Factum est nutu vt creditur diuino, vt cæteri, eius exemplo, eandem personam eligerent, dicentes intra se: Prior oculus noster nec talem personam nominasset, si ei de illius innocentia non constaret. Fortè si idem Prior simpliciter ãbulasset, factus esset Abbas. Et satis puto, quantũ ex verbis cuiusdã Abbatis, qui mihi retulit, cõjicio, & tantũ fuerit cruciatus in eiusdẽ monachi promo-

tione, quãtum ille tribulatus extiterat in sua electione. Ecce, si astutos & dolosos punit etiam in præsenti Deus, de tribulatione, confusione, & deiectione Prælatorum Ecclesię, hodie magis quam ante nostra tempora abundant exempla. Et hoc fortè ideo, quia Dei voluntas in illorum promotione non fuit. Ipsi regnauerunt, & non ex me, principes extiterunt, & nõ cognoui. Verba sunt Dei per os Oseę prophetæ. Apollonivs: Cùm Deus in virtute simplicitatis, sicut probatum est exemplis, plurimum delectetur, puto quòd in vitio ei contrario, id est astutia, multum exacerbatur. Caesarivs: vitium simplicitati oppositum duplicitas est, cui sodalis est astutia. Apollonivs: Vnde dicitur duplicitas? Cæsarivs: A duplici plica. Simpler enim hoc quod dicit, hoc intendit, hoc agit: Dupler autem aliud habet in corde, aliud in ore, aliud agit, & aliud intendit. De quo per Apostolum Iacobum dicitur: Vir duplex animo, incõstans est in omnibus viis suis. Bonum enim simulat, vt simplices efficaciùs decipiat. Vnde per Ecclesiasticum dicitur: Væ peccatori terram ingredienti duabus viis. Tales sunt illi de quibus Dominus dicit: Attendite à falsis Prophetis, qui veniunt ad vos in vestimentis ouium, intrinsecus autem sunt lupi rapaces. Tales sunt multi ex his barbatis, qui in habitu & tonsura religionis terras circumeunt, & plurimos decipiunt. Ex quibus nostris tẽporibus multi sunt propter sua maleficia interfecti. Et licèt quidã ex huiusmodi viatoribus viri sunt sancti, & sine felle, propter malos tamen despiciuntur. Hinc est quòd anno præterito dominus Engelbertus Colonienſis Archiepiscopus in synodo sua præcepit, ne aliquis illorum in sua diœcesi hospitio reciperetur.

Osee 8.

De duplicitatis vitio.

Iacob. 1.

Eccli. 2.

Matt. 7.

CAPVT XXI.

Exemplũ duplicitatis.

NOn sunt multi anni elapsi, quòd quidam sub typo religiositatis Bonnam venit, & simplicitatem simulans, orando, vigilando, atque ieiunando plurimos decepit, quem cùm Canonici eiusdem pagi talem esse putassent, qualem se simulauerat, hospitale illi pauperum commiserunt, cui etiam plu-

plures sæcularium, pecuniam dederunt reseruandam. Paruo emenso tempore, cœpit ille simulator a simulato rigore discedere, bibere vinum, carnes comedere, orare rariùs, dormire diutius. Quod cũ ei fuisset objectum, respondit: Ego ad tempus à sacerdote huiusmodi obseruantias suscepi. Quid plura? Tandem clãculò discedens, pecuniam commendatam detulit, & quam damnosum vitium esset duplicitas, operibus ostendit. Quo audito, * Christianus tale verbum respondit: Eia fratres, certè, animam meam pro nullius animam dabo. De huiusmodi trufatoribus plurima deceptionum genera, temporibus nostris gesta, tibi dicere possem, sed non sunt ædificatoria. Vis nunc audire quali pœna Deus sæpe puniat in præsenti vitium duplicitatis & astutiæ? APOLLONIVS: Volo & desidero. CÆSARIVS: Audi ergo.

* *Decanus Bonnensis.*

CAPVT XXII.

Duplex etiam in hac vitæ à Deo punitur.

IVuenis quidam sæcularis de Mosella natus, si bene memini nomine Henricus, matrem simplicem, verbis quidem mellitis, sed intentione venenata, tali modo circumuenit. Mater, inquit, peto vt omnibus tuis bonis, feudis scilicet & allodiis, soléniter renuncies, & me illa susciperе sinas, vt sic eorum gratia vxorẽ ducere valeam honestiorẽ: omnia mea tua sunt, & ego tibi honestiùs prouidebo. Mater in filio serpentis astutias nõ obseruãs, petitionibus eius annuit, omnium suorum vsu fructu resignato, immemor dicti sapientis: Melius est vt filij tui te rogent, quàm te respicere in manus filiorum tuorum. Quid plura? Sponsa introducitur, & mater expellitur; quæ cùm egeret, & quotidie plangeret, ille obturauit aures, ne gemitus matris audiret. Die quadam cum vxore in mẽsa sedẽs, & ostiũ pulsantis, vocẽ matris intelligẽs, ait: Ecce, iterũ diabolus clamat ibi: dixitq; puero suo: Vade, & pone pullũ istũ in cistã, donec recedat. Quod cũ factum fuisset, & illa intromissa, dũ filio supplicasset vt sui misereretur, cũ multo verborũ turbine expulsa est. Tũc ille ad puerũ: Refer, inquit, nobis pullũ. Puer verò, vt cistã aperuit, nõ in scutella pullũ, sed serpentẽ cõplicatum

Eccli. 33.

catum conſpexit, qui territus, rediens quid viderit, domino renuntiauit. Poſt quem miſſa ancilla, dixit ſe ſimilia vidiſſe. Ille ſibi putans illudi, ait cum indignatione: Etiam ſi diabolus fuerit, ego tollam eum. Et ſurgens de menſa, mox vt ſe in ciſtam ad leuandã ſcutellam inclinauit, ſerpens collo eius inſiliens, vt vitiũ duplicitatis congruè puniret, circa eius guttur ſe colligando duplicauit: cum comedente comedit, & quotiens ei ſubtrahebantur cibaria, vel adhibebantur aliqua, quibus deponi deberet, inſtrumenta, ita collum hominis ſtrinxit, vt intumeſcente facie, oculi de ſedibus ſuis mouerentur. APOLLONIVS: Meritò autem videtur mihi punitus per ſerpentem, quia ſicut diabolus per ſerpentem Euam decepit, ita per iſtum, mulierem ſimplicem circumuenit. CAESARIVS: Rectè ſentis. Tredecim anni ſunt elapſi, plus minùs, ex quo illi contigerunt. Nam ductus eſt idem Henricus in caruca per prouinciam noſtram, ad diuerſa ſanctorum limina, & viderunt eum multi, quem prædicta mater, pœnæ eius compatiens, materno affectu ſequebatur. Circa eadem tempora vitium duplicitatis & aſtutiæ à ſupra dicto Philippo rege Franciæ, tali ordine deprehenſum, terribiliter eſt punitum.

CAPVT XXIII.

HAbebat idem Rex in ciuitate Pariſienſi Præpoſitum, qui cuiuſdam ſui conciuis vineam concupiſcens, vt ſibi venderet illam, importunè nimis inſtabat. Reſpondente ciue, ſicut Naboth reſpondiſ-
3. Reg. 21 ſe legitur Achab Regi Iſraëli; Viuit Dominus, quia nõ vendam tibi patrum meorum hæreditatem, eo quòd nulla ad hoc me compellat neceſſitas. Præpoſitus minas intulit, ſed non profecit. Contigit vt interim homo moreretur. Quo cognito, Præpoſitus effectus hilarior, huiuſmodi dolos, ſicuti homo aſtutus, nimis ad ſuam pernitiem excogitauit. Duos ſiquidem ex Scabinis, vt ſibi teſtimonium falſitatis ferrent, pecunia corrupit, cum quibus, ſicut conditum fuerat, mox intempeſta nocte, defuncti ſepulchrum adiit, terraque ejecta, in foſſam deſcendit, & ſaccum pecuniæ,

cuniæ, quam viro pro vinea obtulerat, in manu ponens mortui, ait: Testes estis vos domini, quòd tantã pecuniam homini isti pro vinea sua tali dederim, quã ipse quidem, vt vos videtis, manu sua recipit, nec aliquid contradicit. Dicentibus illis, Testes sumus, mox recepit pecuniam, & rejecit terram. Manè, testibus eisdem adhibitis, vineam sibi vendicauit. Quod cùm relicta defuncti didicisset, stupens accurrit, & contradixit, asserens neque maritum neque se vineam illam Præposito vendidisse, neque vnquam pecuniæ aliquid pro ea recepisse. Cui ille respondit: Ego tanto vineam comparaui, pecuniam sub testimonio horum Scabinorum in manus viri tui posui, nec contradixit. Quæ se nil videns proficere, ad Regem cucurrit, de violentia Præpositi illi conquerens. Illo sub prædictorum testimoniis contradicente, Rex, quia audientiæ vacare non potuit, quibusdam causam commisit: qui testimonio Scabinorum decepti, in partem Præpositi declinantes, pro eo contra viduam dedere sententiam. Tunc illa ampliùs turbata, cùm Regi clamosis fletibus nimis esset importuna, Rex testes vocari iussit, & quia vir prudens fuit, prudenter illos examinauit, accito priùs vno, & solus loquens cum solo, ait: Nosti Dominicam orationem? Respondente illo: Noui Domine, subjunxit Rex: Dic ergo illam me audiente. Quod cùm feciisset, nihil aliud ei loquens, præcepit vt in vicinam cameram secederet; & aduocans alterum, seueriùs eum allocutus est, dicens: Socius tuus de vinea illa tam meram mihi retulit veritatem, sicut est sanctum Pater noster, quo nihil est verius. Quòd si ab eo discordaueris, punieris. Æstimans ille, quia Regi omnia dixisset, timens ac tremens ad pedes eius corruit, dicens: Miseremini nostri domine, quia sic & sic fecimus, à Præposito nostro inducti. Iratus Rex valde, vineam viduæ restituit, & Præpositum viuum sepeliri præcepit. APOLLONIVS: Iustè actum est, vt is sine misericordia infoderetur viuus, a quo inhumanè mortuus fuerat effossus. CÆSAR. Pœna peccati a Deo est sæpissime,

vt

vt secundùm modum culpæ, formetur modus vindictæ. De quo tibi etiam pauca subiungam exempla.

CAPVT XXIV.

Quo modo quis peccat, eodem quoque non rarò punitur.

CAnonicus quidam sancti Andreæ in Colonia, sicut mihi retulit magister Reinerus eius concanonicus, ad colligendam cuiusdam ecclesiæ decimam singulis annis mittere cõsueuit seruum suum, qui ante quoddam patibulum transiens, & hominem recenter in eo appensum adhuc palpitare cernes, misericordia motus, laqueum gladio incidit, atque allata aqua refocillauit. Qui resumptis viribus, mala pro bonis retribuens, ad proximam villam liberatorem suum secutus, in equi eius frenum manũ misit, & quia eundem sibi vi abstulisset, vociferatus est. Mox homines circumquaque accurrentes, & de rapina fremẽtes, sine audientia iuuenem ad idem patibulũ, de quo fur fuerat depositus, duxerunt. Nondum erant homines alterius villæ plenè reuersi, quia ad suspendium ũ dicti furis confluxerãt; & ecce concursum ad patibulum, quod commune erat vtrique villæ, videntes nutu Dei reuersi sunt, causam interrogantes, data est homini copia loquendi: Ego, inquit, hominem istum de patibulo liberaui, & ecce tam iniquũ beneficium rependit mihi. Quem illi considerantes & cognoscẽtes, secundò eum plenè suspenderunt, & liberatus est sanguis innoxius.

CAPVT XXV.

NOn est diu, quòd peregrinis quibusdam de Alemania ad limina sancti Iacobi tendentibus, & falsus eis frater nocte quadam se sociauit: manè exeuntibus de hospitio vsque ad portam ciuitatis illos secutus, vni illorum manus injecit, clamans sibi equum eundem ab eo ablatum: & compulsi sunt redire in hospitium à Iudice. Testificantibus peregrinis omnibus, quòd is, quem ille impetebat, esset vir simplex & bonus. Iudex prudenter agens, fure absente omnium equorum sellas & frena deponi, sicq; eos in stabulum duci præcepit. Quo facto, dixit ad furem, intra & educ equum tuum. Intrauit ille, & adduxit equum

quum foras, sed non tamen illum quem in porta sibi dixerat fuisse sublatum : non enim plenè tunc eum considerauerat. Tunc omnibus ridentibus, & cuius equus esset extractus udici exponentibus, dolosus ille patibulo appensus est. Vides nunc qualiter Deus in simplicitate ambulãtes protegat, & malè astutos puniat? APOLLONIVS : Recordor te superiùs dixisse, pœnam peccati esse à Deo. CÆSARIVS : Quòd à Deo sit omnis pœna peccati, testis est Amos Propheta, dicens : Si erit malum in ciuitate quod Dominus non fecerit? Item Dominus per Isaiam; Ego Dominus formans lucem, & creans tenebras; faciens pacẽ, & creãs malum. Malum dicit pœnam & tribulationem, quæ patientibus videntur mala, licèt in se sint bona, vtpote Dei creatura. Quòd autem a Deo sit peccati pœna, tibi exemplificabo.

Amos 3.
Isaiæ 45

CAPVT XXVI.

Pœnam peccati esse à Deo.

BErtolphus Palatinus de Witillimbach iudex erat seueriſſimus, ita vt furibus, etiam pro damno vnius oboli, vitam auferret. Et sicut à quodam Abbate audiui, quoties exiuit, laqueos cingulo suo appendit, ne reorũ pœna caperet dilationem. Die quadam manè surgẽs, & laqueum cingulo suo solito subnectens, huiusmodi vocem in aëre audiuit : Bertolphe, quicunq; tibi egresso de castro tuo primus occurrerit, hoc laqueo cum suspendas: qui vocem pro omine accipiens, mox vt egressus est, occurrit ei quidam Scultetus suus primò: quo viso, cùm satis doleret, eo quòd hominem diligeret, dicebat illi : Doleo de occursu tuo. Cui ille respondit : Quare? Cui ille, Quia suspenderis. Et ille: Quare suspẽdar? Respõdente illi Palatino, Nescio, sed præparã te ad cõfessionẽ, & ordina de rebus tuis, quia voci diuinę resistere nõ debeo Ille vidẽs aliter esse nõ posse, ait: Iustus est Dominus, ego plures in domũ meã declinãtes insequẽs occîdi, multis sua rapui, nec tibi domino meo vnquã fidelis extiti, neq; pauperibus peperci. Et mirati sunt omnes audientes eius confessionẽ, & cognouerunt in eius mortẽ peccati pœnã esse à Deo. Et quia idẽ Palatinus sine misericordia iudicagit,

uit, cùm in vltionem Philippi Regis, quē occiderat, ab Henrico Marschalco eius interficeretur, misericordiam quæsiuit, nec inuenit. Nō ęquum iudicium, nec a Deo præceptum, vt minor & maior culpa simili pœna plectantur. APOLLONIVS: Iam satis ex his didici, quòd Deus peccatum puniat secundùm modum & qualitatem culpæ. CÆSARIVS: Hoc pleniùs scies in sequentibus capitulis, in quibus nostris temporibus euidentissimè punire voluit vitium duplicitatis.

Duplicitatis punitæ exẽpla.

CAPVT XXVII.

TEmpore schismatis, quod inter Philippum & Ottonem reges Romanorum, cùm Colonienses, tum propter obedientiam sedis Apostolicæ, tum propter iusiurandum eidem Ottoni factum, fideliter assisterent, & multis damnis atque periculis subiacerent, quidam ex eis a fautoribus Philippi, vt dicebatur, corrupti sunt occultè: inter quos potior videbatur Theodoricus de Erinportze. Per cuius astutiam tantum laboratum est, vt deserto Ottone, Philippus in ciuitatem reciperetur. Ore quidem fuerat cum illo, sed corde cum isto. Die quadam, cùm Philippus patronos ciuitatis, qui circunferebantur, sequeretur, ducebat idem Theodericus eum ad matronas, respiciens & dicens: Ecce dominæ iste est Rex meus, quem semper optaui. Mira dispensatio Dei, anno reuoluto, die eadem per eandem plateam mortuus efferebatur. Et cùm in monasterio sanctimonialium, quod Piscina dicitur, esset sepeliendus, literis Priorum, quos nimis turbauerat, est prohibitus.

CAPVT XXVIII.

ANte hos paucos annos, cùm Petrus Cardinalis de Saxonia esset Coloniæ, Hericus cognomento Ratio, ecclesiæ sanctæ Mariæ ad gradus Canonicus, & causarum aduocatus peritissimus, & ad hoc eundem Cardinalem induxerat, vt eiusdem ecclesiæ canonicis præciperet, quatenus cuiusdā ciuis filium, nullo stipendio vacante, in fratrem & cōcanonicum eligerent. Quod cùm illis visum fuisset absurdum nimis, nec acquiescerent, suspensi sunt a diuinis.

Iudi-

Iudicantes verò eanden suspentionem friuolam, vnanimiter Præpositum elegerunt: Henricus autem, vt turbatos ampliùs turbaret, solus alium Prepositum elegit, cum quo & pro quo fratrum pacem litibus & damnis non modicum turbauit. Iusto Dei judicio, eodem anno primus omnium defunctus est, & aperto ore sepultus, obtinuitque præbendam illius adolescẽs consilio eius intrusus. Audiui veraciter, nulla arte os eius potuisse claudi, vt omnibus patesceret, quanta culpa esset, in causis vendere linguam. APOLLONIVS: Rogo vt vitio duplicitatis postpositio, ad simplicitatẽ sermo redeat, quæ in causis, vt prædictum est, etiam linguas disertas eneruat. CÆSARIVS: Hoc pleniùs sequentis capituli declarabit oratio.

CAPVT XXIX.

Simplicitas vincit eloquentiã.

DOminus Innocẽtius Papa vir literatissimus, & sermonis diserti, sicut mihi retulit Cęsarius monachus noster, Abbas quandoque Prumiensis, qui præsens tunc erat, ita in cuiusdam sacerdotis simplici sermone compunctus est, vt ecclesiam, quã propter illiteraturam perdere meritò debuerat, per eam obtineret. Cui cùm quidam clericus ecclesiam suam nescio quo pacto abstulisset, & ille appellatus ab eo coram iam dicto Innocentio comparuisset, verbísque compositis & sententiis ponderosis pro se allegasset, simplex ille sacerdos sermonem eius interrumpẽs ait: Sancte pater, ipse non dicit verum, magnam enim mihi fecit iniuriam. Considerans illum Dominus Papa simplicem hominem, respondit: Enarra mihi causam tuam. Et ille: Ego nescio latinè loqui: Loquere, inquit, vt nosti, bene te intelligam. Tunc ille satis timidè satísque corruptè his verbis vsus est: Sancte pater, iste clericus multas habet ecclesias, & ego tantùm habui vnam, & eandem mihi rapuit, modò habet vnam cum aliis: hoc tibi conqueror. Cui Papa compassus, ait eius aduersario: Quid ad hæc loqueris frater? Tua auaritia nõ sinebat te pluribus esse cõtentũ ecclesiis, quin isti pauperi etiã suam auferres. Tã simplicis naturæ est, vt si causam habuisset iniustã, nun-

nunquam veniſſet ad curiam Romanam: iuſtitiæ au-
daciam illi contulit. Præcipio tibi, ne eum in eccleſia
ſua de cætero inquietes, & ego de eccleſijs tuis diſpē-
ſabo. Quo audito timēs ceſſit, quia ſimplicitas pro
eius aduerſario pugnauit. APOLLONIVS: Cùm ſimpli-
cium verba & opera ſeculi principes tantum venerē-
tur, puto quòd in illorum oratione Deus plurimum
iocundetur. CÆSARIVS: Hoc tibi ſimplex Paulus o-
ſtendit, ſed ego recentioribus tibi pandam exemplis.

Lib. 1. vitæ SS. Patrum, cap. 32.

*Simplicitatis exempla. * aliàs Hemmērode.*

CAPVT XXX.

IN* Clauſtro Conuerſus quidam ſimplex ſatis grauiter tentabatur, qui ſtans in oratione his verbis vſus eſt: Verè Domine, ſi non liberaueris me de hac tentatione, ego matri tuæ conquerar. Pius Dominus, magiſter ſimplicitatis & amator humilitatis, ac ſi timeret apud matrem accuſari, Conuerſi querimoniam præuenit, tentationem eius mox mitigans. Alius quidam Conuerſus poſt tergum eius ſtans, cùm hanc orationem audiſſet, ſubriſit, aliſque ad ædificationem recitauit. APOLLONIVS: Quem nō ædificet tanta Chriſti humilitas? CÆSARIVS: Dicam tibi alias ſimplicium orationes, in quibus adhuc ampliùs iocunderis.

CAPVT XXXI.

MAgiſter Ioannes, nūc Abbas ſancti Trudonis, cum tempore quodam in Saxonia inclusam ſibi familiarem viſitaret, & illa fleret, ait: Quid habes mulier? quare lacrymaris? Reſpōdente illa: Ego perdidi Dominum meum, deuotionis feruorem notans. Abbas ſciens illam feminā eſſe ſanctam, ioculariter ſubiunxit: Circue angulos cellulæ tuæ, & dic: Domine vbi es? reſponde mihi, forſitan in aliquo foramine muri reperies illum. Quæ verba ſimplicia ſimpliciter intelligens, poſt diſceſſum illius, parietes cellulæ circumiens, & ſicut edocta fuerat, dilectum inuocans, quem quæſiuit, inuenit, & quod perdiderat, recepit. Sæpe Deus gratiam ſuam ſubſtrahit, vt auidiùs quæratur, & inuenta cuſtodiatur. Poſt annos aliquot cùm idem Ioannes eam viſitaret, & de

ſtatu

katu eius inquireret; illa hilariter respondit: Optime, gratias vobis ago, quia sicut me docuistis, ita Dominū meum inueni. Qui cùm verbum non intelligeret: & illa, secundùm quod prædictum est, ad memoriam ei cuncta reuocaret, subrisit, Christum glorificans, simplicibus se conformat.

CAPVT XXXII.

IN Kummede, monasterio sanctimonialium ordinis nostri, simplex quædam puella fuit, ligneā habens imaginem crucifixi; quam cùm frequenter adoraret, & deoscularetur, saccello impositā, sub stramentis lectuli sui abscondit. Oblita vbi illam posuisset, omnes angulos monasterij tristis cuircuiuit, quæsiuit, sed non inuenit. Die quadam ante quoddam altare prostrata, cùm pro eiusdē imaginis restitutione Christum cum multis lachrymis interpellaret, desiderio puellulæ delectatus Dei filius respondit: Noli flere filia, quia in saccello sub stramētis lectuli tui iaceo. Putabam mihi relatū fuisse à Priore loci illius, quòd in somno vocem percepisset, sicuti posuisse me recolo in homilijs moralibus de infantia Saluatoris. Mox puella surgens, stramenta sua reuoluit, & sicut audierat, sic inuenit. Ecce hîc est quod dictum est superiùs, quòd quandoque Dominus suam subtrahat gratiam, vt auidiùs quęratur, & quærendo amplius mereatur. APOLLONIVS: Cùm Deus simplicium oratione tantum delectetur, puto quòd in conspectu eius valde pretiosa sit mors illorum. CÆSARIVS: Veraciter pretiosa, quia virtus simplicitatis etiā martyrij palmam, & miraculorum gloriam meretur. Tria de hoc subnectam exempla.

CAPVT XXXIII.

Simplicitas Martyrij gloriadonatur.

IN Ferraria ciuitate Lōgobardiæ, ante annos paucos erat homo quidam Marcadellus nomine, miræ simplicitatis, & erga sanctorum loca maximæ deuotionis: Qui cùm ob nimiā simplicitatem à multis pro fatuo haberetur, & in oculis Dei esset prudentissimus, quicquid de suis laboribus vltra necessitates naturæ reseruare poterat, illud in visitando limina

beati Iacobi in Compostella, aut beatorum Apostolorum Petri & Pauli fideliter expendebat. Tempore quo potuit, hominum pecora pauit, & cùm præsenectute ad hoc minùs sufficeret, ostiatim mendicando eleemosynis fidelium victitabat. Non recedebat ab Ecclesia, dū diuina in ea agerentur, vnde ab omnibus amabatur. Qui cū frequentiùs versaretur in quadam villa dictæ diœcesis, & in ecclesia eiusdē villæ thuribulum argenteum negligentiùs pēdere conspexisset, timens tam damnum ecclesiæ, quàm suæ conscientiæ, ait sacerdoti: Non securè hīc pēdet tale thuribulum. Dicente illo, quia multis annis sine periculo illic pependisset. Respondit Marcadellus: Sæpe hoc vna die euenit, quod in mille annis non contingit. Quid plura? Instinctu diaboli thuribulum subtrahitur, nonnumen Marcadello furtum imponitur. Quod cùm fœ Domino prohibente, & seruo suo occasionem martyrij præparante, vendere non posset, nec auderet, sciēs hominem esse simplicissimum, & ecclesiæ illius notissimum, eum secretè adijt, & quia ipse idem rapuisset vas, priùs tamen recepto Sacramento ne se proderet, sibi confessus est. Cui ille respondit: Da mihi thuribulum, & ego illud nullo sciente bene restituam, &, si necesse fuerit, etiam animam meam ponam pro te. His auditis, fur thuribulum ei tradidit, quod ille fœno inuolutum, sacculo suo immisit. Qui cùm plus solito præfatam ecclesiam frequentaret, vt thuribulum cautè & sine nota in locum suum reponere posset, die quadam nimia tempestatum violētia à foribus ecclesiæ, quæ tunc clausa fuerat, depulsus, vicinæ domos solatium expetere cogebatur, saccelli sui oblitus: quem homo quidam pertrāsiens leuauit, & cuius esset non ignorans, vxori suæ fernādum commisit, vt Marcadello quærenti illum restitueret. Quæ saxi ponderositatem sentiens, marito respondit: Non potest tanti ponderis esse panis, puto quòd ex nimia simplicitate illum impleuerit lapidibus. Apertoque sacco, cùm thuribulum in eo reperisset, & subito clamore vicinis inuentum prodidisset, accurrit populus,

populus, accurrit tandem & ipse Marcadellus. Requisitus de sacco cuius esset, mentiri noluit, sed respondit: saccus meus est, sed quod in eo est, vestrum est. Ego thuribulum furatus non sum, non tamen furem prodam. Et recitauit eis per ordinem, qualiter ad se aduenerit, & quid furi promiserit. Dicentibus eis: Lex est Longobardiæ, vt vel furem prodas, vel furis pœnam subeas, respondit: In manibus vestris sum, quod justum est facite de me. Illi sibi prospicere volentes, hominem Ferrariam ducentes, potestati obtulerunt, casum exposuerunt, innocentiæ eius ac simplicitati testimonium bonum perhibentes. Quem cùm iudex inducere non posset vt furem publicaret, capituli sententia super eum data, ante fores maioris Ecclesiæ, tãquam sacrilegij reus, decollatus est; cuius corpus à quibusdam in eodem loco sepultum est. Nocte sequenti, cùm quædam religiosæ matronæ ciuitatis ad Ecclesiam propter matutinarum solemnia irent, veniissentque ad tumulum eius, cantus angelicos illic audierunt, cereos ardentes viderunt, insuper & suauissimi odoris fragrantiam senserunt. Quod cùm secunda & tertia nocte, pleniùs comperissent, quæcunque audierant, vel viderant, seu etiam senserant, Episcopo ciuitatis retulerunt. Qui cùm esset vir religiosus, aliquibus secum assumptis, cũ nocte quarta esse ita, vt mulieres dixerant, experimento didicisset, super tumulum hominis Dei basilicam fabricari fecit, & fiunt ibi miracula vsque ad hodiernum diem, ad laudem nominis Christi.

CAPVT XXXIV.

CIrca eadem tempora, ciuis quidam Leuaniẽsis cum vxore sua, rebus ordinatis, ad Vilariũ domum ordinis nostri, se transferre disposuerat: erant autẽ ambo religiosi, & religiosorum susceptores deuoti. Habebãt secum puellam adultam cognatam suam, quæ loco ancillæ, tam ipsi quàm hospitibus, sicut testes sunt Conuersi nostri, satis simpliciter ac diligenter ministrabat, & nomen virginis Margarera. Scientes homines quidam maligni,

pecuniam illos habere collectã, eadem nocte, qua de manè erant profecturi, circiter octo domum illorum serò ingressi, quasi cũ eis hospitaturi, dictã puellã pro vino miserunt. Interim dominũ & dominam, totãque familiam ibidem repertam, occidẽtes, & sublatis omnibus, puellam cum vino reuersam secum educentes, domum quandam satis à ciuitate remotam simul ingressi sunt. Quæ cùm tristis sederet, & hi qui in domo erant æstimaret quòd vi rapta esset, duxerut illam ad fluuium. Cui cùm quidã ex latronibus compateretur, & diceret vnus: sinite eam viuere, & ego ducam illam vxorẽ, non consenserunt, timentes per eam prodi, addẽtes portioni vnius decẽ marcas, vt eã occideret. Ille agnam simplicem suscipiens, tanquam crudelis carnifex, priùs defecto eius gutture, cultrum lateri moribundæ infixit, sicq; Deo hostiam viuentem in flumen projecit. Hospita verò domus, quam intrauerant, latenter egressos secuta, quæ facta sunt vidit. Manè tam execrabili facinore cognito, turbata est ciuitas, quæsiti sunt latrones, sed nõ inuẽti: cõsideratis occisorum corporibus, quæstio habita est de puella, cuius corpus cùm piscatores post dies aliquot inuenissent, nec tamẽ prodere præsumpsissent, timentes sibi crimen impingi, in littore sepelierunt. Circa cuius sepulchrum alij tepore nocturno luminaria vidẽtes, effossam tulerunt Louanium, capellulam super eam fabricantes; & fiunt vsque hodie, meritis eius exigentibus, miracula, tam in loco occisionis illius, quã in loco translationis. Supradictus dominus eius, Amandus nomine, cum vxore, monacho cuidam Vilariẽsi apparens, cùm de statu eum interrogaret, respondit: Nondum plenã habemus gloriam. Nouissimè requisitus de virgine, subjũxit: Quicquid nobis impẽsum est gratię, meritis habemus Margaretæ, nec audemus respicere ad gloriã, in qua illa est: Cernis nũc quãtũ operetur ad martyrium simplicitas & innocẽtia vitæ? Omnes quidem occisi sunt, sed non omnes miraculis clarescunt. Vnde patet ꝙ non pœna faciat martyrem, sed causa. Apol. Quęnam extitit causa martyrij in puella ista? Cæsar.

Augustin. epist. 61.

Vt iam

Vt iam fatus sum, simplicitas & vita innocua. Diuersæ sunt species martyrij, innocentia videlicet, vt in Abel; iustitia, vt in prophetis & Ioane Baptista; amor legis, vt in Machabæis; confessio fidei, vt in Apostolis. Ob huiusmodi causas diuersas agnus, id est Christus, occisus dicitur ab origine mundi. APOLLON. Quidā etiā ex nimia simplicitate seipsos occidunt. CÆSARIVS: Tales a martyrij gloria prorsus immunes existūt, nisi per causam impelletem excusentur. Ecce exemplum.

Genes. 4. Matt. 14 2. Mac. 7 Apoc. 13.

CAPVT XXXV.

Simplex sibi ipsi mortem adfert.

SAcerdos quidam, sicut mihi retulit quidam vir religiosus, cùm die quadam multis præsentibus sermonem haberet de peccatis, & de pœnis gehennæ, mulier quædam verba eius interrumpens, eo ꝙ territa esset & compuncta, sic ait: O domine, quid fiet de concubinis sacerdotum? Ille sciens feminam valde simplicis esse naturæ, in ioco respōdit: Nunquā poterunt saluari, nisi clibanum ardentē ingrediantur; erat & ipsa sacerdotis concubina. Quæ verbum sacerdotis, non in ioco, sed in multo suscipiens serio, dum die quadam clibanus coquendis panibus succenderetur, & ipsa adesset, casu omnibus egressis, ostium clausit, & vt flammas euaderet æternas, seipsam in caminū ardentem præcipitans, flammis excepta spiritum exhalauit. In ipsa hora hi, qui circa domum fuerant, cōtēplati sunt columbam cādidissimam de ore fornacis exire, & cum multa claritate cœli secreta penetrare. Stupefacti autem de visione, effractis foribus ingressi sunt, & feminam semi-ustam atque extinctam extrahentes, ad verbum prædicti sacerdotis, tanquam proprij corporis interfectricem, in campo sepelierunt. Vt autem Deus ostenderet, mortem tam simpliciter illatam non fuisse ex malitia, sed ex obedientia, noctibus candelis ardentibus, videntibus multis, tumulum eius illustrauit. APOLLONIVS: Non me scandalizat hoc factum, quia legitur in Vitas patrum, quendam Abbatem cuidam volenti conuerti, vt fornacem intraret, præcepisse; Obediuit ille, & reputatum est ei ad iustitiam. Hoc etiam scire delectat, quid columba de for-

Greg.l.2 dial.c.34 nace significet. CAESARIVS: Animam simplicis feminæ: nam in specie eiusdem auiculæ S. Benedictus, sicut in eius vita legitur, animã sororis suæ Scholasticæ vidit cœlos penetrare.

CAPVT XXXVI.

COlumba hæc, ad mentem mihi reuocat monachum quendam simplicem Lodowicum nomine, qui ante hoc biennium apud nos defunctus est. Hic cùm tempore meridiano agonizaret, & conuentus dormiret, monachus quidam in somnis interim vidit columbam cãdidam in tecto cellulæ, in qua moriens jacebat residentem, cui cattus niger insidiabatur; & cùm esset ei nimis importunus columba ab eo apprehendi timens, ad ecclesiam volitando, fugiés super crucem ascendit, ibi residens secura. Eadem hora visum alteri cuidam monacho fuit, quòd fratribus circulariter hinc inde stantibus, leo circumiés stationem eandẽ irrumpere nisus sit & intrare, sed à singulis prohibebatur, & calcibus eorum impulsus fugabatur. Interim percussa tabella, conuentus accurrit, motiẽtem circũstetit, dictaque lętania, sacerdos defunctus, lotus, & vestitus, cum solenni cantu deportatus est in oratorium, & spero quòd catti leonisque euaserit insidias. Diabolus catto & leoni, qui satis in forma & in natura concordant, simplicium animabus morientibus maximè insidiando, propter rapacitatẽ assimilatur. Quam fortiter impellatur, & repellatur orationibus iustorum, in hora illa terribili, satis audies in distinctione vndecima de morientibus. Idem Lodowicus; licèt natura simplex fuerit, satis tamen carnaliter ante conuersionem vixerat, vsque ad ætatem decrepitam. Quãtum verò virtus simplicitatis Deo, qui naturæ simplicis est, placeat, cuiusdam sanctimonialis mors pretiosa declarabit.

CAPVT XXXVII.

IN diœcesi Treuerensi, monasterium quoddã sanctimonialium situm est Lutere vocabulo, in hoc er quadam antiqua consuetudine, nulla recipitur puella, nisi septennis sit, vel infra; ad conseruationem simpli-

simplicitatis, quæ totum corpus lucidum facit, huiusmodi constitutio siue consuetudo inoleuit. Erat in eodem cœnobio recentiori tempore virgo quædam adulta, sed in rebus mundanis tam infantula, vt vix discernere posset inter pecus & hominem secularem, eo quòd huiusmodi formarum ante conuersionem nullam habuisset notitiam. Die quadam murum pomarij capra ascendit, quam illa videns, & quid esset prorsus ignorans, ait cuidã sorori iuxta astanti: Quid est hoc? Illa cognoscẽs eius simplicitatẽ, mirãti ioculariter respõdit: Mulier est secularis, & adjecit: Quãdo seculares mulieres senescunt, cornua & barbas emittunt. Illa sic esse putans, aliquid se didicisse gratulabatur. Cumque per huiusmodi simplicitatis exẽpla sæpius sororum maturitatem temperasset, grauissimam incurrit ægritudinem. Quæ cùm sic jaceret, vt vix loqui posset, visitante se infirmaria, primò verbo, deinde signo, vt ocyùs recederet indicauit. Illa neutrum intelligente, dum stupida staret, ægrota panniculum capitis sui complicans, contra pectus stantis leniter iecit, quæ mox ac si lapide percussa esset, in terrã corruit. In qua dum sine sensu aliquamdiu iacuisset, erecta per fenestrã lecto infirmãtis cõtiguã prospexit, & ecce in cæmiterio multitudo stabat dextrariorum, sellas deauratas frenaq; aurea habẽtium; cũq; in ipsa hora virgo agonizaret, sororibus propriùs accedentibus, clara voce clamare cœpit: Date locũ, date locum; sinite dominos istos accedere: viderat enim cellulam repletam personis miri decoris atq; splẽdoris, quorũ vestimenta deaurata videbantur. Sicq; obdormiuit in Domino. APOLLON. Puto cęlestẽ fuisse exercitum, qui animam illius simplicis feminæ in cœlestẽ deducebat thalamum. CÆSARIVS: Bene sentis, vnum tamen notare debes, videlicet quòd infirmaria equos vidit in cœmiterio, moriens verò ascensores in domo. Testis huius visionis est Henricus Prior Prædicatorum in Colonia, qui se eam à prædicto loci Præposito audiuisse commemorat. 11.6

FINIS LIBRI SEXTI.

CÆSARII HEISTERBACENSIS ORDINIS CISTERCIENSIS MONACHI ILLVSTRIVM MIRACVLORVM, ET historiarum memorabilium, sex posteriores libri.

PROLOGVS IN LIBRVM SEPTIMVM.

PRAEMISSIS sex distinctionibus, videlicet de conuersione, de contritione, de confessione, de tentatione, de dæmonibus, & virtute simplicitatis, inter sex adhuc superstites primam distinctionem sibi vendicat beata Dei genitrix virgo Maria, eo quòd ipsa sit dignissimum ecclesiæ membrum. Et hoc non incongruè fieri videtur in septimo loco, quia secundùm philosophos, septenarius numerus est virginitatis, eo quòd infra primum limitem denarium, nullum numerum ex se generet. Quod virgo genuit, supra naturam fuit: ipsa est enim virga de radice Iesse exorta, quæ florem nobis protulit, super quẽ spiritus septiformis gratiæ requieuit. Cuius virtutẽ, vt digna scribere & scribendà possim perficere, suppliciter imploro. *Isaiæ 7.*

CAPITA LIBRI SEPTIMI.

DE his, quæ beatam virginem Mariam mystícè designant, & de beneficijs humano generi per eam collatis, cap. primum.

De imagine eius, quæ sudauit timore diuinæ sententiæ, cap. 2.

De plagæ Frisiæ, ob iniuriam dominici corporis, cap. 3.

De sacerdote idiotæ, qui à sancto Thomæ Cantuariensi degradatus,

gradatus, per beatam Mariam virginem officium suum recuperauit, cap. 4.
De sacerdote in Derlar idiota & deposito, cui sancta Maria ecclesiam restitui præcepit, cap. 5.
De sancto Innocentio Papa, quem sancta Maria corripuit per Reinerum, cùm in ordinem Cisterciensium exactiones facere conaretur, cap. 6.
De vindicta hostium loci sanctæ Mariæ, cap. 7.
De Henrico canonico sancti Cuniberti, qui per intercessionem sanctæ Mariæ conuersus est, cap. 8.
De monacho apud monasterium infirmato, quod Trappa dicitur, cui sancta Maria gratiam confitendi obtinuit, cap. 9.
De duobus mendicis, in hospitali eius Parisiis ægrotãtibus, quos de confessione monuit, cap. 10.
De Petro monoculo Abbate Clareuallis, cui in ecclesia Spirensi sancta Maria benedictionem dedit, cap. 11.
De monachis ac Conuersis in Hemmenrode, quibus ad vigilias benedixit, Henrico Conuerso inspiciente, cap. 12.
De eodem Conuerso, & cæteris Conuersis infirmis, quos noctu visitans benedixit, cap. 13.
De monachis, quibus dormientibus benedixit, vno tamen neglecto, quia inordinatè iacebat, cap. 14.
De eo quod beata virgo Maria cum sancta Elizabeth & Maria Magdalena prædicto Conuerso apparuit, cap. 15.
Vita domini Christiani monachi de Hemmenrode, cap. 16.
De sacrista de Lucka, qui nocte sanctam Mariam super altare residere conspexit, cap. 17.
De quodam monacho eiusdem cœnobij, qui sanctam Mariã ad vigilias circuire, & singulorum monachorum vultus detegere vidit, duobus tantum neglectis, cap. 18.
De altero monacho eiusdem claustri, cui beata Maria super altare in aëre inter multitudinem Sanctorum apparuit, cap. 19.
De visionibus nobilis virginis de Quida, cap. 20.
De Christina sanctimoniali, quæ sanctam Mariam in sua assumptione coronam de cœlo super conuentum vallis sancti Petri demittere conspexit, cap. 21.
De fratre in Arnsberg, quem beata virgo per seipsam visitare

sitare dignata est, cap. 22
De Ottone Præposito Xantensi, qui precibus sanctæ Mariæ à duplici infirmitate curatus est, cap. 23.
De clerico, cui sancta Maria prolingua ab Albiensibus hæreticis præscisa, nouam restituit, cap. 24.
De Adam monacho de Lucka per sanctam Mariam à scabie capitis curato, & de sanitatibus quas operatur in monte Pessulano, & imagine eius apud Sardanai, cap. 25.
De Conuerso, qui per Aue Maria ab infestatione diaboli liberatus est, cap. 26.
De inclusa, quæ eodem beneficio illusiones diabolicas euasit, cap. 27.
De matrona, quæ per eandem salutationem angelicam liberata est ab oppressione adulterij, cap. 28.
De Theoderico milite, cuius vincula meritis sanctæ Mariæ dirupta sunt, cap. 29.
De sacerdote de Poiloge, cui sancta Maria apparēs timores tonitruorum temperauit, cap. 30.
De Beato Elizabeth de Sconauia, quæ ad illum versiculū, Audi nos, &c. vidit sanctam Mariam flexis genibus Christum pro conuentu orare, cap. 31.
De clerico, cui ad illum versiculum, Ora virgo, panē sancta Maria in os misit, cap. 32.
De milite, quem propter vxorem domini sui tentatum, sancta Maria per osculum liberauit, cap. 33.
De sanctimoniali, quam per alapam sanauit, cùm iam amore cuiusdam clerici esset accensa, cap. 34.
De Beatrice custode, cap. 35.
De milite in vigilys deficiente, quem sancta Maria in visione confortauit, cap. 36.
De Henrico monacho electo, qui meritis beatæ Mariæ receptus est, cap. 37.
De miris visionibus domini Betranni monachi de Carixto, cap. 38.
Vita domini VValteri de Birbach, cap. 39.
De Abbate nostro, cui virgam pastoralem sancta Maria porrigere visa est antequam in Abbatem promouereturcap. 40.

De

De Episcopo Theoderico, qui per ipsam Coloniæ in antistitem est promotus, eiusq; nutu depositus, cap. 41.
De scholari Colonien si, quem sancta Maria in somnis corripuit, cùm ordini malediceret, cap. 42.
De pœna Sibedinis & sociorum eius, ob iniuriam beatæ virginis, cap. 43.
De pœna lusoris, qui blasphemauit sanctam Mariã, c. 44.
De pœna cuiusdam matronæ de Veldenze, quæ de imagine sanctæ Mariæ stultè loquebatur, cap. 45.
De alia matrona, quæ filias à lupo raptas, per imaginem recepit, cap. 46.
De imagine sanctæ Mariæ in Iesse, cap. 47.
De monacho medico, cui sancta Maria in choro electuariũ suum primò negauit, & postea emendato donauit, cap. 48.
De sanctimoniali, cuius tibiam læsam sancta Maria in visione perunxit & sanauit, cap. 49.
De incluso, qui per Aue Maria sensit miram dulcedinem, cap. 50.
De monacho, quem sancta Maria deosculabatur ante mortem, cap. 51.
De Hermanno Conuerso, pro quo defatigato, sancta Maria horam cantauit, & finem prædixit, cap. 52.
De Pauone Conuerso, qui sanctam Mariam in fine suo vidit, cap. 53.
De sanctimoniali cui B. Virgo morienti apparuit, cap. 54.
De Vverneto monacho, cui B. Virgo in extremis subueni, cùm à dæmonibus terreretur, cap. 55.
De Canonico Colonien si, cui in fine se ostendit, cap. 56.
De Simone cruce signato, quem sancta Maria morientem consolata est, cap. 57.
De milite decollato, qui per eam euasit gehennam, cap. 58.
De latrone, quem decollatum sepeliri iussit in ecclesia, c. 59.
De monacho, qui ordinem Cistercien sem sub eius pallio vidit in regno cœlorum, cap. 60.

FINIS CAPITVM.

DE

DE SANCTA MARIA LIBRI SEPTIMI

CAPVT PRIMVM.

CAESARIVS.

Figura de B. Maria Virgine. Apoc. 12

IOANNES in Apocal. vidit mulierem amictam sole, & lunam sub pedibus eius, & coronam duodecim stellarum in capite eius, atque in vtero habentem, quæ clamabat parturiēs, & cruciabatur vt pareret, & cætera. Mulier hæc per Ioannem visa, virgo est sancta Maria, sole lucidior, fulgore caritatis; luna superior, id est mundo, ex contemptu gloriæ secularis; omnium virtutum stellis tanquam diademate gemmato coronata, &, quod illis dignius est, diuino partu fœcundata. Hanc designant per exemplū mons, castellum, aula, tēplum, thalamus, & ciuitas, palma, cedrus, vitis, rosa, & cum istis numerosa nominum nobilitas. Miror in huius gloriosæ virginis designatione virgam floridam, & rubum inter flammas vrentem, vellus madidum Gedeonis, thronum eburneum ac deauratum Salomonis, fontem signatum, hortum conclusum, & alia quàm plurima, quæ breuitatis studio sunt omittēda. Sicut etiam in creaturis vniuersis matre creatoris nil est sanctius, nil dignius, nil præcellentius; ita eius visione nulla sanctorum visio dignior, nulla iocundior, nulla eminentior. Cuius preces, vt quidam ait, vitia, cuius nomē tristia, cuius odor lilia, & cuius vincunt labia fauum in dulcedine. Super nucem sapida, & super niuem candida, super rosam roscida, super lunam lucida, veri solis lumine. APOLLONIVS: Beati verò & ter beati, qui tantæ Virginis visione digni habiti fuerint lętificari, & sermone iocundari, oratione consolari, benedictione confirmari. CAESARIVS: Hoc pleniùs noscēs per exempla. Audisti iam

Num. 17 Exod. 3. Iudic. 6. 3. Reg. 10 Cant. 4.

ex parte

ex parte figuras & ænigmata; vis nunc scire qualia & quanta mundus per ipsam consequatur beneficia? APOLLONIVS: Nihil plus sitio. CAESARIVS: Ipsa est orbis conseruatrix, & tribulatorum consolatrix, fida sibi famulantium defensatrix: per ipsam peccatores illuminantur, desperati ad confessionem reparãtur, apostatæ à Deo per ipsam Deo mirabiliter reconciliantur, iusti reuelationibus consolantur. Nomen eius, & memoriale eius, morbos sanat, dæmones fugat, vincula soluit, timores pellit, tentationes compescit. Per ipsam pusillanimes confortantur, torpentes excitantur, eiecti misericorditer reuocantur. Diligentes se diligit, imò diligendo præuenit & honorat, & contemnentes se, quia iusta est, punit & humiliat. Apud ipsam electuaria sunt confortatiua, vnguenta sanatiua. Nomen eius super mel dulce, & hæreditas eius super mel & fauum. Morientibus assistit, & mortuorum animas ad vitam perducit æternam. APOLLONIVS: Licèt omnia hæc credam de illa, vellem tamen mihi eadem exemplis elucidari. CÆSARIVS: Quæ à viris audiui religiosis tibi referã, ipsius vt spero oratione adiutus. Quod verò mundus eius meritis precibusque conseruetur, binis tibi pandam exemplis.

Beneficia quæ per B. Virginem tribuuntur mundo.

Eccli. 24.

CAPVT II.

Mũdum cõseruat sua intercessione.

ANte hos annos, quando validi illi fuêre venti atque tonitrua, quorum mentionem feci in distinctione quarta capite 21. cùm in quadam Ecclesia prouinciæ nostrę populus staret, & diuina sacerdos celebraret, imago Dei genitricis tam vehemẽter sudare cœpit, vt astantes notarent & mirarentur, atque ipsæ sudorum guttæ peplis matronarum extergerentur. Nutu Dei obsessus eadem hora adfuit, requisitus de causa, hoc respondit: Quid statis admirantes? Filius Mariæ manum extenderat ad feriendum, quam si non ipsa tenuisset, mundus iam minimè subsisteret. Ecce hæc est causa sudoris. Et territi sunt omnes audientes verba tam stupenda. Hæc mihi relata sunt à quodam Abbate religioso ordinis nostri, tunc temporis recenter gesta.

CAPVT

CAPVT III.

PARVO post hæc emenso tempore, anno videlicet gratiæ 1218. mare in partibus Frisiæ terminos suos egrediens, multarum prouinciarum terras occupauit, villas deleuit, Ecclesias lapideas dejecit, tantam extinguens hominum multitudinem, vt summa centum millia transcenderet. Ita exaltati sunt fluctus eius, vt turrium altitudines operire viderētur, & procella procellam impellens, generale diluuium minaretur. Et, sicut dictum fuit Abbati nostro, cùm eodem anno visitationis gratia Frisiam intrasset, fluctus furentes etiam vsque Coloniam peruenissent, si non is, qui eos excitauerat, genitricis suæ, vt postea dicetur, precibus compescuisset. APOLLONIVS: Nosti causam tantæ plagæ? CÆSARIVS: Noui; Friso quidam arte pugil in eadem prouincia extitit, qui quotiens de taberna ebrius redijt, totiēs vxorem verberibus & plagis satis tribulauit. Tempore quodam, timore mariti infirmitatem simulans, ne simulatio eadem posset notari, corpus Domini sibi dari postulauit. Venienti sacerdoti, pugil cùm scypho cereuisiæ ebrius occurrens, bibere monuit. Et cùm ille respōderet: Corpus Domini porto, non modò bibam, iratus Friso cum scypho pixidem percussit, & omnes hostias de illa excussit, ita vt per pauimentum dispergerentur. Matronæ verò, quæ consolationis gratia conuenerant, super singulas hostias, tanquam stellas radiantes viderunt: quas sacerdos gemens ac dolens, in pixidem recollegit & abijt. Friso verò à Decano prouinciæ citatus, excommunicatus est, sed non curauit. Qui tādem ad hoc cōpulsus est, vt cruce pro tanto sacrilegio signatus, cū iam dicto sacerdote etiam cruce signato veniret Romā. Cui Dominus Honorius Papa culpam confitenti pro pœnitentia injunxit, vt mare trāsiret, ibique tribus annis in armis CHRISTO seruiret. Quid plura? Mare trāsierunt ambo, & ante Damiatam mortui sunt ambo. Quibus defunctis, cū anno eodem Dominus prouinciam terribiliter, vt suprà dictum est plagasset, & causa plagæ populum lateret,

Iniuria Sacrosāctæ Eucharistiæ illatæ vindicatur.

matronæ

matronæ cuidam valde religiosæ, domino in ieiunijs, orationibus, vigilijs & eleemosynis seruienti, materteræ videlicet Domini * Winiboldi Abbatis sancti Bernardi, beata Dei genitrix Maria, lacrymis eius mota, populique miserta, apparēs, sic ait: Propter iniuriā filij mei in sacramentum corporis eius factam, submersa est Frisia, & adhuc amplius plagabitur, si condigna pœnitentia non fuerit subsecuta. Ex quibus verbis colligitur, quòd non solùm pugilis, sed communibus populi peccatis exigētibus, hoc euenerit. Moxque adjecit Mater misericordiæ: Leua oculos tuos contra mare, & cùm feciſſet, cōtemplata est pixidem à pugile percussam, in summitate fluctuum natātem; quæ cùm in tantum approximasset, vt posset agnosci, ait: Ecce corpus filij mei: in loco enim vbi dispersum est, ædificanda est ecclesia, & debet ei tanta exhiberi reuerentia, quomodo sepulchro Dominico. Hoc etiā noueris, quòd ambo mortui sunt, pugil scilicet & sacerdos: sed pugil, eo quòd sine contritione obierit, sepultus est in inferno; sacerdos verò tenetur adhuc in purgatorio. Retulit tamen nobis Theodericus Prior de Iesse, eundem pugilem, quantum ad signa exteriora, cū proficisceretur, satis magnam habuisse contritionem, sed credēdum est beatæ Dei genitrici Mariæ. Hac visione cognita, dominus * Theobaldus episcopus Monasterienſis, ad cuius diœcesim maxima pars Frisiæ pertinet? missis literis suis per Ididam sancti Bernardi Cellerarium, sicut ipse nobis retulit, solemnem prouincialibus pœnitentiam iniunxit. Quod autem insufficiens fuerit, ex hoc probatur, quòd anno præterito denuo punita est Frisia, multis millibus per aquarum inundationes submersis. Matrona quædam prædiues, ex prædicti pugilis domo ecclesiam ædificauit. Ex his quæ dicta sunt, considerare potes, quàm solicita sit circa hominū salutē beata Virgo Maria, cui tanta cura extitit de pœnitentia. Quòd verò tribulatorum sit consolatrix, sequentia declarabunt.

* al. Vvi boldi.

* al. Theoderius.

CAPVT

CAPVT IIII.

B. Maria est consolatrix tribulatorum.

RETulit quidam mihi Abbas de ordine nostro, de sancto Thoma Cantuariensi, qui nostris temporibus martyrizatus est, quiddam satis delectabile, quod nec in eius passione legitur, nec in libris miraculorum eius reperitur. Cùm esset in eius diœcesi sacerdos quidam idiota, nullam sciens missam, nisi de Domina nostra sancta Maria, & illam quotidie celebraret, atque apud eum de hoc accusaretur, prohibitus est, ob honorem Sacramenti à beato Episcopo, de cætero dicere missas. Qui cùm esset in tribulatione, & egeret, beatamque virginem Mariam iugiter inuocaret, illa ei apparens, ait: Vade ad Episcopum, & dic ei ex parte mea, quatenus restituat tibi officium tuum. Respondit sacerdos: Domina, ego pauper sum, & persona despecta, non me audiet, neque mihi patebit accessus ad eum. Beata Virgo Maria subjunxit: Vade, & ego tibi viam præparabo. Et ille: Domina non credet verbis meis. Respondit ei: Dices ei pro signo, quòd cũ tali hora, & in tali loco, cilicium suum dissutum resarciret, ego illud ex parte vna tenebam adjuuans eum, statimque credet tibi. Manè sacerdos sine impedimento intrans ad Episcopum, beatæ Dei genitricis Mariæ referens nuncium, cùm ille diceret: vnde credã te ab ea missum? prædictum signum de cilicio subjunxit; quo audito, beatus pontifex stupens simul ac pauens, respõdit: Ecce reddo tibi officium tuum, & præcipio tibi vt tantùm missam de Domina sancta Maria cantes ac frequentes, oresque pro me. APOLLONIVS: Satis miror pietatem Dominæ nostræ sanctæ Mariæ, quòd idiotam depositione dignum sic defenderet, & ministerio tanto dignum iudicaret. CÆSARIVS: Hoc actum est ex ineffabili eius misericordia, sicut in sequenti capitulo ampliùs mirari poteris.

CAPVT V.

* *Aliàs Harderadu.*
* *Aliàs Derlar.*

CAnonicus quidam sancti Gereonis in Colonia, *Harderardus nomine, vir nobilis, oriundus de Merenberch, pastor erat cuiusdam ecclesiæ super fluuium Logonam sitæ, vocabulo Derlar. Cùm esset

esset liberalis, & multa consumeret, nec anni ei redditus sufficerent, putans iam dictæ suæ ecclesiæ vicarium multam habere pecuniam, cogitare cœpit, qualiter extorqueret ab illo Sciensque prorsus hominem illiteratum, assumpto secum Decano Limburgensi, in ipsa dominica infra Epiphaniæ octauam, cuius officiū difficillimum est, cū se sacerdos prę paraſſet, ecclesiā, tanquā missam auditurus, intrauit. Expauit ille visis tātis viris, & facta tamen confessione, eo ꝙ ignoraret officium diei, introitū de S. Maria, scilicet: Vultū tuum deprecabuntur, inchoauit. Quem Harderardus confundere voles, auctoritate curæ pastoralis, officiū diei incœpit, id est: In excelso throno. Cui cùm sacerdos resisteret, cessit ille confusum se simulans. Finita missa, cùm illum durè satis argueret, diceretque, qualem missam dixisti hodie? & ille responderet, de Domina nostra S. Maria, nónne bona fuit? adjecit Harderardus: Videte ne vnquam de cætero missam dicatis in Ecclesia mea, sicque recessit, alio sacerdote substituto. Et cùm egeret pauper ille amotus, compassa est ei mater misericordiæ, nocte quadam Harderardo dictis matutinis in Ecclesia sancti Gereonis soli apparens, duriùs allocuta est, dicens: Vt quid repulisti capellanum meum, auaritia tua ad hoc te instigāte? Si non celeriùs eū restitueris, linguæ officio à me priuaberis. Ille ad pedes eius corruens, & veniā postulās, omnem satisfactionem promisit. Mox manè, directo nuncio, amotum restituit, mandans, sicut supra dictū est de sancto Thoma Cantuariensi, vt missam de sancta Maria quocunque die vellet celebraret, ipsamque pro suis peccatis interpellaret. Adhuc idem sacerdos viuit, & præest cuidam monasterio sanctimonialium, cuius ipse initiator extitit. APOLLONIVS: Bonum est tali seruire dominæ, quæ sic sibi seruientibus subuenit. CÆSARIVS: Non solùm eos a quibus affliguntur monet & corripit, imò etiam, quæ illorum sunt, potenter defendit.

CAPVT VI.

Defendit etiam res eorũ, qui eã venerantur.

TEmpore illo, quo Baldewinus comes Flandriæ cum cruce signatis Constantinopolim expugnauit, dominus Papa Innocentius ordini literis suis mandauerat, vt quadragesimam partem omnium rerum suarum mobilium in succursum terræ sanctæ transmitteret. Ordo verò priuilegijs sibi ab eius antecessoribus indultis innitens, ne libertatem concessam vertere videretur in seruitutem, tam grandi exactioni subjacere non acquieuit. Vnde Innocentius furens, in tantum ordini indignabatur, vt dignitatibus secularibus indulgere proponeret, quatenus possessiones ordinis sibi vsurparent. In proximo generali capitulo Abbates, qui confluxerant, spem suam in beata Dei genitrice Maria, quæ ordinis patrona est & aduocata, ponentes, scientes sententiam malè cõceptam, eius precibus & meritis facilè posse reuocari, speciales pro eadem necessitate, vsque ad proximum capitulum, orationes injunxerunt. Hoc etiam adjicientes, vt à capite quadragesimæ nudis pedibus de capitulo exeuntes, septem psalmos cum lętania cantarent: quod & fecimus. Interim beata Dei genitrix virgo Maria cuidam religioso nomine Reinero, iam dicti Innocentij confessori apparens, in hæc verba eidem mandauit: Tu ordinem Cistercienſem, cuius aduocata sum ego, destruere conaris, sed non prævalebis; & nisi citiùs de tuo malo proposito resipiscas, ego te & omnem potestatem tuam conteram. Huiusmodi nuntio dominus Innocentius audito, sciens Reinerum virum esse sanctum ac veracem, timuit, in tantum de concepto peccato pœnitens, vt ordinis priuilegia roboraret, hoc adjiciens, vt primò omnium negotia ordinis in curia expedirentur: quam indulgentiam cùm tam sua bulla, quàm omnium Cardinalium subscriptionibus confirmaret, & vnus tantùm nigri ordinis Cardinalis contradiceret, ita in illum exarsit, vt statim eum amouere minaretur. Cumque hæc in proximo capitulo patribus nostris innotuisset, Christum eiusque genitricem virginem Mariam, de tam inopi-

inopinata immutatione glorificantes, orationes injunctas, cum gratiarum actione dimiserunt. APOLLONIVS: Non miror, si aduocatiam suam tam potēs regina defendit. CÆSARIVS: Verum dicis, licèt enim sit mater misericordiæ, non tamen obliuiscitur circa immisericordes vindictæ.

CAPVT VII.

DVm nobilis femina domina Aleydis de Molsberg, cùm consensu mariti sui Euerhardi Burgrauij quædam allodia sua, per inspirationem diuinam, ad nouam Abbatiā ordinis nostri construēdam in manus domini Henrici Abbatis nostri libere, & sine omni contradictione tradidisset, & ante ipsius mortem domus, quæ vocatur locus Mariæ, constructa fuisset, viri quidam nobiles, ex eius cognatis, post eius mortem, contra iusiurandum venientes, eandem nouellam plantationem querimonijs, minis, rapinis, multisque alijs incommodis molestare cœperunt. Sancta verò Dei genitrix Virgo Maria, eiusdem cœnobij Domina & Aduocata, sicut à multis dicebatur, hoc apud filium egit, vt Henricus de Molsberg, qui præcipuus videbatur, obsideretur, & supra vires damnificatus, de proprio castro eliminaretur. De Zegenbergh vir nobilis, à quo multum domus prædicta vexabatur, à seruo suo satis mirabiliter occisus est: aliquidam, ad eius deprædationem properās, in via crepuit medius. Quam vindictam cùm audisset alius quidam nobilis, vnus de cohæredibus, venit ad locum timore correptus, dicens: Domina mea sancta Maria sint tua tibi, ego parti meæ renuntio. Wilhelmus miles de Helpenstein, ab vxore instigatus, quæ se hæredem possessionum collatarum dicebat, cortem meliorem inuadens, fratres multis expensis grauabat. Interim sacerdos quidam religiosus, confessor eius, nocte quadam in loco sanctæ Mariæ se per visum transpositum vidit, & cum quidam ex sacerdotibus celebraturus esset Missam, & a supradicto Wilhelmo impediretur, vir quidam nigerrimus fuste illum percussit, & occîdit. Quem visum, cū ei recitasset, asserēs

eum in breui moriturum, nisi a vexatione monachorum cessaret, ille stimulis quotidianis vxoris suæ se vrgeri conquerens, non acquieuit consulenti. Citatus literis papalibus, cùm esset in violenta possessione, & iudices cum Aduocatis iam negotium diutius pertractassent, tandem partibus duos dies præfixerunt; vnũ amicabilem ad componendum, alterum ad litigandum. Qui cùm componere non possent, diesque tres adhuc supereſſent ad litigandũ, Ioãnes de Horechim in veteri monte Conuersus, proxima nocte vidit se in somnis esse in loco sanctæ Mariæ, audiens virginem gloriosam clara voce dicentem: Oportet me recedere à loco isto. Dicente Conuerso: Quò ibis ô Domina? Respondit: ad filium meum, conqueri de Wilhelmo de Helpenstein, qui me non sinit quiescere in loco isto. Manè verò visionem referens Cellerario iam memorati Wilhelmi, subjunxit: Sciatis pro certo, quòd dominus vester citò morietur propter conuentum loci sanctæ Mariæ. Cui ille subridendo respondit: Non curetis, tamen vellemus esse absoluti ab eo, qui post dies paucos pede truncatus pœnam soluit irrisioni. Eadem verò die, cùm Wilhelmus circa nemus spatiaretur, nisum portans super pugnum, à duobus seruis comitis Seynensis, qui hominem sui iuris captiuum ducebant, quem ipse excutere nisus est, lancea transfossus, animam protinus exhalauit. Eadem hora, obsessa quædam in villa, quæ Trys dicitur, à castro Helpenstein satis remota, ita cœpit saltare, manusq; cum cachinno complodere, vt vix a duodecim hominibus posset teneri. Interrogata quid haberet? Respondit: Modò in hac hora magister meus acquisiuit tres animas: noueritis Wilhelmum de Helpenstein iã occisum. Apollonivs: Quæ fuerunt illæ tres animæ? Cæsarivs: Occisi, & occidentium, sicut conjicio, eo quòd animam mortui habuerit in re, alias duas in spe. Non multo pòst interrogatus diabolus in Brisecke de anima eiusdẽ Wilhelmi, per os alterius feminæ respondit: Magister meus habet eam, & propter monachos quos spoliauerat, pice & sulphure illã infudit,

fasidit, vsque ad summum replens. Vxor verò, quæ ad tantum malum instigauerat eum, post breue tempus a priuigno de castro cum liberis ejecta est: Nam, cùm sit inexpugnabile, cum scalis nocte intrãs, illam turpiter ejecit, iniuriam beatæ Dei genitricis semperque virginis Mariæ vindicans. Ab illo tempore vsque hodie monasterium cortem eandem quietè possidet, meritis gloriosæ Virginis Mariæ adiutum. APOLLONIVS: Satis mihi iam probatum est, quòd ipsa totius sit orbis conseruatrix, tribulatorum consolatrix, fida sibi famulantium defensatrix. Quòd autem peccatores per illam illuminentur, quod his omnibus salubrius iudico, aliquo mihi ostendi precor exemplo. CAESARIVS: Cùm homo homini sæpe primam obtineat gratiam, multo amplius hoc credendum est de matre Domini.

CAPVT VIII.

B. Virginẽ obtinere peccatoribus gratiam illuminationis. Matt. 6.

CAnonicus quidam sancti Cuniberti in Colonia, nomine Henricus, vita satis secularis, cùm die quadam solus equitaret, nubecula lucida viam ipsam, eo intuente, transuolauit, vocemque clarissimam de ipsa nube audiuit dicentem: Fiat voluntas tua, sicut in cœlo & in terra: eratque vox eadem tantæ dulcedinis, vt quotiens eius postea recordaretur, lacrymis infunderetur. Cumque vocem hanc cælitus demissam minùs attenderet, vel potiùs non intelligeret, nocte quadam per visum se stare vidit in capella domus suæ ante altare, coram imagine Beatæ Dei genitricis Mariæ. Quam cùm verbis angelicis solitò salutaret, respõdit illa: Vt quid me salutas? homo perditus es; & nisi vitam tuam emendaueris, citiùs peribis. Ego enim & sanctus Benedictus intercessimus pro te. Qui cùm secundã hanc admonitionem, dulcedine vitæ secularis abstractus, negligeret, circa tẽpus sex hebdomadarum tam graui infirmitate correptus est, vt inungeretur, nec vlla esset spes vitæ eius. Tunc demũ ad cor reuersus, & quid audierit, quídve viderit, recordatus, fratribus quibusdam Bergensibus, ordinis Cisterciẽsis, ad se vocatis, se reddidit, qui in proximo

pascha monachus factus est, meritisque & precibus beatæ Virginis Mariæ se illuminatū vsque hodie gloriatur. APOLLONIVS: Cuius fuit vox illa facta de nube, & quis sensus eius? CAESARIVS: Quantum ex iam dictis colligitur beatæ Mariæ & sancti Benedicti: orabant enim Christum, vt sicut voluntas eius est in cœlo, id est, in justo, ita & eius voluntas, quæ semper bona est, fieret in terra, hoc est, in illo juuene tūc peccatore. Nec mirari debes, si peccatores per eā illuminantur, quia sicut nomen eius ita & laus eius in fines terræ: Maria enim interpretatur stella maris, siue illuminatrix. Quòd verò desperati, & contra omnem gratiam indurati, per ipsam ad confessionem & veniam reparentur, præstò sunt exempla.

CAPVT IX.

Indurati per eādē ad cōfessionem perducūtur.

IN prouincia Partica domus ordinis Cistercien*sita est, quæ trappa vocatur; in hac, sicut mihi retulit dominus Henricus Abbas de *Simenim, asserēs sibi recitatum ab Abbate prædictæ domus, contigit quod dicturus sum, tunc temporis recenter gestum. Infirmatus est ibi monachus vsque ad mortem; deputati sunt ei duo monachi ad seruiendum, qui dum simul exissent, & æger solus iaceret, ingressi sunt duo tetri spiritus in angulo domus stantes: complosis autē manibus cachinnantes dicebant ad inuicem: Cras hora tertia, deducemus cum magno gaudio animam huius ad infernum. Mox infirmus tremere cœpit atq; pallescere, maximè propter remorsum conscientiæ: cōmiserat enim ante conuersionem peccata quædam grauia, quæ, vetante erubescentia, confiteri non potuit, neque clericus in seculo, neque nouitius, neque monachus in monasterio. Pauens verò & circumspiciens cōtemplatus est in angulo oppositō matronam pulcherrimam, in hæc verba dæmonibus cachinnantibus respondentem: Nolite nimis gaudere, ego illi dabo consilium, qualiter dentes vestros euadat. Post quod verbum visio omnis, ministris intrantibus, disparuit. Consilium autem intelligens cōfessionem, matronam verò sanctam Mariam Dei genitricem,

**al. Simenim.*

quam

quam in tanto periculo, vt opinor, inuocauerat, Priore vocari fecit, cui omnia sua peccata, meritis beatæ Mariæ virginis adjutus, plenè ac deuotè confitens, & vt eadem Abbati, qui tunc præsens non erat, reuelaret, supplicans, oleo sacro inunctus, & dominici corporis sacramento munitus, hora à dæmonibus prædicta, sub spe veniæ spiritum exhalauit.

CAPVT X.

SImile beneficium consecuti sunt duo pauperes Parisijs à beata Virgine Maria, sicut mihi retulit Lambertus monachus, qui eodem tempore ibidem dicit se studuisse. Cùm enim collecti fuissent in hospitali, quod situm est ante eius oratorium in paradiso, viro cuidam religioso, eiusdem hospitalis ministro, ipsa virgo benignissima, cui cura est de omnibus, apparere dignata est, dicens: Bone pater, vide vt diligetia ac custodia adhibeatur illis duobus pauperibus, quia in periculoso statu sunt, & dæmones cum multa solicitudine circumeunt quomodo eis noceāt. Quod cùm indicasset sacerdoti, & ille eos ad emundationē conscientiæ hortaretur semel, ac secundò, nec proficeret, tandem subjunxit: Miseri, ego noui vos esse in peccatis grauissimis, citoque moriemini, & nisi confessi fueritis, intrabitis gehennam, pœnis æternalibus cruciandi. Illi verò territi, &, quod credibilius est, precibus beatæ Dei genitricis Mariæ illuminati, peccata sua confessi sunt, moreque Christiano decedētes, dæmonibus luctum, & sanctis angelis gaudium fecerunt in cœlo. APOLLONIVS: Valde lætificant ista. CÆSARIVS: Non solùm peccatores fidem sine operibus habentes, per ipsam, vt probatum est, illuminantur, imò etiam apostatæ à fide, cp signum est maioris misericordiæ, per eā Christo recōciliatur. De hoc habes manifestè exemplum in distinctione secunda, cap. quadrageſimo-ſecundo, de iuuene, qui iuxta Florentiam Christū abnegans, & diabolo se reddēs, eius precibus peruenit ad indulgentiam. Simile legitur de Theophilo Alexandrino. APOLLONIVS: Quia iā sermo satis protractus est de beneficijs eius circapeccatores,

Etiā apostatæ à fide per Virginē reconciliantur Christo.

Eutychia in eius vita tom. 1 Surij 4. Februar.

precor vt exemplis mihi ostendas, quãtis & qualibus per eam iusti reuelationibus consolentur. CÆSARIVS: Quam mirificè iustos sibi seruientes sancta Dei genitrix virgo Maria consoletur, ex paucis, quę subjiciam, cognoscere poteris exemplis.

CAPVT XI.

B. Virgo Maria etiã iustos consolatur.

CAusa extitit, vt quidam ex Abbatibus ordinis nostri pro negotio ordinis ad Henricum Imperatorem filium Frederici mitterentur, inter quos præcipuus videbatur tam sanctitate, quam dignitate, dominus Petrus monoculus Abbas Clarævallis, cuius mentio habita est in distinctione sexta cap. 11. Et quia dominus Cistercienſis in propria persona venire non potuit, Priorem pro se misit. Venientibus eis Spiram, cùm in ecclesia beatæ Dei genitricis semperq; Virginis Mariæ, cuius structura stupędę magnitudinis est, orassent, cũctis ocyùs ab oratione surgẽtibus, & eiusdẽ ecclesiæ ædificia circuluſtrando cõsiderantibus, iam dictus Petrus (cuius cogitatus & delectatio non fuit ædificijs corruptibilibus, sed in structura Ierusalem cœlestis) in oratione perseuerauit. Tandem omnibus egressis, cùm in porticu ecclesiæ à canonicis honorificè fuissent salutati, & cum instantia multa ad prandium inuitati, requisitum est à quodam Abbate, in cuius honorẽ ecclesia esset consecrata. Respondentibus clericis in honorem Dominæ nostræ sanctæ Mariæ, Abbas Claræuallis inconsideratè subjunxit: Et ego sciebã. Quod verbũ Prior Cistercij cõsiderãs, tũc quidẽ tacuit, sed mox vt egressi sunt ciuitatẽ, eiusdem verbi recordatus, ait Abbati: Domine Abba, dicite mihi, vnde sciebatis Spirense monasteriũ in honorem dominæ nostræ fuisse consecratũ? Ille de verbo prolato dolẽs, respõdit: Visum est mihi bene dicere, vt tam mirificæ structuræ patrona foret mater Dei, & cœlorũ regina. Prior bene cognosces eius sanctitatem, & quia aliquid sibi in ecclesia reuelatũ fuisset ex responsione conjiciens, adjecit: Ego in hac via vicem gero domini Abbatis Cistercienſis, in cuius auctoritate vobis præcipio, vt non mihi dicatis nisi veritatem.

tatem. Tunc ille obedientia arctatus, cum verecundia respondit: Quando prostratus coram altari pro peccatis meis, & viæ negligētijs, attentiùs orauí, ipsa beata virgo Maria mihi appares, benedictione, quam ordo noster super redeuntes de via dicere consueuit, super me dedit in hęc verba: Omnipotens sempiterne Deus, miserere huic famulo tuo, & quicquid ei in via subripuit visus, aut auditus malæ rei, aut otiosi sermonis, totum ineffabili pietate propitiatus indulge, per Christum Dominum nostrum. Hæc mihi relata sunt à quodam Abbate religioso ordinis nostri, in cuius domo idem Petrus sæpius visitauit. Ex benedictione eius intellexit, eam ibidem fuisse patronam. APOLLONIVS: Felix oratio, per quam tantæ Virginis mereatur benedictio. CÆSARIVS: Non solùm orantes, sed etiam psallentes, sua benedictione consolari consueuit.

CAPVT XII.

HEnricus Conuersus in Hemmenrode, cuius memini in distinctione quinta, cap. quinto, loquens de dæmonibus, sępius, in solennitatibus maximè, gloriosam Virginem Mariam inter psallentes videre consueuit. Quæ nocte quadam, ipsō intuēte, de choro monachorum veniens, Dei filium ex se natum in brachijs gestans, chorum ingressa est Conuersorū, & more Abbatis fratres excitando circūiens, ante quosdā, qui in oratione vigiles erant & deuoti, gradū fixit, filium eis ostendens, ac benedicens, deuotioni illorum cōgratulādo: tepidos autem & dormiētes celeriùs pertransiuit, nil consolationis eis impendēs. Singulos verò Conuersos in illa cœlesti circuitione visitatos nec non & neglectos prædictus Conuersus diligenter notauit, singulos domino Hermanno tunc ibidem Priori, nunc loci sanctæ Mariæ Abbati, nominatim exprimens. Hęc ab eius ore audiui. APOLLONIVS: Simile recordor te dixisse in prima distinct. cap. 35. de Godefrido monacho Vilarensi. CÆSARIVS: Tāta charitate beata Virgo Maria sibi deuotè famulantes complectitur, vt non solùm orantibus, non solùm psallentibus, sed etiam dormientibus benedicat.

CAPVT XIII.

NOcte quadam cùm Conuersus præfatus sederet in lecto suo, in infirmatorio, & cæteris dormientibus diceret orationes suas, vidit Dominam nostram sanctam Mariam eandem cellulam in magna claritate intrantem, monacho cuidam, quem nominare nolo, præcedente, matronis duabus subsequentibus. Supra cuius caput cùm manum posuisset, lectos infirmorum perlustrãs, & dormientibus benedicens, iterum ad eum rediens, manúque super caput eius secundò posita, sic ait: Deus benedicat quicquid hîc manet, sicque egressa est. APOLLONIVS: Si sic dormientes noctibus a speculo totius castitatis visitãtur, valde decet, vt tam ordinatè, & tam compositè religiosi in lectis suis iacêre studeant, vt virgineus aspectus in eis non offendatur. CAESARIVS: Iustè moueris: referam tibi de hoc exemplum, quod me audisse recolo à magistro meo in probatione.

CAPVT XIIII.

Indecenter cubãtes nocte religiosos B. Virgo praterit.

MOnachus quidam, sicut frequenter contingit, cùm nocte quadam dormire nõ posset, diceretq; orationes suas, contemplatus est in dormitorio feminam miri decoris, quæ dum dormientium lectos circuiret, singulis benedixit, vno tãtùm monacho neglecto, quem non respicere curauit. Hunc vigilans diligentiùs notans, cùm visio ei fuisset intimata manè, confessus est, quòd eadem nocte inordinatè iacuisset, aliquid sibi de rigore ordinis relaxãdo. Non mihi dicere potuit magistermeus, vtrùm cingulum deposuerit, vel caligas demiserit, siue tunicam denodauerit. APOLLONIVS: Si pro culpa tam modica monachus iste gratia benedictionis priuatus est, puto eum dignum esse pœna, qui inordinatè & impudicè iacêre dormiens consueuit. CAESARIVS: De hoc terribile satis habes exemplum in distinctione quinta capitulo tricesimo-quinto, de Conuerso quem diabolus impudicè dormientem, in forma monialis deosculabatur, qui mox infirmatus, infra triduũ mortuus est. Dormientes enim & peccare possumus, &

mereri: quæ enim vigilando cogitamus, siue ad quæ mouemur, siue bona sint siue mala, eadem nobis sæpe per somnia occurrunt; sicut catena dum trahitur & iactatur, pulsus pulsum impellit; ita in dormiēte, præcedens cogitatio, motus, siue consensus, opus bonum vel malum inducit. APOLLONIVS: Placet ꝙ dicis, procede nunc de consolationibus justorum.

CAPVT XV.

CÆSARIVS.

Consolatur pios.

SVpradictum Conuersum Henricum, monachus quidam vitæ laudabilis, cuius nomen prodere non licet, obnixiùs rogauit, vt beatam Dei genitricem Virginem Mariam pro se interpellaret, cùm ab illa visitaretur. Quod cùm promisisset, & die quadam dicto completorio in oratorio grangiæ, cuius magister erat, pro ipso preces funderet, apparuerunt oranti tres matronæ mirę pulchritudinis. Ad quarum decorem dum stuperet, & quænam essent, vel vnde venirent, intra se miraretur, vna ex eis cogitationibus eius respondit: Ego sum Maria Magdalena; hæc est vniuersalis Domina Dei genitrix virgo Maria, digito eam demonstrās; tertia verò est Elizabeth, & adjūxit: Tu oras pro monacho illo, nomē eius exprimens, magis autē indiges vt ipse oret pro te, sicque disparuerūt. Super eiusdem monachi caput, cùm adhuc esset Diaconus, & euangelium legeret ad missam, idem Conuersus columbam vidit descendentem, & vsque ad finem lectionis ibidem manentem.

CAPVT XVI.

Vita Christiani monachi in Hemmērode.

IN eodem Claustro, quod etiam Hemmenrode dicitur, monachus quidam fuit, prædicto Conuerso Henrico contemporaneus, nomine & opere Christianus. Istum multis modis Domina nostra consolari consueuit, secreta sua illi manifestans. Huius beati viri vitam, videlicet qualis ante conuersionem fuerit, vel post, in quantum scire potui, succinctè tibi perstringam: Non alia tibi de illo referam, quàm ea, quæ à religiosis viris, qui eum viderūt & nouerūt, mihi dicta sunt. Cùm adhuc esset scholaris, vt scholas visitans

per

per prouincias discurreret, nocte quadam in domo cuiusdam mulieris hospitabatur, cuius filia, cùm haberet caput scabiosum, & instaret apud adolescẽtem, vt si aliquid contra illum morbum nosceret, sibi diceret, asserens multa experimenta scholares scire, & ipse negaret, illaq; negãti non crederet, tandẽ importunitate eius victus, vt se ab illa liberaret, respondit: Accipe barbam Iouis, fuliginem, & sal, & fac ex eis vnguẽtum, de quo mox vt filiæ tuæ caput perũxeris, melius habebit. Quæ cùm eidem morbo essent contraria, fecit tamen mater sicut edocta fuit, & puella citiùs, non propter medicinam, sed propter scholaris simplicitatem, vt opinor, plenè conualuit. Alio tẽpore, cu in domo quadam sibi ignota dormiret, & propter necessitatẽ naturæ, solis femoralibus indutus surgeret, diabolus in specie nudę mulieris illi occurrẽs, dorso eius nudo insiluit: quã cũ nullo conatu de dorso suo excutere posset, sic vsque ad tẽpus matutinarum circumeundo, magnum tam corporis quam mentis incurrit defectum. Ordinatus in sacerdotem, factus est capellanus comitis *Lossensis, in castro eius Missas celebrans. Filius verò Comitis, sciens illum virum esse simplicem & timidum, vt eũ terreret, vrsi pelle se circumdedit, & more bestię super pedes manusque incedens, ad solum in capella sedentem sic venit; rugitus contra illum emittẽs. Quo viso, Christianus territus, & penè extra mentem factus, arrepto cultello, tam validè illum collo iuuenis infixit, vt rueret penè mortuus; qui cùm modicum respirasset, timens vitæ sacerdotis, ait: Fugite domine Christiane, quia filium Comitis occidistis. Mox ille territus fugit, & cũ venisset ad portam castri, dixit ostiario: Aperi, & sine me fugere, quia filium Comitis occidi. Vides quanta simplicitas? Statim vt hæc innotuerunt, parentes & familia planxerunt valde, ad petitionem tamẽ iuuenis Christianus reuocatur, culpa ignoscitur, contra spem vulneratus citiùs conualescit. Tempore quodam, cùm prædictus Christianus cõmẽdationẽ hominis mortui faceret, mortuus ille surrexit; fugientibus omnibus

*al. Lossensis.

qui

qui aderant, fugit & ipse Christianus, venitque ad fluuium, qui non longè aberat; quem mortuus sequens clamauit post tergum eius, dicens: Domine est mihi domi aries optimus, tollite illũ, & orate pro me, sicq; ad feretrum, de quo exilierat, reuersus mortuus est, & sepultus. Habebat autem prẽter prędictam capellam, ecclesiam legitimam, cuius pastor erat, ad quam quotiens ire debuisset, fluuium quendam transire habebat, qui cùm minor esset, equo vectore illum transuadabat; cùm verò inundasset, nauigio transibat. Quodam igitur tempore, cùm ad fluuium de more accessisset, maiorem quã crediderat reperit. Propter quod, cùm se & equum ei committere non auderet, & nauicula deesset, paululumque quid faciendum esset deliberaret, ecce apparens ei beata Maria Magdalena, apprehendit eum de vestimento supra collum, & in vlteriorẽ ripam deposuit, ita vt erat in equo sedẽtem. Lætus itaq; ad ecclesiam peruenit, & diuina celebrare exorsus est, nullum habens adiutorem, nisi rusticum Ecclesiæ custodẽ; Beata verò Maria Magdalena, quæ mirabiliter illuc eũ perduxit, missæ eius interesse non refugit. Nã quotiens se vertebat, dicendo: Dominus vobiscum, vidit matronam reuerendissimam in oratorio deambulantem, in qua nullum sciens esse mortalium nisi prædictum custodem, eundem Missa finita conuenit, interrogãs, si aliquid vidisset: ipse autem etiam se eam vidisse asserebat. Quia, teste scriptura, *Apoc. 22.* dignum est vt iustus iustificetur adhuc, & sanctus sanctificetur adhuc; considerãs venerabilis sacerdos mũdi pericula, diaboli tentamenta, carnis incentiua, diuina gratia inspirante, mũdum deseruit, & religionis habitum in Hemmenrode suscepit. Die quadam in solario probationis in oratione iacens, & de corporis sui imbecillitate, ordinis districtione, pœnisque purgatorij cogitans, tædere cœpit, & mox mirabili quadam virtute animam suam à corpore separari sensit. Vidit & sepulchrum opere mirifico coram se compositũ: & ecce sancta Dei genitrix semper Virgo Maria, in claritate maxima, cum multa turba virginum per

fene-

feneſtram, eo vidēte, ingreſſa eſt, dictumque eſt quòd ipſa eſſet mulier de Nazareth; quæ corpus exanime ſacerdotis a capite leuans, & Fredericus Imperator auus huius Frederici qui hodie imperat, à parte pedū, reuerenter illud tumulauerunt. Deinde beata Virgo Maria cum multitudine angelorum obſequētium, ad cœleſtia rediens, animam tumulati, dæmonū cæteris ſequentibus, ac maſſas igneas poſt eam exſufflātibus, ſecum duxit, illæſamque cuſtodiuit. Ducta tamen ad quēdam ignem maximum, edocta eſt ab Angelis, poſt mortem illuc eſſet reditura, & ignem eundem tranſitura. Repentè ſe corpori reſtitutam inuenit. De modo illius tranſitionis & cauſa, nemini aliquid dicere voluit. Teſtatus eſt autem, animam ſuam vbique fuiſſe oculatam, & tantæ ſcientiæ, quàm diu exuta fuit a corpore, vt poſt ſuſcitationem, cæcitatis ſuæ caligine miraretur. Interrogatus de formis angelorū & dæmonū, reſpōdit, angelos ſe vidiſſe in ſpecie pulcherrimarū auiū; dæmones verò in effigie coruorum. Hic recordor dicti cuiuſdam, cuius anima nuper educta fuit a corpore, quādo non eſt reuerſura, reliquas animas ſiue ſpiritus angelicos videt: quando verò reuerſura eſt ad corpus, non ei datur animas ſiue angelos contēplari, niſi ſub aliqua ſimilitudine & lineamētis, propter viuentes. APOLLONIVS: Satis videtur iſtud eſſe probabile; Sed quid ſignificat quòd prædictum ſacerdotem Domina noſtra cum Imperatore Frederico tumulauit? CÆSARIVS: Sicut mihi retulit præfatus Walterus, qui huius tumulationis ſolutionem cum maximo labore, & hoc ſecretiſſimè, ab eo elicere potuit, quantum beata Virgo Maria illum dilexerit, vel quanti meriti apud Deum fuerit, per eandem viſionem oſtendit; ac ſi diceret: Nullius in regno terreno Frederico Cæſare, qui nunc imperat, dignior eſt, nec ipſe tamen præſtare obeſequium ſepulturæ tuæ dignus eſt. Ita ipſe intellexit. Dæmones vero in diuerſis formis ſæpiſſimè vidit, hominum videlicet, animalium, reptiliū, ſicut in quinta diſtinctione memini me pleniùs dixiſſe capitulo vj. Cùm tempore quodam

quodam staret inter alios ad horam sextam, vidit mẽsam in medio chori stantem, decentissimè præparatam: venientes autem tres viri, decoris maximi indumenta sacerdotalia apportauerunt, & explicantes ea super mensam ei præsentauerunt. Alio itidem tẽpore, cùm initio laudum psalmus, Deus misereatur nostri, decantaretur, vidit dexteram Dei super mediũ chori dantem benedictionem super conuentum: ob quam causam concessum est fratribus Conuersis, in maioribus festis, illum psalmum semper audire: APOLLONIVS: Miror quibus meritis vir iste ad tantam peruenerit gloriam? CAESARIVS: Virtutibus animi maximè, charitate videlicet, simplicitate, humilitate, & in his similibus. In his enim consistit regnum Dei, nõ in sermone vel labore corporali. Prædicare autem, seu manibus laborare sine virtutibus; admodicum valet. Tantæ siquidem fuerat humilitatis, vt si aliquem monachorum obuium habuisset, complicatis manicis se contraheret, & ne illum veste tangeret, in partem declinaret. Requisitus de hoc, respondit: Ego sum peccator, & non sum dignus vt hos sanctos viros tangam, vel tangar ab eis. Duos siquidem filios ante conuersionem in iuuentute genuerat, non tamen legitimè, Henricum videlicet de Vilario, virum sanctum, de quo est dictum in quarta distinctione, capitulo tricesimo primo; & Ioannem monachum de Claustro, qui adhuc supereſt. APOLLONIVS: Quid est, quòd maiorem in huiusmodi reuelationibus gratiam videmus impendi peccatoribus & lapsis post pœnitentiã, quàm his qui innocentiam suam seruauerunt? CÆSARIVS: Vbi abundauit delictum, ibi frequenter superabundat & gratia; & fit hoc ex ineffabili misericordia Dei, ne videlicet lapsi propter peccata commissa desperent, & ne innocentes, de sua superbiant innocẽtia. Sedente me tempore quodam in conuẽtu sanctimonialium ordinis nostri, cùm de huiusmodi visionibus conferremus, vna ex virginibus dixit ad me: Videte quòd Deus talibus secreta reuelat, & non nobis, vnam digito demonstrans, quã non virginem Rom. 5.

yeniſſe

veniſſe ad ordinem ſuſpicabatur. Cui ego reſpondi, quod iam ſupra dixi, hoc adjiciens: Vos fortè eandem gratiam adſcriberetis virginitati veſtræ, & vult Deus magis vos eſſe humiles, quam virgines. Bene intellexeram, non ſine ſuperbia eam verba protuliſſe. Quòd talium mentes quandoque virtus virginitatis extollat, ex verbis cuiuſdam alterius ſanctimonialis tibi pleniùs oſtendam. Certè, inquit, non ero ſimilis ego, quæ virgo ſum, quæ filios & filias genuerunt. Quantum tamen Deo humilis virginitas placeat, & quam mirificè ſua illis ſecreta reuelet, ſequentia capita declarabunt. APOLLONIVS: Memini te ſuperiùs dixiſſe, meritum magis conſiſtere in virtutibus animi, quàm in operibus exterioribus: vt quid ergo quotidie mortificamur orando, legendo, vigilando, ieiunando, cantando, & manibus laborando? CÆSARIVS: Hæc omnia ſine merito vitæ æternæ fieri poſſunt; motus autem virtutum, nunquam. Quicquid ſine charitate & cæteris virtutibus fit, mortuum eſt. Audi ergo vtilem diſtinctionem ex regulis Theologiæ, per quam cognoſcere poteris, penes quid meritum conſiſtat: Meritum conſiſtit penes gratiam efficaciter, penes liberum arbitrium occaſionabiliter, penes virtutes formaliter, penes motus virtutum eſſentialiter, penes opera virtutum, vt eſt oratio, & reliqua paulo antè a te enumerata, inſtrumentaliter. Pleniùs tibi hanc diſtinctionem exponerem, ſi non ad eas, quæ adhuc ſuperſunt, huius beati viri viſiones feſtinarem. Quodam tempore cùm grauiter infirmaretur, & a miniſtro vt aliquantiſper guſtaret rogaretur, dixit ſeptem dies tranſiſſent, in quibus ſingulis viſitationem Domini noſtri Ieſu Chriſti & dulciſſimæ matris eius Mariæ accepiſſet, de quorū viſitatione tam dulciter eſſet refectus, quòd nullum cibi vel potus haberet appetitū. Alio itidem tempore cū ægrotaret infirmitate peremptoria, & filio ſuo prædicto Ioāni quaſdam viſiones recitaret, cognoſcēs hoc dominus Geuardus, tunc infirmarius ibidem, poſtea Abbas noſter, a quo hæc audiuimus, ad Priorem currit, & quia dominus

Vide l. 2. Sēt. d. 27

Chri-

Christianus quædam mirifica filio suo recitaret, nunciauit. Mox Prior ad illum veniens, & coram ipso sedens, si aliquid loqui vellet de confessione ex industria interrogauit. Cui cùm responderet, confessionem feci, subjunxit: Rogo vt aliquid mihi dicatis ad ædificationem. Tunc ille: Quid dicam vobis? Iam enim domina nostra sancta Maria fuit ante me cum filio suo Domino nostro Iesu Christo, & quia horas meas ob corporis imbecillitatem dicere non potui, ipsi me iuuerunt: quasdam horas speciales dicere consueuerat. Vniuersa hæc audiuit prædictus Geuardus post tergũ Prioris sedens. Interrogatus etiam, qualia haberent vestimenta, respondit: Cucullas sicut & nos. In tali enim habitu se ei ostendere dignati sunt, qualem ille pro eis susceperat. Sicque fine beato decedens, ab ipsis receptus est, a quibus moriens fuerat visitatus, & in æternis sedibus cum gloria locatus.

CAPVT XVII.

NVper monachus quidam ordinis nostri, Adam nomine, per nos transiens, inter cætera, mirifica quædam de domina nostra sancta Maria nobis recitauit, quæ in suo monasterio veraciter contigisse testabatur, ex quibus etiã duo nunc proferam, reliqua locis competentibus reseruabo. Vocatur autẽ domus eius Lucka, & est sita in Saxonia. Est ibi custos vir bonus & religiosus, qui cùm nocte quadam oratorium intraret ante matutinas, dominam nostram sanctam Mariam, tanquam oratorii patronam, super altare in multa gloria residere conspexit. De qua visione valde lætificatus est, sperãs ministeriũ suum illi placere. Alio verò tempore, cùm ostia oratorij reseraret, venisset que ad cãcellos, vbi hospitibus stare moris est, diabolum super feretrum, in effigie hominis nigerrimi, iacere vidit: qui cùm se signaret, nec ille fugeret, mox vt propiùs accessit, fantasma euanuit. Tunc ad confusionem diaboli super ipsum feretrum se composuit, tam diu in eo iacens, donec septem psalmos pœnitentiales decantasset.

CAPVT XVIII.

ALius quidam ex monachis eiusdem loci, vir tanta gratia dignus, nocte quadam dominam nostram sanctam Mariam vidit chorum psallentium circuire, & singulorum monachorum vultus detegere, duobus tantum neglectis, ex quibus vnus mox incurrit aposta siam; de altero quid adhuc futurum sit ignoratur.

CAPVT XIX.

IN eodem cœnobio monachus quidam, nocte quadam putans in oratorio nolam ad matutinas esse pulsatam, cum multa festinatione surgens, oratorium intrauit, veniénsque ad presbyterium, circulum nimiæ claritatis, ad instar iridis formatum, in aëre super altare conspexit. In quo Dei filium Saluatorem nostrum Iesum Christum cum beatissima matre sua Maria contemplatus est, & circa ipsos ex omni parte multitudinem Sanctorum, illorum maximè, quorum in ecclesia reliquię continebantur. Nouerat enim illorum nomina, eo quòd quandoque ibidem fuisset sacrista. Nec mihi constat, si idem fuerit qui supra. Státe eo in loco prædicto, ait domina nostra duobus angelis: Adducite eum ad me. Quo facto, cùm literas in circuitu coronæ beatæ Dei genitricis scriptas legere iuberetur, nec posset; ait illa angelis; Deponite eum ad terram, ibique petens veniam dicat angelicam salutationem, & reducatur. Quod cùm factum fuisset, & adhuc easdem literas minimè legeret; tertiò eodem modo depositus & reductus, litteras quidem legere & intelligere potuit, sed ne scripturam vlli hominum proderet, interdictum accepit. Quo ad terram ab angelis deposito, disparuit hæc visio. APOLLONIVS: Miror, si sic Domina nostra visitet perfectas feminas, quomodo viros: CAESARIVS: Non est apud ipsam differentia, femina nata est, omnium virorum caput Christum ex se genuit, vtrumque sexum consolatur & visitat, vtrique sua secreta reuelat. Hoc esse verum, magis tibi ostendam exemplis, quàm verbis.

CAPVT XX.

Etiam fœminas vi sitat B. Virgo Maria.

IN regno Franciæ villa, quæ Quido dicitur, virgo quædam fuit nobilis & religiosa, sed paralytica. Huic pater suus, vtpote vir magnus & diues, sacerdotem, qui ei diuina celebraret, instituit, ministros annuósque redditus sufficienter ordinauit: quæ cùm orationibus, jeiuniis, & diuinæ contemplationi operam daret, ita illarum dulcedine est pasta, vt omnis cibus corporalis ei in nauseam verteretur, nec aliquid ex eo sumere posset, nisi succum modicum vuarum. Hospitalis erat valde, per quam & spiritum meruit prophetiæ. Ordinem nostrum summo honore reuerebatur, & hoc ei sæpissime contigisse fertur, vt cùm aliqui monachorum siue Abbatum ad eius hospitiū diuertere proponerent, illorum aduentum ipsa præsciret, atque in hunc modum hilaris familiæ prædiceret: Tali ac tali die illi & illi Abbates siue monachi ad nos venturi sunt, præparate necessaria, quod ita factum est. Visionem quandam mirificam de ordine videre meruit, quæ in ordinis amorem illam plurimū accendit. Tempore quodam capituli generalis in ipso capitulo scalam miræ pulchritudinis vsque ad cœlum vidit erectam, dominumque innixum scalæ super capitulum respicientem, cuius latera & gradus tanti splendoris erant, vt solares radios superarent. APOLLONIVS: Quid tibi autem significasse videtur hæc visio? CÆSARIVS: Licèt omnia, quæ in eodem capitulo tractabātur ab Abbatibus, qui ex diuersis mundi partibus illuc confluxerant, diuina inspiratione fierent, haud dubium tamen quin sancti angeli, descendentes & ascendentes, eadem Christo, ob cuius honorem fiebant, nuntiarent. APOLLONIVS: Videtur mihi sancta hæc virgo in visione hac sancto Iacob patriarchæ æqualis, quem similem visionem in Bethel scriptura vidisse commemorat. CÆSARIVS. Iudicio humano videtur hæc visio illa superior, eo quòd illa facta sit in somnis, ista vigilando in excessu mentis. Sequenti capitulo, cùm relata fuisset hæc visio Abbatibus, exultantes in Spiritu sancto aiebant: Verè *Gen. 28.*

terribilis est locus iste, non est hîc aliud nisi domus Dei & porta cœli. Alio tempore cùm in die Purificationis dominæ nostræ sanctæ Mariæ Virginis, clericis aliisq; ministris diuino nutu absentibus, sola iaceret, intra se tristis, dicebat: Modò hîc sola iaces, nec aliquid obsequij more ecclesiæ vniuersalis hodie beatæ Dei genitrici Mariæ impendis. Dum talià in mente volueret, spiritus eius mirabili Dei virtute de corpore eductus, ab angelo in cœlestem Ierusalē est deductus, in qua maximam vidit processionem, ex diuersis eiusdem beatæ ciuitatis ordinibus, Patriarchis videlicet, Prophetis, Apostolis, Martyribus, Confessoribus, Virginibus, cęteríque fidelibus: ex quibus bini ac bini simul incedebant, & candelas ardentes in manibus gestabant, antiphonas, siue responsoria, ad diem pertinentia, more ecclesiæ militantis, omnes decantabant, & stationes debitas obseruabāt, Angelus verò virginis ductor, alteri cuidam virgini, quam nouerat esse consimilis meriti, illam sociauit, candelam porrigens ardentem: Tantus erat decor omniū, tāta gloria, in dispari tamen claritate singulorum, vt nulla lingua fari sufficeret. Saluator verò, qui caput est omniū Sanctorū, splendor gloriæ, & sol iustitiæ, indutus pontificalibus, mitram gestans in capite suo, cum baculo, chirothecis, & annulo, & reliquis episcopalibus ornamentis, nouissimum locum cū sanctissima matre sua Maria tenebat: cuius purchritudinem omnis ille cœlestis exercitus mirabatur. Qui cū post tertiā stationem inchoasset antiphonā: Hodie beata virgo Maria puerū Iesum præsentauit, & c. ingressi sunt templum ex auro gemmísque constructū. Deinde incœptus est missæ introitus, videlicet: Suscepimus Deus misericordiā tuam, & ab omnibus simul decantatus. Interim Christo introëunte ad altare, postquā expletū est Kyrie eleisō a choris alternatim, post Gloria in excelsis Deo, &c. quod ipse Dominus noster Iesus Christus inchoauit, beatus Protomartyr Stephanus epistolā legit de libro Malachiæ prophetæ, videlicet, Ecce ego mitto angelū meū. Sanctus verò Ioannes Euangelista

Mala. 3

dalma-

dalmatica indutus, legit Euangelium secundùm Lucam, scilicet, Postquam impleti sunt dies purgationis Luca 2.
Marię, & cætera, quo perlecto, Dñs secundū morē ordinis nostri ad gradū rediit, & ab offerentibus candelas suscepit. Prædicta autē virgo, per spiritū sentiēs se ad corpus reuersurā, candelam suam offerre noluit, etiam angelo suo præcipiente, volēs illā secum ad terras portare: quod angelus considerans, candelam in manu eius fregit, superiorē partē auferens, & inferiorem illi relinquens, sicque ad corpus reuersa, partē eādem manu concluſam se retinuisse inuenit. De qua plurimæ fiebant & fortè vsque hodie fiunt virtutes: Nā aquam superfusam infirmi bibunt, & conualescunt. Tam manifesta & sublimis erat visio, vt modum eius minimè intelligeret, dicens illud Apostoli cū de ea interrogaretur: Siue in corpore siue extra corpus, nescio, Deus scit. Dominus Eustachius Abbas de Clausto siue Hēmenrode visitator noster, audiēs hāc visionem quibusdam Abbatibus referentibus, desiderio veritatis cognoscendæ, virginē principaliter adiit, & ab eius ore, quæ dicta sunt, audiuit. APOLLONIVS: Non possum visionem Apostoli huic præferre, qui se vsque ad tertium cœlum raptum fuisse testatur. CAESARIVS: Nosti quid sit tertium cœlum? APOLLONIVS: Non. CÆSARIVS: Primum cœlum visio est corporalis, secundum visio spiritualis, tertium visio mentalis, hac vsus est in suo raptu Apostolus, sicut & hæc virgo: quod viderunt, hoc & intellexerunt. Si autem quæris de loco, primum cœlum intelligas aëreum, secundum sydereum, ertium empyreum: in hoc corpora electorum erunt post resurrectionem glorioſam. Verùm an ad hoc cœlum nec ne corpore rapta sit hæc virgo, nescio, Deus scit. Aliam verò Deus illi ostendit visionem, multo hac excellentiorem. Cū tempore quodam cogitaret de abysso æternæ prædestinationis, & ineffabili sacramento, atque remedio diuinæ incarnationis, facta in excessu, virginē coram se vidit crystallinā, id est admodū crystalli perlucidā, in cuius vtero cōtemplatus est infantē pulcherrimū, Haymo in cap. poster. epist. ad Cor.

regio diademate coronatum. Habebat autem idem diadema quatuor flores eminentes, qui, ea intuente, sursum ascendentes, & virginis cerebrum excrescentes, in ramos arboreos processerunt, & modico spatio temporis emẽso, quatuor mundi partes impleuerunt: quorum fructus erant pulcherrimi, odoris eximij, mirique saporis. Et ecce, sub ramis eiusdẽ apparuit omne genus humanum, a protoplasto Adam vsque ad vltimum, qui in fine mundi nasciturus est. Soli verò electi, fructus arboris carpebant, eisque vescebantur; reprobi autem nihil ex eis contingere vel vesci potuerunt. In qua visione, tantam diuinitus accepit scientiam, vt postea loquens de aliquo, mox intelligeret vtrùm esset prædestinatus vel præscitus. Si verò prædestinatus, satis cum illo, quasi cum ciue, loqui delectabatur: si autem præscitus, mox se ab eius colloquio liberauit. APOLLONIVS: Mira sunt quæ dicis. CÆSARIVS: Si Deus tanta & talia iustis ostendit in via, quanta putas illi ostendet in patria? Reuera, quæ oculus non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascẽderunt. Die quadam cùm corporale, quod iam lauerat, panno mundissimo substato, radiis solaribus per fenestram immissis super genua sua desiccaret, matrona reuerendissimi vultus ad illam ingressa, infantem pulcherrimum, quem manibus gestabat, eidem corporali superposuit & abiit, quem cùm amouere vellet, ignorans quis esset, ait infantulus: Sine me sedere super linteamen meum, sicque in oculis eius disparuit: & cognouit, quia Christus esset, qui sub specie panis super sanctum altare eidem linteo innolui cõsueuit. Multa alia huic virgini reuelata sunt, quæ mihi non sunt relata, quæ forte ab aliis sunt conscripta. Non est diu, quòd ab hac luce migrauit, laboris sui ac patientiæ mercedem receptura.

1. Cor. 2.

De Christina virgine montis S. Vvalburgis.

CAPVT XXI.

IN monte sanctæ Walburgis, cœnobio ordinis nostri, quod duobus miliariis distat à Colonia, quædam sanctimonialis virgo ante paucos annos est defuncta, nomine Christina. Huic dominus

&

& beata eius genitrix plurima de secretis suis reuelauerunt, ex quibus aliqua, nō per ordinem, sed sparsim tibi replicabo. Cùm tempore quodam, in festiuitate assumptionis glorioſissimæ Dominæ nostræ, visitaret apud nos in Heisterbach prædictus Eustachius pater noster, & essent cum eo plures Abbates in ipsa sacratissima nocte, iam dicta virgo de loco nostro visionem vidit huiusmodi: Cùm Abbas præfatus dicto Euangelio hymnum, Te Deum laudamus, inchoasset, illa stans in choro suo, mentis excessum passa est, viditque cœlum super congregationem nostram apertum. Et cùm illo in tempore oratorium nostrum totum esset ligneum, vtramque eius frontem auream esse conspexit. Sustollens oculos, cùm cœlum intueretur, gloriosam Dei genitricem Mariam, totius ordinis nostri patronam, in sede splendidissima vidit residentem, & circa illam Sanctorum multitudinem, quorum ætas circa viginti quinque annos esse videbatur. Cùm verò chorus monachorum inclinando deuotè cantaret, Sanctus, sanctus, sanctus, Dominus Deus sabaoth, ipsa Virgo beatissima deuotioni eorum cōgratulans, coronam miræ pulchritudinis, quales in ecclesiis pendere solent, per catenam auream super conuentum demisit. Loco autem nodi, gemma erat pretiosa nimis ac lucida, in qua scriptum erat: O clemēs, O pia, O dulcis Maria. De ipsa gemma, tria procedebant brachia, quæ coronam depēdentem tenebant. Ex nomine verò Maria, radij quidam exeuntes, nomina singulorum monachorum, eadem hora in choro existentium, quæ per circuitum coronæ scripta videbantur, illuminabant. In eisdem nominibus magna erat inæqualitas, tam in positione quàm in claritate, quia secundùm claritatē meritorum erat claritas nominū, & quorundam nomina, qui recentiori tempore venerant, quorundā nominibus videbantur superiora, qui diu in ordine laborauerant. Ex quo colligitur, quòd merita Domino famulantiū nō consistant penes spatiū temporis, non in labore corporis, sed magis penes feruorē deuotionis. Cū autem ventum esset ad illum

locum: In te Domine speraui, non confundar in æternum, coronam retraxit in cœlum, clara voce dicés: Sicut ego hodie sum in gloria mea, ita isti omnes mecũ erunt in æternum. Cùm nihil apud nos de hac visione sciretur, Theodericus de Lureke monachus noster, accedens ab Abbatem nostrum, dominum Hericum, conquestus est ei quòd eadem sanctissima nocte nihil potuisset habere deuotionis, antequam ventum fuisset ad prædictum locum hymni, scilicet, Sanctus, Sanctus, Sanctus Dominus Deus sabaoth. De quo verbo postea satis mirabatur, cũ ei visio recitata fuisset. Antequam eadem sanctimonialis veniret ad ordinem, essetque nubilis & adulta, die quadam stans ad missam in ecclesia quadam, cùm lecto euãgelio campanarius exisset, putans se posse redire ante, Sanctus, sanctus, &c. & sacerdos expletis secretis dixisset. Per omnia secula sæculorum, Dominus vobiscum, Sursum corda &c, quæ ibi sequuntur, imago Dei genitricis semperq; Virginis Mariæ desuper altare ad singula respondit. Illa nouitatem vocis considerans, vt campanariũ abesse deprehendit, defectum illum gloriosam virginem suppleuisse per os suæ iconæ non dubitauit. Ex quo nobis verecundta incutitur, si ibi desides & negligẽtes fuerimus, cùm circa illud ineffabile sacramẽtum, tanta sint sanctorum obsequia. Quòd autẽ glorioſi nominis matris Domini inuocatio, erga ægros salus sit & medicina, subjecta probant exempla.

CAPVT XXII.

B. Virginis inuocatio ægris est medicina

IN Arnsburgh, domo ordinis Cistercienſis, fuit quidam frater, deuotissimus erga beatam virginẽ Dei genitricem Mariam: hic dum aliquantum temporis in eius domo seruitium peregisset, æstu cordis incredibili cœpit anxiari, aliquam sibi specialem visitationem à matre misericordiæ cupiens impartiri. Igitur intempestè quadam noctis hora, dum in strato se ad requiescendum collocasset, oculis somnum non capientibus, toto cordis affectu fiducialiter inuitare cœpit beatam virginem, vt de alta sede polorum descenderet ad se inuisendum. Tum repentè

tè è lecto prosilit, & pomarium quoddam dormitorio contiguum ingreditur: in quo aliquantum resedit, oculis cordis & corporis sursum erectis, tum ecce virgo pulcherrima ingreditur, his eũ verbis alloquẽs: Nunquid non desideratis audire cantum meum? Quo respondente, Desidero; tam dulciter modulata est, vt vix aures humanæ sufferre possent. Melodia autem illa terminata, inclinauit se virgo, abiit. Et post pusillum, vidit aliam virginem ingredientẽ, ad instar prioris, nimio fulgore micantem, quæ etiam dulce melos cecinit, & recessit. Quas intellexit fuisse beatam Catharinam & Agnetem. Et post paruum interuallum, ecce glorioſissima mater misericordiæ Maria, per semetipsam visitare dignata est deuotum sibi famulum, quæ etiam omnes sibi in veritate seruientes neq; hic neque in futuro sua gratia destituet. Venit ergo circumuallata agminibus angelorum, omnem terræ noctis horrorem vultus claritate ac splendore lampadarum fugans, propiúsque accedens, blanda voce eum compellare cœpit: O frater chariſſime, si placuerit, qualitercunque recompensabo deuotiſſimum famulatum tuum, dulci melodia. Beata itaque virgine melos præcinente, frater ille quasi in extasi factus, in faciem corruit, & omnis illa visio disparuit. Interim fratres ex more ad matutinalem surgunt synaxim, prædicti fratris absentiam vehementer admirantes, quia nunquam diuinis officiis se subtrahere solitus erat, nisi graui infirmitate depressus, vel quolibet vtili negotio occupatus. Quapropter, quia reuerendus omnibus habebatur, officinas totius monasterij perlustrantes, tandem in prædicto pomario repererunt, vultum habentem in terram demissum; quem leuantes, & in lectum deponentes, omnem diligentiam adhibuerunt. Qui sospitati redditus, per præceptum Abbatis sui, coactus est omnem rei ordinem pandere. Qui postea non ingratus beneficiis sibi collatis, reliquum tempus vitę feruentiùs in Dei seruitio atque eius piissimæ genetricis perfecit, tandemque fine beato requieuit. Hæc mihi relata sunt a religiosa vidua, so-

rore eiudem fratris, quæ omnia testata est se veraciter intellexisse.

Caput XXIII.

Nobilis vir Otto, quandoque Xantensis præpositus, tempore quodam adolescentiæ suæ, duplici laborabat infirmitate, febre videlicet acuta, & fistula in locis naturæ secretioribus, quam infirmitatem ob verecundiam medicos celãs, & pro remedio sanitatis Dominam nostram frequenter inuocans, febre inualescente desperatus & depositus, candela, more sęcularium, manui eius impressa, omnibus qui aderãt visus est expirasse. Et ecce beata virgo Maria, quã inuocauerat, spiritui eius visa est adesse cũ filio, his verbis eũ pro iuuene interpellans; Fili, inquit, da mihi puerum istum. Qui respõdit, tuus sit. Ad quod verbum mox cœpit ægrotus, velut circumstantibus visum est, mortuus respirare atque confortari, in tantum, vt in lectum suum se iuberet reponi. De febre per interceſſionem beatæ virginis tunc bene curatus, cùm adhuc fistula laboraret, tacito morbo, per totam ciuitatem Traiectensem missarum suffragia, maximè de Domina nostra, pro sua incolumitate sibi impendi postulauit. Et quia medicinam spiritualem medicinæ corporali præposuit, antequam missæ omnes essent peractæ, sacramenti virtus fistulam dirupit, & sanies erupit, sicque integraliter sanatus, pro gratiarum actione cruce signatus est. Eodem tempore veniens Vercellas ad domum ordinis nostri, Dominum Walterum, quandoque magistrum suum, & tunc nouiter conuersum, modò Abbatem Vilariensem ibidem reperit & salutauit, cui etiam ordinem suæ miraculosæ curationis recitauit, hæc adjiciens: Vtinã modò non essetis hic, vt simul mare transire possemus. Quem cùm interrogasset de quibusdam vitiis, quibus illum aliquando subjacere nouerat, & si de illis se emendasset, & ille respondisset, non, subjecit: Certè malas gratias curatori & curatrici vestræ rependitis. Postea verò schisma propter ipsum in episcopatu Traiectensi ortum est, & extitit causa multorum malorum.

sorum. Hæc nobis prædictus retulit Abbas Walterus. Quàm medicinale sit nomen Mariæ, quodam iocundissimo pandam tibi miraculo.

CAPVT XXIIII.

ANte hos annos, cùm Catholici contra Albienses hæreticos fuissent signati, & iam non modicum ab eisdem essent ijdem hæretici exacerbati, duo honesti clerici per terram illorum transeuntes, cùm ecclesiam vidissent in via desolatam, ait vnus alteri: Sabbatum est, intremus ecclesiam hãc, & dicamus missam in honore Dominæ nostræ. Portabant enim secum librum, calicem, & indumenta sacerdotalia. Antequam esset missa completa, hæreticis proditi sunt; qui armata manu intrantes, & sacerdotem de ecclesia trahentes, linguam eius radicitus absciderunt. Quem socius cum multo labore Cluniacum deducens, monachis commendauit. Illi verò, sicut viri Catholici & religiosi, sacerdotem Catholicum & notum, propter fidem Christi & genitricis eius Mariæ honorem tam crudeliter mutilatum, deuotè susciptes, omnem ei humanitatem exhibuerunt. In nocte verò Epiphanię, cùm solemnes decantarentur vigilię, baculo parietem pulsans, ministros aduocauit: qui cùm quærerent quid vellet, & ille se in oratorium deportari signaret, volentes ei parcere, non acquieuerunt. Tandem, importunitate eius tædiati, in ecclesiam eum ducentes, ante altare quoddã deposuerunt. Qui cùm matrem misericordiæ tota mentis deuotione inuocasset, illa ei apparẽs, & carnẽ linguæ formam habentẽ in manu tenẽs, respõdit orãti: Quia propter fidẽ filij mei, & honorẽ mihi exhibitũ, lingua tua priuatus es, ecce nouã tibi restituo, aperi ergo os tuum: quod cũ fecisset, digitis ori eius immissis, radici linguæ præcisę eandẽ carnẽ coniunxit & vniuit, sicq; disparuit. Qui mox cũ angelo in vocẽ laudationis erumpẽs, clara voce clamauit; Aue Maria, gratia plena, Dñs tecũ, vsq; ad finẽ. Quã salutationẽ cũ crebriùs repeteret, stupẽtes accurrẽre ministri, accurrerũt & de choro monachi, de tã puro & tam iocundo miraculo Deum

ciuſ-

eiusque genitricem glorificantes. Non immemor collati sui beneficij clericus, in eodem cœnobio factus est monachus. Cùm Ioannes Scolasticus Xantensis circa idē tempus esset in prouincia Albiensium cum exercitu Domini, audiens de tanto miraculo, in reditu Cluniacum venit, iam dictum monachum sibi ostendi petiuit, & obtinuit, linguam vidit, ab eius ore, quæ dicta sunt, audiens. Sicut nobis retulit idem Ioannes, reliqua carne candidior est, in loco præcisionis seruans cicatricem. Huius miraculi testis est vniuersus Cluniacensium conuentus, vsque hodie.

Caput XXV.

ADam sacerdos & monachus in Lucka, cuius suprà memini ca. 17. cōsiderans me in huiusmodi miraculis delectari, ex multa charitate mihi de seipso retulit, quod dicturus sum: Cùm inquit, essem puer, ita caput habebam scabiosum, vt præ fœtore putredinis eius mecum sedere vel legere scolares recusarent. Prima oratio quam didici, salutatio erat angelica, adhuc puerulus satis eam frequentans. Cùm apud monasterium Westphaliæ positus fuissem ad literas, & eūdo ad scholas, siue ad matutinas, quotidie transirem per quandam ecclesiam conuentualem ex necessitate viæ sine intermissione ante oratorium, in honore Dei genitricis Mariæ dedicatum, cū tribus veniis, totidem feci salutationes. Nocte quadā putans ad matutinas fuisse compulsatum, surrexi tremens, & cùm venissem ad iam dictum monasterium, essetque oratorium clausum, tribus vicibus, secundùm consuetudinem, genua flectendo, Dominam nostram angelico versiculo salutaui. Surgens verò, inueni ostium apertum, & tanta erat in ecclesia claritas, vt fulgori meridiano assimiletur: quam cùm stupidus intrassem, vidi ante maius altare septem matronas pulcherrimas residentes, vnam in medio, quæ cæteris clarior erat, & sex hinc inde, id est tres à dextris & tres à sinistris. Media verò me vocās, cùm propiùs accessissem ait: Bone puer, quare non adhibetur

cura

ura capiti tuo? Respondente me: Domina, satis circa me laborauerunt amici mei, sed nihil profecerunt, subiunxit illa: Nosti quæ sim? Cui cùm dicerem: Non domina. Respondit: Ego sũ mater Christi, & domina huius oratorij: quia mei memoriam solitus es habere, ego tibi curã adhibeo: Accipe fructus ligni fusilis, & fac tibi hodie ex eo lauari caput tribus vicibus ante missam, in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti, statimque curaberis: & adiecit: Ad me accede Adam, quod & feci. Flectente me coram ea genua, manum super caput meum ponens, ait: Ab hac hora vsque ad diem mortis tuæ non dolebis caput. Manè verò cuidam fratri, qui me nutriuit, omnia retuli, qui in vallem proximam descendens, & ostensos fructus colligens, prædicto modo caput meum lauit, statimque conualui. Dolorem verò capitis nunquam ab illa hora passus sum, cùm tamen hoc in ordine satis sit miraculosum. APOLLONIVS: Vt video medicina beatæ Virginis nihil efficacius, nil salubrius est. CÆSAR. Nec mirum, ipsa medicum genuit, ipsa medicinam generis humani ex se produxit. Vnde Scriptum est: Germinet terra herbam virentem secundùm genus suum, id est, Maria Christum hominem, qui animatum corpus sumens, de virgine nasci dignatus est. Ité expressiùs in Ecclesiastico; Altissimus de terra creauit medicinam, id est, ex carne virginis Mariæ Saluatorem: IESVS interpretatur Saluator, siue salutare: quia saluator medicus est, & salutare medicina est. Quòd Maria terra sit, testis est Isaias, qui dicit: Aperiatur terra, & germinet Saluatorẽ. Quòd de hac terra creatus sit, idem propheta dicit in persona Patris: Ego Dominus creaui illum. Et Apostolus dicit eum factum ex muliere. Quid ergo mirum, si apud ipsam sunt medicamenta sanitatum, quæ hortus est aromatũ? Dilectus meus, inquit, descẽdit in hortũ suũ, id est in vterũ meũ, ad areolã aromatũ. Considera rupem Saluatoris, amatoris, & alia loca in honore ipsius dicata, & non miraberis, si parata fuerit ad medendũ, & efficax ad sanandũ. Vnde in monte Pessulano, vbi

Genes. 1.

Eccli. 38.

Isai. 45.

Isai. 43.

Galat. 4.

Cant. 6.

fons

fons est artis physicæ, tantas operatur sanitates in quadam sua ecclesia, vt medici gratiæ inuidentes, pauperculis infirmantibus, & pro remedio sanitatum ad se confluentibus, dicere soleant: Ite ad ecclesiam sanctæ Mariæ, deferte ei lumen, & recipietis sanitatem: & cũ hoc ironicè dicant, pauperes, ab eis passi repulsam, ad ipsam confugiunt, & sanantur. Nũquid non vides quam celerem sanitatem consequantur febricitantes, ieiunium trium sabbatorum vsque post solis occasum ipsi vouentes? APOLLONIVS: Video & admiror. CÆSARIVS: Considera iconam eius in Sardanay, quæ in carnem versa, oleum sine cessatione stillat. Huius rei testes innumerabiles sunt, qui de eodem loco in instanti venientes, oleum, quod in oculis ipsorũ de eadẽ sacra imagine receptũ est, tã nobis quã cæteris religiosis distribuerunt. In quibusdã verò ampullis, te teste, idẽ oleũ incipit incarnari. Quòd virtus nõminis Mariæ dæmones fuget, præstò sunt exempla.

CAPVT XXVI.

Dæmones fugantur inuocatione B. virginis.

REtulit mihi Walterus de Birbach monachus de Hemmenrode, diabolum cuidam Conuerso ordinis nostri ita fuisse infestum, vt non per signationem non per aliquam orationem ab illo posset liberari. Visibiliter illi apparens, multis modis eum terruit. Suasum est ei à quodam viro religioso, vt angelicam salutationem contra occurrentẽ proferret. Quod cùm feciſſet, malignus spiritus, quasi turbine impulsus, clamauit: Diabolus dentes ei excutiat, qui te hoc docuit. Sicque liberatus est ab eo.

CAPVT XXVII.

INcluſa quædam, sicut mihi retulit Suppriornoster, qui illã nouit, diu à dæmone sub specie ãgeli illudebatur: non ei data fuerat discretio spirituũ. Diabolus sæpius falsa quadam circumfusus claritate illi apparuit, & feminam simplicem familiariùs alloquens, die quadam in huiusmodi verba prorupit: Nunc venio remunerare te. Requisita eodem tẽpore à cõfessore suo, quomodo haberet, cùm ei respõderet, Optimè: sacerdos, sicut vir prudens, fiduciam

duciam responsionis eius cosiderans, causam inquisiuit. Cui cùm confiteretur, quòd ab angelo Domini crebriùs visitaretur, sciens ille docente Apostolo angelum tenebrarum se transfigurare in angelum lucis, respondit: Quando angelus denuo visitabit te, dices: Rogo domine mi, vt dominam meam S. Mariam mihi ostẽdas: quod si fecerit, visa ea, genua flectes & dices: Aue Maria gratia plena, &c. Et si tunc subsititerit, fictio nõ est; sin autem, scias tibi à diabolo illudi. Quæ cùm feciſſet, sicut fuerat edocta, ait diabolus: Vt quid desideras videre illam? bene tibi sufficere debet præsentia mea. Illa fortiter instante, opere diabolico, virgo miræ pulchritudinis se oculis eius objecit, qua visa, mox ad pedes eius inclusa se prouoluit, & contra fantasma angelicam salutationem proferendo, in turbinem illud resoluit. Quam tamen inimicus euanescens in tantum terruit, vt amẽs facta, vix post annum dimidium, multorum precibus adiuta, sensum reciperet. Vides nunc quanti sit ponderis nomen Mariæ. Apollonivs: Bene video, & non sine admiratione, tam ex præsenti, quàm ex prædictis exemplis, virtutem eius considero. Cæsarivs: Inuocatio huius nominis non solùm corruptores mentium, id est dæmones, sed & corruptores corporum, scilicet malos ac libidinos homines, eneruat.

2 Cor. 11.

Caput XXVIII.

A libidinosis liberat.

MAtrona quædam cuiusdam honesti militis vxor, instinctu diaboli, militem alium admisit: quæ post tempus aliquod, inspiratione diuina, ducta pœnitentia de crimine doluit, & adultero prorsus cõtradixit. Ille verò mariti eius absẽtiã obseruans, domũ illius intrauit, & cùm solam reperisset, verbis solitis ad crimen solitũ eã inuitauit: quod cùm illa renueret, vi renitentem opprimere nisus est: & cùm videret se illi non posse resistere, vtpote femina debilis ac delicata fortissimo militi, ad totius castitatis patronam confugit, dicens: Rogo te domina sancta Maria, per illud sanctum Aue Maria, quatenus in hac hora liberes me. Ad ꝙ verbũ,

virtus

virtus omnis in milite defecit & emarcuit, & femina se ab eius amplexibus excutiens, incorrupta euasit. Postea requisita a milite de causa virium sibi subtractarum, respondit illi: Non mea virtute, sed gloriosi nominis Dominæ nostræ hoc actum est: quod cũ audisset ille, territus est, nec ampliùs adulterij verbum ad illam facere præsumpsit. APOLLONIVS: Benedictũ sit nomen Mariæ. CÆSARIVS: Quòd vincula soluantur eius virtute, etiam per exemplu tibi ostendã.

CAPVT XXIX.

Vincula soluit.

EOdem tempore, quo dominus Engelbertus Coloniensis Archiepiscopus ædificauit castrum in Furstinberg, contra nobilem virum Gerrardum de Brubach, iuuenis quidam miles de eius exercitu, Theodoricus nomine, facere sibi volens nomen, ante idem castrum captus est. Diu ibidem incarceratus, cũ pecuniam pro sua solutione dare spopondisset, extractus de carcere, positus est in domo superiore, cui addita sunt vincula, & serui ad custodiam deputati: habebat enim circa pedes annulos ferreos, & circa brachium eiusdem generis manicam, quæ annexa catena parieti cautè satis erat infixa. Nocte quadam cùm esset dormiens inter sex satellites, tã se quam reliquos captiuos custodientes, & dominam nostram necnon & alios sanctos solitò inuocasset, obdormiuit. Et ecce in somnis vidit se transpositum in monasteriũ nostrum, de quo cùm vellet egredi, sedens in equo more femineo, necessitate vinculorum, dixerunt ei duo ex monachis nostris, Monegundus scilicet & Henricus cognati eius secundùm carnem: Nolite egredi, sed reuertimini, quia sancta Maria de Heisterbach liberabit vos, hoc etiam nomine vocatur domus nostra. Ad quod verbum ille euigilans, gauisus est, & de visione cogitans, vtrumnam esset vera an fantastica scire volens, mox vt digitos amouit, pedem vnum sine difficultate extraxit; simili facilitate manum a catena liberauit. Sæpius ista tentauerat, sed non profecerat: eumque ex motu vinculorum vnus seruorum euigilasset, territus miles, circulum reponere voluit, nec potuit.

potuit. Tunc primùm intelligēs, tale miraculum Dei genitricis meritis circa se gestū, seruo rursum obdormiente, leniter surrexit, & vincula adhuc seruans in vno pede, per linteamen per fenestram se dimisit & fugit. Quod dum seruus comperisset, clamore fugam eius prodidit, sed manus humana capere non potuit, quod virtus diuina protexit. Multi eum tubis & canibus insecuti sunt, & cùm sæpius in proximo sub frutetis latitaret, inuenire eum non potuerunt. Qui ad nos veniens, eosdem circulos pro gratiarum actione super altare beatæ Mariæ Virginis obtulit, & qualiter eius meritis liberatus sit, nobis per ordinem recitauit. Acta sunt hęc anno gratiæ M. CC. XIX. APOLLONIVS: Quia eosdem circulos vidi, ampliùs eidem credam miraculo. CÆSARIVS: De hoc etiam quod timores pellit nomen Mariæ, rem, quam nuper audiui, tibi referam.

CAPVT XXX.

*Maria nomen timores pellit. * aliàs Poilche.*

IN* Peloge villa diœcesis Treuerensis sacerdos quidam paræciam regit, vir secundùm suam possibilitatem multæ hospitatis, atque laudandæ castitatis, adhuc enim corpore virgo est. Die quadam quendam ex Conuersis nostris hospitio recipiens, ait ad illum: Ordinem vestrū plurimum diligo, quia multum boni mihi contigit per eum, Antiphonam illam glorioſam, scilicet, Salue regina misericordiæ, ab illo habeo, & quid mihi propter illam contigerit, ad ædificationem vobis enarrabo. Ad omnes horas meas illam dicere consueui: cùm autem die quadam campū breuem trāsirem quandam visitare inclusam, iuxta ecclesiam solitariam habitantem, orta sunt tonitrua tā valida, vt ictus ictui succedens, vires ambulandi mihi adimeret: veniens tandem cum multo labore ad ecclesiam ipsam, intraui, & coram altari me prosternēs, pro ipsa tempestate Dominam nostram interpellaui: & ecce, matrona virginei vultus magnique decoris de altari ad me veniens, cùm admirarer, quænam esset, illa prior me allocuta est, dicens: Quia Antiphonam, Salue regina misericordiæ, libenter ac frequenter de-

cantas, nunquam tonitrua neque fulmina, quorum timore sæpius affligeris, te lædent, sicque ad altare rediens, in oculis meis disparuit; & statim intellexi, quia ipsa esset clemens illa, pia, ac dulcis virgo Maria. Abilla hora, vsque hodie, a timore prædicto tempestatum, quo nimis afficiebar, meritis beatæ virginis liberatus sum. APOLLONIVS. Quantum ex hac visione colligo, videtur quòd in sequentiis, cantilenis, & hymnis, aliisque cantibus, in eius honore dictatis, plurimum delectetur. CAESAR. Hoc certum est, si tamen humiliter ac deuotè eis laudetur.

CAPVT XXXI.

TEmpore quodam, sicut ex relatione religiosorũ didici, cùm conuentus sanctimonialium in Sconauia, sequentiam, Aue præclara maris stella, in luce gentium Maria, in quadam solẽnitate sanctæ Deigenitricis decantaret deuotissimè; venerabilis virgo Elizabeth, tunc ibidem magistra, mentis excessum passa, ad illum versiculum: Audi nos, nam te filius nihil negans honorat: Vidit Dominam nostram flexis genibus pro eodem conuentu preces fundentem. Abilla autem die vsque hodie, ex institutione iam dictæ Elizabeth, idem conuentus ad eundem versiculum, cùm sequentia decantatur, veniam petere consueuit.

CAPVT XXXII.

APud monasterium sancti Chrysanthi scholasticus quidam fuit, nomine Daniël, pueros illic instituens: huic consuetudo fuit, diebus singulis eiusdem ecclesiæ cryptam intrare, & coram altari flexis genibus prædictam sequentiam in honore Dei genitricis Mariæ decantare. Hoc cùm per aliquod tẽpus actitasset, & ad illum versiculum: Ora virgo nos illo pane cœli dignos effici, semper surgendo veniam peteret; dic quadam beata virgo super altare stans illi apparuit, & panem paruulum niue candidiorem manu tenens, vt os aperiret præcepit, quem cùm ori eius immisisset, tantã ex eo sensit dulcedinẽ, vt omne mel & fauum superet. Iuuenem hunc dominus Daniël Abbas Sconauiæ bene nouit, qui mihi ipsam visionem

recitauit. Vis nunc scire, quia nominis eius inuocatio etiam tentationes compescat? APOLLONIVS: Hæc scire necesse est, quia tentationes nos frequenter molestant. CAESARIVS: Dicam tibi quod audiui ab Abbate nostro, & ipse se hoc didicisse veraci relatione testatur.

CAPVT XXXIII.

Fugatæ tationes.

MIles quidam ætate adolescens cum quodam milite diuite domino suo, à quo beneficiatus erat, habitabat: & licèt ætate floreret, ampliùs tamen florebat virtute virginitatis. Inuidia operante diaboli, ab vxore domini sui grauissimè cœpit tentari: qui cùm per annum eadem incessanter tentatione laboraret, iámque ei intolerabilis esset, submota verecundia, dominæ suæ quid pateretur aperuit: à qua repulsam passus, ampliùs affligebatur; casta enim erat matrona, & viro suo fidelis. Veniens ad quendam heremitam, à cuius consilio totus pendebat, passionem suam illi cum lachrymis confessus est: cui vir sanctus fiducialiter respõdit: O nihil aliud nocet tibi? ego dabo tibi consilium, vt desiderium tuum cõsequatur effectum. Per annum istum singulis diebus, si fieri potest, in ecclesia Dominam nostram Dei genitricẽ Mariam centies, cum totidem veniis, angelico versiculo salutabis, & quicquid volueris, per eam impetrabis. Sciebat enim quòd castitatis amatrix iuuenẽ castũ, licèt in errore positum, nõ desereret. Cũq; iuuenis in multa simplicitate Dominæ nostræ iniunctum obsequiũ impenderet, die quadã sedens in mensa domini sui recordatus est, quia dies eadem terminus esset anni: & statim surgẽs ascendit equum suũ, vicinãque intrans ecclesiã, orationes solitas expleuit: qui cùm exiret de ecclesia, vidit matronã pulcherrimã, omnẽ decorẽ humanam transcendentẽ, equum suum per frenum tenentem: miranti quænam esset, illa respondit: Placet ne tibi species mea? Dicente milite: Nunquam pulchriorẽ te vidi. Illa subjunxit: Sufficeret tibi, si me posses habere vxorẽ? Qui cũ respõderet? Cuilibet regi bene sufficeret species tua, & beatus iudicaretur

tuo consortio, subjecit illa: Ego ero vxor tua: accede ad me, & da mihi osculum. Et coegit eum, dixitque: Modò initiatæ sunt nuptiæ, & in tali die coram filio meo perficientur. Ex quo verbo cognouit eam esse matrem Domini, cuius castitas humanæ congaudet integritati. Apprehendensque strepam equi eius, vt ascenderet præcepit, cuius auctoritate miles pressus, obediuit. Ab illa hora tam plenè a tentatione prædicta liberatus est, vt etiam vxor domini sui miraretur. Hoc cùm heremitæ recitasset per ordinem, ille genitricis Dei pietatem simul & humilitatem admiratus, respondit: Ego interesse volo diei nuptiarum tuarũ, interim de rebus tuis disponas. Quod cùm fecisset, & heremita venisset ad diem præfixum, dixit iuueni: Sentis aliquid doloris? Respõdente illo, non: cùm secundò post horam id ipsum ab eo sciscitaretur, respõdit: Modò sentio. qui post paululum agonizans, spiritum exhalauit, & cœlestem thalamum, promissas nuptias celebraturus, intrauit.

CAPVT XXXIV.

QVædam sanctimonialis virgo, à quodam clerico verbis luxuriosis stimulata, in tantum flante Behemoth, cuius anhelitus etiam prunas ardere facit, succensa est, vt corde & ore petitioni eius consentiret, promittens quòd dicto completorio veniret ad locum condictum: erat enim Custos ecclesiæ. Dicto completorio, cùm conuentus ascendisset dormitoriũ, & illa exire vellet de oratorio, in ipso ostio, Christum manibus in cruce expassis stare conspexit. Cui cùm egressus non pateret, ad ostiũ quod erat in opposito cucurrit. Ita succesa fuerat in amore clerici, vt penè rationis expers, quid circa se diuinitus ageretur, minus aduerteret. Quid plura? Omnes ianuas adijt, & crucifixũ in omnib⁹ inuenit. Tũc ad se reuersa, & territa dixit: Fortè volũtas Dei nõ est vt vsquã vadas. Solita fuerat eadẽ virgo singulis diebus specialẽ quandam orationem de passione Domini dicere, quã Dominus in tanto periculo remunerauit visione tam vtili. Quę tremens ante imaginẽ beatæ Dei genitricis se pre-

Iob 41.

se prostrauit, de peccato suo veniam postulans. A qua cùm imago faciem verteret, & illa obnixiùs supplicatura propiùs accederet, imago maxillam eius manu percussit, dicens: Quò vis ire fatua? vade in dormitorium tuum. Tam fortis erat alapa, vt in terram ruës sic iaceret, vsque ad tempus matutinale: cúque signa in dormitorio sonarent, & illa in oratorio non pulsaret, putantes eam esse in oratione, vel pressam sopore, intrantes, & in multo defectu illam reperientes, postquam resocillata loqui potuit, omnia, quæ circa se gesta sunt, ad honore Dei con sororibus suis recitauit. Licèt grauis esset alapa, prorsus tamen à tentatione per illam fuit liberata: durus morbus duram requirit medicinam. APOLLONIVS: Valde accendere debet sexum virilem in amorem Dominæ nostræ, quòd in milite tentationem compescuit, ipsum deosculando: in feminam, maxillam eius feriendo, cùm vtriusque voluntas mala fuerit ac peruersa. CÆSARIVS: Per hoc enim ostendit, quòd sexum nostrum non abhorreat, imò æquè vt femineum diligat. Magis etiam decet, vt domina ancillam peccantem castiget quàm seruum. APOLLONIVS: Placet quod dicis. CÆSARIVS: Referam tibi aliud benignitatis eius indicium, & adhuc isto glorioſius.

CAPVT XXXV.

IN monasterio quodam sanctimonialium, cuius nomen ignoro, ante nō multos annos virgo quædā degebat nomine Beatrix. Erat corpore speciosa, mente deuota, & in obsequio Dei genitricis feruentissima. Quotiens illi speciales orationes, siue venias, secretiùs offerre potuit, pro maximis delicijs reputauit: facta verò custos, hæc egit tanto deuotiùs, quanto liberiùs. Quam clericus quidam videns, & concupiscens, procari cœpit. Illa verba luxuriæ spernente, isto importuniùs instante, serpens antiquus tam vehementer pectus eius succendit, vt flammam amoris ferre non posset. Accedens verò ad altare beatæ virginis patronæ oratorij, sic ait: Domina, quanto deuotiùs potui seruiui tibi, ecce claues tuas tibi resig-

no, tentationes carnis sustinere diutius non valeo; positisque super altare clauibus, clàm secuta est clericũ: quam cùm miser ille corrupisset, post diespaucos abiecit. Illa, cùm non haberet vnde viueret, & ad claustrum redire erubesceret, facta est meretrix. In quo vitio cùm publicè quindecim annos transegisset, die quadam in habitu seculari ad portam venit monasterij: quæ cùm dixisset portario, nosti Beatricem quandoque huius oratorij custodem, respondit: Optimè noui: est enim proba ac S. domina, & sine querela ab infantia vsque ad hanc diem in hoc monasterio conuersata. Illa verba hominis notans, sed non intelligens, dum abire vellet, mater misericordiæ in effigie nota, ei apparens, ait: Ego per quindecim annos absentiæ tuæ, officium tuum suppleui: reuertere nuncia locum tuum, & pœnitentiam age, quia nullis hominum nouit excessum tuum. In forma siquidem & habitu illius, Dei genitrix vices egerat custodiæ. Quæ mox ingressa, quàm diu vixit, gratias egit, per confessionem circa se gesta manifestans. Quòd pusillanimes per eam confortentur, subsequens ostendit exemplum.

CAPVT XXXVI.

Confortat pusillanimes.

MIles quidam iuuenis ac delicatus in Hemmenrode ante paucos annos est conuersus, vocabulo Henricus. Factus monachus, cùm die quadam à quodam commilitone suo requireretur, quomodo ei ordo placeret, & quomodo haberet, respondit: Optimè mihi placet ordo, & bene habeo, sed per tẽpus valde malè habui. Interrogatus de causa, quia hominẽ dilexit, & ædificare voluit, subiũxit: Quando primò cõuersus sũ, ita graues erãt mihi solẽnes vigiliæ, vt quotiescunq; oportebat me ire ad matutinas, timore ac tædio illarũ tã corpore quàm corde tabescerẽ. Nocte quadã defectũ pãssus, cùm stare non possẽ, à Priore de choro sũ eductus, & in sede infirmorũ positus, Conuerso ad custodiã mihi deputato. Mox in extasi factus, contemplatus sum dominam clarissimã, quam diuersi ordinis personę pręcedebant

per

perviam, quæ erat inter me & chorum, incedentem: habebat in capite coronam diuersorum colorum, & erat more Iudaico velata. Cùm mihi propinquasset, quasi ex necessitate me tangens, veste percussit, & ecce subitò confortatus, ita omnis prædicta tentatio conquieuit, vt ab illa hora deliciæ mihi sint ire ad matutinas. Spero quòd Domina nostra fuerit, quæ pusillanimes confortat, ne tentationi succumbant. De his à me requisitus Henricus non negauit. Quòd verò torpentes ad deuotionem excitet, habes exemplum in distinctione quarta capitulo tricesimo de Christiano monacho nostro, quẽ in oratione dormiẽtem tetigit, dicens: Non est hîc dormitandum, sed orandum. APOLLONIVS: Bene recordor huius capituli. CÆSARIVS: Quòd verò pro suis vitijs de ordine electi, beatæ virginis misericordia reuocentur, sequẽs sermo declarabit.

CAPVT XXXVII.

Electi propter delicta per B. I virginem reuocantur.

EOdem tempore, quo Daniel monachus in Hẽmenrode, vir simplex & rectus, vltimam incidit infirmitatem, laborabat in eadem domo hydropisi alius quidam monachus, Henricus nomine, ordine sacerdos, non tamen adhuc lecto decumbens, sed ambulare sufficiens, qui ad lectum infirmantis appropians, hæc verba ab eodẽ Daniel audiuit: Monachus ille multas habet beatæ virgini referre gratias. Audiẽs hoc Hẽricus, miratus est, & inquiri fecit ab eo, quid his verbis notare voluerit. Qui respõdit, eũ auxilio Dominę nostę fuisse receptũ, fuerat nãq; ob excessus quosdã moresq; reprobos idẽ Hẽricus electus de domo; vnde nimiũ dolẽs, die noctuq; lacrymis & orationib⁹ insistebat inuocare beatã virginẽ Mariã, vt ipsa ei regressũ ad propriã domũ donaret. Tẽpore generalis capituli per Abbatẽ suũ seniores interpellauit, qui vnanimiter ei cõtradixerũt, eo ꝙ incorrigibilis existeret. Quod vbi cõperit, iratus beatæ vigini õne seruitiũ, quod ei impendere cõsueuerat, subtraxit. Tandem ductus de hoc pœnitentia, obsequium neglectũ resumpsit, & valefaciens Porcensibus, ad Hemmen-

rode rediit, misericordiam quæsiuit, sed non inuenit. Suasit ei Abbas, qui solus ei erat propitius, vt Archiepiscopum Treuerensem adiret, & eius auxilio atque interuentu ingressum obtineret. Vtrumque factum est: omnia tamen hæc circa illum gesta fuisse per clementiam beatæ Dei genitricis, prædicto Danieli reuelata sunt. Vis nunc nosse quam sincero affectu diligentes se diligat, quantum dilectos honoret, & quam mirificis reuelationibus eosdem glorificet? APOLLONIVS: Talia audire cibus mihi est. CAESARIVS: Quæ dicturus sum, multorum didici fida relatione.

CAPVT XXXVIII.

Quantum B. Virgo diligentes se diligat & honoret.

IN Longobardia in quadam domo ordinis nostri, quæ Carixtus dicitur, ante paucos annos monachus quidam extitit nomine Bertramus: iste tam feruenti motu charitatis Dominam nostram sanctam Dei genitricem amabat, vt nō sine magno cordis cruciatu audire posset, si fortè dubitatiuè quis diceret, vel legeret, de corporali illius assumptione. Cū iam exegisset in ordine quindecim annos, adhuc iuuenis ætate, in vigilia assumptionis eiusdem gloriosæ virginis, rogauit Abbatem, vt sibi liceret ire ad vicinam grangiam, dicēs, se non posse audire neque sermones Hieronymi in choro, neque sermonem in capitulo, timēs quod prædictum est: erat enim grangiarius. Abbas sanctitatem eius turbare timens, annuit eius petitioni: cumque veniisset iuxta grangiam, angelus Domini mirabili modo illum rapuit, & ad spatium vnius dietæ iuxta paruam quandam ecclesiam, vicinam satis castro fratris sui carnalis, viri nobilis, deponens, disparuit. Equus verò cui insiderat & seruus iuxta grangiā dimissi sunt. Erat autem fluuius, qui sine naue transuadari non potuit, inter castrum & capellam. Qui cū sederet admirans vbinam esset, vel qualiter ad illum locum deuenisset, iuuenis quidam splendidus de ecclesia exiuit, & quia Domina nostra ipsi ocyùs ecclesiā ingredi mandaret, voce clara nunciauit. Ingressus ecclesiam, vidit sanctam Dei genitricem Virginem Mariam in corpore glorificato, in sede miri decoris resi-

dentem.

dentem. Sedebant circa illam diuersi ordines Sanctorum, Patriarchæ videlicet, Prophetæ, Apostoli, Martyres, Confessores, Virgines, Viduæ, Coniugati: erat autem hora nona. Quem virgo beatissima salutans familiariùs, ait: Bertrame, meliores sermonibus Hieronymi hìc audies sermones. Dicta Nona a circumsidentibus, per interualla dictæ sunt & reliquæ horæ, Vesperæ videlicet, Completorium, Matutinæ, Laudes, Prima, Tertia, Sexta, eratque psalmorum siue reliquorum cantuum melodia tam suauissima, & vocũ tanta concordia, vt sermo nullus exprimere posset. Deinde vultum iocundissimum ei exhibens, voce hilari ac dulci sic ait: Bene scio Bertrame quare nunc egressus sis de claustro, noueris pro certo, me in vtraq; substantia, id est corpore & anima, glorificatam, & die quadragesimo a mortuis resuscitatam. APOLLONIVS: His verbis concordat visio dominæ Elizabeth de Sconauia, in qua legitur sub eisdem verbis Domina nostra ei resurrectionem suam reuelasse. CÆSARIVS: Tanto ampliùs fides adhibenda est huic visioni. Mox vt beata virgo verba prædicta protulit, conuentus ille cœlestis disparuit, & monachus in loco suæ sessionis se solum inuenit. Nutu diuino germanus eius, de quo supra dictum est, aduenies, cùm solum illum ibide reperisset, & quòd ibi solus sederet vel vnde veniret interrogasset, omnia quæ circa se gesta sunt, ne laicum scandalisaret, per ordinẽ recitauit. Tunc ille: Expectate hìc frater, donec equũ vobis adducam. Mira res, festinante illo ad castrum, angelus Domini in momento in locum, de quo tulerat illum, reposuit. Reuersus miles, cũ nõ inuenisset, quẽ dimiserat, apostatã siue eiectũ illũ æstimans, ad monasteriũ cursitauit, ad quod dicto Cõpletorio veniens, Abbatẽ vocauit, & vbinam frater suus esset requisiuit. Cui cùm Abbas signaret, vt expectaret vsque manè, & ille turbatus responderet: Scio quia eiecistis eum, minareturq; monasterio, rupto silentio respõdit Abbas: Per licentiã meã ad proximã grangiã equitauit, nõ dubito quin ibi sit. Ierunt simul, & in capella Cõuersorum orantem inuenerunt,

& cognouerunt ex testimonio illorum, quia eadem hora, qua miles eum iuxta castrum reliquerat, eandē grangiam intrauerit. APOLLONIVS: In his quæ dicta sunt, parem hunc judico virum duo bus antiquis prophetis, Ezechiëli scilicet & Habacuc, ex quibus vnus mirabiliter vidit quæ agebantur in Ierusalem, alter verò de Iudæa subitò translatum est in Babylonem. CÆSARIVS: Aliquid amplius in isto considero; magis miraculosum videtur corpus glorificatum, siue cœlestes ordines, oculis corporeis posse videre, quā in spiritu, qualē visionē se Ezechiel vidisse testatur. APOLLONIVS: Consentio. CÆSARIVS: Maiorem iudico visionem quæ sequitur. Die quadam angelus Domini ex parte Abbatis signum ei fecit, vt ad portam veniret, secutus est ille præcedentem, & cùm ad portam non inuenisset Abbatem, eodem signo angelus eum traxit in campum; qui cùm miraretur, quonam esset iturus, & ille signis ex parte Abbatis sequenti nimis esset importunus, venerunt ad quosdam montes sublimes, quibus transmissis, locum ingressi sunt amœnissimum, arboribus & diuersi generis floribus nimis delicioſum: erat enim paradisus terrestris. Inter cætera, quæ ibidem vidit, duos senes splendidos, Enoch videlicet & Heliam, conspexit & agnouit, tenebantque in manibus librum maximum, litteris aureis scriptum, vno tantum folio vacuo. Et dixit ei angelus Domini: Iste est liber prædestinationis, continens omnia nomina electorum, qui ab initio mundi vsq; ad diem hanc nati sunt: cùm autem folium, quòd vacuum cernis, perfectum fuerit, mundus consummabitur. Et ostendit ei nomen suum, quod cùm legisset lætus, adjecit: Nunquam delebitur nomen tuum de libro hoc. Iste est liber de quo Dauid dicit in Psalmo: Et in libro tuo omnes scribentur, & Dominus in Euangelio: Gaudete & exultate, quia nomina vestra scripta sunt in cœlo. APOLLONIVS: Si in illo libro soli electi scribuntur, quid est quod idem Propheta de reprobis dicit: Deleantur de libro viuentium? CÆSARIVS: Psalmista hîc loquitur secundùm

Ezech. 8. *Dan.* 12.

Psal. 138 *Luce* 10.

Psal. 68.

dùm spem illorum, qui de sua præsumentes justicia, putant se ibi esse scriptos. Quòd autem nullus reproborum in eo scribatur, mox ostendit, cùm subjungit: Et cum justis non scribantur. APOLLONIVS: Placet quod dicis, sed rogo, vt si aliquid adhuc nosti de hoc beato viro, dicere mihi non differas. CAESARIVS: Tempore quodam cùm esset in oratione, beatam genitricem Dei ex opposito sui supra cespitem virentem stare conspexit. Et ecce, fons aurei coloris è regione cum impetu erumpens, riuulum suum ad pedes eius dirigebat: cuius lapilli lapides erant pretiosi, smaragdi videlicet, carbunculi, topazij, saphiri, hyacinthi. Cumque de visione miraretur, ait illi Domina nostra: Nosti Bertrame quid ista significent? Dicente illo: Non Domina, respondit: Fons iste aurei coloris, ordo Cistercienſis est, qui sicut aurum reliqua metalla, ita cæteros ordines tam dignitate quàm sanctitate præcellit: illis iam ex magna parte fluentibus à me, iste speciali quadam prærogatiua dilectionis nō cessat fluere ad me: lapilli pretiosi, quos vides riuulo, speciales amici mei sunt in ordine, & in obsequio meo plus cæteris feruentiores. Sicque disparuit visio in oculis eius. Omnia hæc recitata sunt Abbatibus tempore capituli generalis. Multa alia vir iste beatus vidit & egit, digna relatu, quę mihi non sunt recitata. APOLLONIVS: Miror si aliquas vir tam sanctus habuerit in ordine tentationes. CAESARIVS: In principio conuersionis suæ, vt audiui, de cibis regularibus plurimum tentabatur, sicut vir nobilis & delicatus: hoc cū dixisset Abbati, intelligens ille ex munditia conscientiæ eius, Spiritum sanctum esse in eo, respondit: Roga Deum quod vis, & non negabit tibi. Orauit ille, & exauditus est: ab illo tempore in tantū delectabatur cibis regularibus, vt de licentia maioris abstinentię Abbati foret importunus. APOLL. Beati sunt clausirales, qui ad tantam familiaritatē Dei genitricis admittuntur. CAES. Nō solū clausirales, imò etiā & personas sęculares se diligētes, mater pulchrę dilectionis diligit & honorat, ex quib' occurrit beatę memorię Walterus *Eccli. 4*

de

de Birbach, cuius suprà in diuersis locis memini, quē non solùm inferioris ordinis homines, sed & Reges, & Principes, nobilésque venerabantur, audientes beneficia a matre misericordiæ illi concessa. APOLLONIVS: Cuius fuerit professionis vir iste ex superioribus noui, sed quis fuerit, vel qualem duxerit vitam ante conuersionem, siue conuersus in ordine, scire desidero. CÆSARIVS: Quicquid de illius actibus memoria dignum noui, fida tibi pandam relatione.

CAPVT XXXIX.

Vita VValteri de Birbach.

IGitur Walterus, de Birbach villa oriundus extitit, vir diues ac potens, & nobilis valde, consanguineus Henrici ducis Louanij. Qui cùm esset militiæ sæculari adhuc ætate florens deditus, & in ea strenuus satis atque nominatus, Dominam nostram sanctam Dei genitricem semperque virginem Mariam ab ipsa pueritia cœpit inuocare, & ex intimo cordis affectu diligere, atq; jeiuniis, eleëmosynis, & missarum celebrationibus honorare: licèt enim corpore deditus esset, vt dictū est, torneamētis; corde tamē totus erat in obsequio beatæ Virginis. Tempore quodam, cùm properáret ad quoddam torneamentum, milites habens in comitatu, venissetque ad ecclésiam quandam, illos vt missam audire vellent hortabatur; quod cùm recusarent, moram tantam sibi periculosam esse prætendentes, illis recedentibus ipse mansit, missam de sancta Maria sibi cantari fecit, & obtulit, sicq; socios insecutus est. Cui cùm aliqui de torneamento occurrerent, & hoc ex respōsione illorū cognouisset, subjunxit: Estne adhuc incœptum? Dicentibus illis, etiam, respondit; Quis fortiùs ibi agit? dominus VValterus, inquiunt, de Birbach, ipse in ore omnium est, omnibus præfertur, & ab omnibus laudatur: aliis verò occurrentibus, & similia dicentibus, stupens admirabatur, quidnam hoc portenderet. Actum est ineffabili pietate beatæ Virginis, vt militem deuotum in obsequio suo tardantem, interim torneamento honoraret, ciusque absentiam mirabili quadam virtute suppleret. Veniens tamen ad locum, armauit se,

&

& intrauit, sed nihil magni illic egit. Ludo verò expleto, quidam ex militibus hospitium eius intrauerunt, & vt secum mitiùs agere dignaretur deprecabantur: quibus cùm diceret: Quæ est causa petitionis vestrę? Responderunt: Hodie cepistis nos, & rogamus vt bene nos tractetis: VValtero negante, ac dicente, Ego vos non cepi: responderunt: In rei veritate nos hodie dexteras vobis dedimus, nos signa vestra militaria ibi vidimus, nos vocem vestram ibi audiuimus. Et cognouit statim hoc actum fuisse gratia beatæ virginis, quam honorauerat in missa. APOLLONIVS: Cùm sit mortale peccatum, ire & exercere torneamenta, quomodo beatæ Virgini placere potuerunt oratio & oblatio VValteri? CÆSARIVS: Duo ibi committuntur peccata mortalia, superbia scilicet & inobedientia: superbia, quia fit intuitu laudis humanæ: & inobedientia, quia fit contra prohibitionem ecclesiæ, vnde in torneamentis occisi extra cœmiteria fidelium sepeliuntur. Cùm autem obsequium prædictæ missæ VValtero potuisset esse meritorium vitæ æternæ, si factum fuisset in charitate, nunc transiuit in mercedem temporalem: opera enim bona, id est de genere bonorum, temporalibus remunerantur: Homo etiam per illa, vt quidam ex scripturis probant, habilem se reddit ad gratiam suscipiendam. Hoc verum esse, sequens probat exemplum. Cùm alio quodam tempore nundinas illas execrabiles quæreret, & inter multos stans missam audiret: sacerdos vt in canone calicem leuauit, crucem auream sub eius pede conspexit, cui annexa fuit chartula hæc continens verba: Crucem hanc defer ex parte mea, Mariæ scilicet matris CHRISTI, amico meo VValtero militi prope Birbach, quam cùm sacerdos legisset, post completionem missæ, pulpitum ascendit & clamauit: Est ne aliquis hic miles, qui vocetur VValterus de Birbach? Respondentibus quibusdam, ecce iste est: Sacerdos eum seorsum duxit, crucem porrexit, & vbi illam inuenerit vel quis miserit intimauit; quam lætus suscipiens, in Hemmenrode

de conuersus, eam Abbati resignauit. Postea Comitissa Hollandiæ, missis honestis nuntijs, eandē crucē sibi dari petiuit, & tali modo obtinuit: Cùm conuentus nuncijs respōderet, non possumus eam dare, nisi sit voluntas fratris Walteri, sperantes quòd non annueret, requisitus de hoc respondit: Ego nihil proprietatis habeo, penes Abbatem est: sicque dolentes illam miserunt. Cuius aurum tanti fulgoris est, vt omne aurum in eius pallescat comparatione: quam Comitissa inter reliquias suas reposuit, ea vti non audēs. Considerans, Walterus adhuc in seculo positus, tanta circa se beatæ Dei genitricis beneficia, in tantum in illius amore accensus est, vt in quadam paupere ecclesia, in eius honore dedicata, conscio sacerdote, fune collo suo injecto, seruum glebæ se illi super altare offerret, soluens singulis annis censum de capite suo, qualem serui originarij soluere consueuerunt. Et quia propter honorem reginæ cœlestis se tam valde humiliauit, ipsa suum dilectum etiam glorificauit. Solitus erat in vigiliis omnium solennitatum beatæ Virginis ieiunare in pane & aqua, & sæpe etiam in sextis feriis, ob reuerentiam sabbati: die quadam seruus ieiunanti vas paruulum fictile cum aqua obtulit, quam in eius manibus diuina virtus in vinum optimum conuertit: qui cùm gustasset aquam vinum factum, seruum secretè vocauit & arguit, dicens sibi vinum pro aqua ministratum: quod cùm ille negasset, asserens se hausisse aquam de situla, vas recepit, & effudit, sicque aqua purissima impleta, vt securus esset, præguitauit, & obtulit; de quo dum gustasset, sicut priùs, vinum inuenit, & mor seruo iratus sic ait: Vt quid mihi illudis, en secundò vinum pro aqua afferendo? Ad quod verbum stupens seruus, cum iuramentis maximis negauit. Tunc primùm intelligens ex multa misericordia Dei genitricis hoc miraculum circa se gestum, eundem seruum adiurauit, ne illud vnquam alicui homini, quoad viueret, manifestaret: ex quo colligitur, quòd non cupidus erat inanis gloriæ. Seruus verò, tanti participeps

ticeps miraculi, frater est Arnoldus, qui cum eo venit ad ordinem, vir sanctus, & multum ordinatus, & in monte Stromberg sepultus. Antequam moreretur, idem miraculum ad Dei gloriam publicauit, timens de thesauro occultato post mortem reddere rationē. Audiens sæpe dictus Walterus ordinem Cistercien-sem beatæ Virgini dedicatum, omnia quæ sunt huius mundi, diuitias videlicet, honores, & amicos, ob illius amorem reliquit, & in Clausstro, quod alio nomine Hemmenrode dicitur, cuius fama tunc temporis, sicut & hodie, clarissima fuit, habitum regularem susce-pit: in quo cœnobio quàm humiliter sit conuersus, quàm feruens fuerit & obediens, & in obsequio beatę Virginis deuotus, testes sunt omnes monachi eiusdē monasterij. Psalterium verò, hymnos, cantica, & alias de domina nostra orationes plurimas, in probatione didicerat, quæ omnia studiosissimè frequētauit: Mis-sæ quotidianæ Dominæ nostræ semper interesse voluit, quicquid penè loquebatur, ædificatorium fuit. Quia non solùm verbis & aspectu, imò e-tiam odore famæ eius multi ædificabantur, magister hospitum creatus est. Tempore quodam ductus est ad monasterium spe curationis quidam obsessus, & in hospitio receptus: erat enim rusticus diues satis ac notus, qui cùm nullo remedio posset sanari, non reliquiis Sanctorum, non orationibus monacho-rum, sæpe dictus Walterus autoritate officij fre-quenter eum visitans, orationes & rhithmos, quos habebat de Domina nostra conscriptos, super caput hominis legit, sacras picturas ostendit, per quæ om-nia dæmonem vt exiret adiurauit. Die quadam cùm psalterium super obsessi caput posuisset, obsidens clamans & furens, in tantum hominem, à quo exi-re cogebatur, turbauit & allisit, vt cadens in ter-ram mortuus diceretur: post horam ad se reuersus, surrexit, à diabolo se liberatum clamitans: Conuersus verò, qui curationi huic interfuit, & rusticum furen-tē seruauit, ista mihi recitauit. Vadēs ille sanus in do-mum suam, post aliquantulū temporis rediit, gratias ageng

agens beatæ Virgini, eiusque seruo suo curatori, hoc verbum audiente conuentu adjiciens: Si nihil esset aplius reliquiarum in monasterio isto præter hùc sanctum virum, cuius meritis curatus sum, toti loco sufficere deberet. APOLLONIVS: Magna sunt quæ dicis. CÆSARIVS: Nõ salùm dæmones, sed & bruta animalia illius sanctitati obediebant. Erat monasterio poledrus pulcherrimus, & tanti valoris, vt tam episcopus Treuerensis, quam Dux Lotharingiæ quadraginta, vt puto, marcas argenti offerret pro illo: Species enim optimi dextrarij in eodem erat poledro. Timẽs conuentus alterum offendere si vni venderetur, per dominum Walterum, duobus adhibitis Conuersis, eundem equum comiti Hollandiæ gratis transmisit. Venientibus eis in quendam saltum, poledrus equaritiam, id est gregem equarum, de longè pascere conspexit, qui statim hinniens atque lasciuiens, ex ducẽtium manibus se excussit, & cursu velocissimo adæquaritiam properauit: quem cùm Conuersi insequerentur, equaritia fugiente, magis poledrus ab eis elongabatur: quibus frustrato labore reuersis, ait Walterus: Procedamus, equus iste perditus est, nisi S. Maria illum nobis reducat: vix ad duo miliaria processerant, & ecce poledrus velociter recurrens, qui nondum satis domitus fuit, velut ouis mansueta ductorum suorum manibus colla subiecit. Quia notus erat nobilibus terræ, & ab eis, tum propter sanguinis nobilitatem, tum propter vitæ sanctitatem venerabatur; sæpe pro monasterij necessitatibus, contra voluntatem suam, emittebatur. Tempore quodam descendens cũ naue domus, qui vinũ portabat, cùm in Zelandiã venisset: orta tepestas maxima omnes terruit, & naue inclinauit. Accessit periculũ periculo: prædones ad eos remigãtes, nauim deprędari conati sũt: & ecce, iusto Dei iudicio, duo vasa, vi ventorũ eiecta, nauiculã subuerterũt, ipsosq; prędones in profundu dimerierũt. Acta sũt hæc in vigilia sancti Nicolai post mediã noctẽ: singuli vitę suę timẽtes, Deo supplicabãt, ipse verò vir beatus de gruguſtio nauis egredies, seruo suo deor-

sum ducto, cõfessionem fecit, & intrauit: deinde imagine sanctæ Dei genitricis eburnea, quam semper penes se habebat, coram se posita, ante illam se prostrauit, & orauit, atque in illa oratione leuiter obdormiuit. Statimque visum est ei, quod Dominum Arnoldũ in Claustro, virum sanctum & probatæ vitæ, tempore psalmodiæ citharizare audiret, sicque ex ipsa dulcedine vocis expergefactus est: erat enim tempus matutinarum. Intelligens protinus quòd vir justus eadem hora pro ipsis oraret, lætus exiuit, omnesque cõsolans his verbis ait: Nolite timere, nullum nobis periculum nocere poterit, dominum Arnoldum de sancto Seuerino monachum nostrum audiui citharizantem. Mox virtute diuina, & meritis beatæ Virginis, quam inuocauerat, & iam dicti Arnoldi, tẽpestas sedata est. Hæc cùm relata fuissent domino Hermanno Priori, nunc Abbati loci sanctæ Marię, statim dominum Arnoldũ, horum prorsus inscium, vocauit, & quid in nocte sancti Nicolai infra matutinas cogitauerit, vel quid ibi egerit, interrogauit. Cui ille respondit: Credite mihi ego citharizaui ibi. Quali modo, inquit? Et ille: Quãdo non possum habere deuotionem, sub cuculla digitos, ad similitudinem citharizantis moueo, & chordas cordis tango, sicque mẽtis torporem ad deuotionem excito. Et miratus est Prior nimis, audiens hæc. Quia vir literatus est, puto exemplo Elisæi hoc eum facere, in quo ad vocem psalterij excitatus est spiritus prophetiæ. Vt enim taceam de fratribus, tantæ fuit compassionis circa pauperes, vt in viam directus, petentes præueniret, ex nummis sibi ad expensas datis illis porrigens. Cùm die quadam scholaris nudipes illi occurreret, & frigus esset, stare eum fecit, & descendit, calceosque extractos illi tribuit, & nouis, quos in sacco habebat, reindutis, equum ascẽdit & abijt. Hęc me præsente facta sunt. Discordantes concordabat, inobedientes exorabat, iracundos & impatientes ad cor sępius reuocauit, tentatos exemplis plurimis, quę semper ad manum habebat, alleuiauit. Hinc est quòd tempore quodam, cùm de quodam verbo conferrem 4. Reg. 3.

cum illo, in partem me traxit, & ait: Et ego magnas carnis meæ patior tentationes: vt alijs posset mederi, proprias infirmitates illis non erubuit confiteri. Requisitus die quadam à prædicto Priore, sicut ipse mihi retulit, quid in mensa cogitaret, eo quòd non intelligeret lectionem, respondit: Ego habeo ibi lectionem meam; quando manducare incipio, retracto mente, qualiter pro me Dei filius sit ab Angelo nunciatus, & in vtero virginis de Spiritu sancto conceptus, sicque primum folium verto: deinde cogito, quomodo Angelis concinentibus sit natus, & pannis vilibus inuolutus, in præsepio reclinatus; & ecce perlectum est folium secundum: In hunc modum transcurro circumcisionem, aduentum Magorum, oblationem eius in templo, baptismũ, ieiuniũ, passionem & resurrectionem, ascensionem, & Sancti Spiritus aduentum, extremumq; iudicium: talis est lectio mea quotidiana, cuius finis, finis est prandij. Quòd in tali libro comedens legeret, testabantur lacrymæ, quas in mensa fudit; plus enim delectabatur in sanctis meditationibus, quam in genu flexionibus, per quas spiritus contemplantis impeditur. Non multas, vt dixi in oratione venias petiuit, sed stans, vel supra genua jacens, erecto vultu cœlos respicere consueuit. Antequam Deus eum vocaret de hoc mundo, cuidam monacho mirifica quædam visio relata est de illo. Existente eo Wilre, quæ domus est ordinis Cistercienſis, cum Abbate suo domino Eustachio, cũ dies esset dominica, totum conuentũ idẽ Abbas post cœnã conuocari fecit: quod cũ factum fuisset, & ipse diceret: Sũntne fratres nostri hic omnes? respondit ei: Omnes domine, exceptis duobus iuuenibus, qui de Francia hospites huc missi sunt, qui studiosi sunt valde circa silentium, maximè diebus, quibus communicant. Secundò verò ex parte eius vocati, cùm veniissent, & eis Abbas morã imporaret, humiliter se excusantes, consederunt. Sequẽti die conuentus à labore rediẽs, & ante portam, facto primo signo nonæ, secundum expectans, senior ex eis cùm stans super fossorium suum se reclinaret, &

nonam

nonam de Domina nostra diceret, sic stando leuiter obdormiuit; Et ecce ipsam Dei genitricem, diuersorũ ordinum personis stipatam, in mira claritate inter se & portam transire cõspexit: a qua cùm minimè, quasi ignotus, respiceretur, neque vocaretur, tristis ait intra se: Hei mihi misero, quare me non vocat? Quæ cũ paululum processisset, misertа illius, monachum familiariùs sibi adhærentem remisit, dicẽs; Voca monachum illũ: quem cùm reuersus vocaret, & diceret: Veni Domina nostra vocat te, præ gaudio expergefactus est; intrans, & dominum Walterum considerans, dicebat intra se: Simillimus est monachus iste monacho, per quẽ hodie Domina nostra in somnis vocauit me, nisi quòd cuculla illius grisea, huius autem alba est, & recitauit visionem socio suo. Sequenti die, cùm dominus Abbas & Walterus essent recessuri, & ab eis prædicti iuuenes ad portam vocati, Walterusque in sua grisea cuculla staret, alba, quæ sibi fuerat accommodata, deposita, ait monachꝰ socio: Reuera, iste est monachus qui vocauit me, vestem cognosco, de persona non dubito. Post dies paucos idem VValterus cœpit infirmari, qui fide & charitate plenus, confessus atque contritus, beata Dei genitrice se vocante, de tenebris transiuit ad lucem, de fide ad speciem, de labore ad requiem, de merito ad prẽmium, de mundo ad patriam. Ad quam nos perducat Dei filius Dominus noster IESVS CHRISTVS ex Maria Virgine natus, qui est via in exemplo, veritas in promisso, vita in præmio. Amen. Monachus verò Vilarienſis & ipse vocatus, sicut fuerat ei præostensum, interpositis paucis diebus migrauit ad Dominum. Hæc mihi relata sunt a prædicto Abbate Eustachio. Vt autem ostenderet Dominus, quanti apud ipsum esset meriti matris suæ dilectus, signis post mortem ipsum glorificauit. Eodem tempore VVinemarus de Aldendorp, miles diues & honestus, lecto totus paralyticus decubuit, audiens hominem Dei vnicè sibi dilectum ad Dominum migrasse, mox nuntium ad Clauſtrum misit, per quẽ sibi defuncti coturnos transmitti supplicauit; missi sunt

ei noui, & mox remissi, eo quòd intellexisset eos domini Walteri non fuisse. Mox per eundem nuntium boti viri Dei satis veteres mittuntur, quos infirmus cum fide ac deuotione suscipiens, statim vt manus præmortuas imposuit, beneficium ex eis sensit; simile actum est in pedibus; ab illa enim hora cœpit manus leuare, & pedes erigere: & totius corporis vires, sensim tamen, recipere. Eadem verò calceamenta, ob amorem beati viri, & concessum sibi per illa beneficium, in tãtum venerabatur, vt in castro suo capellã ædificaret, atque eosdem coturnos eius altari ligneo, Abbate nostro præsente includeret. Alius quidem miles periculosum habens apostema in pectore, audiens per prædictos calceos tãtam in Winemaro virtutem factam, vnum sibi transmitti petiuit, per quem, mox vt vlceris locum tetigit, plenè conualuit. APOLLONIVS: Satis mihi iam fateor probatum, quòd beata Maria diligẽtes se diligat & honoret. CAESARIVS: Non solùm suos dilectores ac dilectos ad vitam dirigit æternam, imò frequenter illos etiam ad honores prouehit temporales.

B. Virgo sæpe etiã ad honores temporales cultores suos promouet.

CAPVT XL.

POst mortem Abbatis nostri Geuardi, huius prædecessoris, qui hodie abbatizat, fuit apud nos sacerdos quidam ætatis decrepitæ Sifridus nomine, spiritum aliquando, vt nobis videbatur, habens prophetiæ: hic multis diebus ante celebrationem electionis, quibusdam secretè prædixerat, quod dominus Henricus, tunc Prior, Abbas esset futurus, & in ecclesia Treuerensi in Abbatem consecrandus. Requisitus vnde hoc sciret, respondit: Dominam nostram vidi ante presbyterium eiusdem ecclesiæ, videlicet beati Petri, virgam ei porrigere pastoralem. Modum tamen visionis, nemini dicere voluit. Quid plura? Tam concorditer in Abbatem electus est, vt Visitator miraretur, dicens tam vnanimem electionem non posse esse nisi a Deo; & quia tunc temporis ordines Coloniæ fieri non poterant, propter captiuitatem Episcopi Brunonis, licentiatum est ei à Prioribus, ordinationem

suam

suam recipere ab Archiepiscopo Treuerensi Ioanne. Diuulgatum nobis fuerat, quia ordines solennes celebraturus esset apud Confluentiam, sicut & fecit: assumptis secum electus noster quibusdam monachis, qui erant ordinandi, profectus est illuc; & dixi ego in corde meo: Bonus iste homo ab aliquo spiritu erroris in parte deceptus est. Et quia ea, quæ diuinitus ordinata sunt, mutari non possunt, cùm Dominus Archiepiscopus clericos ordinasset, & valde fatigatus esset, ait Abbati: Domine Abba, multum sum lassus, in die Palmarum veniatis ad me Treuerim, & libenter ibi vos consecrabo; quod & fecit. Et miratus sum valde, nihil deinceps dubitans de veritate visionis. APOLLONIVS: Quid si malè se habuerint in prælaturis sic a beata Virgine promoti? CÆSARIVS: Sicut ab ea misericorditer exaltantur, ita dictante eius justitia nonnunquam humiliantur, & hoc fortè ad bonum suum. APOLLONIVS: De hoc mihi dicas exemplum. CÆSARIVS: Exemplum non longè quæram.

CAPVT XLI.

Promotos malè se gerẽtes eadem B. Virgo humiliat.

MOrtuo prædicto Brunone, & post occisionem Philippi, Ottone iam in regno confirmato, de successore in Ecclesia Colonienſi satis tractabatur; Hermannus Decanus Bonnensis, qui vir est, vt nosti, valde literatus, cùm Deum eiusq; genitricem, sicut ipse mihi retulit, toto cordis affectu deprecaretur, quatenus tantæ Ecclesiæ dignus præficeretur, nocte in visu eadem Virgo beata ei apparens, & librum aureis litteris scriptum porrigens, ait: Defer librum istum Episcopo. Nihil aliud in libro continebatur, nisi Angelicæ salutationes, id est, Aue Maria, gratia plena. Per librum intellexit Episcopatum, quẽ cùm ferre vellet Ioanni Episcopo Cameracensi, eo quòd tam Rex quàm ipsi illi fauerent, probitatem illius cognoscentes, reuocauit eum beata virgo, dicens: Non Ioanni, sed Theodorico sanctorum Apostolorũ Præposito deferas illum. Quòd si in Episcopatu non se bene habuerit, sicut per me illum adeptus est, ita

per me illo priuabitur. Semper in eius obsequio idem Theodoricus deuotus fuerat, & sicut * mihi notum est, quotidie missæ eius quotidianæ vult interesse, nummum offerens singulis diebus. Tempore electionis, cùm Rex pro Episcopo Cameracensi intercederet, eique ab electoribus responderetur, quòd idioma terræ ignoraret, cessauit. Hoc ipsum prædixerat præfatus Hermannus. Tunc electores, personis quatuor vota sua commiserunt, à quibus Theodoricus in Antistitem electus: qui post dies paucos, à malis consiliarijs in tantum deprauatus est, vt modicam haberet differentiam inter personas laicas & ecclesiasticas, inter rusticos & monachos. Æquè ab his, vt ab alijs telonia recipiens, indebitis exactionibus vtrosque grauans. His alijsque actibus malis Dei genitrix irritata, egit, sicut ex superiori visione colligitur, vt indignè satis à Moguntino deponeretur, Episcopo æmulo eius per electionem substituto. APOLLONIVS: Quòd durus fuerit ordini nostro in episcopatu, satis intellexi. CÆSARIVS: Idcirco meritò ab illa dejectus est, quæ ordinis est aduocata. Tanta illi cura est de ordine, vt etiam eos, qui detrahunt illi, sine correptione non transeat, verbi gratia.

al. tibi.

CAPVT XLII.

Detrahentes ordini Cisterciensi corripit.

COloniæ scholaris est penè quatuordecim annorum, cuiusdam ciuis filius, & ecclesiæ sanctæ Mariæ in Capitolio Canonicus; iste miro modo ordinem nostrum diligebat. Hoc anno, cùm naues ordinis per Zelandiam timore prædonum transire nõ auderent, rumor venit Coloniam, quòd omnes essent deprædatæ: & dixerunt quidam: Iustè actum est cum eis, monachi auari sunt, mercatores sunt, Deus illorum auaritiam sustinere non potest. Huiusmodi verbis prædictus puer in tantum iratus est, vt odio aduersus ordinem concepto, religioni detraheret, neq; æquo oculo monachum siue Conuersum respicere posset. Nocte quadam in somnis ante imaginem Dei genitricis sibi stare videbatur, quem cùm illa seuerius intueretur, & puer tremeret, faciem ab eo auertit, sic dicens:

dicens: Male puer, optimis amicis meis, quos habeo in toto mũdo, maledicis & detrahis. Quod verbũ ille bene intelligens, & ex terrore euigilans, amorẽ extinctum, gratia beatæ Virginis in eius corde reaccendit. Quòd autem Virgo pijssima spernẽtes se quandoque puniat & humiliet, exemplis duobus tibi ostendam. Alia me memini tibi dixisse superiùs de inuasoribus possessionum loci sanctæ Mariæ, quos humiliauit, & adhuc humiliare non desinit.

CAPVT XLIII.

Spernentes se punit beata Virgo.

ANNO præterito duo milites germani, ministeriales Palatini Comitis Rheni, ex quibus vnus Sybodo alter Baldemarus vocabatur, multis secum assumptis, armata manu venerunt in villam Cussule, forum rerum venalium, in odium Walrami Comitis de Lutzellenburg spoliantes, & multa pecora aliaque diuersi generis spolia secum deducentes. Erat autem in eadem die triplex solennitas, dies videlicet Dominicus, Natiuitas S. Dei genitricis, & dedicatio Ecclesiæ eiusdem villæ. Nocte præcedenti, cuidã militi ex comitibus Sybodonis talis visio ostensa est: B. Virginem Christi pedibus vidit prouolutã, & voce clara dicentem: Conqueror tibi domine fili de Sybodone, & complicibus eius, qui dedicationem Ecclesiæ meæ turbauerunt, homineſque ad illam confluentes spoliauerunt, nullum tuæ diei, neque meæ natiuitati honorem deferentes. Quod enim eadem die futurum sciebat, iam pro facto reputabat. Miles de visione tremefactus, cùm Sybodoni eam recitasset, & ille parui pendens recitata, ipsum somniasse diceret, renitentem vt se sequeretur coëgit. Dominus verò virtutum, qui de Chaldæa adduxit Nabuchodonozor, per quem Iudæorum superbiam humiliauit, Walramum juuenem, per quem iniuriam vindicaret, aduocauit: nam die eodem circa nonam, inopinatè cùm armatis militibus Cussule intrauit; in dimidio enim anno illuc non venerat. Hi, qui bona sua perdiderant, querimoniam de Sybodone facientes, cùm Walramus, quò isset, vel vbi esset interrogaret, 4. Re. 24.

responderunt: Domine, ad quatuor miliaria in tali loco securè quiescit. Tunc ille furorē suum dissimulans, ait: Hodie festum sanctæ Mariæ est, bellare nobis non licet; iussit tamen dextrarijs dari pabulum, vt modicum quiescentes, fortiores ad conflictum redderetur. Ante solis occasum cum omnibus suis, equis ascensis, insecuti sunt hostes, & nocte super securos irruens, alios cepit, alios occidit, vixq; aliquis euasit, præter militem, qui prædictam viderat visionem. His ita gestis, dicebat mulier quædam Walramo: Domine, ecce capita prædonum istorum quiescunt in tali loco; recesserant enim modicum à villa in cortem quandam illic dormientes. Mox illuc omnes diuertentes, cùm sepes & portam cortis inciderent, signumque militare Walrami clamarent, & hoc intimaretur Sybodoni, ille territus, cùm fugere vellet, surgere non potuit, neque pedem mouere de loco: cui cùm Baldemarus diceret: Surge frater, fugiamus, respondit ille: Tu fugias frater, ego enim fugere non valeo, quia super genua mea quasi massam plumbi sentio; ad quod ille: Nec ego fugiam tecum volens manere, sicque ambo capti sunt & occisi, soluentes pœnam sacrilegij in Dei genitricem cōmissi. APOLLONIVS: Satis manifesta fuit vindicta hæc, concordans visioni & pœnæ factę in Wilhelmum de Helpenstein, sicut dictum est superiùs in cap. septimo. CÆSARIVS: Non solùm matris iniuriam Christus vindicat in operibus malis, sed etiam in verbis contumeliosis.

CAPVT XLIIII.

Blasphemans B. Virginem punitur.

LEgitur in libro miraculorū Clareuallis de duobus lusoribus terribile quid; cùm vni malè succederet, fortunæ alterius inuidens, vt furori suo satisfaceret, in Deum euomere cœpit verba contumeliosa: quem socius eodem maligno spiritu afflatus compescens, ait: Sile, tu enim nescis maledicere, statimque Deum nimium blasphemans, cùm in matris eius iniuriam erumperet; vox desuper audita est: Meā iniuriam quocunque modo sustinui, matris autē meæ contumelias nequaquam potero tolerare; moxque

super ipsam tabulã vulnere visibili percussus spumans expirauit. Et quid dicam de verbis cõtumeliosis, cùm etiam stultiloquia sine felle malitiæ, contra sanctæ Dei genitricis imaginem prolata, nouerim in præsentia acriter satis punita.

CAPVT XLV.

Stultiloquiũ contra eãdẽ plectitur

IN capella castri Veldensis, quædam vetus imago est beatæ Virginis, in sinu tenens filium, non quidem per opus bene formata, sed multa virtute dotata: Matrona quædam eiusdem castri, quod situm est in diœcesi Treuerensi, die quadam in capella stans, ipsamque iconam respiciens, & scripturæ indignans, ait: Vt quid hîc stat vetus hæc rumbula? Beata verò Maria, mater misericordiæ, feminam stultiloquam, non vt arbitror apud filium accusans, sed pœnam pro culpa futuram, alteri cuidam matronæ dicens, ait: Quia domina illa, nomine eam designãs, vocauit me veterem rumbulam, semper misera erit quoad viuet. Post paucos dies, ab omnibus suis bonis mobilibus & immobilibus a filio proprio ejecta, miserabiliter satis vsque hodie mendicat, pœnam luens stultiloquij. Ecce sic beata Virgo diligentes se diligit & honorat; cõtemnentes se punit & humiliat. APOLLONIVS: Si sacras imagines contemnentes tantam incurrunt pœnam, puto quòd venerantes illas, magnam mereantur gratiam. CAESARIVS: Hæc in sequentibus pleniùs cognosces.

CAPVT XLVI.

Veneratio sacrarũ imaginũ vitalis & Deo grata est.

IN prædicto castro, matrona quædam habitat honesta ac deuota, nomine Iutta. Hæc est illa, cui beata Virgo verba probrosa in suam iconam prolata, conquesta est: & meritò, summo enim honore eandem imaginem veneratur, salutationes, orationes, multasque venias coram illa faciens. Tempore quodam, cùm filiam paruulam in villam proximam nutriendam tradidisset, & infantula iam triennis in area luderet, lupus ludentem, quibusdam aspicientibus, illam per gulam rapuit, raptamque in dorsum suum mittens, siluas vicinas petiuit: quem aliqui cum

clamore insecuti, sine ereptione puellulæ, tristes sunt reuersi: ex quibus vnus in castrum cucurrit, & matri, in mensa sedenti, raptum filiæ nuncians, ait: Domina, lupus comedit filiam vestram. Cui illa, turbata nimis, respondit: Certè lupus non comedit filiam meam: mox tamen mensa amota surrexit, & in multa cordis amaritudine capellam intrans, imaginem Saluatoris de sinu matris euulsit, stāsque contra illam cum multis lacrymis in hæc verba prorupit; Domina, nūquam rehabebitis puerū vestrum, nisi mihi incolumem restituatis puerum meum. Mira humilitas Reginæ cœli, quasi timeret carere filio suo, si mulier non rehaberet filiam, lupo protinus imperauit, & illę puellam dimisit. Insecuti sunt plures de villa lupi vestigia, cùm puellæ reliquias ad tumulandum quærerent, iuxta quoddā frutetū illam deābulantē repererūt; cui cùm dicerēt: Vnde venis bona filia? respondit illa: Mūmart momordit me, vestigia enim dentium lupi in gutture eius, cuti superficie tenus incisa, apparuerunt, in testimonium tanti miraculi ad hoc reseruata. Tunc filiam ad matrem ducētes, mox vt illam vidit sanam, effecta lætissima, cum gratiarum actione ad imaginem sacram cucurrit, & puerum suum ei restituens, ait: Quia restituisti mihi filiam meam, en tibi restituo filium tuum. Hæc mihi relata sunt à sæpe dicto Hermanno Abbate loci sanctæ Mariæ, qui puellam vidit, & à matris ore, quæ dicta sunt, audiuit. Cùm adhuc Prior esset in Hemmenrode, & firmum haberet propositum resignare prioratus officium, prædicta matrona ab Abbate eius, domino Eustachio, quem hospitio receperat, vt sibi eum trāsmitteret petiuit, & obtinuit: quē ante imaginem Dei genitricis ducēs, ne officium suū resignaret, admonuit: Deo, inquit, non placet, si resignaretis: cui cùm ille diceret: Vnde hoc nostis? respōdit illa: Nemo mihi hoc reuelauit, nisi domina ista, digito imaginem ostendens. Multa siquidem eidem deuotæ feminæ per sacram illam imaginem reuelātur, plurima per illam beneficia cōsequitur. Apollonivs: Nesciui hactenus tantas esse consolationes in

ima-

imaginibus sanctorum. CÆSARIVS: Multas sancti in suis, & per suas imagines virtutes operantur, maximè in illis locis vbi venerantur: nunquid non recordaris iuuenis apostatæ iuxta Floreffiam, qui per imaginem beatæ Virginis consecutus est indulgentiam? Similiter & sanctimonialis, quæ ab eius imagine alapa suscepta, periculosam euasit tentationem. APOLLONIVS: Vtriusque bene memini, primi videlicet miraculi in distinct. secunda, cap. 12. & secundi in distin. præsenti cap. 33. & stupor inuadit me, cùm in lignis audio vocem ad loquendum, manus ad feriendum, corporis incuruationem, erectionem, sessionem, & reliquos motus vitales. Magis hæc admiror, quàm ioquelam asinæ contra Balaam, illa enim animam habebat motabilem; in lignis, lapidibus, siue metallis, nullus spiritus est. CÆSARIVS: Diuinus spiritus in creatura est per essentiam, & per potentiam, cui nihil impossibile est, & nihil miraculosum, qui ad honorem sanctorum suorum hæc & huiusmodi similia quotidie operatur. De imagine verò beatæ Virginis referam tibi quandam visionem mirificam, quæ ante hoc triennium facta est.

CAPVT XLVII.

IN introitu Frisiæ, iuxta ciuitatem Gruningen, cœnobium quoddam sanctimonialium ordinis nostri de nouo constructum est, vocabulo Iesse: quæ dicturus sum, à Priore loci eiusdem audiui, & circa idem tempus imaginem ipsam vidi, & missam coram ipsa celebraui: est enim opere angelico decenter exculpta, effigiem repræsentans beatæ virginis filium in gremio tenentis. Die quadam, cùm custos candelam quæ ante illam ardebat, dicta missa extinxisset, & duo carpentarij oratorium, propter opus suum intrantes, illam reaccensam reperissent, dixerunt Priori: Domine, nisi moneatis Custodem, vt cauta sit circa extinctionem huius candelæ, oratorium perdetis; omnia enim lignea sunt, altare scilicet, candelabrum, parietes. Vocata est illa & culpata, negauit, & extinxit. Carpentarij denuo ingressi, cùm prædictam candelam rursum

ardere

ardere viderẽt, & mox hoc Priori prodidissent, iratus durè satis inuectus est in illam: qui certus effectus ex verbis eius de extinctione, iussit ne deinceps extingueret illam, scire volens quid portenderet. Tota illa die & sequenti nocte coram imagine prædicta ardebat candela, & in manè, vix ad longitudinem dimidij articuli manus, fuerat consumpta. In festiuitate beati Andreæ Apostoli, cùm vnus ex præfatis carpentarijs, vir simplex ac deuotus, modò in eodem cęnobio conuersus, ad missas staret, & sacerdos euangelium inciperet, imago Saluatoris, ipso intuente, de sinu matris in quo sedebat, se erigens, coronam de capite eius tulit, eamque suo capiti imposuit; dicto verò Euãgelio, cùm ventum fuisset ad illum locum symboli; Et homo factus est, coronam materno capiti restituit, & resedit. Hæc cùm simplex ille homo vidisset, & de nouitate visionis expauisset, ait intra se: Melius est vt taceas; si dixeris, non creditur tibi. Cumque in festo sancti Nicolai eãdem visionem, eodem modo, quo priùs vidisset, diuinam timens offensam incurrere, si taceret, Priori visa per ordinem recitauit: & quia locum repositionis coronæ exprimere non poterat, vtpote laicus, interrogatus de hoc, respondit: Quando nominata fuit Maria. Mox Priori occurrit, quod in festo confessoris, Ecclesia Credo in vnum Deum, dicere nõ consueuerit: vocansque socium suum, ait: Dixistis vos missam in conuentu in die sancti Nicolai? ipse tunc domi non erat: respondente illo: etiam; subjunxit, dixistis, Credo in vnum? Dixi, inquit: & Prior; non rectè fecistis, non enim Apostolus fuit. Ad quod verbum ille respondit: Certè ego sanctum Nicolaum æqualem habeo multis Apostolis, sicque Prior de visione certificatus est. APOLLONIVS: Mysterium huius visionis nosse desidero. CÆSARIVS: Diadema regium videtur hoc loco signare carnem Virginis gloriosam, quam de semine traxit regio, Christus verò coronam maternam capiti proprio imposuit, cùm per sacramentũ incarnationis carnem de Virgine sumptam, suæ diuinitati vniuit. Vnde ad considerationem tanti mysterij

Spiritus

Spiritus sanctus nos inuitans, dicit in Cantitis Canticorum: Egredimini filiæ Sion, & videte regem Salomonem, id est, Christum verum pacificum, in diademate, hoc est carne humana, quo coronauit eum mater sua, Virgo Maria in die desponsationis eius, quãdo Angelo nunciante, in eius vtero cœlestes celebratæ sunt nuptiæ inter naturam diuinam & humanam. Per hoc autem, quòd ad illa verba: Et homo factus est, coronam materno capiti reposuit, dicere videbatur; Mater, sicut per te particeps factus sum humanæ substantiæ, sic tu per me particeps facta es naturę diuinę; Christi enim, qui Deus est & homo, corpus sumus & membra. Hæc de perfectorum consolatione dicta sint per sacram eius imaginem. Audi nunc aliud genus cõsolationis de hoc ꝙ in exordio huius distinctionis dictum est, apud ipsam esse electuaria confortatiua. *Cant. 3.*

CAPVT XLVIII.

B. Virgo cõfortat cultores suos.

FVit in ordine nostro quidam physicus, magis habitu quam actu monachus, occasione medicinæ per prouincias discurrens, & vix vnquam, nisi in præcipuis festiuitatibus, ad monasterium reuertens. In quadam sanctæ Dei genitricis solennitate, cùm nocte staret cum alijs ad psallendum, ipsa Virgo beatissima, multa claritate circumfusa, chorum, ipso vidente, intrauit, psallentes circuiuit, & de pixide, quam in manu portabat, electuarium per cochlear hauriẽs, singulis in os mittebat; ad ipsum verò veniens, cùm pertransiret & diceret, tu de meo electuario non indiges, quia medicus es, & plurimas tibi impendis consolationes, ille tristis transeuntem oculis sequebatur, culpam recognoscens. Ab illo tempore, non nisi per obedientiam coactus de monasterio egredi cõsensit, & omnes corporales consolationes sibi temperauit. In proxima sua solennitate, Domina nostra prædicto modo famulos suos visitans, postquam ad medicum venit, gradum fixit, & ait: Quia te emendasti, tuis medicamentis mea præferens, ecce de meo electuario, sicut cæteris, tibi impertior: de quo vt gustauit, mox tantum dulcedinis ac deuotionis concepit, vt deinceps

ceps stabilis in congregatione maneret, & omnia carnis commoda tanquam stercora reputaret. Electuariũ istud gratia deuotionis intelligitur, cuius virtute psallentes confortantur, cuius dulcedine labor vigiliarum vertitur in delicias: huius species aromaticæ sunt, memoria compunctiua dominicæ conceptionis, natiuitatis, & reliquorum sacramentorum Christi, quę omnia melliflua spe futurę retributionis condiuntur, & meritis beatæ Virginis psallentibus infun-
Cãt. 1. 4 duntur. APOLLONIVS: Placet quod dicis. CAESARIVS: Quòd apud beatam genitricem Dei vnguenta sint sanatiua, testatur sponsus in Canticis, dicens: Meliora sunt vbera tua vino; odor vnguẽtorum tuorum super
Eccli. 24 omnia aromata. Et in alio loco in persona illius; Sicut cinnamomum & balsamum aromatizans, odorem dedi, &c. Quantæ virtutis & gratiæ eadẽ sint vnguenta, sequens declarabit exemplum.

CAPVT XLIX.

CONtigit ante annos paucos in quodam cœnobio sanctimonialium ordinis nostri, satis mihi noto, res valde delectabilis: est ibi quædam soror, & ipsa mihi nota, vitæ probabilis, multumque feruens in obsequio beatæ virginis; hæc cùm in genuflexione, nimio impellente feruore, tempore quodam genu vel tibiam vulnerasset, atque meridie in infirmatorio dormiret, visa est in somnis ei astare beata Virgo Maria, pixidem vnguenti portans in manu sua, immissisq; digitis, de eodem vnguento perunxit vulneratam tibiam virginis: statim tanta fragrantia adfuit, vt sorores in proximo dormientes, odore illius excitatæ surgerent, & ad lectum eius venientes, eo ꝙ maior ibi sentiretur virtus odoris, dormientem excitarent. Cui cùm signassent quis, vel vnde esset odor tantus, illa causæ non ignara, immo per eadẽ signa iã de veritate visionis certior effecta, nihil illis dicere vel signare voluit, tantùm innuens, vt irent dormitum. Quæ cùm surſum obdormiuisset, iterum affuit mater Domini, secum illam per visionem ducens in pomarium, cui manum sub mento ponens, dixit:

Modò

Modò dimitte te super genua tua: quod cùm feciſſet, Domina noſtra ſubjunxit: De cætero ſic modeſtè & diſciplinatè debes petere veniam, inſtruens illam, & adjecit: Singulis diebus ſequentiam, Aue Dei genitrix, mihi ad honorem dicere debes, & ad ſingulos verſus veniam petere; multum enim in ea delector: Sãctimonialis verò euigilãs, vt experiretur ſi eſſet aliquis in viſione effectus, tibiam conſpexit, quàm non ſine multa admiratione ſanatã inuenit. APOLLONIVS: Quantum ex hac viſione conjicio, minùs placet beatæ Virgini in orationibus feruor indiſcretus, & in genu flexionibus motus indiſciplinatus. CÆSARIVS: Nõ contradico, vt enim de perſona beatæ Dei genitricis taceam, nomen eius non tam ſententijs, quàm viuis exemplis dulce ſuper mel oſtendam.

CAPVT L.

B. Mariæ nomen dulciſſimum eſſe.

IVxta eccleſiam ſancti Seuerini in Colonia, incluſus quidam habitabat Marſilius nomine, in Tuſcia ad ſanctum Sebaſtianum quandoque Epiſcopus, & tempore ſchiſmatis, quod fuit inter Alexandrum & Paſchalem, ab ipſo Alexandro depoſitus: hũc cùm matronæ ciuitatis frequentarent, & vna ei cõfeſſa fuiſſet, quòd dominæ noſtræ nomen dicere non poſſet ſine quadam mira dulcedine, de cauſa tantæ gratiæ requiſita reſpondit: Singulis diebus in honore eius quinquaginta Aue Maria, cùm totidem veniis dicere conſueui, per quæ tantam dulcedinem merui, vt omnis oris mei ſaliua orationis tempore in mel videatur conuerſa. Quod cùm audiſſet iam dictus incluſus, exemplo deuotæ feminæ, vix per ſex hebdomadas Angelicam ſalutationem præfato modo & numero compleuerat, & ecce tantam dulcedinem ſentire cœpit in illius dulciſſimæ ſalutationis prolatione in ore & gutture, vt mellis dulcedinem longè tranſcenderet ipſa dulcedo. Eandem dulcedinem meruit de ordine noſtro quidam monachus, exẽplo illius prouocatus. Hæc mihi relata ſunt ab eodem incluſo. Ecce his tribus exẽplis ſatis oſtẽſum eſt, nomen eius eſſe ſuper mel dulce, & ꝙ hæreditas eius

ſit

sit super mel & fauum. APOLLONIVS: Vt quid appositum est, Hæreditas eius super mel & fauum? CÆSARIVS: Repetitio, cõfirmatio est; quod hæreditamus, hoc frequetamus: in fauo cera est & mel; & cera, quia tenax est, pertinet ad memoriam; mel exprimit dulcedinem: non nisi per iugem memoriam nominis genitricis Dei, præmissa dulcedo poterit adipisci: cera enim illuminat, mel cibat & inebriat. Nomen Mariæ in compositione odoris factum opus pigmentarij. In omni ore quasi mel indulcabitur, & vt musica in conuiuio vini. Vtrumque enim, illuminationem scilicet & refectionem, sancti eius nominis inuocatio operatur, sicut in supradictis ostensum est exemplis. APOLLONIVS: Ex quo tanta bona per nomen beatæ Virginis conferuntur peccatoribus & iustis, de cætero memoriæ meæ tenaciùs inhærebit. CÆSARIVS: Hoc si feceris, in fine tuo cõsolationẽ eius experieris. Quòd verò morientibus assistat, eisq; suam mellifluam præsentiam ostendat, prestò sunt exempla.

Eccli. 24

Eccli. 49

CAPVT LII.

B. Virgo morientibus assistit.

* *kal.* Pumerane.

IN domo quadam Hispaniæ ordinis nostri, quæ * Pumanne vocatur, duo adolescentes sunt cõuersi, & tam laudabiliter in ea conuersati, vt vita illorum esset alijs in exemplum: ex quibus vnus in obsequio beatæ Virginis ita feruens extitit ac deuotus, ità in horis eius decantandis morosus & intentus, vt non solùm in singulis versibus, sed etiam in singulis verbis memoriam ipsius haberet, sicque horam horæ cum maximis laboribus penè cõtinuaret. Qui cùm annos decem & septem feciſſet in ordine, grauiter infirmatus est, & ministrauit ei socius suus ex licentia Prioris: sciens eum virum sanctum, & in seruitio Dei genitricis deuotissimum, vt aliquid sibi diceret ad ædificationem intuitu mutuæ charitatis flagitauit; cui cùm ille nihil negare posset, nec vellet, respõdit: Heri Domina nostra visitauit me, & quia die septimo ad Dominum sum migraturus, prædixit & adjecit. Quia præ cunctis mortalibus mihi intentiùs seruiuisti, & ego tibi faciam quod nondum alicui feci; collumque meum

meũ brachijs ſuis ſtringẽs, dedit mihi oſculum. APOLLONIVS: Hæc legentibus, oriri poteſt ſcrupulus, quia ſuperiùs dictum eſt capitulo triceſimo tertio, ꝙ tentato oſculum dederit. CÆSARIVS: Viſio iſta, illã tempore præceſſit. Cùm autẽ agonizaret die & hora prædicta vir ſanctus, Prior dormiens, cellã in qua iacebat, turbam cãdidatorũ introire vidit, qui ſe propter animam illius deducendã aduenisſe dicebant. Statimq; ad percuſſionem tabulæ excitatus, ſurrexit & accurrit, & quia cœleſtis eſſet exercitus, à quibus deuotus genitricis Dei famulus foret deducẽdus, minimè dubitauit. Hæc dominus Arnoldus Abbas Ciſtercienſis Treueri poſitus, multis recitauit, dicens veraciter in domo, in qua priùs Abbas fuerat, geſtum.

CAPVT LII.

IN Clauſtro, quod vulgari nomine Hemmenrode dicitur, Conuerſus quidam fuit vocabulo Hermãnus, nemorali aratro cuiuſdam grãgiæ deputatus: erat autem ſinceriſſimæ vitæ, & multas à Domino conſolationes ſecretò percipiebat, ex quibus perpaucæ ad noſtram peruenerunt notitiam. Is in officio ſuo habebat inter alios boues, iuuencum ferocem ac ſuperbum, quem ad opus vix ac nullatenus ſine magno labore adducebat: hunc ergo cùm vice quadam iugo vellet colligare, & modis omnibus recalcitrantem nequiret compeſcere, cõmotus animo in ſiluã diuertit, & fuſtẽ ad rebellẽ taurum feriendũ incidit: cui minaciter cum vecte venienti, neſcio quo ſpiritu ductus, taurus occurrit, pedibuſque eius proſtratus, licèt non verbis, geſtu tamen humiliati corporis veniam flagitauit. Quo viſo vir Dei placatus ait: Miſericordiam quæris, miſericordiam tibi non denegabo, ſurge, & caue ne me de cætero inquietes. Ab illa autem die taurus idem omnem depoſuit feritatẽ, adeò vt in gratia manſuetudinis nullo coniugalium ſuorũ inueniretur inferior. Idem frater alio tempore, cùm diuinis laboribus fatigatus, poſt completorium pauſaturus in ſuo ſtrato ſe collocaſſet, ſubitò recordat⁹ eſt quòd ipſo die vnam horam, quam decantare ſolebat

in honore beatæ Virginis, præ instantia occupationis distulerat, & dilatam obliuione intercedente neglexerat, exilijt ergo de strato suo, vt quod neglexerat, vel tunc suppleret: sed eius miserante labore, Domina mundi repentè assistit ei, imperãs vt quiesceret, & ipsa pro eo horam neglectam supplere deberet. Quando autem Dominus Deus iustam laboribus eius remunerationem reddere decreuit, immisit ei infirmitatem corporis, sed animi gaudium, & consolationem spiritus non subtraxit. Igitur cùm per aliquot dies ægrotasset, venit Abbas Gisilbertus, tã eum, quã cæteros infirmos visitare; cui cùm diceret: Non erubescis frater Hermanne, quòd frater Godefridus erit Prior tuus in regno cœlorũm? demonstrato quodam Conuerso ibidem infirmo, qui triennium vix perfecerat in ordine, respondit: Non domine, sed quicquid boni ei Deus facere voluerit, bene cupio ei. Dixit ei Abbas: O tu semper rides: facies enim eius naturaliter quasi ad ridendum disposita erat; habe licẽtiam eundi ad chorum, & ad opus tuum. Respondit: Ego ibo quò Deus voluerit, & quò, inquit, ibis? Respondit, ad regnum cœlorum. Quando ergo, ait, morieris? At ille ait, post biduum: nam & tertia post hanc diem incipiente missa hîc ero, & incipiente Euangelio hîc adhuc ero, sed antequam finiatur, in regno cœlorũ ero, & videtur mihi hoc triduum prolixius esse, & amplius me grauat, quàm totum tempus vitæ meæ, quod feci super terram. Vnde, inquit, ista nosti? Respondit ille: Beata Virgo Domina nostra hîc fuit, & consolata est me: sed & ego raptus sum in cœlum, vbi videre merui beatitudinem, quam Deo largiente habiturus sum. Ab illo ergo die, frequentissimè eum Abbas visitauit. Iam aduenerat dies tertia, & instante hora missæ, accessit ad eum felicis memoriæ frater Theodericus de Cellario, minister eius, & dixit: Frater Hermanne, potero ne ego ire ad missam? erant enim dies Quadragesimæ, qui ait: Non, sinite alios ire, vos autem manete mecum, & præparate aquam calidam, vnde lauari debeã, & post paululum sternite mattam,

& ad-

& aduocate duos fratres; qui vos adiuuent, tempus est migrandi. Pulsata igitur tabula, circa principium Euangelij, conuentus occurrit, & ipse Abbas inter primos, sicque sancta illa anima, sicut prædixerat, ante finem Euangelij soluta est. APOLLONIVS: Non miror si iustus desiderauit mortem, quem auctrix vitæ consolata est ante mortem. CAESARIVS: Non solùm præsentia eius infirmis dat fiduciam moriendi, sed etiam morientibus risum excitat, qui est signum magnæ lætitiæ.

CAPVT LIII.

COnuersus quidam, adolescens ætate, Friso natione, in Lucka, cuius suprà memini, grauiter infirmabatur: deductus ad extrema, in ipsa agonia, sicut mihi retulit monachus, qui vidit, & præsens fuit, ridere cœpit; cui cùm diceret vnus ex circumsidentibus: Paule, hoc ei nomen erat, cur modò rides? respondit: Cur non rideam? ecce Domina nostra præsens est, & iam animam meam suscipiet. Videtur mihi in isto versiculus poëtæ impletus: Incipe parue puer risu cognoscere matrem. Puer erat virtute idem Conuersus, quia simplex & purus; paruus, quia humilis & mansuetus. Haud dubiũ, quin beata Virgo morienti maternos exhibuerit gestus; quia non risum, sed timorem, vultus excitat seuerus. *Virg. Eccl. 4.*

CAPVT LIIII.

SImile contigit Coloniæ in Ecclesia sancti Mauritij: cùm quædam sanctimonialis bonæ vitæ, in extremis ibidẽ laboraret, & sorores morientem circumstarent, illa serenata facie subridendo, cunctis audientibus in hæc verba prorupit: Bene veniat dulcissima domina mea, bene veniat: sicq; repressis labijs expirauit. Multum enim illã diligebat, vnde & in hora illa terribili dilectam videre meruit, visam salutare, atque per eam, & cum ea, cęlestem thalamum intrare. APOLLONIVS: Spero quòd dæmones, qui etiam viris sanctissimis in exitu nimis sunt importuni, in pręsentia tantæ majestatis subsistere nõ possunt. CÆSARIVS: Hoc tibi ostendere volo per exemplum.

CAPVT LV.

CIRCA hoc triennium, monachus quidam Wernerus nomine in Eberbacho defunctus est, ætate quidem adolescens & imberbis, sed mente canus: hic cùm ante horam exitus sui, sicut ab eius Abbate didici, dæmones circa se videret, illorum importunitate valde turbatus clamare cœpit: Sancta Maria libera me ab istis viliſſimis, crebriùs hoc repetens. Audientes huiusmodi clamorem hi, qui circa eum erant, satis mirabantur, scientes eum esse taciturnum, & vix ad interrogata respondere. Postmodũ respirans & inclinans ait: Bene veniat chariſſima Domina mea, bene veniat: moxq; manũ cõtra dæmones leuãs, & eis insultans, subjunxit: Modò iacete vos ibi, modò iacete vos ibi; sicq; post modicũ, placido vultu expirauit, angelis gaudiũ faciẽs in cœlo, sed non modicum dolorem fratribus in monasterio; fuerat enim adolescens bonus & disciplinatus, virgo corpore & mente. Nec dubitandum est, quin in aduentu reginæ cœli, omnis illa turba spirituũ malignorum impulsa sit & dejecta, sicut in ortu solis dispergitur nebula matutina. APOLLONIVS: Si Domina nostra clementiſſima, in morte peccatoris, sicut supradictum est capite ix. sola sua misericordia dæmonum cachinnos compescuit, non miror, si in obitu huius justi terrores illorum indebitos repressit. CAESARIVS: Bene sentis; dignum erat, vt mater totius castitatis, etiam ante mortem, in suo famulo tam iocunda visitatione remuneraret virtutem virginitatis. Nec hoc miror de perfecto monacho, cùm ob eandem virtutem, nouerim suam præsentiam, cuidã sæculari clerico morienti Dei genitricem exhibuisse.

CAPVT LVI.

QVidam Canonicus maioris ecclesiæ in Colonia, cùm in extremis ageret, beatam Mariam præsentem vidit, & agnouit: quam visionem cùm circunstantibus recitasset, alapã sensibilem inuisibiliter recepit. APOLLONIVS: Quę fuit ibi culpa? CAESARIVS: Puto quia inanis gloria, quæ mox per eãdem alapam

alapam est sanata. Vocabatur Albertus, & licèt corpore fuerit castus, satis tamen extitit secularis & delicatus, atque in vestibus curiosus. Ne tamen causari possis, quod vniuersorum Domina tantùm clausstralibus virginibus, vel continentibus decedentibus, suam præsentiam visibiliter impẽdat, eosque ad vitam ęternam perducat, personam laicam & vxoratã tibi proponam.

CAPVT LVII.

CIVIS quidam de Tulpeto, vir honestus, Cuno nomine, in hac extrema expeditione signatus, cum alijs peregrinis ad mare vsque peruenit: ibi grauiter infirmatus, cùm moriturus esset, cœpit mirabiliter iocundari: requirentibus socijs de causa lætitiæ, respondit: Quare non gaudeam? ecce Domina nostra sancta Maria hîc præsens est, & hæc mihi dixit: Cuno quia reliquisti vxorem, filios, & omnia tua, propter honorem filij mei periculis te exponens, ego bene & plenè retribuam tibi: qui statim exclamauit: En video cœlum apertum, & in eo sedem mihi præparatam, ad quam celeriùs sum ascensurus; moxque sacro oleo postulans se inungi, & viatico Dominici corporis muniri, hominem peregre deposuit, &, sicut verus peregrinus, in cœlesti patria laboris sui præmium suscepit. APOLLONIVS: Non miror, si homo iste justus, vel potiùs per crucis signationem justificatus, tam mirifica vidit & promeruit, sed, si nosti, dic vnde mirer. CAESARIVS: Duo tibi dicam exempla diuinæ pietatis, eiusque genitricis, quæ te non solùm in admirationem, imò etiam in stuporem meritò conuertant.

CAPVT LVIII.

MIles quidam nobilis, sed criminosus, tempore quodam ab inimicis suis captus est, & quia mortales erant inter eos inimicitiæ, visum est eis expedire, vt in instãti occideretur: cernẽs vir nobilis sibi mortẽ imminere, & nullum adesse remedium vitæ, supplici voce dixit ad illos: Rogo vos intuitu Dei, vt ad modicum mortẽ meã differre digne-

mini, quatenus alicui sacerdotum peccata mea possim confiteri. Responderunt illi: Non esset nobis hæc dilatio tuta; & contingere posset, vt cognati & amici tui venientes, eriperent te de manibus nostris, & esset error nouissimus peior priore. Cui cùm præcepissent, vt se prosterneret ad decollationem, dixit hoc verbũ: Deus tu scis voluntatem meam, & subjunxit: Animam meam commendo Virginis filio: sicque decollatus est. Erat tunc temporis obsessus quidam in vicinio, cui cùm dicerent quidam, audita morte tanti tyranni: Modò magnum habetis gaudium, propter animam militis illius facinorosi: lugubri voce respondit: Nequaquam, vnum enim verbum moriens protulit, propter q̃ saluatus est. Haud dubiũ quin ope beatæ Virginis, cuius filio animam occidendus cõmisit, pœnis gehennæ sit subtractus, & cum latrone confitente paradisi gaudijs addictus. Aliud tibi referam, vnde ampliùs mireris, quod mihi Abbas ordinis nostri retulit, circa hoc quinquenniũ dicẽs illud contigisse.

Luc. 23.

CAPVT LIX.

IN vicinia ciuitatis Tridentinæ, sicut mihi retulit quidam Abbas, latro nominatus versabatur, à quo multi deprędabantur, & qui se defendere voluerũt nec potuerunt, occidebantur: hic cùm die quadam monachum quẽdam ordinis nostri obuium haberet, sperans quòd pecuniam portaret, ait: Nisi voluntariè sequaris me, occîdam te, quem cũ monachus sequeretur, & quæreret in via, quis esset, vel quid operis haberet? respondit ille: Ego sum latro ille famosus, nomen suum exprimẽs, cui cùm monachus diceret: Iam incipitis canescere, & non timetis animæ vestræ? respondit ille: Non plus quam pecus, & tacuit monachus: veniens in speluncam illius, ait intra se: Si posses hominem hunc conuertere, magnum Deo præstares obsequium, dixitq; ad latronem: Si licet mihi aliquid vos interrogare? respõdente illo, licet; monachus subjunxit: Qualis extitit vita vestra à principio? Respondit ille: Pessima; quando puer eram, cum omnibus meis coëtaneis contendebam; factus adolescẽs, furtis

operam

operam dedi; deinde in virum proficiens, latrocinia exercui, in quibus adeò profeci, vt hodie caput & magister sim omnium latronũ huius prouinciæ. Ad quod monachus: Nunquid non timetis pœnas æternas, huiusmodi operibus præparatas? Dicẽte illo: De anima nulla mihi quæstio est, eo quòd perdita sit. Monachus respondit: Quid si possem vobis ostendere viam salutis, velletis mihi acquiescere, nec ne? Ait latro: Etiam vobis consentirem. Et ille: Ieiunate vnum diem in hebdomada in honore sanctæ Mariæ genitricis Dei, & nullum in illa lædatis, & sciatis pro certo, quia gratiam apud filium vobis obtinebit. Respondit latro: Hæc revera faciam, & iam voueo, nihil ea die cõedam, nullum deprædabor, nullum lædam, elegitque diem sabbati, nihil in illo mali operans, imò plurimos à sociorum manibus deprædandos, siue occidendos, ob honorem beatæ Virginis eripiens. Eodem tempore Tridentum ab hostibus per circuitum infestabatur, & exeuntes satellites ciuitatis, cùm hostes die sabbati insequerẽtur, iam dictum latronem, inermem propter sabbatum, cum cæteris cœperunt: & cùm esset fortissimus, non se defendebat, cùm caperetur, non se excusabat, nec loqui voluit interrogatus cũ duceretur. Veniẽs in ciuitatẽ, mox vt cognitus est, patibulo adjudicatus est. Nutu tamen, vt creditur, B. Virginis, super pulchritudinem corporis eius iudicos moti, in hoc cõuenerunt, vt prouincia abjurata, viueret: ꝙ cùm ille abnueret, & diceret: Non faciã, melius est enim vt hîc peccata luã, quã in futuro, respõderũt: Sine tunc vt decolleris: Nõ curo, inquit, qualis sit pœna, dũmodo occîdar. Et illi: Vis vt vocetur tibi sacerdos? respondit: Nõ est necesse, omnes enim Christiani estis, omnibus vobis peccata mea confiteor, quod cũ feciſſet cum multa contritione, nihil se boni vnquam feciſſe testabatur, præter illud ieiunium, quod à monacho didicerat, sicq; extra ciuitatem decollatus est, & in eodẽ loco sepultus. Nocte eadem, vigiles portarũ circa eius tumulum luminaria viderũt: quinque enim matronæ, corpus eius effodientes, & caput corpori

Non contemnitur confessio sacramẽtalis, sed maior cõfusio desideratur ab eo, qui

inter latrones vitã pene omnem trãsegerat, ideoque parũ instructꝰ in rebus religionis fuit.

adaptantes, posuerunt in feretro, miræ texturæ pur-
pura superjecta; ex quibus quatuor singulas candelas
ardentes in manibus habentes, per quatuor partes
feretrum tollentes, quinta, quæ clarissima omnium
erat, cum candela sequente ad portam vsque venerũt,
ibi corpus deponentes. Custodes ista videntes, timue-
runt, putantes esse fantasma: quibus illa dicebat: Di-
cite Episcopo vestro, vt capellanum meum à vobis de-
collatum, in tali loco ecclesiæ honorificè sepeliat; mi-
nas addens si negligeret, & nominauit se. Manè cùm
Episcopo hæc nunciata essent, cum clero & populo
exiens, purpuram deposuit, caput præcisum, corpori
vnitum videns, expauit, texturamque purpuræ huma-
num artificium excedentem admiratus, relatis credi-
dit, hominemque cum timore & honore maximo, nõ
vt latronem, sed sicut Christi martyrem in loco desi-
gnato sepeliuit. Ab illo tempore, vsque hodie, vix ali-
quis adultus in illa prouincia inuenitur, qui eius exẽ-
plo diem sabbati in honorem Dominæ nostræ non
ieiunet. APOLLONIVS: Cùm opera bona extra chari-
tatem facta mortua sint, quomodo ieiuniũ, siue opus
aliud secundum genus bonum, tempore latrocinij
gestum, Dei genitrici placere potuit? CÆSARIVS:
Per obsequium quod beatæ Virgini impendit, habilẽ
se reddidit gratiæ; per finalem contritionem, factus
est filius gloriæ; per temporalem mortem, quam li-
benter ac patienter sustinuit, purgatorij pœnam eua-
sit, non enim punit Deus bis in idipsum, nisi medicina
cõtemnatur; non aliter audeo definire: legimus enim
in vitas patrum cuidam latroni Conuerso, pietatis
opera, quæ in latrocinio egit recitanti, sanctum re-
spondisse Pafnucium: Nunquam aliquid tale egi, id
est tam magnum, in vita mea. APOLLONIVS: Historia
hæc tam mirabilis valde accendere debet peccatores
in amorem sanctæ Dei genitricis. CAESARIVS: Adhuc
vnum supersest capitulum, quod omnes ordinis nostri
professores magis omnibus, quæ adhuc audisti, in il-
lius amorem accẽdit, propter quod præsenti distinct.
pro conclusione illud reseruaui, quia quod nouissimo

Nahũ. 1.

Parte 1. in vita S. Pafnutij.

loco

loco dicitur, memoriæ fortiùs imprimitur.

CAPVT XL.

MOnachus quidam ordinis noſtri, Dominam noſtram plurimum diligens, ante paucos annos mente excedens, ad contemplationem gloriæ cœleſtis deductus eſt: vbi cùm diuerſos eccleſiæ triumphantis ordines videret, angelorum videlicet, patriarcharum, prophetarum, Apoſtolorum, martyrum, confeſſorum, & eoſdem certis characteribus diſtinctos, item Canonicos regulares Præmonſtratenſes, ſiue Cluniacenſes, de ſuo ordine ſolicitus, cùm ſtaret & circumſpiceret, nec aliquam de illo perſonam in illa gloria reperiret, ad beatam Dei genitricem cum gemitu reſpiciens, ait: Quid eſt ſanctiſſima Domina, quòd de ordine Ciſtercienſi neminem hîc video? quare famuli tui, tibi tam deuotè ſeruientes, à conſortio tantæ beatitudinis excluduntur? videns eum turbatũ Regina cœli, reſpondit: Ita mihi dilecti ac familiares ſunt hi, qui de ordine Ciſtercienſi ſunt, vt eos etiam ſub vlnis meis foueam, aperienſque palliũ ſuum, quo amicta videbatur, quod miræ erat latitudinis, innumerabilẽ multitudinẽ monachorũ, Conuerſorum, & ſanctimonialiũ illi oſtendit: qui nimis exultãs, & gratias referens, ad corpus redijt, & quid viderit, quidve audierit, Abbati ſuo narrauit. Ille verò in ſequenti capitulo hæc referens Abbatibus, omnes lætificauit, ad ampliorem ſanctæ Dei genitricis amorem illos accẽdẽs. Igitur quia Virginem beatam, imò ſpeculum virginitatis, cuius merita & gloria, omnem Sanctorum multitudinem tranſcendunt, laudare non ſufficio, quaſi imperitus orator illam laudando deficio: ipſam ergo, tuis adiutus orationibus, deprecor, vt defectum meum ipſa ſuppleat, & quæ ſcripta vel ſcribenda ſunt, fructuoſa faciat. Amen.

FINIS LIBRI SEPTIMI.

CAPITA LIBRI OCTAVI.

Ratio quare in octaua distinct. de diuersis visionibus tractetur, caput primum.

De sacerdote, cui natiuitas Christi in somnis reuelata est, cap. 2.

De sorore Christina, & eadem natiuitate, cap. 3.

De diuersitate somniorum, & visione spirituali, cap. 4.

De monacho, qui Christum quasi recenter natum vidit cum Maria & Ioseph, cap. 5.

De Priore, qui vidit stellam in nocte Dominicæ natiuitatis super cantantes, cap. 6.

De Ruhmunde, quæ in epiphania Christum vidit in præsepio, patris vocem audiens desuper, cap. 7.

De virgine, cui Christus apparuit in ætate trienni, cap. 8.

De prædicta Richmunde, quæ Dominum vidit in domo Pistificis inter persecutores, cap. 9.

De virgine, cui Christus frequenter vigilanti apparet in cruce, cap. 10.

De Daniele monacho, cui Christus apparens in cruce, contulit gratiam lacrymarum, cap. 11.

Quomodo intelligendum sit, Percussit petram, &c. ca. 12.

De Petro monacho de Claustro, cap. 13.

De monacho eiusdem cœnobij tentato, in cuius aspectu crucifixi vulnera peruncta sunt, cap. 14.

De christiana monacha, cui Christus crucifixus apparuit, & senex perungens vulnera eius, cap. 15.

De sanctimoniali tentata, quam Christus complexus est, cap. 16.

De duobus Conuersis Claustri, qui viderunt Christum in aëre pendentem in cruce, cap. 17.

De Conuerso de Lucka, qui vidit Christum eum quindecim religiosis in aëre crucifixum, cap. 18.

De crucifixione religiosorum, cap. 19.

De Conrado Conuerso, qui in extasi factus, Christum vidit in cruce, cap. 20.

De milite, cui crux inclinauit, quia inimico suo pepercerat ob illius amorem, cap. 21.
De sanctimoniali, cui crucifixus tenebras temperauit, cap. 22.
De nouitio, cuius fronti crux impressa est cùm inclinaret ad Gloria Patri, cap. 23.
De monacho pictore, qui in parasceue mortuus est, cap. 24.
De crucifixo ecclesiæ sancti Georgij in Colonia, qui campanarium trusit, cap. 25.
De vindicta in milites, qui hostes suos in ecclesia occiderũt, cap. 26.
De vindicta Dei in Damiatianos, qui funè crucifixũ traxerunt, cap. 27.
De conciuibus, quos crucifixerunt, cùm fugere vellent ad Christianos, cap. 28.
De Christo, qui in paupere conquestus est Conuerso, se fuisse percussum, cap. 29.
De Henrico Contracto monacho Clarauallis, qui in somnis vidit Christum in pectore suo obdormire, cum infirmus moreretur, cap. 30.
De Theobaldo comite, qui in figura leprosi, Christi pedes lauit, cap. 31.
De Episcopo, qui leprosi nares lingens, gemmam decidentem suscepit, cap. 32.
De Episcopo Salsburgensi, qui leprosum communicans, vomitum eius sumpsit, cum Sacramentum ejecisset, cap. 33.
De odore aromatico in pascha, cap. 34.
De passione Christi, cap. 35.
De sancto Spiritu, cap. 36.
De Henrico Conuerso, & columba quam vidit super caput Hermanni Prioris, cap. 37.
De monacho, in cuius capite visa est columba cùm legeret Euangelium, cap. 38.
De sanctimoniali, cui mentaliter ostensum est sacramentũ sanctæ Trinitatis, cap. 39.
Qua similitudine electi dicantur membra Christi, cap. 40.
De Angelis, cap. 41.

De

De virgine, quæ per Angelum liberata est à stimulo tentationis, cap. 42.
De Conuerso, qui angelum frequenter vidit, & dicendo gratiam perdidit, cap. 43.
Quid operetur angelus bonus, siue malus, circa hominem, cap. 44.
De sorore Christiana, quæ vidit angelum præsentatorem animarum, cap. 45.
De hominibus, qui viderunt reliquias montis Gudisberg transmigrare in Stromberg, cap. 46.
De militibus templi, quos pagani videre non potuerunt dū horas suas dicerent, cap. 47.
De patriarchis & prophetis, cap. 48.
De monacho Claraualli, qui S. Ioannem Baptistam dilexit, cap. 49.
De sanctimoniali eiusdem Præcursoris dilectrice, cap. 50.
De duabus sanctimonialibus contendentibus pro S. Ioanne Baptista atque Euangelista, cap. 51.
De Canonico Bonnensi, quem sanctus Ioānes Baptista rusit, cap. 52.
De mercatore, cui meretrix vendidit brachium S. Ioannis Baptistæ, cap. 53.
De dente eiusdem qui est apud nos, & de virtutibus per eum factis, cap. 54.
De Apostolis, cap. 55.
De femina sortilega, quæ sanctum Andream repudiauit, cap. 56.
De pelle vrsina sancto Andreæ empta, per quam mare furens sedatum est, 57.
De homine per Sanctum Iacobum à suspendio liberato, cap. 58.
De Gerardo milite, quem diabolus de ecclesia sancti Thomæ in India in momento transtulit in terram suam, cap. 59.
De dente sancti Bartholomæi, de quo sanguis exiuit, cum deberet diuidi, cap. 60.
De femina, quæ sanctum Iudam contempsit, cap. 61.
De braxatrice ecclesiæ sanctorum Apostolorum, cuius domus inter flammas miraculosè seruata est, cap. 62.

De

De Carolo ciue, qui lapides ad fundamenta ecclesiæ eorundem Apostolorum obtulit, cap. 63.
De martyrib̃us, cap. 64.
De reuelatione martyris nostri, cap. 65.
De sanctis ante Alkazer in aere visis, per quos Christiani adepti sunt victoriam, cap. 66.
De reliquijs martyrum, qui Bernardum in latere stimulauerunt, cùm illicitè moueretur, cap. 67.
De dente S. Nicolai in Bruvvilre, cap. 68.
Quare B. Thomas Cantuarien sis plus cæteris martyribus miraculis coruscet, cap. 69.
De freno per quod multa fiebant miracula, cùm eiusdem martyris esse putaretur, & non esset, cap. 70.
De confessoribus, cap. 71.
De Conuerso, cui sanctus Nicolaus apparuit in choro, cap. 72.
De fure, quem idem confessor à patibulo liberauit, cap. 73.
De Adam monacho, quem sanctus Nicolaus cum sancto Paterniano ab infirmitate sanauerunt, cap. 74.
De puero opilione, cui sanctus Nicolaus mortem suam prædixit, cap. 75.
De tabula sancti Nicolai apud Porcetum, cap. 76.
De magistro Ioanne, cui infirmanti sanctus Martinus & sanctus Godehardus succurrerunt, cap. 77.
De Gerardo Abbate Claræuallis, cui sanctus Eucharius cum socijs apparuit, cap. 78.
De virginibus, cap. 79.
De Theoderico Episcopo Liuoniæ, qui sanctam Mariã Magdalenam viduus, & sanctam Margaretam virginibus assistere vidit, cum eas velaret, cap. 80.
De Arnoldo monacho Vilarien si, quem sancta Maria Magdalena tactu sanauit, cap. 81.
De Abbatissa in Houene, cum oculos sanctæ Luthildis curauit, cap. 82.
De imagine sanctæ Catharinæ, ibidem, cap. 83.
De osse Sanctæ Catharinæ, quod oleum stillauit, cap. 84.
De sacris tribus virginibus, quæ de Folkenrode reuersæ sunt

sunt Coloniam, cap. 85.
De duabus virginibus vndecim millium, quæ per reuelationem sunt inuentæ, & nobis donatæ, cap. 86.
De viatore, qui de earum reliquijs miraculosè obtinuit, cap. 87.
De Conuerso, quem sacra virgo in somnis osculabatur, cap. 88.
De osse equino, quod de eorum reliquiis miraculosè proiectum est, cap. 89.
De puella, quæ ad hymnum, Te Deum laudamus, chorum Psallentium in cœlum transferri vidit, cap. 90.
De his, quæ Hermannus Abbas vidit de loco nostro, c. 91.
De Rudolpho, qui illotis manibus timuit tangere aspersorium, cap. 92.
De monacho, qui in excessu factus, propriam vidit animã, cap. 93.
De sanctimoniali, quæ propter defectum vnius pictantiæ, mirificè consolata est, cap. 94.
De Conuerso, qui dicendo perdidit dulcedinem diuinitus concessam, cap. 95.
De viatore prophetici spiritus, qui apparuit Henrico Conuerso, cap. 96.
De Rudolpho canonico de Aldensele, cui viri candidi horas canonicas decantauerunt, cap. 97.

DE

DE DIVERSIS VISIONIBVS LIBRI OCTAVI

CAPVT PRIMVM.

MIRARI poteris, quare distinctionem diuersarum visionum ad octauum distulerim locum: non absque ratione & causa Sacramenti noueris hoc factum: sicut enim Christus in Euangelio scalam composuit ex octo beatitudinibus, per quam cęlos ascendere possit omnis Christianus: ita in hac distinctione scala erigenda est ex totidem ordinibus, per quam humanæ visioni condescēdat cœlestis exercitus. Duo latera huius scalæ, duo sunt genera visionum, corporalis scilicet, & spiritualis: ita tamen, vt per spiritualem omnis visio intelligatur, in qua solus spiritus operatur. APOLLONIVS: Quæ est visio corporalis? CÆSARIVS: Cùm aliqua Dei dono corporaliter videntur, & per illa aliquid signatur, vt sicut Elisæus vidit currus igneos in raptu Eliæ, & Rex Baltazar articulos manus scribentis in pariete. Hac visione sæpe Angeli, nec non & animæ Sanctorum in subjectis corporibus à mortalibus, oculis corporeis contemplantur, vt postea dicetur sub exemplis. APOLLONIVS: Quæ est visio spiritualis? CÆSARIVS: Quæ fit per imagines sine corporibus, vt fieri solet in extasi, & in somnis: sub hac comprehendamus & visionem intellectualem, licèt multum ab ea differat, quam quidam dicunt esse triplicem, Ænigmaticam scilicet, quam habent viatores; Præsentariam, qua vtuntur ciues; & mediastinam, quam habuerunt Adam & Eua in Paradiso.

Matt. 5.

Visio duplex.

Corporalis.

4. Reg. 2.

Dan. 5.

Spiritualis.

Intellectualis triplex.

APOL-

APOLLONIVS: Quid est visio intellectualis? CÆSARIVS: Visio intellectualis siue mentalis est, quando nec corpora nec imagines rerum videntur, sed incorporeis substantijs, intuitus mentis mira Dei figitur potentia. In supremo gradu huius scalæ locemus Christum, qui Deus est & homo, caput & origo sanctorum omnium, in secundo gradu descendendo, ordinem angelorum, in tertio gradu ordinem Patriarcharum atque Prophetarum, in quarto gradu ordinem Apostolorum; in quinto gradu ordinem martyrum, in sexto gradu ordinem confessorum: in septimo gradu ordinem virginum, viduarũ & continentiũ; in octauo gradu, visionem quarumlibet rerum miraculosè apparentium. APOLLONIVS: Quali modo, siue in qualibus formis cœlestes spiritus, vtrùm sint angeli, seu humani, mortalibus se videndos exhibeant, magis exemplis, quam sententijs scire desidero, præmissa tamen priùs visione Dei ac Saluatoris Domini nostri Iesu Christi. CÆSARIVS: Inuoca mecum Spiritum sanctum, qui ab ipso procedit, de cuius etiam apparitione mirabili aliquid dicere propono, vt quod postulas, dignè valeam adimplere. Licèt indiuisa sint opera sanctæ Trinitatis, & Patri Filius, atque vtrique Spiritus sanctus credatur consubstantialis, nunquam tamen in subiecta creatura Pater mortalibus apparuisse reperitur, quod de Filio, & Spiritu sancto dici non potest: duas si quidem in CHRISTI persona naturas confitemur, diuinam & humanam; secundùm illam, lucem habitat inaccessibilem, in qua nemo eum vidit vnquam. Secundùm istam, humanam scilicet, in terris est visus, & cum hominibus cõuersatus: visus est enim ante legem, & sub lege à patribus scilicet in aliqua subjecta creatura, visus est tempore gratię in humana natura: & licèt semel ex Virgine sit natus, nutritus, ac lactatus, semel à Magis adoratus, & in templo præsentatus, passus, & à mortuis suscitatus, ascenditque in cœlum: attamen vsque ad diem iudicij, eadem Sacramenta mirabiliter quodam modo renouare non desinit, secundũ prædicta visionũ genera, suis dilectis & ele-

Tertul. aduersus Iudæos, cap. 9.

1. Tim. 6.

1. Ioan. 4

& electis, nunc in infantia & pueritia, nunc in adolescentia & iuuentute, suam præsentiam exhibens, sicut sequentia declarabunt exempla.

CAPVT II.

Apparitio Christi nascẽtis.

SAcerdos quidam de domo nostra, dum de sacramento incarnationis CHRISTI plurima cogitaret, nocte quadam per visum, in natiuitate eiusdem, raptus est in diuersorium, in quo dum audiret quia virgo esset paritura, respondit: Christus semel natus est, denuo nasci non poterit; si virgo hæc paritura est, aliquis Propheta magnus de eo nascetur, nõ Christus. Vix verba finierat, & ecce illa sine omni dolore peperit filium, pannisque inuolutum, monacho porrigebat: quem ille inter brachia sua colligens, ac deosculans, mysterium intellexit, & motu dulcedinis illius euigilans, præmissas cogitationes tam iocunda visione remuneratas minimè dubitauit. Ecce visio hæc spiritualis fuit, sed in somnis facta. Aliam huic subiungam visionem, quam discernere non possum, vtrùm in somnis siue per mentis excessum contigerit, propter diuersorum relationem.

CAPVT III.

DOminus venerabilem Christianam virginem, cuius in præcedẽtibus memoria habita est, in * Burgis sanctimonialem, visione suæ natiuitatis latificare volens, tempore quodam ei cum matre & Ioseph apparuit, pannis inuolutus, & in præsepio reclinatus: erant ijdem panniculi lanei & albi, à pannis sororum nihil differentes: fascia verò, qua membra eius ligata erant, grisei coloris videbatur. Vides quãta humilitas, quanta pietas in Dei filio? pannos suos pannis ordinis conformare dignatus est, vt ampliùs illa de suscepto habitu gratularetur. Simile habes in superiori distinctione capitulo 16. vbi domino Christiano de Claustro, morienti, in cuculla cum matre apparuit. APOLLONIVS: Quod genus visionis videtur tibi præcellere, illud scilicet quod fit in somnis, siue

* al. Burgis. fortè mõte S. Vvalburgis

quod fit in excessu mentis? CÆSARIVS: Vt pleniùs de hac quæstione te expedire valeam, diuersas somniorũ causas tibi distinguam.

CAPVT IV.

Vt cùm visio quæ in somnis an quæ in excessu mentis fit, sit excellẽtior.

SOmnium quandoque fit ex reliquiis cogitationum & curis, quandoq; ex crapula, quãdoque ex inanitione ventris, quandoq; ex illusione & fantastica imaginatione inimici, sine præcedẽte cogitatione; quandoque ex præmissa cogitatione, illusione secuta; quandoque per reuelationem Spiritus sancti: quæ multis modis fit, & hoc genus somnij est dignissimum: nec tamen minus, imò magis meritorium est, si cogitatio sancta præcesserit. Igitur quocunq; modo visio fiat nocturna, meo judicio illa, quæ fit per mentis excessum, antefertur, quia certior, quia tutior, quia iocundior. Prior visio, quando de cœlestibus est, propriè dicitur reuelatio: secũda contẽplatio, in vtraq; homo moritur exterior, & viget interior: illa est infra rationẽ, & ideo habet meritũ; ista supra rationẽ, vnde magis pertinere videtur ad præmiũ. Quando mẽs per contemplationẽ in Deũ vadit, sensus rationis deficit: hinc est quòd in ortu Benjamin Rachel moritur; Rachel, quæ interpretatur visus principium, designat rationem; Benjamin, cuius interpretatio est filius dexteræ, contemplationem: Rachel verò in natiuitate Benjamin moritur, cùm de ratione cœlestium, contemplatio nascitur. Quantæ sit infirmitatis sensus rationis, mens intra se experitur; quod si verum nõ esset, Apostolus excessum suũ manifestans non diceret: Siue in corpore, siue extra corpus, nescio, Deus scit. APOLLONIVS: Licèt visio spiritualis dignior sit corporali, magis tamen me delectat audire exempla de ista, quia cœlestes spiritus, siue, quod maius est, ipsum creatorem spirituum oculis corporeis posse videre, omnibus visionibus antepono. CÆSARIVS: Visionem nunc tibi referam, de qua iudicare debes, vtrùm spiritualis sit an corporalis, est autem de natiuitate Christi.

Gen. 35.

2 Col. 12

Ca-

CAPVT V.

Alia visio de Christi natiuitate.

IN Clauſtro monachus quidam in magna erat deuotione, & videbatur bonam Dei manum ſuper ſe habere: erat quippe in opere manuum ſtrenuus, in oratione & pſalmodia deuotus, potens ad vigilandum, & feruens ad quodlibet injunctum: cumque tam bonum circa feſtum omnium ſanctorum habuiſſet ſpiritum, eiusque nullum, aut modicum, per plures dies ſenſiſſet detrimentum, cœpit non tam audacter quàm reuerenter à Domino precibus exigere, vt eum in feſto ſuæ ſanctiſſimæ natiuitatis qualicunque conſolaretur viſitatione. Aderat iam vigilia natiuitatis Dominicæ, & ille necdum tepuerat à deuotione, nec à ſupradicta defecerat intentione, præſumēs & præſagiēs aliquid de diuina dignatione. De nocte autē vbi ſurrectū eſt ad matutinas, tantus torpor inuaſit corpus eius & animā eius, vt etiā tęderet eū viuere: intrauit tamen chorum cum aliis, nil pſallere valens aut volens, dulciſſimam illam ſolemnitatem ex toto, vt ſibi videbatur, amiſſurus, à deſiderio ſuo fruſtratus. Acceſſit verò ad eum alius monachus, innuens ei vt pro ipſo reſponſorium decimum cantare debuiſſet: ait ille, non infirmitate præpeditus, ſed deſidia deuictus, ſignum refutabat. Sic ergo felices illas vigilias, & ſolenne gaudium, infelici torpore tranſigebat, quippe quem nec pſallere nec ad reſponſoria ſurgere libebat: in decima lectione ſedebat, ſibi vigilans quidem, ſed clauſis oculis, & cogitabat ſuas moleſtias in amaritudine animi ſui, dicebatque ſibi, ſecum ratiocinando: Ecce ſic & ſic habuiſti, hæc & hæc petiſti, vbi nunc eſt illa deuotio, vbi ſpes illa, & pia de diuina pietate præſumptio? quid nunc agitur tecū? & adjecit; Petieras vt aliqua tibi reuelatio fieret, & ſi modò fieret, quid potiſſimùm videre eligeres? vtique Dominum Chriſtum, vel dulciſſimam eius matrem, aut certè ambos ſimul. Cumque his & huiuſmodi cogitationibus occupatus ſederet vigilās, vt ſupradictum eſt, ſed clauſis oculis, lector dixit: Tu autem Domine, &c. & cantor ſurgens, ſubjunxit reſponſorium: Bene-

dictus qui venit in nomine Domini, &c. Et ecce astitit ante illum torpentem monachum matrona quędam reuerendi vultus, & incomparabilis pulchritudinis, habens in brachio infantulum adeò paruulum, quasi recenter natum, inuolutum fasciolis vilibus valde & abiectis, in tantum, vt etiam super vilitate earum ille compassionem conciperet: stabat autem quasi retro ipsam senex amictus pallio, indutus tunica, & pileus non acuminatus super caput eius, quæ omnia videbantur esse de lana alba & munda, vultum tamen senis videre non potuit situ pilei impedientē. Vidit etiam fusum cum licio pendere à látere matronæ, sed colum vidisse se non meminit. Vidit, & quia clariùs videre voluit, quam vidit, nihil vidit; aperuit enim carnales oculos, & glorioſam illam visionem perdidit: & intellexit, quòd beata Virgo fuisset illa matrona, infans Christus, & senex Ioseph: & recepit in illa hora spiritum suum bonum, & reliquum sanctæ solennitatis transegit in gaudio magno. Anno gratiæ M. CC. XIIII. facta est visio hæc. APOLLONIVS: Quia genus huius visionis discernere non valeo, ad tuum illud examen transmitto. CÆSARIVS: Expertorū esset talia definire: quòd si dixero visionem istam fuisse spiritualem, objicitur quòd non sit in somnis facta, quia monachus tunc vigilauit; neque in extasi, quia sensuū exteriorū eo tempore bene compos fuit: ité si iudicauero illā corporalem, respondes, quòd oculis corporalibus clausis corporaliter videre non potuit. Quid ergo? Adi ude hoc meā opinionē, non assertionem: quantum ex alijs visionibus colligo, corporalē illam iudico, quia lucidū Christi aspectum ciuiūq; cœlestiū tam subtilis palpebrarū prohibere non potest paries. Hinc est quòd inclusa quędā, cùm à sathana sub specie angeli illuderetur frequentiùs, & hoc cuidā sacerdoti literato confessa fuisset, dolos illius non intelligens: respondit ille: Cùm denuo tibi apparuerit, oculos claude: si angelus fuerit Domini bonus, non minùs eum videbis: si verò malus, illum ita videre non poteris. Quod verū esse didicit experimento.

CAPVT.

CAPVT VI.

ALteri cuidam sacerdoti supradictæ domus, tunc Priori existenti, Dominus sub alio typo natiuitatis suæ mysterium ostendit. Cùm in quarta dominica Aduentus cantor responsorium, Intuemini quantus sit iste, qui ingreditur ad saluãdus gentes, inciperet, & pars conuentus ad librum stans incœptum perficeret, in choro Abbatis super formam, cui cantantes innitebantur, circulum lucidum vidit, & in circulo stellam clarissimam radiantẽ: & mox intellexit, sicut intelligere debuit, quòd stella eadem designaret Christum; Circulus verò lucidus; orbem terrarum illius aduentu illuminatum. Se stellam esse testatur in Apocalypsi, dicens; Ego sum radix & genus Dauid, stella splendida & matutina. Et in sancto Euangelio se appellat lucem mundi. Hæc de Christi natiuitate dicta tibi sufficiant, sciasque me hanc visionem ab eius ore audiuisse, qui eam videre meruit. Porrò quàm gloriosa visio cuidam sacerdotum nostrorum in Christi natiuitate de Christo sit ostensa, audies in distinctione sequenti. APOLLONIVS: Precor vt gradatim ascendas, de festiuitate ad festiuitatem, & de infantia ad iuuentutem nostri Saluatoris. CÆSARIVS: Sic faciam, visiones, quas in illis & de illo factas noui, tibi recitando.

Apo. 22. Ioan. 8.

CAPVT VII.

Christus infans apparet.

VIrgo quædam circa hoc triẽnium defuncta est, Richmundis nomine, habitu secularis, sed vita religiosa valde ac spiritualis, ieiunijs & obsecrationibus semper vacabat, mẽte sæpissime excedẽs, ita vt cœli secretis interesset, & cœli regem cum cœli ciuibus frequentiùs videret. In quadam solennitate Epiphaniarum, cùm in monte sanctæ Walburgis interesset matutinis, & Abbatissa inchoasset Responsoriũ duodecimum, scilicet, In columbæ specie, illa vigilãs & orans, in excessu facta, Christum infantem, pannis inuolutum, & in præsepio positum, coram se vidit, & circa illum quasi thronum aëreum, ad similitudinem iris, eratque ex vtraque parte eius multitudo angelo-

rum, manibus extensis eum adorantes, & oculorum suorum acies in illum indeclinabiliter defigentes: nec
Psal.44. mirum, ipse est speciosus ille forma præ filiis hominũ,
1.Pet.1. in quem, teste Apostolo, angeli concupiscunt prospicere. Cumque ventum fuisset ad locum illum, Paterna vox audita est, non conuentum illa beata, in qua tunc temporis sensus exteriores defecerant, sed Patrẽ
Mat.3. audiuit dicentem: Hic est filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui. Erat autem Dei filius & hominis tanti decoris, & vox Patris tanti dulcoris, vt exprimere mihi non sufficeret. Requisita etiam à me, quales essent effigies angelorum, respondit: Staturas habent humanas, facies virginibus simillimas, genas ad instar rosarum rubentes, & reliquis membris intectis niue candidiores. Alias etiam adhuc retulit visiones, quas locis competẽtibus replicabo. De festo verò Purificationis habes in distinctione superiori cap.10.visionem mirificam virginis de Quidone. APOLLONIVS. Puto huiusmodi reuelationes quandoque ex affectu orationis obtineri. CÆSARIVS: Hoc certissimum est.

CAPVT VIII.

Christus triennis apparet.

IN Francia virgo quędam CHRISTVM in ętate trium annorum, quando iam loqui per naturam poterat, videre desiderans, hoc vt fieret precibus instabat: erat enim tam perfectæ vitæ, vt nõ immeritò talia præsumeret, & exaudiri speraret. Die quadam cùm dicta missa, ipsa, populo omni egresso, sola in ecclesia moram faceret, & oraret, infantẽ quasi triennem circa altare deambulantem conspexit, putãs à matre illum ibidem neglectum. Erat autem speciosissimus, & tantæ gratiæ vultus eius, vt in illius aspectu delectata ad se vocaret, & manibus demulceret, sic dicens: Dic mihi bone puerule, vbi est mater tua? Qui dum ei nihil responderet, æstimans illa, vtpote infantem, eum nondum posse fari, subjunxit: Nosti dicere Pater noster tuum? Ad quod dum non responderet vt priùs, adjecit: Dic post me, Aue Maria, gratia plena, Dominus tecum, &c. Et dixit post eam

cam infantulus eadem verba, tam hilariter, & tam distinctè, vt illa miraretur: similiter factũ est de clausula secunda, scilicet, Benedicta tu in mulieribus: cùm verò ei prædiceret: Et benedictus fructus ventris tui, totius humilitatis magister, sua inspiratione sciẽs scriptum: Non te laudet os tuum, sed alienum, eandem clausulam dicere noluit, sed mox, illa intuente, per ostensam formam cœlos penetrauit. Tunc primũ virgo venerabilis se exauditam intelligens, gratias egit Christo, qui tam celeriter impleuit desiderium suum ex semetipso. Ipse reuera Dominus Iesus est fructus ille benedictus, de quo Isaias cecinit: Et erit fructus terræ sublimis, fructus terræ, filius Marię: Benedixisti, inquit Psalmista, Domine terram tuam. Non poterit gignere terra benedicta, nisi fructum benedictum. Apollonivs: Dignum mihi nota videtur, quòd Dominus orationem proprio ore editam recitare renuit, & in verba, quibus matrem beatificare videbatur, mox erupit. Caesarivs: Exemplum nobis dedit, vt & ita faciamus. Sermonem iam in longum protraximus, tã in præsenti distinctione, quã in precedentibus de apparitione infantiæ Saluatoris. Vis nunc aliquas audire ex illis visionibus, quibus se ostendere dignatur suis amicis in ætate perfecta? Apollonivs: Volo & desidero, & maximè tamen de illius passione. Caesarivs: Bene moueris: passio enim Dominica proxima est solennitas post Purificationẽ, ipsa est festum propitiationis, per ipsam tartarus est destructus, paradisus apertus, captiuitas captiuata, mors euacuata. Passio Domini omniũ tribulationum humanarũ est antidotum, contritionem excitat, lachrymas producit, tentationes compescit.

Prou. 27

Isaiæ 4.

Psal. 84.

Caput IX.

Christus patiens apparet.

Prædicta Richmundis tempore quodam, vt puto Dominicæ passionis, cùm de ipsa meditando valde cõtereretur, mente excedẽs, mox per spiritum in domum quandam amplam & hiemalem rapta est, in qua Saluatorem stantem vidit nudipedem, & quasi captiuũ, & circa illum multitudinem Iudæorum: stabat

bat enim demisso vultu, sola tunica indutus atque discinctus, manibus etiam dimissis: tunica eius flauum videbatur habere colorem, &, sicut ipsa mihi retulit, in diuersis angulis domus, deni ac duodeni, ad instar ciconiarum congregati susurrabant, de morte illius tractantes. Erat autem domus summi pontificis, in qua acta sunt secundùm historiam, quæ huic ancillæ Dei ostensa sunt spiritualiter. Quantum huiusmodi visiones mentes religiosas compungant, visio sequens ostendit, quæ corporalis est.

CAPVT X.

NVper virgo quædam religiosa, licèt adhuc in habitu seculari posita, Suppriori nostro Gerlaco cum multis lacrymis retulit, quòd Saluatorem in cruce pendentem cruentis vulneribus videre soleat: nec minùs, ait, illum video, si passione & dolore vrgente oculos clausero. Ecce hic habes euidens argumentum, quòd visio illa, de qua dictum est superius capitulo quinto, fuerit corporalis: femineæ verò iam dicta ex eisdem visionibus tantum profecit, vt de Domini passione neque cogitare neque loqui possit sine lacrymis & contritione. Quòd autem de eadem beatissima passione quasi de fonte torrentes lacrymarum deriuentur, sermo sequēs declarat: Lacryma, quia citò siccatur, torrenti comparatur.

CAPVT XI.

IN Claustro sacerdos quidā ante annos paucos defunctus est, homo simplex & illiteratus, Daniel nomine, vitæ satis duræ; orationibus & ieiunijs infatigabiliter operam dabat, omnes pitancias sibi appositas recusabat. Hic cùm vice quadam piscem sibi ab Abbate missum refutasset, sequenti nocte in choro diabolum prope se vidit assistere, & piscem, quē ipse despexerat, manducare; pro qua inobedientia corporaliter quidem satisfecit, sed non plenè ab obstinatione recessit. Positus verò in agone, sensibusque iam vniuersis præmortuus, sola in oratione labia mouebat, & vox penitus non audiebatur, & sic vltimum in psallendo spiritum reddidit. Iste Daniel multas reuelationes

habuit,

habuit, multa vidit, sed pauca innotuit; confessus est tamen tribus vicibus sibi dominum apparuisse; prima vice in cruce ante gradum presbyterij; secunda in candidis vestibus ante maius altare; tertia in ignea forma desuper altare: cui cùm Saluator diceret; (puto quòd in prima fuerit apparitione) Daniel pete à me quod vis, & fiet tibi: ille, respõdit; Domine, sufficit mihi gratia tua, nil aliud à te peto, nisi tantùm vt lacrymas habere possim, quotiens passionis tuæ fuero recordatus. Et Dominus; Habeas tibi hanc gratiam. Ab illa hora, sicut audiui, quando de passione Christi cogitare aut loqui cæpit, mox lacrymæ eruperunt: nec mirũ, Christus Iesus ipse est silex ille limpidissimus, qui aquas in- *Num. 20.* deficientes filijs Israël ministrauit in deserto; Bibebãt omnes de spiritali cõsequente eos petra, petra autem *1. Cor. 10.* erat Christus. APOLLONIVS: Quomodo est intelligẽdum quod in psalmo legitur: Percussit petram, & fluxerunt aquæ, abierunt in sicco flumina? CÆSARIVS: *Ps. 104.* Nota est de hoc historia, allegoria satis vsitata: idcirco aliquid tibi dicere volo, quod præsenti visioni congruat, & mentem tuam moraliter ædificet.

CAPVT XII.

PErcussit petram, & cæt. secundùm sensum tropologicum, id est moralẽ intellectum, Moyses homo est claustralis, quem regis filia, id est gratia diuina, misericorditer tulit de flumine vitæ secularis: interpretatur enim Moyses, sumptus ex aqua. Petra, cordis est duritia; virga, crux Dominica; percussio, passionis Christi recordatio; petræ scissio, cordis est cõpunctio. Bis Moyses, vt legitur, percussit silicem, & tunc primùm profudit aquam: primus ictus pertinet ad passionis Christi memoriam, secundus ad passi cõpassionem. Iudæus silicem semel percutit, quia Christum passum quandoque cogitat, sed nõ compatitur, & ideo cor eius scindi non potest ad lacrymas, quibus abluat sua peccata: tu verò, si cogitationi compassionem addideris, petram bis percutis, & vix esse poterit, quin cor tuum scindatur ad compunctionem, & flumina lacrymarum inde erumpentia per oculos exeãt,

atq; per maxillas decurrentia, quasi in ficco, flumina etiam impetu suo terram infundant. APOLLONIVS: Placet quod dicis. CÆSARIVS: Quòd Christi passio medicina sit contra tentationes, dicam tibi exempla.

CAPVT XIII.

Christi passio medicina est contra tentationes.

FVerat in prædicto Claustro, quod alio nomine Hemmenrode dicitur, iuuenis quidam bonæ indolis, & laudabilis admodum conuersationis, Petrus nomine, de Cõfluentia oriundus, cui creberrimas Dominus Deus fecit consolationes, quædam ex his, quæ dicturus sum de illo, superiùs tibi recitaui, quæ idcirco replicare dignum duxi, quia postea eadem plenius & veriùs à quodam eius cõfratre familiarissimo cognoui. Nam audiuit aliquoties voces psallentium in sublimi. Quadam etiam vice, cũ ministraturus domino Carolo Abbati quondam Vilarienſi confessionem dixisset, & absolutionem de more deuotiùs acciperet, audiuit vocem de cœlo dicentem sibi: Dimissa sunt omnia peccata tua. Alio etiam tempore, cùm Sacristę missam celebraturo ipse astaret, & lampas extincta fuisset, lumen aliunde afferre volens, sed angustia tẽporis præoccupatus non valens, flatu lampadem reaccendit. Sanè huic iuueni studium erat, semel in die ad minùs reuoluere & recitare sibi sanctissima & dulcissima passionis Christi improperia, gratiarum spiritualium efficacissima incitamenta: in quo studio tantam per dimidium circiter annum difficultatem passus est, vt, quasi non sibi valerent huiusmodi meditationes, arbitrari debuisset: tandẽ cùm perstitisset pulsans, & illatas sibi injurias & difficultates indefessus effregisset, secreta illa Christi violenter intrauit, ac deinceps sine difficultate, & quasi ad manum paratis quotidie epistolis, meditationibus illis suauissimis cũ magna iocunditate vsus est; in canone quoque non magnopere curabat orare, sed de passione Christi meditabatur. Habebat item in desiderio, & tam humiliter quàm vehementer optabat reuelari sibi diuinitus aliqua imagine vultum Saluatoris, vt cùm meditari debuis-

debuisset, ad eundem vultum, quasi cõspectum & bene cognitum, faciliùs intuitum mentis imaginariè dirigere posset: & Dominus, qui hoc ei inspirauit desiderium, non fraudauit eum a desiderio suo. Laborabat ergo mirabili ac multiplici luxuriantis carnis molestia, diabolo interitum, sed Domino profectum ei de tentationibus ordinante: vnde cùm quodam tempore in angulo chori Cõuersorum diutius & deuotiùs orationi incubuisset, diuinum implorãs auxilium, ne sineretur labi in peccatum, post horam surrexit & recessit; siquidem in memoriã ei venit, quòd aliud quid agere habebat ex præcepto. Ascendens ergo per stalla, transitum habuit per ante altare infirmorũ & Cõuersorum: quò cùm peruenisset, veniam celeriter acceptur coram altari, & abscessurus, sub lampade se humiliauit, & ecce ibi Dominus Iesus stans ante eum, vel potiùs quasi pendẽs in cruce; qui piissima brachia sua abstrahens a cruce, seruum suum amplexatus est, & tanquam præcordialem sibi, in signum mutuæ familiaritatis, eum ad pectus suum attrahendo strinxit, tentationésque illius validissimas stringendo cõpescuit. Sanè cùm terræ procumberet, optimè sui cõpos erat, sed felici illa visione ita à sensu suo abstractus & ita dulciter affectus est, vt non plenè scire potuerit, vtrum corporeis oculis an solo spiritu reuelationem illam recepisset. Attamen cùm multas, tã antè quàm postea, consolationes acceperit, hoc tamen fatetur, quòd ista supergressa est vniuersas: tantam siquidem acceperat gratiam lacrymarum à Domino, vt infra matutinas vix aliqua hora oculi eius siccarentur. Huius rei testis sum ego, qui iuxta illum ad psalmodiam stabam aliquanto tempore: ita enim feruebat in Christi passione, vt spe martyrij Theodericum episcopum Liuoniæ sequeretur sine Abbatis sui permissione. Acceperat ille auctoritatem à Domino Papa Innocẽtio, secũ ducere omnes, qui ire vellent, ad propagandũ vineã Dñi sabaoth populo barbaro. Adhuc vt dicunt viuit, & ex prẽcepto Abbatis sui parœciam in Liuonia regit, vbi prædicat & baptisat, mul-

multoſque tam verbo quàm exemplo ædificat, & in fide confirmat.

CAPVT XIIII.

IN ſupradicto Clauſtro alius quidam frater magnâ longamque tentationem habuerat, dicentibus cogitationibus ſuis, vt heremita fieret: adeò hac tentatione deuictus fuit, vt aliqua etiam loca perluſtrauerit, explorans aptum ſibi habitaculum. Tandē conuerſus ad beatam Virginem, ei ſe totum commiſit, ipſam ſibi ipſi pro ſe fideiuſſorem conſtituens, quòd quicquid ipſa ſuggeſsiſſet, hoc ille ſine cunctatione aggrederetur: cumque ad beatam Virginem ſub hac conditione ſæpius recurreret, quadam vice orantis coram altari vox inſonuit, dicens; Fideiuſſorē me cōtuliſti, egò me abſoluere volo. Ille verò erigens ſe, vidit virum venerandi habitus ante altare aſsiſtere, crucem in manu tenere, crucifixi ſancta quinque vulnera digito ſuperinducere, & ſic videnti dicere; Sic omnis qui ordinem iſtum, quem profeſſus es, ſeruauerit, Dominum noſtrum perungit, ſicut me vides facere: & ſic ille à tentatione ſua liberatus eſt.

CAPVT XV.

BEatæ memorię Chriſtinę de Volmunſteine, cuius ſuprà memini, etiam crucifixus apparuit, & homo ſenex iuxta eum, qui ex pixide, quam in manu habebat, perungebat vulnera illius. Genus tamen viſionis diſcernere non valeo.

CAPVT XVI.

ALteri cuidam ſanctimoniali ordinis noſtri, quā nominare nolo, tempore quodam, cùm eſſet grauiſsimè tentata, Dominus Ieſus Chriſtus totius eccleſiæ ſponſus, viſibiliter apparens, amplexatus eſt eam, & omnem illius turbationem in magnam conuertit tranquillitatem. Ecce his omnibus exemplis habes, quòd viſio dominicæ paſsionis, nec non & meditatio atque compaſsio, maximum contra tentationes ſit antidotum. Sunt & in illa multiplices conſolationes, ſicut ſubiecta declarabunt teſtimonia.

CAPVT XVII.

Ex Christi passione, multa manant consolationes.

DVo Conuersi in Hemmenrode, in quadam grangia eiusdem domus, quodam tempore manebāt: stabant autem simul vice quadam, & hora completorij Deo suæ seruitutis pensum persoluebant: dicto cōpletorio, respiciens vnus ad cœlū vidit in sublimi crucem splendidam, & in ea Dominum crucifixum. Erat autem crux illa adeò splendida, vt ab ipso splendore brachia erant super faciem terræ, erat enim hyemis tempus. Et quia loqui non licebat, signū fecit alteri, quasi interrogans, si aliquid videret? at ille nihil se videre significauit; Tunc ipse signum illi fecit, vt genua flecteret & oraret: quod cùm fecissent ambo simul, erectus post pusillum, tantæ visionis factus est socius & testis. Ambo adhuc, vt puto, viuunt, nec licet prodere nomina illorum. APOLLONIVS: Quæ tibi videtur causa fuisse tantæ visionis Conuersorum eorundem, meritum an culpa? CÆSARIVS: Si propter eos visio eadem facta est, alterum videtur causa fuisse, bona videlicet vita; vel culpa aliqua, siue vtrumque. Hoc vtrùm esse vel posse esse verum visio subsequens declarabit.

CAPVT XVIII.

IN Lucka domo ordinis nostri, cuius in superiori distinctione memini ca. 24. Conuersus quidam est, sicut ab Adam eiusdem domus monacho didici, vir bonus & disciplinatus, Rodolphus nomine, cui diuinitus multa reuelātur. Hic cùm nocte quadam, dictis matutinis, ante lucē sub diuo staret, & orationes aliquas diceret, Christum in aere cruce affixum pendere vidit, & circa eū xv. homines, singulos in singulis crucibus: ex quibus decē erant monachi, & quinque Cōuersi, omnes ei bene noti, vtpote congregationis suæ professi: ita aer fuerat illuminatus ex Christi præsentia, vt singulos plenè discerneret. Cumq; stupefactus staret, ob tam mirabilem visionem, Dominus de cruce clamauit; Nosti Rudolphe, qui sint hi, quos circa me vides crucifixos? Respondente Conuerso: Noui Domine qui sint; sed quid sit quod video, prorsus non intelligo:

intelligo: subiunxit Dominus: Hi soli ex omni congregatione mecum crucifixi sunt, meæ passioni vitam suam conformantes. APOLLONIVS: In quo se illi conformauerunt? CÆSARIVS: Vtique in obedientia, in patientia, in humilitate, in abrenuntiatione totius proprietatis propriæque voluntatis: hæc, & his similia, monachos martyres faciunt, in quorum persona
Psal. 43. per psalmistam dicitur: Quoniam propter te mortificamur tota die, æstimati sumus sicut oues occisionis. Ecce crux, de qua in Euangelio dicit ipse crucifixus:
Matt. 10 Qui non tollit crucem suam quotidie, & sequitur
Luc. 9. me, non est me dignus. Non dicit semel, sicut Petrus: sed quotidie, sicut Antonius. Sicut didici nuper à prædicto monacho, omnes illi quindecim adhuc viuunt, excepto vno, qui iam dormiuit in Domino. APOLLONIVS: Nemo claustralium visionem hanc ignorare deberet. CAESARIVS: Verum dicis, quia multi putant se esse monachos, & non sunt, ore & non vi-
Gala. 46. ta, dicentes cum Apostolo: Mihi autẽ absit gloriari, nisi in cruce Domini nostri Iesu Christi, per quem mihi mundus crucifixus est, & ego mundo. APOLLONIVS; Dic quæso quomodo sit nobis intelligendum,
Gala. 5. quod idem Apostolus dicit: Qui autem sunt Christi, carnẽ suam crucifixerũt cum vitijs & concupiscẽtijs? Cæs. Secundũ præcedẽtia videtur sic intelligendum.

CAPVT XIX.

APostolus enumeratis operibus carnis, cùm exposuisset fructus spiritus, subjunxit: Qui autem sunt Christi, &c. Duplex est religiosorum crucifixio, hominis interioris per alienam compassionem; & hominis exterioris per propriam carnis mortificationem. Crux dicitur à cruciatu: crux monachorum rigor ordinis est, tum propter vigilias & orationes, tum propter ieiunia & castigationes, tum propter silentiũ & opera manuũ, tũ propter carnis cõtinentiã & vestimentorũ stratiq; duritiam. Qui autẽ
Gala. 2. sunt Christi? qui cum Apostolo dicere possunt, Christo confixi sumus cruci: Carnem suam crucifixerunt, id est cruci affixerunt, cum vitijs operum & concupis-

cen-

cētijs desideriorum pugnantes: nec ponuntur illi duo genitiui plurales instrumēraliter, sed passiuè, eo quòd per virtutes in carnis maceratione mortificentur. Tres claui, quibus corpus monachi cruci debet esse affixum, tres sunt virtutes, per quas teste Hieronymo martyres efficiuntur, scilicet obedientia, patientia, humilitas: manum monachi dextram configat obedientia sine murmuratione, sinistra patientia sine simulatione; clauum obedientiæ impellat amor supernæ libertatis: clauum patientiæ, timor pœnæ gehennalis. Pedes illius vera humilitas configat, vt non solùm prælatis, sed & fratribus se propter Christum subjiciat, vt dicere possit cum Psalmista: Humiliatus sum vsque quaque Domine. Et in alio loco: Imposuisti homines super capita nostra. Duo pedes duplex est superbia, mentis scilicet & corporis: & licèt superbia caput sit omniū vitiorū, non tamē incongruè per pedes, qui infimę sunt partes corporis, quādoq; designatur: ꝙ enim valde odimus & dispicimus, hoc pedib⁹ cōculcamus: vnde Iosue filijs Israel: vt colla regū calcarēt, præcepit. Apol. Satis mihi placet ꝙ dicis, nūc rediuas Dominicæ passionis visiones explana. Cæs. Quòd Dominus suā passionē nūc ad consolationem nūc ad correptionē iustis ostēdat, præstò est exēplum.

Psal. 118
Psal. 65.
Iosue 10

Caput XX.

Christus passus interdum ad consolationem aliquando ad correptionē apparet.

Conuersus quidam apud nos ante annos aliquot defunctus est, vir bonus ac timoratus, nomine Conradus, ipse est, qui vidit in dorso fratris Wilhelmi serpentē, cū in choro dormiret, sicut dictū est in distinctione quarta ca. 32 Hic tēpore quodā, cùm in domo nostra Dollin dorp, cui præerat, solus esset, & magnū cordis sui defectū sentiret, ait intra se: Och miser, debes sic mori sine homine? Vix verba finierat, & in extasim ruens, ecce Saluatorem coram se in cruce pendentem vidit, qui ait: Conrade vides quanta propter te sustinuerim? Moxq; post verba cōsolationis adiunxit: Omnia opera tua bene placent mihi, vno tamen excepto. Quibus dictis, Conuersus ex visione tam solutifera confortatus ad se redijt, & cùm

cùm oculos aperiret, vt eum, quẽ spiritu viderat, cerneret, visio disparuit. Requisitus à fratre Richardo Conuerso religioso, cùm ei recitasset visionem, si Dominum aliquid interrogasset de eodem opere, respondit: Non, iam dictam prætendens necessitatẽ. APOLLONIVS: Quid est quòd Saluator in viro sancto opus reprehendit, quod tamen ei innotescere noluit? CÆSARIVS: Puto quia illum de omnibus suis operibus voluerit esse solicitum, vt dum vnum nesciret, de singulis timeret. Idem ante mortem suam confessus est Abbati nostro, quòd voces angelorum nocte quadam audierit in cœlo. Obiit autem in ipsa dulcissima festiuitate assumptionis Dominæ nostræ, ipsius vt spero precibus, cui deuotè seruierat, die tali de terris assumptus in cœlum. Non solùm consolatio est in Christi passione, imò etiam in sacris imaginibus, quę eandem beatam passionem repræsentant. Nam honorantes illas Christus honorat & remunerat, punit indeuotos & negligentes.

CAPVT XXI.

Per imagines passionis Christi miracula fiunt.

TEmporibus nostris in prouincia nostra, sicut audiui, miles quidam alterius cuiusdam militis patrem occiderat: casu accidit, vt occisi filius occisorem caperet: quem cùm in vltionem patris extracto gladio trucidare vellet, ille pedibus eius prostratus ait: Rogo vos domine, per honorem sanctissimæ crucis, in qua Deus pendens misertus est mundo, vt mei miseriamini. Quibus verbis ille compunctus, cũ staret, & quid facere vellet, deliberaret, inualescente misericordia, hominem leuauit, & ait: Ecce propter honorem sanctæ crucis, vt mihi, qui in ea passus est, peccata mea indulgeat, nõ solùm tibi culpam remitto, sed & amicus ero, deditque ei oscu'um pacis. Non multo pòst, idem miles cruce signatus mare transiens, cũ ecclesiam Dominici sepulchri, aliis peregrinis viris honestis de sua prouincia commixtus, intraret, & ante altare proximum trãsiret, imago Dominici corporis illi satis profundè inclinauit de cruce. Hoc cùm aliqui ex eis considerassent, nec tamen scirent cui tã-

tum

tum honorem exhibuisset, ex consilio singillatim reuersi sunt, nec tamen alicui eorum inclinatum est, nisi cui priùs: tunc causam scisitantes, cùm ille diceret se indignum esse tanto honore, quæ supra dicta sunt memoriæ occurrerunt: quæ cùm fratribus retulisset, mirati sunt de tanta Dei humilitate, scientes imaginis eius inclinationem factã fuisse pro gratiarũ actione.

CAPVT XXII.

SOror quædam ordinis nostri, capellam oratorij ingressa, cùm ante altare coram crucifixo psalmos legeret, & cùm tardè esset, custos illam ibi esse nesciens, ostium forinsecus clausit, & recessit: quod cùm illa intrinsecus audiret, nec tamen pulsare præsumeret, ibidem pernoctauit: & sicut ab eius ore audiui, radius quidã, ad instar stellę, de brachio exiens crucifixi, tantum ei luminis præstitit, vt in tenebris, illius beneficio, psalmos suos legeret. Est super idem altare imago virginis lignea, filium tenẽs in sinu, cumque sanctimonialis tempore quodam coram illa psalterium lectitaret, puerulus inopinatè aduenit, & quasi scire vellet quid illa legeret, in librum respexit, & redijt. Est autem eadem venerabilis femina laica & vidua, multumque circa ordinem nostrum feruens ac deuota, plurimas habens à Deo consolationes.

CAPVT XXIII.

NOuitius quidam in Hemmenrode, cùm vice quadam in choro ad versiculum sanctæ Trinitatis deuotè inclinaret, crucem fronti suæ imprimi sensit, & puto quòd eadem hora cogitauerit de passione. Vocatur autem Hermannus, & adhuc viuit. APOL. Puto quòd sculptores & pictores sacrarũ imaginum aliquod speciale præmium ex hoc percipiant. CÆSARIVS: De hoc dubitare non debes, si tamen magis sit deuotio, quàm auaritia mercedis in causa.

CAPVT XXIV.

Pingere sacras imagines ex deuotione, meritorium esse.

MOnachus quidam nigri ordinis de episcopatu Moguntinensi ante annos paucos defunctus est, erat autem pictor bonus, & ordini nostro tá deuotus, vt gratis, expensis tantùm receptis, in diuersis domibus, ad diuersa altaria, miri decoris crucifixos depingeret: nam nostros crucifixos ipse penè omnes fecit, nullas à nobis requirens expensas. Volens suo effigiatori ostendere summus ille crucifixus, ad cuius imaginem omnes facti sumus, quantum sibi labor ille sanctissimus placeret, in paraseeue, die scilicet in qua passiò specialiter repræsentatur, illum, non sine multorum admiratione, de hoc mundo assumere dignatus est: quasi diceret Dominus: Quia circa meam passionem mente & corpore deuotè semper laborasti, de illa cogitando, illámque per picturas aliis exhibendo, ecce in die meæ passionis te de labore ad requiem assumo, in qua non iam mentaliter, vel per picturas figuraliter, sed præsentialiter, id est facie ad faciem, me contempleris. Hæc dicta sunt de eo, quòd Dominus eos, qui imagines suæ passionis hónorát, rehonoret & remuneret, nunc tibi ostendam quòd negligentes, illarumque contemptores, puniat & confundat.

CAPVT XXV.

Comtemnentes sacras Christi imagines puniti.

COloniæ in ecclesia sancti Georgij martyris crux metallina est, effigiem habens Saluatoris, per quam multa miracula facta sunt ac sanitates; vnde multa luminaria matronæ ciuitatis coram illa accendere consueuerunt: maxima tamen causa illarú virtutum fuisse creditur, portio Dominici ligni, quæ inclusa habebatur, quæ nunc extracta, gemmis & auro circundata est. Campanarius verò eiusdē ecclesiæ, cùm nullam ei reuerentiam exhiberet, sed vadens cubitum, frequenter luminaria inde subtrahens in vsus suos conuerteret, nocte quadam cùm se in lectulum suum inclinasset, & adhuc vigilaret, crux eadem ad eum venit, & eum voce increpationis tam validè tutudit, vt infirmatus, multis diebus sanguinem vomeret. Huius miraculi ego bene recordor, & erat ce-

leberrimum in tota ciuitate, ita vt ab illo tempore in maiori veneratione habita sit eadem crux.

CAPVT XXVI.

IN* comicia de monte, ante non multos annos, inter duas cognationes militum tam graues inimicitiæ ortæ sunt, vt se inuicem caperent & occiderent: die quadam cùm plures vnius partis conuenissent in ecclesia villæ, quæ Westupe dicitur, aduersæ parti per vetulam proditi sunt: dederat enim signum dicens: Quotiens intrauerint, totiens nolam trahã. Quod cùm fecisset, ecclesiam cum multitudine ingressi, armati super inermes irruerunt: quo viso, illi arreptis sacris imaginibus, gladiis opposuerunt, sperantes sibi illarum beneficio patci debere. Percussores verò nullum loco exhibentes honorem, nullam sacris imaginibus reuerentiam, ita hostium cruorem sitiebant, vt imagines oppositas mutilarent, ipsique crucifixo brachia præscinderent, & circiter octo milites trucidarent in Ecclesia. Quod sacrilegiũ durè satis vindicatum est, nam infra breue tempus, ab occisorum consanguineis, occidentiũ numerosa multitudo sic gladio deleta est, vt vix duo supereſſent: vetula verò, quę illos prodiderat, tẽpore messis nimio calore aëris suffocata est. Et quid dicã de malis Christianis, cùm apud Damiatam Saraceni, Christum ignorãtes, ob injuriam imaginis eius grauiter sint puniti.

*al. comitatu,

CAPVT XXVII.

CVm in obsidione Damiatæ maxima pars exercitus Domini Saracenis occurrisset, nescio quo Dei judicio, infideles fidelibus superiores effecti, eos in fugam verterunt, multos ex eis occidẽtes, & plurimos captiuos abducentes. Quod vt cognouerunt in ciuitate obsessi, in tãtam lætitiam resoluti sunt, vt in confusionem fidei nostræ, laqueum collo crucifixi injicerent, sicque sacram illam imaginem, aliis additis injuriis, per omnes plateas ciuitatis traherent, cum multa vociferatione & plausu manuum, victoriam Deo suo adscribentes. Christus verò, qui mortuus & quasi nullius valoris videbatur, in tã exe-

crabili culpa, post breue tempus valde terribiliter re-
uiuiscere cœpit in vindicta. Nam Damiatianos, vt pœ-
na concordaret illatæ iniuriæ, vlceribus percussit in
gutture, sic vt etiam cibaria non possent glutire, pau-
lo pòst, ciuitatem ipsam inexpugnabilem eis abstulit
sua virtute, ita vt nec vnus in eius vastatione caderet
Christianus. Alia adhuc plura miracula de sacris ima-
ginibus tibi dicere possem, sed vsque ad decimam di-
stinctionem illa reseruabo. Hoc etiam scias, quòd vs-
que hodie Christus in suis membris crucifigatur, nunc
à Iudæis, nunc à Saracenis, nunc à falsis Christianis.

Mala. 3. Vnde per Malachiam conqueritur, dicens: Si homo
configit Deum, quia vos configitis me. Item, Et me
vos configitis gens tota. Christianos nostris tempo-
ribus à Iudæis esse crucifixos audiui; à Christianis a-
liquem ad literam esse crucifixum nondum audiui,
quosdam à Saracenis nuper fuisse crucifixos intelleri.

CAPVT XXVIII.

SVpradicta Diamata, cùm per obsidionem mul-
tum esset arctata, quidam ex paganis occultè
exeuntes de ciuitate, tum vt Christiani fierent,
tum vt mortem euaderent, ad nostros confugere cœ-
perunt, quos Saraceni insequentes, & comprehen-
dentes, reduxerunt, singulisque crucibus singulos ap-
pendentes, ad cõfusionem Christianorum supra mu-
ros omnes suspenderunt. APOLLONIVS: Quid sentien-
dum est de istis? CÆSARIVS: Si fidem sitiebant, & in
fide timore pœnarum non nutabant, haud dubium
quin martyres sint. Non solùm ab infidelibus Chri-
stus martyrizatur, sed etiam à malis Christianis per
pauperum injurias quotidie configitur & flagellatur.

Christi pati in pauperibus, dum à diuitibus affligun-tur.

CAPVT XXIX.

NOn est diu quòd quidam pauper, nescio qua
impellente necessitate, loqui volens Henrico
duci Louanij, qui adhuc supereſt, præsentiam
illius adire tentauit; cui cùm vnus camerariorum in-
dignatus, scapulis eum impelleret, & passim baculo
caederet sine misericordia, Conuersus quidam ordinis

nostri

nostri hoc vidit, & ingemuit; compassus illi etiam vsque ad lachrymas. Subsequenti nocte Saluator ei in somnis apparens super altare, in gloria magna, ait: Gratias tibi quòd heri tantum mihi cõpassus es, quãdo camerarius ducis tã immisericorditer, sine causa, fustigauit me. Ad quam vocem Conuersus euigilans, intellexit quòd Christus adhuc in suis membris pateretur. APOLLONIVS: Dic quæso, éstne adhuc aliqua alia forma despecta, in qua Christus mortalibus dignetur apparere? CÆSARIVS: Etiam; tanta est humilitas in Christo, vt aliquando sub figuris infirmorum, aliquando, quod est amplius, species leprosorum assumens, nobis appareat. Si primum verum nõ esset, nequaquam diceret in Euangelio: Infirmus fui, & visitastis me. De secundo dicit Isaias; Verè languores nostros ipse tulit, & dolores nostros ipse portauit: & nos putauimus eũ quasi leprosum, & percussũ à Deo, &c. Licèt in dialogo S. Gregorij & in aliis locis de his plura occurrant exempla; non tamen, quia ita promissum est, tibi dicere licèt nisi noua, id est nostris tẽporibus gesta. *Mat. 25.* *Isaiæ 53.*

CAPVT XXX.

Christus apparet in specie infirmi.

HEnricus Contractus Claræuallis monachus, cuius memini in distinctione prima cap. 10. qui ante paucos annos defunctus est, in eadẽ domo quandoque infirmarius fuit; hic cùm tempore quodam haberet magnum infirmum, iã morti proximum, & nocte surgens ad signum matutinarum, cùm eundem infirmum considerasset, sperans illum posse durare, chorum, ex hoc securior, intrauit; in quo dum sedendo modicum quid dormitasset, ecce Saluator in figura infirmi adfuit, & super pectus eius se reclinãs requieuit. Henricus verò de hoc territus, cùm surgere vellet, Dominus eum compescuit, dicens: Bone Henrice, sine me quiescere. Ad quod verbum expergefactus, mox recordatus est infirmi sui, & surgens atque in infirmatorium festinans, illum agonizantem reperit, quem cùm ad terram deponere vellet, super pectus eius in modum visionis exspirauit. Quòd autem Dominus

minus quandoque ſpecies leproſorũ aſſumat, ſequẽtia declarant exempla.

CAPVT XXXI.

Apparet Chriſtus in ſpecie leproſi.

NObiliſsimus quidam princeps Theobaldus, Comes Campaniæ, de cuius operibus miſericordiæ in * vita ſancti Bernardi Abbatis Claræuallis mira leguntur, tantæ humilitatis erat, vt etiam præſentialiter tuguria leproſorum viſitaret: adhuc viuunt, qui illum in carne viderunt. Habebat autem ante quoddam ſuum caſtrum leproſum quendam manentem, ante cuius domunculam quotiens eum contigit tranſire, de equo deſcendit, & ad illum intrans, poſtquam pedes eius lauit, eleemoſynam dedit, & abiit. Poſt breue tempus, idem leproſus Comite ignorante defunctus eſt, & ſepultus. Die quadam Comes iterum via illa tranſiens, mox vt ante tugurĩ ſibi notum venit, deſcendit, dicens: Oportet me viſitare patrem meum, intranſque, non leproſum, ſed in leproſi forma & habitu cõtemplatus eſt Dominum, cui cùm conſueta opera miſericordię impendiſſet, & tanto deuotiùs, quanto inſpirabatur à viſitato fortiùs, hilaris exiuit, cumque ſuis dixiſſet, gaudeo me videre leproſum meum: reſponderunt ei quidam; Domine, ſciatis eum pro certo dudum eſſe defunctum, & in tali loco ſepultum. Quod vbi comperit Princeps piiſſimus, exultauit in ſpiritu, eo quòd videre eique miniſtrare meruerit præſentialiter, quem multo tempore in ſuis membris veneratus eſt. Vt autẽ Dominus IESVS tantam humilitatem tanti Principis etiam in præſenti remuneraret, & vt verba ſua vera oſtenderet, quæ dixerat: Quicquid vni ex minimis meis feciſtis, mihi feciſtis, ſe illi exhibere dignatus eſt. Audi aliam viſionem, iſta adhuc excellentiorem.

* l. 2. c. 5. et l. 4. c. 3

Matt. 25

CAPVT XXXII.

EO tempore, quo hęreſis Albienſium pullulare cępit, contigiſſe dicitur quod narro. Erat in regno Francorum Epiſcopus quidam ætate iuuenis, ſed magnæ religionis: nominis eius ſiue diœceſis eius non memini. Hic tantæ fuit pietatis, miſericordię, ac humili-

militatis, vt equitans in via, neminem leprosum sibi occurrentium sine eleemosyna præteriret; sæpe etiam de equo descendit, & petentes præueniens, nummis manibus illorum, tanquam CHRISTI gazophilacio immissis, atq; deosculatis, iterum ascendit, & proceſſit. Die quadam, dum per stratam publicam incederet, leprosus quidã secus viam stans in agro, voce rauciſsima, vt sui misereretur clamauit, eratque aspectus eius tam horridus, & quasi a lepra tam corrosus, vt oculus humanus non sine cruciatu illum inspicere posset; quem vt sanctus Episcopus vidit, misericordia motus, mox de equo ruit, & ad illum currẽs, obtulit eleemosynam. Ad quem leprosus: Non sunt mihi necessarii nummi tui, cui cùm Episcopus respõderet; Quid ergo vis vt faciam tibi? ille subjunxit: Vt putredinem huius infirmitatis meæ abstergas, digito ostendẽs carunculam de naribus pendentem, magni horroris atque fœtoris: quam cùm vir beatus, Christi amore succensus, manu tergeret, clamauit ille dicens: Ceſſa, ceſſa, asperitatem digitorum tuorum tolerare nõ valeo. Cumque adhiberet partem camisiæ suæ, quæ de panno erat satis subtili, simili clamore prohibitus est. Tunc Episcopus; Si pati non potes manum, si non pãnum delicatum, vnde vis vt abstergatur? respondit leprosus: Nihil aliud patiar, præter linctionem linguæ tuæ. Mox ad illud verbum lucta nõ modica oriri cœpit in corde Põtificis, inter gratiã & naturã: illa vt fieret volente, ista cõtradicẽte, sed gratia Dei cooperãte, & naturæ vim faciente, linguã apposuit, & promuscidẽ elephantinã linxit. Mira res, mox de naribus eius, qui leprosus videbatur, gemma pretiosissima lapsa est in os Episcopi, & vt ostẽderet se esse CHRISTVM, qui ad probandã Episcopi virtutẽ se finxerat leprosũ, in oculis eius gloriosè cœlos ascẽdit, & quia eiusdem glorię particeps futurus esset Episcopus, ascendẽs repromisit. Dñs Geuardus Abbas noster, rediẽs de capitulo generali, hęc nobis retulit, asserẽs tunc recenter fuisse gesta. APOL. Quid est gratia cooperans? CÆS. Duplex est gratia Dei, operans, per quam Episcopus

tantum bonum voluit: cooperãs, per quam illud perfecit. Poterat antistes iste venerabilis meritò dicere
Gen. 12. cum sancto Iacob patriarcha: Vidi Dominum facie ad faciem, & salua facta est anima mea. APOLLONIVS: Magna sunt quæ dicis. CÆSARIVS: Vt autem non so-
Matt. 18 lùm in ore duorum, sed & trium testium, stet omne verbum, addam tertiam visionem duabus his non imparem, sed fortè judicio tuo propter opus maiorem.

CAPVT XXXIII.

IN Salzburgensi ecclesia iam à multo tempore religiosi extiterunt episcopi, ex quibus vnus, nescio vtrùm huius, qui nunc est, siue eius, qui ante eum fuit, prædecessor, infirmorum seu leprosorum lares studiosè etiam quandoque per semetipsum visitauit. Die quadam tuguriolum quoddam intrans, & leprosum, vt ei visum est, hominem in eo lecto decubantẽ ac gementem reperiẽs, si aliquid vellet exquisiuit. Cui cùm ille responderet: Corpus CHRISTI desideroo episcopus festinus abiit, & attulit, oriqúe leprosi, qui valde horridus videbatur, cum cautela qua potuit immisit. Ille verò ad cõprobandam antistitis fidem, antequam masticasset eucharistiam, nauseam simulauit, & cum fœtidissimo vomitu quod sumpserat reiecit. Episcopus verò territus, manibus mento eius suppositis, iectas recepit immũditias, quas statim in os mittens sumpsit, ob honorem sacramenti. Postea cùm eundem leprosum visitare vellet, & non inueniret, dictum est ei à circummanẽtibus, quòd multo tempore in eadem domuncula nullus habitasset leprosus. Et cognouit vir Deo plenus, tum ex testimonio referentium, tum ex gratia ex prædicta sumptione percepta, quia CHRISTVS esset, qui multis modis electorum suorum constantiam probare consueuit. Hæc dicta sunt de Christi persona. Porrò de illius resurrectione atque ascensione nullas intellexi visiones relatu dignas, nisi hanc solam, si tamen visio dici potest.

CAPVT

CAPVT XXXIV.

SAcerdos quidam de domo nostra, sicut ipse mihi retulit, cùm anno præterito in sacratissima nocte paschæ staret ad matutinas, finito duodecimo responsorio, & Hymno, Te Deum laudamus, incœpto, tantam circa se sensit fragrantiam aromatum, & per tãtam moram, vt miraretur quid esset, vel vnde esset, cui cogitationes suæ dicebant: Non est aliunde odor iste aromaticus, nisi ex præsentia sanctarum mulierũ, de quibus tota nocte cantatum est; Quia venerunt cum aromatibus, vt vngerent IESVM. *Marc.16*

CAPVT XXXV.

APOLLONIVS: *Cur pœnalia sint reuelationes de Christi resurrectione.*

CVm resurrectio passione dignior sit, quid est quòd tantæ reuelationes habentur de illa, & tam paucæ de ista? CÆSARIVS: Primò hoc adscribendum est humilitati Christi, ne videatur iactanter manifestare ea, quæ egit gloriosè, & supprimere illa, quæ pertulit ignominiosè. Deinde quòd nullum est sacramentorum, quod tam efficax sit diuini amoris incentiuum, quomodo opprobria passionis. Apostolus dicit se nihil scire, nisi IESVM CHRISTVM, & hunc crucifixum: ergo Christi passio, eius fuit lectio. *1.Cor.2.* O quantum legere desiderabat *Iob* in libro possionis Christi, quando dicebat: Quis mihi tribuat auditorem, vt desiderium meum audiat omnipotens: & librũ scribat ipse qui iudicat: vt in humero meo portẽ illũ, & circundẽ illum quasi coronã mihi? Liber vitæ CHRISTVS est, secundũ Ioannẽ septẽ signaculis signatus, in quo, vt ait Paulus, est salus, vita, & resurrectio nostra, quẽ Apostoli cũ magna gloria miraculorum, quasi coronã, portauerunt per vniuersũ mundũ; quẽ cùm primò obtulissent scienti literas, id est Iudæo, & respuisset illum tanquam signatum, obtulerunt illum nescienti literas, scilicet gentili, & cùm illum intelligere non posset, exposuerunt ei, sicut Philippus Eunucho. Librum hunc CHRISTVS ipse scripsit, quia propria voluntate passus est: in pelle siquidem corporis eius scriptæ erant literæ minores *Iob 31.* *Apoc.5.* *Actor.8.*

& nigræ, per liuidas plagas flagellorum: literæ rubræ & capitales, per infixiones clauorum: puncta & virgulæ, per punctionem spinarum: pellis eadem priùs fuerat multiplici persecutione pumicata, colaphis & sputis cretata, arùdine lineata. APOLLONIVS: Gaudeo me cum fructu didicisse, quod ignoraui. CAESARIVS: Dicam tibi nunc aliquas visiones Spiritus sancti. APOLLONIVS: Peto vt priùs expedias de Spiritu sancto, & sit differentia inter ipsum & spiritum quem Christus in cruce emisit. CAESARIVS: Hoc faciam ipso adiuuante, & hoc quanto compendiosiùs potero.

CAPVT XXXVI.

De Spiritu sancto.

SPiritus sanctus Deus est, tertia in Trinitate persona, à Patre Filioque procedens æternaliter, ipsis consubstantialis, eiusdem sapientiæ atque potentiæ: vnde in Psalmo: Verbo Domini cœli firmati sunt, & spiritu oris eius omnis virtus eorum. Quod Spiritus sanctus à Patre procedat, dicit Filius: Non enim vos estis qui loquimini, sed Spiritus Patris vestri. Item, Qui à Patre procedit. Quòd à Filio procedat, testis est Apostolus dicens: Misit Deus Spiritum filij sui in corda vestra. Ipse etiam Spiritus sanctus vbi vult spirat: sanctus, multiplex, vnicus, subtilis, modestus, disertus, mobilis, incoinquinatus, certus, suauis, amans bonum actum, qui nihil vetat benefacere, humanus, benignus, stabilis, securus, omnem habens virtutem, omnia prospiciẽs, & qui capiat omnes spiritus intelligibiles, mundus, subtilis. Cuius varia dona cùm Apostolus enumerasset, sic concluſit: Hęc autẽ omnia operatur vnus atq; idẽ Spiritus, diuidens singulis prout vult. Inter hunc Spiritũ sanctũ, & eũ, quem Christus in manus Patris moriens commendauit, tanta est differentia, quanta inter creaturam & creatorẽ: nã spiritus ille anima Christi intelligitur, quæ à corpore eius separata est per mortem, quod de Spiritu sancto dicere nephas est. APOLLONIVS: Sub quibus speciebus Spiritus sanctus solet præsentiam suam mortalibus manifestare? CÆSARIVS:

Psal. 32.
Matt. 10
Ioan. 15.
Gala. 4.
Ioan. 3.
1. Cor. 12.
Luca 13.

Duas

Duas tantùm ſpecies reperio manifeſtiores, ſub quibus in nouo teſtamento viſus eſt: in columba viſus eſt ſuper Chriſtum: in linguis igneis ſuper Apoſtolos. Nec hoc ſine cauſa, ſeptem enim naturales virtutes habet columba, quæ auis eſt ſimpliciſſima, per quas dona Spiritus ſancti myſticè deſignantur. In igne calor eſt & ſplendor, & Spiritus ſanctus ignit per amorem, illuminat per ſcientiæ operationem. APOLLONIVS: Petitioni meæ ſatisfactum fateor per ſententias, nunc precor vt ſi aliqua noſti exempla ſubiungas. CÆSARIVS: Quòd noſtris temporibus in columba & igne viſus ſit, veriſſimis tibi pandam exemplis.

Spiritus ſanctus ſub quibus formis ſoleat apparere.

Matt. 3.

Actor. 2.

CAPVT XXXVII.

DVm dominus Hermānus Abbas eſſet in Clauſtro, & in ſolennitatibus, interim dum chorus, Te Deum laudamus decantaret, circuiret ad fratres commonendos, atque ſecundùm conſuetudinem in chorum Conuerſorum diuerteret, Henricus conuerſus, cuius memini in diſtinctione quinta cap. 5. vidit columbam candidam de cruce, quæ erat ſuper altare Conuerſorum, in verticem ipſius deſcendentem, vbi multum quietè ſedebat, donec circuitis vniuerſis de choro exiret: tunc euolans reuerſa eſt ſuper crucem: hymno verò expleto, cùm inciperet lectionem euangelicam, eadem auis ſacratiſſima volauit ſuper quandam columnam analogio proximam, illic ſedens & auſcultans, ſacræque lectioni aurem diligentiùs adhibens: qua perlecta, rurſum redijt ad crucem. Et teſtatus eſt idem Cōuerſus, ſæpius in feſtiuitatibus ſe eandem viſionem vidiſſe: Quotiens, inquit, chorum Conuerſorum intrauit, & coram altari profundè, vt ei moris eſt, inclinauit, mox columba prędicta crucem deſerens, capiti eius inſedit: in quo ſtatim tantum creauit ſtrepitum percuſſione alarum, tantum ſplendorē nitore alarum, vt ab omnibus potuiſſet audiri, & ab vniuerſis videri, ſi illis datum fuiſſet audire vel videre. APOLLONIVS: Puto conuerſum hunc eundem fuiſſe, qui vidit ſuper caput nouitij, cùm in monachum bene-

Apparitiones Spiritus ſancti.

benediceretur columbam, sicut dictum est in distinctione prima cap. 3.

CAPVT XXXVIII.

CAESARIVS.

DVm in eadem domo monachus quidam iuuenis Euangelium legeret in conuentu, prędictus Henricus columbam candidissimam super caput eius descendere vidit, illic quietè residentem vsque ad finem Euangelij: fuerat enim idem monachus ibi hospes, & tam bonę vitę, vt tanta gratia dignus haberetur. Processu temporis, cùm factus fuisset sacerdos, cuidam monacho ex fratribus eius sacerdos quidam sæcularis dicebat: Ego frequenter video columbam super caput illius monachi, quando missas celebrat. Non tamen puto eum aliquando missæ eius interfuisse corpore, sed spiritu: est enim vir religiosus, multas habens reuelationes à Deo. APOLLONIVS: Quid sentiendum est de huiusmodi columbis? CAESARIVS: De hac quęstione, quantum potui, expediui te in distinctione secunda cap. 5. loquens de sacerdote fornicario, cui columba sacramẽtum altaris tulit, & post pœnitentiam restituit: signum est aduentus Spiritus sancti columba. Si nihil fuisset diuini in prædictis columbis, etiam alij eas vidissent. APOLLONIVS: Hoc satis credibile est. CAESARIVS: Quòd autem Spiritus sanctus etiam in igne præsentiam suam quandoque manifestat, audies in distinctione nona, cap. 34. Quia iam plures visiones tibi retuli de Christo, quasdam etiam de Spiritu sancto, vnam tibi adhuc dicam de sancta Trinitate.

CAPVT XXXIX.

Apparitio sanctissimæ Trinitatis.

NOn est diu, quòd quædam sanctimonialis ordinis nostri, dum in quadã die Dominica ad Primam staret, & chorus psalleret fidem Athanasij, illa de mysterio summæ Trinitatis cogitãs, mente excessit: in quo excessu tanta ei sunt reuelata de illa summa & æterna Trinitate, vt suo confessori illa, siue modum eiusdem visionis, explicare non posset. Ecce sic copiosè Dominus visioni nostræ condescendit. Ip-

sa

se est quem Iacob in somnis vidit innixum scalæ; angeli verò ascendentes, siue descendentes, sunt cæteri, vt dictum est, ordines ciuium cœlestium, descendentes nobis apparendo, & ascendentes se nostris visibus subtrahendo, ipsi enim sunt Christi corpus & membra. APOLLONIVS: Qua similitudine? CÆSARIVS: Similitudinem tibi dicam satis manifestam. *Gen. 28.*

CAPVT XL.

Quæ similitudine sancti sunt Christi corpus & membra.

CAput Christi, Deus; caput ecclesiæ Christus: Oculi Christi sunt angeli, semper faciem Patris videntes, auris eius Patriarchæ legem Dei audientes: nares Christi sunt Prophetæ, quæ futura erāt procul odorantes: Os eius Apostoli, quæ ab ipso viderunt & audierunt mundo prædicantes: Barba Christi sunt martyres, fortitudinem mentis, quam barba designat, in suis tormentis ostendentes: Vbera Christi sunt cōfessores, verbo & exemplo infirmos nutriētes: Venter eius, virgines & continentes, fructui carnis, castitatis amorem anteponentes. De his sponsa dicit in Canticis canticorum dilecto: Venter eius eburneus distinctus saphiris. Ebur, quod frigidissimum est, designat virginitatē. Hyacinthus verò, qui aërei coloris est, perfectionem vidualem. APOLLONIVS: His non inutiliter præmissis, precor vt de singulis ordinibus, si quas nosti, subjungas visiones. CÆSARIVS: Hoc libens faciam, & hoc primò de angelis. *1. Cor. 11 Ephes. 5. Mat. 18. Cant. 5.*

CAPVT XLI.

APOLLONIVS:

Ordines & officium Angelorum

QVot sunt ordines angelorum? CÆSARIVS: Nouem, Angeli, Archangeli, Virtutes, Potestates, Principatus, Dominationes, Throni, Cherubin, & Seraphin. Dicuntur autem angeli, id est nuncij, quia diuinam voluntatem suggerēdo nobis nunciant. Quilibet homo habet angelum sibi à Deo deputatum ad custodiam ab hora natiuitatis vsque ad diem mortis, quorum ministerium quantum sit hominibus necessarium, quibusdā tibi pandā exemplis.

CA-

CAPVT XLII.

Angelorum ministerium vtile esse hominibus.

IN Francia virginem quandam religiosam & inclusam satanas grauissimè per stimulum carnis colaphizauit: illa nescíens virtutem in infirmitate perfici, iugiter cum multis lacrymis Deum rogauit, quatenus eius pietate à tam immunda tentatione mereretur liberari. Cui cùm die quadam oranti angelus Domini apparuisset visibiliter, dixissetque: Vis ab hac tentatione liberari? & respondisset illa: Volo Domine, volo; cœlestis nuncius subjunxit: Dic versiculum istum Psalmi, Confige timore tuo carnes meas, à judiciis enim tuis timui, & liberaberis. Angelo verò recedente vel potiùs disparente, illa versiculum cecinit, & mox tentatio cessauit. Mira res: Fugato spiritu fornicationis, statim accessit spiritus blasphemiæ, à quo tanto fortiùs quanto periculosiùs tentabatur: cœpit enim dubitare de Deo & fide Christiana. Tunc magis quàm priùs misericordiam diuinam inuocans, se à tã nefanda tentatione liberari cũ lacrymis orauit. Tunc angelus Domini secundò ei apparens ait: Quomodo habes modò soror? Respondit illa; Nunquam peius Domine, & angelus: Putas te posse viuere sine tentatione? necesse est vt alteram istarum habeas, elige quã volueris. Ad quod virgo respondit: Domine si sic necesse est, eligo primam tentationem, licèt enim fuerit immunda, humana tamen erat; ista verò, quam nunc patior, prorsus diabolica est, cui angelus: Dic versiculum istum; Feci judicium & justitiam, non tradas me calumniantibus me; & liberaberis: quod cùm fecisset post angeli discessum, blasphemiæ spiritus eam deseruit, & stimulum carnis recepit. APOLLONIVS: Quis tibi angelus videtur iste fuisse? CAESARIVS: Eius, vt puto, proprius, qui illam maluit in carne tribulari, quam non mereri: tentatio enim custos est humilitatis, & materia exercendæ virtutis. Virginibus, & eis qui non peccauerunt, inanis gloria atque superbia importuniores esse consueuerunt. Quam solicitè sancti angeli sibi commissorum opera bona considerent, vt Deo illa repræsentent, sequens sermo declarabit.

Psal. 118

Psal. 118

2 *Cor.* 12

Psal. 118

CA-

CAPVT XLIII.

CONuersus quidam de Hemmenrode, cuiusdam eiusdem domus grangiæ magister erat, vir bonus ac disciplinatus: iuxta hunc, cùm exiret ad opera manuum, siue ad negotia domus suę, alius quidam simplex Conuersus angelum Domini ambulantem frequenter vidit, quod cùm retulisset domino Hermanno Abbati suo, referenti respondit: Quia visionem retulisti, nunquam angelum de cætero videbis. Quod ita factum est. APOLLONIVS: Non videtur mihi frater iste deliquisse, si sibi diuinitus reuelata Abbati proprio manifestauit. CÆSARIVS: Satis puto quòd non absque aliqua cordis iactantia Conuersus visionem eandē recitauerit: & quia hoc Abbas considerauit, quod futurum æstimabat, prędixit: erat enim vir prudens & literatus, ante conuersionem sanctorū Apostolorum in Colonia Decanus. APOLLONIVS: Cùm quilibet homo duos habeat angelos, vt dicis, sibi deputatos, bonum ad suggerendum bonum, & malum ad suggerendum malum, quid est, quòd tam facilè hominis voluntas angelo malo consentit ad peccatum? Est ne bonus in consilijs efficacior, & ad vim inferendam valentior?

CAPVT XLIV.

CÆSARIVS:

Hominē libere peccare.

LIcèt homo habeat angelum bonum ad custodiam, & malum propter exercitium, neuter tamen illorum voluntati humanæ vim inferre valet, vt propter illius consilium violenter inclinetur ad bonum, siue ob huius suggestionē trahatur ad malum. Contulit Deus homini liberum arbitriū. APOLLONIVS: Quid est liberum arbitrium? CAESARIVS: Facultas voluntatis & rationis, qua eligitur bonum assistente gratia, malum verò desistente gratia. Liberum dicitur, propter voluntatem, quæ libera est, & sine necessitate: Arbitrium, propter rationem, quæ ea quæ voluntas appetit, arbitratur & discernit. Et licèt ratio sæpe voluntatē sequatur ad peccati cōsensū, nūquā tamē approbat malū. Quòd verò volun-

voluntas tam prona est ad peccandum, causa subest: habet enim diabolus duos satellites etiam se crudeliores, quibus illa impellitur, fomitē scilicet carnis, quem scriptura vocat tyrannum, & mundū: caro concupiscit, diabolus concupita incendit; mundus incensa, ne extinguātur, se objicit. Ex peccati fomite multa oriuntur vitia, diabolus multa sibi assumit subsidia, mundus innumerabilia offert oblectamēta. Ecce
4. Reg. 6. currus & equites regis Syriæ, id est diaboli, missi ad capiendum Elisæum, id est iustum: quibus visis, id est in circuitu tuo considerātis, si clamāueris cum ministro Elisæi: Heu heu heu Domine mi, quid faciemus? voce prophetica tibi respondeo: Noli timere, plures enim nobiscum sunt, quām cum illis: aperi oculos, & vide: habes intra te orationem contra carnis fomitē, circa te angelos contra diabolum, turbam cōtra turbam: Et ecce, inquit, mons plenus æquorum & curruum igneorum, id est custodiam, non vnius, sed multorum angelorum in circuitu Elisæi, id est hominis electi. Contra carnis incentiua oppone virtutes naturales. Habes super hæc omnia gratiam diuinam, quæ mox, vt menti tuæ, si in peccatis fueris, infunditur, carnis incentiua restringit, diabolum retundit, mundi gloriam tibi in odium vertit. Hoc etiam scias, quòd quædam facimus sine instinctu vtriusque angeli, quæ si bona fuerint, amplius in eis meremur: si mala, plus demeremur. APOLLONVS: Satis de his expeditus sum: nunc quod residuum de visionibus angelicis nosti, mihi manifestes. CÆSARIVS: Quòd animas sibi commissorū Deo repręsentent, ex hoc quod sequitur poteris probare.

Angelos animas sibi commissorū Deo repræsentare.

CAPVT XLV.

Soror Christina de Volmuntsteine, sanctimonialis in† Burgis, cuius in superioribus memini, tantæ erat perfectionis, vt præsens vita ei esset in tædio, & mors in desiderio. Tempore quodam quadragesimali, cùm se in proxima pascha putaret esse morituram, mente excedens rapta est in locum amœnissimum, haud dubium quin in paradisum, in quo vidit altare

† *al. Bergus. fer. ante S. Vualburgis.*

altare miri decoris, & ante altare multæ reuerentiæ personã; cuius pulchritudo inęstimabilis erat nimis, quam cùm interrogasset, quæ esset, vel cuius officij, respondit; Ego sum Archãgelus, qui præsento animas ante Dominum. Et illa: Nunquid domine & animas de ordine nostro præsentas? Etiam, inquit, omnium in ordine tuo bene viuentium animas, monachorum videlicet, Conuersorum, & sanctimonialium, ego prę-sento ante Deum, & adjecit: Non modò morieris, sed in proximo pascha, quod ita factum est: nam cùm per aliquot dies ęgrotaret, & penè quotidie communicaret, in agonia posita viaticum sibi dari petijt, cum quo, nondum plenè mastico, spiritum reddidit cœlo. Cùm esset adhuc in prædicto mentis excessu, venerabilis verè beata virgo Christina, vidit super altare mitram magni decoris pendentem, & cùm requireret ab Angelo, quid futurum esset de anima cuiusdam sacerdotis, quem specialiter diligebat, cuius tunc recordabatur, respondit: Cùm obierit, mitra hac capiti eius imposita, ante Dominum illum repręsentabo. APOLLONIVS: Quem putas Angelum istum fuisse? CÆSARIVS: Sanctum Michaëlem, qui, vt dicit auctoritas, præpositus est Paradisi; cæteris enim Angelis diligentior est circa genus humanum. Vnde in Daniele legitur fuisse princeps filiorum Israël. Hinc est quòd suã memoriam in terris habere voluit, vt ab hominibus, de quorum salute sòlicitus est, agnosceretur, diligeretur, & obsequijs veneraretur. APOLLONIVS: Quid si in aliquo loco sibi deputato minus veneratur? CÆSARIVS: Ibi & minora eius beneficia experiuntur, ita vt aliquãdo etiam præsentaliter inde recedere videatur, secundùm testimonium subsequentis visionis. *Dan. 10.*

CAPVT XLVI.

S. Michaëlis cultu neglecto, deseritis locũ sibi dicatũ.

EO tempore quo dominus Theodoricus Colonienſis Archiepiscopus, qui adhuc supereſt, castrum in Gudinsberg ædificauit, sacerdos quidã religiosus Colonia rediens, cùm monti iam dicti nominis propinquasset, sanctum Michaëlem Archangelum in specie bene nota, de eo, in vicinum montem,

qui Strōberg dicitur, in quo memoria est Petri principis Apostolorum, alis extensis volare conspexit. Eodem tempore homo quidam, Theodericus nomine, de villa proxima cum vxore ad ecclesiam properans, de prædicto monte capsellam cum reliquijs, quam sæpe viderat, super Stromberg per aërem duci vidit: ambo illam viderunt, & vsque hodie testes sunt ambo tantæ visionis; si mihi minùs credis, interroga dominum Wilhelmum sacerdotem in Stromberg, qui se ab ore illorum, qui hæc viderunt, audiuisse testatur, & dicet tibi: Habebat enim & adhuc habet sanctus Archangelus in Gudinsberg, vel, vt alij dicunt, in *Wudinsberg, Ecclesiam nomini suo consecratam, & cùm esset mons idem fortis satis, & ad munimen prouinciæ bene situs, nullus tamen in eo castrum ædificare præsumpsit, quia hoc non posse fieri, ob prædictam memoriam, ab incolis referebatur: prædictus verò Theodericus, huiusmodi verba non attendens, & castrum in eo ædificans, antequam muros eius perfeciisset, depositus est. Nec miror, si ab eodem castro angelica recesserunt subsidia, cuius omnia ædificia penè ex vsuris cuiusdam Iudæi, quem præfatus Episcopus cœperat, sunt constructa. Quam potenter S. Michael electorum animas in exitu ab inimicis defendat, audies in distinctione xij. capitulo quinto. Non solùm beatus Michael cum cæteris cœlestis militiæ exercitibus fideles protegit cùm moriuntur, sed etiam in presenti ab hostibus visibilibus.

*al. Vvendinsberg.

CAPVT XLVII.

Angeli homines protegit etiam ab hostibus visibilibus.

NOn est diu, quòd sex milites templi in vicinia Saracenorum horam quandam canonicam prostrati dicebāt, ex inopinato paganis superuenientibus, cùm illi surgere vellent & fugere, magister eis innuit vt iacérent. Mira res, vt rex cœlestis ostenderet, quātum ei magistri fides, & discipulorum obedientia placeret, angelos suos misit, à quibus infidelium turba turbata est, quidam capti, & plures occisi, cumq; eos, quos angeli vinxerāt, templarij cōprehendissent, & illi dicerent: Vbi est exercitus, quem dudum

ludum vidimus, à quo capti sumus & occisi? responderunt: Quando necesse habemus, veniunt nobis in auxilium, quando non indigemus, reuertuntur in tabernacula sua. Intellexerãt enim sanctos angelos illos fuisse, quos ipsi videre non potuerunt, qui laudãtibus Deum semper adsunt, ipsosq; custodiunt. Ipsi reuera sunt castra Dei, qui Iacob cũ timore reuertenti in terram suam venerunt in auxilium; Fueruntq; ei, vt dicit scriptura, obuiam Angeli Dei: quos cùm vidisset, ait: Castra Dei sunt hæc. Hoc miraculum cùm recitatum fuisset regi Philippo in castris, cũ rediret de obsidione Coloniæ, respondit: Certè si habuissem, Legem pone, in ore, ego psalmum reliquissem & fugissem. Hæc dicta sint de visionibus Angelorum. Porrò de visionibus Patriarcharũ, atq; Prophetarum pauca dicere habeo, quia rariùs sanctis noui testamenti apparent. APOLLONIVS: Quę sit causa illius raritatis, qui etiam fuerint Patriarchæ, qui Prophetæ, & quare sic dicti, precor vt edisseras: deinde si quas nosti visiones, de illis subjungas. CÆSARIVS: Quanto breuiùs potero, de requisitis te expediam.

Gen. 38.

Psal. 118.

CAPVT XLVIII.

De Patriarchis & Prophetis.

PAtriarchæ sunt viri iusti & glorioſi, cum quibus locutus est Deus, Abrahã scilicet, Isaac & Iacob, & alij quàm plures, qui illos tempore & præcedebant & subsequebantur. Dicuntur autem Patriarchæ, quasi patrum principes, eò quòd alijs facti sint via rectè credendi, & norma bene viuẽdi. Horum successores, extiterunt Prophetæ, & ipsi viri magni & inclyti, qui Christi sacramenta, & ecclesiæ, & si qua alia futura erant, tam perspicuè præuiderunt & prædixerunt, ac si oculis eorũ corporeis fuissent objecta: vnde quidam illorum dicebat: Non faciet Dominus verbũ super terram, quod non priùs reuelet seruis suis prophetis. Prophetæ fuerunt Isaias, Ieremias, Ezechiel, Daniel, & duodecim prophetæ, qui etiã ea, quæ præuiderunt, vel prædixerunt, scripto perpetuauerunt. Vnde Prophetæ dicti sunt Videntes, vel significantiùs Prophetæ dicuntur, quasi prefatores, vel quasi procul

Amos 3.

fantes, id est, à longè. Quare autem rariùs Apostolis siue martyribus nobis appareant, causa esse videtur, quòd respectu iam dictorum ordinũ modica, & penè nulla est eorum memoria apud ecclesiam Latinorũ: Græci verò in natalitijs illorum solennisant, & ideo fortè sæpius illis apparent. De sancto Ioanne Baptista, cuius memoria celebris est per vniuersam Eccle. siam, aliquas visiones subjungam: ipse est enim nouissimus Prophetarum, & plus quàm Propheta: Nam lex & Prophetę, teste Domino, vsque ad Ioannem.

Mat. 11.

CAPVT XLIX.

Apparitiones S. Ioannis Baptistæ.

IN Clarauallé monachus quidam iuuenis est ætate, Ioannes nomine, mirus dilector sancti Ioannis Baptistæ: in die siquidem natiuitatis illius est natus, & ob hoc à parentibus Ioannes vocatus. Supra reliquos sanctos illum diligit, & quotiens aliquid ad ipsum pertinens psallitur, vt est canticum patris eius Zachariæ, ibi voci penitus non parcit. Nocte quadam cùm idem canticum in choro cãtaret, & ventum fuisset ad illum versiculum; Et tu puer Propheta altissimi vocaberis, &c. sacerdos quidam stans in choro opposito, flammam de capite eius surgere vidit: vocatur autem Wilhelmus, estq; sacerdos religiosus, cui multa diuinitus reuelantur. Qui dictis matutinis, dominum Sygerum Priorem adijt, & quid de fratre Ioanne viderit exposuit: quem statim vocauit Prior dicens: Dic mihi bone frater Ioannes, quid cogitasti in laudibus, quando inchoatum est canticum, Benedictus Dominus Deus Israel? cui ille respondit: Credite mihi Domine, ego cogitaui, si esses in cœlis, vox tua nunquam raueſceret, & semper Deum laudares cum Angelis. Et Prior: Quid habuisti in corde infra istum versiculum, Et tu puer propheta altissimi vocaberis? ad quod iterum respondit: Ita accensum est cor meum in illa hora ad memoriam sancti Ioãnis Baptistæ, quem valde diligo, vt vix me capere possem præ gaudio. Et cognouit Prior, quòd flamma eadem signum fuisset vehementissimi amoris, de corde adolescentis in cœlum ascendentis. Anno præterito visio hæc à prædicto

Luc. 1.

Priore

Priore Claræuallis, Priori de Clauſtro recitata eſt, à quo ego illam didici.

CAPVT L.

RETulit mihi domina Irmingardis, Magiſtra de inſula ſancti Nicolai anno præterito, cuiuſdam ſanctimonialis bene ſibi notæ miram dilectionem erga prædictum Domini Præcurſorem: plus omnibus ſanctis illum dilexit; nec ſuffecit ei de illo cogitare, illum obſequijs & orationibus honorare, conſororibus illius prærogatiuas prędicare, quin etiam, ad perpetuandam eius memoriam, verſificaretur de eius annunciatione, natiuitate, & gaudio parentum; litterata ſiquidem erat, & ideo verſibus proſequi ſtuduit, quicquid de illius ſanctitate legeret. Omnes etiam perſonas ſeculares, cum quibus loquebatur, monuit & rogauit, vt liberos ſuos Ioannem vel Zachariam nominarent, feminas verò Eliſabeth. Cũque moritura eſſet, Ioannes monachus de Clauſtro eam viſitauit, ſcienſque eius affectum circa ſanctum Ioãnem, ait: Matertera cùm fueritis defuncta, qualem miſſam vultis vt primùm cantem pro anima veſtra, pro defunctis, an de ſancto Ioanne Baptiſta? Ad quod illa ſine omni deliberatione reſpõdit: de ſancto Ioanne. Cumque ad extrema peruenisſet, compaſſa ſorori ſibi ſeruienti, ait: Vade ſoror ſuper ſolarium, & quieſce modicum: quod cùm feciſſet, & leui ſopore quieſceret, huiuſmodi vocem per ſomnum audiuit: Quid hîc jaces? ſanctus Ioannes Baptiſta inferiùs eſt cum ſorore Hildegunde. Hoc illi nomen erat. Ad quã vocẽ ſanctimonialis expergefacta, neglectis veſtibus in camiſia deſcendit, & iam illam expiraſſe inuenit. Circa quam tam ſuauiſſimus odor erat, vt non dubitaret illic adeſſe prẽſentiam ſancti Ioannis, qui animam ſuæ dilectricis choris ſociaret Angelicis. Narrauit mihi & aliam viſionem, iſta adhuc iocundiorem, quam ſibi à magiſtra domus, in qua viſa eſt, dicebat eſſe recitatam.

CAPVT LI.

DVæ sanctimoniales fuêre, & adhuc sunt, vt puto, in Lutere monasterio diœcesis Treuerensis, ex quibus vna specialiter diligebat sanctum Ioannem Baptistam, altera verò sanctum Ioannem Euangelistam; quæ quotiens conueniebant interse, de illorum maioritate contendebant, ita vt magistra quandoque vix posset eas compescere: illa enim dilecti sui priuilegia in medium proponebat, cui ista sui dilecti prærogatiuis validè satis obuiabat. Nocte quadam ante matutinas, sanctus Ioannes Baptista suæ dilectrici in somnis apparens, sic ait: Soror, noueris sanctum Ioannem Euangelistam mihi æqualem esse; nunquam homo castior fuit illo, mente simul & corpore virgo; ipsum Christus ad Apostolatum elegit, ipsum cæteris Apostolis plus dilexit, ipsi gloriam suæ transfigurationis ostendit; ipse beatissimus in pectore Iesu in cœna recubuit, ipse morienti astitit, ipsi virgini Christus virgo matrem virginem commendauit; ipse cæteris Euangelistis altiùs volans, & oculos mentis in rotam diuinitatis pleniùs defigens, Euangelium suum sic exorsus est; In principio erat verbum, & cætera: scripsit & Apocalypsin, qua nihil in cœlestibus figuris obscurius est; plurima etiam pro Christo passus est tormenta, flagella, feruens oleum, exilia. Ecce propter ista & alia multa sua priuilegia, æqualis mihi est. Manè ergo voces sororem tuam ante magistram, & procidens ante pedes illius, pete vt ignoscat tibi, quòd totiens eam exacerbasti mei causa. Quæ ad signa matutinalia expergefacta, de tam clara visione cogitare cœpit: dictis verò matutinis, cùm se altera sopori dedisset, sanctus Ioannes Euangelista per visum affuit, & sub sensu verborum horum suam allocutus est dilectricem: Soror, scias beatum Ioannem Baptistam longè majorem esse me; inter natos mulierum, teste Christo, non surrexit major illo; ipse propheta, & plus quam propheta, ab angelo est annunciatus, à sterili matre contra naturam conceptus, in vtero supra naturam sancti-

sanctificatus, in eremo sine omni peccato conuersatus: quod de me dici non potest, qui lucris inhians, inter seculares secularis seculariter vixi: Saluatorem, quem in vtero cognouit, inter turbas ad se veniẽtem, digito demonstrauit, & in Iordane sacris manibus baptizauit: ipse cœlos vidit apertos, Patrem audiens in voce, Filium videns in homine, Spiritum sanctum in specie columbæ. Tandem pro justitia martyrizatus est: Ergo me major est. Vnde hodie vocare debes sorórem tuam ante magistram tuam, & prosternere te pedibus illius, sicq; eam rogare vt tibi ignoscat, quòd totiens illã exacerbasti, me cõtẽtiosè Præcursori Domini præferendo. Manè singillatim ad magistram veniunt, quid viderint exponunt, tunc simul se prosternentes, & ab inuicem, vt eis iussum fuerat, veniam postulantes, mediante matre spirituali, recõciliatæsunt, monente illa, ne de cætero de meritis sanctorum cõtenderẽt, quæ soli Deo nota sunt. APOLLONIVS: Satis me ædificat tanta in supernis ciuibus humilitas. CÆSARIVS: Nulla, quantum ex præsenti visione colligere poteris, in regno cælorum præmiorum est contentio, quia illic, teste Apostolo, omnis euacuatur prælatio. Hoc tamen scias, q; sicut ciues superni visitant cum multa consolatione se diligentes; ita quandoque cum inuectione & plagis se contemnentes.

Mat.11.

1.Co.15.

CAPVT LII.

S. Ioannẽ Baptistã contẽnẽs punitur.

CAnonicus quidam erat in Ecclesia Bonnensi, qui frequẽter cum sodalibus suis moniales in Ditkirchen solebat visitare: nec erat in eadem visitatione aliquid religiositatis, sed leuitas, & periculum animarum: quotiens enim eum oportebat intrare claustrum, per* monasterium, quod in honore beati Petri & sancti Ioannis Baptistæ dedicatum est, transibat erecto collo, nec vna quidem vice coram altaribus caput inclinans. Nocte quadam venerabilis Baptista in somnis illi apparens; & toruo vultu in eũ respiciens, sic ait: Et tu inique, totiens per oratorium meum transiens, nũquam aliquid mihi exhibuisti honoris, vt saltem vel vna vice ceruicem flecteres coram

**for. oratorium.*

altari meo, leuansque pedem, tam validè trusit eum in ventre, vt tam ex terrore increpationis, quàm e dolore tunsionis euigilaret. Ab illa hora cœpit infirmari, & paulatim intumescente ventre hydropicus fieri, sicque vadens, donec inualescente morbo moreretur: & si vis scire, Ioannes est nomen eius, fortè e hoc ipso sanctus ampliùs turbabatur, quòd ipsa nominis eius æquiuocatio, nil reuerentiæ cordi eius impresserat circa ipsum. APOLLONIVS: Cùm maior sit perfectio patriæ quam via, quid est, quòd sancti tam durè suas injurias vindicant? CÆSARIVS: Voluntas comprehensorum sic diuinæ voluntati vnita est, vt non possint aliud velle, nisi quod illum nouerint velle. Viatores verò pro inimicis tenentur orare, illique diuinæ justitiæ consentire. Mercurius martyr, Iulianum, iam cum Christo regnans, occîdit, qui in via fortè pro occisoribus suis Christum exorauit. APOLLONIVS: Placet quòd dicis: sed quid est quæso quòd sanctus Baptista, quo nullus major est inter natos mulierum, dicente id Domino nostro Iesu Christo, tanta ludibria passus est in morte, vt consilio adulterę, ad petitionem saltatricis occideretur? CAESARIVS: Vt nullius justi mors abhorreretur: adhuc enim idem maximus Prophetarum in suis reliquijs ludibria experitur.

Amphil. in vita S. Basilii.

Mat. 11.

Mat. 14.

CAPVT LIII.

Idem S. in suis reliquiis cõ tumelia affectus.

NON est diu, quòd quidam mercator terræ nostræ mare transiens, cùm brachium sancti Ioannis Baptistæ in eius hospitali vidisset, & desiderasset, intelligens custodem reliquiarum quandam procari feminam, scienque nil esse, quod mulieres huiusmodi à viris nequãt extorquere, accersens illam ait: Si feceris me habere reliquias sancti Ioannis Baptistæ, quæ sunt penes custodiam amasii tui, centum quadraginta libras argenti tibi tradam. Illa oblatam pecuniam sitiens, hospitalario consensum præbere recusauit, donec sacrum brachium obtineret: quod statim negotiatori tradidit, & prædictum pondus argenti recepit. Cernis quantum ludibrium? sicut olim

caput

caput sancti Ioannis ab Herode pro mercede saltationis traditum est lasciuæ puellæ, & ab illa datum matri adulteræ; ita hoc tempore brachium eiusdem datum est pro munere fornicationis ab hospitalario, non minùs Herode malo, turpi fœminæ, & ab illa venditũ mercatori. Quod ille non terræ, sicut Herodias, sed purpura inuoluens, ad vltimum terræ penè fugit, & ad ciuitatem Gruningen, quæ sita est in introitu Frisiæ peruenit, domum in ea comparauit, & in quadam eius columna brachium occultans, valde ditescere cœpit. Die quadam sedente eo in taberna, cùm ei quidam diceret: Ecce ciuitas concrematur, & iam incendium appropinquat domui tuæ. Ille respondit: Domui meæ non timeo, bonum ibi reliqui custodem, surrexit tamen, & domum intrauit, in qua dum colũnã immotam considerasset, ad tabernam redijt, mirãtibus cunctis, quænam esset causa tantæ securitatis. Interrogatus de custode domus suę, cùm perambages respondisset, & hoc ipsum conciues notare intellexisset, timens, ne fortè sibi vim inferrent, brachium extrahens, cuidam inclusæ custodiẽdum commisit; quæ secretum celare nesciens, cuidam depositum prodidit & ille ciuibus: qui statim reliquias tollentes, & ad Ecclesiam deportantes, depositori cum lacrymis sua repetenti, duriùs responderunt: quem cùm interrogassent, cuius sancti essent reliquiæ, se nomen nescire dixit, nolens eis illas prodere: ex dolore tamẽ ciuitatem deserens, & pauperiem incurrens, non multò pòst infirmatus est grauissimè, qui cùm mori timeret, cuius essent reliquiæ, & quomodo illas obtinuisset, confessori suo patefecit: quod vbi compertum est ciuibus, thecam argenteam & deauratam, gemmisque pretiosis ornatam, ad similitudinem brachij fecerunt, in ea reliquias reponentes. Ego ante biennium, idem brachium vidi, & est pelle & carne vestitum: Vidi ibi & crucem paruam auream, reliquiis refertam Frederici Imperatoris, quæ prædicto homini cum brachio data fuerat. APOLLONIVS: Cùm sancto Ioanne, sanctorum nemo credatur esse maior, quid est ꝙ nullum signum

Mat. 14.

Miracula reliquiarum S. Ioãnis Baptistæ.

legitur feciſſe in vita ſua? CAESARIVS: Vt Dominus oſtenderet ſanctitatem non conſiſtere in ſignis, ſed in bona vita: poſt mortem enim ſignis claruit innumerabilibus & magnis. Prædicti verò ciues, reliquijs ſancti Ioannis timentes, retro altare fecerunt domũculam ex tabulis ſatis firmam, in cuius cacumine, noctibus ſacerdotem dormire fecerunt; ſub quo prima nocte ſic domus conquaſſata eſt, vt non paruum ei horrorem incuteret: ſecunda verò nocte, dormiẽte excuſſit, in pauimentum illum projiciens: cũmq; vnus ex potentibus de ciuitate infirmaretur, & Theodericus Eccleſiæ illius ſacerdos ab illo rogatus, brachium in domum eius detuliſſet, ac denudaſſet, tam brachiũ quàm purpuram, cui fuerat inuolutum, reperit recenti ſanguine infectum. Hæc mihi ore ſuo retulit. Sacerdos ab eodem brachio modicum carnis prȩcidens, cùm illam in manu occultè deferret, tantum ſenſit ardorem ex ea, ac ſi ignitum carbonem portaret. Multa ſiquidem ſigna ac ſanitates per eaſdem reliquias in illa fiunt ciuitate meritis S. Ioannis Baptiſtæ.

CAPVT LIV.

EST apud nos dens molaris & magnus eiuſdem Prærurſoris, tria habens cornua, qui qualiter ad nos deuenerit, & quid per illum apud nos operatus ſit Dominus, tibi recitabo. Cùm vaſtata fuiſſet ciuitas Conſtantinopolitana à cruce ſignatis, & diuerſi diuerſa diripuiſſent, Henricus miles de Vlme, inter reliquias pretioſiſſimas, etiam iam dictum dentem S. Ioannis tulit de eccleſia ſanctæ Sophiæ; quem repatrians in tantum dilexit, vt in caſtro ſuo oratorium ędificaret, ibi eum condere volens in altari: quod ei germana eius, magiſtra in inſula ſancti Nicolai, propter affectum quem habuit, & habet erga domũ noſtrã, diſſuaſit, ſed tunc perſuadere non potuit: qui poſt breue tempus à Wernero de Bonlant captus, ſpe orationum noſtrarum iuſſit eum nobis tranſmitti. Interim cuidam ſororum, prędicti cœnobij, in ſomnis oſtẽſum eſt, quòd quã citò Deus veniret ad locum noſtrum,

strum Henricum esse liberandũ: & ita factum intelleximus. Nam Prior noster, per quem transmissus est, in flumine Rheni illius beneficio maximum euasit periculum. Henricus comes Seynensis, habens militẽ honestum, sed mente captum, cum eo ad nos venit, sperans illum tum virtute reliquiarum, tum beneficio orationum nostrarum posse sanari; qui dente sacratissimo signatus & tactus, tam cœlestem virtutis eius sensit effectum, vt vix ad iactum balistæ de monasterio progrediẽs, se sanatũ gratularetur. Est enim, vt suprà dixi, magnus & fortis, & tanto magis ad curandas infirmitates validus, quanto minùs in masticandis cibis delicatis est vsitatus. Hæc dicta sint de prophetis. De Apostolis verò, qui ordinem propheticum sequũtur tempore, aliquas tibi subjungam visiones. APOLLONIVS: Priùs volo mihi exponi, quare à Christo Apostoli sub duodenario numero sint electi, & quare Apostoli vocati. CAESARIVS: Vtrumque non absque magno sacramento factum est.

CAPVT LV.

Apostoli cur sic dicti, & duodecim sint electi.

SIcut dicunt Euangelia, Christus ascendẽs in mõtem, vocauit ad se quos voluit, quos & Apostolos nominauit: Apostolus interpretatur missus, teste Christo, qui ait: Non est Apostolus major eo, qui misit illum. Bene autem duodecim sunt vocati, qui alijs mysteria fidei prædicarent, quia duodenarius numerus constat ex quater tribus, vel ex ter quater. Ad hoc ergo duodecim sunt electi, vt per quatuor partes mũdi missi, fidem sanctæ Trinitatis omnibus nunciarẽt, & credentes ad vnam gloriam æternæ beatitudinis conuocarent. Duodecim Apostoli, duodecim sunt signa cœli, duodecim mẽses anni, duodecim horæ diei, duodecim stellæ in corona spõsæ. Christus verò cœlũ est, annꝰ æternitatis est, lux est, corona sanctorũ est. Apostoli xij. sunt filij Iacob, id est, Christi; duodecim fõtes deserti, duodecim lapides in veste põtificali, duodecim panes propositionis; duodecim lapides altaris, duodecim lapides de Iordane sublati, duodecim boues sub ęneo mari, duodecim fundamenta cœlestis

Luc. 6. Ioan. 13. Apoc. 12. Gen. 35. Exod. 15 28. Leui. 24. Iosue 4. Exod. 24 3. Reg. 7. Apoc. 21.

Hieru-

Hierusalem. APOLLONIVS: His vtiliter prę̃missis, nũc secundùm ordinem subnectas visiones. CÆSARIVS: Licèt sancti Apostoli per visionem multis appareant, & multa per eos miracula quotidie fiant, de paucis tamen pauca tibi referam, sed quãtum ad exemplum sufficientia.

CAPVT LVI.

Visiones de SS. Apostolis, & primò de sancto Andrea.

CONsuetudo est, maximè prouinciæ nostræ matronis, vt tali sorte specialem sibi Apostolum eligant; in duodecim candelis duodecim Apostolorum nomina, singula in singulis scribuntur, quæ à sacerdote benedictæ, altari simul imponuntur: accedens verò femina, cuius nomen per cãdelam extrahit, illi plus cæteris & honoris, & obsequij impendit. In hunc modum cùm quædam matrona sanctum Andream extraxisset, & non ei placuisset, reposita candela alium habere voluit, sed iterum idem occurrit: quid plura? tandem traxit sibi placentem; cui cùm multum exhibuisset obsequij; per omnes dies vitæ, & ad extrema perueniens esset moritura, non illum, sed beatum Andream sibi assistere vidit; En, inquit, ego sum ille despectus Andreas. Ex quo colligitur, quòd nonnunquam sancti etiam vltro se ingerunt humanæ deuotioni. Quantum beatus iste Apostolus se inuocantibus succurrere valeat, sequens narratio declarat.

CAPVT LVII.

ERant duo iuuenes iuxta ecclesiam sancti Andreę habitantes, qui pro suis mercationibus remotas prouincias petere solebant: tempore quodam, cùm profecturi essent in Norwegiam, frater Reinerus monachus noster, tunc Canonicus sancti Andreæ in Colonia, sicut ipse mihi retulit, quinque solidos illis dedit, petens vt ex eis compararent pellem vrsi albam, quales regio illa gignit, ad substratorium coram altari sancti Andreæ. Quod cùm fecissent & reuerterentur, tãta orta est in mari tempestas, vt omnes mitteret in desperationem. Hoc ideo factum reor, vt Dominus Apostoli sui virtutem ostenderet. Recordati verò prædicti iuuenes pellis sancti Andreæ, contra procel-

procellas intumescentes, ventosque frementes illam cum fide leuauerunt; & ecce Dominus Apostoli sui meritis, quem de mari vocauit, suffragantibus, imperauit mari & ventis, & facta est in ipsa hora tranquillitas tam magna, vt omnes qui in naui erant mirarentur. Reuertétes verò Coloniam, denarios reddiderũt, pellem beato Andreæ gratis offerentes, collati non immemores beneficij. *Matt. 6.*

CAPVT LVIII.

De sancto Iacobo.

CIuis quidam de Trajecto inferiori, cum filio ad sanctum Iacobum profectus est: accidit, si bene memini, vt in quodam loco hospes eius nescio quid perderet, & suspicionem de eo habens, furtum illi coram iudice ciuitatis imponeret. Quo negante, & dicente: Deus nouit & sanctus Iacobus testis est, me nunquam fuisse furem, neque furis socium. Verbis iudex non credidit, sed suspendij sententia innocentem damnauit. Videns filius patrem dãnatum, nec aliquid ei prodesse fratrum testimonia, flens & eiulans dixit ad iudicem: Rogo vos domine, quatenus intuitu Dei & sancti Iacobi me suspendatis, patre meo dimisso: ego enim noui innocentiam illius. Cuius fletibus & instantia, tãdem iudex victus, patrem absoluit, ipsumque suspendit. Pater verò tristis nimis cum sociis procedens, & limina beati Iacobi visitans, ipsique pro anima filij supplicans, postquam ad locum suspensionis rediit, ait fratribus: Ecce fratres filius meus, precor vt paululum subsistatis, donec illum deponam & sepeliam. Audita voce patris, respondit: Bene venias pater, adhuc enim viuo; depositus ab eo, & interrogatus, quænam esset causa tanti miraculi, ait: Sanctus Iacobus Apostolus ab ea hora, qua huic patibulo appensus sum, vsque nunc, manibus suis sustentauit me: non esuriui, non sitiui, nihil doloris sensi, nec vnquam melius mihi fuit omnibus diebus vitæ meæ. Statimque pariter ad beatum properantes Apostolum, filius vt votum suum solueret, pater vt gratias rependeret, incolumes reuersi sunt in ciuitatem Trajectensem. Et idem miraculum in eadem ciuitate, sicut nobis retulit

tulit Wilhelmus mona hus noſter, ibidē Canonicus, valde celebre atque notiſſimum. APOLLONIVS: Stupenda ſunt quæ dicis. CÆSARIVS: Referam tibi aliud miraculum de ſancto Thoma Apoſtolo, meo iudicio majus iſto.

CAPVT LIX.

IN villa, quæ dicitur Holenbach, miles quidam habitauit nomine Gerardus; huius nepotes adhuc viuunt, & vix aliquis in eadem reperitur villa, quē lateat miraculum, quod de illo dicturus ſum. Hic ſanctum Thomam Apoſtolum tam ardenter diligebat, tam ſpecialiter præ cęteris ſanctis honorabat, vt nulli pauperi, in illius nomine petenti eleemoſynam, negaret: multa præterea priuata ſeruitia, vt ſunt orationes, ieiunia, & miſſarum celebrationes illi impendere conſueuit. Die quadam, Deo permittente, omnium bonorum inimicus diabolus ante oſtium militis pulſans, ſub forma & habitu peregrini, in nomine ſancti Thomæ hoſpitium petiuit: quo ſub omni feſtinatione intromiſſo, cùm eſſet frigus, & ille ſe algere ſimularet, Gerardus cappam ſuam foderatam, bonam ſatis, qua ſe tegeret iens cubitum, trāſmiſit. Manè verò, cùm is qui peregrinus videbatur, non appareret, & cappa quæſita, non fuiſſet inuenta, vxor marito irata ait: Sæpe ab huiuſmodi truttanis illuſus eſtis, & adhuc à ſuperſtitionibus veſtris non ceſſatis. Cui ille trāquillo animo reſpōdit: Noli turbari, bene reſtituet nobis hoc damnum ſanctus Thomas. Hęc egit diabolus, vt militem per damnum cappæ, ad impatientiam prouocaret, & Apoſtoli dilectionem in eius corde extingueret: ſed militi ceſſit ad gloriam, quod diabolus præparauerat ad ruinam, & inde ille amplius eſt accēſſus, vnde iſte confuſus eſt ac compunctus. Nam paruo emenſo tempore, Gerardus limina beati Thomę adire volēs, cùm eſſet in procinctu poſitus, circulum aureum in oculis vxoris in duas partes diuidens, eaſque coram illa conjungens, vnam illi dedit, & alteram ſibi reſeruauit, dicens: Huic ſigno credere debes, rogo etiā vt quinque annis reditum meū expectes, quibus

expletis,

expletis, nubas cui volueris. Et promisit ei: quia via vadens longissima, tandem cum magnis expensis, maximisque laboribus peruenit ad ciuitatem sancti Thomæ Apostoli, in qua à ciuibus officiosissimè est salutatus, & cum tanta charitate susceptus, ac si vnus illorũ esset, eisq; notissimus. Gratiã eandem adscribens beato Apostolo, oratorium eius intrauit & orauit, se, vxorem, & omnia ad se pertinentia illi commendãs. Post hæc, termini sui reminiscens, & in eodẽ die quinquẽnium completum considerans, ingemuit, & ait: Heu modò vxor mea viro alteri nubet: impedierat Deus iter eius propter hoc quod sequitur. Qui cùm tristis circumspiceret, vidit prædictum dæmonem in cappa sua deambulantem, & ait dæmon: Cognoscis me Gerarde? Non, inquit, te cognosco, sed cappam. Respondit ille: Ego sum qui in nomine Apostoli hospitium à te petiui, & cappam tibi tuli, pro qua & valde punitus sum; & adjecit: Ego sum diabolus, & præceptum est mihi, vt antequam homines cubitum vadant, in domum tuam te transferam, eo quòd vxor tua alteri viro nupserit, & iam in nuptijs cum illo sedeat. Tollens eum, in parte diei ab India in Theutoniam, ab ortu solis in eius occasum transuexit, & circa crepusculum in curia propria illum sine læsione deposuit: qui domum suam sicut barbarus intrans, cùm vxorem propriam cum sponso suo vidisset comedentem, propiùs accessit, eaque aspiciẽte, partem circuli in scyphum mittens abscessit: quod vbi illa vidit, mox extraxit, & partem sibi dimissam adjungens, cognouit eum suum esse maritum, statimque exiliens, in amplexus eius ruit, virum suum Gerardum illum esse proclamans, sponso valedicens: quem tamen Gerardus illa nocte, pro honestate, secũ retinuit. Ecce tam in hoc, quàm in prædicto miraculo satis perpenditur, quantum beati Apostoli diligentes se diligant, atque glorificent. APOLLONIVS: Non miror si diligentes se diligũt, cùm suprà dictum sit de sancto Andrea, quòd etiam se contemnenti feminæ, ad diligendum ingesserit. CAESARIVS: Sicut suprà ostensum est de

sancto

sancto Ioanne Baptista, sicut Apostoli diligentibus se præmium impendunt; ita suos contemptores quãdoque puniũt. APOLLONIVS: Da exemplum. CÆSARIVS: Priùs de sancto Bartholomæo præmittam vnum miraculum, deinde quod petis subjungam exemplum.

CAPVT LX.

De S. Bartholomæo

IN monte sancti Saluatoris iuxta Aquasgrani, nuper inclusa quædam defuncta est, quæ inter suas reliquias, etiam dentem habuit sancti Bartholomæi Apostoli. Hoc cùm sciisset sacerdos, qui ei missas celebrabat, eumque postulasset, & illa non annuisset, recessum minabatur, nisi saltem mediam ei partem donaret: illa verò dentem illum diligens, & sacerdote carere nolens, vt diuideretur consensit, licèt inuitissimè. Mira res; mox enim vt sacerdos cultellum denti supposuit, ac si denuo sanctus pateretur, guttatim de illo sanguis erupit: quo viso, sacerdos territus est, dentemque inclusæ dimisit integrum. Ego verò eundem dentem anno præterito vidi apud sanctimoniales in Porceto. Quòd quandoque Apostoli contemnentes se puniant, ecce exemplum.

CAPVT LXI.

Apostoli suos contẽptores puniunt.

MAtrona quædam specialem Apostolum habere volens, cùm eo modo, quo suprà dictum est de S. Andrea, per candelam beatum Iudam, vt puto, extraxisset, irata, retro cistam candelam cum nomine iactauit: volebat enim habere vnum de nominatis Apostolis, vt est sanctus Ioannes Euangelista, siue beatus Iacobus. Cui nocte in somnis apparens, durè satis corripuit, conquerens se ab ea contemptũ, & post cistam indignè projectum: nec sic quieuit, donec verbis additæ sunt plagæ: integro enim anno lecto paralytica decubuit. APOLLONIVS: Licet sic per sortes Apostolos eligere? CÆSARIVS: Sorte Matthias Apostolus legitur electus, non tamen ideo est electus, vt alijs anteponeretur, sed vt per eum duodenarius per Iudam diminutus suppleretur: puto tamen ab eadem electione huiusmodi sortes descedisse.

Act. 1.

Audiui

Audiui Coloniæ quendam literatum sacerdotem, palam in ecclesia reprobrare tales electiones: Omnes, inquit, Apostoli æquè sunt sancti, & idcirco omnes à nobis æquè honorandi: quòd si alicui illorū specialis honor est exhibendus, beato Petro, per quem regio nostra conuersa est ad fidem, iudico esse impendendū; ipsum specialem Apostolū nobis Christus destinauit. Beatus verò Heribertus & successor eius Peregrinus, Colonienses Archiepiscopi, in ciuitate Colonia omnibus Apostolis vnam ecclesiam conuentualem condiderunt, in quibus omnibus simul æqualis honor idemque seruitium exhiberetur. Quātum mereantur in ecclesia eadem Christo, eiúsque Apostolis dignè seruientes, ex modico, quod sequitur, poteris perpendere.

CAPVT LXII.

DVM incendium illud maximum, quod erat sub Adolpho Archiepiscopo, magnam partē ciuitatis Colonienſis consumpsisset, mulier quædam, quæ ecclesiæ sanctorum Apostolorum pro sua mercede braxare consueuerat, domum ligneam propè positam habebat: cui cùm incendium ex vicinis domibus propinquasset, filia eius, vasa, & supellectilem efferre cœpit, quod vbi mater comperit, restitit dicens; Noli filia, noli, sed omnia refer in domum; sicque clausa domo mater spem habens in sanctis Apostolis, ecclesiam eorum adijt, sicque orauit; Sanctī Apostoli, si vnquam vobis fideliter digneque seruiui, custodite domum meam & vasa vestra. Mira fides feminæ, mira & virtus Apostolorum; qui propriam ecclesiam ex parte concremari permiserunt, braxatricis suæ domū in medijs flammis positam, non sine admiratione multorū, illæsam seruare curauerunt. APOLLONIVS: Valde honorandi sunt Apostoli, per quos mundus iste iudicabitur. CÆSARIVS: Hæc mihi reuocant ad memoriam ciuis cuiusdā dictum siue factum relatione dignum.

CAPVT LXIII.

IN Colonia burgensis quidam erat; homo diues & potens, Carolus nomine, pater domini Caroli Abbatis quãdoque Vilariensis: hic cùm audisset, quia Apostoli iudicaturi essent, cogitauit intra se dicens: Peccatum graue est, & lapides anchorarij valde sunt ponderosi; emam ergo lapides tales ad futuram fabricam sanctorum Apostolorum, vt cùm in die iudicij opera mea bona, nec non & mala posita fuerint in statera, Apostoli, qui iudices erunt, lapides istos lanci, opera mea bona continenti, immittent, & mox præponderabit. Emit ergo nauim plenam lapidibus, quos per currus portari, & iuxta ecclesiam Apostolorũ deponi fecit: quem cùm canonici interrogassent, quid sibi vellet per lapides illos; respondit: Aliqua dierum renouanda est ecclesia ista, & tunc erunt vobis necessarii. Non multo pòst, cùm extenderetur ecclesia, occasione, vt puto, eorundem lapidum, in fundamento positi sunt. Hæc de Apostolorũ visionibus dicta sunt. Nunc aliqua tibi dicam de martyribus. APOLLONIVS: Quid faciat martyres, quare martyres dicantur, vel quot sint genera martyrii, priùs mihi edicas. CÆSARIVS: Facilis horum solutio est.

Martyres vnde dicãtur, quid faciat martyres, & quot sint genera martyrũ Aug. l. 1. cõtra epi. Parme. cap. 9. Genes. 4. Mat. 14. 2. Mac. 7

CAPVT LXIIII.

CAusa non pœna facit martyres: duo enim latrones Christo affixi sũt hinc inde, vnus martyr effectus est propter virtutem confessionis, alteri pœna sua, initium fuit æternæ dãnationis. Martyres enim græcè, testes dicuntur latinè, eo quòd pro testimonio fidei occisi sunt. Sũt autẽ quatuor genera martyrii: quidã occisi sunt propter solam innocentiã, vt Abel; alii propter justitiam, vt Prophetæ & Ioannes Baptista; alij propter zelum legis, vt septẽ fratres Machabæi: alij propter fidem Christi, vt Apostoli eorumque successores, & hi antonomaticè dicuntur martyres, id est, testes, quia sanguinis sui effusione fidei Christi subscripserunt. APOLLONIVS: Attendunt sancti cùm à nobis venerantur? CÆSARIVS: Etiam; adhuc enim per diuersas visiones, suas manifestant

ſtant mortalibus reliquias, vt venerantibus illas debitores fiant.

CAPVT LXV.

Viſiones ſiue appa ritiones ſanctorũ martyrũ

QVando renouata eſt eccleſia Bonnenſis, quorundam martyrum corpora ex ſacra legione Thebæorum illic reperta ſunt; ex quibus cùm vnum corpus integrum, & prętetea pars alterius martyris nobis data fuiſſet, cuidam adoleſcẽti talis de eis viſio oſtenſa eſt. Videbatur ſibi in ſomnis ſtare iuxta ſcrinium earundem reliquiarum, cui cùm quidam diceret: Noſti quid in iſto ſcrinio contineatur? & monachus reſponderet: Etiam, corpus martyris noſtri; ille ſubiunxit: Falleris, nam vir vnus, & dimidius in eo jacent. Quod vſque ad illud tempus omnes nos latuit. Tantæ autem virtutis ſunt eadem ſacra oſſa, vt aqua ſuperfuſa, variis infirmitatibus ſit medela: maximè tamen ſanat tumores ac inflationes. Quòd verò fidelibus in periculis ſuccurrat, viſio ſubſequens declarat.

CAPVT LXVI.

martyres ſuccurrũt fidelibus in periculis

ANno gratiæ milleſimo ducenteſimo decimo ſeptimo, cruce ſignati ex tota Alemania ac Friſia, cum trecentis ferè nauibus, circa idus Iulii intrauerunt portum Vlixiſbone: in quo dum per aliquot dies morarentur, plures naues illic expectantes, ad petitionem Seueri Epiſcopi iam dictæ ciuitatis, & Epiſcopi Eborenſis, necnon & Templariorum, atque Hoſpitalariorum, caſtrum Saracenorum, nomine Alkaſer, id eſt, omnium carcer, obſederũt. Sexta verò feria poſt natiuitatem beatæ Dei genitricis Mariæ, congregati ſunt contra eos quatuor Saracenorũ Reges, habentes in exercitu ſuo ad centum milia pugnatorum: quibus Chriſtiani, numero minores, ſed fide maiores, ſanctum Iacobum, beatũque Vincẽtium regionis illius patronum, & alios, ſi quos poterãt ſanctos inuocantes, hoſtibus occurrerunt. In primo verò congreſſu, vnus regum cecidit, interfectorũ verò non erat numerus, plurimi captiuati ſunt: qui cùm per exercitum ducerentur a Chriſtianis, quærebant ſigna

victorum, asserentes candidissimam aciem cruces rubeas in pectore gerentem, suorum multitudinem in fugam conuertisse. Insuper galeæ, quas per mare contra Christianos conduxerant, cælestis illius visionis terrore sunt fugatæ. Quod peregrini audientes, gratias egerunt Christo, qui martyrum suorum auxilia eis destinare dignatus est de cœlo. Hæc mihi relata sunt ab his, qui certamini interfuerunt, & ex ore Saracenorum, quæ dicta sunt, audierunt. APOLLONIVS: Est ne peccatum, cum martyrum reliquijs ire ad requisita naturæ? CÆSARIVS: Peccatum est, si gestantes illas, non excusauerit necessitas: sancti non abhorrét fœtorem naturæ, sed culpæ.

CAPVT LXVII.

Martyrũ reliquias ferentes, debent vitare peccata.

BErnhardus monachus noster, tempore quodã ante cõuersionem, nescio quò iturus, reliquias beatorum martyrum Ioannis & Pauli in capsula ad latus portabat; quem cùm carnis incentiua ad delectationem mouerent, sancti martyres, quia motus illicitos restringere non conaretur, per capsellam latus eius durè satis tundere cæperunt: quod cùm ille non aduerteret, & motibus libidinosis quiescentibus etiam tunsiones cessarent, per horas aliquas, cũ iterũ titillationes surgerent, renouatæ sunt & punctiones: ac si sancti suum baiulum voce prophetica increparent, dicentes; Mundare, qui fers vasa Domini. *Isaiæ 52.* Vasa Domini sunt corpora sanctorum. Hinc est quòd Achimelech sacerdos, cùm hæsitaret pueris Dauid dare panem sanctum, Dauid respondit; Et quidem si de mulieribus agitur, continuimus nos ab heri & nudiustertius quando egrediebamur, & fuerunt vasa, id est, corpora puerorum sancta, id est, munda à concubitu. *1. Reg 21* Et, sicut mihi retulit prædictus Bernardus, mox vt notare cœpit pœnam, in quãtum potuit, compescuit culpam, ex hoc discens, quòd sanctis placet, non solùm munditia mentis, sed & corporis. APOLLONIVS: Quid sentis de prædicatoribus illis, qui tantùm propter quæstum sanctorum reliquias circunferunt, multosque decipiunt? CÆSARIVS: Quòd sancti ad

talium truphas indignentur, dicam tibi, quod monachus quidam de Bruwilre mihi recitauit.

CAPVT LXVIII.

QVando ecclesiam suam monachi iam dicti cœnobij ampliare disposuerunt, per quosdam sacerdotes seculares, in lingua potentes, & ad emungendum pecunias efficaces, dentem patroni sui beati pontificis Nicolai, ad diuersas transmiserunt prouincias: erat autem crystallo inclusus. Die quadã, cùm prædicatores conductitij inhonestè se gerendo, vas tantarum reliquiarum circumferrent, crystallus crepuit, ac si illorum blasphemias pontifex reuerendissimus sustinere non posset. Quo miraculo viso, monachi dentem retulerunt, neque ad tale opus vltrà eum de monasterio efferri passi sunt. Ego rupturam eius crystalli vidi. APOLLONIVS: Quid est quòd quidã martyres alijs maiora signa faciunt post mortem? éstne hoc ex aliqua eminentia sanctitatis? CÆSARIVS: Sicut superiùs dixi, miracula non sunt de substantia meriti, sed signa sanctitatis: quidam sancti in vita sua multa signa faciunt, & post mortem quiescunt; alij econuerso, quia nulla sanctitatis suæ indicia in mundo dederunt, post mortem miraculis clarescunt. *li. 6. c. 5. & l. 8. cap. 53.*

CAPVT LXIX.

BEatus Thomas Episcopus Cantuarienſis, qui nostris tẽporibus pro ecclesiæ libertate vsque ad mortem dimicauit, nullis miraculis in suis persecutionibus coruscauit, satisque de illo post occisionem disputatum est: quidam dixerunt eum damnatum, vt regni proditorem; alij martyrem, vti ecclesiæ defensorem. Eadem quæstio Parisijs inter magistros ventilata est: nam magister Rogerus, iurauit illum dignum fuisse morte, etsi non tali, beati viri constantiam, iudicans contumaciam. Econtra magister Petrus Cantor iurauit esse martyrem Deo dignum, vtpote pro libertate ecclesiæ trucidatũ. Quorũ quæstionem Christus soluit, cùm multis & magnis illum signis glorificauit. Nõ ideo tamẽ Apostolis, siue aliis magnis

Cur SS. aliqui tantùm post mortem miraculis clarescãt

magnis martyribus in meritis præferendus est, qui tanta, & tam crebra miracula post mortem feciſſe nō leguntur. Simile habes de ſancto Anone Colonienſi Archiepiſ. cui cùm poſt mortem multi detraherent, dicentes eum eccleſiarum fuiſſe diſſembratore, & ciuium ſuorum excœcatorem, Dominus Deus in tranſlatione illius, quantæ ſanctitatis eſſet, ſignis plurimis oſtendit. APOLLONIVS: Probabile eſt quod dicis, ſed aliud eſt quod me mouet. Sępe contingit, vt pro reliquiis ſanctorum aliæ res habeantur, & pro veris falſa venerentur: videntur tibi huiuſmodi veneratores peccare, an mereri? CAESARIVS: Meo iudicio, ignorantia in talibus excuſat calpam, pietatis meretur gratiam: hoc verum eſſe, certum eſt, quia quādoque Dominus per falſas reliquias ad honorem ſanctorum, quibus adſcribuntur, & fide honorantibus illos, miracula operatur. Verbi gratia.

Reliquias falſas pro veris venerantes ex ignoratia, nō peccare ſed meteri.

CAPVT LXX.

MIles quidam prædictum martyrem beatum Thomam Cantuarienſem ardentiſſimè diligēs, ſi aliquid de illius poſſet habere reliquiis circumquaque inueſtigauit: hoc cùm audiſſet quidam doloſus ſacerdos, in cuius domo hoſpitabatur, ait illi: Ego frenum, quo diu vſus eſt beatus Thomas, penes me habeo, & ſæpe virtutes eius expertus ſum. Quod miles audiens, & ita eſſe putans, ſacerdoti pecuniam poſtulatam lętus obtulit, & frenum cū multa deuotione recepit: Deus verò, cui nihil eſt impoſſibile, fidem militis remunerare volēs, ad honorem ſui martyris multa per idem frenum facere dignatus eſt miracula; quod miles conſiderans, in honore martyris eccleſiam cōdidit, loco reliquiarum frenum ſacerdotis peſſimi in ea reponens. Hic ſit finis de viſionibus martyrum, quia compendio vti volens, ad ordinem feſtino confeſſorum. APOLLONIVS: Qui ſint confeſſores, & quare ſic dicti, mihi edicito, poſtea viſiones ſubjungas.

CAPVT

CAPVT LXXI.

CAESARIVS:

Confessores qui sint, & cur ita dicãtur.

AD ordinem confessorum pertinent Pontifices, Abbates, clerici, monachi, nec non & laici religiosi, Christum vita & ore confitentes, & sine sanguinis sui effusione ad eum, quem confessi sunt, migrantes. Tempore persecutionis omnes Christiani Confessores dicti sunt, Christum in suis tribulationib⁹ corde & ore cõfitentes, maximè tamen hi, qui pro illo passi sunt. Qui postea antonomaticè dicti sunt martyres, & nomen Confessorum specificatum est, maximè ad sacerdotes Domini, peccatorum confessiones recipientes, quibus data est à Domino potestas ligandi atque soluendi. APOLLONIVS: Qui tibi videntur maiores, martyres an confessores? CÆSARIVS: Quæstio hæc soluenda est secundùm excessus & excedentia, licèt ordo martyrum, ordinem confessorum præcellat dignitate, quidam tamen confessores quibusdam martyribus meritò longè sunt superiores: vnde habes in hymno; Plus currit in certamine, confessor iste sustinens, quàm martyr ictum sufferens, mucrone fundens sanguinem. Ecce exemplum; Certum est, ordinem Episcoporum digniorem esse ordine Abbatum, attamen quidam Abbates regales, quibusdam episcopis gloria & honore maiores sunt. APOLLONIVS: Consentio. CÆSARIVS: Quanta sit in visionibus beatorum confessorum consolatio, paucis tibi explicabo.

Matt. 18

CAPVT LXXII.

Visiones de sãctis Confessoribus.

EST quidam apud nos Conuersus, cuius nomẽ prodere non licet, vir bonę conuersationis, & sanctum Nicolaum specialiter diligẽs: iste, sicut ab ore eius audiui, in quadam solennitate, infra matutinas, iam dictum confessorẽ pontificalibus indutum in choro stare conspexit: de cuius visione, quæ magnæ fuit reuerentiæ, tantum gaudij cor eius concepit, vt sibi altitudine duorum pedum à terra suspẽsus videretur. Non solùm hic beatissimus pontifex perfectorũ visitator, sed & miserorũ in sũmis necessi-

tatibus esse dinoscitur liberator.

CAPVT LXXIII.

NOndum duo anni sunt elapsi, quòd in villa quadam iuxta Coloniam; sicut nuper illic audiui cum præterirem, loco furis quidam deprehensus est; vtrùm esset reus, vel innocens, mihi dici non potuit: quę cùm morti adiudicatum, laqueo collo eius iniecto, in patibulo appendissent, ille nullum dolorem sustineus, cùm iam mortuus æstimaretur, clara voce clamauit: In vanum laboratis, non poteritis me strangulare, sanctus Episcopus Dominus meus Nicolaus mihi assistit, en video illum. Quod multi audientes, & ita esse experimento cognoscentes, putantes eum innocentem, ob honorem sancti Nicolai depositum, abire permiserunt. Qui Bruwilre ad memoriam sui liberatoris currens gratias egit, se à suspendio illius meritis, absolutum proclamans. APOLLONIVS: Audiui ab infantia, quòd sanctus Nicolaus omnes Episcopos misericordia præcellat. CÆSARIVS: Tantæ pietatis est & misericordiæ, vt & malos à morte, sicut dictum est, sæpe liberet, & bonos mori desideret: illos, vt emendentur; iustos, vt æterna beatitudine fruantur. Reuera, dissolui & esse cum Christo multo melius est. Et, Beati sunt mortui, qui in Domino moriuntur.

Philip. 1
Apoc. 14.

CAPVT LXXIV.

ADAM monachus de Lucka, cuius in superioribus memini, in quadam conuentuali ecclesia Saxoniæ, quæ Bucka dicitur, scholas frequentauit: cumque in cœmiterio multi lateres essent repositi ad fabricam oratorij, ipse, sicut puer, vnum ex eis tulit, & in eo sculpere cœpit: quod cùm magister eius vidisset, terruit eum, dicēs: Depone laterem, quia excommunicatus es. Ad quod verbum puer territus, mox cœpit infirmari: cumque inualescente morbo ad extrema deuenisset, & iam morituro data candela fuisset in manum, duos pontifices, beatum scilicet Nicolaum, & sanctum Paternianum, præfatæ Ecclesiæ patronum, coram se stare vidit & agnouit: stabant

autem

autem in habitu pontificali, & in claritate magna, dixitque ad sanctum Paternianum beatus Nicolaus: Vis vt tollamus puerum nobiscum? Respondit ille: Nō, quia in alio ordine morietur, sicque disparuerūt. Eadem hora puer conualescens surrexit, & magistro eius, qui præsens fuerat tunc temporis, miraculum diuulgante in ecclesia est compulsatum, & ad honorem tantorum pontificum, Te Deum laudamus decantatum. Hæc mihi ab eodem Adam nuper relata sunt.

CAPVT LXXV.

IN villa quæ Leiglinge vocatur, & circa duo miliaria distat a Colonia, ante hoc septennium contigit, quod dicturus sum. Puer quidam simplex, cuiusdam matronæ illic pecora pauit, hîc beatum Nicolaum in tātum diligebat, vt singulis diebus medietatem panis sui in honore illius pauperibus erogaret. Orationibus etiam assiduis misericordiam eius interpellabat: cuius deuotis obsequijs beatus pontifex delectatus, die quadam ei in agro apparens, in forma & habitu venerandi senis, ait: Puer bone, mina gregem domum: cui cùm ille responderet: Domine adhuc nimis est manè, si hoc facerem domina mea increparet me, subjunxit sanctus: Fac quod dixi, quia hodie ante solis occubitū morieris. Ad quod puer territus, cū interrogaret eum, Domine quis es? respondit ille: Ego sum Nicolaus Episcopus, quē semper exoras, & cui prandiola tua diuidere consueuisti, modò veni, remunerare te: vade ergo ad hospitium tuum, accipe corpus Domini, & præpara te, quia hodie, vt dixi, morieris; sicque disparuit: cumque puer cum ouibus reuersus fuisset, & Domina eius interrogasset, quare tam manè veniisset, respondit: Necessitas compulit me, quia ante noctem moriturus sum. Et illa: Deliras, reduc ergo gregem ad pastum, quia non morieris. Qui statim in lectum suum se reclinans, cùm sacerdotē petiuisset, & ille veniisset, ait ei matrona: Timeo puerum istū aliquid fantasiæ vidisse, inuestigate ab eo diligenter quid viderit, quid habeat, vel quare

talia loquatur. Quod cùm feciſſet ſacerdos, puer eĩ viſionem per ordinem recitauit: de cuius manibus cũ communicaſſet, hora prædicta expirauit; Ecce in his duobus pueris cognoſcere poteris pietatem ſancti Nicolai pontificis; ſcholarem conſilio ſancti Paterniani diſtulit ſpe vitæ melioris; Paſtorem hunc fidelem ſecum duxit ad paſcua æternæ viriditatis. APOLLONIVS: Quia ſanctus Nicolaus crebriùs alijs pontificibus in eccleſijs, tam in ſcripturis quàm in picturis repręſentatur, vellem, ſi eſſe poſſet, aliquam videre imaginem faciei illius ſimillimam, per quam memoria eius menti meæ tenaciùs imprimeretur. CÆSARIVS: Oſtendam tibi quandam mirifici operis iconam, quæ ab eo, qui ſanctum Nicolaum in carne vidit, fertur formata, & ad illius ſimilitudinem depicta.

CAPVT LXXVI.

S. Nicolai vera effigies.

IN Porceto monaſterio, quod iuxta Aquiſgrani ſitum eſt tabula cubitalis eſt, imaginem beati Pontificis Nicolai ab vmbilico & ſurſum in ſe repręſentans, quam beatus Gregorius regis Græciæ filius, & cœnobij eiuſdem primus Abbas & fundator, illuc aduexit. Dicitur eadem fuiſſe icona, quam barbarus, ſicut in miraculis ſancti Nicolai legitur, tulit, & ad cuſtodiam ſui telonei poſuit, cuius occaſione ad fidem conuerſus eſt, cùm ſua perdidiſſet, & cæſa imagine eadem recepiſſet. Plurimæ per eam virtutes factæ ſunt, maximè in prægnantibus. Tempore quodam, cùm ad domum cuiuſdam honeſtę matronę in partu laborantis fuiſſet deportata, & contra eam ad parietem ſuſpenſa, ea hora qua partum edidit, ne parientem quaſi attenderet, cunctis qui aderãt intuentibus, tabula ſe vertit. Eſt autem eiuſdem imaginis facies oblonga & *obeſa, multæ grauitatis & reuerentiæ, & in fronte caluicies, capilli tam capitis, quàm barbę, candidæ caniciei. Nuper verò monachis cedentibus, ſanctimoniales ordinis noſtri cum tabula locum receperunt. APOLLONIVS: Satis me ædificat humilitas beati huius confeſſoris, quiſe ſupe-

**al. exeſa.*

superiùs cibatum gloriatur in pane pauperis pastoris. CÆSARIVS: Quis major Christo, qui in iudicio dicturus est: Esuriui, & dedistis mihi manducare? Nullus: quantum verò Christo eiusque beatis confessoribus eleëmosyna placeat, vel quam valenter his, qui faciunt illam, in periculis succurrat, ex sequẽti visione demonstrabitur. *Mat. 25.*

CAPVT LXXVII.

Eleemosyna fructus.

MAgister Ioannes Decanus Aquensis, cùm scholaris esset, tam grauiter tempore quodam infirmatus est, vt confessus, & inunctus, nihil ei nisi mors supereſſe videretur. Cui cũ materia rapta esset in cerebrum, solus jacẽs, in excessum venit, viditque homines sibi ignotos intrare, qui lances, quas manibus portabant, cum lignis breuibus & quadratis ante ipsum ponebant. Stantibus eis ex vna parte lectuli, contemplatus est introire tres inclytos confessores, sanctum videlicet Martinum Turonensem, & sanctum Godehardum Episcopum Hildesheimensem, beatumque Berwardum, qui eum ex parte altera circumstetere, in quorum aspectu puer Ioãnes vni imponitur lanci, & ligna loco ponderis alteri: cumq; eleuata statera inuẽtus esset ęger minº habẽs, prędicti confessores, puerum paruulum & mendicum sinui eius imposuerunt, qui simul lancem aduersam mox suspendentes, lignis grauiores apparuerunt: statimque Ioannes, qui mihi visionem hanc retulit, in sudorem erumpens, crisim fecit, & de eadem infirmitate citiùs conualuit. APOLLONIVS: Quid scholaris ægrotantis ponderatio, vel quid pueri pauperis significet adiectio penitus ignoro. CÆSARIVS: Puer idem valde pauper erat, & despectus, cuius in tantum misertus est Ioannes, vt ei & panem frequenter daret, & matri commendaret: homines barbaros, qui eum in lance appendebant, dæmones fuisse suspicor, qui semper morietibus se ingerunt; ligna, pueri peccata, quæ quia meritis eius grauiora videbantur, sancti cõfessores, quos sępius interpellauerat, eleëmosynariũ eius lanci immiserunt, cuius beneficio adiutus est.

Quòd

Quòd verò vita humana quãdoque propter eleëmosynas morti subtrahatur, habes exemplum in vita sancti Ioannis Eleëmonis, de Petro telonario, penè in consimili casu & visione. Hinc est quòd Nabuchodonosor regi, cùm se in visione vidisset sub figura arboris ab angelo esse præcidendum, Daniel consuluit, vt peccata eleemosynis redimeret. Quòd verò ob peccata etiam ante tempus quandoque vita hominis præcidatur, idem Daniel testis est. Cùm Balthasar, prædicti regis filius, cum vxoribus & concubinis in vasis templi Domini conuiuando Deum irritaret, vidit contra se articulos manus scribentis in pariete, tria hæc verba, Mane, Thecel, Phares: quam scripturã sic Daniel regi interpretatus est: Mane, id est, ante tempus dinumerauit Deus regnum tuum, & compleuit illud. Thecel, appensus est in statera, & inuẽtus es minùs habẽs, scilicet de justitia. Phares, & quia peccata præponderauerũt, eadem nocte occisus est, & diuisum est regnũ eius Medis & Persis. APOLLONIVS: Placet quod dicis. CAESARIVS: Tres præfati pontifices, aliorum trium Episcoporum visionem mihi ad memoriam reuocant relatu dignam.

Dan. 4.

Dan. 5.

CAPVT LXXVIII.

BOnæ memoriæ Gerardus Abbas Claræuallis, qui nostris temporibus fuit, cùm tempore quodam visitandi gratia pergeret ad Claustrum, & apud religiosos fratres sancti Matthiæ hospitaretur, eadem nocte, dictis matutinis, ecclesiæ cryptam solus intrauit, & ad sepulchra sanctorum Eucharij, Valerij, atque Materni, qui Treuerorum primi erant Episcopi, & nostrarum regionum Apostoli, deuotè satis orauit: maximè tamẽ petiuit sibi reuelari diuinitus, vtrũ magis expediret in officio Abbatiæ manere, vel illam resignare. Cui glorioſi illi tres præsules in multo splẽdore simul apparentes, dixerunt: Frater, nequaquam officium tuum resignes, quia in breui cum palma martyrij ad nos peruenies: sicque disparuerunt. Manè cùm esset profecturus, præpositus sancti Simeonis cum, vt secum in reditu hospitari dignaretur rogauit, quod

quod & promisit: cumque completa visitatione rediret Treuerim, de promissione satis eum pœnituit, volens iterum orare vbi priùs, quædam neglecta in prima visitatione sperans sibi denuo esse reuelanda. APOLLONIVS: Quæ fuerunt illa? CÆSARIVS: Vbi anima sancti Materni fuisset infra illos quadraginta dies, quibus sepultus fuerat. Quid plura? Promissi sui memor in domum Præpositi se recepit, & sicut ipse procurauerat, in ipsa nocte solito maturiùs surgens, & matutinas decantans, monachis relictis, & Conuerso assumpto, ad ecclesiam sancti Eucharij perrexit, cryptam intrauit, vbi sub forma prioris visionis præfatos Pōtifices videre meruit. Ad quem sanctus Eucharius: Noui ad quid veneris; ecce Maternus, interroga eum. Quod cùm fecisset, respondit ille: Anima mea per illos quadraginta dies fuit in paradiso, & quia sciebat se ad corpus esse reuersuram, mercede sibi in cœlestibus præparata, frui non potuit. Mane ergo in officio tuo, quia per palmam martyrii citò nobis sociaberis. Quod ita factum est: nā à quodā misero, propter zelū ordinis, latenter interfectus est. Deinde beatus Pontifex adiunxit: Existente me in paradiso, nil actum est in mundo quod non viderim. Vides quanta sit potentia electæ animę à corpore exutę? Si tanta vidit in terrestri paradiso, quanta putas videt, quando fruitur Deo? APOLLONIVS: Non ambigo, quin omnia tunc sciat & videat. Si sanctus Benedictus adhuc existens corruptibilis, ex beneficio vnius animę cœlos penetrantis, totum mundum vidit sub vno radio solis ante oculos suos collectum, non mirum, si anima Deo vnita contemplatur omnia. CÆSARIVS: Bene sentis, & hic de confessoribus sit finis. De visionibus verò quarundam virginum, aliqua tibi referam, priùs tamē de ipso ordine virginali te expediam.

Greg. l. 4. dial. c. 35

CAPVT LXXIX.

Ordo sanctarum Virginū. Mat. 22.

TAnta est gloria virginalis, vt angelis comparetur, quia qui non nubent, neque nubentur, erūt sicut angeli Dei. Hinc est quòd in tabernaculo fœderis tertio operimento, quod erat de pellibus rubricatis,

Exod.26 bricatis, quartum fuerat suppositum, de pellibus hyacintinis. Per pelles rubricatas designatur martyrium, quod est consummatio omnium virtutum: per hyacintinas, quę aerei sunt coloris, virginitas, quę, vt quidam dicunt, super omnem virtutem est, & angelicam redolet conuersationem. Virgines sequuntur agnum

Apoc.14. quocunque ierit, vtroque pede, id est, integritate mentis & corporis. APOLLONIVS: Ergo virgines continentibus & coniugatis maiores sunt. CAESARIVS: Majores sunt, si compares statum ad statum, quia dignior est ordo virginum, quam ordo coniugatorum: attamen in ordine coniugatorum, vel viduarum, multi sunt multis virginibus in merito multo majores: quia penes carnis integritatem, quæ virtus non est, quam etiam infideles habent, meritum non consistit, sed penes charitatem. Quis ergo audeat aliquas virgines, etiam sanctissimas, Patriarchis, Prophetis, & Apostolis, qui coniugati erāt penè omnes, anteferre? APOLLONIVS: Quid ergo est, quòd sancti in tantum commendant virginitatem? CÆSARIVS: Vt ostendant quantum Deo placeat castitas. Hæc in virginibus vocatur virginitas, siue continentia virginalis; in coniugibus, pudicitia coniugalis; in viduis,

Mat.13. continentia vidualis. Vnde de eodem semine, quod de manu seminantis cecidit in bonam terrā, aliud fecit fructum tricesimum, aliud sexagesimum, aliud centesimum: primus debetur coniugatis, secundus viduis & continentibus, tertius virginibus: & est sæpe in præmio, tricesimus major centesimo, & hoc propter intensionem charitatis. Hinc est quòd beatam Mariam Magdalenam ecclesia in Lętanijs anteposuit virginibus, ne illis propter ruinam inferior videatur. Noueris tamen melius esse continere, quam nubere, quia Christus, qui sapientissimus est, virginitatem elegit; & studium seruandæ virginitatis pro Christo, charitatis virtutem plurimū incendit. Quam sint iocundæ, quam salutiferæ visiones sanctarum virginum, sequentia declarabunt.

CAPVT

CAPVT LXXX.

Visiones de sanctis virginibus.

VEnerabilis Theodericus Episcopus de Liuonia, cuius suprà memini, cùm tempore quodã sanctimoniales consecraret, sanctam Mariam Magdalenam viduis astare vnus monachorum vidit; beatam verò Margaretam virginibus: inter stantes deambulabant, vocatas præsentabant, coronas & velamina componebant. Erat enim tali visione dignus, vtpote vir bonus & religiosus.

CAPVT LXXXI.

IN Vilario, domo ordinis nostri, & diœcesis Leodiensis, monachus quidam est Arnoldus nomine, vitæ laudabilis, & magnum habens zelum circa ordinis disciplinam; hic cùm ex nimia abstinentia in tantum stomachum suum infrigidasset, vt vix aliquos cibos reciperet, imò recepta mox ejiceret, tempore quodam ad tantum deuenerat defectum, vt lecto decumbens, mortem minaretur. Cui beata Maria Magdalena nocte apparens, visibiliter pectore discooperto, contra locum stomachi manum misit, ac deliniuit; qui ex sacræ manus attactu adeò confortatus est, vt manè surgẽs sanus, non absque magna fratrum admiratione, chorum intraret.

CAPVT LXXXII.

REcordor nunc dominæ Gertrudis Abbatissæ de Houene, quæ satis mirabiliter per visionem cuiusdam sacræ virginis, sicut ipsa mihi retulit, sanata est. Hæc cùm penè per dimidium annum vehementi dolore oculorum cruciaretur, sanctam Luthildem Virginem, cuius memoria in eodem cœnobio celebris est, studuit inuocare, meritis eius sperans adiuuari. Quodam manè in lecto suo penè cœca jacens & vigilans, iam dictam virginem in veste candida coram se stare conspexit; cuius oculos cùm tam veste, quàm manu tersisset, continuò clarè vidit, & omnis dolor illa recedente recessit.

al. Lin. thildem.

CAPVT

CAPVT LXXXIII.

IN eiusdem sacræ virginis, scilicet Luthildis, altari, pro ornatu, imago glorioſæ martyris & virginis Catharinæ lignea & sculpta decenter stare consueuit: die quadam matrona quædam honesta, Alheydis nomine, vxor Wirici militis de* Gruzue, coram illa cum pediſſequa sua ad orationem stetit: erat autem imago, per negligentiam vt puto, sic posita, vt penè vultum totaliter haberet ad parietem: quæ dum multum morosè in oculis iam dictarum feminarum se verteret, clamauit famula: Videte domina, videte qualiter imago hæc regiret se; respondit illa: Et ego video. Viderunt hoc ipsum & aliæ mulieres illic stantes. Vix annus expletus est, ex quo contigit hæc visio miraculosa. APOLLONIVS: Quia huius sacratissimæ virginis Catharinæ ossa oleum stillare non cessant, certum est illam multum esse suauē ac misericordem. CÆSARIVS: Virtutum earundem indicium emanans ex ossibus eius est oleum.

*Val. Gir-Zene.

CAPVT LXXXIV.

REtulit nobis dominus Henricus Abbas de Stimenu, quòd de osse eius, dum nobis de eodem particulam frangeret, gutta olei erupit: quam ne super terram caderet, vix retinuit. Sed quid dicam de gutta, cùm eius sacra tumba, sicut hi qui in instanti de Sina venerunt, testantur, oleo sit repleta? Viderunt enim caput eius cum capillis & ossibus natare in oleo: de quo cùm à monachis loci diuersa vascula sacri liquoris reciperent, tam nobis quàm cæteris religiosis reuertentes, eadem pro benedictione diuiserunt. APOLLONIVS: Vellem nunc aliquas de nostris virginibus, scilicet vndecim milibus audire visiones, quæ nos ad ampliorem illarum incitarent veneration̄em. CAESARIVS: Referam tibi quędam, quę habētib⁹ earū reliquias terrori sint, si circa illas fuerint negligentes: consolationi autē, si habitas venerentur.

CAPVT

CAPVT LXXXV.

Reuelationes de Sodalibꝰ S. Vrſulæ

IN Folcodefrode, domo ordinis Ciſtercienſis, quæ in Thuringia ſita eſt, Abbas quidam ãte annos paucos defunctus eſt, qui circa ſanctorum reliquias ſatis extiterat deuotus: vnde & Dominus huiuſmodi ei viſionem oſtendere dignatus eſt. Nocte quadam in ſomnis Coloniam in eccleſiam ſanctarum vndecim milium virginum ſe tranſpoſitum vidit, extra eius ſepta, iuxta quendam murum, tria virginum corpora ſepulta intellexit, quarum nomina ſunt Theomata, Cleomata, Chriſtiancia. Mox Coloniam pergens, & locum reuelatum ex cunctis indicijs cognoſcens, Abbatiſſam adijt, viſum expoſuit, & vt ſibi quærere liceret, quas viderat, petiuit & obtinuit. Oſtenſus eſt ei quidam nomine Vlricus, cui conſuetudo erat earundem ſacrarum martyrum corpora effodere: conductus verò ab Abbate, cùm in loco denominato duos reperiſſet ſarcophagos, & vno aperto, inter oſſa ſacra pectinem pulcherrimum vidiſſet, concupiuit & tulit, eumque chirothecæ ſuæ immiſſum, in ſinum proiecit: à quo cùm impediretur in fodiẽdo, eum extraxit, ſuper foſſam illum ponens in loco eminenti. Superueniens quædam ex ſororibus, tam curialitate quàm ſanctitate pectinis delectata, ſecretè tulit, & abijt. Corporibus verò effoſſis, & in ſcrinio decenter compoſitis, cùm manè Abbas cum eis proficiſci propoſuiſſet, eadem nocte in forma & habitu virginali illi in ſomnis apparentes, dixerunt: Tecum ire non poſſumus. Quibus cùm reſpondiſſet: Quare dilectiſſimæ dominæ? ſubiunxit vna: Quia pectinem meum perdidi, quem mihi mater mea dedit, cùm de patria mea egrederer. Et ille: Quis habet illũ, domina mea? reſpondit: Quando Vlricus ſepulchrum meum aperuit, & vidiſſet illum, chirothecę ſuę impoſuit, cum qua abſcondit illum in ſinu ſuo: quem cùm extractum ſuper marginem foſſæ poſuiſſet, ſuperueniẽs quædam ſanctimonialis Friderindis nomine, furata eſt illum, Manè ad Abbatiſſã veniens ait: Quod eſt nomẽ hominis, qui virgines has effodit? reſpõdit,

Vlricus, & adjecit, Est hîc aliqua domina, quæ vocetur Friderindis? respondente ea; Etiam, subjecit: Peto vt vterque vocetur: quod cùm factum esset, ait Vlrico; Quando corpora sacra effodisti, pectinem ibi inuenisti, cætera quæ supradicta sunt adjungens. Respondẽte illo, Domine verum est. Conuersus ad Friderinden dixit, Et vos domina tulistis illum: qua confitente, subintulit, Rogo vt restituatis pectinem, quia sine illo mecum ire renuunt, quem cùm celeriùs retulisset, & ab Abbate in scrinio positus fuisset, ad monasterii suum illas deuexit, in quo cum multa gloria sunt susceptæ, & in loco honesto locatæ. In magna fuerãt veneratione, sed hoc quàm diu vixit Abbas ille, cui se reuelauerant. Tempore schismatis, quod erat inter Philippum & Ottonem reges Romanorum, cùm diuersa bella occuparent Thuringiam, timore illorum, eadem sacra corpora cum cæteris reliquiis & ornamẽtis deportata sunt super quandam testudinem, locum secretum satis. Pace terræ reddita, cùm singula locis suis restituerentur, scrinium cum virginibus neglectũ est in iam dicta testudine: vnde indignantes, duabus vicibus thecam suam terribiliter concusserunt, ita vt ab omnibus posset audiri: bis etiam sacristæ in somnis apparuerunt dicentes, quòd recedere vellẽt de loco, in quo ita haberentur contemptui. Quæ cùm non proficerent, neque concussionibus, neque reuelationibus, in quadam nocte solenni, infra matutinas, ante gradum presbyterij stantes, & in habitu decentissimo omnibus apparentes, primùm inclinauerunt versus altare, deinde more eorum, qui in via sunt dirigendi, se vertentes Abbati, & omnibus inclinãtes, per quoddam ostium, quod penè semper clausum erat, exierũt: quas licèt omnes vidissent, estimabant tamen singuli, se illas singulariter vidisse. Dictis matutinis, vnus monachorum, ducto seorsum Abbate, confessus est se ante gradum, hora & modo prædicto, tres speciosissimas vidisse virgines. Cui cùm respondisset, Et ego vidi; venerunt alij, & responsum est eis simile: cumque deprehendisset, quòd ab omnibus visæ fuissent, cœpit cũ

omni-

omnibus quæstionari quænam essent, vel quæ causa foret visionis. Cui cùm diuersi diuersa responderent, ait vnus, diuinitus vt puto inspiratus; Puto eas fuisse sacras illas virgines, quę de Colonia nobis allatæ, tanto tempore super testudinem talem à nobis neglectæ sunt. Statim accedentes ad scrinium, cùm nihil in eo reperissent, territi Abbatem miserunt Coloniam, vt illas reduceret. Veniens verò Coloniam, cùm Abbatissæ & conuentui rem per ordinem recitasset, atque easdem virgines in locis, vnde sublatę fuerant reperissent. Abbati, vt sibi redderentur supplicanti, totus cõuentus respondit: Bene veniant nobis dilectissimæ domicellæ nostrę, bene veniant, certè ex quo vobiscũ esse noluerunt, non eas illuc remittemus: datumque ei est caput cuiusdam alterius virginis, cum quo tristis repedauit. Adhuc puto eandem Friderindim viuere, & vix aliqua sõror est in eadem ecclesia, quam tam iocunda lateat historia.

CAPVT LXXXVI.

SVnt apud nos de eodem sacro collegio duæ sacræ virgines, etiam per reuelationes inuentæ. Domina Eufemia Abbatissa, quæ ante annos paucos defuncta est, cùm adhuc puella esset in scholis, duæ ei virgines in somnis apparuerunt, quæ sub extrema parte dormitorij, quod cellario cõtinuum erat, se indignè iacere cõquestę sunt. Illa, sicut puella, visum vt visum reputans, tacuit: postea cũ esset adulta, secundò ei in loco eodem sub forma & habitu speciosissimarum virginum cingulo tenus apparuerunt; quasi dicerent: Exire de loco isto non possumus, nisi per te. Tunc memor primæ visionis, eã quę potior videbatur, interrogauit, dicẽs: Quod est nomẽ tuũ? respõdit illa, Anastasia. Ab illo tẽpore Eufemia importunè cõuentui cœpit suggerere, quatenus cellariũ vsq; ad finẽ dormitorij extẽderẽt, dicẽs sine ambiguitate, duas ibi virgines esse reperiẽdas: pollicebatur etiã, q; tres solidos cõmunib' expẽsis superadderet. Acquieuit tandẽ cõuentus, &, sicut mihi retulit Rẽbodo Cõuersus noster, cui idẽ opus fuerat cõmissum, cùm ter-

ra tota fuisset eiecta, in præsentia prædictæ sanctimonialis, sub fundamento muri, sacra illa duo corpora sunt reperta, quę illa, priùs quam Abbatissa fieret, nobis transmisit, & celebrata est de eis eodem die missa solenniter in conuentu. APOLLONIVS: Non putabã hactenus, tam efficaces esse visiones nocturnas CÆSARIVS: Sæpe per ardentia luminaria corpora earum ostenduntur, nec tamẽ eadem luminaria, vt aiunt, quis videre potest, nisi corpore sit virgo. Multa de huiusmodi visionibus Conradus Prior loci sanctæ Mariæ dicere consueuit, quæ causa breuitatis omitto. APOLLONIVS: Placétne sacris illis virginibus, quòd sic earum corpora per diuersas prouincias diuidantur? CÆSARIVS: Ad hoc se ostendere dignantur, vt in multis locis earum memoria habeatur.

CAPVT LXXXVII.

HOmo quidam religiosus de ordine viatorum, cùm apud quandam matronam Tuitiensem hospitaretur, conquestus est illi, quòd decem annis laborasset pro reliquis Sãctarum vndecim millium virginum, nec aliquit tamen ex eis posset obtinere. Cuius ad hoc cùm auxilium imploraſſet, illa homini compassa, ecclesiam earum adiit, sororibus pro eo preces porrigere volens: cumque ad tumbã vnius virginis oraret, genu lapidi superpositio, qui maximus erat, apponens manum tentauit, quod tamẽ fieri posse non sperauit: Mira pietas sacrarum martyrũ, mox vt imbecillis femina lapidem pressit modicũ, ille cessit, adeò vt ea quæ intus erant videret: quæ dum nullum adesse conspiceret, manu immissa, quantum voluit, de ossibus tulit, dans ea viatori. Statimq; lapide, qui vix à sex viris absque instrumentis moueri poterat, eadem, qua priùs facilitate, reuoluto, gratias sanctis agens virginibus, læta rediit ad sua. Sanctorum animæ, licèt semper vultum contemplentur diuinum, habent tamen respectum ad corpora sua, & cùm viderint nos deuotos circa illa, multũ in hoc delectantur.

CAPVT LXXXVIII.

CONuersus quidam de ordine nostro cùm ex eadem societate quædam virginum capita ad monasterium suum deferret, ex deuotione ea cum vino lauit, lota deosculans: eadem nocte puella valde speciosa in somnis eidem apparuit Conuerso, eumq; complexans, ait; Heri quando caput meum lauisti, tam amicabiliter me deosculatus es, ego tibi modò vicem rependam. Ille professionem suam considerans, vt osculum puellæ vitaret, caput retraxit, sicque ex eodem motu euigilauit, qui statim intellexit visionem. APOLLONIVS: Cùm in stratis & hortis ciuitatis Coloniæ beatarum virginum vndecim milium passim ossa reperiantur, videtur mihi vix fieri posse, quin sæpe aliena eis ossa admisceantur. CAESARIVS: Retulit mihi monachus quidam de veteri Monte, in quo ampliùs quam mille dicuntur esse corpora, quòd nullas falsas inter se esse patiantur reliquias

CAPVT LXXXIX.

TEmpore quodam, cùm plurima illic allata fuissent corpora, monachi lauerunt illa; cumque eadem posuissent super sedes capituli, pannis mundis substratis, & siccarentur, fœtor intolerabilis, quasi ex eis exhalans, omnium nares infecit. Timēs Dominus Goswinus Abbas fętore eundē ex aliquo diaboli ludibrio fuisse creatū, vt per eum deuotionem fratrum erga reliquias martyrum extingueret, assumptis secum sacerdotibus, vestes sacras induit, cum quibus circa ostium capituli stans sic ait; Adjuro te immunde spiritus, per eum qui venturus est judicare viuos & mortuos & sęculum per ignem, vt si aliquid tui operis est in hoc fœtore, manifestetur & annihiletur, dęsq; honorē Deo & Sanctis his. Mira res, vix verba cōpleuerat, & ecce, os grāde equinū, cunctis vidētibus, de medio reliquiarum exiliens, extra capitulū, quasi turbine impulsum, projectum est, cum quo & omnis fœtor extractus est, aduenitq; odor suauissimus. Tunc omnes Deo gratias egerunt, qui & diabolum in suo opere confudit, & Sanctos suos glorificauit. Hęc te de

virginibus audiuisse sufficiat. Referam tibi adhuc vnam visionem mirificã à virgine visam, quæ supradictis ordinibus æqualiter conueniat, & virginum visiones concludat.

CAPVT XC.

NArrauit mihi nuper sacerdos quidã de Saxonia, in quodã monasterio, cuius nomen mihi exprimere non potuit, puellam fuisse paruulam, quæ tantùm festiuis noctibus vigiliis solennibus interesse permittebatur, & eisdem nondum expletis ire dormitum compellebatur. In quadam festiuitate, cùm magistra in tertio, vt puto, nocturno virginem scapulis ad exeundum impelleret, & illa reniteretur, nec proficeret, tristis quidé exiuit, sed iuxta chorum remanens, residua peraudire voluit: cumque inceptus fuisset hymnus, Te Deum laudamus, cœlos vidit aperiri, & in ipsos chorum cum cantantibus subleuari: quando ventum est ad locum illum; Tibi omnes angeli, & reliqua, vidit vniuersos ordines angelorum & singulorum ordinum angelos singulos, demissis capitibus, flexísque genibus, manibus extensis Deũ adorare, simul omnibus proclamantibus, Sanctus, sanctus, sanctus Dominus Deus sabaoth, qui Trinitatem personarum in vnitate essentiæ confitebantur. Similiter fecerunt Apostoli ad illum locum, Te glorioſus Apostolorum chorus: Et cùm chorus incœpisset, Te Prophetarum laudabilis numerus, omnes Patriarchæ & Prophetæ prædicto modo adorabant. Venerunt & martyres in suis distinctionibus & in proximo versiculo, scilicet, Te martyrum candidatus laudat exercitus, in laudem erumpentes, maiestati procidebant. Idem de Confessoribus vidit atque Virginibus. Cumque extremus hymni versiculus, id est, In te Domine speraui, non confundar, decãtaretur, chorus ad terram descendit, & cœlum se clausit. Puella omnia hæc videns, & suspirans se tanto bono defraudatam, oculis propriis conquesta est; cumque vbertim fleret, & manè sororibus, causam sciscitantibus, visum dicere nollet, magistra eam aggressa est: cui re-

spon-

spondit, Deus vobis ignoscat, quòd tantam mihi gratiam hac nocte subtraxisti, & recitauit ei visionẽ. Cui illa, Noli flere bona filia, nunquam de cætero te exire compellam. APOLLONIVS: Mirifica sunt quæ recitas. CÆSARIVS: Vis nunc audire octauo loco ex his aliqua quæ visu, auditu, & gustu percepta sunt, nec tamen prædictis ordinibus propter distantiã inseri potuerunt? APOLLONIVS: Volo ac desidero. CÆSARIVS: Sicut in capite huius distinctionis præmissum est, schalam erexi, per quã humanæ visioni sancti condescenderent, cuius duo latera duo dixi genera visionum, corporale & spirituale: octo etiam inserui scãdilia, supremum attribuẽs Christo, reliqua sex, sex ordinibus Sanctorum, de quibus sufficienter dictum est. In octauo autem gradu diuersarum rerum visiones locabo, primò tamen eam, quæ visa est de loco nostro.

CAPVT XCI.

Visiones rerum diuersarum, & 1. de monasterio Heisterbacensi.

DIu antequam conuentus noster de Claustro emissus fuisset, dominus Hermannus, nunc Abbas loci sanctæ Mariæ, tunc simplex monachus in Claustro, nocte quadam per visum ante gradũ presbyterij sibi stare videbatur, & datus est ei in manus crucifixus, vt fieri solet in emissione alicuius conuentus: stabant & circa eum viri candidati. Vidit etiã in choro fluuium limpidissimum, qui per vtrumque chorum fluebat, & in eo nauim, quam conscendens, cùm tam rapidissimus esset cursus eius, vt nauis in vnam columnarum impegisset, nisi per temonem eius industria fuisset auersa, non stetit, donec veniret ad locum quendam infirmitorio nostro proximum. Venerunt & cum eo supradicti viri canditati. Tunc ossa arida humana cum capitibus ex omni parte mirabili quadam virtute à deforis vltra murum cadebant; erat enim, vt Ezechielis visionis recordor, multa valde. *Ezec. 37.* Stante cõuentu inter montem Stromberch & iam dictum locum; Saluator, qui inter eos stare visus est, vnum ex monachis durè satis retraxit, alium modestiùs amouens, seorsum statuit. Ecce talis fuit visio. APOLLONIVS: Quæ est illius interpretatio? CAESARIVS:

Deus illi præostendit, quæ futura erant de loco nostro, tunc quidem obscura, modò plana valde. Dominus Philippus Colonienſis Archiepiſcopus, ſciens ordinem vigere in Hemmenrode, & de illo limpidiſſimo fluento ariditatem ſuæ diœceſis irrigare deſiderans, de eadem domo conuentum ſibi dari petiuit, & obtinuit: electi ſunt ex monachis duodecim, & prædictus Hermannus in Abbatem eis ordinatus eſt: qui ante gradum presbyterij, vt longè ante præuiderat, crucem ſuſcipiens, cum eis per nauigium venit in mõtem Stromberg. Ex quo tribus annis conmorati, deſcenderunt in vallem, quæ nunc dicitur vallis S. Petri, illic muro, de quo ſuprà dictum eſt, ſe claudẽtes. Oſſa illa arida deſignãt homines ſeculares ſpiritualis gratiæ immunes, qui in valle conuerſi ſunt ad vitam religioſam. Fluuius, qui per oratorium cum impetu fluebat, ſignificat domus eius religionẽ, quæ clara eſt per puritatem traditionum, & impetuoſa per feruorem obſeruationum. Quòd nauim à columna auertit, ſine cauſa non fuit: nam cùm conuentus ſuper præfatum veniſſet montem, & multa neceſſaria deeſſent, quidam reminiſcentes ædificiorum, & aliorum multorũ quæ dimiſerant, & murmurãtes vellent redire, dominus Hermannus Abbas cùm ſemul ac ſecundò de perſeuerantia eos monuiſſet, nec profeciſſet, quaſi temone nauẽ à columna ſubmouẽs, ait: Ceſſate, ſtate, nullus noſtrûm reuertetur: ego autem temonem abieci. Is autem quem durè retraxit Chriſtus, cum aliis quidem ſcriptus fuerat & nominatus, ſed ſubſequentis importuna petitione ſubmotus: ipſe eſt Ioãnes ſacerdos, quem Dominus modeſtè extrahens, ſeorſũ ſtare fecit: cum conuentu emiſſus, cum conuentu nõ ſtetit, quia per licentiam extortã remiſſus eſt. Hæc eſt viſionis interpretatio, ſecundùm quod ab ipſo didici Abbate Hermãno. APOLLONIVS: Nihil hîc, vt video, actum eſt ſine nutu diuino. CÆSARIVS: Nauigantibus eis in Rheno, ſicut adhuc omnes, qui ex eis viuunt, teſtes ſunt, viderunt ſupra ſe in cælo circulum lucidum, & ſeptẽ in eo ſoles. APOLLONIVS: Quid per circulum

vel

vel quid per septem soles videtur tibi intelligendum? CÆSARIVS: Per circulum eundem intelligo æternitatem sancti Spiritus, per septem soles, septem eius dona, quibus bono exemplo eiusdem congregationis prouincia erat illuminanda.

CAPVT XCII.

De aquæ benedictæ.

QVidam Conuersus, qui cum eodem conuentu missus est, Rudolphus nomine, vir bonus ac religiosus, cùm die quadam de priuata veniens, illotis manibus oratorium nostrum intraret, & ex ordine se aspergere teneretur, intra suas cogitationes dicere cœpit: Aqua hæc sancta est & benedicta, nec decet vt manibus immundis te illa aspergas: cui mox in aëre vox clara respondit: Quod ego mundaui, tu non potes polluere. Et cognouit ibi, magis Deo displicere immunditias cordis, quàm corporis: in animę puritate Deus delectatur.

CAPVT XCIII.

Puritas mentis.

MOnacho cuidam Deus ostendere volens animæ suæ puritatem, in excessum mentis illum adduxit: in quo excessu puerum pulcherrimũ intra sua viscera cõtemplatus est. Ad se autẽ reuersus, intellexit eundem fuisse animã suã, Dei munere ab omni labe criminũ mundatũ: puer enim à puritate dictus est. APOL. Puto quòd nõ sit tutũ, si homo multis cõsolationes suas manifestet. CAES. Per multos labores & tentationes, & hoc secretè, diuinæ consolationes adipiscuntur, & facilè, manifestatę, subtrahuntur. Vtrumq; verum esse, singulis tibi ostendã exẽplis.

CAPVT XCIV.

Consolatio obtenta pro afflictione.

DVm nuper, hoc anno scilicet, in quadam domo sanctimonialium ordinis nostri, à celleraria per totum conuentum pictantia, id est oua frixa, diuiderentur, nescio quo casu, vna ex eis neglecta est: non tamen arbitror actum casu, sed diuino nutu, vt Dei gloria manifestaretur in illa; patientissimè autem defectum illum sustinens, imò neglectam se gratulans, cùm Deo gratias referret, summus ille Abbas inuisibilem ei pictantiam misit: cuius inenar-

rabili dulcedine sic repletum est os eius, fauces, viscera, & venter, vt nunquam aliquid tale in vita sua sentiret, corporalis erat hæc dulcedo. Porrò in mente & anima dulcedine spirituali Deus tam copiosè visitauit eam, vt diceret Abbati nostro, quòd omnibus diebus vitæ suæ pictantiis omnibus carere vellet, dummodo in consimili dulcedine, & hoc vna tantùm vice, sibi liceret deliciari. Pro qua idem Abbas noster, ad eius petitionem, pro gratiarum actione, hymnum, Te Deum laudamus, singulis nobis injunxit. APOLLONIVS: Si Deus sic excellenter tantillum remunerat in præsenti vita, non ambigo quin magnas tribulationes mirificè remuneret in futuro. CÆSARIVS: Quòd facilè huiusmodi consolationes in præsenti perdantur, ecce exemplum.

CAPVT XCV.

Consolatio in præsenti facilè perditur dum manifestatur.

COnuersus quidam in Hemmenrode, cùm in orationibus suis mellifluam diuinitus accepisset dulcedinem, & ob hoc sæpe labores suos negligeret, magister suus crebrò eum arguit, dicens: Frater, certis temporibus est orandum, & certis temporibus laborandum. Ille, sicut homo simplex, vt increpantē placaret, respondit: O magister, si sciretis causam, nō mihi imputaretis: rogo vt detis mihi osculum: putabat enim q̄ impresione labiorum, eādem posset sentire dulcedinem. Cui mox vt osculum dedit ille, gratiā irrecuperabiliter, vt puto, perdidit iste. Simile penè habes supra cap. 42. de Conuerso, qui angelum sæpe vidit, & dicēdo gratiam perdidit. Causas verò subtractionis gratiæ in præsenti plures esse alibi tibi assignaui. Quidam tamen, licèt aliis sibi diuinitus ostensa referant, non ob hoc gratiam perdunt, sicut suprà dictum est de Henrico Conuerso in Hemmenrode.

CAPVT XCVI.

HEnricus idem cùm grangiæ, quæ Hart dicitur, præesset, & die quadam in Maio segetes cortis, orationes suas ruminando, solitarius circuiret, hominem quendam sub arbore, piro scilicet, quæ illic

in

in agro singulariter sita est, contra se stare conspexit: erat autem decentis staturę, capillis canus, barba prolixa, tunicam habēs talarem & clausam, scapulare verò latum vltra genua longum, eratque vultus eius angelicus; quem cùm propiùs accedens salutasset, dicēs: Benedicite frater, respondit ille, Dominus, & adjunxit, Quomodo placet tibi ordo tuus frater? Conuerso respondente, Bene, iterum adjecit; Bene tibi placere debet, quia nulla vita tantæ perfectionis est in ecclesia Dei. Cuius aspectus cùm multam Conuerso incuteret reuerentiam, volēs Conuersus aliquam ei dare occasionem petendi aliquid, ait; Cur sic nudis inceditis pedibes? respondenteillo, talis est consuetudo nostra, subjunxit; Peto vt mihi liceat vobis dare calceos, & nobiscum hodie prādeatis. Et recusauit vtrūque, dicēs: Modicus cibus mihi sufficit, & sociis meis. Cumque aliqua secretiùs tractassent, is qui viator videbatur, Conuerso alium diem ad eundem locū præfixit, à quo modicum discedens, in plano loco nusquā comparuit. Quo viso, Henricus expauit, festinānsque ad Claustrum, Priori suo Hermanno, nunc Abbati in loco sanctæ Mariæ, quæ dicta sunt vel gesta, per ordinē recitauit. Cui ille, Cautus esto frater, quia nō omne verum est, quod verum apparet: mox vt eum videris ex remoto, signabis te, & cùm propinquaueris ei, iterum eo vidente signabis te, dicēsque, Benedicite. Quod cū fecisset, subrisit ille, dicēs: Iustè facis signando te, quia non omne verum est, quod verum apparet, neque hoc ipsum habes à te, sed Prior tuus te docuit: ego, inquit, illum diligo, eo quòd religiosus sit, & amator disciplinæ, & quia quotidie orat pro omni ecclesia & ordine. Quod & verum est. Mentionem etiam habuit domini Eustachij Abbatis Claustri, & domini Henrici Abbatis nostri, in illo aliqua corripiens, & in isto plura commendans. Et recitauit ei omnia more Elisæi, 4. Reg. quæ in conclaui cum Priore, siue aliis, fuerat locutus. 5. 6. Postea, cùm idem Conuersus die quadam dicto completorio aliquid obtinere niteretur à Deo veniis & lacrymis, & nō profeciisset, ille curia clausa, ostioque firma-

firmato diligenter oratorij, ad eum intrauit, increpãs eum, & dicens: Stolide, putas quòd vi posis aliquid extorquere a Deo? si non esset tibi modò parcitum propter Priorem tuum, fortè amentiam incurrisses. Nocte quadam cùm idem Henricus, defuncto aliquo in ecclesiam deportato, sedisset ante altare infirmorum, viator (de quo dicere non possum, vtrùm angelus fuerit an homo) ei apparens signauit vbi Prior esset, cui cùm ille resignasset, in infirmatorio est, signo respondit: Ego noui hoc, bene est ibi; inclinansque coram eodem altari, recedens, & ante alia tria altaria, quæ sunt in absíde, simile faciens, chorum monachorum intrauit, & non comparuit. Sępe illum testabatur se vidisse in choro circumeuntem in multa claritate. Cui cùm ex parte Prioris Conuersus tunicam obtulisset & cingulum, tunicam recusauit, cingulo susceptо, Ego, inquit, illud dabo bono cuidam monacho Ebarbacensi, & magis ei proderit, quàm si ego vteter illo. Remisit ei & cingulum laneum, pretio quidem vilissimum, sed virtute pretiosum, per quod & sanitates factæ sunt, & plurimum valet cõtra stimulum carnis. Quem cùm etiam rogaret, vt se Priori ostendere dignaretur, respondit: Dominus noster nos frequenter mittit Ierosolymam, & ad alia æquè remota loca, & si videret me Prior, posset per eius interrogationes legatio mea impediri: & adjecit, Dic Priori vt solicitus sit circa excitandos fratres, ne dormiant cùm pro defunctis cantant; quia sicut milites congregantur ad torneamentum, ita animæ confluunt ad officium defunctorum. APOLLONIVS: Puto quòd mortui viuis in hoc officio solicitis, dum indigent, vicem charitatis rependant. CÆSARIVS: Hoc tibi vno ostendam exemplo.

Oratio pro defũctis remunera ta.

CAPVT XCVII.

EST quidam canonicus in Aldensele, † Rudolphus nomine, homo grandæuus, & circa officia diuina valde solicitus, nunquam aliquam horam in choro negligit, dummodo incedere possit, sicut testis est Alardus noster nouitius, quandoque illius concanonicus.

† *al. Euerhardus.*

nicus. Quodam tempore, dū defectum naturæ pateretur, ita vt incedere non valens lecto decumberet, nec tamen aliquid doloris sentiret, cùm horas suas dicere non posset, quosdam viros candidos in superpellicijs, & tonsura clericorum, certis horis adesse vidit, qui ei omnes horas decantabant: quibus dictis, dicebant ad inuicem: Modò exeamus, & sinamus eum quiescere. Quos cùm frequenter contemplaretur, & filiam sororis, quæ ei ministrabat, non posse illos videre deprehendisset, intellexit quia animæ canonicorum eius essent, quibus ipse beneficia impēderat. Quia ad sacramenta corporis & sanguinis Christi festino, diuersis hîc visionibus finem impono.

FINIS LIBRI OCTAVI.

PROLOGVS IN LIBRVM NONVM.

MOcturus tecum de sacramento corporis & sanguinis Christi, cum timore illud attento, quia vbi sola fides operatur, & rationis iudicium excluditur, non sine periculo discurritur: vnde nil noui siue inusitati inde dicere præsumo, sed quæ sancti siue doctores eximij de illo senserunt, summatim replicabo. Adjiciam & exempla plurima, quæ mihi a personis probatis memini recitata: in quibus si aliqua fuerint quæstione digna, vt scrupulus remoueatur, tua discutiantur interrogatione.

CAPI-

CAPITA LIBRI NONI.

De sacramento corporis & sanguinis Christi, quid sit sacramentum, quæ res sacramenti, quæ causa institutionis, quæ forma, quis modus conuersionis, vel sampsionis, cap. primum.
De Godescalco de Volmensteine, qui Christum sub specie infantis in manibus suis vidit, cap. 2.
De Adolpho sacerdote, qui in hostia vidit virginem cum infante, deinde agnum, postea crucifixum, cap. 3.
De Episcopo Liuoniæ, qui Christum vidit in altari, cap. 4.
De sacerdote de Vvickindisburg, qui in canone dubitans, vidit crudam carnem, cap. 5.
De sacerdote, qui hostiam in ore ob maleficia seruans, de ecclesia egredi non potuit, cap. 6.
De corpore Domini ex ecclesia sublato, quod à bobus in agro proditum est, cap. 7.
De apibus, quæ basilicam corpori Dominico fabricauerũt, cap. 8.
De pœna mulieris paraliticæ, propter corpus Domini, quod super caules suos seminauerat, cap. 9.
De musca, quæ circa corpus Domini in hora sumptionis volitans, mortis pœnam soluit, cap. 10.
De muribus, qui hostias non benedictas rodentes, litteras non tetigerunt, cap. 11.
De corpore Domini, quod in flumen proiectum, hæreticos demersit, cap. 12.
De corpore Domini, quod naue confracta ad reliquas naues natauit, cap. 13.
De corpore Domini, quod Colonia de manibus sacerdotis labens, lapidi miraculosè impressum est, cap. 14.
De hostijs in Hainrede clericorum insania excussis, cap. 15.
De ecclesia combusta, & corpore Domini intacto, cap. 16.
De Abbate Daniele, qui formam sanguinis vidit in calice, cap. 17.
De Heilardo sacerdote de VVunnisdorp, qui formam humani cruoris vidit in calice, cap. 18.

Di

De clue Hildesheimensi, qui in canone vidit calicem, cùm dubitaret, sanguine Domini exuberantem, cap. 19.
De Hertuuico scholare, qui vidit formam sãguinis in calice in Risene, cap. 20.
De Hildebrando sacerdote de Mescede, qui vidit speciem cruoris in calice cum duobus militibus, cap. 21.
De corporali sacramento infuso, quod ablui non potuit, donec inclusa dubitans illud videret, cap. 22.
De corporali infuso, in quo sãguis humanus apparuit, c. 23.
De infirmo, cui ablutio conuersa est in sanguinem, cap. 24.
De nobili femina, cui vltima ablutio per panem suscepta conuersa est in sanguinem, cap. 25.
Qualis debeat esse vita sacerdotum, cap. 26.
Quæ exigantur in sacerdote, vt Christi corpus possit conficere, cap. 27.
De sacerdote Clausiri, in cuius manibus infra canonem Christus visus est, cap. 28.
De Hermãno Abbate, in cuius manibus Henricus de Hart Christum vidit in missa, cap. 29.
De sacerdote, qui infra canonem à terra eleuatur, cap. 30.
De Vlrico monacho Vilariensi, cap. 31.
De sacerdote, cui Dominus tantam contulit deuotionem, vt venter eius dirumpi videatur accedenti adaltare, cap. 32.
De Rihcmunde, quæ hostiam eleuatione ad instar crystalli vidit perlucidam, cap. 33.
De deuotione eiusdem quando communicabat, & de claritate quam vidit super altare in canone, cap. 34.
De femina religiosa Brabantiæ, quam CHRISTVS propriis manibus communicauit, cap. 35.
De Hildegundæ vidua, quam Christus per seipsum communicauit, cap. 36.
De Conuerso Liuoniæ, qui communicare desiderans, hostiã reperit in ore suo, cap. 37.
De Erkenbaldo de Burban, cui idem contigit, cùm ei ob occasionem cognati sacramentum fuisset negatum, cap. 38.
De corporali dulcedine sanctimonialis, quam percepit in sacro canone, cap. 39.

De

De dulcedine Alheydis Abbatissæ Monasterienſis ex ſacræ communione, cap. 40.
De Conuerſo, qui communicaturus vidit Chriſtum ſanguinem ſuum quaſi ſtillare in calicem, cap. 41.
De Conuerſo, qui vidit in os alterius Conuerſi ſacerdotē mittere puerum pulcherrimum, cap. 42.
De Mauricio epiſcopo Pariſienſi, qui in fine ſuo per communionem ſacram ſenſum recepit, cap. 43.
De puerulo, qui hoſtiam non benedictam corpus non eſſe Domini deprehendit, cap. 44.
De Conuerſo, qui per deſiderium communicandi ſpiritum meruit prophetiæ, cap. 45.
De femina religioſa, quæ communione ſibi negata, dulcedinem eius ſenſit in gutture, ſimiliter illius odorem ex remoto percipiens, cap. 46.
De femina quæ de ſolo corpore Chriſti vixit, cap. 47.
De milite, qui virtute ſacræ communionis in duello triūphauit, cap. 48.
De milite, qui ſuſpenſus mori nō potuit, donec Chriſti corpus percepit, cap. 49.
De ancilla ſacerdotis, quæ gratia Dominici corporis ſenſū recepit, cap. 50.
De milite, qui coram Chriſti corpore in luto veniam petēs, luti immunditias non ſenſit, cap. 51.
De hæreticis, qui in eccleſijs furati ſunt corpus Domini, & vno propter hoc ſuſpenſo, cap. 52.
De ſacerdotibus indignè conficientibus, cap. 53.
De ſacerdote in Hadenmare, qui carbones viſus eſt maſticare in perceptione ſacramenti, cap. 54.
De ſacerdote Friſone, qui calcauit corpus Domini, cap. 55.
De Petro medico, qui ſub ſpecie panis tantum credidit eſſe ſacramentum, & non rem, cap. 56.
De ſacerdote malo, à quo infans Chriſtus in miſſa facium auertit, cap. 57.
De Eruuino ſacerdote, qui corpus Domini in miſſa perdidit, cap. 58.
De Daniele Abbate, qui in calice reperit crudam carnem, cap. 59.
De ſacerdote ſine ordinibus celebrante, cuius manus ſacer ignis

ignis deuorauit, cap. 60.
De alio, qui sine ordinibus celebrans, crucifixum vidit lacrymantem, cap. 61.
Quomodo sacra Eucharistia sumi debeat, cap. 62.
De Vvirico Conuerso, qui carbones sumere visus est loco sacramenti, cap. 63.
De Conuerso proprietario, qui corpus Christi sumere non potuit, cap. 54.
De hostia, quæ in Belle de corporali resiluit ob vermiculum in ea decoctum, cap. 65.
De corporali, quod ob tactum impregnatæ sanctimonialis sanguineam contraxit maculam, cap. 66.
De corporali, quod Godescalcus in exiccatione rupit, & diuina virtus reparauit, cap. 67.

DE SACRAMENTO CORPORIS ET SANGVINIS CHRISTI LIBRI NONI

CAPVT PRIMVM.

CÆSARIVS:

VNIVERSA ecclesiæ sacramenta, corporis & sanguinis Christi sacramentum præcellit: in ipso via, veritas, & vita: via, quia dignè accedentes ducit ad Deum; vnde & viaticum dicitur: veritas, quia edentes Christo incorporat, vnde & sacra communio vocatur: vita, quia Christo incorporatos in anima mori non sinit, vnde & Eucharistia dicitur, id est bona gratia. De primo Saluator dicit: Ego sum panis viuus, qui de cœlo descendi. Si quis manducauerit ex hoc pane, viuet in æternum, &c. ecce via. Qui descendit, ipse est & qui ascendit, secum ducens omnia sua membra; alia in re, alia verò in spe. De secundo idem dicit: Caro mea

De ipso Eucharistiæ sacramento.
Ioan. 14.
Ioan. 6.
Ephes. 4.
Ioan. 6.

mea verè est cibus, & sanguis meus verè potus est: ec-
Ibidem. ce veritas. Ait & de tertio; Qui manducat panem hunc, viuet in æternum: ecce vita. Simile intelligas de calice. Nec absque mysterio de corpore & sanguine Christi in nona distinctione tractãdum suspicor, quia numerum nouenarium Philosophus exterminatori omnium, id est morti, assignauit: & Christus, qui est vita omnium, nona hora diei in cruce expirauit. Sacramentum hoc fit in commemorationem Dominicæ
1. *Cor.* 11. mortis. Vnde Apostolus in prima epistola Corinthiis scribit, dicens: Quotiescunque manducabitis panem hunc, & calicem bibetis, mortem Domini annunciabitis, id est repręsentabitis, donec veniat, ad judicium
Haymo in eum locum. scilicet: ita glosa exponit. Apparente eo in gloria, cessabit figura. Omnia quæ in superioribus distinctionibus dicta sunt, scilicet de conuersione, de contritione, confessione, satisfactione & simplicitate, quædã præparamenta sunt ad hoc sacramentum. Nullæ etiam visiones magis fidem roborant, quàm cùm eum, quẽ sub specie panis & vini latêre credimus, oculis corporeis intuemur. APOLLONIVS: Antequam mihi visiones edisseras, peto vt breuiter me expedias, quid sit hoc sacramentum, quæ res sacramenti, quæ causa institutionis, quæ forma, quis modus conuersionis, quis modus sumptionis. CÆSARIVS: De Sacramento Eucharistiæ tractandum est cum timore ac reuerentia, quia magis in illo operatur fides, quã ratio humana: audi tamen breuiter quæ maiores nostri de illo senserunt. Tria sunt in sacramento hoc considerandа, vnum, quòd tantùm est sacramentum; alterum, quòd est sacramentum & res; tertium, quòd est res & non sacramentum. APOLLONIVS: Quid est sacramentum tantùm? CÆSARIVS: Species visibilis panis & vini. APOLLONIVS: Quid est sacramentum & res? CÆS. Caro Christi propria & sanguis. APOL. Quid est res & non sacramentum? CÆS. Mystica Christi caro, ecclesiæ scilicet vnitas. APOL. Quare dicitur sacramentũ? CÆSARIVS:. Quia sacræ rei est signum, aliud ibi videtur, & aliud ibi creditur. APOLLONIVS: Quæ

Tria in Eucharistia cõsideranda.

fuit

fuit causa institutionis? CÆSARIVS: Quia Dominus, vt dicit Eusebius Emissenus, corpus assumptum ablaturus erat ab oculis nostris, & illaturus sideribus, necesse erat vt in die cœnæ sacramentum veri corporis & sanguinis consecraret, vt coleretur iugiter per mysterium, quod semel offerebatur in pretium. APOLLONIVS: Quæ est vtilitas in hac institutione? CÆSARIVS: Duplex est in eo vtilitas, quia in illius perceptione augetur virtus, id est charitas, & est medicina quotidianæ infirmitatis; vnde Augustinus; Iteratur quotidie hæc oblatio, licèt Christus semel passus sit, quia quotidie in peccatis labimur, sine quibus mortalis infirmitas viuere non potest: & quia quotidie labimur, quotidie Christus pro nobis mysticè immolatur. APOLLONIVS: Quæ est forma huius sacramenti? CÆSARIVS: Forma attenditur in verbis & in rebus: in verbis, puia cùm hæc verba proferuntur, Hoc est enim corpus meum: & pòst, Hic est sanguis meus, conuersio fit panis & vini in corpus & sanguinem Christi. Vnde Ambrosius; Sermone Christi hoc conficitur sacramentum, quia sermo Christi creaturam mutat, & sic ex pane fit corpus Christi, & vinum cum aqua in calicem missum fit sanguis, consecratione verbi cœlestis. APOLLONIVS: Quis est modus conuersionis? CAESARIVS: Modus est ineffabilis: panis, vt dictũ est, cùm hæc verba proferũtur, Hoc est corpus meum, Dei virtute per ministerium sacerdotis, transit in corpus Christi: simile intelligas de vino, manentibus tamen accidentibus, colore scilicet, pondere, & sapore. APOLLONIVS: Potest de aliquo grano, nisi de frumento, hoc sacramentum confici? CÆSARIVS: Sicut sanguis non conficitur nisi de vino, & hoc expresso, ita nec corpus Christi, nisi de frumento, & hoc in panem redacto; quia Dominus grano frumenti se comparauit, nec non & pani. APOLLONIVS: Quis est modus sũptionis? Cæs. Dupliciter sumitur, spiritualiter & sacramẽt aliteri bonꝰ vtroq; modo mãducat, malus verò sacramentaliter tantùm

Causa institutionis.

Emi. hõ. 5 de Paschate.

Vtilitas

Hieymo in c 10 ep. ad Hebr.

Forma.

Ambros. l. 4. de sacra. cap. 4. & de iis quæ mystè inẽti cap. 9.

Modus conuersionis.

Materia.

Ioan 12. 6.

Modus sũptionis.

sic non manducans manducat: & è conuerso. APOLLONIVS: Quare sumitur sub duplici specie, cùm sub vtraque Christus sit totus? CÆSARIVS: Vt ostenderetur totam humanam naturam suscepisse, vt totam redimeret; panis enim ad corpus, sanguis ad animam refertur. Hæc tibi breuiter dicta sufficiant, quia in sententijs de his pleniùs tractatur. APOLLONIVS: Cùm omnia, quę dicta sunt, credam, quatuor tamen mihi probari desidero, non sententijs, sed exemplis. Primum est, quòd sub specie panis sit verum corpus Christi natum ex Virgine: secundum, quòd sub specie vini sit verus eius sanguis: tertium, quòd dignè conficientes siue communicantes mereantur gratiam, indignè autem pœnam. CÆSARIVS: dicam tibi plura de singulis exempla, fidei nostræ satis necessaria, quæ mihi à personis probatis sunt relata.

Lib. 4 sēt dist. 8. & sequē.

CAPVT II.

Miracula, quib⁹ veritas Eucharisti cōprobatur, & primò sub specie panis.

FVit apud nos monachus quidam, Godescalcus nomine, de castro Volmensteyne oriundus, & in maiori ecclesia Coloniæ Canonicus: ante conuersionem satis extiterat lubricus, sed bene morigeratus: modica ei scientia litterarum inerat, sed spiritus scientiæ & pietatis ad magnam vitæ perfectionē illum prouexerat. Hic cùm ante hos sex annos in die natalis Domini, ad priuatum quoddam altare, missam cum multa deuotione & lachrymis, vt ei moris erat, inchoasset, scilicet: Puer natus est nobis, factaq; trās-substantiatione, non iam in manibus suis speciem panis, sed infantem pulcherrimum, imò speciosissimum illum forma præ filijs hominum, in quem & angeli prospicere concupiscunt, tenuit & vidit: cuius charitate succensus, & mira pulchritudine delectatus, cōplexus est eum ac deosculatus. Timens tamen morā propter circumstantes, super corporale dilectum posuit, & ille, vt missa perfici posset, formam sacramentalē resumpsit. Quamdiu beatus ille vidit speciem infantis, nullā ibi vidit speciem panis, & è conuerso. Qui cùm nescio cui visionem reuelasset, tacita persona sua

Psal. 44. 1. Petri 1

&

& ille alijs, quodã die de autore tantæ visionis interrogatus, me audiente respondit: Certissimè illa die CHRISTVS hîc visus est, & nihil plus dicere voluit. Postea duobus sacerdotibus, Theoderico scilicet de Lureke & Constantino, visionem relauit: quod intelligens Winãdus infirmarius noster, posito eo in infirmitorio, ait: Bone frater Godeschalce, vidistis in missa Saluatorem? Respondente illo simpliciter, Etiã, adiecit; In quali forma? In forma, inquit, infantis. Et ille, Quid feciſtis ei? Respondit, Osculatus sum eum ante os suum. Ad quod Winandus, Et quid postea actum est? Ego, ait, super altare eum posui, & reuerso eo in formam priorem, sumpsi illum. Eadem die moriens confessus est Abbati nostro domino Henrico. APOLLONIVS: Glorioſa sunt quæ dicis, sed miror, si talia aliquando reuelantur etiam malis sacerdotibus. CÆSARIVS: Sicut bonis ad bonitatis remunerationem, ita nonnunquam Dominus malis sacerdotibus se ostendere dignatur ad correctionem, verbi causa.

CAPVT III.

CVM Dominus Abbas prædictam visionem, visitandi gratia pergens in Frisiam, cuidam militi recitasset, ille Adolpho sacerdoti de Dieferne recitata replicauit: quod vbi ille audiuit, suspirans ait; Ad quid Dominus Deus viris sanctis, & in fide perfectis, talia ostendit? Mihi peccatori meique similibus, qui sæpe de hoc Sacramento dubitamus, huiusmodi visiones deberent reuelari. Die quadam, cùm idem Adolphus missam celebraret, & ante Agnus Dei hostiam leuasset ad frangendum, in ipsa hostia virginem in sede residere infantemque in sinu seruare cõtemplatus est: nosse volens quid esset, ex altera parte, mox vt hostiã vertit, agnum in ea conspexit: quam rursum regirans, vidit in ea, quasi per vitrum, Christũ in cruce pendentem capite inclinato. Videns hoc sacerdos extimuit, diu stans & deliberans, vtrùm ibi subsistere vel sacramentum perficere deberet; cuius fletibus Dominus placatus, sacramẽto formam prio-

rem reddidit,& ille missam perfecit: cumque populus de tanta mora miraretur, ipse ambonem ascendens,cum lachrymis populo visionem retulit, & signati sunt eadem hora ab eo homines quinquaginta; erat enim octaua Apostolorum Petri & Pauli. Nec miror, si sic perspicuè,& tam iocundè, sicut Godeschalcus,eum videre non potuit, quem quotidie sibi ad judicium immolauit & sumpsit:habebat enim cócubinam,nuper tamen audiui,quòd vitam suam, occasione vt spero eiusdem visionis,emendare incipiat, & feminam in monasterio sanctimonialium in Runégen locare proponat.Hæc mihi à Bernardo monacho nostro recitata sunt,ipsique ab eodem Adolpho. Saluator corporis sui veritatè in hoc sacramento, vt prefatus sum,bonis sacerdotibus ostendere dignatur,vt consolentur;in fide nutantibus,vt erigantur; malè viuentibus,vt terreantur,ecce exempla.

Caput IV.

VEnerabilis Episcopus Liuoniæ,& magister Lãbertus Decanus sanctorum Apostolorum in Colonia,cùm ante annos paucos simul ad curiam pergerent imperialem,& in via de scripturis sermocinarentur, etiam mentio habita est de corpore Christi: Decano in hoc sacramento efferente fidem Christianam,episcopus respondit: Ego noui sacerdotem,qui nuper oculis corporalibus CHRISTVM in altari vidit. A quo cùm Decanus personam, tanta visione dignam, extorquere tunc non potuisset,vltima die,quando separandi erant ab inuicem,episcopus ei confessus est,quia ipse esset. Hæc idem Decanus retulit Præposito Pleisensi, & ipse mihi. Quòd verò Deus dubitantibus de hoc sacramento etiam suam carnem ostendat,subsequens sermo declarat.

Caput V.

NOndum puto duos annos esse elapsos, quòd sacerdos quidam de sacramento corporis Christi dubitans,in castro,cui nomẽ * Wickindisburg, celebrauit,qui cùm in canone de tam mirabili conuer-

* al. Vvzc kindisburg.

uersione panis in corpus Christi hæsitaret, Dominus ei in hostia carnem crudam ostendit: hanc cùm vidisset etiam vir nobilis Widekinus, stans post tergum eius, dicta missa sacerdotem in partem traxit, & quid infra canonem egerit vel cogitauerit, diligenter inquisiuit. Ille verò, tam de visione quam interrogatione territus, confessus est, & non negauit, se eadem hora de sacramento dubitasse, & retulit vterque alteri, se crudam carnem in hostia vidisse. Idem Widekinus filiam habet Syfridi * Rimkel in coniugio sociatam, filiam scilicet sororis Abbatissæ de Ryndorp, quæ mihi anno præterito eandem visionem recitauit. Vis etiam nosce quòd malæ vitæ sacerdotibus Dominus ostendat, quòd ab eis crucifigatur? APOLLON. Volo. CÆSARIVS: Audi visionem terribilem.

* al. de Run.

CAPVT VI.

SAcerdos quidam luxuriosus feminam procabatur, & cùm illius non posset habere consensum, dicta missa corpus Domini mundissimum in ore tenuit, sperans, si sic illam deoscularetur, quòd vi sacramenti voluntas eius ad suos libitus inclinaretur: sed Dominus, qui per Malachiam Prophetam cõqueritur de huiusmodi sacerdotibus, dicens: Et me vos configitis gens tota die, tali ordine maleficia eius impediuit. Cùm exire vellet de ostio ecclesię, sic sibi crescere videbatur, vt laquear oratorij vertice pulsaret: territus miser, hostiã de ore suo extraxit, & quia mentis inops erat, in angulo ecclesiæ eam sepeliuit. Timẽs verò vltionem diuinam super se ocyùs venturam, sacerdoti cuidam sibi familiari confessus est sacrilegiũ, qui simul ad locum accedentes, rejecto puluere, non repererunt speciem panis, sed formam, licet modicã, hominis in cruce pendentis; erat enim carnea & cruenta; Quid postea de ea factum sit, vel quid sacerdos egerit, non recordor: quia diu est, ex quo hæc mihi ab Hermanno cantore nostro, cui historia satis nota erat, recitata sunt. APOLL. Deterior fuit iste crucifixoribus Christi: CAESARIVS: Verum est, quia si illi cognouissent, nunquam Dominum gloriæ

M. 3.

crucifixiſſent: ille cognitum contempſit,& contemnendo crucifixit. Iam tibi ſatis probatum arbitror, quòd ſub ſpecie panis ſit verum corpus Chriſti, & tã à malis quam à bonis ſacerdotibus cõficiatur. APOLLONIVS: Si ſacerdotes omnes talia audirent, auditiſque crederent, puto quòd plus quàm modò deifica ſacramenta honorarent. CAESARIVS: Satis mirabile eſt, quòd nos homines, pro quorum ſalute hoc ſacramentum inſtitutum eſt, tam tepidi ſimus, cùm bruta animalia, vermes & reptilia, in illo creatorem ſuum recognoſcant.

CAPVT VII.

Beſtiæ Chriſtum in Euchariſtia agnoſcunt & venerantur.

IN villa, quæ Komele dicitur, nocte fures eccleſiã infringentes, inter cætera etiam ſcrinium cũ corpore Domini inde tulerunt: qui cùm nihil aliud in eo præter reliquias & pixidẽ cum ſacramẽto reperiſſent, nil prorſus de eis curantes, eandem pixidem ſuper ſulcum agri villæ proximi ponentes, confuſi receſſerunt. Manè cùm ruſticus cum aratro & bobus in eodem agro araret, veniſſentque animalia iuxta pixidem, ſtupentia ſteterunt, quos cùm arator ſtimularet, nec procederent, nunc recalcitrando, nunc exorbitando, iratus ait: Quis diabolus eſt in bobus iſtis? non enim clarè videre poterat, quia in ortu diei arabat: diligentiùs tamen circumſpiciens, deprehendit ante pedes boum pixidẽ & ſcrinium eccleſiæ ſuæ iuxta illam. Tunc cauſam rebellionis non ignorans, omnibus in agro dimiſſis, in villam recurrit, tam ſacerdoti quàm cæteris quæ acta ſunt referens. Tunc omnes ſimul in agrum deſcendentes, cum cruce, thuribulo, & cereis, corpus Dominicum in eccleſiam reportauerunt: huic proceſſioni interfuit Godefridus Prior de Houene, qui mihi iſta recitauit. Similem honorem ei aſini exhibuerunt, de platea in lutum deſcendendo, ſicut me dixiſſe recolo diſtinctione 4. cap. 98. audi nunc de vermiculis.

CAPVT VIII.

MVlier quædam cùm apes multas nutriret, & illæ non proficerent, imò passim morerentur, cùm contra hoc remedium circumquaque quæreret, dictum est ei, quia si corpus Domini inter illas locaret, mox lues ipsa cessaret: quæ ecclesiam adiens, & se communicare velle simulans, corpus Domini sumpsit, quod statim à sacerdote recedens extraxit, & in vno ex alueolis illud locauit: Mira Dei potentia: vermiculi creatorem agnoscentes, de fauis suis dulcissimis hospiti dulcissimo capellulam miræ structuræ fecerunt, in qua altare eiusdem materiæ erigentes, sacratissimum corpus super illud posuerunt: & benedixit Dominus operibus eorũ. Processu temporis, cùm femina idem vasculum aperuisset, & iam dictum oratorium cõsideraſſet, expauit, currénsque ad sacerdotem, confessa est ei omnia, & quæ egit, & quæ vidit. Tunc ille assumptis parœcianis suis, ad vasculum venerunt, apes circumuolantes & in laudem creatoris bombisantes abegerunt, capellulæ parietes, fenestras, tectum, campanile, ostium, & altare admirantes, corpus Domini cum laude & gloria retulerunt. Licèt autem mirabilis sit Deus in Sanctis suis, mirabilior tamẽ in his minimis prædicatur. Ne ergo aliquis de cætero tale quid præsumat, referam tibi rem terribilem, quã mihi anno præterito magistra de insula sancti Nicolai recitauit. *Psal. 6.*

CAPVT IX.

Sacra Eucharistia abutens punitur.

FVit in eadem insula puella quædam obsessa, laica tamen, quam & ego ibidem vidi. Requisitus diabolus à quodam sacerdote, cur tanto tẽpore tam crudeliter Hardifa de Cogeme torqueretur, per os puellę respondit: Quia bene & optimè meruit, ipsa altissimũ super olera sua seminauit: qui cùm verbum minùs intelligeret, nec ille exponere vellet, sacerdos feminam adiit, quid de ea diabolus dixerit exposuit, monens ne negaret, si intelligeret. Quæ statim culpam confessa est, dicẽs: Verbum bene intelligo, quod nunquam tamen homini per me publicatum est: Quando iuuen-

cula eram, & hortum excolendum suscepissem, nocte quadam mulierem vagam hospitio recepi, cui cùm damna horti mei exposuissem, asserens omnia olera ab erucis deuorari: respondit illa: Bonam te instruã medicinam: accipe corpus Domini, & comminue illud, sicque super olera spargas, & statim lues cessabit. Ego misera, cui maior cura erat de horto, quàm de sacrameto, cùm in Pascha corpus Domini suscepissem, & extractum de ore feciſſem sicut edocta fuerã, quod oleribus in remedium, mihi teste diabolo factum est in tormentum. APOLLONIVS: Crudelior erat mulier hæc ministris Pilati, qui IESV mortuo pepercerunt, ne ossa eius comminuerent. CÆSARIVS: Id circo vsque hodie luit maximum id peccatum, & sunt cruciatus eius inauditi. Attendant hanc pœnam, etsi non culpam, qui Deifica sacramenta ad temporalia, vel, quod execrabilius est, ad maleficia conuertunt: etiam vermes, si reuerentiam circa hoc sacramentum negligant, aliquando pœna mulctantur.

CAPVT X.

Animalia vim eius sentiunt.

ANno præterito, cùm quidam ex sacerdotibus nostris coram Episcopo Theoderico missam quotidianam de Domina nostra celebraret, in ipsa hora fractionis, musca grandis circa & supra calicem volitare cepit, ita importunè, vt quasi vi velle intrare videretur: Sacerdos timens ac tremens, cũ manus haberet occupatas, & muscam exufflaret, nec proficeret, Henricum Diaconum, qui hora eadem Episcopo pacem porrigebat, tussiendo crebriùs aduocauit. Tunc illa alacri volatu altiùs labens, præsumptionis culpã ibi luit, quia post morulam, completa sumptione atque ablutione, intuente sacerdote, quẽ turbauerat, quasi lapillus, inter corporale & calicem extincta ruit, quam Diaconus de altari projecit. APOLLONIVS: Satis me delectat hæc narratio. CÆSARIVS: Etiam Dominus in simplici pane, tanto sacramento assignato, quandoque miracula operatur.

CA-

CAPVT XI.

NOndum annus vt puto transiit, quòd hostiæ plures à ministris propter fissuras siue pustulas reprobatæ, in Eberbaco in fenestra altari contigua projectæ sunt, accedentes verò mures omnia, quæ erant extra circulos, deuorabant, litteras verò & quæ intus erant in nullo penitus lædebant. Sacrista ista considerans, reputauit pro miraculo. APOLLONIVS: Quid est quæso, quòd mures vel vermes in sacramento altaris comedunt? CÆSARIVS: Species tantũ, in illa Christus videtur & tangitur, & ab indignis injuriatur: corpus eius verum, quod sub illa latet, glorificatum est, & quia immortale est, nõ potest corrumpi: quia splendidum est, nõ potest a nobis videri: quia subtile est, non potest a nobis palpari: a sacerdote quidem tenetur, sed non tangitur, nisi mediante specie. Species ipsa videtur, tangitur, frangitur, masticatur, satiat, corrumpitur, & injuriatur: quando aliquid horum attribuitur corpori Christi, de specie debes intelligere. Tanta est gloria huius sacramenti, vt non solùm bruta, in quibus anima mutabilis est, sed & insensibilia elementa, virtutẽ eius sentiant, verbi causa.

CAPVT XII.

Elementa ignem, & primo Aqua.

TEmpore illo quando manifestari cœperunt hæreses Albienses, quidam maligni, virtute diabolica suffulti, quædam signa atque portenta ostenderunt, quibus & eadem hæreses roborauerunt, & multos fidelium in fide subuerterunt, super aquas ambulauerunt, & non sunt summersi. Cernens hoc sacerdos quidam, fide catholicus & vita religiosus, sciens vera signa cum falsa doctrina esse non posse, corpus Domini cum pixide ad flumen, vbi illi populis suas ostensuri erant virtutes, deportauit, dixitque in audientia omnium: Adjuro te diabole per eum, quem in manibus porto, ne in hoc flumine, ad huius populi subuersionẽ, per hos homines, tãtas exerceas fantasias. Post hæc verba, illis super vndas fluminis ambulãtibus, vt priùs, sacerdos turbatus, corpus Dominicũ

in

in flumine jactauit. Mira CHRISTI potentia, mox enim vt elementum tetigit sacramẽtum, fantasia cessit veritati, & pseudo illi sancti, quasi plumbum descẽdentes, in profundum sunt submersi; pixis verò cũ sacramento statim ab angelis sublata est. Videns sacerdos hæc omnia, de miraculo quidem exultauit, sed de jactura sacramenti doluit: totam verò noctem in lacrymis & gemitu transigens, manè pixidem cum sacramento reperit super altare. Hæc nobis eodẽ tempore relata sunt. Aliud in mari de corpore Domini contigit miraculum, quod non silebo.

CAPVT XIII.

QVãdo in ista magna expeditione naues, ex omni parte Alemanniæ congregatę, mare intrauerunt, ob causas diuersas præceptum est sacerdotibus, ne in aliqua naui corpus Dominicum seruaretur. Quæ cùm omnes iussis obtemperarent, vna sola nauis Frisonum obedire noluit, quæ citiùs inobedientiæ pœnam soluit: Dei siquidem judicio cõfracta est, & pixis seruans corpus Domini cum cęteris quę in naui erant ejecta, homines verò, aliis nauibus subueniẽtibus, liberati sunt: & ecce vident eminus pixidem in pelago natantem, quæ tam celeri motu ad naues festinabat, vt velificare videretur: quæ cùm in nauim vnã recepta fuisset, aliud in ea visum est miraculum. Cùm operculum eius esset patulum, nec zona circa nodum firmatum, inter vndas illas procellosas, nec vna quidẽ guttula intrauit. Hermannus Decanus sancti Gereonis in Colonia, qui præsens fuit, & hæc vidit, pro magno miraculo ea solet recitare. Terra etiam in hoc sacramento suum recognoscit auctorem.

CAPVT XIV.

Terra. PLebanus sanctæ Columbæ in Colonia, cùm in quadam solemnitate Paschali populum communicaret, hostia de manu eius lapsa cecidit super pauimentum lateribus stratum: vt autem Dominus se ostenderet Dominum terræ, sicut & maris, mox vt hostia, quantum ad speciem modici ponderis, lapidẽ tetigit, lateris illi duritia cessit, ita vt circulus & literę in

in illo apparerent, quemadmodum fieri solet, cùm molli ceræ sigillū imprimitur. Sacerdos territus, mox hostiam leuauit, & laterem eruit; in quo cùm tam ipse, quàm multi alii, tantum miraculū vidissent, & expauissent, consilij inops sacerdos, locum tam mirabiliter hostia signatum rasit, puluerem ponens inter reliquias. Huic miraculo Arnoldus monachus noster dicit se interfuisse. Vt etiam Dominus ostenderet in aëre potentiam suam, tale quid fieri permisit.

CAPVT XV.

Aër.

IN villa, cui Haynrode vocabulum est, sacerdos quidam est nomine Euerhardus, hic ante annos paucos ad ecclesiæ eiusdem festiuitatem vicinos sacerdotes conuocauit: solemnisantibus eis in vesperis circa altare, & insanientibus, vnus ex eis pixidem, quæ super altare cum corpore Domini pendebat, casu euertit, & quinque ex ea hostias excussit. Quod vbi compererunt cæteri, mox organa sua suspenderunt; quærentibus eis hostias, & non inuenientibus, populo ejecto, & foribus obseratis, dū omnes angulos perscrutarentur, nec comparerent, vnus eorum, diuino nutu, ambitum, qui erat circa murum, ascendit, vbi easdem hostias in modum crucis dispositas attendit: erat enim idem circuitus pixide multo altior. Obsequens aër suo Domino, corpus eius de pixide lapsum excepit, ne super terram laberetur, vbi ab angelis susceptum, in locum illum sublimē deportatum est. Hæc mihi à Methilde magistra de * Vsenich relata sunt. Cognouit & ignis sacramenti huius virtutem.

* *al. Hussennich.*

CAPVT XVI.

Ignis.

NOn est diu, quòd quædam ecclesia in prouincia nostra exusta est, cùmq; omnia, quæ cremari poterant, in cinerem fuissent redacta, flammis sopitis homines intrantes, solam pixidem cum corpore Christi illæsam super altare repererunt. Quod pro miraculo magno, sicut reuera fuit, Cōrado Priori loci sanctæ Mariæ & aliis quam pluribus referentes, Deum glorificauerunt, plurimum per hoc in fide confortati. Ecce habes ex his, quæ dicta sunt, euidentissima

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

ma argumenta, quòd omni creaturæ, rationali vt homini, irrationali vt animalibus, insensibili, aquæ scilicet, terræ, aëre, & igni manifestata sit virtus huius diuini sacramenti. APOLLONIVS: Satis mihi probatum est, quòd sub specie pănis sit verũ corpus Christi, nunc autem verum eius sanguinem esse sub specie vini, similibus mihi exemplis ostendas. CÆSARIVS: Noueris consimiles causas esse subsequentium visionum, quas & præcedentium: quibusdam, vt iustis, forma sanguinis ostenditur, ad deuotionis suæ remunerationem: de sacramento dubitantibus ad confortationẽ; malè viuentibus, ad correptionem. Ecce exempla.

CAPVT XVII.

Sub specie vini esse verũ sanguinẽ miraculis ostẽditur.

BOnæ memoriæ Daniel Abbas Sconauiæ, quãdoque Prior noster, cùm in die quadam missam celebraret, formam humani sanguinis in calice vidit: & quia tunc temporis non fuit sibi conscius alicuius mortalis peccati, eandem visionem nequaquam sibi ad iudicium, sed ad consolationem cõcessam sperauit. Huius visionis testis est Bernardus monachus noster, aliquando concanonicus eius in ecclesia maiori Coloniæ. Comparetur igitur visio hęc visioni Godeschalci, qui Dominum vidit sub specie panis in forma infantis, sicut dictum est ca. 2. Porrò quòd aliquando forma sanguinis quibusdam de sacramento dubitantibus ostendatur ad confortationem, sermo sequens declarat.

CAPVT XVIII.

HEylardus sacerdos de Vuninsdorp, cùm die quadam in ecclesia dictæ villæ missam diceret, & de sacramento ex immissione diaboli periculosè dubitaret, quando ventum est ad orationem dominicam, vbi calix discoopertus deponi solet, humani cruoris speciem in illo vidit, & expauit: ac si ei diceret Dominus; Si non credis sacramenti veritatem, discas experimento: & cùm fides via sit ad speciem, species hæc sanguinea te reducat ad fidẽ. Durauit aute forma illa vsq; ad sũptionẽ. Interfuit eidẽ missę

Hylde-

Hyldeboldus Comes de Limberg, vir fide & opere parum catholicus. Heylardus verò sibi timens, magistro Ioanni Decano Aquensi visionem retulit, à quo illam ego didici. Quòd autè huiusmodi visiones quãdoque fiant, non solùm ex culpa sacerdotis, verũ etiã ex perfidia circumstantium, subsequens probat exemplum.

CAPVT XIX

RETulit mihi iam dictus magister Ioannes aliã de sanguine Domini visionem satis terribilem. Cùm in ecclesia sanctę Walburgis in *Hildesheim, vnde ipse oriundus est, sacerdos missã celebraret nomine Albertus, ciuis quidam post tergum eius stans, cùm ea quæ ibi tractabantur minùs crederet, liquorem ita in calice exundare vidit, vt ad instar ollæ feruentis supereffluens, totam altaris superficiẽ operiret. Qua visione satis est territus, & spero quòd per illam ad fidem sacramẽti sit reductus; habebat autem liquor exuberãs formam sanguinis humani, ac si ei voce Christi diceretur: Ego in ara crucis propter te sicut aqua effusus sum, & tu de medicina tua dubitas? *al. Hildeschẽ. Psal. 21.

CAPVT XX.

IOannes pastor de Risene, frater carnalis monachi nostri Bernardi, missam quadam die celebrauit, & ministrauit ei scholaris quidam adultus, nomine Hartwicus: qui cùm post perceptionem corporis & sanguinis Christi vinum calici infunderet, visibilis cruoris formam in eo vidit, sacerdos verò videre non potuit, & ideo fortè, quia ipse in culpa non fuit. Idem adolescens, clericatum deserens, factus est miles, & vsque hodie se Christi sanguinem fundere ostendit, quia multos deprædatur & affligit. Referam tibi aliam visionem, de qua mihi non constat vtrùm propter sacerdotis aliquod meritum, siue culpam, vel circumstantium ostensa est.

CAPVT

CAPVT XXI.

HIldebrandus sacerdos de Meschede iuxta Couardiam, cùm die quadam missam celebraret, facta transsubstantiatione, sanguinem sacramentalem sæpe dicto modo transformatum vidit in calice. Volens tanti miraculi habere testes, duos milites ex parœcianis suis, qui ibidem missæ eius intererant, aduocauit: qui cùm non vini sed cruoris speciem cum sacerdote vidissent, expauerũt valde, multum tamen confortati sunt in fide. APOLLONIVS: Satis expeditus sum de sacerdote & circumstantibus, sed miror si aliquando huiusmodi miracula contingunt propter eos, qui præsentes sunt. CAESARIVS: Etiam frequenter.

CAPVT XXII.

SAcerdos quidam in diœcesi Colonienſi quadam die missam celebrans, justo Dei iudicio calicem cum sanguine in canone fudit super corporale, quod statim humani cruoris cœpit formam: cumque dicta missa sacerdos nimis mœrens, super calicem illud crebriùs lauisset, rubeum colorem abluere non potuit: tunc amplius territus, orationes omnibus suis parœcianis instituit, corporale lauit, sed non profecit. Quo viso, tollẽs secum sacrum linteum, Rodolphum Scholasticum Colonienſem, virum magni nominis, accersiuit, casum exposuit, corporale ostendit, & quod nullo liquore color ille sanguineus ablui, nullaque arte siue oratione posset deleri, contestatus est. Cui ille, sicut vir prudens, respondit: Estne aliquis in parœcia vestra qui de hoc sacramento dubitet? Respondit sacerdos: Est quædam inclusa, quæ frequenter inde dubitat, ait ille: Ostendite illi, fortè idcirco Deus vestigia sanguinis in hoc corporali deleri non sinit, quatenus eis visis, illa in fide roboretur: quod cùm factum fuisset, expauit mulier & credidit, & Deus pristinum colorem in linteo reformauit.

CAPVT

CAPVT XXIII.

SImilis casus contigit apud nos, fine tamen dissimili. Cùm sacerdos quidā in ecclesia, cuius nomen excidit, sicut & sacerdotis, Missam festinā-ter & negligenter diceret, calicem fudit; timens verò pro tanta negligentia, si ad aures prælatorum deueniret, diutius ab altaris officio suspendi, casum suppressit, dictaque Missa, corporale cōplicauit & abijt: æstimabat enim quia nemo vidisset: erat autem sacerdos ille, & fortè adhuc est, malę vitæ, vagus & negligēs valde. Campanarius verò, quem negligentia minimè latuerat, post discessū sacerdotis corporale reuoluit, & ecce sanguis rubens ac madens in omnibus partibus, per quas liquor calicis defluxerat apparuit: territus homo de tam mirabili visione, statim Coloniam cucurrit, Conradum nunc Præpositum maiorē tunc Decanum cæterosque priores conuenit, & quid prædicto sacerdoti contigerit, quídve viderit, per ordinē recitauit. Cui præceptum est, vt tali die allato secum corporali Coloniam rediret, vt & veritatem pleniùs agnoscerent, & qualiter de tanta negligentia satisfaciendū esset, pleniùs deliberarēt. Ego eodē tēpore veni Coloniam, & recitata sunt mihi omnia hæc à Bernardo maioris ecclesiæ canonico. Quid verò post hæc actum sit, non intellexi. Est ne tibi adhuc satisfactum, tot & tantis exemplis, an adhuc plura requiris? APOLLONIVS: Sic mihi satisfecit oratio tua, vt iam non dico credam, sed quod amplius est, sciam post consecrationem sub specie vini verum esse sanguinem CHRISTI: cùm enim Apostolus dicat, fidem esse substantiam rerum sperandarum, argumentum non apparētium, quæ visu tam manifestè, vt dictum est, percipiūtur, iam non creduntur, sed sciuntur: quod sub tam multiplici testimonio visū est, me vidisse reputo. CÆSARIVS: Adhuc subiungam duo exempla, per quæ cognosces, quòd etiam quandoque Dominus in simplici liquore operetur miracula, ad honorem tanti sacramenti. *Hebr.* 11.

CAPVT XXIIII.

Miracula de ablutione celebrantis.

SAcerdos quidam, sicut mihi alius quidam religiosus sacerdos retulit, infirmum aliquando visitauit: erat idem infirmus laicus admodum religiosus, qui ait sacerdoti: Domine mi, hodie celebrastis? respondente illo; Etiam, Ægrotus subjunxit: Peto vt manus, quibus tractastis sacrum Christi corpus & sanguinem, coram me abluatis, eritque meæ infirmitati eadem ablutio antidotum. Quod cùm feciſſet, aqua in cratera munda recepta est, de qua cũ bibisset infirmus, residuam in cistã reponi iussit, & diligenter operiri. Postea cùm eandem aquam requireret, puer ad cistam accedens, non aquam in cratera, sed purum sanguinem reperit; quo illato, pro sacerdote missum est, à quo in ecclesiam deportatus, inter reliquias positus est. APOLLÓNIVS: Quid sentis de sanguine isto? CÆSARIVS: Non credo fuisse Christi sanguinem, quia aqua in illum minimè vertitur, nec vinum quidem absque debita sacerdotis benedictione: Deus verò ob deuotionem hominis, elementũ mutauit, vt ostenderet quòd eundem sanguinẽ, quem continuè sumit in ecclesia sacramentaliter, fidelis quisque in omni loco possit sumere spiritualiter.

CAPVT XXV.

QVædam nobilis femina de Entenich, sicut à quodam edocta fuerat, tertiam ablutionem ex digitis sacerdotis in pane recepit, credés, si eandem per quatuor partes agri sui reconderet, ꝙ nulla aëris intemperies, vel grando segetes læderet, panem interim in scrinio suo reponens. Dum tepore oportuno accederet, quatenus eum per agrum suum diuideret, in sanguinem coagulatum eũ vidit conuersum: territa nimis, matito eũ ostẽdit atque sacerdoti. Pro qua re omnes à prioribus Colonienſibus citati, sacerdos satis punitus est; illis vix se excusantibus, ꝙ nullũ foret in causa maleficiũ. Nõ enim placet Deo, si ad aliquos vsus temporales sacramenta illa conuertantur. APOLLONIVS: Placet quòd dicis. Nunc peto, vt exẽpla proferas de dignè cõficientibus. CÆSARIVS:

Priùs

Priùs tibi ostendere volo, qualis esse debeat vita sacerdotum dignè conficientium.

CAPVT XXVI.

Sacerdotes quales esse debeant vt non indignè missã celebrent Casti.

GLoria vitæ sacerdotalis in duobus præcipuè consistit, castimonia videlicet & scientia: debet enim castus esse & literatus. Exemplum castimoniæ habes in Zacharia patre Ioannis, de quo Lucas sic ait: Et factum est, vt impleti sunt dies officij eius, abijt in domum suam. Vicis suæ tempore, pontifices, templi tantùm officijs mancipati, non solùm à complexu vxorum, sed etiam à domo & ingressu abstinebant. Nostris autem sacerdotibus, à quibus non carnalis successio, sed spiritualis perfectio quæritur, qui quotidie præstò debent esse altari, perpetua castitas indicitur. *Luc. 1.*

Docti.

Quòd verò literatus esse debeat, testis est Malachias, qui dicit: Angelus scientiarum est, & legem ex ore eius requirēt. Hinc est quòd Heli sedebat ante fores tabernaculi, vt responderet omni quærēti. *Mala. 2. 1. Reg. 1.*

Audi quid illiterato sacerdoti per Osee dicatur: Quia tu scientiam repulisti, repellam te, ne sacerdotio fungaris mihi. APOLLONIVS: Nunquid sacerdotes illiterati repellendi sunt à Domino? CAESARIVS: Non; sed quibus deest vsus scientiæ exterioris, habeant, vt prædictum est, lumbos præcinctos, & lucernas ardentes in manibus, id est, opera bona. *Osee 4.* *Luc. 12.*

Quòd si sibi commissos illuminare non valent verbo prædicationis, ad diuinum amorem illos accēdere studeant exēplo bonæ conuersationis. Introiens sacerdos ad altare, lauare debet faciem, os, & manus, id est, maculas cogitationis, locutionis, & operum, in labro æneo quod fecit Moyses ex speculis mulierum. Aqua est contritio, manutergium confessio, quod illa abluit, ista abstergit: Specula mulierum sunt exempla sanctarum animarum, fides scilicet Abrahæ, obedientia Isaac, lenitas Iacob, mansuetudo Moysi, humilitas Dauid, zelus Heliæ, pietas Iosiæ, castitas Danielis. In his si sacerdos se considerauit, facilè cognoscet suam imperfectionem. *Exod. 38*

APOLLONIVS: Qualis esse debeat conficiens, satis ostēdisti: nunc me

expedias, in quibus consistat potentia conficiendi. CÆSARIVS: Quæ de his legi, vel audiui, paucis explicabo.

CAPVT XXVII.

Necessaria illi qui debet conficere Eucharistiam.

TRia exiguntur in sacerdote vt possit conficere, ordo, verba, intentio, quartum est substantia panis & vini. APOLLONIVS: Quid si in calice post benedictionem panis, vinum per negligentiam non esset in calice? CÆSARIVS: Ex consuetudine ordinis nostri, cogimur credere ibi esse corpus Christi, quia benedictionem panis non repetimus, sed calicis tantùm. Simile sentio, si sacerdos post prolationem verborum illorum, Hoc est corpus meum, subsisteret, neque calicis benedictionem perficere posset. Magister Petrus Cãtor & sequaces eius, hoc non concedunt, dicentes; non posse fieri transsubstantiationem panis in corpus Christi, donec prolata sint hæc verba: Hic est sanguis, &c. quibus multi doctorũ contradicere videntur in suis scriptis: similiter & verba Euangelica: priùs Dominus panem benedixit, porrigens illum discipulis ad manducandum, iam non panem, sed corpus suum: postea quàm cœnatum est, aliquo interuallo interjecto, benedixit calicem. Quis dicere audeat, ibi non fuisse corpus CHRISTI nisi calice priùs consecrato? nullus omnino. APOLLONIVS: Est-ne in tali casu sanguis Christi? CAESARIVS: Etiam, non in calice, sed in corpore: non enim corpus Christi est sine sanguine. Nec tamen inest per conuersionem, quia ante prolationẽ horum verborum, scilicet, Hic est sanguis meus, vinum non est conuersum in sanguinem. APOLLONIVS: Da mihi exemplum quòd sub specie panis sit corpus Christi, antequam calix benedicatur. CÆSARIVS: Superiùs cap. 2. habes exemplum in visione Godeschalci, qui mox prolatis his verbis, Hoc est corpus meum, vidit Christum in forma humana. APOLLONIVS: Si statim Christus est ibi totus, superfluè videtur mihi calix consecrari. CÆSARIVS: Sub duabus ergo speciebus celebrat hoc sacramentum ecclesia, vt animæ & corporis susceptio in CHRISTO,

&

& vtriusque liberatio in nobis, significetur: Nec plus sub vtraque, nec minùs sub altera tãtùm sumitur hoc sacramentum. Eadem enim ratio est, vt ait Hilarius in corpore CHRISTI, quæ in manna præcessit, de quo qui plus colligebat, nõ amplius habebat, nec qui minus parauerat, minus inueniebat. APOLLONIVS: Satis de his expeditus sum. CAESARIVS: Non inutiliter his præmissis videamus quantum gratiæ & gloriæ mereãtur sacerdotes dignè conficientes.

Simile quid Cypr. ep. 70 Exod. 16

CAPVT XXVIII.

IN Hemmenrode sacerdos quidam senex, Henricus nomine, ante paucos menses defunctus est, vir sanctus & justus, qui annis plurimis in eodem cœnobio fuerat Sacrista: hic cùm die quadam in choro Conuersorum ad altare sancti Ioannis Baptistæ celebraret, quidam ex Conuersis circumstantibus Saluatorem in effigie hominis in manibus eius cõtemplatus est: ipse tamen sacerdos non vidit. Hæc mihi retulit quidam ex senioribus domus illius.

Dignè celebrãtiũ meritum & gratia.

CAPVT XXIX.

DVm in eodem Claustro, & ad idem, vt puto, altare dominus Hermannus die quadam missam diceret, Hẽricus Cõuersus de Hart, cuius suprà memini, in canone columbam miri candoris iuxta calicem vidit residentem. Vidit & ante sumptionem infantem pulcherrimum, qui ex manibus eius vsque ad summitatem crucis ascendere visus est: qui mox descendens, sub specie panis à sacerdote sumptus est. Ex qua visione colligitur, quòd sub specie panis sit veritas corporis Dominici, & quòd illa ineffabilis trãssubstantiatio, autoritate fiat Spiritus sancti. Hermãnus verò visionem non vidit. APOLLONIVS: De malis sacerdotibus quæstio mihi nulla est; quare autem boni sacerdotes eum, quem in altari esse credunt, non videant, satis admiror. CAESARIVS: Vt non videndo, sed credendo amplius mereantur. Fides, vt ait Gregorius, non habet meritum, cui humana ratio præbet experimentum. Cùm idem Hermannus tunc Prior existens in Hemmenrode, nocte quadam infra matu-

Greg. hó. 26. in Euang.

tinas Deum orasset, vt sibi reuelare aliquid dignaretur de statu suo, mox vt residens oculos clausit, quidam ei assistens * fotrum, in quali scyphi a conuiuantibus portari solent argentei, ostendit. Ipse verò, sicut mihi retulit, orationis præmissæ reminiscens, cùm intra se diceret: Quomodo pertinet ad statum tuum visio fotri huius? ille statim superiorem thecam, cuius cacumen in nodum desinebat, manu suspendit; & ecce, vidit pixidem Dominici corporis catena aurea ex eodem nodo dependentem, sicque viso disparuit. Et cognouit Prior corpus fuisse Dominicum, quod iugiter in theca sui corporis per memoriam circumferre consueuit, sperans ex hoc suum statum in oculis Domini minùs esse despectum. Quātum in sacerdotibus dignè celebrantibus gratia ascēdat, & merita crescāt, visiones subnixè declarant.

*al. fotū

CAPVT XXX.

NOui quendam sacerdotem ordinis nostri, qui hanc gratiam accepit a Domino, vt quotiens cum deuotione missam celebrat, per totum canonem vsque ad sacramenti perceptionem, in aëre ad mensuram pedis vnius se stare sentiat. Nec mirum, deuotio enim ignea est, & semper nititur sursum; nec magnipendo, si quandoque sibi attrahat suū exterius domicilium, mens est, in qua majorem habet potestatem, quia illud in cœlum subleuat. Cumque tantam gratiam, ab alio quodam sacerdote eius amicissimo comperissem, scire volens veritatem, non absque timore, ab ipso cœpi scisciтari, quæ audieram: qui statim rubore perfusus, cùm me confundere nollet, ita esse confessus est. Quando festinanter & sine deuotione celebrat, vel quando strepitu circumstantiū impeditur, prædicta ei gratia subtrahitur. APOLLONIVS: Quantum ex his colligo, summum silētium sacerdotis deuotio in missæ silentio requirit. CAESARIVS: Verū dicis: si sacerdos legalis, oraturus pro salute populi, solus intrauit in sancta sanctorum, & omnis populus, sicut de Zacharia legitur, erat foris expectans hora incensi, ne orantem impediret: quanto magis

Hebr. 9.

Luc. 1.

sacerdos

sacerdos gratiæ, qui non iam corruptibile pro vna gente sacrificium, sed pro totius mũdi salute patri offert filium, summam in altari pacem requirit & silentium? Vnde & beatus Ambrosius post Euangeliũ monere solebat populũ, vt à tussi, & omni inquietudine se temperarent tempore canonis. Quòd verò deuotio ignea sit, & sursum nitatur, vt præfatus sum, sequens visio demonstrat.

CAPVT XXXI.

IN Vilario Brabantiæ, ante hoc biennium monachus quidam defunctus est nomine Vlricus, iuuenis disciplinatus, & valde gratiosus, tam corpore quam mente virgo. Hic cùm in Namurco die quintodecimo ante mortem suam missam celebraret, sicut mihi retulit loci prædicti Prior, venerabilis inclusa, Vda nomine, cui Deus multa reuelare consueuit, globum igneum super caput eius conspexit, erat enim tunc temporis grangiarius. Qui cùm infirmus in extremis ageret, & Abbas deesset, dixit ei quidam ex circumstantibus: Velletis Dominum Abbatem modò videre? Etiam, inquit, valde illum videre desidero, vt præsens congaudere posset mihi eunti ad nuptias, & adjecit: Cras habebitis propter me festum, scilicet duas missas, quod ita factum est. Nam altera die dicta missa in conuentu, post primam (erãt autem calendæ Octobris) animam virgineam efflauit, quæ à cœlestibus paranymphis suscepta in æthereum thalamum ad nuptias agni, & ad amplexus sponsi, deducta est. Post Tertiam verò, celebrata pro eo missa solenniter in conuentu, secundùm quod ipse prædixerat, terræ commendatus est; & sicut mihi dixit dominus Wilhelmus, nunc Abbas Vilarienſis, tunc Prior ibidem, ne vnum quidem peccatum mortale deprehendere potuit in eius extrema & generali confessione: erat siquidem magnæ spei iuuenis, vultum habens angelicum, moribus bonis adornatus, natione Coloniẽsis: prædicti verò sacerdotis personã mihi prodere nõ licet; est enim vir tantæ perfectionis, vt tãta gratia dign⁹ sit, & verbis eius nõ credere, si tibi propalaretur,

sacrilegium iudicares. APOLLONIVS: Vlricum, quãtum ad prædictam visionem, similem iudico sancto Martino, de cuius capite cùm altare benediceret, etiã globus igneus emicuit. CÆSARIVS: In vtroque signum fuit magnæ deuotionis, cuius autor Spiritus sanctus est, qui in igne super Apostolis apparuit; vnde non immeritò a sacerdote ante canonem, sursum corda habere monemur.

CAPVT XXXII.

ALium itidem noui sacerdotem, cui accedenti ad altare, tantam Dominus sæpe contulit deuotionem, vt esset venter eius, sicut scriptum est in Iob, quasi mustum absque spiraculo, quod lagunculas nouas dirumpit: &, sicut ipse mihi cõfessus est, adhuc enim viuit, tam vehementes motus nõnunquam in corde eius deuotio excitauit, vt pectus disrumpi videretur; oportebat eum motus eos de propter circumstantes reprimere. Quæ peccatorum vincula, huiusmodi impulsus non disrumperent? Huic congruit id Dauidicum: Dirupisti vincula mea, tibi sacrificabo hostiam laudis, &c. APOLLONIVS: Puto quòd valde mundis manibus sacrificẽt, qui tam flammeum pectus habent. CÆSARIVS: Quòd huiusmodi sacerdotes, non solùm mundas, sed lucidas tempore sacrificij manus habeant, exempla sequentia declarant.

CAPVT XXXIII.

CVM die quadam sacerdos quidã in mõte sanctę Walburgis missam celebraret, religiosa Virgo Richmundis, cuius memini in distinct. octaua cap. 7. post tergum eius stans, hostiam in eleuatione tam lucidissimam vidit, & tam perspicuam, ac si fuisset crystallina, & radio solari perlustrata. Nec impediebant pollices sacerdotis, quibus hostiam tenebat, in aliqua parte hostiæ claritatem, quia eadem gratia pollices dotabantur: necdum tamen factam ibi fuisse puto trãssubstantiationẽ; vocabatur autem sacerdos Wilhelmus, ætate quidem iuuenis, sed vitæ regularis in capella iuxta Nussiam professus. Visionem hanc Rich-

Richmundis ipsa Suppriori nostro Gerlaco retulit,& ipse mihi. APOLLONIVS: Si tanta claritas fuit in pane,vt opinaris,benedicto, puto magnũ esse fulgorem in ipso corpore Dominico. CÆSARIVS:Hoc sequens visio prodit.

CAPVT XXXIV.

DVM eadem Richmundis,sicut ab eius ore audiui, in prædicta ecclesia ad missam matutinalem staret,infra canonem,circa sacramentum maximam contemplata est claritatem. Putans primò quòd radius solis per fenestram demissus illustraret,propiùs accessit,& ecce,claritas eadem sensim se oculis eius subtraxit, & intellexit statim, quia lux eadem fuisset ex claritate corporis Christi, non ex sole naturali, cuius ortum eadem hora longè præcesserat. De ipsa verò Richmũde, & de eius deuotione circa illud sacramentum, mira dicturus sum. Quando verò gratia communicandi accedebat ad altare, aliquando ante perceptionem, aliquando pòst, labebatur, tenebatur, trahebatur, nunc mentis excessum, nunc corporis defectum incurrens,ita vt dicere posset cum Ieremia: Factus est in corde meo quasi ignis exæstuans,claususque in ossibus meis;& defeci, ferre nõ sustinens. Videntes hæc sacerdotes, sæpe turbabantur & circumstantes admirati sunt. Hæc de sacerdotibus dignè celebrantibus dicta sufficiant. Vis nunc audire aliqua de his,qui dignè accedunt, & tamen sacerdotes non sunt? APOLLONIVS: Volo,& desidero valde. CÆSARIVS: Quantum apud Deum mereantur gloriæ & dulcedinis,quantũ gratiæ & fortitudinis,quantum salutis & honoris, dignè communicantes siue communicare desiderantes, varijs tibi pandam exemplis. *Ierem. 20.*

CAPVT XXXV.

De dignè cõmunicãtibus.

NOndum duo anni sunt elapsi,quòd quædam religiosa femina in Brabantia Vda nomine, de villa quę Thorinbais dicitur,ardenter nimis communicare desiderans, gratiam eandem sibi à sacerdote suo impertiri humiliter & instanter postulauit:

stulauit:à quo repulsam passa,dicente illo non debere feminas laicas pro libito suo communicare,sed certo tempore,fleuit & ingemuit. Cuius ardorem summus sacerdos attendens,non diu passus est eam fraudari à desiderio suo:eadem enim nocte,cùm in strato suo jacens vigilaret, & orationibus vacaret, Saluator cum multo splendore cubiculum eius ingressus, pixidem, in qua corpus eius in ecclesia solebat poni, proprijs manibus portabat:erat quoque circa eum fragrantia miri odoris,& multitudo angelorum in circuitu eius, qui concorditer cantabant antiphonam, Speciosus forma præ filijs hominum, &c. Cumque illa beata ad tantam gloriam stuperet, stans coram ea Dominus, ait: Quia sacerdos ille corpus meum tibi negauit,nec te communicare voluit, ego meis manibus te cõmunicabo;quod & fecit, hostiam vnam de pixide tollés, sicque recessit. Erat autem alia femina religiosa eius socia in eodem cubiculo jacens, & ipsa vigilans, quæ omnia quæ dicta sunt vidit:quod cùm ignoraret altera,estimans eam sopore fuisse depressam,manè sciscitata est ab ea,vtrùm nam aliquid vidisset;quę respondit:Etiam, hæc & hæc de te vidi. Tunc certior de visione effecta,mox ecclesiam intrauit,altare adijt, sacerdotem per quasdam verborum ambages, quid de corpore Domini facere, vel vbi illud ponere soleret, interrogauit:cui cùm locum ostendisset,subiecit:O si mihi sẽper hîc liceret versari,& respicere ad locũ hũc sanctum ! petiuit etiã sibi thecam reserari, quod cùm factum fuisset, ait sacerdoti: Nostis domine, quot hîc reposueritis particulas? sic enim hostias vocare solent;Respondente sacerdote:Etiam optimè, subiũxit mulier:Rogo vt numeretis illas: quod cùm ille feciſſet,& vnam minùs reperisset, ex nimio terrore penè amens effectus,corruit,& fleuit. Cuncta siquidem firmacula, tam scrinii, quàm pixidis, salua inuenerat. Tunc eum femina consolata, quid viderit, vel quid de hostia actum sit, exposuit, monens, ne de cætero à tanta gratia tam vehemẽs desiderium repelleret. Hæc nobis relata sunt à Ioãne monacho nostro, qui

qui eodem tempore de prædicta villa veniens, veraciter ea ibidem contigisse cognouit. APOLLONIVS: Benedicta sit gloria Domini de loco sancto suo. CÆSARIVS: Non minoris gloriæ est quod sequitur, etsi non tam manifestum. *Ezech. 3.*

CAPVT XXXVI.

IN villa Lubbelare, quæ duobus miliaribus distat à Colonia, vidua quædã honesta, & religiosa erat, Hildegundis nomine, amica Domini Henrici Abbatis nostri. Hæc, more eius viduæ euangelicæ, penè nunquam recedebat de templo, ieiuniis & obsecrationibus seruiens Deo. Habebat autem filium militem iuuenem, nomine Wilhelmum, à quo modicum ei impendebatur honoris, amoris & consolationis: & cùm abundaret, immemor naturæ, sinebat illam egere, multis modis eam exasperans; non est recordatus scripturæ dicentis: Maledictus à Deo, qui exasperat matrem. Similia perpessa est à nuru, vxore filij; quæ cùm infirmata ad extrema deuenisset, dixissetque ancillæ: Fac me habere sacerdotem vt communicem, illa verba eius detulit ad nurum, dicens: Domina mea petit sacerdotem, cui illa substomachando respondit: In hebdomada ista accepit corpus Domini, & tamen videtur mihi quòd adhuc viuat. Et adjecit indignando: Vade voca illum. Qui cùm venisset cum corpore Domini, ait infirma: Quare venistis Domine? respondente sacerdote, vt communicem vos, respondit: Dominus meus, cuius corpus petiui, iam hîc fuit præsentialiter, & suis manibus me communicauit; ex hoc nunquam suscipiã illud ab homine. Post aliquot verò dies defuncta est. Et quia scriptum est: Qui nõ honorat patrem & matrem, non lætabitur in filiis, Dominus eadem hebdomada VVilhelmi primogenitum extinxit, aliqui verò eius liberi, cùm ferè essent duodecim, secundùm ordinem, infra breue tempus omnes defuncti sunt. *Luc. 2.* *Eccli. 3.* *Eccli. 3.*

CAPVT

CAPVT XXXVII.

REtulit nobis Dominus Bernardus de Lippa Abbas Liuoniæ, nunc Episcopus ibidem, rem satis glorioſam. Cùm quidam, ſi bene memini, Conuerſus, qui nuper fidem ſuſceperat, monachos communicare vidiſſet, & ſibi hoc minimè licere cognouiſſet, ſtans contra altare communicandi deſiderio ſuſpirauit: & ecce, pius Dominus, ſine ſacerdotis miniſterio, de altari per ſacramentum deſcendere dignatus eſt in os eius; qui mox hoſtiam aperto ore oſtendens, & cauſam tãtæ gratiæ manifeſtans, cunctos qui aderant in ſtuporem conuertit: eandem enim hoſtiam defuiſſe repererunt in altari. Simile huic contigit ante hoc biennium, quod tanto erat mirabilius, quanto ſenſui humano profundius.

CAPVT XXXVIII.

ERkenbaldus de Burban vir nobilis ętat & potens, & tantus amator juſtitiæ, vt nullam in judiciis reſpiceret perſonam: hic cùm grauiter infirmaretur, lectoque decumberet, in proxima camera tumultum, clamoreſque femineos audiuit: qui cùm de cauſa ſciſcitaretur, nullus ei circumſtantium veritatem dicere præſumpſit. Tunc mittens vnum ex pueris, ait: Præcipio tibi ſub interminatione oculorũ tuorum, vt dicas mihi meram veritatem. Cui ille pauens reſpõdit: Domine, domicellus meus, filius ſororis veſtræ feminam vi opprimere voluit, & hæc fuit cauſa tanti clamoris. Ad quod verbum valde commotus, dixit militibus: Ite, & ſuſpendite illum. Milites obedientiam ſimulantes, poſtquam egreſſi ſunt, dixerunt ad inuicem: Si occiderimus juuenem hunc nobilem, & dominus noſter, ſicut opinabile eſt, mortuus fuerit, vel morte mulctabimur, vel erimus exortes. Omnia tamen juueni intimantes, & vt præſentiæ auunculi ſe ſubtraheret commonẽtes, poſt horas aliquas ad dominum ſuum ingreſſi, ſe eius impleſſe mãdatum affirmauerunt. Quinto verò die, juuenis æſtimans auunculum de culpa eſſe placatum, vel immemorem, aperto oſtio introſpexit: quẽ vt infirmus conſpexit,

spexit, verbis blandis iuxta se sedere præcepit, vno verò brachio collum eius stringens, & manu altera cultellum suum clàm extrahens, gutturi eius infixit, & occîdit, qui cum planctu & dolore multorum elatus, toti prouinciæ incussit horrorem. Sed & Erkenbaldo additus est dolor dolori, adeò vt inualescẽte infirmitate, pro Episcopo mitteret, petens sacrum sibi corpus deferri: qui cùm venisset ille, cum multis lacrymis & contritione cordis, omnia peccata sua confessus est, tacita tamen iuuenis interfectione. Super quo Episcopus iratus, respondit: Quare subticetis parricidium, quod commisistis in cognatum vestrum? Dicente illo: Fuítne hoc peccatum? Subjecit Episcopus: Etiam crudele nimis. Et ille: Ego neque peccatum iudico, neque à Deo mihi remitti deposco. Respondẽte Episcopo: Ego vobis Christi corpus non tradam, nisi parricidium idem confiteamini. Subjunxit vir nobilis: Sciatis domine, me illum non occidisse ex aliquo rancore, siue motu iræ, sed solum modo ex Dei timore, zeloque justitiæ. Nunquam aliquis filium sororis plus diligere potuit, quàm ego illum dilexi. Si mihi corpus Domini mei negaueritis, ego illi corpus & animam meam cõmitto. Hæc autem dixit & egit propter exemplum, ne justitiæ & judicio derogare videretur. Vix enim Pontifex limẽ domus egressus fuerat, & ecce ægrotus eum reuocauit, dicens: Reuertimini domine Episcope, reuertimini, videte si in pixide habeatis corpus Christi. Quod cùm fecisset, nec aliquid in ea reperisset, subjunxit ille: Ecce quem mihi negastis, ipse se mihi non negauit: apparuitque hostia in ore eius, & impletum est in eo, quod per Sapientem dictum est: Diligite justitiam, qui iudicatis terram. Sẽtite de Domino in bonitate, & in simplicitate cordis quærite illum; quoniam inuenitur ab his, qui non tentant illum: apparet autem eis, qui fidem habent in illum. Episcopus verò pauens, tantum miraculũ vbique diuulgauit, per quem etiam quibusdam Abbatibus ordinis nostri innotuit, qui anno præterito illud in capitulo generali recitauerunt, cunctis Dominum *Sap. 1.*

glo-

glorificantibus, qui facit mirabilia magna solus. APOLLONIVS: Valde me lætificat horum relatio. CÆSARIVS: Aduerte nunc, quãta sit in corpore Christi dulcedo.

CAPVT XXXIX.

Dulcedo qua est in sacra Eucharistia.

NOui quandam sanctimonialem ordinis nostri, quæ illam accepit à Domino gratiam, vt quando communicat, tantam ex ipso sacro corpore dulcedinem sentiat, ac si mel reciperet: non saporem panis, sed mellis, vt dixi, in masticatione sensit tota illa die, maximè ante perceptionem cibi corporalis, saliuam habens mellifluam. Nec mirum, legitur enim de

Exod. 16 manna, quòd gustus eius fuerit quasi similę cũ melle. Est autẽ eadem sanctimonialis virgo vitę venerabilis, cuius personam supprimo, eo quòd adhuc viuat, & se prodi non permittat.

CAPVT XL.

SImilem gratiam, & fortè maiorem, audiui collatam fuisse dominæ Alheydi, primæ Abbatissæ Monasterij ciuitatis VVestualiæ: hæc quotiescunque corpus Domini à sacerdote suscepit, nõ panis soliditatem inter dentes, neque panis saporem intra fauces sensit, sed ipsum sacramẽtum, quasi fauus mellis sine masticatione, per guttur eius in ventrem defluxit, sic vt mira suauitate omnia eius interiora replerentur: quando defuncta est, dominus Florentius

Marien felt. Abbas de Campo sanctæ Mariæ, qui pater eius fuerat spiritualis atque confessor, post sepulturam eius omnibus qui confluxerant, eandem gratiam prædicauit.

Iudi. 14. APOLLONIVS: Si de cadauere leonis, vt legitur in Iudicum, egressa est dulcedo; non miror, si de corpore

Apoc. 5. Christi, qui est leo de tribu Iuda, dulcedo egreditur. CÆSAR. Iustè moueris, videtur huic beatæ congruisse

Canti. 4. illud sponsi in Canticis Canticorum: Fauus distillans labia tua spõsa, subaudis, est tibi corpus meum. APOLLONIVS: Quæ tibi videtur fuisse causa illius dulcedinis in sacramento, atque liquefactionis? CAESARIVS: Ardor perfectæ charitatis, qua æstuabat; nam cùm esset naturaliter, vel potiùs ex abstinentia & laboribus

semper

semper pallida atque macilenta, quotiens eam communicare contigit, ita inflammabatur, vt facies illius igneo colore resplenderet. Legitur in Exodo, quòd incalescente sole liquefiebat manna. Manna sua dulcedine, atque albedine, significat Christum, qui ait: Ego sum panis viuus, qui de cœlo descẽdi: de quo in Psalmo scriptum est: Panem Angelorum manducauit homo. Sol quia calet & illuminat, perfecta charitas est. Si enim manna liquefiebat incalescente sole, non mirum si eius significatum dulcescit & liquescit, inardescente charitate. Et licèt in sacra communione huiusmodi dulcedo corporalis, siue liquefactio, fit rarior, non tamen ea dulcedine, seu liquefactione, quæ in anima fit spiritualiter, est salubrior. Bene Christi dulcedinem senserat, qui ait: Dulcis & rectus Dominus. Et in alio loco: Quàm dulcia faucibus meis eloquia tua super mel ori meo. De liquefactione sponsa dicit in Canticis: Anima mea liquefacta est, vt dilectus locutus est. APOLLONIVS: Placet quod dicis. CÆSARIVS: Corpus Dominicum manna est absconditum, omne delectamentum in se habens, & omnis saporis suauitatem. APOLLONIVS: Si tanta gratia est in sacramento altaris, quid est quòd alij alijs rariùs communicant? CÆSARIVS: Quidam se subtrahunt ex humilitate, indignos se iudicantes, alij minùs curant, vel propter morsum cõscientiæ accedere non audent: priores spiritualiter communicant, sequẽtes magna gratia se priuant: quidam sunt, qui & libenter communicant, & tanta gratia se dignos exhibent, hi beati sunt. Ponatur duos æquales esse in charitate, & vnus simpliciter ad Christi corpus accedat, alter verò simpliciter dimittat, in communicante, sicut credo, intenditur charitas, & fit in eis mox meriti inæqualitas. APOLLONIVS: Vnde hoc probas? CÆSARIVS: Manna non descendit sine rore, neque Christi corpus à bonis sumitur sine augmento gratiæ. Quòd bonum sit bonis communicare, duobus tibi exemplis pãdam sequentibus.

Exod. 16 *Ioan. 6.* *Psal. 77.* *Psal. 24.* *Psa. 118* *Cant. 5.* *Apoc. 2.* *Sap. 16.* *Exod. 16*

CAPVT

CAPVT XLI.

Bonum esse communicare.

IN Clauſtro, cuius ſæpe memini, ſicut mihi ſcripſit quidam ex ſacerdotibus domus eiuſdem, in quadã ſolennitate natiuitatis Domini, fratres ad ſacram communionem ſe præparabant: cumque pacem iam accepturi poſt agnus Dei terræ, vt moris eſt, procumberent, vidit frater quidam puerum Ieſum, non tamen quaſi recenter natũ, ſed in cruce quaſi paſſum, cuius omnia vulnera cruorem ſtillabant, quem tamen calix ſtans ſubter poſitus, totum recipiebat: vnde frater ille tantis ſumendis ſacramentis ſe indignum reputans, ad ſuperiora ſtalla diuertit, alijſque innuentibus vt procumberet, ſe non proceſſurum ſignauit. Prima autem cantata, aliis ad capitulum exeuntibus, ipſe ad orationem faciendam, vt quidam facere ſolent, diuertit, venienſque ad altare ſanctæ crucis, orationi intendit, & videbatur ei tempus breue, præ deuotionis magnitudine. Cumque orationem protraheret, & abire tempus non ſentiret, apparuit ei beata Dei genitrix, & alloqui eum dignata eſt; Cur, inquit, hodie ſacroſanctum corpus & ſanguinem dilecti filij mei non ſumpſiſti? At ille, non ore, ſed corde ſe indignum clamabat. Ad quod beata Virgo reſpondit: Tu te indignum cogitas, & quis putas tanta re dignus eſſe poteſt? Hanc igitur offenſam tibi condonabo, ſed vide ne de cætero ſimile feceris. Igitur cùm orationi intentus, & confabulatione beatæ Virginis delectatus, quaſi in extaſi raptus eſſet, tandem ad ſe rediit, & ad capitulum poſt alios occurrere feſtinabat. Ibat, & ecce occurrebant illi aliquanti fratres, ſacra altaria circumeuntes, capitulum verò finitum erat: Ipſe autem neſciens, & tempeſtiuè ad capitulum occurrere exiſtimans, adhuc orabat, ſed ſubſequens monachus ſignum Tertiæ pulſauit. Tunc demum intelligens, quę circa ſe gerebãtur, ſe ab hac noxa illi ad abſoluendum commiſit, qui eum ſic abſentauerat.

CAPVT

CAPVT XLI.

IBat post hæc in Cœna Domini quidam frater ad sacram communionem, & fuit planè in maximo torpore & diffidentia, ita quòd etiam, si fieri posset, vellet se sacræ communioni non interesse. Procedebat igitur ad altare, vel potiùs eundo se quasi subtrahebat à Deo, vt sequentibus esset molestus, ipsumque propellerent: cumque ventum esset ad gradum presbyterij, conuersus vidit alium fratrem, de quo supra dictum est, sequentem: venitque ei in memoriam visio quædam, quam ab illo didicerat, ac subitò mutatus in virum alterum, ibat spirans & anhelans, spiritu iudicij & ardoris accensus quasi furnus & inflamatus, ita vt se capere vix posset. In tali ergo spiritu cù esset, & iã ad altare alacriter festinaret, vidit ille subsequens, & ex signis apparentibus, interioris hominis illius statum conjecit. Humiliante itaque se illo, vidit iste posterior speciosissimum puerum manibus sacerdotis super altare accipi, & in os illius fratris deponi: & cùm videret, terræ procumbens, ipsum, quem viderat, adorauit. Moti sunt autem super hac venia illius quidam, eo quòd inordinatè feciſſe videretur: & conuenit eum vnus, in audientia plurimum minans, se eum proclamaturum. At ille causam ei qui sciebat commisit, vt ab hac eum verecundia tueretur: qui immisit ei spiritum silentij & quietis, & nõ mouit illum. Porrò ille, qui puerum Iesum susceperat & portabat, ibat & reuertebatur in similitudinem fulguris coruscantis: incedebat, vel potiùs ferebatur, *Ezech. 1.* in iubilo cordis, in ardore spiritus vehementis, & in tantam spiritus ebrietatem deuenerat, vt quasi a sensu alienatus propemodum se non sentiret, & vix ad stallum suum sine titubatione rediret. Super hoc ab illo alio sæpe multumque conuentus, omnibus modis occultabat, donec ille tandem ei, qui de statu eius coniecerat, aperire compulsus est: & sic demum mutua sibi collocutione, quod viderant & senserant, innotuerunt. APOLLONIVS: Si se a sacra communione subtrahentes a beata Dei genitrice sic corripiuntur,

tur, si ipse Dei filius sub eodem sacramento tam veraciter & tam gloriosè percipitur, & ex ipsa perceptione charitas intenditur, amodo libentiùs communicabo. CÆSARIVS: in sacra Eucharistia quàm multiplex sit gratia, quàm multiplex virtus & medicina, subiecta declarabunt exempla.

CAPVT XLIII.

Effectus aliquot miri S. Eucharistiæ.

MAgister Mauricius Parisiensis Episcopus ante mortem suam tam grauiter infirmatus est, vt materia rapta in cerebrum sensum ei subtraxerit: in tali defectu positus, cùm corpus Domini cum instantia postulasset, & hi qui circa eum erant, propter sensus inopiam, illud ei dare non auderent, procurauerunt cum sacerdote, vt hostiam non benedictam apportaret. Qui cùm veniisset cum multa reuerentia, qualiter decebat Episcopum communicare, mox vt limen domus sacerdos attigit, Episcopus clara voce clamauit: Tolle, tolle, non est Dominus Deus. Reuelauerat Deus auriculã eius, vt intelligeret quid circa se ageretur. Stupente sacerdote, nec non & alijs qui aderant, reuersus est, verum Christi corpus deferens. Quod cùm verbis catholicis valde, atque compunctus adorans, deuotè suscepit, cum quo & sensum ad Dei gloriam subtractum perfectè recepit. Sicque in bona confessione, plenus fide & charitate, migrauit ad Dominum.

CAPVT XLIV.

SImile cõtigit cuidam infantulo, sicut fratres eius carnales, Ludolphus & Henricus monachi nostri, mihi narrauerunt: qui cùm infirmaretur, Spiritu sãcto affiatus, corpus Christi sibi dari petiuit: cumque eum parentes compescerent, ille fortiter clamauit: Date mihi corpus Domini. Delatum est verbum ad sacerdotem, qui cùm diceret, non est securum tali puero, qui non intelligit quid sit, dare corpus Domini, hostiam ei detulit non benedictam. Quã cùm ei porrigere vellet, & diceret; Ecce hîc est corpus Domini, vt Dominus ex ore infantis perficeret laudem, & destrueret perfidiam multorũ, qui de eodem

Psal. 8.

sacra-

sacramento malè sentiunt, inspirauit puero vt respõderet: Quare me vultis decipere? nõ est corpus Domini quod mihi offertis. Ad quod verbum sacerdos admirans, & puero aliquid diuinitus inspiratum arbitrans, sacram ei cõmunionem attulit, quam ille deotè satis suscepit. APOLLONIVS: Sicut considero, per desiderium Eucharistiæ vterque istorum meruit spiritum prophetiæ. CÆSARIVS: Tantæ virtutis est illius desiderium, vt per spiritum quidam etiam reuelationibus illustretur; verbi causa.

CAPVT XLV.

Mariæ è felt.

COnuersus quidam de campo Sanctæ Mariæ, cùm in quadam solennitate peteret a magistro suo licentiam eundi ad monasterium gratia communicandi, & ille non concederet, cæteris euntibus, ipse tristis remansit, habebat enim maximum desiderium communicandi. Eadem nocte & sequenti die omnia, quæ intra monasterium spiritualiter agebantur, diuinitus ei sunt relata: & licèt absens esset corpore, spiritu tamen præsens fuit, communicans spiritualiter, etsi non sacramentaliter. Reuersis fratribus, ipse eis per ordinem indicauit, quis Missam maiorem celebrasset, quis legisset epistolam, quis Euangelium: similiter ad vigilias, qui monachi, quas lectiones, vel quę responsoria cantassent, cunctis mirantibus exposuit. APOLLONIVS: Quantum ex hoc loco conjicio, non benefaciunt, qui tam salubre desiderium impediunt. CAESARIVS: Hoc verum esse, sequens narratio declarabit.

CAPVT XLVI.

QVædam religiosa virgo, sæcularis tamen, cùm a sacerdote suo corpus Domini peteret, ille iratus cum indignatione respondit: Vos mulieres semper vultis communicare secundùm libitum vestrum, & non dedit ei. Illa verò per totam Missam, & postea, diu in ore & in gutture suo tantam sesit dulcedine, vt nõ dubitaret adesse totius dulcedinis auctore. Eadè virgo cu die quadà ex remoto defer-

ri videret corpus Domini, miri odoris sensit ex eo fragratiã, quã tanto pleniùs percepit, quanto sacramento plus approximauit. Gerlacus supprior noster hæc mihi retulit, dicens se ab ore prædictæ virginis ea audiuisse. APOLLONIVS: Cùm corpus Domini tantæ sit dulcedinis, tantique odoris, miror quare solo eius esu corpora non sustententur. CÆSAR. Corpus Domini licèt ore percipiatur, magis tamen cibus animæ quàm corporis est, nec nobis incorporatur, sed Christo nos incorporat. Attamen quòd corpus communicantis quandoque sustentetur illo, duplici tibi pandam exemplo.

CAPVT XLVII.

Sacra Eucharistia etiam corpus communicantis interdum sustentatur

FEmina quædam, sicut monachus noster Reinerus, quandoque Scholasticus sancti Andreæ in Colonia, mihi recitauit, ex multa deuotione sæpe solita erat communicare, quæ quanto plus cibum cœlestem cœpit appetere, tanto ampliùs corporalem cœpit fastidire: quod vbi sensit, ex permissione sui sacerdotis, singulis diebus dominicis communicauit. Cui cibus ille vitalis tantam contulit fortitudinem, vt sine omni esurie corporali proximam expectaret dominicam: hoc multo tempore actitans, gratiam sibi collatam prædicto sacerdoti confessa est. Ille verò cùm Episcopo loci rem tam mirabilem recitasset, timens Episcopus aliquid fallaciæ esse in causa, sicut vir sapiens, respondit: Cùm denuo venerit ad te, loco Dominici corporis, hostiam ei porrigas non benedictam, per quam citiùs rei huius experieris veritatem. Quod cùm fecisset sacerdos, femina tentatam se ignorans, mox vt domum rediit, tam vehementer esurire cœpit, vt morituram se crederet, si non ocyùs manducaret. Currens tamen priùs ad sacerdotem, & eandem famẽ peccatis suis imputans, pedibus eius se prostrauit, & gratiam diuinitus collatam sibi subtractam lachrymabiliter exposuit. Quod vbi ille audiuit, gauisus est valde, gratias egit Deo, qui facit mirabilia magna solus, & dedit ei verũ Christi corpus, cuius virtuti mox omnis esuries cessit, & gratia subtracta accessit; Episcopus

scopus verò hæc audiens à sacerdote, & ipse Deũ glorificauit. APOLLONIVS: Rem recitas valde miraculosam. CÆSARIVS: Si Helias propheta in fortitudine panis ordeacei ambulauit quadraginta diebus & quadraginta noctibus vsque ad montem Dei Oreb, quid miraris, si femina hæc incolumis potuit viuere pasta pane vitæ? Multiplex ex illo fortitudo est, non solùm animæ, sed & corporis. Aliud habes suprà exemplum de virgine de Quido, quæ præter Christi corpus nihil comedit, excepta vua quam fugebat, in distinctione septima capitulo vicesimo hoc reperies. Audi nunc rem satis glorioſam. 3. Reg. 9.

CAPVT XLVIII.

LVdovvicus comes Lossensis, pater huius qui adhuc supersest, etiã comiciam tenebat de Reinecke; cui propter* licentiam miles quidam ministerialis bene natus multas inferebat injurias, sua sibi vsurpando, & homines ad comitiam pertinentes deprædando: quod cùm omnibus amicis suis comes cõquereretur, & die quadam diceret cuidam nobili viro, qui ab eo bona tenebat: Quare mihi non capitis illum prædonem? Respondit: Bene eum caperem, si essem securus, quòd a vobis in corpore non læderetur. Quem cùm accepta fide cepisset, comes sophisma faciens, protinus sepulcrum fieri iussit, in quo militem mollibus inuolutum sine pœna poni fecit, sicque terra opertum extinxit. Cuius cognati mox furentes, corã Imperatore Frederico, auo huius, qui nunc imperat, contra præfatum virum nobilem, cum multa vociferatione, querimoniam deposuerunt, dicentes, quòd accepta pecunia comiti illum tradiderit. Cumq; Imperator fremeret, innocentem damnare volens, miles quidam honestus, ascenso scamno, loquendi licentiã petiuit & obtinuit; Domine, inquiens, medietatem vix verborum audiuistis, si miles præsens esset, fortè bene se excusaret. Respondente Imperatore, Licentiam habeas adducendi eum: miles militem adduxit, qui cũ per aduocatum plenè se excusasset, instigantibus aduersariis, Imperator respondit: Verba sunt, nõ sic pœ- * al. absentiam.

nam euadet. Resistente ei milite, qui illum adduxerat, & dicente, Domine, si eum laeritis, nunquam de cætero verbis vestris credetur. Placatus Imperator adjecit: Modò liber abscedat, & si a me vel a meis postea captus fuerit, traditionis pœnam exsoluet. Cumque vir nobilis venisset ad limen palatij, sciens longas regibus esse manus, stans & apud se deliberans, rediit ad judicium, dicens: Domine non possum effugere manus vestras, tantum præsumo de mea innocentia, & de Dei misericordia, vt in instanti paratus sim me defendere secundùm quod justitia dictauerit: & cùm sim nobilis, juri meo cedo. Respondit Imperator, Modò loqueris sicut probus vir. Quæsitus est in parte aduersaria miles fortissimus, qui cum singulari duello impeteret: die verò altera vir nobilis, præmissa confessione, corpus Dominicum suscepit, sicque cum aduersario suo, spem habens in eodem sacramento, circulum pugnaturus intrauit: quem cùm ille, sicut vir validissimus, impelleret & propelleret, & venissent simul ante Imperatorem, audiente tam Imperatore, quam circumstantibus Principibus, pugil clara voce ait ad militem: Dic mihi, comedisti aliquid hodie? respondente illo, Etiam, corpus Domini mei comedi. Miser ille subjunxit: Etiam si diabolum comedisses, hodie te prosternam. Vt autem pius Dominus sacramenti virtutem ostenderet, mox post verba blasphemiæ vires blasphemo subtraxit, & suum militem adeò roborauit, vt illum coram se minaret vt puerum, nec stare posset. Qui tandem se reddidit, sicque per eum Dominici corporis miles fidelis victoriam adeptus, cum multa gloria ad sua liber repedauit. Hæc nobis retulit Theodericus monachus noster, quandoq; comes in Wida, qui duello interfuit, & hæc, quæ dicta sunt, vidit & audiuit. Igitur sacra communio salus est & animæ & corporis.

CAPVT XLIX.

MIles quidam nobilis, terram habens & castra, apud prædictũ Fredericum Imperatorem a multis accusatus est, quòd prouinciam spoliaret: quem

cùm

cùm sæpius citasset, & nõ comparuisset, tandem proscripsit, mandans suis, vt illum caperent. Qui cùm lateret, non tamen minùs rapinas exerceret, casu à quodam ex officio captus, patibulo, secundùm quod Imperator præceperat, appensus est. Tertia die miles quidam præteriens, cùm vidisset illũ, ait seruo suo, Deus, quam pulcher homo erat iste: Respondente puero: Vir ille nobilis est consanguineus vester, accesserunt propiùs, vt depositum sepelirent: ad quos ille de patibulo clamauit: Deponite me, adhuc enim viuo. Æstimantibus illis quia fantasma esset, subjunxit: Nolite timere, quia homo Christianus sum. Depositus verò, sic ait; Modicum obsequij ego peccator Deo impẽdi, propter quod misertus est mei: singulis diebus tres orationes dominicas cum totidem veniis sanctę Trinitati dicere consueui, angelica salutatione præmissa: quinque verò orationes, cum quinque veniis, & Aue Maria, quinque vulneribus Christi: simili modo vnã orationem, id est Pater noster, angelo cui commissus sum: item eodem modo vnam corpori Christi, quod singulis diebus conficitur per vniuersum mundũ, quatenus in fine vitæ meæ tanto muniri viatico mererer. Quod & Dominus mihi præstabit sua misericordia: vnde rogo, vt vocetis mihi sacerdotem, à quo illud suscipiam. Qui cùm venisset, confessione præmissa, cõmunicauit, moxque spiritum emittẽs, ad eum, cui incorporatus fuerat, feliciter migrauit: quem in cœmiterio sepelientes, tam grande miraculum diuulgauerunt vbique. Apollonivs: Bene iam ex hoc considero, quòd sacra communio salus sit mentis & corporis. Caesarivs: Quòd salus sit mentis, habes exemplum in distinctione 2. cap. 16. de milite Remensi, qui eius esu compunctus est ad pœnitentiam. Quòd verò salus sit corporis, non solùm exemplum est nobis præsens miles, qui eius virtute conseruatus est ne moreretur, sed & subjecto pleniùs cognosces exemplo.

CAPVT L.

ANno præterito in Wide ciuitate Westualiæ, cùm ancilla sacerdotis de domo serò exiret, & diabolum in forma cuiusdam, a quo amabatur, conspiceret, aspectu illius horrens, se signauit, & monstrum mox disparuit. Cui diabolus iterum apparens ait; Si non feciſſes hoc ſignum, domum viui non intraſſes; quam cùm vocaret, & illa exire renueret, ſubiunxit; Tolle veſtem iſtam, erat enim ſtraguata. Quæ tam in voce quam in horrore diabolum intelligens, retrorſum cecidit, & ſenſum penitus amiſit. Sacerdos verò hoſtiam, quaſi pro remedio, mittens in os eius non benedictam, cùm nihil ei prodeſſet, digito ſaliua madefacto, corpus Domini tetigit; quæ cùm in os miſiſſet mulieris, mox illa ſenſum recepit, locuta eſt, & ſana ſurrexit. Hæc apud nos Canonicus quidam Præmonſtratenſis recitauit, aſſerens ſe eodē tempore fuiſſe in prædicta ciuitate. Prædictum miraculum audiui a quodam religioſo Abbate nigri ordinis. Aduerte nunc quantum conſequantur honoris Chriſti corpus honorantes.

Honorātes S. Eucharistiæ honorem conſequuntur.

CAPVT LI.

TEmpore ſchiſmatis inter Philippum & Ottonem, dominus Wido Cardinalis, aliquando Abbas Ciſtercienſis, cùm miſſus fuiſſet Coloniam ad confirmandum electionem Ottonis, bonam illic conſuetudinem inſtituit: præcepit enim, vt ad eleuationem hoſtiæ, omnis populus in eccleſia ad ſonitum nolæ veniam peteret, ſicque vſque ad calicis benedictionem proſtratus iaceret. Præcepit etiā idem Cardinalis, vt quotiens deferendum eſſet ad infirmum, ſcholaris ſiue campanarius ſacerdotem præcedens, per nolam illud proderet; ſicque omnis populus, tam in ſtratis quam in domibus, Chriſtum adoraret. Retulit eis eodem tempore caſum ſatis miraculoſum. Miles quidam in Francia fuit tantæ deuotionis, vt quotieſcunque Chriſti corpus eleuari ſiue deferri videret, proſtratus illud adoraret. Contigit vt die quadam veſtibus ſuis pretioſis indutus intraret ci uita-

ciuitatem, cumque platea, in qua equitabat, nimis esset lutosa, ex improuiso oblitus habuit corpus Domini: quo viso, modicum intra se deliberans, ait, Quid facies modò? si in tanta profunditate te prostraueris, perdita sunt vestimenta tua hæc delicata; si verò non descenderis, salubrimæ consuetudinis tranigressorem te semper accusabit cõscientia. Quid plura? prævalescente deuotione, de equo prosiliens, in lutum se misit, in quo flexis genibus, eleuatis manibus, Christi corpus adorauit. Et quia dulcissimus Dominus honorantes se non solùm in futuro remunerat, imò etiã in præsenti nonnunquam rehonorat; hoc egit sua potentia, vt totius luti nec vna quidem guttula vestimentis eius adhæreret. Tunc equum cum multa admiratione reascendit, & amplius in fide confortatus, Deũ glorificauit. Simile contigit cuidam religiosæ feminæ in prouincia nostra. APOLLONIVS: Satis delector in istis miraculis. CÆSARIVS: Hoc etiam noueris, quia sicut Dominus sua sacramenta, vt prædictum est, honorantibus rependit honorem, sic blasphemantibus illa nonnunquam in præsenti pœnalem inducit infusionem.

CAPVT LII.

In sacrã Eucharistia sacrilegi & blasphemi puniti.

NOn est diu, quòd quidam sub schemate religionis venientes in diœcesim Colonien sem, in diuersis ecclesijs corpus Domini furati sunt: de reliquis verò ornamentis, calicibus scilicet, libris, siue indumentis sacerdotalibus, nulla eis cura fuit. Ex quibus vnus in prouincia nostra deprehensus, & vbinam reliquisset corpus Domini requisitus, respondit; In lutum iactaui illud. Propter quod miser suspensus, proiectus est in cloacam inferni. In proxima verò synodo a domino Engelberto Episcopo præceptum est, vt in omnibus ecclesiis diœcesis suæ, corpus Domini sub clausura seruaretur. APOLLONIVS: Quid est quòd hæretici hoc sacramentum tam vehementer persequuntur? CÆSARIVS: Quia fideles illud ante omnia venerantur, & maximè honorant: idcirco hæretici, idem sacramẽtum corporis

ris Christi, illis in odium, maximè execrantur. Multa in distinctione quinta, cap. 22. de errore hæreticorum dixisse me recolo, & fortè nimis, timeo enim aliquos inde posse scandalizari, sed quicquid ibi dictum est, sicut testis est mihi Dominus, dixi ad gloriam Christi atque catholicorum, & ad confusionem hęreticorum. APOLLONIVS: Satisfactum mihi fateor, quantum gratiæ mereantur dignè communicantes. CAESARIVS: Priùs tibi ex scripturis ostendam, quam periculosè & quàm grauiter peccent sacerdotes indignè conficientes.

CAPVT LIII.

Sacerdotes indignè Missam celebrantes, quã grauiter peccent. 2. Reg. 6.

SIcut legitur in regum, Oza sacerdos, bobus recalcitrantibus, ad arcam, ne declinaret, manum extendit, & mox super temeritate eu Dominus occîdit: dicitur eadem nocte fuisse cum vxore sua. Si sacerdos, accedēs ad arcam figuralem subleuandam, ob iam dictam causam morte mulctatus est, quid putas pœnæ merentur sacerdotes adulteri & fornicarij, manibus verum Christi corpus tangentes? Si Ioannes, vt ait Augustinus, à pueritia in heremo conuersatus, in vtero matris sanctificatus, ausus nō fuit illum tremendum & reuerendum angelis Domini verticem tangere, quomodo tu peccator & pollutus, non dico verticem, sed totum Christum, Deum & hominem, non solùm tangere, sed in ergastulo polluti corporis quasi includere & incarcerare præsumis? Multa alia contra malos sacerdotes proferre possem testimonia, sed magis te ædificant exempla.

CAPVT LIV.

IN Hademmare villa diœcesis Treuerensis cũ quidam sacerdos, qui adhuc viuit, Missam celebraret, Theodericus monachus Eberbacēsis, in hora sumptionis, carbones nigerrimos illum vidit masticantē. Est enim idem Theodericus sacerdos simplex & rectus, & multa ei diuinitus reuelantur. Existente me anno præterito cũ Abbate meo in eadem villa, (habet enim domus de Eberbaco grangiam in eadem villa, & ad eã spectat diuina illic procurare) retulit nobis magister

gister grangiæ, dicens: Tantum pecuniæ oportet me dare sacerdoti prædicto, ne ecclesia diuinis careat: est enim homo vitæ peruersæ ac luxuriosus, tres Missas frequenter in die celebrans. Cui Abbas respondit: Potiùs ei darem pecuniam ne celebraret: qui enim manducat & bibit indignè, judicium sibi manducat & bibit. APOLLONIVS: Quid significat quòd carbones visus est manducare? Sumúntne mali corpus Domini? CAESARIVS: Sumunt, sicut & boni, sed tantùm sacramentaliter. Carbonem ignis creat, & est carbo extinctus ignis nutrimentum: qui enim indignè Christi corpus tractat & manducat, gehennam sibi præparat, &, nisi de tanta culpa pæniteat, erit in combustionē, & cibus ignis æterni. 1. Cor. 11.

CAPVT LV.

RETulit mihi anno præterito Prælatus quidam religiosus, de partibus Frisiæ, rem nimis horrēdam de quodam sacerdote in eisdem partibus. Habet enim manus tam tremulas, vt corpus Domini non nisi per fistulam possit sumere. Die quadam, cùm ex eius manibus sacramentum super terrā cecidisset, timens ne ab aliquo possit videri, qui culpam proderet, timens etiam ecclesiæ suæ, plus quā animæ, pede illud dicitur calcasse. APOLLONIVS: In omnibus Christi passionibus non legi talem contemptum. CÆSARIVS. Idcirco dicit Augustinus super illum locum; Dederunt in escam meam fel, de crucifixoribus eius. Quibus similes sunt indignè, inquit, sumentes & conficientes. Grauiùs enim peccant contemnentes Christum regnantem in cœlis, quam qui crucifixerunt ambulantem in terris. Quòd verò ab eis conculcetur, alibi dicit; Conculcat Christum, qui libere peccat, & qui eo indignè participat. Ob huiusmodi excessus his temporibus grauissimè plagata est Frisia, sicut dixisse me memini in distinctione septima capitulo tertio, de pugile, qui corpus Domini sacerdoti de manibus excussit. APOLLONIVS: Si mali sacerdotes Christi corpus in altari, vt mihi videtur, crederent, nunquam talia præsume-

sumerent. CÆSARIVS: Quidam credunt, quidam non credunt: vt enim taceam de malis, de bonis sacerdotibus tibi referam exemplum.

CAPVT LVI.

Non credentes veritatem S. Eucharistiæ.

COloniæ in ecclesia sancti Andreæ Canonicus quidam extitit, ordine sacerdos, arte medicus, Petrus nomine. Cum die quadam, quidã ex eius concanonicis infirmus, eo præsente esset communicaturus, & ei sacerdos diceret: Credis hoc esse verum corpus Domini, quod natum est de virgine, & pro te passum in cruce? Illeque responderet, Credo: Præfatus Petrus vtrorumque verba notans, expauit. Postea solus conueniens Euerhardum Scholasticum ecclesię, qui & ipse communioni intererat, ait: Interrogauit sacerdos infirmum illum bene? Et respondit ille; Etiam, bene, inquit, qui aliter credit, hæreticus est. Tunc Petrus ejulans, pectúsque tundens exclamauit, dicens: Væ mihi misero sacerdoti, quomodo hactenus Missas celebraui? nam vsque ad hanc horam putabam speciem panis & vini post consecrationem tantùm esse sacramentum, id est signum & repræsentationem Dominici corporis & sanguinis. Postea verò ad deletionem eiusdem ignorantię, quę nimis erat crassa, in honore beatæ Mariæ Magdalenæ in Stolgingasse & capellam & hospitale, in quibus nunc habitant Prædicatores, ædificauit. Si verò sacerdos literatus, & bonæ admodum vitæ, sic errare potuit, quid dicam de idiotis & malis? APOLLONIVS: Si Christus in altari tam à malis quàm à bonis tractatur & sumitur, puto quòd malos valde indignè respiciat. CÆSARIVS: Respectus Christi non potest esse sine misericordia, sed secundùm subsequens exemplum, quod periculosius est, faciem ab eis auertit.

CAPVT LVII.

De indignè Missam celebrantibus.

SAcerdos quidam, cùm Missam diceret, & Christi corpus in manibus haberet, quidam ex circũstantibus in manibus eius puerum vidit, facie ab eo auersa: quod vbi agnouit, auersionem eandem meritò peccatis suis imputans, turbatus est, ita vt dicere pos-

posset cum Psalmista: Auertisti faciem tuam à me, & factus sum conturbatus. Spero quòd postea vitam suam emendauerit. Quibusdam etiam sacerdotibus indignè conficientibus pius Dominus sacramentum subtrahit, ne sibi ad judicium sumant. *Psal.29.*

Caput LVIII.

QVidam sacerdos, Ervvinus nomine, Colonię in ecclesia beati Petri Apostoli ad altare sanctæ crucis Missas celebrare consueuit: hic cũ die quadam post transsubstantiationem hostiam deponeret, de altari rotabatur: quam cùm vbique circa altare quæreret, & populus cu eo, nõ est inuenta. Haud dubium, quin per manus sanctorũ angelorum perlata sit in sublime altare Dei, ne sacerdos luxuriosus eã sumeret ad suam damnationem: habebat enim concubinam suam manifestè. Simile habes in distinctione secunda capitulo quinto, de sacerdote cui columba ob fornicationem sacramentum tulit. Alij sunt sacerdotes circa sacramentum altaris tam negligentes, & tam indeuoti, vt ex consuetudine conficiendi, corpus Domini à cibis aliis non discernant.

Caput LIX.

ABbas Daniel de Sconauia, cùm Prior esset apud nos, sicut ipse nobis retulit, celebrandi gratia capellam sancti Reinoldi, quæ sita est iuxta ecclesiam sanctorum Apostolorum in Colonia, intrauit: qui cùm sacerdotalibus fuisset indutus, & populus ad audiendam Missam per nolam conuocatus, cùm calicem præpararet, particulam crudæ carnis illi intrinsecus reperit adhærentem. Territus valde, cùm deliberaret vtrùm sibi esset celebrandum vel cessandum, populum timens scandalizare, si vestes exueret, panẽ calici superposuit, vinum & aquam infudit, sicque celebrans, totum simul sumpsit. Dicta missa requisiuit ab inclusa, cui calix commissus fuerat, quis nouissimè in eodem calice celebrasset: quæ respondit; Dominus talis, nomine eum designans. Erat enim dictæ ecclesiæ sanctorum Apostolorum Canonicus sacerdos sæcularis nimis, modicum vel nihil habens religiositatis,

tis, deuotionis, siue diuini timoris. Ego puto me eidem Missæ interfuisse. Confessus est nobis præfatus Daniel, etsi tunc non mihi, nũquam se in aliqua Missa tantum habuisse consolationis, antea vel postea, quantum in illa. Postea cùm idem Bertolphus hospitaretur apud nos, Abbas noster negligentiam ei recitauit, sed nescio qualiter Deo satisfecerit. APOLLONIVS: Melius esset tam miseræ vitæ sacerdotibus, de qualibus supra dictum est, tacitis verbis, & remota intentione, tantùm simulatione celebrare, quàm corpus Domini conficere, & sumere ad iudicium sibi. CÆSARIVS: Plus istos quædam authoritas dicit peccare, quia nihil simulatoriè, nihil pręstigiosè, vel aliter quam institutum est in ecclesia, in hoc sacramento fieri debet. Idem sentiendum est de his, qui sine ordinibus celebrant, & more simearum alios imitantur. APOLLONIVS: Vnde hoc probas? CAESARIVS:

2. Par. 26

Ozias Rex Iuda, cùm ex nimio feruore deuotionis officium sacerdotale sibi vsurparet, à Domino lepra percussus est. Non puto quin multi sub eo essent mali sacerdotes indignè offerentes, qui tamen puniti non sunt. Sicut enim secundùm quantitatem & qualitatem culpæ quantitas & qualitas pœnæ moderantur: ita è contrario, ex pœna cognoscitur culpa: audi de hoc recens exemplum.

CAPVT LX.

Missam dicentes non ordinati Sacerdotes, pœniuntur.

SIcut mihi narrauit supradictus Daniel, clericus quidam quando Parisijs studuit, horrendum satis spectaculum in ecclesia sanctæ Mariæ Dei genitricis populo præbuit: Nam sacer ignis penè manus eius deuorauerat: quem secretiùs cum campanarius interrogasset, cuius esset ordinis, & ille respondisset, Sacerdotij, subiunxit: Nũquam sacro Chrismate manus istæ perunctæ sunt. Sentiens ille spiritu prophetico se deprehensum, confessus est culpam. Quantum Christo tanta præsumptio displiceat, sequens exemplum manifestat.

CA-

CAPVT LXI.

DIaconus quidam Steinueldensis, de ordine Præmonstratensi, Gerhardus nomine, apostatans, circa quatuor tempora se ordinem sacerdotalem susceпisse finxit, & Coloniæ in Basilica Sancti Michaëlis, quæ in porta Martis posita est, quasi primam Missam, instruente eum sacerdotē, miserrimus celebrauit. Ego eidem Missæ tunc scholaris interfui, & multas recepit oblationes: confessus est postea sacerdoti, qui ei astitit, à quo ego audiui, quòd quotiens se vertit ad populum, crucifixum contra se stantem viderit lachrymantem: est enim imago eadē antiqua, & sculpta, magna satis. Nam pius Dominus, qui olim fleuit super malitia ruiturę ciuitatis Ierusalem, etiam de præsumptione tanta lachrymari dignatus est. Ex lachrymis verò imaginis Christi, considerans magnitudinem culpæ, pœnitentia ductus, sedem Apostolicam petijt, & in eadem via vitam finiuit. Hæc dicta sufficiant de sacerdotibus indignè conficientibus. De indignè sumentibus aliqua tibi dicā exempla. *Lucæ 19.*

CAPVT LXII.

De indignè cōmunicantibus.

IN Exodo præcepit Dominus agnum paschalem comedi assum igni, & cum lactucis agrestibus, renibusque succinctis: si de agno figurali per significationem hæc percepta sunt, quomodo aliquis audebit accedere ad esum veri agni, sine igne charitatis, sine amaritudine cordis, & castitate corporis? Nicodemus attulit myrrhæ & aloës quasi libras centum, & inuoluit Dominum in sindone munda, & pòst sepeliuit in monumento nouo, in quo nondum quisquam positus fuerat: & tu quisquis in peccatis es, sine myrrha & aloë, id est sine amaritudine pœnitentiæ, cordisque contritione, Dominum in sepulchro fœtido reponis? Agnus paschalis decima die mensis tollebatur, & quarta-decima die immolabatur: per quod ostenditur, quòd non debet accedere ad Eucharistiam, nisi qui impleuerit præcepta decalogi, & præcepta quatuor Euangeliorum. Audi nunc quid mereantur indignè communicantes. *Exod.12 Ioan.19. Matt.27 Exod.12*

CAPVT

CAPVT LXIII.

IN Hemmenrode Conuersus quidam fuerat nomine Wiricus, hic ante conuersionem malè vixerat, & in ordine modicum se emendauerat. Die quadam cùm iret ad sacram communionem cum cæteris fratribus, in hora illa, qua ei sacerdos corpus Domini porrigebat, alius quidam Conuersus religiosus vidit in os eius mitti non sacramentum, sed carbonē nigerrimum. Rationem supradictam, cap. 54. hic assigna de sacerdote de Hademmare. Quosdam Dominus corpus suum sumere non sinit, vt culpam eorum manifestet.

CAPVT LXIV.

VIx duo anni sunt elapsi, quòd Conuersus quidam de ordine nostro infirmatus est grauiter in Pictauia domo, quæ dicitur Fumoringeus: cuius confessionem cùm Abbas audiuisset, cumque satis diligenter ad emendationem conscientiæ monuisset, allatum est ei corpus Domini: quod quidem aperto ore suscepit, sed os ad masticandum claudere non potuit. Mirantibus vniuersis, qui aderant, sacerdos sacramentum extrahens, alteri dedit infirmo, quod ille deuotè satis sine omni suscepit impedimēto. Nō multo pòst Conuersus idem mortuus est, & causa salutem eius impediens declarata est: nam quinque solidi, nō argentei, sed ærei, cùm esset abluendus, circa eum inuenti sunt, non autem ei licuit habere pecuniam. Et glorificauerunt Deum videntes hæc: ad mandatum verò Abbatis in campo sepultus est, & super eu iidem solidi projecti, dicentibus omnibus qui aderant: Pecunia tua, quam clam nobis contra professionem tui possedisti, tecum sit in æternam perditionem. Hæc cu idem Abbas recitasset in proximo capitulo generali, subjunxit: Et vt sciatis nullam fuisse infirmitatem in causa, quare corpus Domini sumere non posset, eadē die gallinam integram vitæ gratia comedit. Æstimo tibi iam satisfactum, quòd sub specie panis sit verum corpus Christi, & sub specie vini pòst consecrationem verus sanguis Christi, & quòd dignè conficientes atque

que sumentes mereantur gratiam, indignè verò culpam. APOLLONIVS: Etiamsi de his dubitassem, amodo dubitare non possem. CÆSARIVS: Dicam tibi in fine nunc huius distinctionis, quantum Deo placeat, si mundè & solicitè fiant, quæ tanto sacramento fuerint necessaria.

CAPVT LXV.

Munda esse debere, & diligenter parari, quæad S. Eucharistiam pertinent.

Circa hoc biennium iuxta Coloniam, in villa quæ Belle vocatur, gestum est quod dico. Die quadam, cùm sacerdos Missam celebraret, & dicto Euangelio, vt secularibus mos est, ministrante scholare, hostiam patenæ superpositam, super corporale locasset, illa mox resiliuit. Putans hoc sacerdos casu accidisse, neque hostiam bene locatam, denuo eandem superposuit, quæ remotiùs eo intuente resiliuit, quam prius: cumque tertiò id tentasset, quasi turbine impulsa, projecta est de altari. Quo viso, territus est valde, & se tanto ministerio indignum reputans, præcepit scholari, vt eadem hostia reseruata, aliam superponeret, quam & consecrauit. Dicta verò Missa, tollens secum hostiam prædictam, Coloniam properauit, inuenienſque Priores apud sanctos Apostolos, hostiam eis ostendit, quid de ea actum sit recitauit. Cunctis causam mirantibus, vnus clericorum, hostiã contra lucem leuans, maculam in ea conteplatus est: quã cùm in aspectu multorũ fregisset, cimex, qui vulgo pediculus parietinus dicitur, apparuit in ea decoctus: & glorificauerunt Dominum omnes qui aderãt. Haud dubium quin à sanctis Angelis rejecta est, qui non sunt passi, vt panis tam fœtido vermiculo corruptus, per ministerium sacerdotis, transiret in corpus Domini sui. Hellewicus Prior montis sanctæ VValburgis testatur, se eandẽ hostiam vidisse: sacerdos adhuc viuit, qui mihi minùs credit, interroget illum. Vides quanta sit negligentia sacerdotum nostrorum? Olim sacerdotes legales, ad panes propositionis, agros ipsi excolebãt, seminabant, triturabãt, molebãt, pinsebant, panes formabant, & coquebant; erantq; de simila mundissima: attamen in illis panibus, sola erat

figura. Heu modò panes, sub quibus est veritas, id est corpus Christi post consecrationem, modò pinsunt, formant, & coquunt negligentes vxores campanariorum, & ideo tales eueniunt negligentiæ. Vnde cùm Abbas noster die quadam celebraturus esset missam in quadam ecclesia, & essent hostiæ nigerrimæ, ait campanario: De quo grano sunt hostiæ istæ? Respondente illo: De auena. Noluit celebrare, valde arguens illum dixit, quòd nihil ibi fieret. APOLLONIVS: Quid sentiendum est de spelta? CÆSARIVS: Requisitus de hoc dominus Papa Honorius per litteras cuiusdã Abbatis ordinis nostri, respondit, speltam magis pertinere ad hordeum, quam ad triticum. De corporali verò tibi etiam referam exemplum.

CAPVT LXVI.

IN domo quadam sanctimonialium, cùm custos cœnobij eiusdem, femina religiosa, die quadam corporale lauisset, iuuencula quædam, quæ ei ad solatium fuerat deputata, cum ea lotum extendit ad siccandum, ad cuius tactum, mox macula sanguinis apparuit; qua visa, custos iterum corporale lauit, & maculam abluit, sed mox vt iuuencula manum apposuit, mox eadem apparuit. Delatum est miraculum ad magistram, iniunctæ sunt orationes, reuelata est causa, quæsita est, & inuenta. Fuerat enim imprægnata occultè, & ideo tactu corporalis indigna. Quantum Deo mundæ manus placeant ad idem ministerium, sequens declarat exemplum.

CAPVT LXVII.

GOdescalcus de Volmunsteyne, cuius suprà memini, cùm die quadam corporale cum sacrista nostro extendisset ad poliendum, illudque per medium rupisset, custos illud complicans in theca reposuit; postea autem illud explicans, cùm integrum reperisset, miratus est valde, sanctitati prædicti sacerdotis illud adscribens. Quantum gratiæ in exiccatione vnius corporalis meruerit virgo de Quiden,

1. Cor. 5. habes suprà in distinct. 7. cap. 20. Igitur pascha nostrũ immolatus est Christus: Ipse enim verus est agnus, qui

abstulit

abstulit peccata mundi. Sine esu huius agni, securi nō egrediemur de Ægypto, id est, de hoc mundo. Differentia & modus comestionis ventilata sunt, sic illum comedere studeamus, vt eius virtute, de deserto nostrę religionis, peruenire valeamus in terrā veræ promissionis, in qua per ipsum & cum ipso vltimum & æternum pascha celebrare mereamur. Amen.

FINIS LIBRI NONI.

CAPITA LIBRI DECIMI.

Quid sit miraculum, à quo vel à quibus fiat, seu in quibus, quæ etiam sit causa miraculorum, cap. primum.

De Vvinando, qui infra vnam horam ab Ierusalem translatus est in diœcesim Leodiensem, cap. 2.

De monacho idiota, qui in somnis accepit scientiam prædicandi, cap. 3.

De clerico, qui per minutionem sanguinis scientiam litterarum perdidit, & rursum accepit eandem anno reuoluto, sanguinem minuendo, cap. 4.

De Conuerso Eberbacensi, cuius tactu infirmi sanabantur, cap. 5.

De monacho contemptore temporalium, cuius tactu vestimentorum infirmi sanabantur, cap. 6.

De rustico in Heymersbach, fornaci incluso, & per sanctum Iacobum liberato, cap. 7.

De Abbate, qui in charitate à monacho suo admonitus carnes comedit, cap. 8.

De monacho, qui carnem fœtidam cœpit comedere, cùm Abbati suo obedire noluit ad esum carnium, cap. 9.

De femina à dæmonio liberata, & ab eodem ob inobedientiam confracta, cap. 10.

De dæmone, quem Albertus Scodehart ioculariter eiecit, cap. 11.

De Theoderico milite de Rulant, qui fluxu sanguinis laborans, Saracenos miraculosè fugauit, cap. 12.
De milite, cuius vinea collecta, ob perfectionem decimationis, miraculosè repleta est, cap. 13.
De Conuerso, cuius oratione olla confracta, miraculosè reparata est, cap. 14.
De Conuerso, ob cuius obedientiam pisa in agro siccanda, miraculosè versa sunt, cap. 15.
De Sophia Abbatissa, cui tenuis ceruisia versa est in vinũ, cap. 16.
De pistrice blasphemante, cuius pasta versa est in simum, cap. 17.
De Ottone de Stomburch, qui per totam quadragesimam carnes comedit, & post Pascha illis vesci non potuit, cap. 18.
De crucifixo apud sanctum Goarem vulnerato, de quo sanguis exiuit, cap. 19.
De cruce lanceata, cui simile contigit, cap. 20.
De furibus, qui in Traiecto crucem furati sunt, & suspensi, cap. 21.
De matrona, quæ sine dolore peperit, cùm consensisset in mariti signatione, cap. 22.
De diuisione solis in tres partes, cap. 23.
De eclypsi solis, & morte Philippi Regis, cap. 24.
De stella quæ visa est Coloniæ post meridiem. 25.
De stella maxima, quæ apparuit post Solis occasum, cap. 26.
De tonitruo & fulmine in vigilia sancti Matthiæ, cap. 27.
De theatro in Saxonia fulminato, cap. 28.
De sacerdote propter peccata sua à fulmine consumpto, cap. 29.
De Richuuino à prædonibus per tonitruum liberato, cap. 30.
De vidua, quæ mensuras suas ponens contra ignem, domum suam ab incendio liberauit, cap. 31.
De ciue Susatiensi, cuius vestis combusta est, cruce custodita miraculosè, cap. 32.
De pomo combusto, Zona crucis, quæ circumligata fuerat, illæsa,

illæsa, cap. 33.
De clerico, qui à meretrice infamatus, incendium non sensit, cap. 34.
De piscatore fornicario, quem candens ferrum ob confessionem non læsit, & postea recidiuantem, aqua frigida cõbussit, cap. 35.
De viatore incendiario, quem frigidum ferrum inussit, cap. 36.
De crucibus, quæ apparuerunt in Frisia tempore prædicationis crucis, cap. 37.
De cruce, quæ apparuit in Sotershusen iuxtá solem, c. 38.
De alia cruce, quæ visa est in villa Docheym in prouincia Frisiæ, cap. 39.
De crucibus, quæ visæ sunt eodem tempore in villa Hellendorp, cap. 40.
De nube, quæ in Saxonia cadens multos submersit, cap. 41.
De monstro in puero per baptismum fugato, cap. 42.
De pagano apud Babylonem baptizato, & sanato, cap. 43.
De auctore huius dialogi, qui beneficio baptismi conualuit, cap. 44.
De cane, qui à scholaribus baptizatus, in rabiem versus est, cap. 45.
De Richardo rege Angliæ, & periculo eius in mari, ca. 46.
De pressuris quæ factæ sunt nostris temporibus, cap. 47.
De terræ motu in Cypro, cap. 48.
De terræmotu in Brixa, cap. 49.
De terræmotu in Colonia, cap. 50.
De igne, qui visus est de cælo in terra Comitis de Monte, cap. 51.
De homine, de fodina, in qua per annum iacuerat obrutus, mirabiliter liberato, cap. 52.
De homine qui sacramentum cinerum irridens, puluere suffocatus est, cap. 53.
De Conuerso subulco & arbore eius meritis scissa, cap. 54.
De puella & silice, in signum stabilitatis scissis, cap. 55.
De auicula meritis sancti Thomæ Episcopi Cantuariensis à miluo liberata, cap. 56.
De columbis, quibus miles dedit licentiam auolandi, cap. 57.

De ciconiis, quibus Prior Cistercienſis benedictionem dedit, cap. 58.
Quod hirundines ſemper ſolita petant loca. 59.
De ciconia propter adulterium occiſa, cap. 60.
De annulo Conradi Præpoſiti in * eſoto reperto, cap. 61.
De aquis in ſanguinem verſis, & de piſcibus earum, cap. 62.
De bubalis, qui cuſtodem ſuum interfecerunt, cap. 63.
De lupa, quæ ſcholarem interfecit in Carpania, cap. 64.
De homine, cuius omnes liberos lupi ſuffocauerunt, cap. 65.
De lupo, qui puellam traxit in nemus, vt os de gutture ſocii extraheret, cap. 66.
De bufone, qui perſecutus eſt Theodericum cognomento Cancer, cap. 67.
De bufone, qui in fiala bibuli ſacerdotis repertus eſt, cap. 68.
De bufone, qui repertus eſt ſuper altare Iudæorum, cùm celebrarent ſcenopegiam, cap. 69.
De ſerpente, qui vulnus ſatellitis ſuxit, & ſanauit. cap. 70.
De matrona Flandrenſi, quæ ſerpentem in orbita bibit, & in partu eundem effudit, cap. 71.
De muliere, cui dormienti ſerpens per os ingreſſus eſt, & per partum egreſſus, cap. 72.

* forè eſoxe.

DE

DE MIRACVLIS LIBRI DECIMI

CAPVT PRIMVM.

CÆSARIVS.

NON sine ratione post sacramentum corporis & sanguinis Christi tractandum suspicor de miraculis, quia qui dignè illud conficiũt, vel eo participant, nonnunquam gloria miraculorum illustrantur. Licèt enim omnia quæ in superioribus distinctionib⁹ dicta sunt, satis sint miraculosa; attamen in præsenti distinctione aliqua de rebus miraculosis dicere proposui. Et bene hoc fieri arbitror in distinctione decima, eo quòd Ægyptus decem plagis valde miraculosè percussa est. *De miraculis in genere.*

APOLLONIVS: Quid est miraculum? CÆSARIVS: Miraculum dicimus quicquid fit contra solitum cursum naturæ, vnde miramur: secundùm causas superiores, miraculum nihil est. APOLLONIVS: A quo, vel à quibus fiunt miracula? CÆSARIVS: Fiunt Deo auctore, secundùm quod in Psalmo dicitur: Tu es Deus, qui facis mirabilia. Fiunt etiam miracula, tam per bonos, quàm per malos: de bonis quæstio non est; de malis verò Saluator dicit in Euangelio: Multi dicent mihi in illa die, Domine Domine, nónne in nomine tuo prophetauimus, & in nomine tuo dæmonia ejecimus, & nomine tuo virtutes multas fecimus? Et confitebor illis; Quia nunquam noui vos. *Psal. 76.* *Matt. 7.*

APOLLONIVS: Vellem mihi nunc expediri, ô Cæsari, quæ sit causa miraculorum. CÆSARIVS: Causa multiplex est, mihique inexplicabilis: aliquando Deus miracula operatur in elementis, vt mortalibus suam ostendat potentiam: aliquando genera dat linguarum, siue spiritum prophetiæ, vt manifestet suã sapiẽtiam: aliquando gratiam dat sanitatum, vt suam magnam

nobis reuelet misericordiam. APOLLONIVS: Satis ex dictis tuis intelligo, Deum esse causam miraculorum principalem, licèt finalis causa varietur. Superest ergo, vt quam breuiter expedias, in quibus fiant miracula. CÆSARIVS: In hominibus, in elementis, igne scilicet & aëre, aqua & terra, in auibus, piscibus, animalibus, & reptilibus. Quæ vt magis tibi fiant nota, aliqua de singulis tibi tradam exempla. De sanctis qui nostris fuerunt temporibus, miracula plurima tibi dicere possem, sed scripta aliorum, silentium imponunt mihi: aliqua tamen tibi referam vnde satis miraberis. Nostris enim contigit temporibus quod sequitur exemplum.

CAPVT II.

Miracula facta in hominibus.

IN diœcesi Leodiensi, villa quæ Elselo dicitur, laicus quidam habitabat religiosus, nomine VVinandus, matris monachi nostri VVinandi, a quo nomen traxit, auunculus. Hic tempore quodam peregrinationis gratia, cum quibusdam prouinciæ suæ hominibus Ierosolymam profectus est. In die Paschę, cùm post solennia Missarum se ad reditum illi præpararent, eisque prædictus VVinandus, vt homo deuotus suaderet, dicens: Conueniens est fratres, vt in hac sacratissima die quiescentes, omnes eius horas peraudiamus: persuadere non potuit; festinantibus eis ad portum, ipse remansit, omniaque diei officia illius peraudiens, solus post eos die sequenti iter arripuit. Cui persona magnæ reuerentiæ, illi in equo occurrés, atque salutans, ait: Cur sic bone homo solus incedis? vel vnde venis? respondente eo: Ab Ierosolymis venio, & sic atque sic mihi contigit. Ille protinus subjungit: Ascende, & sede post tergum meum, bene sequemur socios tuos: quod cùm feciſſet, eadem die iuxta prædictam villam eum deposuit, dicés: Cognoscis vbi sis? dicente illo: Prouinciam quidem cognosco, sed quid circa me agatur, ignoro. Eques adjecit: Quia Christũ honorasti, idcirco missus sum vt te reducerem; ecce domus tua, vade, & enarra mirabilia eius, quæ circa te gesta sunt. Quem cùm noti eius vidissent, dixisséque:

Vbi

Vbi sunt socij tui? Respondit: Hodie fui in Ierusalem, & reliquerunt me ibidem præcedetes me, & non crediderunt ei, dicetes: Senex iste delirat: qui statim conciuium subsannationes declinans, cum pecunia, quæ ei supererat ex gratia cœlestis conuectoris, limina beati Iacobi Apostoli petiuit, & antequam socij eius redirent, ipse rediit. Duplici ergo testimonio glorificatus, peregrinorum videlicet, quòd in Pascha in Ierusalem sit relictus; & conciuium, quòd die sequenti in Elselo sit visus, ab vtriusque magnificatus est Dominus tanta miracula vbique diuulgãtes. APOLLONIVS: Si Gerhardus de Hollenbach, sicut dictum est in distinct. octaua, cap. 58. translatus est in ictu temporis ab India in prouinciam nostram, ministerio diaboli, Dei tamen præcepto, non hoc miror de cœlesti nuncio. Antiqua nostris temporibus renouantur miracula: Helias Thesbites per currus & equos raptus est in paradisum; hic verò non minùs miraculosè, per equũ & equitem, in morula temporis, transuectus est per multa spatia maris atque terrarum. CÆSARIVS: Ego tecum sentio. Audi nunc aliqua de personis ordinis nostri miracula. 4. Reg. 2.

CAPVT III.

RElatione quorundam Abbatum ordinis nostri didici, quod iam dicturus sum: Monachus quidam per visionem nocturnam in cœleste templum se transpositum vidit, in quo alba & stola indutus, coram Domino Euangelium legit: erat enim Diaconus, & idiota. Qui cùm legendi benedictionem postulasset a Domino, huiusmodi responsum accepit; Ab hac hora habeas scientiam, & virtutem prædicandi verbum Dei, quotienscunque tibi fuerit injũctum. Lecto verò Euangelio, euigilans intellexit quod somnium esset. Miratus tamen de tam manifesta visione, dicebat intra se: Hodie lecturus es Euangelium ad Missam, si eiusdem coloris inueneris stolam, qualem in cœlo vidisti, vera est visio. Nutu verò Dei factum est, vt a sacrista stola consimilis exponeretur: mox de visione quasi certificatus, quid viderit Abbati exposuit,

posuit, à quo iussus loqui verbum Dei, vsque hodie impræmeditatè, tam excellenter, & tam efficaciter illud exponit, vt omnes auditores suos in stuporem conuertat: aliis siquidem temporibus nullius est litte-
3. Reg. 3. raturæ. APOLLONIVS: Miraculum Salomonis, qui in somnis scientiam accepit in isto resultat. CAESARIVS:
1. Reg. 2. Deus enim scientiarum dominus est: aliis scientiam, vt dictum est, miraculosè conferendo; aliis nō minori miraculo habitum subtrahendo.

CAPVT IIII.

ABbas de Lapide sancti Michaelis, tempore capituli generalis, per Hemmenrode trāsiēs, casum mirabilem nimis ibidē recitauit. Fuit apud nos, inquit, clericus bonæ admodum literaturæ: hic cùm die quadam in vena sanguinem minueret, sic omnem scientiam scripturarum perdidit, vt eam per sanguinem effudisse videretur. Litteram ab illa hora non cognouit, latini sermonis, nec vnum quidem verbum intelligere, vel proferre potuit; & vt noueritis priuationem sensus non fuisse in causa, sed diuinam potentiam, omnium rerum priùs habitarū plenè retinuit scientiam. Qui cùm tam mirabilem litteraturæ suæ iacturam cum dolore multis exposuisset, quidam ei suasit, dicens: Anno reuoluto, eodem die, & eadem hora, iterum minuas, fortè subtracta recipies. Quod cùm fecisset, scientiam pristinam rece-
Psa. 117. pit. A Domino factum est istud, sicut & præcedētia, & est mirabile in oculis nostris. Aliis etiam per alios Dominus tribuit gratiam sanitatum.

CAPVT V.

IN Eberbaco Conuersus quidam extitit, homo simplex & bonus, ætatis decrepitæ: huic Dominus tantam contulerat gratiam, vt tactu manus eius, diuersæ infirmitates fugarentur: quod vbi secularibus compertum est, ex vtroque sexu, tam diuites quā pauperes, gratia sanitatum ad monasterium confluentes, virtutem benedictionis eius senserunt. Ex quorū concursu videns Abbas fratrum quietem turbari, & domum in expensis non modicum grauari, eidem Conuerso,

uerso, ne alicui seculari de cætero manus imponeret, præcepit. Ex illa hora in eo cessauit virtus miraculorum. Hæc mihi ante hoc biennium, cùm essem in Eberbacho, à monachis recitata sunt: ego verò virum sanctum adij, & cùm rogassem eum, vt pro me oraret, simpliciter respondit: Quotidie oro pro te & pro toto mundo.

CAPVT VI.

REtulit nobis nuper Abbas quidã ordinis nostri de quodam monacho, cui tanta a Domino concessa est gratia, vt virtute vestimentorum eius multi sanarentur. Sæpe, si tamẽ adhuc viuit, dum fratres vestes eius induunt, vel cingulo se cingunt, sanantur. Quod cùm quodam tempore eius Abbas considerasset, nec aliquid specialitatis in illo vidisset, his verbis eum secretiùs allocutus est: Dic mihi fili mi, quæ est causa tantorum miraculorum? Respõdit ille: Nescio domine, nõ plus cæteris fratribus meis oro, non plus vigilo, non plus ieiuno, non plus laboro, sed vnum scio, quòd me non potest extollere prosperitas, neq; frangere aduersitas, siue de persona mea sit, siue aliorũ. Cui cùm dixisset Abbas: Non te turbauit, q̃ miles talis nuper grangiam nostram incendit? Respõdit: Non, totum enim Deo commisi: si modicũ habeo, cũ gratiarũ actione accipio; si multum, iterum gratias ago. Et cognouit Abbas quòd causa tantæ virtutis esset amor Dei, & contemptus rerum terrenarum. Sanctæ virtutes, fides videlicet, spes, & charitas, iustitia, humilitas, obedientia, zelus disciplinæ, atque compassio, sæpe gloria miraculorum remunerantur, sicut subsequentibus declaratur exemplis.

CAPVT VII.

IVxta Coloniam duæ generationes rusticorum inter se graues satis inimicitias exercebãt: ex quibus vna infirmior, in castrum vicinum Hemersbach se transtulit, de quo partem aduersam satis damnificans, cùm die quadam vnum ex eis cœpissent, volentes tres ex eis pecunię aliquid ab eo extorquere, dicebant: Si non dederis nobis pecuniam, puniemus te. *De fide.*

Quibus

Quibus ille respondit: Tres obulos habeo, emite ex eis cuneos, & comedite, quia nihil amplius habebitis; fidemque habens in Deo, & in sancto Iacobo, subjecit: Quinque marcas domi habeo in cista mea, & calceamenta noua, quibus limina petam S. Iacobi, non vobis dabo illam pecuniam: in die sancti Stephani profecturus sum, & ante ortū diei a vobis recessurus. Mirantibus eis verborum constantiam, duos illi compedes imposuerunt, & in fornacem illum mittentes, octo viros nocte illa ad custodiam ei deputauerunt, quem semel, ac secundò interrogantes, vtrùm adhuc ibi esset, & ille tot vicibus respondisset, etiam adhuc sum: his tertiò eadem scisitantibus, nihil respondit, quia virtus fidei iam illum clausa fornace eduxerat. De spe in superioribus multa dicta sunt, virtutem verò charitatis, sequentia declarabunt.

CAPVT VIII.

De Charitate.

ABbas quidam ordinis nostri, monacho suo infirmo præcepit carnes manducare: ille mox obediens, licèt inuitus, Abbati respondit, dicés: Ego vos rogo in charitate eadem, vt mecum illas cōedatis. Qui statim deprecanti consentiens resedit, morsellum de scutella monachi tulit, & comedit. Sequenti die, si bene memini, in ecclesiam, vbi homo a dæmonio vexabatur deuenit, rogatus a circumstantibus, vt dæmonem adiuraret, in hæc verba prorupit: Adjuro te immunde spiritus in hac charitate, qua pridie propter monachum meum carnes comedi, vt exeas ab hoc homine: qui mox ad idem verbum exiuit, & fugit, ac si charitatis incendium sufferre non posset. Quantum Deo charitas placeat, ex inobedientia plenius ostenditur.

CAPVT IX.

De inobedientia.

ALius quidam Abbas, cùm haberet monachum infirmum, vt ad recuperationem virium, carnes comederet præcepit: sed ille pertinax nimis, præcipienti non acquieuit. Vt autem Deus ostenderet meliorem esse obedientiam, quam stultorum victimas, inobediens monachus mox in rabiem versus,

sus, in agrum cucurrit, vbi canem mortuum inueniēs, carnes eius fœtentes auidissimè comedere cœpit: & quia in carnibus peccauit, in carnibus punitus est. Quid de eo postea actum sit, ignoro. Hæc duo miracula mihi narrauit magister Ioannes Decanus Aquēsis, asserens sibi illa veraciter recitata. Audiant hæc monachi, & obediant, neque inconditam abstinentiā charitati præponant. Aliud adhuc referam exēplum, per quod cognosces quàm bona sit virtus charitatis, quàm periculosum vitium inobedientiæ.

CAPVT X.

NObilem quandam feminam in Saxonia diabolus obsidens, durissimè vexauit: quam dum pro remedio sanitatis ad diuersa sanctorum limina ministeriales eius duxissent; die quadam sacerdos quidam superueniens, forma quidem despectus, sed gratia Dei præditus, vexationi illius compassus est: ex multa enim charitate Dominum exorās, dæmonium ejecit, feminam sanitati restituens: cui dedit in mandatis, vt per 30. dies in eodem loco manens, quotidie communicaret, & singulas horas canonicas prædictorum dierum peraudiret. Quod cū fecisset nouem diebus, nihil mali sui deinceps suspicantes, abduxerūt eam. In via turbine maximo impulsa atque dejecta, sic totaliter confracta est a diabolo, vt omnia eius membra, humanis visceribus similia apparerent. APOLLONIVS: Quæ fuit causa pœnæ tam crudelis? CÆSARIVS: Inobedientia. Simile habes in dialogo sancti Gregorij, de quodam clerico obsesso, & à sancto Benedicto liberato: cui cùm præcepisset, ne vnquā ad sacros ordines accederet, & ille post multos annos transgressor existeret, mox eum diabolus inuasit, tam diu vexans, donec spiritum exhalaret. *Greg. l. 2 dial. c. 16*

CAPVT XI.

ABbas de Nuinburg, quæ est Abbatia ditissima nigri ordinis in Saxonia, nuper per nos transiens, retulit nobis miraculum de curatione cuiusdam obsessæ iocūdissimum. Est, inquit, apud nos miles quidā religiosus, Albertus nomine, cognomento *De Charitate & cōpassione fraterna.*

mento Scothart: hic ante conuersionem in armis erat tam strenuus, in militia tam nominatus, vt penè omnes nobiles terræ nostræ certatim ei sua munuscula, dextrarios videlicet & vestimenta pretiosa, dirigerent, quatenus illum sibi associarent. Die quadam, dū quædam puella duodecim annorum, cuiusdam militis filia, in quadam sedens ecclesia, à religiosis exorcizaretur, in risum resoluta clamauit: Ecce amicus meus venit, ecce amicus meus venit. Requirentibus illis, de quo diceret? respondit illa: Bene videbitis eum. Dicebat enim de prædicto milite, qui eadem hora satis remotus erat ab ecclesia, qui quanto plus propinquauit, tanto plus illa exultauit. Qui cùm ecclesiam intraret, illa ei assurgens, & manibus plaudens, salutauit eum, dicens: Ecce iste est amicus meus, cedite, cedite, sinite illum appropinquare. Erat enim indutus vestibus purpureis atq; * cultellatis. Qui cùm accessisset ad eam, & dixisset: Sum ego amicus tuus? Respondit per os puellæ diabolus: Etiam amicus meus optimus, omnē enim voluntatem meam facis. De quo verbo miles satis turbatus est, licèt dissimularet, subridés tamen sic ait: Tu dæmō stultus es & fatuus: si prudens esses, nobiscum ad torneamenta pergeres, in quibus homines capiuntur & occiduntur. Vt quid sine causa vexas puellam hanc innocuam, quę non peccauit? Dicente diabolo: Si vis vt tecum pergam, sine vt intrē in corpus tuum: Respondit miles: Certè non intrabis in me. Et diabolus: Cōcede vt sedeam in sella tua. Quod cū negasset, petiuit locū in aliqua parte equi vel freni, quæ omnia negata sunt ei. Ad quem rursum diabolus: Nō possum pedes currere, si vis vt tecum vadā, aliquem mihi saltem locū concedas circa te. Miles verò puellæ compassus, ait dæmoni: Si illam volueris deserere, cōcedam tibi vnam lingulam pallij mei, tali cōditione, vt in nullo me lædas, & tā diu mihi adhæreas, quamdiu torneamenta quæro: quādo tibi præcepero, bona tua voluntate, sine contradictione recedes. Et jurauit ei diabolus, dicens: Non te lædam, sed promouebo. Exiénsque de puella, lingulæ pallij eius insiliit, mira-

* *forte scutulatis.*

mirabili motu se prodens. Ab illa hora tantum gloriæ in torneamentis militi accessit, vt quos lancea dejicere vellet, dejiceret: quos capere, caperet; cum eunte, ibat; & cum loquente, loquebatur. Quando prolixiùs in ecclesia orabat, dicebat: Modò murmuras nimis. Quando aqua benedicta se aspersit, iterum aiebat; Vide ne me tãgas. Cui miles; si vna gutta te tetigerit, non mihi placebit. Tempore illo, quo crux prædicabatur, cùm miles intraret ecclesiã gratia signationis, diabolus eum retrahere nisus est, dicens: Quid hîc agis? Respondit miles: Deo propono seruire, & tibi renunciare: recede ergo à me. Hęc dicente milite, respõdit satan: Quid tibi in me displicuit? nunquam te lęsi, sed ditaui, per me glorioſus factus es nimis: attamẽ tecum manere, nisi consentias, non potero, quia hoc tibi promisi & iuraui, dum puellam relinquerem, quia te in nullo lædere, sed semper promouere. Tunc dixit miles: Ecce crucem iam suscipio, & vt ilico, nunquã reuersurus, recedas à me, in nomine crucifixi te adiuro. Et reliquit eum diabolus. Qui mox cruce signatus mare transijt, vbi duobus annis Christo militãs, reuersus, hospitale magnum atque ditissimum peregrinis & pauperibus ædificauit: habebat enim annuatim plus quàm trecentas libras argenti in redditibus, teste præfato Abbate. In quo hospitali vsque hodie cum vxore sua in habitu religioso membris Christi seruit, religiosorum omnium, maximè ordinis nostri, susceptor deuotus; quibus in ioco dicere solet: Vos domini Abbates, & vos monachi, non estis sancti; nos milites, torneamentis operam dantes, sancti sumus; quia dæmones nobis obediunt, & absque vlla læsione nos sequũtur, illosque ab hominibus ejicimus. Apollonivs: Nesciui dæmones sic ioculariter ejici posse. Cæsar. Non iocus, sed virtus compassionis illũ eiecit. Quantum apud Deum possit charitas, atque fraterna compassio, subiecto declaratur miraculo.

CAPVT

CAPVT XII.

FRater Walterus, monachus in Hemmenrode, referre solet miraculum mirabile, cui se interfuisse memorat. Cùm peregrini in prima expeditione obsiderent ciuitatem Achon, contigit quodam die, vt egressi Saraceni manu violenta propellerent Christianos in castra sua. Erat autem tunc ibi miles quidã iuuenis Theodericus nomine, frater domini Cunonis de Rulant, qui adhuc viuit: is fluxu sanguinis adeò laborabat & infirmabatur, quòd in lecto suo non per se, sed in linteamine vertebatur. Hic audito strepitu & clamore fugientium, interrogauit quid hoc esset; & cùm audisset rem, iussit sibi afferri arma sua, & se armari in lecto sedendo. Tandem strato dextrario suo, & accinctus ense, iussit se leuari super equum suũ, & fluebat sanguis etiam per sellam: acceptaque lancea exiuit, dicens: Deus adiuua me, & sanctum sepulchrum: qui tanta vehementia prorupit in Saracenos, transiens & circumgirans, percutiens & propellens, quòd omnes Christiani animati & confortati sunt per eum solum, adeò quòd ejecerunt hostes a castris suis. Quo facto, rediit ad lectum infirmitatis suæ, & tertia die mortuus est. Audi nunc de justitia miraculum satis glorioſum.

CAPVT XIII.

De iustitia.

MIles quidam in dandis suis decimis, tantæ erat deuotionis ac iustitiæ, vt ei summum esset studium illas soluere sine mora, sine dolo, sine vexatione. Habebat autẽ vineã quandã, quę circa decem carratas annuatim facere solebat. Tempore quodã, vt pòst patuit, magis ex Dei dispensatione, quam ex aeris intemperie, postquã collectũ est, vinumq; expressum, vna tantũ inuenta est carrata. Quo audito, miles seruo suo verbũ memoria dignũ respondit: Quod meum erat, inquit, mihi Dominus tulit, ego illi portionem suam non auferam, vade, & da sacerdoti carratam hanc pro decima, quod & factum est. Eodem tempore militis germanus, sacerdos quidam iuxta prædictam vineã transiens, eam vuis refertam

tam vidit, moxque ad fratrem intrans, de negligentia illum arguit, dicens: Quare nondum collecta est vinea vestra? Respondente illo: Diu collecta est, sacerdos subjunxit: Nequaquam, iam illam plenam vidi. Quæsitum est, & inuentum, nec vnquam aliquo anno vberiores fructus fecit quam in illo. Hæc nobis eodē tempore recitata sunt, & satis doleo, quòd nomē militis siue loci non retinui. Aliud tibi referam de humilitate miraculum satis magnum.

CAPVT XIV.

De humilitate.

FVit in Hemmenrode Conuersus quidam bonus, Euerhardus nomine, custos mediæ portæ. Is aliquando egressus cum fratribus carpentariis tempore hyemis in siluam, eorum vtensilia custodiebat, & cibaria præparabat. Vna dierum, cùm solito tardiùs surrexisset ad vigilias, egressis fratribus ad laborem, ipse orationes suas accelerabat, vt illis pulmentaria tempestiuiùs præparare posset. Inter orandum apposuit ollam æream foco, sed aquam oblitus est infundere; post horam, olera impositurus, inuenit ollā candentem, subitoque turbatus, & factus sine consilio, vt subueniret ollæ, aquam frigidam infudit: at illa, vt suæ naturæ est, statim dissiliendo confracta est: aliam verò ollam, in qua laborantibus cibum procuraret, non habēs, genua ad orationem flexit, & cum lachrymis Deum suppliciter implorauit, vt misericordiam & consilium sibi daret, quatenus pro nomine suo laborantes expectato non priuarentur edulio. Pius Dominus humilitatem ministerij eius attendens, orationem eius exaudiuit: qui surgens ab oratione, ollam eandem iuxta se integram conspexit stantem. Gratias igitur agens Deo, ollam arripuit, aquam infudit, ignibus admouit, olera imposuit, & ea, quàm velociùs potuit, coxit. Quibus sufficienter decoctis, horam tertiam significauit; & fratres, oratione completa, ad reficiendum consederunt. Post refectionem autem professi sunt, quia toto illo tempore, quo ibidem demorati fuerant, tam bona olera non comedissent, simul & mirati sunt, quòd citiùs solito tertiā

significasset, cùm ille ex diuerso ipsos indignantes putasset, quòd tardiùs solito eam pulsasset. Nimirum in decoctione illam horâ sibi plurimum præteriisse crediderat, quia diuinæ cooperationis inæstimabilẽ dispensationem non plenè sentiebat. De obedientia verò subjungam miraculum iam dicto excellentius.

CAPVT XV.

De obedientia.

IN præfata domo Conuersi pisa messuerant, quæ dum ad siccandum sparsa iacerent in agro, venerunt iidem Conuersi ad Priorem, dicentes: Nisi totus conuentus ocyùs exeat, nec non & infirmi, pisaque vertant; tota peribunt: timebant enim pluuiam imminentem. Et præcepit Prior omnibus, qui ire possent, vt se præpararent. Mox ex infirmatorio Conuersorum frater quidam simplex exiens, ex multo feruore obedientiæ, ante omnes festinabat. Et cùm agro, in quo pisa iacebant, propinquasset, illa mirũ in modum in oculis eius per diuersa loca se vertebãt. Quod vbi vidit, gratias agens Deo rediit: cui Prior occurrens ait: Cur reuerteris frater: Respondit ille; Domine, non est necesse vt procedatis, quia pisa totaliter versa sunt. Quis, inquit, vertit illa? Respondente humiliter Conuerso; Ille, qui bene facere potuit. Prior vt ita esse comperit, non absque multa admiratione cum conuentu reuersus est. APOLLONIVS: Iam nõ ambigo, quin magna sit virtus obedientiæ, quæ tanto miraculo remuneratur. CÆSARIVS: Sicut Deus obedientiam in subjectis, ita zelum disciplinæ diligit in prælatis.

CAPVT XVI.

De zelo disciplinæ.

IN Houene, domo sanctimonialium ordinis nostri, quæ Abbati nostro commissa est, anno præterito quædam Abbatissa defuncta est, nomine Sophia: hæc tam feruens & ita rigida fuit circa disciplinam, vt sorores sæpe turbatæ, quod erat virtutis, vitium judicarent. Huic aliquando tenuis ceruisia est in vinum conuersa. Quam etiam angelus Domini quadam nocte, cùm de matutinis exiret, cum lucerna antecedebat: Hæc duo miracula in extremis

tremis confessa est Abbati nostro domino Henrico. Hic cùm canonicus esset in Ecclesia Bonnensi, & ipsa sanctimonialis in Ditkirgen, quæ est domus nigri ordinis, Deo inspirante, illi relictis omnibus, conuersionis gratia ad domum nostram venit, & ipsa pro eius perseuerantia, quanto intentiùs potuit, Domino supplicauit: paucis diebus elapsis, cùm à fratribus suis carnalibus vi fuisset eductus ante habitus susceptionem, ipsa desperans dimisit orationem. Quam ipse mox in somnis ob hoc arguens, & vt omissas orationes reinciperet admonens, adjecit: Primã Missam meam audies in ordine Cisterciensi. Quod ita Dei nutu factum est. Nam ipse ad nos rediit, & ipsa habitum mutauit, sicque in monte sanctæ Walburgis, vbi tunc temporis Prioriſſa fuit, primam eius Missam audiuit. APOLLONIVS: Non miror, si Deus huic religiosæ feminæ prædicti potus mutauit saporem, cũ mihi nouitio, vt de perfectis taceam, amara quæque conuerterit in dulcorem. Melioris siquidem saporis nunc mihi videntur nostra incondita pulmentaria, quam ante conuersionem fercula carnium delicatissima. CÆSARIVS: Farinula Elizei, id est gratia Christi, fecit hoc. Iordanus verò monachus de Hemmenrode aliquibus annis, quod magis fuit miraculosum, studio abstinentiæ ab omni potu abstinuit, tempore tamen messionis, siue in multo caumate, cum reliquis laborans. Vt ad prædicta redeamus, sicut Deus bonis, & amara quæque cum gratiarum actione gustãtibus, conuertit in dulcedinem, ita aliquando ingratis dulcia in amaritudinem. 4. Reg. 4.

CAPVT XVII.

De ingratitudine.

DVm post confirmationem Ottonis in regno tanta esset abundantia annonæ, vt in Episcopatu Colonienſi maldrum quinque vel sex denariis multo tempore venderetur, contigit in quadã eiusdẽ diœcesis villa, cuius nomẽ excidit, miraculum dignum memoria. Pistrix quædam panes ad coquendum formauerat; & quia tempore abundantię pistores modicum lucrantur, illa commota clamauit ad

puerum suum; Mitte hunc fimum in clibanum. iusto Dei iudicio factum est ei secundùm verbum suum, & pasta pulcherrima per decoctionem conuersa est in fimum. Extrahēs verò panes, cùm reperisset formam, non substantiam, extimuit, & fimum fimo miscens, tantum miraculum celare non potuit. Marcinannus monachus noster, tunc temporis cellerarius, partem vnius panis nobis attulit, quem curiosiùs considerantes, nil in eo vidimus, nisi fimum conglutinatum. Valde enim celebre factum est hoc miraculum tempore eodem: sæpe enim Deus homines in ea re, qua peccāt, punit; verbi gratia.

CAPVT XVIII.

*al. Schonnburg.

NObilis vir Otto de * Stomburg, patre suo existente ex illa parte maris in seruitio Domini, ipse iniquè egit contra Dominum & aduersus seruum eius, parentem proprium. Nam sicut ipse cum suis auxiliarijs cōdixerat, ciues oppidi, quod iam dicto castro attinet, dolosè, quasi aliquid cum eis tractaturus, capere, & exactionem in eos facere proponebat: qui cùm præmoniti fugissent, vxores eorum & liberos spoliauit. Et quia tam iniquè egit contra suos, Dominus plaga insanabili illum percussit: addita est pœna mirabilis. Nam in præterita quadragesima tantum appetitum habuit carnes comedendi, vt non solùm eis carere non vellet, imò etiam cocum suum ad comedendum illas secum vi compelleret, Quas cùm pertinaciùs manducasset per totam quadragesimam, ventumque fuisset ad feriam sextam ante Pascha, dixerunt ei quidam; Domine, hodie dies est Dominicæ passionis, dies Christianę afflictionis, hodie carnes omnino comedere non licet: quibus respondit: Ego comedā hodie sicut hactenus comedi. Mira res: in ipso sanctissimo die Paschæ, quando carnes benedicuntur, & fidelibus per sacrā communionē illas comedere licentiatur, ipse illis, ob prædictā trāsgressionē, iusto Dei iudicio, vesci non potuit, piscib' deinceps vtens, vsque in diē mortis suæ. APOLLONIVS: Iustus est Dominus. CÆSARIVS: ad honorem Domini

Salua-

Saluatoris, de eius sacra imagine aliqua subnectam miracula, deinde veniam ad elementa.

CAPVT XIX.

Miracula circa sacram imaginẽ crucifixi.

TEmpore discordiæ inter Ottonem & Philippũ, in oratorium sancti Goari confessoris, quod situm est in territorio Treuerensi, & est firmissimum, tum propter situm loci, tùm propter structuram, prouinciales se suaque transtulerunt. Quo cognito Wernerus de Boulant, vir potens & diues, cùm ad expugnandum illud arietes machinasque applicuisset, nec tamen profecisset, imaginem crucifixi ligneam, hi qui de intus erant, contra hostes in quandam feneſtram posuerant, sperantes quòd ob illius veneratioñem loco parcerent. Quidam verò ex balistarijs, de cruce nõ curans: imò locanti illam indignans, telum misit, & sacram iconam in brachio profundè satis vulnerauit. Mox mirum in modum antiqua renouantur miracula, & ad instar venæ humanæ, sanguis de loco vulneris cœpit stillare. Timore tanti miraculi postea prædictus Wernerus cruce signatus est. Audiens tanta mirabilia dominus Philippus Abbas Ottirburgensis, locum adijt, de rei veritate inquisiuit. Cui cùm ab omnibus hoc, quod prædictum est, diceretur, Iudæus, qui tunc casu adfuit, Abbatem in partem traxit, dicens; Verè Domine, verrissimũ est quod audistis. Et, sicut ipse mihi retulit, multo ãplius delectabatur in testimonio inimici. Adhuc telum ibi reseruatur, adhuc vulnus & sanguinis stigmata illic ostenduntur, vtraque Abbas noster se vidisse testatur.

CAPVT XX.

CIrca idem tempus, Otto contra Philippum ascendens cum exercitu vsque ad Wurzimburch peruenit, vbi satellitibus eius ecclesiarum quandam intrantibus, vnus ex illis crucifixum, in eminenti loco positum, tunica linea, & cum multo studio consuta tectum, vidit & concupiuit. Quam cùm manu non potuisset attingere, lancea nisus est extrahere. Et quia firmiter imagini connexa fuit, in diuersis locis illã pupugit. Dominus verò, vt sibi factũ

ſtenderet, quicquid eius imagini iniuriæ vel contẽptus irrogatur, egit ſua potentia, vt de ſingulis puctionibus ſanguis vbertim emanaret. Semel adhuc mortalis confixus atque lanceatus eſt in terris, & tamen quotidie ſedens ad dextram Patris ſe configi per prophetam conqueritur, dicens: Et me vos configitis gens tota die. Quanta verò pœna tales ſequatur, ſequens miraculum declarat.

Mala. 3.

CAPVT XXI.

APud inferius Traiectum hoc anno, ſacrarium in eccleſia ſancti Martini fures effringentes, quoſdam theſauros, vnà cum cruce pecioſiſſima, gemmis & auro decorata, aſportauerũt: qui cùm eſſent plures, duobus crucem committentes, ipſi cum theſauris abierunt. Manè, cùm tantum ſacrilegium ad notitiam Epiſcopi atque canonicorum peruenisſet, dolentes valde, maximè de cruce, ob portionem ligni Dominici, milites per diuerſas vias miſerunt, qui fugientes inſequerentur. Hi verò, qui crucẽ portabant, per ſtratam publicã apertè incedebant: ad quos cùm peruenisſent milites, nil de eis mali ſuſpicantes, pertranſierunt: Chriſtus verò, in quem peccauerunt, fures à ſenſu alienauit, greſſum fixit, ita vt à ſtrata declinantes paludẽ intrarent, nec tamen motis pedibus procedere poſſent. Altera verò die, prædicti milites reuerſi, cùm eos penè in eodem loco & maximè lutũ calcãdo vidiſsẽt, mirati dixerũt: Iſti ſũt quos heri hîc dimiſimus. Ad quos cùm vnus clamaſſet: Boni homines, malè inceditis, quare non aſcenditis ſtratã tritam? reſponderunt illi; Bene incedimus, non vos ſolicitet iter noſtrum. Tunc vnus ex militibus, Deo inſpirante, dixit ad ſocios: Aliquid iſtud portẽdit, forſitan rei ſunt, teneamus illos: ad quos cùm deſcenderunt, illi crucem paludi immerſerunt: interrogati verò de furto, reſponderunt: Nos crucem tulimus, vbi ſit ſcimus, ſed niſi certi de vita ſimus, nunquam illam vobis oſtendemus. Quid plura? Ducuntur ad Epiſcopum, gratia crucis, promittitur immunitas, crux oſtẽſa reportatur, extra prouinciam cõducuntur. Et quia

justus judex nullum peccatum relinquit inultum, & sæpe peccato punit peccatum, permisit, vt sequēti die iterum ecclesiā effringerent, in qua capti sunt, & suspensi. APOLLONIVS: Satis euidens fuit hoc miraculū. CAESARIVS: Tanta est virtus crucis, vt & suis contemptoribus, vt dictum est, inferat pœnam, & venerantibus illam, restituat sanitatem.

CAPVT XXII.

CVm Scholasticus Colonienſis Oliuerus crucem prædicaret in Flandria, sicut ipse nobis retulit, inter reliquos, signatus est ibi miles diues & honestus: quod vbi vxor eius comperit, afflicta est vsq; ad mortem: erat enim vicina partui. Ad quam Oliuerus consilio mariti ingressus, inter verba consolationis addidit & hæc: Si consilio meo acquieueris, & virum tuū Christo militare permiseris, ab imminenti periculo sine dolore liberaberis. Cumque illa verbis eius placata fuisset, Scholasticus subjecit: Tempore partus, veste mariti tui signata te contegas, & crucis virtutem sentiēs; solebat enim cum maximis cruciatibus párere. Mira Christi clementia: instante hora pariendi, illa non immemor consilij, pallio viri sui se texit, & penè sine omni dolore partum effudit. Alia de cruce æquè miraculosa in sequentibus tibi recitabo, quia ad elementorum miracula festino. APOLLONIVS: Quot sunt elementa? CAESARIVS: Quatuor, ignis videlicet, aer, aqua, terra, in quibus videtur temporibus nostris impleri hoc, quod per Saluatorem in Euangelio dicitur: Erunt signa in sole, & luna, & stellis, & in terris pressura gentium, præ confusione sonitus maris & fluctuum, arescentibus hominibus, præ timore & expectatione, quæ superuenient vniuerso orbi, & reliqua quæ ibi sequuntur. Alibi prædicit bella, & terræ motus per loca, pestilentias, & famem, terroresque de cælo, & signa magna: licèt hæc omnia ante diē judicij pleniùs sint implenda, ex parte tamen ea vidimus impleta, secundùm quod subjecta declarabunt exēpla. Vidimus enim signa stellarū, & pressuras gentium, audiuimus sonitus maris & fluctuum,

De elementis in genere. Luca 21.

Ibidem.

ctuum, audiuimus etiam quòd filius hominis in nubibus visus sit, terroréque de cœlo, & signa magna. De igne elementoque superiori, ad quod stellæ pertinet, primo loco dicendum est, postea de cæteris per ordinem.

CAPVT XXIII.

Signa in sole. ** al. sexto.*

ANno Domini millesimo ducentesimo * septimo, Philippo rege celebrante curiam solemnem cum Principibus, signum magnum apparuit in sole: in tres siquidem partes diuisus est, ita vt interualla essent inter partem & partem, ad instar lilij tres flores habentis. Quod vbi notari cœpit, multi concurrerunt, super tanto miraculo disputantes: Hermannus verò Lâtgrauius interpretatus est, quòd vnus de Principibus imperii eodem anno moriturus esset, nec erat idonea eius interpretatio. Post multam horam, coierunt partes, & redintegratum est corpus solare. Abbas Carolus Vilarienſis, necnon & monachus eius Wigerus, eidem curiæ interfuerunt, quæ dicta sunt viderunt, nobis eodem tempore visa referentes. Facta est hæc visio tertio Kalendas Februarij. APOLLONIVS: Quid tibi significare videtur tripartita hæc solis diuisio? CÆSARIVS: Deus statum imperij Principibus congregatis ostendere voluit: Sol videtur hoc loco designare Romanum imperium? sicut sol magnitudine & splendore præcellit vniuersa sidera cœli, sic idem imperium augustiùs fulget cæteris regnis mundi. Apud Romanum imperium quandoque fuit monarchia, vt sicut stellæ lumen habent à sole, ita reges, vt regnare possent, haberent ab Imperatore. Triplex solis diuisio designabat schisma imperij in tres Principes diuisi, qui omnes nomen Romani regis sibi vsurpabant, primus fuit Fredericus, qui adhuc patre viuente fuit in regem à Principibus electus; secundus Philippus; tertius Otto fuit, à Colonienſi Archiepiscopo suisq; auxiliariis substitutus: isti ambo Aquisgrani coronati fuerunt in regem. Horum vno occiso, & altero deposito atque defuncto, Fredericus electus, qui hodie imperat, solus regnare cœpit, & quasi ad suam plenitudinem sol diuisus rediit. In quibusdam pro-

prouinciis eodem die visæ sunt quinq; partes: per tres partes, supradictos tres reges intelligo, per duas reliquas, Bernhardum ducem Saxoniæ, & Bertolphū ducem Thuringiæ, qui saris pro imperio ambo laborabant, accipio.

CAPVT XXIV.

MEnse sequēti, scilicet Kalendis Martij, aliud signum apparuit in sole: non dico miraculum, quia naturale, sed magnæ rei pronostícum. Facta est quippe eclipsis solis tam magna tempore meridiano, vt vix aliquid supereſſet splēdoris: multi videntes extimuerunt, dicentes aliquid magni fore futurum. APOLLONIVS: Quid tibi videtur eadem eclipsis figuraſſe? APOLLONIVS: Non sum Daniel, & ideo non asserendo sed opinando interpretor. Videtur mihi defectus ille solaris prēsignaſſe mortē Philippi, qui sequenti anno occisus est, & defecit. Particula illa luminosa, quæ recrescere cœpit & augmentari, Otto fuit, qui post Philippi mortē factus est magnus atque gloriosus. Videtur eisdem temporibus adimpletum, quod Dominus in Euangelio dicit: Nam virtutes cœlorum mouebuntur. Cœlum quandoque *Luc. 21.* designat præsentem ecclesiam & vniuersalem: Cœli verò ecclesias particulares: Virtutes ergo cœlorum sunt Prēlati ecclesiarum, Episcopi videlicet, Abbates, Præpositi. In prædicto enim schismate non solū Principes sæculares, sed etiam spirituales moti sunt, quia tum propter pecuniam, tum propter amorem, siue timorem, instabiles facti, nunc vni nunc alteri iurauerunt. Nam ipse Princeps episcoporum, scilicet Papa Innocentius, primo Ottonem fouit & coronauit, postea, ob causam multis notam, illum deponens, Fredericum eius aduersarium suscitauit. In luna verò signa non defuerunt, duas eclipses magnas solito crebriùs passa. Quòd si in stellis signa quæris, quod vidi referā.

CAPVT XXV.

POst mortem Henrici Imperatoris, cùm de succes- *In Stel-*
sore Coloniæ in palatio tractaretur, post meridiē *lis.*
visa est stella lucidissima: tunc currentibus nobis

in curiam Episcopi, omnes illam vidimus, sed quid portenderet visio tam insolita, scire non potuimus.

CAPVT XXVI.

SImiliter hoc anno, per duas hebdomadas, visa est post solis occasum stella tantæ magnitudinis, vt ad instar ignis splendorem de se emitteret: Iudæi asserunt eam fuisse signum aduentus sui Messiæ. Hæc dicta sint de signis stellarum. Porrò de igne æthereo, fulmine scilicet atque tonitruo, quæ ex collisione nubium gignuntur, aliqua proferam exempla, vt noueris secundùm verba Saluatoris, terrores de cœlo & signa magna etiam his temporibus contigisse.

Luce 21.

CAPVT XXVII.

IN vigilia S. Matthiæ Apostoli erit biennio, quod in Colonia contigit res satis miraculosa, & ideo miraculosa, quia insolita. In crepusculo eiusdē noctis, ignis cadēs de cœlo turrim S. Andreæ incendit, similiter & sepem circa curiā cuiusdā canonici, quæ per multos ciuiū labores extincta sunt. Eadē autē nocte glacies fuerat congelata; vnde & miraculum reputabatur, quòd tonitrua audiri & fulmina videri poterant. Aliud tibi referam exemplum terribile satis.

CAPVT XXVIII.

SAcerdos quidam de Saxonia nuper miraculum mihi retulit stupendum: Hoc, * inquit, anno in terra nostra, in quodam theatro, fulminati sunt viginti homines, solo sacerdote euadente, fugit enim, cū alios videret ardere: decebat enim vt ignis, quo nihil leuius est, leuitatis amatores puniret. APOLLON. Miror quòd sacerdos non est punitus, cùm ipse plus cæteris credatur peccasse. CAESARIVS: Sæpe Deus sacerdotibus parcit propter ordinem, sicut legitur de Aaron, quem non percussit lepra, sed sororem, cùm tamen non legatur sorore minus peccasse. Vel fortè in eo aliquid boni Deus præuidit, propter quod illi pepercit. Quòd verò aliquando ob huiusmodi leuitates Deus sacerdotes puniat, præstò est exemplum.

** scilicet 12 22. vt habes infrà cap. 48. & 50*

Num. 12

CA-

CAPVT XXIX.

EST villa in Episcopatu Treuerensi, Elisatia vocata, in qua anno præterito quarta feria ante natiuitatem sancti Ioannis contigit hoc grande & terribile miraculum. Sacerdos loci, Henricus nomine, dum sederet in taberna, facta est intemperies aëris maxima; quo festinante cum campanario suo in ecclesiam, cùm campanas pulsarent, creuit tempestas, & nebula, & inenarrabilis strepitus aëris in ecclesia, veniénsque repente ictus turbinis, prostrauit vtrumq;, clericum scilicet & campanarium, ita quòd campanarius sub clerico iacebat: campanarius verò in nullo læsus est, clerico extincto, cuius genitalia exusta sunt, reliquo corpore intacto; quæ filius eius accurrens calcando extinxit & aulsit, ex quo patet fornicatorem illum fuisse. Vestimenta verò eius ita sunt lacerata, vt nulla particula cohæreret solidæ parti, nec solida essent, excepta illa particula, in qua deprehendere solebat manipulus in sinistro brachio; sed & stiualia sua, quæ noua erant, ita sunt dilacerata, ac si fuscinulis dissipata essent: soleæ verò sic sunt fractæ, ac si in aqua feruida fuissent decoctæ. Campanarius autem in maximo timore ac stupore iacens, vidit dæmones insultum facientes in ecclesia, sed & capsula, quæ erat post altare, prosiliit super altare, & apertura facta est in ea, quæ adhuc ita remanet. Sancti verò, quorum reliquiæ ibi sunt, egressi, fortiter resistebant dæmonibus, & factum est inter Sanctos & dæmones vehementissimum certamen. Tandem deuicti dæmones, cùm corpus Domini asportare non possent, partem tecti secum abstraxerunt. Refert idem campanarius, quòd corpus sacerdotis vsque ad tectum turris, sub qua simul pulsantes steterat, & sub qua prostrati iacebat, violētia dæmonū aliquotiēs sit raptū, sed beneficio Sanctorū relapsum. Aiunt clericū eundē tunc de nouo acquisisse coronā chorisando, quā quasi victor iuxta domū suspēdit, vt ibi stulti homines luderēt, ducerentq; choreas. APOLLONIVS. Sicut in hoc sacerdote considero, in dilaceratione vestium atque cal-

calceamentorum, Deus puniuit superbiam; sic in exustione genitalium, luxuriam. CÆSARIVS: Bene sentis, quia sæpe pœna respondet culpæ. Hoc etiam scire te volo, & probare exẽplo, quòd sicut Deus, vt dictũ est, malos per fulmina atque tonitrua de cœlo punit, ita per eadem aliquando bonis succurrit.

CAPVT XXX.

RIchvvinus cellerarius noster cùm die quadam tẽpore discordiæ inter sæpe dictos reges de Colonia exiret, non procul ab vrbe plures armatos ex latere stratæ publicæ in suis dextrariis sedere conspexit, quibus visis, cùm satis timeret, vnus ex eis cursu rapidissimo ad eum veniens, equum eius per frenum tenuit, quẽ his verbis superbè allocutus est, dicens: Domine monache descendite, oportet me habere equũ istum. Vix verba finiuerat, & ecce Dominus non verbo, sed tonitruo prædoni pro seruo suo respondit. Nã cùm tota illa die nulla fuissent audita tonitrua, ictus tam validissimus inopinatè personuit, vt equus satellitis genibus terram peteret, & ipse nutantis tergo vix inhæreret: moxque manum à freno monachi retrahens, ait satis humiliter: Ite in pace, bonus enim vir estis. Cui ille regratians lætus processit, diuinitus se liberatum recognoscens. Hæc mihi idem Richvvinus ore suo confessus est. APOLLONIVS: Valde timendus est, cui sic æther famulatur. CÆSARIVS: Non solũ ignis æthereus, sed & terrenus, qui lignis nutritur, & ab hominibus succenditur, deseruit ei: nunc ad creatoris nutum vim naturalem cohibẽdo, nunc in refrigida non minùs miraculosè eandem exercendo.

CAPVT XXXI.

De igne terreno.

IN Episcopatu Coloniẽsi, oppido imperiali, quod Dousburg dicitur, vidua quædam ceruisiam braxare ac vendere solebat. Die quadam, cùm ciuitas casu fuisset incensa, ipsumque incendium domui eius appropinquasset, illa iã non habens spem in auxilio humano, ad diuinum confugit. Nam omnia sua vasa, quibus ceruisiã emptoribus mensurare solebat, ad ostium domus contra flammas ponens, in multa cor-

cordis sui simplicitate, sic orauit, dicēs: Domine Deus, justus & misericors, si vnquam aliquem hominum his mensuris decepi, volo vt domus hæc comburatur: si autem feci quod rectum est in oculis tuis, precor justitiam tuam, vt in hac hora misericorditer respicias necessitatem meam, & mihi meæque supellectili parcere digneris. Mira fides feminæ, mira Dei humilitas: is qui dixit: Qua mensura mensi fueritis, remetietur vobis, ac si oratione fidelis viduæ concluſus fuisset, flammas, omnia in circuitu deuorantes, à domo eius compescuit, cunctis stupentibus, quòd ignis furens materiam cremabilem lamberet, nec incenderet. Audi nunc alia æquè miraculosa. *Matt. 7.*

CAPVT XXXII.

APud Susatiam, ciuitatem diœcesis Colonienſis, ciuis quidam in hac vltima expeditione cruce signatus fuit. Eodem tempore, vt militem suum Deus tentaret, sicut legitur de sancto Iob, permisit vt domus eius incendio periret. Flammis verò sopitis, cùm omnia, quę incendi poterant, in cinerem fuissent redacta, particula vestis eius, quam crux occupauerat, integra intra fauillas est reperta. Et mirati sunt omnes, tantam sanctæ crucis virtutem vbique dilatantes. Simile miraculum in alio loco contigit, sicut audiui à magistro Ioanne Decano Aquensi. *Iob 1. & 2.*

CAPVT XXXIII.

REtulit mihi & aliud de virtute crucis miraculū. Matrona, inquit, quædam crucem susceptā pomo circumligauit, sicque super asserem iuxta pyropum, in quo ignis ardebat, vtrumque simul ponēs, abscessit. Casu, imò, quod verius est, Dei nutu, pomum cum cruce in carbones lapsum est. Post modicum femina reuersa, cùm repositum quæreret, nec inueniret, tristis de cruce, ignem perscrutata est. Et ecce, pomum vidit in carbonem redactum, zonam verò leuauit intactam. Quod pro magno miraculo reputans, prædicto Ioanni recitauit. APOLLONIVS: Satis est mirabile, quod idem elementū, eodē momēto,

to, sic in re diuersa naturam suam mutauit. CÆSARIVS: Hoc fieri pro diuersitate meritorum quibusdã tibi pandam exemplis.

CAPVT XXXIV.

*al Gervvicus.

GErhungus Scholasticus Bonnensis nuper veniens de studio Parisiensi, historiam retulit satis mirabilem, recentiori tempore illam asserens gestam. Familiam, inquit, cuiusdam viri nobilis atque potentis de Francia meretrix speciosa sequebatur, cum qua cùm multi indifferenter peccarent, Clericus quidam religiosus, eiusdem nobilis capellanus, de subuersione familiæ dolens, dominum his verbis allocutus est, dicens; Omnis penè familia vestra meretricis huius contubernio corrumpitur, quorum peccata omnia Deus de manu vestra requiret: & hoc sciat nobilitas vestra, quòd meo seruitio carebitis, si non fuerit amota. Mox illa vocatur, verba ei sacerdotis intimantur, ad quæ sic respondit; Domine ex inuidia loquitur hæc, quia voluptati eius consentire nolui, idcirco me persequitur. Illo respondente, mentiris, vir enim castus est. Illa mox subjunxit; Ego celeriùs faciã vos experiri veritatem. Statim accedens ad clericũ, sub forma pœnitẽtis lachrymis perfusa, post fictam confessionem adiecit: Domine tam vehementer de persona vestra tentata sum, nisi mihi consentiẽdo, ignem à vobis succensum extinguatis, viuere non potero. Ad quod verbum cùm se vir iustus signasset, eamque illa hora verbis quibus poterat submouisset, sequenti die iterum venit, verba iam dicta repetiuit, hoc etiam adjiciens: Si non feceritis quod postulo, ecce me ipsam interficio. Quo audito, cùm plurimum timeret, nec tamen aliquo modo libidini consentire proponeret, respõdit: Ecce tali die, tali in loco, si volueris, tecum dormiam, dummodo te non interfeceris. Sic illa lęto animo recedẽs, dominũ suũ mox adijt, & quia capellanus suus sibi talia ac talia promisisset, procacib⁹ verbis indicauit. Interim clericus scholari suo præcepit, vt in designato loco lectũ ex lignis planis componeret, ligna arida cum stramine subji ceret;

deiu-

deinde linteamen decenter super extenderet: quod & factum est. Die verò statuto venit clericus, venit & mulier, sed clericus, stipula priùs succensa, lectum ascendit, illam vt simul ascenderet vocauit; quæ flammas ex omni parte cernens exurgere retrocessit, crebriusque vocata, ad tam horrendos amplexus venire recusauit. Clericus verò Dei adiutus gratia, non aliter sensit illum ignem, quam ventum roris flantem, nec est adustus capillus eius, neque vestimenta eius in aliquo sunt læsa. Quod vt misera illa vidit, territa, & ad horam de tam grandi miraculo compũcta, tam domino suo quam cæteris publicè confessa est, quòd sanctum virum sine causa, ex solo rancore & inuidia, ob vindictã præmissæ accusationis, infamasset. Ipse verò vir venerabilis, non ingratus Deo, ad ordinem se transtulit Prædicatorum.

CAPVT XXXV.

REferre solet dominus Bernhardus de Lippia, quandoque Abbas, nunc Episcopus in Liuonia, quoddam miraculum, iam dicto miraculo prorsus contrarium. Noui, inquit, piscatorem in Episcopatu Traiectensi, qui cum quadam femina multo tempore fuerat fornicatus. Et quia eius peccatum nimis erat notorium, tempore quodam in synodo imminenti accusari timens, dicebat intra se; Quid nunc facies miser? si hac in synodo de fornicatione accusatus fueris & confessus, illam in matrimonio mox ducere cogeris: si autem negaueris, candenti ferro conuictus, ampliùs confunderis. Statimque ad sacerdotẽ veniens, magis, vt pòst patuit, timore pœnæ, quàm amore iustitiæ, peccatum confessus est, consilium quęsiuit, & inuenit: Si habes, inquit sacerdos, firmum propositũ nunquam peccandi cum illa, candens ferrum securè poteris portare, ipsumque peccatum negare, spero autem quòd virtus confessionis liberabit te. Quod ita factum est, cunctis stupentibus, quibus fornicatio innotuerat. Ecce hic ignis Dei potentia, sicut in superioribus exẽplis, contra naturã vim suam restrinxit: &, sicut in subsequẽtibus audies, mirabiliùs

aquæ

aqua contra naturam incanduit. Quid plura? absoluitur homo. Post dies plurimos, cum alio piscatore officij sui causa in flumine nauigans, cùm domũ prædictæ mulieris vidissent, ait alter alteri; Valde miror, & multi mecum, quare te in synodo non inusserit ferrum, cùm tam manifestum fuisset tuum peccatum. Ille de gratia sibi collata indignè glorians, eo quòd iam voluntatem fornicãdi cum illa concepisset, manu aquã fluminis percussit, & ait: Ecce tantum nocuit mihi ignis ille. Mira Dei iustitia, qui misericorditer pœnitentem custodiuit, iustè & miraculosè nimis puniuit recidiuantem. Mox vt aquam tetigit, candens ei ferrum aqua fuit, quam statim cum clamore valido retrahens, pellem dimisit in aqua: omnia circa se gesta socio referẽs, sera ductus est pœnitentia. Non discordat ab hoc miraculo, quod monachus noster Lambertus recitare solitus est.

CAPVT XXXVI.

RVsticus quidam contra alium habens inimicitias, cuidam maligno homini de ordine viatorum, quales multi sunt, pecuniam dedit, vt domum illius incenderet; quam sub specie religionis intrauit, & tempore conueniẽti succendit; immemor miserrimus hospitalitatis, postquam fuisset reædificata, accepto pretio, renouauit incendiũ. Turbat' homo, repẽte omnes, de quibus suspicionem habuit, accusauit, qui per candens ferrum se expurgauerunt. Denuo domus incensa, reædificata est, & ferrum idẽ in angulum eius proiectum est. Quid plura? venit rursum pseudouiator ille, antiqua corruptus auaritia, humanè satis susceptus, cùm ferrum iam dictum vidisset, & quis eius vsus esset interrogasset; respondit ille; Nescio quis domum hanc in altera vice succendit, & cùm de quibusdam habuissem suspicionẽ, candens illud portauerunt, sed non sunt exusti. Tunc ille; Ad aliquos vsus posset conuerti. Quod cùm nutu Dei leuasset, sic in manu adustus est, vt cum clamore illud iactaret. Quod vbi paterfamilias vidit, incendiarium per vestem tenẽs, exclamauit; Verè tu reus es.

Mox

Mox ad iudicem ductus, culpam vellet nollet confessus est, sicque pœna rotali damnatus. Multa huiusmodi miracula inuenies in distinctione confessionis. Vnde his omissis, videamus quid Deus miraculorum operatus est in aëre. Quòd verò ipse Dei filius Iesus visus sit in nubibus cœli, non tamen in majestate, sed in humilitate, exemplis veris tibi potero demonstrare.

CAPVT XXXVII.

In aëre prodigiæ.

DVM Oliuerus Scholasticus, cuius verbis vtor, crucem prædicaret in Frisia, in diœcesi Monasterienſi, villa Bedian, menſe Maio, feria ſexta ante Pentecoſten, ſicut alibi me dixiſſe memini, triplex forma crucis apparuit in aëre, vna candida, verſum aquilonem; alia verſus meridiem eiuſdem coloris & ſchematis; tertia medio colore colorata, habēs crucis patibulum, & formam hominis in ea ſuſpēſam, eleuatis brachiis & extēſis, cum infixione in manibus & pedibus, & capite inclinato. Hæc media fuit inter alias duas, in quibus non erat effigies humani corporis.

CAPVT XXXVIII.

ALia vice, & alio loco, in villa Friſiæ Sotershuſē, tempore prædictæ prædicationis crucis, apparuit iuxta ſolem vna crux cerulei coloris.

CAPVT XXXIX.

Dockum.

TErtia fuit apparitio in diœceſi Trajectenſi, in villa Docheym, vbi ſanctus Bonifacius coronatus fuit martyrio, vbi in die martyrij eiuſdem, cùm multa millia acceſſiſſent ad indictā ſtationem, apparuit crux alba & magna, ac ſi trabs ex tranſuerſo trabis artificialiter compoſita fuiſſet. Hoc ſignum vidimus omnes: (verba ſunt prædicti Oliueri) mouebatur autem paulatim ab aquilone ad meridiem. Huic viſioni interfuerunt dominus Henricus Abbas noſter, & Winandus monachus eius, qui & ipſi viderunt.

CAPVT XL.

RElulit mihi quædam femina religiosa hoc anno, quòd modico tempore ante crucis prædicationem; in villa quæ Hellendorp dicitur, non multum distans a Colonia, post solis occasum, duas cruces viderit in aere, vnam majorem, & alteram minorem, quæ paulatim ab occidente mouebantur ad orientem. Volens tanti miraculi habere testes, quosdã aduocauit, qui & ipsi viderunt. Similes visiones memini me dixisse superiùs in distinct. 8. cap. 17. necnon 18. primò de duobus Conuersis, qui Dominum viderunt in aere pendetem in cruce: deinde de Rudolpho Conuerso de Lucka, qui Christum vidit crucifixum in aere, & quindecim cum eo. Audi adhuc miraculum de aere, factum terribile valde.

CAPVT XLI.

HOc * anno in Saxonia, nubes integra de aere cadens, inter duo montana, multis tam in corporibus, quam in rebus, fuit damnosa. Tantis enim aquis abundabat, vt monasterium in valle proxima situm, peruaderet, & omnem in eo animam viuentem, ab homine vsque ad pecus extingueret: officinas euertit, suppellectilem deuexit, sepes destruxit: quinque tantùm monachi, in turrim fugiẽtes, ex omnibus saluati sunt. Vocatur autem idem monasterium Winendenburg, & est de ordine nigrorum. Deinde idem torrens, intolerabili impetu suo ciuitatem vicinam inuadens, cuius vocabulum est* Islere, similia ibi operatus est mala; omnesq; eccleſias, nec nõ & omnia ciuitatis habitacula, violenter intrauit, homines atq; iumenta submersit. Et quia Deo nõ est cura de bobus, sed de hominibus, magnum atque memoria dignum in suffocatis ostendere dignatus est miraculum. Nam omnes illi qui transacto diluuio in ecclesiis siue domibus reperti sunt, niueo candore nitebãt; qui autem in theatris, siue in tabernis, extincti erant, carbonibus nigriores apparuerunt: tali enim charactere Deus bonos distinguebat à malis. APOLLONIVS: Sicut in hac plaga considero, non casu, sed Dei iusto iudicio flagel-

Anno 1222. vt habes infra c. 48. & 50.

al. Islene.

flagellamur. CÆSARIVS: Hoc pleniùs notare poteris in diluuio Frisiæ, in quo amplius quam centum milia hominum simul extincta sunt, ac deinde anno tertio circa quadraginta milia. Tempus & causam eiusdem plagæ satis expressi in distinctione septima, capite tertio. APOLLONIVS: Videntur mihi diluuia hæc particularia celerem iudicis aduentum prænunciare. CÆSARIVS: Verum est, quia eodem tempore impletum pro parte est, quod ipse præmisit, dicens: Erit in terris pressura gentium præ cõfusione, sonitus maris & fluctuum, arescentibus hominibus præ timore. Nam sicut mihi retulit Abbas sancti Bernardi, timor tantus erat in Frisia, vt singuli singulis momentis mortem suam expectarent, & quasi arescerent præ expectatione. In qua tanta facta est pressura populorum, vt multi Frisonum prouincias peterent alienas. APOLLONIVS: Ego ista tunc temporis intellexi. CÆSARIVS: Ex quo loqui cœpi de aquis, ostendere tibi volo, quãta Deus miracula, etiam nostris temporibus operatus est in illis. *Luc. 21.*

CAPVT XLII.

In Aquis & primo de Baptismi virtute & circa corporis sanatione.

GOdefridus magister nouitiorum nostrorum, ante conuersionem parœciam quandam regebat: hic cùm die quadã puerum baptizaret, de cuius látere pendebat caro miri horroris, mox vt infantem in nomine sanctę Trinitatis tribusvicibus immersum extraxit, monstrosum illud apostema nusquam cõparuit: quo viso, hi qui aderant glorificauerunt Deũ, baptismi virtutem vbique prędicantes.

CAPVT XLIII.

QVando peccatis nostris exigẽtibus, in obsidione Damatiæ Christianus exercitus ex parte datus est in manus Saracenorum, Episcopus Beluacensis ductus est in Babylonem captiuus, & cum eo multi: cumque satis humanè à Soldano tractarentur, femina quædam pagana, ciuis Babylonica, filium sic habebat infirmum, vt nulla spes vitæ esset in illo. Nocte quadam ostensum est ei in somnis, vt si prædictus Episcopus illum baptizaret, mox omnem corporis

sospitatem recuperaret. Illa solicita de filio, manè cũ familia ac parentibus ad Episcopum venit, quid viderit exposuit, baptizari illum humiliter petiuit, & obtinuit; sicut retulit Henricus miles de Vlmene, qui præsens erat. Baptisterium pagani circumsteterunt, & riserunt, quorum risus versus est in admirationem: nam adolescens, qui desperatus intrauit, baptizatus sanissimus exiuit. Spero ꝙ hodie in fide CHRISTI perseueret, & fortè alij eius exemplo crediderunt. Sed quid baptismi virtutem in aliis commendo, cũ illam mirabiliter satis expertus sim in memetipso?

CAPVT XLIIII.

CVM adhuc scholaris paruulus tempore quodã laborarem in acutis, & semel ac secundò post crisim recidiuassem, contigit vt puella quędam pagana, quam matertera mea pecunia cõparauerat, baptizaretur: habebat enim circa decem annos ætatis. Suasum est matri meæ, vt eodem linteamine, quo illa de baptismo exierat, adhuc madido me inuolueret, & sciret gratiã sanitatis celeriùs secuturã. Quod cùm factum fuisset, attactu illius aquæ sacratissimæ mox in sudorem erupi, & conualui. Licèt enim baptismus medicina sit animæ, multi tamen virtute illius sanitatem corporum consecuti sunt, sicut legitur de Tranquillino & Chromatio vrbis præfecto. APOLLONIVS: Vellem aliquod audire miraculũ in aquis simplicibus factum, quibus nec consecratio, nec sacri chrismatis infusio, tribuit virtutem. CÆSARIVS: Priùs tibi adhuc vnum referã de baptismo, cuius virtutem ampliùs etiam in re aduersa cognosces.

In actis S. Sebastiani.

CAPVT XLV.

TEmpore quodam, quidam scholares sacerdotũ morem imitantes, in quodam flumine canem sub inuocatione trini nominis baptizauerunt: canis verò virtutem tanti nominis sustinere non valens, mox illis videntibus versus est in rabiem: pueris verò, eo quòd genus illud insanissimum sit, pepercit, sciens non malitia, sed ex stultitia sacramento factam iniuriam. De aquis verò simplicibus, habes exemplum supe-

superiùs cap.35.de piscatore, quem aqua exussit. Habes etiam exemplum aliud in distin.3.de homine peccatore, ob cuius vitia mare intumuit, & post confessionem tranquillum factum est. Simile tibi nunc recitabo, de quo satis miraberis. *In aquis communibus.*

CAPVT XLVI.

IN prima expeditione Ierosolymitana, Richardus Rex Anglorum, cum multitudine peregrinorum, copiisque maximis transfretauit. Die quadam, circa crepusculum orta est in mari tempestas validissima, ita vt naues procellis concussæ, & vi ventorum impulsæ, mortem omnibus intentarēt. Rex verò sicut & cæteri mortem ante oculos habens, tota illa nocte clamauit: O quando erit tempus, in quo grisei monachi surgere solent ad laudandum Deum? tanta enim bona illis feci, & non dubitem, quin mox vt cœperint pro me orare, Dominus nos respicere debeat. Mira fides Regis, Dominus verò qui dicit: Si habueritis fidem sicut granum synapis, dicetis huic monti, transi hinc illuc, & transibit, euidenti miraculo fidem iam dicti Regis remunerauit. Nam circa octauam horam noctis tempore matutinali, monachorum surgētium Dominus orationibus excitatus, & ipse per potētiam consurgens, imperauit ventis & mari, & facta est tranquillitas magna, ita vt omnes de tam subita maris immutatione mirarentur. Reuersus verò idem Rex, gratia eiusdem miraculi, amplius ordinem honorauit, quasdam domus eleemosynis ditando, de nouo alias extruendo. Hæc de miraculis aquarum dicta sufficiāt, quia ad miracula terræ festino. *Mat.17.*

CAPVT XLVII.

VIdetur nostris temporibus impletum, quod Dominus in Euangelio dicit: Surget gens cōtra gentem, & regnum aduersus regnum, & terræmotus magni erunt per loca, & pestilentiæ & fames, terroresque de cœlo, & signa magna. Licèt de his aliqua dixerim exempla, superaddam nūc plura. Nostris temporibus gens Saracenorum, duce Saladino Rege Syriæ, surrexit contra gentem Christianorum, à *In terra edita prodigia. Luce 21.*

quo capta est Ierusalem, cum terra sancta. Contra quam gentem perfidam, tres vidimus expeditiones maximas fidelium; prima fuit sub Frederico Imperatore; secunda sub Henrico filio eius; tertia sub Frederico, qui hodie imperat. Nostris inquam temporibus gens Latinorum surrexit contra Græcos, illorum perfidia prouocata, cœpitque Constantinopolim, & manam partem Græciæ. Circa eadem tempora manifestari cęperunt hæreses Albiensium: vnde zelo fidei cõturbatæ sunt gentes catholicorum, & inclinata sunt regna, vtpote Franciæ & Hispaniæ, ad illius destructionem, sed nondum est finis. Vt enim taceam de regnis gentium infidelium, quanta fuerint bella inter regna fidelia, vti regna Francorum aduersum regnum Anglorum, inter regnum Alemaniæ contra Gallorũ regnum, nouimus omnes. Quædam etiam gens anno præterito intrauit regna Reutenorum, & totam ibidem gentem vnam deleuit: de qua nobis non cõstat, quæ sit, vnde veniat, vel quò tendat. De pestilentijs & fame legimus satis, non in libris, sed in pressuris nostris: post mortem prædicti Henrici Imperatoris tanta fames erat, vt maldrum siliginis in Alemannia, marca Colonienſium, & in quibusdam prouinciis decem & octo solidis venderetur, & ex magnitudine famis, populus innumerabilis extingueretur. De terræmotibus per loca noua, & magna tibi referam miracula.

Psal. 45.

CAPVT XLVIII.

IN anno præsenti, qui est millesimus ducentesimus vicesimus secundus ab incarnatione Domini, sicut narrant quidam de eisdem partibus venientes, duæ ciuitates in Cypro à terræmotu corruerunt. In vna verò illarum, dum Episcopus in altari staret, Missamque celebraret, ecclesia tremefacta cecidit, & tam ipsum quàm reliquum populum extinxit.

CAPVT

CAPVT XLIX.

IN Aduentu Domini, hæretici Mediolanenſes, hæreticis qui erant in Brixa, multa plauſtra cum victualibus tranſmiſerunt: in ipſa verò die natiuitatis Domini, dum conuiuarentur, Dominus terram concuſſit, & cadentibus ędificijs, plus quàm duodecim milia hominum extinxit. Alij fugientes in cāpum, cùm audirent clamores morientium, non fuerunt auſi redire in ciuitatem ad illorum ſuccurſum. Mediolanenſes verò ciuitatem ſuam deſerentes, plus quam per octo dies in tentorijs habitabant, timore eiuſdem terræmotus. In Pergamo, in Cumis, in Venetia, in Cypro, in Papho, & in aliis multis prouincijs atque ciuitatibus, eodem tempore multos terruerūt terræmotus. Nec mirum, tot turres, tot ædificia corruerunt, vt nihil aliud, niſi finis mundi videretur inſtare: quod à ſeculo eſt inauditum, ſicut in capite ieiunij magiſter Oliuerus prędicauit Coloniæ, duo mōtes in Papho, habentes inter ſe ſtagnum, coierunt ita, vt efficerentur mons vnus; dominus verò terræ, dū per montem aquæ viam præpararet, cum tanta vi erupit, vt obuiantia quæque deleret.

CAPVT L.

PAruo interuallo poſt iam dictum terræ motum, id eſt, tertio Idus Ianuarii, factus eſt Coloniæ, & circa, nouus terræmotus, tam validus, vt parietes ædificiorum concuſſi, ruinam minarentur. Eadē hora Abbas noſter in monte ſancti Walburgis erat, qui ante ortum ſolis Miſſam celebrans, ſic concuſſus eſt, vt ex eodem motu eccleſiam lapſurā, & altare qui aſtabat, a terra deglutiendum eſſe formidaret. Deinde circa tempus duarum hebdomadarum Aquenſes aliū terræmotum ſenſerunt. Venti etiā tam validiſſimi his temporibus, vt noſti, fuerunt, vt non modicum nobis timorem incuterent. In hoc eodem anno, de quo nūc loquimur, contigerunt duo miracula ſupradicta, ſcilicet conflagratio theatri, & caſus nubis, & habes capitulo viceſimo octauo & capitulo quadrageſimo primo.

CAPVT LI.

IN hac septimana, vigiles cuiusdam castri, Comitis de Monte, sicut veraciter audiui, contra cœlum respicientes, viderunt cœlum aperiri, ignemque de ipso exire, qui ad aërem inferiorem descendens, ad diuersa loca terribiliter satis ac mirabiliter mouebatur, alicuius magnæ rei se portentum ostendēs. APOLLONIVS: Satis me terret horum oratio. CAESARIVS: Adhuc habeo, quod tibi dicam de miraculis terræ.

CAPVT LII.

IN diœcesi Treuerensi villa est, cuius nomen est Wanembach: iuxta ecclesiam eiusdem villæ duo homines in Argentifodina laborabant, vnus inferiùs, alter verò superiùs in margine fossæ: interim lateribus fossæ collapsis, homo, qui in fundo erat, molibus terræ atque petrarum obruitur; superior verò, cum illis cadens, sic contritus est, vt tertia die moreretur. Vxor autem obruti, putans eum defuncti, Missam pro eius anima celebrari fecit: & quia pauperula erat, nec sufficere potuit ad celebrationes missarum, singulis diebus in ecclesia coram altari pro remedio animæ eius thus incendit, tribus tantùm diebus neglectis. Quod cùm fecisset per annum integrum, homines lucri causa purgare cœperunt fodinam, cumq; instrumentis suis obruto propinquasset, clamauit ille: Parcite, parcite; massam sic competenter rejicite, vt non obruatis me. Illi primùm putantes fantasma esse, cùm vocem eius cognouissent, fecerunt vt postulauerat. Nudatus autem, cùm interrogatus fuisset, quomodo in tanto tempore viuere potuisset, respondit: Singulis diebus, tali hora diei, quodam odore aromatico ita sufficiēter refectus sum, vt tota illa die, vsque ad eandem horam, neque manducare neque bibere delectarer. In hoc toto anno per tres tantùm dies eodem carui, & tunc fame penè mortuus fui. Non tamē exprimere potuit virtutem vel causam eiusdem odoris. Vxor eius de hoc requisita, mox intellexit, quod pro anima eius fecerat, vt prædictum est, omnibus exposuit.

posuit. APOLLONIVS: Si spiritualia animabus impensa sic prosunt corporibus; puto quòd illis in pœnis positis multum possint prodesse. CÆSARIVS: De hoc satis audies in sequentibus. Quantum enim prodest humilibus in sacramentis ecclesiæ fides & deuotio, tantum stultis ac superbis eorúdem sacramentorum obest irrisio.

CAPVT LIII.

RETulit mihi Theodericus noster monachus, quõdam Comes in Wieda, rem satis mirabilem. Noui, inquit, in Confluentia carnificem quendam, hominem in officio suo probum satis, nomen illius exprimens. Hic cùm tempore quodam, tertia feria ante cineres, totam penè noctem in comessationibus expendisset, manè, quasi ad abluendas carnes, cùm quodam suo collega tabernam intrauit, cumque ad officium Missæ pulsaretur, & fideles ad Ecclesiam confluerent, nec non ex eadem taberna, iamque soli hi duo illic remanẽtes potarẽt, ait alter carnifici: Certè modò diu nimis expectamus, eamus ergo ad ecclesiam propter sacros cineres. Cui ille mysterium cinerum irridendo, respondit: Sede, ego tibi dabo cineres, & tu mihi. Tollensque cineres de lare, iactauit super caput eius. Et ecce, mox pœna irrisionis subsecuta est: nam statim circa caput & faciem tantum sensit puluerem, ac si follibus ei insufflaretur: cumque territus exclamaret, tãtum ore cineris hausit, vt penè suffocatus fuisset. Accurrerunt multi, plagam tam mirabilem videntes, ductus est in proximam insulam, in qua non puluis, sed gramen erat, sed nihil ei profuit. In Rheno, in pomerio, in solario, neque in aliquo loco à turbine cinerum se defendere potuit; a quibus tãdem suffocatus, pœnã irrisionis soluit. Ecce homo, de quo supradictum est, deuotionis gratia etiam sub terra viuere potuit; hunc in aere iam dicta culpa suffocauit. Duo nunc subjiciam miracula; primũ meruit virtus humilitatis, sequens virtus castitatis.

CAPVT LIII.

Miraculum obtẽtum humilitate.

LIfardus, cuius memini in dist. 4. cap. 4. Conuersus fuit in Hemmenrode: hic, cùm esset homo bene natus, vt per humilitatem ampliùs mereretur, porcos monasterij pascere non despexit, imò precibus idem officium obtinuit. Die quadam, cũ iuxta nemus gregem porcorum pauisset, vidit ibi duas arbores quæ de vno trunco processerant: cui cũ vna placuisset, dixissetque in corde suo, Deus quam idonea esset hæc arbor, ad alueos porcorum, mox cecidit, ac si securi succisa fuisset. Ecce, non oranti, sed cogitanti, lignum obediuit. Hæc de humilitate: audi aliud miraculum de castitate.

CAPVT LV.

Aliud castitate.

ALardus nouitius noster, sicut ipse mihi retulit, habuit materteram, nomine Iuttam, quæ ante conuersionem, licèt corpore fuisset casta, gestibus tamen nimis ostendebatur leuis ac lasciua: erat enim nubilis. Hæc cùm die quadam cum sororibus luderet, germanus eius, magnę grauitatis clericus adfuit: qui dolens de sororis leuitate, silicem solidissimum de flumine tulit, & ait: Priùs scindetur lapis iste in manu mea, quã soror mea Iuttà stabilis fiat ac monialis. Deus verò, vt ostenderet hominem non esse iudicandum secundùm faciem, mox silicem in manu eius scidit: quod vbi illa comperit, tum verbo fratris, tum miraculo lapidis, cõpuncta, nuptiis ac seculo valedixit, & in clausto sanctimonialium, cuius vocabulum est Bethbuer, religionis habitũ susscepit, eundem lapidem, vsque hodie, in testimonium castitatis atque cõuersionis suæ reseruans. Hæc dicta sunt de elementis. Placet nunc audire aliquid miraculosi de his quæ in illis mouentur, auibus scilicet, piscibus, animabilibus, ac reptilibus. APOLLONIVS: Placet. CÆSARIVS: Quod dicturus sum, vtrùm scriptum sit an non, ignoro: ego enim illud non didici ex lectione, sed ex cuiusdam viri religiosi relatione.

CAPVT

CAPVT LVI.

Miraculū de animalibus, & primò de auibus

MAtrona quædam beatum Thomam Cantuarienſem plurimum diligens, aſſiduis infirmitatibus laborabat, & cū doloribus angeretur, eundem martyrē his verbis inuocabat: Sancte, inquit, Thoma, adjuua me. Habebat autem neſcio cuius generis auiculam, quæ ex aſſiduitate audiendi, eandem abſolutè ſatis proferre didicerat orationem. Die quadam, miluus extra domunculam eam videns, rapuit, & auolauit: in ipſo raptu, dum vnguibus illius auis premeretur, cunctis qui aderant audientibus, clamauit de aëre: Sancte Thoma adjuua me. Vt autem mirabilis Deus martyris ſui merita glorioſa demonſtraret, miluo, vt auiculam dimitteret, præcepit: quæ ſtatim cum multa alacritate rediit ad dominam, & ille rapinæ ſuæ pœnam luens, mortuus cecidit in terram. APOLLONIVS: Quid eſt quòd ſanctus ſuccurrit periclitanti auiculæ, & non ægrotanti famulæ? CÆSARIVS: Quia illa aliam vitam non habebat, quam iſta expectabat. Voluit etiam ei oſtendere, quod dilatio curationis eius non foret ex impotentia, ſed ex prouidētia; quia virtus in infirmitate perficitur. Audi aliud miraculum. 2. Cor. 12

CAPVT LVII.

MIles quidam, Anſelmus nomine, de villa Liſere, columbas plurimas nutrire ſolebat: dictum eſt ei, quia grauiter nutriēdo illas peccaret, eo quòd ſata & granaria læderēt proximorum. Die quadam, eis ad comedēdum annonam projiciens, cùm omnes eſſent in vnum coram eo congregatæ, clara voce, cunctis qui aderant audientibus, dicebat: Vos colūbę, ſi Dei volūtas eſt vt penes me habitetis, manete; ſin autē, præcipio vobis in eius nomine, vt ſtatim recedatis. Ad ꝙ verbum mox omnes columbæ ſimul ſe leuantes, ſimul auolauerūt, neq; vltrà reuerſæ ſunt ad illa domicilia. APOLLONIVS: Quomodo ibi manere potuerunt contra voluntatem diuinam? CAESARIVS: Nō fuit Dei volūtas, vt miles eaſdem columbas nutriret, non tamen cōtra Dei voluntatem

tatem ibi esse poterant; Voluntas Dei potentia eius
Psa. 113. est, vnde in psalmo: Omnia quæcunque voluit Dominus fecit, in cœlo & in terra, &c. Putas Deo placere, cũ Nisi, Accipitres, Grues, & cæteræ huiusmodi aues, ad leuitates nutriuntur? Absit: possunt tamen aliquæ, vtputa ciconiæ, ad necessitates à religiosis nutriri siue hospitari, de quibus propter occasionem miraculũ tibi recitabo.

Caput LVIII.

APud Cistercium, vbi caput est ordinis nostri, plurimæ nidificant ciconię: quod ideo a fratribus religiosis permittitur, quia per illas non solùm monasterium, sed omnia in circuitu loca, ab immundis vermibus mundantur: hyeme appropinquante recedunt, & tempore certo redeunt. Die quadam, cùm acies suas ordinassent ad peregrinandum, ne hospitalitatis concessæ immemores esse viderentur, conuentum, qui eadem hora in agro laborabat petentes, eumque crebriùs grutillando circumuolantes, omnes in admirationem verterunt, ignorantes quid peterent. Ad quos Prior: Puto quòd licentiam petant recedendi, eleuansque manum benedixit eis: Mox mirum in modum cum multa alacritate simul auolantes, monachis exeuntibus in viam, qui regularem benedictionem accipere siue expectare paruipẽdunt, magnam verecundiã incusserunt. Apollonivs: Quid dicturi sunt homines rationales Dei dono ingrati, cùm audierint columbas obedire, ciconias regratiari? Cæsarivs: Hoc est quod Dominus per Ieremiam
Ierem. 8. Prophetam populo suo Israël improperat, dicens: Turtur, & hirundo, & ciconia custodierunt tempus aduentus sui, populus autem meus non cognouit iudicium Domini. Apollonivs: Vbi habitant aues istæ in hyeme? Cæsarivs: In locis vtique calidis.

Caput LIX.

SIcut mihi retulit quidam sacerdos, pater aliquis familias plurimos habens nidos hirundinum in domo sua, & hoc ipsum, de quo tu quæris, discere desi-de-

desiderans, vnam ex eis cepit, chartulamque verba hæc continentem; O hirundo, vbi habitas in hyeme, pedi eius alligans abire permisit; sciebat enim experimento, quia semper loca necnon & habitacula solita repeterent. Illa cum cæteris in Asiam veniens, in domo cuiusdã Petri nidificauit: in cuius pede, cùm propter egressus vel ingressus quotidianos prædictam chartulam contemplaretur, scire volens quid esset, auem cepit, chartulam legit & amouit, alteramque annectens tali modi interrogationi respondit: In Asia in domo Petri. Quod cùm supradictus paterfamilias in reuersione hirundinis suæ didicisset, historiam hanc pro miraculo multis recitauit. De ciconijs verò multa admiratione digna recitare tibi possem, si non ad vtiliora festinarem: Masculi suas feminas valde zelant, adulteria grauissimè vindicant. Habent tamen feminæ vnum remedium satis miraculosum, si ante aduentum sui comparis aquis se immergere potuerit, culpam adulterij ille minimè cognoscit, sicque pœnam mortis euadit.

CAPVT LX.

IN curia cuiusdam militis, sicut à quodam religioso viro veraciter audiui, nidus erat ciconiarum, maris scilicet & feminæ: illa, absente masculo, adulterium admittens, frequenter paludi, quæ domui proxima erat, se immersit. Quod cùm miles notasset, causam scire volens, fossam sepibus operiri præcepit. Quid plura? cùm illa admisso scelere solitam aquam peteret, nec ei ingressus pateret, interim mas venit, crimẽ agnouit, adulterã rostro impetiuit: ad cuius interfectionẽ cùm solus nõ sufficeret, cũ furore auolãs, & post horã rediens, multis sibi ciconijs associatis, in oculis omnium, qui in curia aderant, miseram interfecit. APOLLONIVS: Puto istam zelotipiam aliquid in se continere sacramenti. CÆSARIVS: Bene putas: sæpe enim in scripturis Deus auibus se comparat, cuius sponsa anima fidelis est, adulterium verò omne peccatũ mortale, q̃ ab illo separat, & diabolo cõiungit; aqua baptismus est, & pœnitẽtia, quæ

quæ ſemper reiteratur, & culpam abluit, ne Deus illam videat, vel cognoſcat ad vindictam. His dictis pro exemplo, etiam de piſcibus, qui de eodem elemento, id eſt aqua, facti ſunt, aliquid tibi miraculoſi recitabo.

CAPVT LXI.

De Piſcibus.

COnradus Præpoſitus ſancti Seuerini in Colonia etiam Præpoſitus erat Xantenſis: hic cùm tempore quodam ad idem oppidum nauigaret, & manus extra nauim in flumine lauaret, annulus aureus, bonus valde, ex eius digito labens, cecidit in Rhenum. Anno verò ſequenti, cùm ad iã dictum oppidum iterum iret nauigio, circa eundem locum, in quo annulum perdiderat, piſcatores obuios habuit, à quibus ſi aliquos haberent piſces captos inquiri præcepit. Reſponderunt illi: Habemus* eſotum vnum qui Præpoſito Xantenſi debetur, quem vendere non audemus. Quibus cùm dicerent: Ecce Præpoſitus preſens eſt, piſcem ei obtulerunt. Quem cùm cocus exenteraſſet, annulus præfatus in eius viſceribus eſt repertus: quem cũ celare non poſſet, nec vellet, Præpoſito eum oſtendit; quem ille mox agnouit, & non abſque magno miraculo recepit.

*al. Eſotem fortè Eſoxem.

CAPVT LXII.

SAcerdos quidam & monachus de ordine nigrorum anno præterito retulit mihi de aquis & piſcibus rem valde miraculoſam. In prouincia, inquit, noſtra, ſicut hodie multi ſunt teſtes, tẽpore quodam omnes paludes & fluenta in ſanguinem verſa ſunt, quorum amaritudinem cum piſces ſuſtinere non poſſent, relictis aquis, aridam petiuerunt; anguillæ verò ſepes aſcendentes, illiſq; inhærentes, ſic ſunt inuentę: multitudo autem piſcium in aquis mortua eſt, ad inſtar vnius plagæ Ægypti. Aliquid nũc ſubjiciam de animalibus & beſtiis, quę in terris gradiũtur, quod miraculoſum ſit.

CAPVT

CAPVT LXIII.

De quadrupedibus.

DVm Wilhelmus nouitius noſter ex prima expeditione Ieroſolymitana rediret Romam, caſum ibi tunc recentem audiuit, vnde multi mirabantur: Bubulcus quidam bubalos iuxta vrbem pauerat viginti annis & amplius; die quadam, cùm nō procul a paſcentibus in agro dormiret, quatuor ex eis conuenientes, frontes quaſi ad colloquium coniungebant, & poſt horam, ad ſuum cuſtodem currentes, tum pedibus calcando, tum cornibus ventilando, eum in fruſta diuidentes interfecerunt.

CAPVT LXIV.

REtulit nobis Abbas Daniel de lupa rem ſatis mirabilem: In* Carpania, inquit, vbi ſcholaſticus eram, ſcholaribus die quadam licentiatum fuerat ire ad ſiluas; qui in nemore lupæ antrum reperientes, catulos omnes eiecerunt, quorum pedes vnus bipenni ſua amputauit: quibus recedentibus, lupa redijt, & vt catulorum pedes præciſos vidit, recedētes inſecuta, ſolummodo eum, qui hoc egerat, nimiū furens impetiuit. Ille verò timens, arborem aſcendit; quem cùm inſequi non poſſet, cœpit vnguibus circa radices fodere; & cum ſic non proficeret, alios lupos aduocauit. Interim nūciantibus ſcholaribus, homines de villa cum gladijs, cuſpidibus, & baculis ei in auxilium venientes, lupos abegerunt, in medio ſui illum ducentes: Lupis inuitatis ad horam ſequentibus, & redeuntibus, illa ſola perſeuerauit, vindicare ſe tentās multis conatibus: & cùm eſſent proximi villæ, lupa ſe periculo dans in vltionem catulorum, armatorum cuſtodias irrupit, & ſcholaris gulæ inſiliens, protinus extinxit; quæ ſtatim occiſa eſt. APOLLONIVS: Satis miror quòd ſcholarem illum præ cæteris cognoſcere potuit. CÆSARIVS: Multa huiuſmodi fiūt Dei iudicio, ex quibus eſt quod ſequitur.

**For Kerpen vide cap. 67. infrà.*

CAPVT LXV.

HOmo quidam iuxta Aquiſgrani tres habuit liberos: Eo verò tempore, quo Philippus ibidē coronatus eſt, multi in prouincia lupi videbantur:

bantur: ex quibus vnus iam dicti hominis infantem extra domum reperiens, rapuit, quem collo suo injiciens, siluas petiuit. Miles quidam, casu per viã equitans, misertus infantis, post lupum cursitauit, eumq; viuum & incolumem ex dentibus eius excussit. Non multo pòst idem puer, nescio quo Dei iudicio, à lupo rapitur, præfocatur, & comeditur. Habebat idem infans sororem majorem se, quæ cùm die quadam missa fuisset in agrum ad hauriendũ aquam de fonte, lupus, multis videntibus, ad illam cucurrit; & antequam homines subuenire possent, puellam extinxerat, intestina eius deuorans. Sic homo ille duobus liberis priuatus, cùm tempore quodam guerræ vxorem cum suppellectile sua in ciuitatem transtulisset, tertium puerum ad custodiam domus suæ, quoad vsque reuerteretur, dimisit: quem reuersus non inuenit, nec postea vidit; & verisimile est, quòd à lupo, sicut cæteri, fuerit raptus atque suffocatus. Ex quo loquimur de lupis, referam tibi de lupo, quod nuper audiui, vnde satis mirabar.

Caput LXVI.

IVxta villam, cuius nomen excidit, lupus puellam adultam inuasit, dentibus brachium illius tenens: quam cùm secum traheret, quotiens illa clamare cœpit, clamantem duriùs pressit, & tacenti pepercit. Quid plura? Ducta est ab eo in siluam ad alium lupũ, cuius gutturi os fuerat infixum; qui cùm nimis torqueretur, per os alterius lupi manus puellæ in guttur hiantis mittitur, à qua os, quod inhęserat, extrahitur: sanatus verò, mox cum suo collega puellam ad villam propriam reduxit. Apollonivs: Ego quendam iuuenem vidi, qui in infantia à lupis fuerat raptus, & vsque ad adolescentiam educatus, ita vt more luporum supra manus & pedes currere sciret, atque vlulare. Caesarivs: Hæc de bestiis dicta sint. Nunc verò de vermibus aliqua subjungam, sicq; distinctionem concludam.

Caput

CAPVT LXVII.

De bufonibus.

IN villa Carpania diœceſis Colonienſis, cuius ſuperiùs * memini, homo quidam fuerat, de quo mihi non conſtat vtrùm adhuc viuat, religioſus, ſed cœcus, Theodericus nomine, cognomento Cancer. Hic tempore quodam iuuentutis ſuæ, dum in agro tribulos aridos leuaſſet, bufonem ſub eis magnum offendit. Qui cùm ſe contra eum in pedes ſuos poſteriores quaſi ad pugnam erexiſſet, ille iratus, arrepto ligno vermem occidit: Mirabile dictu, cùm Theodericus nihil minùs ſuſpicaretur, vidit bufonem extinctũ ſua inſequi veſtigia: quem cũ denuo transfodiſſet, & multotiens concremando incineraſſet, non tamen profecit. Non fuit locus adeò mundus, adeò remotus, quĩ ei ad dormiendum eſſet tutus. Noctibus per clypeum timore illius ad trabem ſuſpendebatur. Cùm tempore quodam equitaret cum quodã venatore ſocio ſuo, eiq́ue tanta mirabilia conquerẽdo recitaret, ecce vermem eundem ille vidit, caudæ equi eius inhærentem, celeriúſque ad eum ſcandentem: qui mox exclamauit; Caue, caue, en diabolus equum tuum aſcendit. Mox ille deſiliens, occîdit illum. Alio itidem tempore, ſedente eo cum ſociis ſuis, conſpicatur ſæpe dictum vermem in poſte proximi parietis: Ecce, inquit, vbi diabolus ille; nunquam ab eo liberabor, niſi ſe vindicauerit. Moxq́ue nudata coxa, ſinebat vermem accedere, quem cùm momordiſſet, mordentem manu jactauit, ipſumq́; morſum celeriùs raſorio, ad hoc præparato, abſcindens, longiùs projecit. Mox mirum in modum ipſa præſciſſura, ob infectionem veneni, ad inſtar pugni intumuit & crepuit; ſicque liberatus eſt à verme illo immundiſſimo. Poſtea idem Theodericus, à quodam milite innocenter exoculatus, tantæ effectus eſt religioſitatis, vt ſemper nudipes incederet, & ſic limina beatorum Apoſtolorum Petri & Pauli, nec non & ſancti Iacobi apud Compoſtellam, multis vicibus frequentaret. APOLLONIVS: Nunquam audiui talia. CAESARIVS: Sæpe per huiuſmodi monſtra Deus peccatores punit, vt nouerint quanta ſit in futuro,

* cap. 64

turo, vbi vermis non morietur, & ignis non extinguetur, vanis, gulosis, necnō & luxuriosis, atque immundis, pœna præparata. De vanis, vt sunt venatores, iam dictum est. De luxuriosis exemplū habes in vita sancti Malachiæ, vbi homo luxuriosus per bufonem fugatus est à femina religiosa. De gulosis memini me dixisse in distinctione quarta cap. 76, vbi intestina gallinæ versa sunt in bufonem. Referam tibi de hoc etiā recens exemplum.

CAPVT LXVIII.

IN Berge, villa diœcesis Colonienſis, sacerdos quidam celebrat, homo satis mirabilis, & gulæ totus deditus: nolo eum nominare, spero quòd adhuc vitam suam debeat emendare. Huic consuetudo est tempore æstiuo, propter incitamenta gulæ, tantùm in phialis bibere, id est in cyphis vitreis. Die quadā, phialam suam vino repletam tollens, cū nescio cui ad potandum illam porrigeret, bufo magnus fundo insedit, de qua visione valde territi, mirabantur, quomodo corpus tam grande intrare potuisset, cùm eidem vasi, quod inferiùs diffundebatur, esset collum longum & exile nimis. Cumque sacerdos non posset vermem ejicere, neque vas vellet frangere, in locum vnde illum tulerat reposuit, & post horam reuersus, nihil in eo reperit. Nimirum, liquor ille miraculosè conuersus fuerat in vermem horridū, vt eius exemplo sacerdos abhorreret ebrietatem.

CAPVT LXIX.

NOn est diu, quòd per huiusmodi vermem Deus Iudæos, qui corpore & cultu omnino immundi sunt, miraculosè satis confudit. In villa proxima, quæ Wintere nominatur, tempore quodam Iudæi illic eommorantes, in domo cuiusdam militis, quam conduxerant, quasdam solemnitates celebrabant: cumque altare pannis multis ac mundis operuissent, tempore sacrificij vespertini simul intrantes, sacerdos ad altare accedens postquam pannos reuoluit, sub eis circa medium altaris maximum bufonem inuenit, qui cùm ex nimio horrore clamasset, accur-

currere Iudæi, accurrerunt & Christiani, nec potuit latere visio tam monstruosa, plures enim milites & eorum vxores ad spectaculum confluxerant, qui in risum resoluti, Iudæorum confusionem augmentauerunt: per quos etiam recitatum est tunc temporis domino Gerardo Abbati nostro, à quo ego audiui. APOLLONIVS: Satis delector in huiusmodi miraculis, quæ sunt destructiua erroris atque vitiorum, & quædam incentiua fidei atque virtutum. CÆSARIVS: Noueris etiam vermes venenatos aliquas habere virtutes naturales.

CAPVT LXX.

De Serpentibus.

REtulit nobis Henricus de Foresto, miles honestus & verax, rem de serpente satis mirabilem: Satelles, inquit, quidam iuxta nos anno præterito vulneratus in latere, & malè sanatus, erumpente sanie torquebatur. Die quadam, cùm nudato latere super truncum succisæ arboris se reclinasset, vt sanies efflueret, obdormiuit. Interim serpens aduenit, & vulnus suxit; expergefactus ille, serpentem excussit. Et licèt territus fuisset propter venenū, magnum tamen mox sensit remedium. Suasum est ei, vt denuo in eodem locó, prædicto modo, colubro copiā fugendi daret, fortè sanitatē omnino reciperet: quod ita factum est. Sanissimus verò effectus, in tantum à serpente cœpit diligi, vt in aliquo loco dormire non posset, quin ad eius lectum veniret: cuius consortium homo abhorrens, prouinciam mutat; interimque per annum ferè dimidium illum non vidit. Reuersum denuo serpens sequitur, & cùm non posset intrare vbi ille cubabat, manè ante ostium repertus est. Suasum est ei vt monstrum occideret, respondente illo: Curatorem meum non occîdam. Tandem importunitate serpentis exasperatus, occîdit illum, sicque ab eo liberatus est. APOLLONIVS: Melior erat serpens iste, illo serpente, de quo dictum est in distinctione sexta capitulo 22. CÆSARIVS: Ille peccatum maximum puniuit, ad hoc enim creatus fuerat. Quantum serpentes hominibus parcant, duobus tibi pandam miraculis.

Caput LXXI.

MAtrona quædam in Flandria, sicut nuper audiui à Wigero monacho Vilarienſi, cùm infantem peperiſſet, circà illius corpuſculũ ſerpens maximus ſe complicauerat: de quo cùm diſputatum fuiſſet, quomodo foret ſine periculo infantis abſtrahendus, conſilio cuiuſdam, gladius ſuper eum poſitus eſt, ad cuius frigiditatem coluber territus, ſe erexit, & ab infate cecidit, qui baptizatus, paucos ſuperulxit dies. In orbita eundem ſerpentem matrona fertur bibiſſe.

Caput LXXII.

SImile penè cõtigit in diœceſi Traiectenſi, in villa Dulre. Nutrix Alardi nouitij noſtri, ſicut ipſe mihi retulit, cùm quadã die iuxta alueola apũ dormiret, ingens ſerpens per os ventrem illius intrauit: adueniente eius marito, vt dormientem excitaret, vidit caudam, ad menſuram digiti, eiuſdem ſerpẽtis adhuc in ore ſupereſſe, quem cùm retrahere non poſſet, illa euigilauit, dicens: Valde incommodè ſoporata ſum, & noluit ei maritus indicare quod acciderat, ne ex ipſo timore moreretur: erat enim vicina partui. Cui à matre, conſilio viri, lac & dulcia quæque miniſtrabantur, vt ſerpens eiſdem potatus quieſceret: in hora verò partus, mulier cum infante ſerpentẽ effudit: quẽ cũ vir extracto gladio expectaſſet, & ille, ſicut eſt naturaliter prudens, ad feminam rediret, præoccupatis eius itineribus occiſus eſt, adhuc eadem mulier viuit. Si omnia recitare vellem, quæ meis temporibus miraculosè quaſi contra ſolitum curſum naturæ facta ſunt, antè me tempus deficeret, quàm copia dicendorum. Interim iſta teneas, in his delecteris, quia ad ea, quæ magis vtiliora ſunt, feſtino. Quia ſcriptum eſt de Deo: Mementote mirabiliũ eius quæ fecit, eorum quæ dicta ſunt recordemur, dicentes cum Propheta: Tu es Deus qui facis mirabilia ſolus: Non nobis Domine non nobis, ſed nomini tuo da gloriam. Nomen patris Chriſtus eſt, per quem facta ſunt omnia. Cui cum

Pſ.104.
Pſal.76.
135.113.

cum eodem Patre & Spiritu sancto honor sit & imperium, per omnia sæcula sæculorum, Amen.

FINIS LIBRI DECIMI.

CAPITA LIBRI VNDECIMI.

QVID sit mors, & vnde dicatur, & de quatuor generibus morientium, cap. primum.
De morte Meineri sacerdotis de Claustro, cap. 2.
De morte Isenbardi sacristæ eiusdem cœnobij, cap. 3.
De morte Sigeri monachi, cap. 4.
De morte adolescentis laici, cum quo ãgeli, cùm moreretur, loquebantur, cap. 5.
De Oberto Conuerso, qui moriens cœlestem audiuit harmoniam, cap. 6.
De conuerso coco, qui audiuit angelos officia exequiarum complere, cap. 7.
De morte fratris Hildebrandi, cuius animam in specie pueri speciosi conuentus candidatorum deferebat, cap. 8.
De Conuerso mortuo, circa cuius corpus frater Vvernerus candelas stare vidit, cap. 9.
De morte Hervvici Prioris, cap. 10.
De morte Mengozi Conuersi, qui ad mandatum Gisilberti Abbatis reuixit, cap. 11.
De morte Gozberti Cõuersi, qui reuiuiscẽs visa recitauit, cap. 12.
De finali contritione sacerdotis, quandoque nigri monachi existentis, cap. 13.
De Rudingero monacho, cui beatus Dauid finem suum prædixit, cap. 14.
De morte Gerundi Conuersi, quem homines nigri, & vulturus, morientem obseruabant, cap. 15.
De morte Conuersi, super quem residebant corui cum agonizaret, qui à columba expulsi sunt, cap. 16.
De morte Cunonis de Malburg monachi in Claustro, c. 17.

De morte Ludolphi monachi de porta, cap. 18.
De morte Alardi monachi de Lucka, cui Christus cum matre & Sanctis morienti apparuit, ca. 19.
De milite occiso, qui ad inuocationem diuini nominis saluatus est, cap. 20.
De Frisone, qui sine sacramentis obiit, satis à filio monitus, cap. 21.
De Frisione occiso, qui ante mortem omnia sacramenta suscepit, cap. 22.
De Vvigero milite, qui à Saracenis occisus est, cap. 23.
De Theoderico de Rulant, qui orans ad sepulchrum Domini, vt moreretur precibus obtinuit, cap. 24.
De morte monachi de Orsburg, qui viuere recusauit propter Abbatem inordinatum, cap. 25.
De Abbate, qui in Baioaria incendio suffocatus, post mortē miracula fecit, cap. 26.
De morte inclusi de S. Maximino in Colonia, cap. 27.
De morte Clementiæ sanctimonialis Niuellia, circa cuius corpus inuenti sunt nouem circuli ferrei, cap. 28.
De Ostilia Leodiensi, quæ circulis ferreis se ligauerat, ca. 29.
De Morte Gerbrandi Abbatis Clari campi, cap. 30.
De morte *Vdelledis sanctimonialis, cap. 31.
De morte Conradi cellerarij nostri, cap. 32.
De morte monachi nostri, quē Richvvinus vocauit, cap. 33.
De morte Gregorij Armeni, quem mater defuncta vocauit, cap. 34.
De Conuerso de Cynna, qui propter obulum reuersus est ad corpus, cap. 35.
De monacho, qui propter cucullam, quam moriens exuerat, prohibitus est intrare paradisum, cap. 36.
De ciue Strasburgensi, cuius anima ad corpus rediit, ca. 37.
De magistro Thoma Theologo, qui diabolum vidit in morte, cap. 38.
De vsurario Metensi, cui mortuo crumena cum denarijs consepulta est, cap. 39.
De vsuraria in Brechene, quæ mortua denarios numerātes imitabatur, cap. 40.
De vsuraria de Bachem, cuius anima à dæmonibus in specie corvorum euulsa est, cap. 41.

*al. Vdevvoldis, Vdelloldus.

De Theoderico vsurario, qui moriens denarios masticauit, cap. 42.
De morte VValteri clerici dispensatoris Lutharij Præpositi Bonnensis, cap. 43.
De morte Godefridi Canonici sancti Andreæ in Colonia, cap. 44.
De morte Hermanni secundi Decani in Colonia, cap. 45.
De morte legistæ in Saxonia, cui morienti lingua diuinitus subtracta est, cap. 46.
De Henrico rustico, qui moriens vidit capiti suo lapidem ignitum imminere, per quem agros alienos proximo subtraxerat, cap. 47.
De rustico, cui diabolus palum igneum mittere in os moriẽti minabatur, ob eandem culpam, cap. 48.
De clerico mortuo, qui rediens se iudicatum & in manus impiorum traditum exclamauit, cap. 49.
De clerico moriente, qui se tubam infernalem audiuisse testabatur, cap. 50.
De morte Comitis Fulkensis hæretici, ob blasphemiam occisi, cap. 51.
De morte Ioannis Dani, qui diabolũ vidit in morte, ca. 52.
De quodam seruo, quem duo canes, cũm se Episcopum simularet, lacerauerunt, cap. 53.
De morte Bernardi Monasterienſis, qui sororium suum occidit, cap. 54.
De latronibus Coloniæ in rotis positis, cap. 55.
De rusticis, qui post mortẽ in sepulchro cõtendebant. ca. 56.
De subita morte cuiusdam Conuersi conspiratoris, cap. 57.
De morte canonici, qui velatam sanctimonialem stuprauerat, cap. 58.
De morte puellæ, in cuius sepulcro canes se inuicem mordebant, cap. 59.
De muliere maga, quam dæmones transferebant, cap. 60.
De hospitalario, qui seipsum in aquis suffocauit, cap. 61.
De matrona agonizante, quam mors deserens, clericum iuxta astantem inuasit, cap. 62.
De monstro, quod in specie feminæ interfecit familiam duarum curiarum, cùm in eas respiceret, cap. 63.
De monstro, quod Bonnæ de vno sepulcro exiuit, & aliud intrauit,

intrauit, cap. 64.
De monacho, qui in Alna cadens, expirauit dum legeretur Euangelium; Vigilate, quia nescitis qua hora Dominus vester venturus sit, cap. 65.

DE MORIENTIBVS LIBRI VNDECIMI

CAPVT PRIMVM.

CÆSARIVS:

De morte in genere.

VNdecima hora diei solem trahit ad occasum: hæc est ætas decrepita, quæ morti vicina est. Non sine mysterio in distinctione vndecima de morientibus tractandum suspicor, quia vndenarius, eo quòd denarium, in quo præcepta legis diuinæ cõsistunt, primus transcendat, trangressionem designat: per transgressionem enim protoplastorum mors introiuit in orbem terrarum. Vnde mors à morsu nomen suũ accepit: mox vt homo pomum vetitæ arboris momordit, mortem incurrit, & tam se, quàm totam suam posteritatẽ, necessitati illius subjecit. Dicitur etiã mors ab amaritudine, quia, vt dicitur, nulla pœna in hac vita amarior est separatione corporis & animæ. Sunt autẽ tria genera mortis, vt dicit Isidorus, acerba, immatura, naturalis; acerba infantum, immatura juuenum; matura, id est naturalis, senum. Et quia de morientibus loqui proponimus, noueris quatuor esse genera hominum morientium. Quidam bene viuunt, & bene moriuntur, alij & malè viuunt, & malè moriuntur: alij malè quidẽ vixerunt, sed Dei gratia bene moriuntur; & sunt, qui quidem bene vixerunt, sed justo Dei judicio malè moriuntur. Hanc diuersitatem per Ezechielem Dominus expressit satis: De bene autem viuentibus, & bene morientibus, dicit: Vir si fuerit justus,

Mortis & moriẽtium genera.

Ezec. 18.

ſtus,& fecerit judicium & juſtitiam, poſt enumerationem multorum operum bonorum, ita concludit: Hic juſtus eſt, vita viuet, ſcilicet æterna, ait Dominus Deus. De malè moriente mox ſubjungit, dicēs: Quòd ſi genuerit filium latronem effundentem ſanguinem; enumeratis multis operibus injuſtitiæ, in fine ſic dicit; Nunquid viuet? non viuet, cùm vniuerſa hæc deteſtanda fecerit, morte morietur, ſcilicet æterna, ſanguis eius in ipſo erit. De eo autem, qui malè vixit, & finaliter pœnitet, ſic ait: Si autem impius egerit pœnitetiam ab omnibus peccatis ſuis, quæ operatus eſt, & cuſtodierit omnia prȩcepta mea, & fecerit judiciū & juſtitiam; vita viuet, & non morietur, omnium iniquitatum eius, quas operatus eſt, nō recordabor, in juſtitia ſua, quam operatus eſt, viuet. APOLLONIVS: Magna conſolatio. CÆSARIVS: Non minùs terribile eſt quod ſequitur: Si autem auerterit ſe juſtus a juſtitia ſua, & fecerit iniquitatem, ſecundū omnes abominationes ſuas, quas operari ſolet impius, nunquid viuet? Omnes juſtitiæ eius, quas fecerat, non recordabuntur: in peccato ſuo, quod peccauit, morietur. Petrus bene vixit, & bene finiuit: Simon magus è contrario malè vixit, & malè finiuit: Latro in cruce malè quidem vixerat, ſed bene conſummauit: Nicolaus aduena creditur priùs bene vixiſſe, ſed non bono fine concluſit. APOLLONIVS: Quare boni bene & malè moriantur, quæſtio mihi nulla eſt: quare autem diu bene viuentes non perſeuerent, & diu malè viuentes bono fine decedant, noſſe vellem. CÆSARIVS: Non ſum Chuſai conſiliarius Dauid: Quis enim nouit ſenſum Domini, aut quis conſiliarius eius fuit? APOLLONIVS: Quæ eſt mors bona, & quæ eſt mors mala? CÆSARIVS: Qui in charitate decedit, per lumen eius videbit lumen ȩternum. Hinc eſt quòd foris morientes, lumen ardens tenent in manibus. Qui verò ſine charitate moritur, mittetur in tenebras exteriores: vna enim ſententia omnis hæc diuerſitas concluditur: Qualem, inquit, te inuenero, tale te judicabo. APOLLONIVS: Satisfactum mihi fateor per ſententias, nunc

2. *Reg.* 15 17.

Rom. 11.

precor vt exempla subjungas. CÆSARIVS: Faciam quod hortaris, & hoc secundùm ordinem prædictum. Quàm pretiosa sit in conspectu Domini mors Sãctorum eius, & mors peccatorum pessima, subjecta declarabunt exempla.

Ps. 115. *Psal. 33.*

CAPVT II.

Mors bona illorum qui bene vixerunt.

EO tempore, quo beatissimus Dauid monachus Claustrensis ab hac luce migrauit, facta est in eadem domo, quæ alio nomine Hemmenrode vocatur, mortalitas magna, Domino eligente sibi eos quos vita comendabat sanctior, ad similitudinem columbæ, quæ melioribus granis pascitur. Erat ibi sacerdos quidam nomine Meinerus, quandoque ecclesiæ sancti Simeonis in Treueri Canonicus, & salutari admonitione sancti Bernardi Abbatis ad ordinẽ conuersus, ampliùs quàm 30. annos in ordine fecerat, & per plurimos labores ad sublime sanctitatis culmen peruenerat. Cumque in eadem domo ob suam probitatem ad diuersa electus fuisset officia, Prioratus scilicet, cellerariæ, grangiariæ, magisterij nouitiorum, gradatim tamen omnibus irreprehensibiliter administratis, grauiter infirmatus, mortẽ adesse dolor vehemens indicauit: cuius dolores Abbas considerans, in domum secretiorẽ eum poni fecit, quatuor ad ministerium eius deputatis. Ille verò, licèt gauderet de solitudine, tristabatur tamen de exhibito honore, dicens Abbati; Fratres isti vigilando atq; laborãdo sunt lassi, neque mihi sunt necessarij, grata est mihi solitudo, neque minùs solus ero, cùm solus ero: non enim solus est, cui præsul & custos Dominus adest: si careo hominum obsequio, credo quòd non deerit præsidiũ de cœlo. Abbate recedente & ad sermones eius minùs attendente, ipse fratres abire compulit, lucernamque extinguere. Media nocte, Priore iubente, in eandem domum ad dicendas horas minuti conueniunt, & ignis accensus est, quia hyems erat. Dictis matutinis, visitauit eũ Prior, fratribus lectũ eius circumstantibus, quibus ait: Tota nocte solemnisabã, si centũ linguas haberem, internæ iocunditatis gaudium explicare nõ pos-

possem: vidi deificum lumen, audiui cœlestem harmoniam, interfui choris psallentiũ in cœlo. Ach quã ordinatè, quam distinctè, quam reuerenter psallebãt: voces quidem erant multæ & diuersæ, sed quẽadmodum in cytharia varietas chordarum vniformem reddit concentum, ita concors illa diuersitas in vnã conueniebat melodiam, supra humanum sensum delectabilem: grauibus succinentibus, puellares voces ascẽdebant, facientes diapason; cuius organi suauitatem humana infirmitas æstimare non potest. Admiranti mihi super his, astitit quidam in habitu venerabili, dicens: Quid miraris? hæc est laus verbi Dei. Et cùm hæc dixisset, psallentibus adjunctus est, & tota virtute psallebat. Interea gratum occurrit spectaculum. Videbam scalam speciosam super me directam, iter è terris in cœlum præbentem; vnus ex nostris subitò de medio factus hanc egressus superna regna petebat, lætabundus & laudans, angelorum vallatus copiis, nullumque passus omnino discrimen, cœlo receptus est. Verùntamen frater ille non est mihi designatus ex nomine. Quidam autem calumniabatur fratres nostros, duo objiciẽs, scilicet quòd defunctis fratribus debitam pensionem negligenter soluerent, & veteres tunicas, cùm nouas reciperent, nõ statim redderent. In altero me reprehensibilem doleo, propter vrgentes enim causas, missas nondum persolui quas debeo, sed quàm plura psalteria dixi. Deo enim gratias ago, labia mea nunquam otiosa fuerunt à laude Dei. Hæc prosecutus est, & consequenter ab hac luce subtractus, fidem fecit dictis. Aiunt de eo, quòd in exterioribus agens, sæpe per diem duo psalteria dicere solitus esset. Perspicuum est, quod frater ille, qui subitò de medio factus, cum honore cœlesti deduci visus est, ipsum Meinerum satis eleganter expressit; euidenti declarans indicio, quòd velociùs morte subueniente, sine omni discrimine, transiturus esset de pressuris ad gloriã, de morte ad vitã, de mundo ad Christum, cui est honor & imperium in sæcula sæculorum, Amen.

CA-

CAPVT III.

AEgrotabat in eodem cœnobio scilicet Hemmenrode sacerdos, Isenbardus nomine, custos ecclesiæ, plus quàm tricesimum annum agens in ordine, & ad extrema perductus est. Media nocte, cùm super eum ministrorum vigilaret diligentia, audiuerunt eum leui susurro verba sonare: timentésq; ne morti proximus aliena loqueretur, ori loquentis auri adhibitâ, intellexerunt verba sublimia, ædificationis plena, de gloria cœlestium & inenarrabili lætitia Sanctorum. Dignum ergo iudicantes testem his idoneum adhiberi, nunciauerunt hæc Abbati, qui & ipse graui laborabat infirmitate. Vocatus Abbas adfuit. Interim cecidit horologiũ, & occasione sumpta, sic fari cœpit: Ach quam suauem noctem exegi, quam delectabili horologio temperando operam dedi, quâ dulces & quàm suaues cõcentus audiui, choris in cælo psallentium interfui: ach quàm cõcorditer, quâ delectabiliter psallebant. In nostro cantu solet esse dissonantia, tædium, lassitudo, ibi longè aliter est: in vnâ omnes conueniunt melodiam, super omne quod delectat, dulciorem. Infatigabiles laudare non cessant, & quanto plus laudant, tanto plus crescit amor laudandi, & mirabili ac inffabili modo hoc prouenit in vsum gratissimæ quietis, quòd nunquam vacant à laude creatoris. Ibi vidi homines nostri ordinis super homines alios eminere, claritate, & dignitate, & gratia præcellere. Qui enim magis hîc humiliati sunt, mediocribus pro Christo contenti, eo glorioſiùs ibi exultant, abundantiorem accipientes consolationem, facie splendidissimi, statura celsi, veste glorioſi; cum his familiariter conuersatus sum, & amico refectus colloquio. Apparuerunt etiã mihi fratres nostri, dominus Wernerus Prior, & dominus Michaël, & dominus Arnoldus, & dominus Cuno, & dominus Dauid honore celsior, candidissimis induti cucullis, quorum nitor oculis meis tam erat impenetrabilis, quàm radius fulguris coruscantis. Tanta gloria vestium delectatus, solicitè quærebã, si talẽ ego habiturus essem: & dixerunt;

runt: Qui viuit irreprehensibiliter, talem vestem sperare potest: si verò vitium latuerit in conuersatione, macula apparebit in veste: culpa enim vitæ, maculam facit in veste: immaculatā ergo merebitur habere vestem, qui se à maculis seruat immunem. Et dixi: Quæ sunt maculæ? & ille, Murmuratio, detractio, inuidia, negligentia, & quicquid sinceritatem cordis maculat & confundit: qui talia agunt, in gloria vestis maculam ponunt. Tu verò pro multis laboribus, & vitæ honestate, similē sortieris vestem. His dictis faucibus arefactis, viribúsque exhaustis, defecit loquens. Post modicum, instillata refocillatus aqua, resumptoque spiritu, ad loquendum se parans, spem fecit auditoribus, & ait; Vtinam differret me Dominus, vsque dum cōpleto opere Dei, dominis nostris loqui possem. Ach quàm læti nuntij baiulus essem, quàm læta, quàm stupenda narrarē, quæ vidi, quæ audiui, & sensi, quæ parata sunt diligentibus Deum, & in laude eius vigilantibus! Et Abbas: Frater quomodo hæc vidisti? Et ille: Quater hac nocte raptus sum ante Deū, pectus meum apertum est, & anima mea educta est, & statim fui inter choros angelorū, & vidi Dominā nostram in immensa claritate, cum suis sacris virginibus, quæ se mihi promisit in necessitate adfuturam, & sanctum Michaelē cum multo exercitu angelorū præparatum in auxilium mihi. Nā altari, & memoriæ suæ, honorē solebam semper impendere, & innumerabilē multitudinem Sāctorum, & quos antea non viderā, statim agnoui. Rursum spiritu & viribus deficiens, loqui cessauit. Compulsus itaq; de sorbitiuncula pauxillū accepit, & gustās ait: O quā dulcis est Dominus gustātibus se! O quāta est suauitatis eius abundantia, quā larga, quā indeficiēs, & omniū deliciarū copiis affluēs, qua me in hac nocte reficere dignatus est! O dulcedo illa, dulcedo gratissima, optabilis, & præstātissima! O quā singularis, quā excellens, & ineffabilis! Intus enim in corde vtcunque teneo, verbis autem explicare non valeo, quam sentire potui, non possum effari, rei nimietate victus. Tam felici refectione pastus, hanc super-

peraddere superfluum duco: hæc breue & modicum nutrimentum præstat, illa in perpetuum reficit & saginat. O quàm beati sùt qui illa sine fine fruituri sunt. Iubente Abbate, vocati sunt quidam nouitij, viri quondam in seculo clari, virtute militari insignes, quos ita consolatus est; Verè felices estis, & terque quaterque beati, qui de vana vestra conuersatione atque mundana vanitate per diuinam misericordiam vocati estis, partem in cœlis cum iustis habituri: constat enim de salute vestra, si tamen perseueraueritis: Nam dominus Dauid indesinenter pro vobis preces ad Dominũ fũdit, quatenus quod salubriter inchoastis, feliciter compleatis. Vnum autem eorum nomine exprimens, de eo dicebat, nisi portas Claustri ingressus fuisset, mortis æternæ portas non euasisset. Aderant & hospites conuertendi gratia de sedibus suis euocati, sed nimio adhuc rerum temporalium amore detenti, rem arduam aggredi dubitabant. Qui fiducialiter accedentes ad virum Dei, mentisque fluctuationem confessi, quòd videlicet velle adiacêret eis, perficere autem bonum non inuenirent: supplicabant vt orationibus eius adiuti mererentur in bono stabiliri. Et ille: Quàm diu mente adhæretis seculo, non potestis perfectè placere Deo, nec firmari in bono, habentes voluntatem fixam in malo: quapropter recedite omnino ab his, quæ inutiliter amatis, & non deerit vobis gratia Saluatoris. Si vidissetis quæ ego vidi, omnem gloriam mundi vilem reputaretis. Deinde multa quærebant: ille de patre, ille de fratre, ille de suo statu futuro, ille de præsenti. Sed vir Dei ita de singulis responsũ tẽperauit, vt secretorũ reuelator & conscientiarũ inspector esse probaretur. Mox vocãte Domino S. illa anima carne soluta est, ad dolores corporis vltrà non reditura, sed vt credimus, immortalitatis luce vestienda, & perenni gaudiorum suauitate reficienda. Duo hæc capitula, sicut quinque reliqua, quæ sequũtur, á quodã reperi notata, qui se ea, quæ dicta sũt, vidisse & audiuisse cõmemorat, quę petere nõ sũ passus: habẽt præterea plures testes, qui adhuc

huc supersunt. APOLLONIVS: Prosequere obsecro residua, quia tanto sunt audientibus gratiora, quanto tuo testimonio recenter gesta scripto sunt mandata.

CAPVT IV.

CÆSARIVS:

FVit in eadem domo monachus sacerdos, nomine Sigerus, ætate iuuenis, & amator ordinis, sui corporis seuerus castigator, qui inter cætera virtutum opera, sanctam Dei genitricem ardenter diligebat, & quibus poterat modis, alios ad amorem eius accendebat. Cùm autem accersionis suæ hora imminebat, eo ꝙ infirmaretur, & languor esset fortissimus, quidam Conuersus, magna Dei gratia prædítus, quẽ Dominus secretis consolationibus suis frequenter consolari dignatur, huiusmodi visionem vidit: Visa est ei tabula defunctorum pulsari, & ire cœpit ad muniẽdum fratris exitum: & fortè transitum habens per palatium operis mirifici, inuenit residentem in eo matronam reuerendæ dignitatis, cuius facies angelicam præferebat gratiam, & niueum indumenta cãdorem. Hærebat igitur defixis in eam luminibus, certus tam desiderabili personæ diuinum numen inesse: denique tantæ diuinitatis præsentia ausum præbẽte, propiùs accidit, non metuens offensæ periculum, & familiariter verba conserit, dicens; Amantissima domina, quid causæ habes ingredi ad nos, cùm hoc non sit licitum matronis? Et illa: Speciali, inquit, jure fungor in domo ista, & venio visitare familiares & domesticos meos. Et ille, piam pro fratribus gerens solicitudinem, ait: Ecce fratres nostri viritim decedunt, iuuenes, & senes, & mediocres, & non est personarum acceptio: quid inde nobis faciendum est? Et illa: Debetis decantare, Te Deum laudamus. Cùm plura responderet, hæc tantùm verba retinuit vir simplex & sine litteris. Interim verò pulsata est tabula, & cessauit visio figuratiua. Credimus piam Dei genitricem, vtpote matrem misericordiæ, fideli suo in morte non defuisse, & tale judicium aduentus sui dedisse.

CA-

CAPVT V.

EA tempestate, venit ad cõuersionem adolescẽs laicus, mundi corruptelam incorruptus euadens, carnis integritate seruata, quod est magnum diuinæ miserationis beneficium. Hic cùm se capitulo præsentasset, consequenter languore correptus inunctus est: quo inuncto, alius defunctus est, cuius exequijs cùm vniuersi interessent, infirmis interim sine custode relictis, audiuit adolescẽs ille choros angelorum, obsequia funeris agentium, & suauitate psallentium magnificè delectatus est. Insuper quidam ex ipsis præsentialiter astiterunt ei, & allocuti sunt, dicentes: Amice tu quid dicis? Placet ne tibi hac
Philip.1. vice venire ad nos? Et ille: Vehementer cupio dissolui, & esse cum Christo. Et angeli: Esto paratus, expletis præsentibus exequijs, statim nobiscum ibis. Ille promissi haud dubius superni, futurorum gaudiorum primitias iam corde præsentiẽs, lætus & hiaris, redeunti infirmario rem pandit per ordinem, & adiecit; Sternite mattam, & pulsate tabulam, & quæ præparanda sunt parate celeriùs, iam enim iturus sum ad Dominum. Quod ita factum est. Porrò quidam infirmus proximus iacebat ei, & quasi contiguus, tenui tantùm pariete diuisus ab ipso, qui audiuit ãgelos cum eo loquentes, qui adhuc supersit testis fidelis, cuius testimonio fidem facit vita laudabilis.

CAPVT VI.

ERat in eadem domo, Clausto scilicet, laïcus Conuersus, nomine Obertus, vir moribus ornatus, & actione circumspectus, à primis adolescentiæ annis deseruiẽs in ordine, ad omne iubentis imperiũ hilaris & promptus. Hic annis circiter triginta, cùm fratribus infirmis tam deuotum quam sedulum exhibuisset obsequium, ipse quoque diuersa corporis inæqualitate correptus est, & in magnis laboribus superueniens, annis quasi viginti, longum trahebat martyrũ. Veruntamẽ, licèt corpore inualidus, animi prouidentia non deerat fratrum necessitatibus, prudenter disponẽs omnia. Tandẽ oborte mortalita-

talitatis vrgente procella, & languore inualescente, diem suum functus, vita simul & doloribus ereptus est. Nocte beati Stephani, quæ proxima est natali Domini, pulsata est tabula defunctorum pro eo, & surgentes festinanter, aduenerunt fratres, orationibus munitẽtes fratris exitum. Iacebat autem, vt moris est, positus supra mattam, extremum trahens spiritum. Dicta lętania, cùm adhuc aliquid spiramẽti superesse videretur, incepti sunt septem Psalmi: inter dicendũ, tanquam de leui somno excitatus, reuixit, circumferens oculos, & iubente Abbate repositus est in lectum suum, & reuersi sumus. Quidam autem rei nouitate perculsi, manserunt circa eum, expectantes donec cõualesceret spiritus eius, cupientes audire ab eo quid hoc esset miraculi. Postquam autem sibi redditus est, ita dicere exorsus est: Hic ego quid facio, certe hic esse nolo: modò eram inter angelos, cœlestis harmoniæ suauitate demulcebar, deputatus eram beato protomartyri, gloriæ ipsius consors, & collega futurus. Hic ergo quid facio? certè redire volo. Post modicum, iterum tabula pulsata est, & feliciter obdormiens in Domino, vt credimus, non est fraudatus à desiderio suo, partem habiturus in sorte Sanctorum. Quòd autem præostensa sibi gloria reuersus ad horã caruit, in hoc pusillanimitati nostrę consultum esse nõ ambigimus, videlicet vt minùs solicitos deuotos faceret, & proficientes studiis melioribus accenderet. *Psal. 77.*

CAPVT VII.

IN eadem domo cęcus quidam Conuersus fuit, cui Deus interioris hominis lumen contulit, damnum corporis cœlesti munere commutans: dedit enim ei diuinas videre visiones, aliquando gloriam Sanctorũ, frequenter pœnas malorum, assiduè ipsum dæmonẽ, flammiuomos ignium globos eructantem. Mira sunt hæc, & munera Dei. Frequenter autem patitur dæmonum incursus & congressus, ita vt ipsi impingant in eum, & ipse vel pugno vel baculo affligat eos. Hos assultus pati solet in quolibet loco, magis in ecclesia, maximè cùm pro defunctis orat. Ea tempestate cœ-

pit iste in exequijs defunctorum audire choros angelorum psallentium, modò cum monachis, modò diuisim: Cùm autem efferebantur corpora præcedente conuentu, manebant angeli in choro, exequiarum officia complentes. Inter Sanctus autem & Pater noster ineffabiles solebat audire iubilos, & supra humanam æstimationem dulces. Hæc cœlestis modulatio post depositionem domini Dauid dulcior & magis intelligibilis audiebatur. Contigit aliquando, Dominũ Abbatem ædificationis causa venire ad hunc cœcum, qui inter cætera, acceptæ gratię beneficium confessus est, & hic diligenter antè præmonitus est ab Abbate, vt diuinæ gratiæ gratus existens, omnem humanam gloriã excluderet, diuinum apud se munus occultans, ne sanctum daret canibus. Et respondit se tantùm hoc vnico fratri suo carnali dixisse. Et intellexit Abbas lapsum hominis. Post dies aliquos, reuerso Abbate humiliatus coram eo, cœlesti se carere beneficio lachrymosè confessus est. Et inflicta ei graui pœnitentia, quæ superbienti subtracta fuit, pœnitenti restituta est gratia.

CAPVT VIII.

DVm in extremis ageret frater Hildebrandus, tabula pulsata, conuentus accurrit: quo moriẽtem circũstante, & exequias ex more celebrante, stetit frater quidam inter alios, cui talem visionẽ Dominus reuelare dignatus est. Vidit, & ecce alius cõuentus superuenit hominum albatorum, qui in loco, quo moriens jacebat, speciosum valdè puerum accipiens, cum gaudio magno & canticis abijt. Itaque gemina felicis huius fratris substantia à gemino conuẽtu delata atque deducta est, anima scilicet à conuẽtu albatorum ad beatam requiẽ; corpus verò à conuentu albandorum ad ecclesiam: vtroque sanè pro eo quod deferebant, in Dei laudem, quanquam differenter, concrepante. APOLLONIVS: Quid est quòd in quorundam justorum morte tam mirifica vidẽtur, & in aliorum, quæ eis in merito pares sunt, vel fortè majores, nulla ostenduntur? CÆSARIVS: Vna causa est, vt latens

tens sanctitas morientium viuentibus manifestetur: alia, vt eorum virtutes, quibus hoc meruerunt, imitẽtur: tertia est, vt justorum innocentia, si malè fuerint (vt sæpe fit) infamati, demonstretur. Verbi causa.

CAPVT IX.

IN eodem cœnobio quodam fratre fautore, nomine Wernero, Conuersum aliquem quidam ex fratribus calumniati sunt sine causa, ita vt ejiceretur ab illis. Contigit post hæc, vt frater idem moreretur, & iam dictus Wernerus interesset commendationi eius. Moris autem tunc erat, vt aliquo super mattã posito, fratres sicut sine processione occurrerunt, ita sine ordine circa morientem starent, vbi cuique prior occursus aut deuotio locũ dedit, laicis fratribus hinc inde circa monachos stantibus. Corpore igitur mortui loto & allato, vidit idem Wernerus multas candelas in circuitu feretri statutas, & omnes ardentes: in parte autem, qua ipse stabat, omnes candelæ pariter extinctæ sunt. Vnde miratus simul & territus, cùm corpus in Ecclesiam delatum fuisset, ipse dominum Sifridum traxit in partem, & cõfessionem fecit, extinctionem candelarum suis peccatis imputans, & innocentiæ fratris manifestandæ. Reuersus in ecclesiam, easdem candelas inuenit, & omnes ex omni parte ardentes vidit.

CAPVT X.

ANno præterito defunctus est ibidem dominus Hertwicus Prior, vt quidem grandęuus, & circa disciplinam feruentissimus: qui cùm serò putaretur esse moriturus, multis, qui conuenerant, clara voce dicebat: Non modò moriar, sed crastina die hora nona ero ante summum judicem, de omnibus operibus meis ibidem redditurus rationem: eadẽ siquidem hora expirauit. In cuius transitu quidã confessi sunt se angelos audiuisse. Simile habes de Vlrico monacho Vilarienſi in distinctione 9. c. 31. APOLLON. Quid est quòd ille prædixit se iturum esse ad nuptias, iste ad iudicium? CÆSARIVS: Ille, vtpote in adolescentia conuersus, piè præsumebat de custodita

innocentia; istum terruerunt peccata multo tempore commissa: senex enim venerat ad conuersionē. APOLLONIVS: Beati mortui, qui sic in Domino moriuntur. *Apoc. 4.* CÆSARIVS: Quanta sit in Domino morientium beatitudo, subjecta declarabunt exempla.

CAPVT XI.

IN sæpedicto claustro Conuersus quidam fuit nomine Mēgozus, vir simplex & religiosus, in coquina conuētus seruiens. Accidit, vt die quadam cum iuuene quodam monacho, hebdomadario coquinæ, lignum incideret: qui cùm minùs cautè pedem ad scindendum seruaret, monachus eundem pedem diuisit. Deportatus in infirmatorium, cùm nimis torqueretur inunctus est. Instante tempore eundi ad capitulum generale, dixit ei bonæ memoriæ dominus Gisilbertus Abbas: Frater Mengoze, non debes mori, sed expectabis me. Respondente illo: Si in me fuerit, faciam. Subjunxit Abbas: Ego præcipio tibi. Iuit ergo ad capitulum, & moratus est diutius. Reuerso eo, & veniente ad portam, pulsata est tabula & campana. Interrogauit Abbas cui pulsaretur: dicente portario, quia fratri Mengozo. Respondit Abbas: Ego deberem ei adhuc loqui: festinansque ad orationem, cùm venisset in infirmatorium, ille expirauerat. Et cùm se inclinasset ad mortuum, altā voce dicebat: Frater Mengoze, & non erat ibi vox neque spiritus: cumque secundò idem nomen repetisset, respondit Prior: Nolite vos fatigare, expirauit enim. Tunc Abbas se ad illius aurem magis inclinans clamauit, dicens: Ego tibi præceperam, ne morereris donec venirem: ego tibi iterum præcipio, vt respōdeas mihi. Ad quod verbum ille quasi de graui somno excitatus, oculos aperuit, & ingemuit: Och Pater, inquit, quid feci sti? Bene eram, vt quid me reuocasti? Vbi, inquit, eras? Respondit Cōuersus: In paradiso posita erat mihi sedes aurea, secus pedes Dominæ nostræ, & cùm me reuocares, aduenit Dominus Isenbardus Sacrista noster, trahensque de sede eadem, dicebat: Non hîc sedebis, inobedienter huc veni sti, reuertere ad Abbatem tuum: sicque reuersus

cersus sum: attamen promissum est mihi, quòd eadem sedes mihi foret reseruanda. Vidi eundem Isenbardū in multa gloria, in cuius pede apparuit macula, eo quòd nobiscum existens, inuitus iret ad labores. APOLLONIVS: Cùm Sancti sine macula sint ante thronum Dei, quid est quòd in gloria ciuis cœlestis visa est macula? CÆSARIVS: Propter viuentes visio eadem ostensa est, vt gloria monachis viuentibus esset ad consolationem, macula verò negligētibus ad correptionem: licèt enim inuitus iret cum fratribus ad laborem manuum, valde tamen solicitus fuerat circa diuinum seruitium, libenter maturè matutinas pulsabat, libenter altè cantabat. APOLLONIVS: Placet quod dicis. CÆSARIVS: Testatus est idem Mengozus, se dominum Dauid ibidem vidisse, & alios multos, qui nuper fuerant defuncti. Dicebat etiam, infra triginta dies aliquos de purgatorio esse liberandos. Cumque hæc & his similia recitare cœpisset, aduocati sunt nouitij, viri in seculo nominati, Gerardus videlicet, *Marcinannus, & Carolus postea Abbas, de cuius etiam manu comedit in signum veræ resuscitationis. Posthæc, cùm postulasset licentiam redeundi, respondit Abbas: Modò vadas in pace, & benedixit ei. Ad quod verbū mox oculos clausit, & expirauit. Hæc mihi recitata sunt à senioribus nostris, & à iam dicto *Marcinanno, qui tanto miraculo interfuerat. Cumque præfatus Isenbardus esset mortuus, & Gerardus cognomento Washart ad pedes illius resideret, prophetico spiritu ad stabilitatem illum hortatus est, dicens: O Gerarde, vide ne exeas ordinem, quia multa millia dæmonum ante portam expectant te. Quid postea de eodem Gerardo actum sit, nouimus omnes.

*al. Marcianus.

*al. Marciano.

CAPVT XII.

SImile miraculum contigit in eadem domo. Cū esset ibidem nouitius dominus Hermannus, nūc Abbas loci Sanctæ Mariæ, sicut ipse mihi retulit, venit ad eum die quadam aliquis de senioribus, dicēs: Venite mecum, ego faciam vos audire in continenti,

quæ libenter audietis. Et duxit eum ad quendam Cõuersum Gosbertum nomine, qui mortuus fuerat, & reuixit: quem Conuersi, nescio quot, sunt secuti, sperantes quòd noui aliquid essent audituri. Ad quos ille: Vos domini numeratis annos conuersionis vestræ, alius quadraginta, alius triginta, alius decem: Ego vobis dico, quòd beatus est monachus ille siue Conuersus, qui bene vno anno, vel mense, vel quod minus est, vna hebdomada in ordine conuersatus est. Quibus cũ amplius dicere nollet, recesserũt. Ad quem nouitius: Rogo vos, bone frater, vt aliquid mihi referatis, quod me ædificet. Respondit ille: Ego cùm nuper infirmarer, essemque in doloribus maximis, venit ad lectum meum nescio quid; cumque primò tetigisset pedes meos, gradatim ascendendo, tetigit ventrem meum, ac deinde pectus, nec tamen ex eodem tactu aliquid mali sensi: tacto verò capite meo, mox expiraui, ductusque sum in locum amœnissimum, & nimis delicioſum, in quo diuersi generis arbores ac multi coloris flores aspexi: occurrerunt mihi & iuuenes speciosissimi, à quibus officiosissimè sum saluratus, & ante Dominam nostram cœli reginam cum multa alacritate deductus. Posita est mihi sedes secus pedes eius, in qua cũ sederem cum multa cordis mei iocunditate, iussus sum redire ad corpus, de quo cũ plurimum dolerem, consolati sunt me, dicentes: Nec tristeris, quia sedes hæc tibi reseruabitur, & post dies paucos redibis ad eam. Quos cùm iturus interrogassem de statu futuro nostræ domus, responderunt: Bonus est status eius præsens sub Abbate hoc Gisilberto, neque plus ab eis obtinere potui. Circa tertium verò diem rursum expirauit idem Gosbertus. APOLLONIVS: Cùm in primo cap. huius distinct. dictum sit, nullam pœnam in hac vita morte esse amariorem, quid est quòd neuter istorum Conuersorum de illius amaritudine conqueritur? CAESARIVS: Puto tantùm de illis esse intelligẽdum, quorum anima separatur à corpore non reuersura nisi ad diem iudicij. Lege Lazarum, cum adolescente ac puella suscitatos, Tibitham etiam & Maternum,

Ioan. 11. *Luc.* 7. 8. *Actor.* 9.

lium, nec non & multos alios, quorum nullus de hac re aliquid conqueritur. Quosdam etiam tam placidè videmus mori, ac si in somnum resoluantur: vnde de hac quæstione nihil certè diffinire possum. APOLLONIVS: Si qua sunt residua de morientibus prædictæ domus, precor vt mihi edisseras. CÆSARIVS: Hoc vt fiat, oportet me ordinem propositum mutare, ita vt interscalari modo loquar, nunc de bene viuentibus & bene morientibus, nunc de malè viuentibus & bene morientibus, nunc reuertendo ad illos. APOLLONIVS: Dūmodo loquaris ædificatoria, de ordine modica cura est. CÆSARIVS: Audi ergo quanta sit misericordia Dei.

CAPVT XIII.

Qui post malam vitā, bene sunt mortui.

ANte aliquot annos in Claustro sacerdos quidam defunctus est, cuius vita talis erat: In ordine quidem nigro factus fuerat monachus & sacerdos, in quo tantum profecerat, vt Prioratus officium adipisceretur. Sed faciente inuidia diaboli, & propria temeritate, desertis castitatis & innocentiæ castris, in regionem abijt dissimilitudinis pactū facere cum delectationibus suis: aliquando autē pœnitētia ductus, Præmonstratēsis ordinis regularis effectus est. Rursumque circumuentus à satana, in pristinos cecidit errores. Dehinc ad nostrum ordinem se contulit: iterumque factus apostata, voluptatibus frena laxauit, non erubescens domesticam vxoris cohabitationem. Nouissimè diebus istis respectus à Deo patre luminum, seculum cum concupiscentijs deseruit, venienſque Hemmenrode, ingressum petiuit, & obtinuit. Mox ad arma pœnitentiæ conuolans, confessionibus, assiduis lachrymis, oratione, & ieiunijs, omnibus ferè pœnitendi formam præbuit, & decurso breui tempore, anno scilicet necdum dimidiato, tactus molestia carnis, lecto decubuit, non tamen indulgentiùs se agens, cœptum viriliter consummabat agonem, modò psallens, modò orās, modò sanctā Dei genitricē salutans: habebat autē quasdā ipsius salutationes, sine quibus nec vigilans nec dormiēs inueniri *Iacob. 1.*

poterat, quas ante horam exitus sui collo suo ipse circumligauerat, in testimonium fiduciæ & bonæ spei suæ. Rogabat autem Dominum Abbatem sibi assistere cum paucis fratribus, quibus sic proiocutus est: Reuerende pater & domini, peccator ego & pœnitens, testes vos mihi apud Deum esse cupio sinceræ confessionis, & veræ pœnitentiæ: paratus enim sum ad omnem satisfactionem, quælibet tormenta, quoslibet labores subire, si Deus mihi vitam donauerit. Nihil durum, nihil difficile, nihil impossibile amanti, & verè pœnitenti. Sic verè compunctus, & verè pœnitens, benedictiones & gratiarum actiones adhuc in ore habens, Deo felicem reddidit spiritum. In cuius transitu cuidam monacho talis visio reuelata est. Videbat angelos in infirmatorio, epulis & gaudiis multis lætantes, medium autem sedere Salomonem, tam solennis lætitiæ participem, dicebatur enim Salomon: superuenerunt & alii angeli, secum adducentes sex de fratribus nostris, qui eo tempore decesserant, sacerdotes in albis personis pretiosis luce clariùs fulgentes, qui & dixerunt: His sex dimissa sunt peccata sua, & huic septimo, digito demonstrantes Salomonem. Interim pulsante tabula frater, qui hæc viderat, euigilauit, & veniens inuenit eum in eodem loco exhalantem spiritum, quo viderat eum participasse conuiuiis angelorum. APOLLONIVS: Puto quòd hi, qui sunt in fruitione Dei, sæpe pro suis fratribus adhuc peregrinantibus Deum exoret. CÆSARIVS. Hoc sermo sequens declarat.

CAPVT XIV.

FVit in eodem Clausstro monachus quidam Rudingerus nomine, secundùm nomen suum satis rudis in conuersatione; in ordine siquidem minùs ordinatè vixerat; &, quòd deterius erat, sæpius apostatando, tempus pœnitentiæ sibi concessæ inutiliter consumpserat. Circa finem vitæ suæ reuersus, & receptus, hydropisi morbo percussus est; qui cùm die quadam ante lectum suum sederet, & orationes aliquas diceret, beatus Dauid, ante annos decem defunctus,

in effigie nota ingrediens, cũ duobus æquè defunctis, ait: Frater Rudingere quid agis, aut quomodo habes? Respondit ille sicut homo pauper & infirmus: Corpus per tumorem distenditur, & quod me plus angit, multorum criminum mole conscientia grauatur. Quem sanctus consolans dixit: Diu quidem malè vixisti, sed hodie scias te moriturum; ego Dominam nostrã sanctam Dei genitricem & reliquos sanctos pro te rogaui, & duros eos inueni, & nisi exauditus fuero, totum cœlestem exercitum pro te mouebo, sicque disparuit. Quod cùm ille domino Hermanno Abbati, quandoque sanctorum Apostolorum Decano, & tũc in Claustro Priori recitasset, respondit ille: Bone domine Rudingere, vos estis vir prouectæ ætatis, & infirmus, & citò moriemini, nolite dicere nisi veritatem, bene nouerat vitam eius. Respondit infirmus: Si non fuero mortuus hodie, hora nona diei, falsa sunt quæ dixi. Quid plura? Hora prædicta monachus moritur, & de visione Prior certificatur. APOLLONIVS: Puto dæmones multum fremere, cùm tales eis subtrahuntur. CAESARIVS: Sicut sancti Angeli morientium animas deducere nituntur in cœlum, sic angeli mali eas detrudere conantur in infernum.

CAPVT XV.

Dæmones morientibus insidiantur.

MOrtuus est in eadem domo quidam Conuersus, nomine Gerungus: iste ante conuersionem quorundam Episcoporum Treuerensium, successiuè tamen, fuerat dispensator & durus pauperum exactor, tandem quorundam admonitione persuasus, Hemmenrode venit, vbi in habitu seculari tempore aliquanto de proprio vixit. Tactus graui infirmitate, magis timore gehennæ quam amore patriæ, habitum induens, in infirmatorium Conuersorum deportatus est. Qui cùm ad extrema deuenisset, & in lecto suo solus jaceret, aspiciente quodam Conuerso, nomine Ludone, vultures aduolantes in pertica lecti eius resederunt, cum quibus homines terri magni atque deformes intrantes, eundem circumsteterunt. Iam dictus Ludo de visione primùm admiras,

& post paululum, quòd dæmones essent, qui morientiũ animas quasi escam præstolentur recogitans, alta voce clamauit: Quid statis ibi vos domini? Egredimini. Qui cùm minimè obedirent, secundò clamauit: Ego vobis præcipio in nomine Domini vt exeatis. Ad quod verbum mox viri egredientes, & vultures auolantes, nusquam comparuerunt. Iacebat autem idem Ludo infirmus in lecto opposito, vir senex & religiosus, corpore virgo. Visio hæc, sicut & subsequentes, relata est mihi à domino Hermãno Abbate, tunc ibidem Priore. Quantum verò agonizantibus fratrum præsentiũ oratio prosit, eadem visione declarabitur.

CAPVT XVI.

CIrca idem tempus alius quidam Conuersus illic moriebatur, homo quidem ponderosus & tardus, & ideo cæteris despectus: qui cùm positus fuisset super mattam, finisque eius adesset, duo corui aduolantes inopinatè girauerunt circa illum, tandem in trabe, quæ capiti eius imminebat, residentes; quos vt vidit frater Henricus, cuius sæpe in superioribus mentio facta est, dæmones illos esse suspicãs, quidnam facturi essent expectauit. Interim pulsata est tabula, & accurrit conuentus, cumque crux inferretur, colũba niuea illam præcedens, ostium infirmatorij prior intrauit, & super iam dictam trabẽ volitãs, inter eosdem coruos media resedit: cũq; cum illis decertaret, hinc inde alis eos verberans, tandem adepta victoria, & de domo eliminatis, ipsa in loco coruorũ tamdiu erat residens, donec Conuersus expirasset, & donec lotus, & feretro impositus, eodem loco restitutus fuisset: quem cùm in oratorium fratres deportarent, columba eadem auolans crucẽ præcedebat, sicq; nusquam comparuit. APOLLONIVS: Quid videtur tibi fuisse columba illa? CÆSARIVS: Angelica aliqua persona, quæ fratrũ orationibus adjuta, pro anima morientis cum dæmonibus dimicauit atque triũphauit. Quantus illic sit dæmonum concursus, vbi hi moriũtur, qui eis seruierunt, sermo sequens ostendit.

CAPVT

CAPVT XVII.

CVno magnus dominus castri de Malburg, vir potens & dives in seculo, tam valens in militia, ne dicam in malitia, quàm vigens in prudentia seculari, ante finem vitæ in sæpe fato Clavstro habitum svscepit regularem: & quia temporis longinquitate nõ poterat, morum probitate dies svos dimidiare satagebat; vbi adeò profecit, quòd consummatus in *Sap. 4.* breui, expleuit tempora multa: placita enim erat Deo anima illius. Vnde & qui vocauerat eum ad svum seruitium, non solùm prȩstitit ei veniam delictorum, sed & in tali ordine præcognitum ei fecit finem svum. Habebat conuentus dextrarium pulcherrimũ, quem equariciæ svo propter fœtũ nobile deputauerat: quẽ cũ vir nobilis Henricus de Isenburg concupiscceret, neque precio habere posset, hoc actum est, vt absconsè svbtractus ei transmitteretur: quem cùm minimè redderet, missus est prædictus Cuno, qui eidem Hérico fuerat in seculo amicissimus: & cùm nihil proficeret, videns hominẽ obstinatum irruente in se, vt pòst patuit, spiritu Dei, ad diuinũ eum iudicium appellauit, diem ei præfigens. Quid plura? Henricus appellationem contempsit, & Cuno domum rediens, omnibus modis, quibus potuit, ad eundem diem se præparauit, dicebat igitur Abbati: Domine sexta feria crucem accepi, sexta feria transfretani, feria sexta in capella mea me vobis tradidi, sexta feria habitum indui regularem, Deus sexta feria laborum meorum mihi restituet mercedem. Expletis verò iam tribus annis in sancta conuersatione, febre correptus est; visitatus ab amicis, se dixit tertia die moriturũ. Illi autẽ recedere volebant, eo quòd leuis esset eius infirmitas, & nulla adhuc signa mortis apparerẽt, sed ipse rogabat, ne solennitati svæ deessent. Et factum est vt moreretur die tertio, hoc est, in vigilia sancti Iacobi, sicut ipse prędixerat. Eo sanè tempore erat mulier obsessa in villa Meyne, quæ hora mortis eiusdem Cunonis liberata est, & venit ad sacerdotem svum, dicẽs dęmonẽ exisse: post paululum verò rediens diabolus, grauiùs vexare

miseram

miseram cœpit: adducta est igitur ad sacerdotem, qui quasi concionando cum diabolo cœpit interrogare eum, & dicere: Miser tu exieras? Ita est, inquit. Et vbi, ait, fuisti infelix? Ad quod diabolus: Cuno ibi super mattam jacebat, & debebat mori, ad cuius transitum festinantes, penè quindecim milia sociorum meorum cum maximo tripudio hîc transibant; & videbar mihi nunquam gaudium aliquod habiturus, nisi iuissem cum eis. Sciens autem vas istud mihi traditum me amittere non posse, reliqui illud ad tempus, & iui cũ eis. Dixitque sacerdos: Quid actum est ibi? Respondit diabolus: Superuenerunt maledicti tonsurati illi, & circumstantes cadauer, ita validè populari cœperunt, quòd nullus nostrûm propiùs accedere ausus fuit. Dixit iterum sacerdos: Et vbi deuenit anima? Respondit diabolus: Ad pedes altissimi; & videte boni homines, quanta nobis iniuria fit illata; homo iste nobis seruierat plus quàm quadraginta annis, ad omnem voluntatem nostram nocte ac die paratissimus, & modò tribus annis tãtùm alteri seruiuit domino, & ille nobis abstulit eum. Cùm igitur nobis anima auferretur, furore commoti, in inuicẽ tota debacchatione grassati sumus, & ego modò non habeo vbi me vindicem, nisi in hoc vasculo, quod mihi traditum est. Trãsactis autem paucis diebus, postquam res præmissa cõperta est in Clausto, Herwicus quidam monachus per partes illas transitum habebat, qui sciens quia diabolus
Ioan. 8. mendax est & pater mendacij, experiri voluit huius rei veritatem. Diuertẽs igitur ad obsessam mulierem, indicium quo credi posset quæsiuit à dæmone. At ille primò noluit confiteri, sed à monacho iuramentis constrictus, dixit: Quia Abbatulus tuus manum morientis in manu sua tenuit: cuius rei monachus ille conscius, aliis eius verbis credi posse consensit. Henricus verò de Isenburch audiens eum præfixo die defunctum, pelli suæ valde pertimuit, & cum multa festinatione ad Clausstrum veniens, dextrarium superbè retentum, nudis pedibus, manu propria, ad defuncti sepulchrum adduxit, pœnitentiam agens apud illum.

lum. Hæc mihi de obitu monachorum Clauſtrenſium comperta ſunt. APOLLONIVS: Si dæmones electis in morte ſic ſunt importuni, quid fit de reprobis, quorū peccata ſanctorum Angelorum impediunt præſidia? CÆSARIVS: De hoc ſatis dicturus ſum in ſequentibus. Mors Cunonis aliorum militum obitus ad memoriā mihi reuocat, qui malè quidem vixerunt, ſed felici fine deceſſerunt.

CAPVT XVIII.

ERat quidam miles in Saxonia, Ludolphus nomine, ſed tyrannus actione; hic cùm die quadam veſtibus nouis atque ſcarlatis indutus in via equitaret, ruſticum cum curru obuium habuit; cuius cùm veſtimenta ex rotarum impulſu luto aſpergerentur, ipſe, vtpote miles ſuperbus, commotus valde, extracto gladio, homini pedem amputauit; qui poſtea, Deo miſerante, de peccatis ſuis dolens, in domo ordinis noſtri, quæ Porta vocatur, factus eſt monachus. Non multo pòſt, in grauem infirmitatem incidens, cùm quotidie à ſe mala commiſſa deplangeret, & maximè abſciſſionem iam dicti pedis, infirmario ſe conſolanti reſpondit: Non potero conſolari, niſi videro ſigna Iob in corpore meo. Et ecce poſt dies paucos cicatricem, inſtar fili coccinei, contemplatus eſt circa talum ſuum in eodem pede & in eodem loco, vbi ruſtico pedem truncauerat, qui paulatim cœpit computreſcere, ita vt vermes de eo ſcaturirent. Tunc repletus gaudio ait; Modò de venia ſpero, quia video ſigna Iob in corpore meo, ſicque in multa cordis cōtritione atque gratiarum actione, inualeſcente morbo, ſpiritum reddidit. Hæc mihi relata ſunt ab Abbate Liuoniæ, qui filius eſt domus ſupradictæ.

CAPVT XIX.

ALterius cuiuſdam militis mortem valde pretioſam retulit mihi Adam monachus de Lucka, cuius in ſuperioribus memini. Erat, inquit, in Saxonia miles quidā Alardus nomine, qui vir fuerat tantę probitatis, vt in primo torneamento, in quo miles factus eſt, manu propria quatuordecim dextra-

rios

rios acquireret: qui, sicut vir prudens, eundem honorē temporalem non suis viribus sed Deo ascribens, omnia restituit, & sodalibus cum seculo valedicens, in Lucka monasterio nostræ religionis habitum suscepit. Et quia electos suos probat Dominus, tanta illum infirmitate flagellauit, vt vermes de eius corpore indesinenter scaturirent; quorum fœtorem simul & horrorem cùm ministri sustinere non possent, ait Abbas prædicto Adæ: Quid faciemus frater cum homine isto? Respondit ille: Dentur mihi quatuor linteamina, & ego pro Christi nomine curam illius suscipiam. Quod cùm factum fuisset, assidua pannorum mutatione, fœtorem temperauit, tam sibi quā ægroto. Cumque dies adesset remunerationis tantæ patientiæ, ait Adæ: Sternite mihi mattam, & pulsate tabulam, quia Dominus vocat me, & fecit sic. Veniente conuentu, post dictam lętaniam, cùm omnes penè ad lachrymas verbis valde compunctiuis mouisset, subjunxit: Modò ite domini mei dilectissimi, & dicite missas vestras, quia Saluator mundi & gloriosa eius genitrix, cum angelis & multitudine sanctorum, illuc venturi sunt, pòst reuertimini cum eis, quia animam meam suscipient. Interim dum missas dicerent, sicut mihi retulit sæpe dictus Adam, Alardus spiritu prophetico, omnia quæ in oratorio agebantur, indicauit, dicens: Tales Missæ, à talibus sacerdotibus, ad talia altaria celebrantur. Et miratus est valde de homine laico. Reuertente conuentu, ille vultu iucundo sic ait: Ecce Christus cū matre & sanctis suis præsens est, habentes manus sub mento meo, & iam suscipient animam meam, nec mihi credatis, si in instanti mortuus non fuero. Ad quod verbum mox expirauit, morte verba confirmans. De cuius corpore statim tātus odor exiuit, vt omnes illius suauitate reficerentur circumstantes. APOLLON. Valde me recreat horū oratio. CÆSARIVS: Ex quo sermo est de militibus, referā vnde amplius ædificeris, iterumque reuertar ad personas religiosas.

CAPVT

CAPVT XX.

MIles quidam sceleratissimus ab inimicis suis captus est & occisus, qui cùm moreretur, hæc ei verba vltima fuerunt: Domine miserere mei. In cuius morte obsessus liberatus est, quẽ cùm post dies paucos atrocius vexaret, sicut suprà dictum est de Cunone, cap. 17. interrogatus de hoc respondit: Multi congregati fuimus in morte militis illius, sed quia nihil ibi obtinuimus, ampliùs in hoc modico vasculo me vindico. Requisitus de causa subjecit: Tria tantùm heu verba moriens protulit, propter quæ potestatem nostram euasit. Ecce huic prædoni, ob inuocationem diuini nominis, sicut latroni in cruce, tormentum versum est in martyrium. APOLLONIVS: In hoc exemplo satis considero, quòd pœnitentia vera nunquam sit sera. CÆSARIVS: Duo subjungam exempla, per quæ cognosces, quòd extrema contritio sit ex multa misericordia Dei.

CAPVT XXI.

IN Frisia nuper homo quidam diues infirmatus est; habebat autem filium monachum & sacerdotem in Claro-cãpo, domo ordinis nostri, pro quo cùm misisset, quasi pro salute animæ suæ, nescio quo Dei iudicio, sine confessione, sine viatico, & sine inunctione mortuus est.

CAPVT XXII.

CIrca idem tempus in eadem prouincia alius quidam Friso, hostibus suis occurrens, vulneratus ad mortem, & occisi sunt duo filij eius, cumque patrem occisores æstimarẽt mortuum, abierunt. Cõperto tanto scelere, magister grãgiæ in Bethwerde, adducto plaustro, occisos superposuit, & cùm patrem adhuc spirare vidisset, clamauit: Viuitis adhuc domine? cumque ille minimè respõderet, timens hostes esse, subiecit Conuersus: Ego sum, ne timeatis. Tunc ille: Ego enim adhuc viuo. Mox leuatus in vehiculo deportatus est ad grangiã, peccata sua confessus est, communicauit, inunctus est, sicq; spiritum reddidit. Ecce prior cùm tempus haberet pœnitẽdi, & filius

eum

eũ de salute quotidie moneret, omnia neglexit, moriẽs impœnites: alter verò semimortuus, oleo misericordiæ, & vino pœnitẽtiæ, veri Samaritani cõfotus, de stabulo transiuit ad palatiũ. Et est in his impletum q̃ scriptura dicit: Cui vult miseretur, gratiam infundendo; & quem vult indurat, gratiam non apponendo.

CAPVT XXIII.

IN diœcesi Trajectensi miles quidam extitit nomine Wigerus, in actibus militiæ nominatissimus, in prima expeditione Dei munere compunctus, cruce signatus mare transiuit, tam fortiter & tam instanter Saracenos impugnans, vt tam Regi Ierosolymitano quam cæteris Christianis dilectus esset & acceptus, & inimicis Christi nimis odiosus. Qui cùm per annum integrum Saluatori ibidem strenuè, vt dictum est, militasset, & repatriare cogitasset, die quadã in oculis eius in conflictu seruus eius occisus est, cuius animam in specie columbæ cœlos videns penetrare, compunctus de visione, dicebat intra se: Quid agere proponis ô miser? si reuersus fueris, vitia repetes dimissa, & erunt nouissima tua pejora prioribus. Ex tunc fortiùs agens solito, die quadam conflictum intrauit, & occubuit, cuius caput Saraceni præcidentes, cum multa gloria circũtulerunt; Christiani verò, corpus rapientes atque sepelientes, Ecclesiã super ipsum fabricauerunt.

CAPVT XXIIII.

CIrca illa tempora, Theodericus de Rulant, vir potens & diues, deuotionis gratia profectus est Ierosolymam. Prostratus ante sepulchrum Dominicum huiusmodi fudit orationem: Domine Iesu Christe, qui omnia nosti, si non habeo me emendare à vitijs pristinis, non me permittas redire in terram meam, sed vt hîc mihi mori liceat concede. Audiuit hanc orationem alius miles, compater eius, & ait: Orastis ne bene hodie compater? Etiam, inquit, dicẽte illo: Et cui vultis dimittere vxore & liberos vestros? Respõdit Theodericus: Melius est vt illos deserã, quàm animam meam perdã. Quid plura? Exaudita est

oratio

oratio religiosi militis, & post dies paucos defunctus, coniũctus est ciuibus Ierusalem cœlestis. Quàm prope sit Dominus omnibus inuocantibus eum in veritate, mors alterius cuiusdam demonstrat. *Ps.144.*

CAPVT XXV.

IN Ostburg monasterio Traiectensis diœcesis monachus quidam fuit tenax iustitiæ, zelum habẽs disciplinæ: cumque mortuo illius temporis Abbate, is, qui hoc anno defunctus est, ei per electionem substitueretur, ille sciens eum virum secularem atque incontinentem, igemuit dicens: Heu modo disciplina domus huius peribit: est enim de ordine nigro monasterium, aliquando dives satis, & ait: Domine Iesu Christe, peto ne sinas me diutius viuere, ne videam desolationem huius monasterij. Cumque induci non posset vt eundem eligeret, siue professionẽ faceret, ait ad eum mente tranquilla: Deus nouit, quia diligã vos, sed scio quòd religio domus huius destruetur per vos. Manè, dicta Missa, ab eodem Abbate se inungi petiuit, & vix obtinuit, contradicente Abbate, eo quòd suauissimus videretur, respõdit: Hodie oportet me mori. Deinde strata matta, se in ea reposuit, & per tabulam conuentum aduocari fecit. Dictis orationibus, cùm minimè moreretur, surrexit, stolamq; in qua Missas dicere consueuerat collo imponens, coram altari more agonizantium se reposuit, hanc orationem fundens: Domina sancta virgo Maria, si vnquam per hanc stolam Missam celebraui tibi placentem, suscipe animam meam in hac hora. Exauditus est iustus, & expirauit, & secundùm prophetiam eius, domus illa, tam in spiritualibus, quàm in corporalibus, valde defecit. Hæc mihi relata sunt à quodam Abbate ordinis nostri, necnon ab Euerhardo monacho & sacerdote eiusdem cœnobij. APOLLONIVS: Non miror si Deus quandoque jùstos tollit, ne peccata dimissa repetant, vel ne mala imminentia videant, vt Iosiam: sed hoc me terret, quòd justi aliquãdo subitò rapiuntur; vel, quod horribilius est, igne, aquis, vel precipitio pereunt. CÆSARIVS: Iusti quacunque morte præoccupati fuerint, *4. Reg. 23.* *Sap. 4.*

in refrigerio erunt: multis enim causis omissis, quæ assignari possent, quare id Dominus permittat, vna est, vt virtutes eorum occultæ patefiant.

CAPVT XXVI.

Iustos interdum violenta morte interire.

ANte hoc quinquenniū, qui nunc est dux Baioariæ, vnum ex Abbatibus ordinis nostri ad se vocauit, nescio quid cum eo tractaturus: nocte præparatus est ei lectus in horreo, qui cùm dicto cōpletorio isset cubitum, lumen, quod a Conuerso posti fuerat infixum, in stramen cecidit, & in flammas profecit: à quibus Abbas excitatus, cùm ostium exire non posset, in modum crucis se in terram prosternens, exitum suum Domino commendauit. Comperto incendio, dux cū militibus & omnibus qui aderant accurrit, rejectisque lignis ac stipulis, Abbatem semiustum atque extinctum extraxerunt: & ecce circa pectus eius apparuit capsella cum reliquiis, ventré verò eius catena ferrea stringebat; quibus visis, dux compunctus dicebat: Videte quòd sancto isti viro vestimentorum asperitas sufficere non potuit, nisi etiam catenam superadderet. Sepultúsque est Ratisbonæ in Ecclesia maiori. Post dies paucos, cùm duo milites in eodem loco Missam audirent, vnus sepulcrū eius ascendit. Vt autem Deus ostenderet, qualis esset meriti illic tumulatus, miles tam vehementer in pedibus ardere cœpit, vt desiliens clamaret: quo comperto, alter respondit: Sepulchrum est illius combusti Abbatis. Ex illa die, habitus est in eadem Ecclesia in magna veneratione.

CAPVT XXVII.

Mors bona eorū, qui aliquando malè vixerant.

IN ecclesia sancti Maximini in Colonia temporibus meis quidam fuit incluſus cœnobij eiusdem initiator: est enim illic congregatio sanctimonialium. Hic ante conuersionem concubinam habuerat, & quia simul peccauerant, similem susceperunt pœnitentiam adeò duram, vt vterque circulo ferreo ventrē suum ligaret. Ipse verò in prædicto loco se includēs, Missas suas celebrādo, Domino vacabat, cui illa foris in habitu religioso ministrabat necessaria.

Aduc-

Aduenientę tempore vocationis eius, dominum Enfridum Decanum sancti Andreæ, cuius vitam in distinctione sexta cap. 5. descripsi, vocauit, confessionẽ fecit, vitam reuelauit: cui ille in virtute sanctæ obedientiæ præcepit, vt circulum sineret deponi, quod & fecit, sicque eo defuncto, mulier post paucos dies cœpit infirmari: & quia timuit quod sacerdoti acciderat, secretum suum prodere noluit, cuius virtutẽ Deus non sinebat esse occultam. In hora verò qua expirauit, vinculum eius dirupit, cumque fines ligaturæ illius ferreæ, tunicam, in qua moriebatur, ex vtroque latere suspenderent, multæ matronæ, feminę sanctæ exitum præstolantes, postquam rem cognouerunt, de tanto miraculo Deum glorificauerunt. Hæc mihi relata sunt à filia sororis prędicti sacerdotis. Vincula ista reuocant mihi ad memoriam, mortem cuiusdam sanctimonialis pretiosam.

CAPVT XXVIII.

IN Brabantia apud Niuelliam, monasterium sanctæ Gertrudis virginis, puella quædam nobilis extitit, Clementia nominę: hæc cùm suadente diabolo lapsum carnis incurrisset, tunicam innocentiæ, quam polluerat, quotidianis lachrymis mundare satagebat: sic dedita erat operibus misericordiæ, vt omnes suos redditus pauperibus erogando, nihil penè sibi retineret. Tempore quodã circa hyemis principium, cùm ferè nuda esset, nimisque egeret, sedens iuxta altare sanctæ Gertrudis, sic orauit: O dulcissima Domina, quomodo tibi seruiam in hyeme hac, cũ nihil habeam? Eadem hora superueniens quidam peregrinus, cùm ad memoriam iam dictæ virginis orasset, quinque solidos in sinum Clementię jactauit, & abiit. Hoc quasi pro miraculo ipsa Wigero monacho Vilariensi retulit, & ipse mihi. Cùm autem moreretur, inuenti sunt circa corpus eius nouem circuli ferrei. APOLLONIVS: Mirabilia operatur Deus in sexu fragili. CAESARIVS: Licèt propositi mei sit in hac distinctione tantùm tractare de morientibus, referam tibi tamẽ, per occasionem huius sanctimonialis,

fortem pœnitentiam alterius cuiusdam mulieris.

CAPVT XXIX.

NOn est diu quòd virgo quædam Leodiensis, Osilia nomine, ciui cuidam nupserat Metensi, quo mortuo, quia pulchra erat valde, canonicus quidam Leodiensis illam duxit, in tantum eam amans, vt per clausuram ab humanis aspectibus eam remoueret. Post cuius mortem, illa de peccatis suis dolens, iuxta ecclesiam sancti Seuerini se recluſit, vbi ex nimia cõtritione sæpe lachrymas sanguineas profudit: insuper & vinculis ferreis se ligari fecit, cum quibus cùm stetisset in oratione, omnia dirupta sunt. Timẽs verò eadem vincula Deo non esse accepta, secundò ligata est; quod cùm confessa fuisset Abbati sancti Lãberti, dolentẽ consolans, ait: Qui dixit Mariæ Magdalenæ; Dimissa sunt tibi peccata tua, ipse vincula dirupit tua, sicque consolata est. APOLLONIVS: Si qua residua sunt de morte iustorum, vt explicentur oro. CAESARIVS: Quædam tibi adhuc de his referam, in quibus consoleris simul & terrearis.

Luca 7.

CAPVT XXX.

ANte hoc quadrienniũ Gerbrandus Abbas Claricampi in Frisia, cum Abbate nostro de capitulo rediens generali, in via infirmari cœpit, ita vt cum maximo labore Foniacum perueniret: ibique diem clausit extremum. In ipsa die mortis eius, sanctimonialis quædam de Sion, quæ domus est ordinis nostri pertinens ad Clarum-campum, facta in mẽtis excessu, vidit animam eius ab angelis in cælum deferri: expressit etiam domum & locum sepulturæ eius, necnon & habitum, in quo sepultus est. Vidit insuper successori eius Iuoni duos dari baculos, scilicet virgas pastorales, ex quibus primam abjecit, alteram retinuit. Idem Iuo Prior fuerat in Claro-campo, de quo assumptus est in Abbatem sancti Bernardi: deinde post breue tempus mortuo prædicto Gerbrãdo, qui fuerat grandæuus, & iustus, & disciplinatus, idem Iuo, Abbate meo præsente, necnon & me, factus est Abbas Claricampi: sicq;, secundũ quod de illo prę-

ostẽ-

ostensum fuit, primum baculum abjecit, alterum adhuc retinens.

CAPVT XXXI.

IN monte sanctæ Walburgis sanctimonialis quædam fuit * Vdęwolt nomine, femina bona, & satis feruens in religione; hęc cùm iam agonizaret, sicut audiui à sororibus, quæ præsentes erāt, manum extēdit contra ostium, dicens: Ecce nuncius Dei foris stat expectans animam meam, sicque post modicum reddidit spiritum, ab eodem angelo deducenda in paradisum. Hoc etiam scias, quòd sæpe à mortuis viui vocantur. Verbi causa. * al. Vdellolt.

CAPVT XXXII.

ANte paucos annos Heidenricus sacerdos, & cellerarius noster maior, in somnis apparens successori suo Conrado, tunicam propriam ei tradidit induendam; quam cùm ille induisset, infirmitate præuentus, post dies paucos defunctus est. *Viui à mortuis vocantur.*

CAPVT XXXIII.

NOndum annus elapsus est, quòd Lambertus monachus noster, nocte dominica in choro obdormiens, Richvvinum nostrum Cellerariùm, ante aliquot annos defunctum, chorum intrantem cōspexit: & cùm annueret ei manu, dicens: Frater Lamberte, veni simul ibimus ad Rhenum. Ille sciens eū mortuum, renuit, & ait: Credite mihi, non ibo vobiscum. A quo cùm repulsam pateretur, ad oppositum chorū se vertens, quendam senem monachum Conradum nomine, qui circa quinquaginta annos militauerat in ordine, simili signo ac verbo vocauit: quem ille mox secutus est, caputio capiti imposito. Eadem die post cœnā, cū Prior quosdā ex nobis vocasset, & idē Cōradus prę sens esset, ait ei, me audiēte, iā dictus Lābertus: Verè dñe Cōrade, vos citò moriemini: in hac enim cuculla vidi vos hac nocte Richvvinū sequentē, referens ei visionem per ordinem: cui ille respondit: Non curo, modò vellem esse mortuus. Sequenti die, si bene memini, infirmare cœpit, & post breue tempus defunctus, in eadem cuculla sepultus est.

CAPVT XXXIV.

FEmina quædam religiosa de Armenia, cum filio & filia veniens Coloniam, in ecclesia maiori ieiunijs & orationibus Deo seruiebant: vocabatur autem filius Gregorius, homo simplex & sacerdos: nomen autem sororis Maria. Anno autem præterito, matre defuncta, infra tricenarium etiam Gregorius ad extrema deductus est, cumque soror coram illo sedens lachrymaretur valde, ille consolans eam ait: Noli flere, quia mater nostra vocat me. Et illa; Vbi est? Respondit; Ecce coram me stat, sicque anima illa sancta, carne soluta est: corpus verò eius, cum multo honore, inter canonicos eiusdem ecclesiæ sepultũ est. APOLLON. Valde mihi videtur esse perfecti, quorum animæ carne resolutæ, mox ascendunt ad requiẽ. CÆSARIVS: Verũ dicis, neq; hoc te lateat, quòd valde parua sũt iudicio hominũ, quæ perfectos, maximè clauſtrales, ab introitu glorię quãdoq; retardant.

CAPVT XXXV.

Peccata minuta religiosos sæpe impedire ne recta hinc in cœlum euolent.

COnuersus quidam de* Cynna, quæ domus est ordinis nostri, cùm die quadam missus ab Abbate suo, nauigio transiret per fluuium Albim, qui fluit per Saxoniam, nauta ab eo naulũ requisiuit; qui cùm diceret, nihil se ad manũ habere de pecunia, respondit ille; Date mihi pro pignore cingulum vel cultellum vestrum. Non possum, inquit, carere his, & adiecit: Ego promitto vobis cum ordine meo, quòd dimidium denarium vobis remittam, & dimisit eum nauta. Recedens ab eo Conuersus, eo quòd res modica videretur, promissum paruipendit, nihil remittens. Non multo pòst infirmatus, cùm omnibus qui aderãt mortuus videretur, anima egressa, cùm ad requiẽ ascẽdere vellet, prædictũ dimidiũ denariũ, cuius in confessione nõ meminit, ante oculos habebat, qui adeò creuit, vt mundo maior videretur: cumque sursum nitenti semper obsisteret, neque aliud esse, quod impediret, ad angelorum petitionem permissa est redire ad corpus. Mirantibus cunctis, visionem retulit, & missus est ab Abbate nautę integer denarius, sub

*al Tinna.

omni

omni celeritate: quem, vt ille recepit, eadem hora secundùm considerationem Conuersus expirauit. Hæc mihi narrauit Abbas Liuoniæ, asserens sibi recitata à prædicto Abbate. Vnde religiosi, quanto sæcularibus maius præmium sperant, tanto esse debent soliciti, ne morientes aliquid pulueris secum trahant.

CAPVT XXXVI.

ANte annos paucos in regno Francorum, quadã domo ordinis Cistercien sis, monachus quidam bonæ vitæ laborabat in acutis: qui dum duplici calore torqueretur, infirmitatis scilicet & aëris, rogauit infirmarium, quatenus sibi liceret cucullam exuere, & induere scapulare: quod ille concessit, compassus infirmo. Qui cùm abiret, reuersus, infirmum repperit expirasse: non modicum ex hoc turbatus, domũ clausit, scapulare extraxit, reinduit ei cucullam, sicque in matta illum ponens, tabulam pulsauit. Deportatus in oratorium, proxima nocte, cùm monachi secundũ consuetudinem circa corpus Psalmos legerent, ille in feretro se erigens, & circumspiciens, monachos aduocauit: qui cùm territi fugerent omnes in dormitoriũ, excepto Suppriore, qui constantior erat, ait illi: Nolite timere, & ego sum ille frater vester, qui mortuus fui, & reuixi, vocate mihi Abbatem. Interim signantibus monachis qui fugerãt, quia surrexisset mortuus, factus est in dormitorio magnus motus atque cõcursus. Accedente Abbate ad feretrum, ait ille: Domine confiteor vobis, quòd sic atque sic mortuus sum, ductus verò ab angelis ad paradisum, cùm putarem me libere posse intrare, accessit ad ostiũ sanctus Benedictus & ait: Quis enim es tu? Respõdente me: Ego sum monachus ordinis Cistercien sis: subjecit sanctus: Nequaquã, si monachus es, vbi est habitus tuus? Iste locus est quietis, & tu vis intrare cum habitu laboris? Qui cùm circumgyrassem muros eiusdem felicissimæ mansionis, & per fenestras seniores quosdam magnæ reuerẽtię illic cõspexissẽ, vni illorũ, qui cęteris benignior videbatur, vt pro me intercederet, supplicaui; cuius interuentu permissus sum ad corpus

redire, vt sic habitu à te recepto, merear ad prædictam beatitudinem introire. Quo audito Abbas cucullam, in qua iacebat, ei extraxit; cucullam, quam in infirmitate exuerat, ei reinduens: sicque accepta benedictione, rursum expirauit. Vocatur autem domus, in qua contigerunt, * Szere: Abbas de Relashusen, per nos transiens, nobis retulit hoc miraculum, dicens se audiuisse à Priore & conuentu iam dictæ domus.

*al. Szeße

CAPVT XXXVII.

SImile ex parte contigit hoc anno apud Strasburg. Cùm quidam ciuis ibi defunctus fuisset, & in feretro positus, anima ad corpus reuersa est; & cùm clamaret, Quomodo veni huc? quomodo veni huc? Vocata est vxor eius; ad quam ille; Dei misericordia reductus sum, & hoc tibi dico, nisi omnia quæ habemus relinquamus, non poterimus saluari. Sicque omnibus, prout poterat, salubriter dispositis, infra triduũ mortuus est: fuerat eorum substantia de malo acquisita. APOLLONIVS: Quid est quod maximè morientibus possit subuenire? CAESARIVS: Confesso pura, atque contritio. Ecce exemplum.

CAPVT XXXVIII.

MAgister Thomas theologus, cùm in præsenti expeditione in castro peregrinorum in camera quadam lecto decumbens esset moriturus, vidit diabolum in angulo stantẽ: quẽ cùm cognouisset, voce Martini allocutus est eum, dicens; Quid hîc astas cruenta bestia? Dic mihi, quid est quod maximè vobis noceat? Cumque ille nihil responderet, scholasticus subiunxit: Adiuro te per Deũ viuum, qui iudicaturus est viuos & mortuos, & seculum per ignem, vt dicas mihi huius interrogationis veritatem. Ad quod dæmon respondit; Nihil est in ecclesia, quod tantum nobis noceat, quod sic virtutes nostras eneruet, quàm frequẽs cõfessio: quãdo enim homo in peccatis est, peccatis dico mortalib⁹, omnia eius mẽbra ligata sunt, & nõ potest se mouere: cùm verò peccata eadẽ cõfitetur, statim liber est, & mobilis ad õne bonũ. Quo audito doctor ille bonus, & crucis

Sulpit. in epistola ad Bassulam.

Chri-

Christi fidelis prædicator, lætus expirauit. APOLLONIVS: De confessione non dubito quin valde sit bona, secundùm quod tertiæ distinctionis plurima probant exempla. CÆSARIVS: De morte iustorum hæc dicta sufficiant, de quibus etiam in superioribus multa exempla redundant, quæ recapitulare supersedeo, quia ad mortes malorum festino. Quàm miserè, quam horribiliter moriantur vsurarij, auari, pecunioſi, dolosi, superbi, prędones, homicidæ, contentioſi, luxurioſi, vitijsque similibus subiecti, quæ Apostolus appellat opera carnis, quibusdam tibi pandam exemplis. *Gal.5.*

CAPVT XXXIX.

De morte malorum, & primò vsurariorum.

IN ciuitate Metensi, sicut mihi narrauit Abbas quidam ordinis nostri, vsurarius quidam defunctus est, auarus nimis: qui cùm moriturus esset, supplicauit vxori suæ, vt crumenam denarijs refertam iuxta se poneret in sepulchrum. Quod cùm illa fecisset, quanto secretiùs potuisset, tamen latére non potuit. Accedentes aliqui, sepulchrum latenter aperuerunt, & ecce duos ibi conspicantur bufones, vnum ex ore crumenæ, alterum in pectore: ille denarios ore de crumena extrahebat, iste suscipiens extractos cordi eius immittebat, ac si dicerent: Nos pecunia satiabimus cor tuũ insatiabile. Quib⁹ visis, illi timore perculsi, terrã rejicientes fugerũt. Quid putas animã huius pati in inferno, à vermibus immortalibus, si tã horrẽda in eius corpore demõstrata sunt in sepulchro? Non minus horrendum est quod sequitur.

CAPVT XL.

IN villa Frechene, quæ ad vnum miliare distat à Colonia, matrona quædam morabatur Iutta nomine, moribus quidem satis composita, sed vsuraria: de quo vitio cùm sæpius argueretur à Suppriore nostro Gerlaco, qui tunc temporis ecclesiam iam dictæ villæ regebat, emendationem quidem promisit, sed non seruauit. Tandem in peccatis suis mortua est: & propter tumorem corporis, ne fœteret, posita est super terram. Et ecce, diabolus manus eius &

brachia mouit, ad instar numerantis pecuniam: missum est pro Gerlaco, vt diabolum à vexatione corporis exorcismis cohiberet: quod cùm fecisset, corpus quieuit, & cùm adjurare cessaret, illud non cessauit, nunc crura nunc manus mouendo. Tunc tollens aristas, aquæ benedictæ intinxit, & ori eius immisit, quas illa auidissimè masticare cœpit, tandem tollens stolã, cum exorcismo collo eius circumligauit, sicque dæmones ab eius corpore compescuit. Erat ibi tempore eodem rusticus quidã, qui dicebat sacerdoti: Sciatis domine, quòd diabolus in hac nocte stupenda operabitur in hoc corpore. Referam enim vobis simile, quod temporibus contigit pueritiæ meæ.

Caput XLI.

FVerat in Bacheim, villa proxima, famosa quędam vsuraria: hæc cùm moritura esset, campum totũ coruis ac cornicibus vidit repletum, & clamauit fortiter: Ecce modò appropinquant foris ad me. Et adjecit; ô wi, ô wi, modò sunt in tecto, modò in domo, modò pectus meum laniant, modò animam meã extrahunt, sicque cum vlulatu efflauit spiritum, à dæmonibus ad inferos deducendum: qui eadem nocte corpus de feretro, multis, qui aderant, videntibus tollentes, vsque ad tectum leuauerunt, & cùm trabi impingerent, iuxta limen ostij illud cadere sinentes, cõfregerunt. Extincta sunt luminaria, fugerunt homines, manè in iam dicto loco corpus reperientes, quod bestiali sepulturæ tradiderunt.

Caput XLII.

IN diœcesi Colonienſi ante paucos annos miles quidam defunctus est nomine Theodericus, vsurarius admodum nominatus: hic tandem infirmatus, materia ascendente in cerebrum, factus est phreneticus: qui cùm quotidie dentes & os moueret, dixerunt ei ministri sui: Quid comeditis domine? Respondit ille: Denarios ego masticо. Visum ei fuerat quòd denarios ori eius dæmones infunderent: Non possum, inquit, sustinere dæmones istos, portate me ad monasterium Rode, boni illic homines sunt, fortè

auxi-

auxilio illorum ab his diabolis liberabor. Quò cùm delatus fuisset, clamauit: Reportate me: plures enim hîc dæmones video, quàm in domo mea: erat enim de villa Wurme. Sic miser relatus, & a dæmonibus agitatus, expirauit, quam execrabile vitium sit vsura, in suis tormentis multis ostendēs. Quidam dixerunt, se in ore & in guttere eius denarios vidisse. APOLLONIVS: Bene Apostolus auaritiam idolorum appellat seruitutem, cui sic dæmones famulantur. CÆSARIVS: Auaritia heu, non solùm in sæcularibus, sed etiam in personis ecclesiasticis regnat, eique famulatur. *Coloss. 3.*

CAPVT XLIII.

De Auaris.

LVtharius Præpositus Bonnensis clericum habebat nimis auarum, Monasterienſis ecclesiæ canonicum: & quia ex eius consilio idem Præpositus pendebat, multam pecuniam Walterus congregauerat: qui cùm moreretur, nec vnum quidē denarium pro anima sua legauit. In ipsa hora mortis eius, Godefridus ecclesiæ sancti Andreæ in Colonia canonicus, coram domino suo Adolpho, tunc maioris ecclesiæ Decano, & postea Archiepiscopo, in porta clericorum dormiuit, cui talis visio ostensa est: Visum est, quòd prædictus Walterus pecuniā de magno cumulo in tabula numeraret, & quòd dæmon ex altera parte in æthiopis effigie residens, illius computationē diligentissimè considēraret: in ipsa computatione Walterus frequenter ex ipsa pecunia aliquid furtiuè vesti propriæ submisit, qua numerata, dæmon in hæc verba prorupit: Computat argentum Walterus, subtrahit illud. Deinde manibus complosis, cum multo cachinno subjecit: Plus quā ducentas subtraxit Waltero marcas, (sic enim ex quadam superbia vocari solebat.) Excitans dominum suum Godefridus, quid viderit recitauit. Et compertum est, quòd eadem hora expirauit. Præpositus verò omnem illius pecuniam tulit, asserens illam suam fuisse.

CA-

CAPVT XLIV.

GOdefridus verò non minus miserè defunctus est: erat siquidem auarus valde, & magnam in curia pecuniam collegerat. Die quadam tempore Philippi Regis Romani, magnum in domo sua debitoribus domini sui fecerat conuiuium, ex pecunijs eiusdem Philippi, quas Adolpho pro coronatione dederat, illis accomodata restituere proponens: ante enim quàm de eodem conuiuio gustasset, apoplexia tactus obmutuit, & sine confessione atque sacra communione spiritum exhalauit. Post cuius mortem cuidam sacerdoti talis de eo visio ostensa est: Vidit eum Coloniæ ante monetam incudi impositū, quē Iacobus Iudæus, imò Iudæorum episcopus, cui fuerat familiaris, malleo extendit vsque ad denarij tenuitatē. Et bene concordabat pœna culpæ; fuerat enim magister monetæ, & monetariorum socius, & quia multā ibi cōgregauerat pecuniā, luere ibidē visus est auaritiæ pœnam. Quæ de morte Hermanni, secūdi Decani in Colonia, percepi non tacebo.

CAPVT XLV.

ERat idem Hermannus homo multum auarus, & amator pecuniæ: accidit ante hoc bienniū, vt canonicus quidam Bonnensis, Wynricus nomine, cognomento Stempel, moreretur: qui statim post mortem Erwino, maioris in Colonia ecclesiæ canonico, in somnis apparens ait: Rogo te, vt ad diem meum venias ante capellam sancti Nicolai. Quod cùm Erwinus renueret, sciens eum mortuum, subiecit ille; Peto vt hoc ipsum dicas secundo Decano, quia dies erit octauo die. Ille euigilans, & de visione satis admirans, quid viderit, vel quid Winricus mandauerit, manè Decano recitauit. Qui statim visū intelligens, respondit: Ego satis timeo, quòd diē eius citò obseruare debeam, quia homo senex sū & debilis. Statim eadem die peius cœpit habere, ita vt prædicto die moreretur. Quod vbi comperit Erwinus, timens quia & ipse moriturus esset, cœpit se per cōfessionem atque sacram communionem ad mortem præpa-

præparare. Ad quem maior Præpositus; Cras in conuentu dicite ei missam solennem, & sepelite, sicque satisfeciſtis petitioni eius. Quod ita factum est, atq; iuxta capellam prædicti confessoris ab eo supultus. Adhuc idē Erwinus viuit, à cuius ore audiui, quę dicta sūt. Inter auaros pœnas soluēt etiā aduocati, qui modò salaria pinguia recipiunt, & causas subuertunt.

CAPVT XLVI.

De Aduocatis malis.

NArrauit mihi ante paucos menses aliquis sacerdos de Saxonia, dicens: Nuper in terra nostra quidam decretista nominatus mortuus est: qui cùm hiaret, lingua in ore defuncti non est inuenta. Et meritò linguam perdidit moriens, qui illam sæpe vendiderat viuens. APOLLONIVS: Simile dixisse te recolo de Henrico Ratione in distinct. 6. capitu. 28. CAESARIVS: Recordor nunc cuiusdam verbi, de huiusmodi aduocatis ironicè dicti. Eodem tempore, quo iam dictus Henricus obijt, mortuus est & magister* Falco Treuerensis, mortui sunt & plures nobiles terræ: Rectè, inquit quidam canonicus, faciunt nobiles isti, quòd morientes secum ducunt aduocatos istos, erunt enim eis necessarij. APOLLONIVS: Non ibi valebit Saxo neque Ratio, quia sine lingua, siue clauso ore, verba minimè formantur. CÆSARIVS: In illo diuino examine, vbi aperti erunt libri, & Ierusalem scrutabitur in lucernis, nullus aduocatorum neque pro se neque pro alijs assignare poterit aliqua falsa loca ex legibus siue decretis. Et hæc dicta sint de auaris. De dolosis verò, cui coniuncta est auaritia, nunc aliqua subiungam exempla.

**al. Folco.*

Sopho.

CAPVT XLVII.

De Dolosis.

IN diœcesi Colonienſi, villa Bude, rusticus quidam fuit Henricus nomine: hic cùm morti proximus esset, lapidē grandē & ignitum supra se in aëre pendere conspexit. Ex cuius ardore cùm æger nimis æstuaret, voce clamauit horribili: En lapis capitī meo imminēs totū me incēdit. Vocatus est sacerdos, confitetur, sed nihil profuit illi; Recogita, inquit, si aliquē

aliquē lapide iſto defraudaueris. Ad quod verbum ille in ſe reuerſus, ait: Recordor me eundē, vt agros meos ampliarem, in alienos terminos tranſtuliſſe. Reſpondēte ſacerdote: Hæc eſt cauſa: ille culpam confitetur, ſatisfactionem pollicetur, ſicque à terribili illa viſione liberatur.

CAPVT XLVIII.

*al. Rocheim.

SImile contigit in villa cui* Recheym vocabulum eſt. Cùm ruſticus quidam ibidem moriturus eſſet, diabolus aſſiſtens, palum igneum ori eius immittere minabatur: ille culpam non ignorans, quocunque ſe vertebat, ſemper diabolum cum palo præſentem habebat. Palum ſiquidem eiuſdem quantitatis & formæ, de agro ſuo, in agrum cuiuſdam honeſti militis eiūſdem villæ, Godefridi nomine, tranſtulerat, ſibi addendo quod illi ſubtraxerat. Ad quem, cogente iam dicta neceſſitate, ſuos miſit, ablata reſtituere promiſit, per quos vt reo ignoſceret, ſupplicauit. Quibus reſpondit miles: Non ignoſcam, ſinite filiū mulieris bene torqueri. Iterum terretur vt priùs, iterum nuncios mittit, ſed veniam non conſequitur. Tertiò eis cum lachrymis venientibus, & dicentibus; Rogamus vos Domine intuitu Dei, vt veſtra recipiatis, & miſero culpam remittatis, quia mori nō poteſt, neque viuere licet. Reſpondit: Modò bene vindicatus ſum, modò remittam. Ab illa hora, terror omnis diabolicus ceſſauit. Ex his exemplis ſatis colligitur, quòd ſecundùm qualitatem culpæ, etiā Deus formet qualitatem pœnæ. Audi nunc, quod te tibique ſimiles conſoletur, de diuitibus atque ſuperbis.

CAPVT XLIX.

De diuitibus atque ſuperbis.

FVit in regno Francorum clericus quidam, nobilis & diues, quæ duo ſæpe hominem extollunt, multisque vitijs ſubjiciunt: qui cùm mortuus fuiſſet, & in feretro poſitus, multitudine populi circūſidente, tā ex clericis quàm ex laicis, ipſe ſe erexit, cūctis audientibus, in hæc verba prorumpens; Iuſtus iudex iudicauit, iudicatum condemnauit, condemnatū tradidit in manus impiorū: quibus dictis, ſe reclinans

iterum,

iterum, non obdormiuit, sed de requie transiuit ad laborem, de delicijs ad miseriam.

CAPVT L.

IN eodem regno alius quidam clericus fuit, & ipse vitiosus valde, sicut & superior: qui cùm admonitus fuisset ab amicis de confessione, essetque ei allatum corpus Domini à sacerdote, accipere noluit, vertensque se ad parietem, sic ait; Tuba canit apud inferos, eamus hinc: sicque expirans, tubam secutus est infernalem. APOLLONIVS: Si sic Deus execratur diuitias atque superbiam, puto quòd valde puniat blasphemiam. CAESARIVS: Valde Deus punit quandoque illud vitium, etiam in infidelibus, sicut nuper didici ex relatione cuiusdam monachi Vilariensis, qui circa hæreticos Albienses cum domino Conrado Cardinali satis laborauit.

CAPVT LI.

De blasphemis.

COmes Fulkensis hęreticus, & hæreticorum coadiutor, cùm vltimum castrum suum rehaberet, in tantam erupit blasphemiam, vt diceret; Velit nolit Deus, velit nolit ecclesia Romana, & omnes sancti, ego terram meam rehabebo: moxque de equo, cui insidebat, ruēs, horribiliter torquebatur, & cùm à militibus esset eleuatus, denuo ruit, pœnam soluens blasphemiæ. Reductus verò in domum suam, primùm torqueri cœpit in pedibus, deinde in cruribus, postea in pectore, & cùm ei relictum fuisset officium linguæ, si fortè pœnitere vellet, ipsamque confessionem prorsus contemneret, circa quatuor menses, à die quâ percussus est, impœnitens expirauit. Hæc de diuitijs, superbia, atque blasphemia dicta sint. Quanta verò pœna prædonibus præparata sit, finis vnius ostendat.

CAPVT LII.

De Prædonibus

CIrca illud tempus, quo Philippus rex inimicabatur Colonienſibus propter Ottonem, satelles quidā Ioannes nomine, cognomento Daus, prouinciā deprædat⁹ est. Hic cùm post multa mala moriturus esset, diabol⁹ moriēti nimis importunus fuit;

fuit: in cuius aspectu pallens ac tremens, ad circumstantes clamabat: Date mihi gladium, vt repellam à me hunc, qui infestat me virum nigerrimum. Dicentibus eis: Neminem hîc videmus, inuoca Deum, miser ille desperatus respondit: Quid mihi posset prodesse, si modò illum inuocarem? Multum inquiunt. Tunc ille: Deus, si potes, adjuua me, sicque expirauit. Et satis timeo quòd modicum ei profuerit tam infirma & tam extorta inuocatio.

CAPVT LIII.

EOdem tempore seruus quidam, aliquando cursor Ottonis Archidiaconi Leodiensis, officium suum deserens, multitudini prædonũ, quæ Rutta vulgò dicitur, se associauit: inter quos episcopum se nominans, & episcopum per infulam repræsentans, sociis facere consueuerat peccatorum absolutionem. Die quadam, duobus ex eis vidẽtibus, duos canes Dominus ei immisit, à quibus laceratus & extinctus, pœnam soluit deprædationis atque irrisionis diuinorum sacramentorum. Quia prædam homicidia frequenter sequuntur, aliqua tibi proferam exempla de morte miserabili homicidarum.

CAPVT LIIII.

VIx duo anni elapsi sunt, quòd ciuis quidã Monasterienſis defunctus est. Hic cùm domum & pecunias multas filio suo vnico dimisisset, ille luxuriosè viuendo cum meretricibus, & in tabernis, omnia sua mobilia consumpsit: domum verò sororio suo vendens, & abiens, pretium illius in breui dilapidauit. Necessitate compellente, ad eundem suum sororium rediens, ab eo, tum propter vxorem, tum propter venditam possessionem, detentus est. Quem cùm primùm honestè satis, ac deinde negligentiùs tractaret, ille ex indignatione eum deserens, domum venditam repetiuit, se circumuentum conquerens. A quo cùm nihil per justitiam siue per minas obtinere posset, bipenni illum in medio foro occîdit. Mox in ecclesiam S. Pauli fugiens, clericis cantantibus clamare cœpit: Vos domini, defendite libertatem vestram;

quod

quod & fecerunt. Venientes ad eum viri honesti, in fide sua eum educere voluerunt, volentes inter ipsum & occisum, seu occisi amicos, componere, miserti illius. Quod cùm primùm acceptasset, mox habito secum consilio respondit: Non egrediar, nisi absoluti sitis à pollicito jutamẽto. Quem post paululum vnus ex sodalibus vocans, ait: Exi Bernarde, exi, vinum optimum in tali venditur taberna: quos secutus, post modicum proditus est & captus. Requisitus cur exisset de ecclesia, respondit: Ita mihi ardere videbatur pauimentum sub pedibus meis, vt sustinere non possem. Posito eo in rota, cùm manè scholares ad eum veniissent, & dicerẽt: Bernarde, viuis adhuc? fuerat enim literatus. Respondit: Adhuc viuo, moxque subjecit: in nocte transacta campum istum plenum vidi dæmonibus. Nullum tamen signum vel verbum pœnitudinis ab eo audire vel videre potuerunt.

CAPVT LV.

DVM tempore quodã tres latrones iuxta Coloniam rotali pœna plexi fuissent, ego altera die cum cæteris scholaribus accurrens, quæ ab vno illorum, qui adhuc viuebat, dicebantur audiri. Requisitus qua hora mortui fuisset socij sui, respõdit: Hac nocte, quando mortuus est iste qui iuxta me sedet, totus campus coruis fuerat repletus: quos dæmones intelleximus in specie coruorum animam egressam expectantium. Et cùm hæc miser ille vidisset, nec vna quidem vice nobis audientibus Deum inuocauit, nihil habens contritionis. Ex quo colligitur q; hi, qui malè viuunt, sæpissime malè finiũt, indigni misericordia, tam in præsenti quàm in futuro. Quã crudele peccatum sit sanguinem fundere, & dissensiones fouere, præsens est exemplum.

CAPVT LVI.

Discordiam fouentes.

IN episcopatu Colonensi duę generationes rusticorum inimicitias mortales exercebant: Habebãt autem duo capita, duos videlicet rusticos magnanimos ac superbos, qui semper noua bella susciabãt, susciata fouebant, nullam fieri pacem permittentes.

Diuino igitur nutu factum est, vt ambo vno die morerentur; & quia de vna erant parœcia, nomine Nueenkirchen, quia sic Domino placuit, qui per illos dissensionis malum ostendere voluit, in vna fossa corpora eorum sunt posita. Mira res & inaudita, cunctis qui aderant videntibus, corpora eadem dorsa verterunt ad inuicem, capitibus, calcibus, ipsisque dorsis tam impetuosè collidentibus, vt caballos indomitos putares. Mox vnum extrahentes, remotiùs in alio sepulchro tumulauerunt, & facta est rixa eorundem mortuorum, causa pacis & concordię viuorum. APOLLON. Puto animas eorum magnam habuisse in inferno rixam. CÆSARIVS: De hoc quæstio nulla est. APOLLONIVS: Si Deus sic discordias, rixas, & iras punit in secularibus, puto quòd eadem vitia plurimum abhorreat in personis claustralibus. CÆSARIVS: Hoc vno tibi ostendam exemplo.

CAPVT LVII.

NOn est diu, quòd in quadam domo ordinis nostri, ædificium quoddā ad vsus monachorum factum est: quod quidam Conuersorum videns, & inuidens, diabolo cor eius inflammante, aliquos ad dejectionem eiusdem operis incitauit. Qui cùm venissent cum instrumentis suis ante refectorium monachorum, auctor tantæ conspirationis corruit, & expirauit. Quo viso, cæteri valde timentes, cum multa festinatione & humilitate, venerunt ad pedes Abbatis, peccatum suum confitentes, à quo pœnitentiā susceperunt; corpus verò conspiratoris in campo sepultum est. Postea ad petitionem Conuersorum, sicut nobis retulit Abbas noster qui audiuit, prædictus Abbas petiuit veniam in capitulo generali, vt liceret ei corpus projectum ponere in cœmiterio; sed non recordor, vtrùm fuerit ei concessum vel negatum. Referam tibi nunc aliqua exempla de vitio luxuriæ, quæ luxuriosos satis queant terrere.

CAPVT

CAPVT LVIII.

De luxuriosis.

APud Trajectum inferius ante annos paucos, sicut mihi retulit eius cõcanonicus, clericus quidam defunctus est, qui sanctimonialem velatam corruperat. Vt autem Christus ostenderet, quàm grauis sit culpa, ipsius sponsam violare, tale signum in defuncti genitalibus posuit, quod cũctis qui videre vel audire poterant, esset terrori. Nolo autem illud exprimere, parcens verecundiæ feminarum, quæ fortè lecturæ sunt quæ conferimus.

CAPVT LIX.

*al. Luzeheim.

IN villa quadam diœcesis Colonienſis, quæ* Lucheym dicitur, puella quædam, cuiusdam honestæ matronæ ancilla, ante aliquos annos defuncta est; satis enim erat luxuriosa, satis vaga, & valde secularis. Nocte quadam in somnis ante Christi tribunal rapta est, in cuius circuitu vidit Angelos & Apostolos, martyres, & reliquorum ordinum sanctos infinitos. Animabus in medium deductis, illæ ad gloriam, istæ ad supplicia judicabãtur; cũque hæc ancilla videret & tremeret, accusante conscientia, manus suppliciter ad judicem tetendit: cuius ille misertus, ait: Quid me oras? da mihi minimum digitum tuum, & ego dabo tibi manus meas, ac si diceret: Da mihi modicam fidem, quòd te de tuis vitiis emendes, & ego tibi dabo gratiam meam, sicque euigilauit. Quæ cùm visum retulisset cuidã religiosæ matronæ, nomine Aleydi; quæ adhuc superest, de villa Gynzennich, respõdit illa: Misera, emẽda vitã tuam, satis commonita es. Illa primũ quidẽ timuit, sed timor idem citiùs cessauit: cumq; vt prius vitijs pristinis subjacêret, admonitioni flagella addũntur. Nam cũ post acerrimas infirmitates expirasset, & nudata super aream, tecta tantũ linteamine, posita fuisset, duo canes ante domum in curia se momorderunt; superuenit tertius & quartus, deinde omnes canes villæ, qui se inuicem mordendo, domum intrantes, linteamen superpositum abstrahẽtes, dentibes suis comminuerunt: qui vix à rusticis fustibus expulsi sunt. Cadauere verò sepulto, canes fu-

*al. Gunzennich.

gati redeuntes, ſuper eius tumulum interrupta bella renouauerunt: timeo enim quòd anima modicũ habuerit pacis, ſicut interpretati ſunt. Et quia huiuſmodi mulieres ſæpe magicis inſiſtunt artibus, vt vehementiùs poſſint amari, contra idem vitium ſatis horrendum tibi proferam exemplum.

CAPVT LX.

* aliàs Haſlo.

IN* Hallo villa diœceſis Trajectẽſis, femina quædam miſera, die quadam pedes ſuos pelui imponẽs, & extra illam retrorſum ſaltans, ſic ait: Hîc ſalto de poteſtate Dei in poteſtatem diaboli: quam diabolus mox rapiens, & in aëra ſuſtollens, multis qui aderant in villa, ſiue extra villam, videntibus, vltra altitudines nemorum tranſtulit, ita vt vſque in hodiernum diem nuſquam comparêret. Hæc mihi de malè viuentibus & malè morientibus comperta ſunt. De his verò qui bene videbantur vixiſſe, nec tamen bene conſummati ſunt, vnum tibi referam exemplum, quod nuper audiui.

CAPVT LXI.

De eo qui bene vixit, nec tamẽ bene conſũmauit.

HOc anno, cùm Abbas noſter iret ad capitulum generale, iuxta Vitriacum à quodam hoſpitalario, tam ipſe, quàm Abbas de Stymenu, charitatiuè ſatis ſuſcepti ſunt. Comedentibus eis, idem hoſpitalarius (erat enim hoſpitalis magiſter) ſedebat ad latus Henrici cellerarij noſtri, qui poſt prandium dicebat iam dicto Abbati: Eſt vobis notus homo iſte? Etiam, inquit, homo bonus eſt & religioſus. Reſpondit Henricus: Credite mihi, in malo ſtatu eſt, iam in menſa viſum habuit infernalem. Manè verò cellerario dicente miſſam, Abbas, neſcio quo inſtinctu, ſicut ipſe nobis referebat, nihil aliud per totam miſſam orabat, niſi hoc: Domine da mihi bonum finem. Eadẽ nocte, præfatus hoſpitalarius ad vicinum flumẽ ſolus vadens, veſtes exuit, & de ripa in aquas ſaltauit: & cũ ibi mergi non poſſet, altiùs aſcendit, locum profundiorẽ quærens. Vigiles de caſtro videntes hoc, clamabant: Bone homo non eſt tempeſtiuum tali hora balneari: erat enim nox natiuitatis dominæ noſtræ. Quid plura?

plura? Miserrimus de littore se præcipitans, limo profundi infixus est, atque submersus. Et territi sunt valde audientes hæc, scientes hominem plus quàm triginta annis pauperibus seruiuisse. Simile contigit cuidã Cõuerso in ordine nostro, qui pro sanctissimo viro ab omnibus habebatur. APOLLONIVS: Satisfactũ fateor interrogationi meæ; sed adhuc vnum est, quod nosse vellem. Quidam putant mortem esse personam; quibus concordat, quod mors in specie hominis cum falce in picturis repræsentatur. CÆSARIVS: Huic fabulæ consentiunt Iudæi, qui dicũt vnum esse angelũ, à quo interficitur omne genus humanum. Trahunt autẽ autoritatẽ ab eo loco, vbi per angelum percussa sunt omnia primogenita Ægypti. Quid autẽ sit mors, satis dictum est in capitulo primo huius distinctionis: referam tibi tamen aliqua, occasione tuæ interrogationis, vnde satis mireris. *Exod. 12*

CAPVT LXII.

Mors apparet.

SIcut veraciter audiui, matrona quædam nobilis in episcopatu Colonienſi ante annos paucos infirmata est: quæ cùm in extremis agere videretur, multæque matronæ tam ex ordine nobilium, quàm ministerialium circumstarent, inuncta est. In vltima verò collecta, vocans ad se cognatam suam, cùm tamen vix loqui posset, ait: Ne timeas, non moriar modò, vidi enim mortem recedere à me, & inuadere clericũ istum, digito eũ demonstrans. Mirũ in modum in ipsa hora femina desperata cœpit meliorari, & clericus infirmari, adeò vt die octaua moreretur. APOLLONIVS: In qua forma vidit mortem? CÆSARIVS: Nescio; si formam requiris, audi quod sequitur.

CAPVT LXIII.

IN Episcopatu Colonienſi, villa cui vocabulum est Stamheym, duo milites habitabant, ex quibus vnus Gũtherus, alter Hugo vocabatur. Nocte quadam, cùm iam dictus Gũtherus esset in partibus trãsmarinis, ancilla pueros eius, antequam irẽt cubitum, ad requisita naturæ in curiã ducebat: quæ cùm staret iuxta illos, ecce species quædam mulieris in veste ni-

nea & facie pallida cõtra ipsos vltra sepẽ respexit. Quę cùm nihil loqueretur, & ancilla in aspectu eius horreret, monstrum idem, possessionem Hugonis, quæ proxima erat, adiens, vltra sepem illius prædicto modo respexit; deinde ad cœmiterium, de quo venerat, rediẽs. Post paucos verò dies infans Guntheri maior infirmatus ait: Septimo die moriar, post alios dies septem morietur Dirina soror mea, deinde post hebdomadam morietur soror mea minor, ꝙ ita factum est. Post mortẽ verò infantũ mater & ancilla, de qua suprà dictum est, defunctæ sunt. Eodem tempore obiit Hugo miles & filius eius. Horum testis fidelis est Gerlacus Supprior noster.

Caput LXIV.

Simile contigit in Ecclesia Bonnensi. Tempore quodam, dictis vesperis, cùm scholares in ipso crepusculo ludos exercerent in Claustro, viderunt de vno sepulchrorum, in quibus canonici solent sepeliri, speciem quandam humanæ formæ egredi, quæ super aliqua sepulchra deambulans, in quoddam sepulchrũ se dimisit. Post breue tempus mortuus est quidam canonicus, & in eodem tumulo, de quo fantasma illud egressũ est, posit⁹. Deinde, post paucos dies alter canonicus in eadẽ ecclesia moritur, & in loco vbi ingressũ fuerat sepelitur. Christianus Bõnensis monachus noster eidẽ visioni interfuit. Huiusmodi visionibus quãdoque futura præsignantur. Apollonivs: Secundùm hæc quæ dicta sunt, beati quos Domin⁹ inuenerit vigilantes: Cæsarivs: Occasione huius verbi referam quod nuper audiui.

Luc. 10.

Caput LXV.

Vigilãdũ Mat. 24.

Dvm in Alna, domo ordinis nostri, diaconus legisset Euangelium de confessoribus, scilicet: Vigilate, quia nescitis qua hora dominus vester vẽturus sit, eisdem cõpletis, quidam monachus in choro cecidit, & expirauit. Et timuerũt omnes, verborum Domini effectum cõsiderantes. Vnde fratres, quia nescimus qua hora Dominus noster vẽturus sit, vigilemus fide, vigilemus & opere, vt cùm venerit, &

per

per mortem pulsauerit, confestim & læti aperiamus ei. Quod nobis præstare dignetur Dominus noster Iesus Christus, qui venturus est iudicare viuos & mortuos, & seculum per ignem. Amen.

FINIS LIBRI VNDECIMI.

CAPITA LIBRI DVODECIMI.

De pœnis & gloria mortuorum, cap. primum.
De pœna Ludovvici Lantgrauii, cap. 2.
De pœna cuiusdam principis Alemanniæ, cap. 3.
De Clerico, cuius corpus diabolus loco animæ vegetabat, cap. 4.
De pœna VVilhelmi comitis Iuliacensis, cap. 5.
De pœna sacerdotis, cuius animam parochiani sui agitauerunt in puteum, cap. 6.
De pœna sculteti de Kolmer, qui missus est in Vulcanum, cap. 7.
De schulteto de Leggenich, qui in eundem montem missus est, cap. 8.
De Brunone de Flitert, qui in eundem Vulcanum projectus est, cap. 9.
De pœna Brunonis filij eius, cui in inferno propinatum est, cap. 10.
De Euerhardo milite, qui se erexit in feretro, cap. 11.
De Decano* Palernensi, quem Rex Arcturus inuitauit ad montem Gyber, cap. 12.
De pœna Bertolfi ducis Zeringiæ, qui missus est in Vulcanum, cap. 13.
De pœna Frederici militis de Kelle, cap. 14.
De Henrico Nodo, qui post mortem multis visibiliter apparuit, cap. 15.
De torneamento occisorum iuxta Montenacke, cap. 16.
De VValtero de Milène, cap. 17.
De milite mortuo, qui nocte serpentes & bufones, loco piscium,

* Panormitano.

piscium, ante portam filii suspendit, cap. 18.
De Baioaro, qui post mortem vxori apparens, dixit sibi eleemosynas nihil profuisse, cap. 19.
De pœna concubinæ cuiusdam sacerdotis, quam diabolus venabatur, cap. 20.
De sanctimoniali, quæ infantem à se occisum ignitum circumferebat, cap. 21.
De Iordano Cardinali, cap. 22.
De Euervvico ad infernales pœnas deducto, cap. 23.
De purgatorio cuiusdam vsurarii Leodiensis, cap. 24.
De purgatorio cuiusdam Prioris de Claruualle, cap. 25.
De purgatorio cuiusdam Mariæ in Frisia, cap. 26.
De purgatorio cuiusdam matronæ propter artes magicas, cap. 27.
De monacho, qui socio post mortem apparens, dixit: Non putabam Dominum ita esse districtum, cap. 28.
De scholastico, qui post mortem in Pruli tabulam percussit & scidit, cap. 29.
De Ioanne sacrista Vilariensi, qui apparuit Abbati, cap. 30.
De purgatorio Abbatis, qui inuitus iuit ad laborem, cap. 31.
De mortuo, qui eleemosynas præposuit orationibus, cap. 32.
De mortuo, qui petiuit missas tres in ordine nostro, cap. 33.
De purgatorio Christiani monachi vallis sancti Petri, cap. 34.
De purgatorio sanctimonialis in Rindorp, cui sanctus Benedictus astitit, cap. 35.
De purgatorio Margaretæ sanctimonialis de sancto Saluatore, cap. 36.
De purgatorio VVilhelmi monachi, cap. 37.
De purgatorio sancti Patricii, cap. 38.
De monacho, qui idem purgatorium intrare voluit, cap. 39.
De pœna Abbatis Corbeye, cap. 40.
De pœna Rudingeri, & potu eius, cap. 41.
De pœna sacerdotis propter sclauiniam peregrini, cap. 42.

De

De gloria Irmindrudis Abbatissæ in Ditkirgen, cap. 43.
De gloria sanctimonialis, quæ Azelinæ apparuit in sphæra ignea, & de tunica sancti Dauid, cap. 44.
De gloria monachi, qui ad instar sagittæ fuit ante Deum, cap. 45.
De scholare, cuius anima in specie columbæ assumpta est, cap. 46.
De manu scriptoris in Arnisburg, cap. 47.
De odore magistri Petri Cantoris, cap. 48.
De prædicatore ordinis Præmonstratensis, cap. 49.
De ciue, in cuius cruribus scriptum erat Aue Maria, cap. 50.
De Conuerso, qui dixit pectus suum quasi lapide maximo premi, cùm moreretur, cap. 51.
De morte Theoderici & Guntheri, cap. 52.
De Conuerso, qui dixit Cistercienſem ordinem maximam habere gloriam in cœlo, cap. 53.
De glorificatione pedum cuiusdam magistri, cap. 54.
De Dauid monacho, qui oculos in solem defixit, cap. 55.
De dotibus electorum post resurrectionem, cap. 56.
De Einolpho templario, cap. 57.
De sancta Maria, quæ obtinuit ne Angelus secundò buccinaret, cap. 58.
De cœlesti Ierusalem, & gloria Sanctorum, cap. 59.

DE POENIS ET GLORIA MORTVORVM LIBRI DVODECIMI

CAPVT PRIMVM.

CAESARIVS.

De pœna & gloria mortuorum in genere.

SICVT hora vndecima diem ad occasum trahit, ita duodecima eundem concludit: bene autem in distinctione duodecima tractandum de præmiis mortuorum arbitror, quia die completo, laborantes in vinea remunerantur: vnicuique hominũ dies

Mat. 25.

suus est præsens vita, videat quomodo laboret in vinea, id est in Ecclesia. Dies hæc quibusdam breuior, quibusdam longior, quibusdam clarior, quibusdam obscurior efficitur: dies hæc aliis est hyemalis, his scilicet qui in infirmitate sunt & in anguſtiis; aliis æstiualis, eis videlicet qui in gloria viuunt & deliciis: aliis verò vernalis, qui in flore sunt iuuentutis; nonnullis autumnalis, id est, eis qui ætate matura pondere defluunt senectutis. Duo sunt loca æternaliter à Deo præparata, in quibus labor diurnus remuneratur, cœlum scilicet & infernus: in cœlo merces est justorum, in inferno merces reproborum. De illo iudex in fine

Mat. 25.

bonis & justis dicturus est: Venite benedicti Patris mei, percipite regnum, quod vobis præparatum est ab origine mundi; de isto verò: Ite maledicti in ignem æternum, qui paratus est diabolo & angelis eius. Quãta sit merces justorum, quàm ineffabilis, quã innumerabilis, Isaias breui sermone comprehendit, dicés:

Isai. 64.

Oculus non vidit Deus absque te, quæ pręparasti diligentibus te. De pœnis inferni, quæ innumerabiles sunt, nouem specialiùs notantur, quæ sequenti versiculo comprehenduntur: Pix, nix, nox, vermis, flagra, vincula,

vincula, pus, pudor, horror: Hæc tormenta nouem fine modoque carent. Est adhuc tertius locus post hāc vitam, quibusdam electis ad purgandum deputatus, & à re purgatorium vocitatus, hic temporalis est, durans vsque ad diem iudicij. Quāta verò sit futura gloria bonorum, siue pœna malorum, quibus etiam suffragijs iuuari possint hi, qui in pœnis sunt purgatorijs, etsi non plenè, quod prorsus est impossibile, ex his tamen quæ sequuntur exemplis, majora poteris perpēdere. APOLLONIVS: Primùm mihi ostendas tormenta reproborum, nouissimè gloriam & gaudium justorum, vt sic nostra collatio cum lætitia finiatur. CÆSARIVS: Quanta sint torméta tyrannorum, exactorum, vsurariorum, adulatorum, superborum, siue aliorum qui grauiter Deum offenderunt, nec pœnituerunt, secundùm quod à religiosis didici personis, quibusdam tibi pandam exemplis.

CAPVT II.

Tyrannorũ pœna.

LOdewicus Lantgrauius maximus tyrānus fuit, de quo suprà dictum est in distinctione prima, capitulo tricesimo-quarto: hic cùm moriturus esset, præcepit amicis suis, dicēs: Mox vt mortuus fuero, cucullam ordinis Cistercienſis mihi induite, & ne hoc fiat me viuente diligentissimè cauete. Obedierūt illi, mortuus est & cucullatus. Quod vbi miles quidā vidit, commilitones ironicè allocutus est, dicens: Verè non est similis domino meo in omni virtute, quādo miles erat, non habuit parem in actibus militiæ; factus verò monachus, omnibus factus est forma disciplinæ, videte quàm diligenter custodit silentiū suum, nec vnum quidem verbum loquitur. Anima verò eius cùm educta fuisset de corpore, principi dæmoniorum præsentata est, sicuti cuidam manifestissimè reuelatum est: sedēte eodem tartarico super puteum, & scyphum manu tenente, huiusmodi verbis Lantgrauium salutauit: Bene veniat dilectus amicus noster, ostēdite illi triclinia nostra, apothecas nostras, cellaria nostra, sicq; cum huc reducite. Deducto misero ad loca pœnarum, in quibus nihil aliud erat, nisi planctus, fletus,

fletus & stridor dentium, & reducto, sic princeps principem affatur; Bibe amice de scypho meo: illo valde reluctante, cùm nihil proficeret, imò coactus biberet, flamma sulphurea de oculis naribusque eius erupit. Post hoc sic infit: Modò considerabis puteũ meũ, cuius profunditas sine fundo est, amotoque operimento, eum in illum misit, & remouit. Ecce iste est puteus, in quo eum clericus vidit, sicut prædictum est in distinct. prima, cap. tricesimo-quarto.

Caput III.

NOn est diu, quòd alter quidam princeps Alemannię mortuus est, post cuius obitum, cùm quidam sacerdos, cui multa bona fecerat, die noctuque lachrymis & gemitu Deo pro illius anima supplicaret, nescio quis sanctorũ ei in oratione assistens, ait: Quare tantum laboras pro homine hoc damnato? Nihil enim illi prodest, imò magis obest, eo quòd anima eius in profundum inferni dimersa sit. Respondente sacerdote: Domine, multa bona fecit mihi, multum enim illi teneor. Sanctus subjunxit: Cessa pro eo orare, quia anno integro, antequam sepeliretur, mortuus est, cuius corpus malignus spiritus loco animæ vegetabat. Fuerat idem princeps tyrannus maximus, vir magnanimus, modicum habens timoris Domini. Apollonivs: Non putaui corpus humanũ sine anima posse comedere, bibere, vel dormire. Casarivs: Simile legitur in vita sancti Patricij Hibernensis Episcopi, de quodam homine, qui aurigã eius occidit, in cuius corpore diabolus multis annis pro anima habitans, cùm ad nutum sancti exisset, corpus corruit, & in puluerem redactum est. Item simile audiui à monacho nostro Gerardo quondam Bonnensi scholastico.

Caput IIII.

CLericus quidam tam egregiam & tam dulcem vocem habebat, vt audire illam deliciæ reputarentur. Die quadam religiosus vir quidam superueniens, & citharæ illius dulcedinem aure percipiẽs, ait: Vox ista hominis non est, sed diaboli. Cũctis verò

verò admirantibus, dæmonem adjurauit, & exiuit, cadauere mox corruente ac fœtente: & intellexerunt omnes idem corpus à dæmone diu fuisse ludificatum. APOLLONIVS: Non dubito, quin dæmones valde illorum animas torqueant, quorum corpora in præsenti sic ludificant. CÆSARIVS: Verum dicis. Nunc reuertamur ad tormenta tyrannorum, quia hæc per occasionem dicta sunt.

CAPVT V.

IN villa Endenig, quæ in territorio Bonnensi est sita, miles quidam nobilis Walterus nomine habitans, erat tam domui nostræ quàm ordini satis obsequiosus. Hic cùm tempore quodam grauiter infirmaretur, solusque jacêret, diabolus illi ad pedes lectuli visibiliter apparuit: erat autē, sicut ipse nobis retulit, facies eius ad instar simeæ disposita, cornua habens caprina: in cuius aspectu cùm terreretur, postea confortatus, ait: Quis vel quid es, vnde venis, vel quid quæris? Respondit mōstrum: Diabolus sum, animam tuam tollere veni. Dicente milite: Recede leccator, certè animam meam nō tolles, Christo me cōmendo. Subjunxit ille: Walltere, si mihi consenseris, homagiúmque feceris, non solùm incolumitati te restituam, quin etiam super omnem tuam progeniem te ditabo. Respōdit miles: Satis habeo, de diuitijs tuis fallacibus nō curo: vnde ergo tibi thesauri? Infra terminos, inquit, curiæ tuæ, infiniti occultantur. Cum quo cū miles iam loqui delectaretur, ait: Dic mihi vbi est anima domini mei Wilhelmi comitis Iuliacensis nuper defuncti? Respondit diabolus: Nosti castra vicina Wolkenburg & Drachenfels? Noui inquit. Et ille: Per fidem meam tibi dico, si ferrea essent, tam castra, quàm eorum montana, & in illum locum mitterentur, vbi anima VVilhelmi est, antequam supercilium superius inferiori iungi posset, liquefierent. Quo dicto, mox cachinnando subjunxit: Ardor iste, balneum lacteum ei est, in futura, quando corpus suum anima resumet, tunc primùm pœnam debitam recipiet. Requisitus de anima Henrici comitis Seynensis,

respon-

respondit: Certè nos illam habemus; de pœna tamẽ illius nihil expressit. Adiecit etiam interrogare illum de patre suo: ad quod respondit ille: Viginti annis & vno illum habuimus, sed monocula illa, & caluus ille atque pediculosus, qui in solario jacet, nobis eũ abstulerunt, monoculam vocauit vxorem eius, quæ pro anima eius iugiter lachrymando, oculum vnum perdiderat: caluum dixit filium eius Theodericum monachũ nostrum, qui ad videndum germanum eodem tẽpore aduenerat. Interrogatus verò de prædicta matrona, respondit: Verè nunquam potestati nostræ addicta est, eo quòd mulier bona esset ac sancta: Fratrẽ autem tuum Lambertum sic sellauimus, vt nostrum ius euadere non possit. Qui ante paucos annos defunctus est, vir auarus & pecuniosus. Dicente iterum milite: Dic mihi, de quo loco veniſti nunc ad me? Respondit dæmon: Ego & socij mei eramus in exequijs cuiusdam Abbatissæ nigri ordinis, egressum animæ eius prestolantes. Tunc miles: Quot eratis ibi? Respõdit dæmon: Nosti nemus in Cottinforst? Optimè, inquit, noui. Et ille: Non sunt tot folia in arboribus, quot illic fuimus congregati. Non est tam grandis silua in prouincia nostra. Et quid, ait, obtinuistis ibi? Respondit: Heu nihil, femina fuit religiosa, sed & Michaël Archangelus superueniens cum fuste ferreo sic nos cæcidit, & cædendo fugauit, vt dispergeremur, quẽadmodum puluis qui à turbine impellitur. APOLLONIVS: Si tot dæmones congregati sunt in egressu vnius animæ, constat innumeros esse, quia per latitudinem mundi quotidie multi moriuntur. CÆSARIVS: Licèt maligni spiritus ita sint in vno loco, quòd non sint in alio; attamen tam agilis sunt naturæ, vt vno momento diuersa transeant spatia terrarum. Vel dici potest: quòd cum fortiori numero insistant justis morientibus, quàm malis, de quibus certi sunt. APOLLONIVS: Placet quod dicis. CAESARIVS: Requisitus etiam si esset in obitu domini Geuardi Abbatis nostri, tunc recenter mortui; Respondit: Non est tantum arenæ in littore maris, quot ibi fuimus,

sed

sed modicum ibi obtinuimus, quia pediculosi illi, more porcorum in humo iacendo grunniētes, non sinebant propiùs nos accedere: habent præterea domum quandam susurrij (capitulum notans) in qua omnia nobis, quæ delinquunt, subtrahuntur. Et dixit miles; Quomodo stultissime ausus fuisti ad obitum viri tam iusti venire? Ausus, inquit: Ego præsens fui, vbi Dei filius expirauit, sedens super brachium crucis. Hoc verbum à dæmone prolatum, & à laico recitatum, maximè mihi fidem fecit dictorum, eo quòd in glosa legatur super Tobiam. Dicente Waltero: Quæ fuit portio vestra in Christi morte? Respondit: Nulla, malo nostro illic venimus, quia virtute morientis turbati, & agitati, detrusi sumus in infernum. Multa alia cum dæmone, quotiens solus erat, conferebat, quæ postquam conualuit multis recitauit. Vis nunc audire, qualis prædicti comitis finis fuerit & pœna? APOLLONIVS: Etiam. CÆSARIVS: Infirmatus verò in castra sua Niedecke, pro quadam contumelia sibi illata venit Coloniam: qui cùm rediret, in via defectum cordis incurrit, & ait; Och nunquam de cætero videbo Coloniam. Cui in terram deposito, cùm medicus diceret, mortem esse in ianuis, subiecit: Consulo tibi, vt vxorem tuam recipias. Respondente illo; Non faciam. Supplicauit ei pro quodam milite, quem diu incarcerauerat: Nequaquam, inquit, egredietur me viuente. Tũc medicus; Ergo ante diem crastinum egredietur. Quod ita factum est. Cùm verò moriturus esset, in sinu cuiusdam matronæ, quam viro proprio tulerat, iacebat: cui cùm illa diceret; Domine, quid faciam post mortẽ vestram? Iuueni, inquit, nubere debes militi. Hæc ei verba vltima fuêre. Eadem nocte, sicut mihi retulit Abbas quidam ordinis nostri, sanctimonialis quædam sancti Mauritij in Colonia, in loca pœnarũ transposita est, in quibus puteum magni horroris, igneo tectum operculo, inter flãmas vidit sulphureas: de quo cùm suũ doctorẽ interrogasset, respõdit ille; Duæ tantùm animæ in illo sunt, anima scilicet Maxentij Imperatoris, & anima Wilhelmi comitis Iuliacensis.

Glosa. ordi. in c. 6. Tobiæ.

Manè

Manè visum recitans, cũ eadem die rumor insonuisset Coloniæ de morte eiusdem comitis, visionem fuisse verã intellexit. APOLLONIVS: Miror, qua de causa sociatus fuerit Maxentio in pœnis, tot annis interpositis, & tot tyrannis ante ipsum defunctis? CÆSARIVS: Propter similem culpam: iustum fuit, vt qui partes erant in culpa, conformes fierent in pœna. Vtriusque vitam noui, Maxentij ex lectione, Wilhelmi ex multorum relatione: vterque tyrãnus, vterque supra modum luxuriosus. Sicut legitur in chronicis, nulla fuit in vrbe Romana, siue extra vrbem, matrona tam nobilis, tam pudica, dummodo oculis Maxentij placeret, quin de domo mariti sublatam corrũperet: similia faciebat de virginibus & viduis. Viderunt ista viri, & ingemuerunt; parentes, & tacuerunt: tanta erat illius crudelitas, vt cùm nimio dolore cordis afficerentur, tristitiã tamen dissimularentur. Tanta eius extitit tyrãnis, vt passim Senatores, ciues, milites occideret, de quibus aliqua habebatur suspicio. Wilhelmus verò non dissimilia operabatur his, etsi non pari potestate, non tamen impari voluntate: sicut audiui, ita deditus erat luxuriæ & incestui, vt vix aliquem haberet ministerialium, cuius vxorem aut filiam non attẽtaret violare, nullam habens differentiam inter matrem & filiam, inter legitimam & absolutam. Quantæ fuerit circa subiectos siue prouinciales crudelitatis, omnis nouit episcopatus Colonien sis. Maxentius vxorem propriam occîdit, iste inclusit: ille persecutus est ecclesiam multos perfidè occidendo; iste tẽpore schismatis imperij Romani persecutus est sedi Apostolicæ obedientes, sacerdotes de suis sedibus ejiciendo, quosdam mutilando, & bona ecclesiarum diripiendo. Hæc acta sunt in temporibus Innocentij Papæ. Anno præterito canonicus quidam Aquensis retulit mihi de eodem Wilhelmo visionem satis terribilem: Post mortem, inquit, suam cuidam inclusæ, cui benefecerat, visibiliter apparens, vultu lurido ac macilento, ait: Ego sum miser Wilhelmus, quandoque comes Iuliacensis; quẽ dũ illa interrogasset de statu suo,

Euseb. lib 8. hist. ca 26 & li. 1 vitæ Constan. cap. 27.

suo, respondit: Totus ardeo: & cùm leuasset vestem vilissimam, qua indutus videbatur, mox flamma erupit, sicque cum ejulatu disparuit. Huic adhuc viuenti Deus, qui misericors est, vt eum à peccatis reuocaret, aliquid gloriæ suæ ostendit. In die quadam natalis sui, in canone prioris missæ, voces suauissimas, cum melodia dulcissima, quasi in cœlo eum audire permisit, qui mox interrogans dominum Engilbertum, tunc maioris ecclesiæ in Colonia Præpositu, nunc Archiepiscopum, si voces easdem audiret, & ille se audiuisse negaret, ampliùs mirabatur. In canone verò secundæ missæ, nec non & tertiæ, easdem voces, quæ diuersæ erant ætatis, audiuit. Cùm hæc recitata fuissent domino Hermanno Abbati loci sanctę Matię, comitem adiit, ex ore eius, quæ dicta sunt, audiens: inuocauitque idem comes testem Deum, nihil se mentiri, hæc addens cum juramento: Quia si adhuc semel mihi talia concederentur audire, omnibus meis paratus essem abrenunciare. Modicum tamen cœlestis hæc cõsolatio illi profuit, peccatis eius maximis impedientibus. Puteus in quem missus est comes iste, ad memoriam mihi reuocat pœnam cuiusdam mali sacerdotis.

CAPVT VI.

ERat in quadam villa sacerdos quidam miserrimus, luxuriæ & comessationibus vacans, animásque sibi cõmissas omnino negligens: qui cùm mortuus fuisset, parochiani sub eo defuncti, saxis comprehensis, in locis infernalibus illum jactare cœperunt, & dicere: Tibi commissi fuimus, tu nos neglexisti, & cùm peccaremus, nec verbo neq; exemplo reuocasti nos, tu occasio nostræ damnationis fuisti: quem cùm agitarent, lapides post eum mittendo, ille in puteum cadens, nusquam comparuit. Hæc cuidam religioso de illo sunt ostensa.

CAPVT VII.

De mõte Vulcano.

TEmpore quodam Sueuis quibusdam peregrinationis gratia profectis Ierosolymam, cùm in reditu nauigarẽt iuxta montẽ Vulcanũ, cuius perpetua tunt incedia, voces huiusmodi de illo resonuerunt; Bene veniat, bene veniat amicus noster Schultetus de Kolmere, frigus est, ignẽ ei copiosũ præparate. Illi personam cognoscentes, diem & horam nonauerunt, & cùm ad propria rediissent, eundem Schultetum, die & hora eadem, defunctum repererunt. Tunc accersentes eius vxorem quid audierint indicaueũt. Quibus illa respondit: Si sic res se habent, dignum est vt illi succurra: moxque omnib⁹ relictis, loca circuiuit Sanctorum, eleëmosynis & orationibus pro anima illius Deo supplicando.

CAPVT VIII.

ALió tempore quidam Flamingi, cùm mare transirent, de eodem monte Vulcano vocem huiusmodi audierunt; Bonus amicus noster Siwardus hîc venit, suscipite illum: qui cum multo stridore missus est in Vulcanum: nam & ipse schultetus fuerat in Leggenich. Illi notantes tempus & nomen personæ, reuersi villam iam dictam intrauerunt, & cùm de schulteto requirerent, eum eadem die & hora, qua vocem audierint in mari, obiisse repererunt: nam & ipse homo pessimus erat, sicut & superior.

CAPVT IX.

SImile est quod sequitur. Cùm tempore quodam Conradus sacerdos de Rinkassel, cum alijs prouincię nostræ peregrinis, mare transiret, ante sępe dictum Vulcanũ, vox talis in eo audita est; Hîc venit Bruno de Flittirt, suscipite illum. Quæ vox cùm ab omnibus fuisset audita, ait prædictus sacerdos confratribus; Testes estis vos omnes huius vocis, & statim notauit in tabula eis præsentibus diem & horam, dicens; Reuera dominus Bruno mortuus est. Cùm verò rediret Ierosolymam, obuios habuerunt quosdam peregrinos prouinciæ suæ, quos cùm interrogasset de statu

statu prędicti Brunonis, acceperunt ab eis, quòd mortuus esset; de tempore autem scisitantes, diem eundē inuenerunt, quo vocem prædictam in Vulcano audierunt. Conradus verò non multo pòst factus est monachus in Bergis.

CAPVT X

IDem Bruno nominis sui filium reliquit, quem pleniùs suis vitijs quam possessionibus hæreditauit: erat enim, sicut & pater, auarus valde, pauperum exactor, & supra modum luxuriosus. Ipse est Bruno de Flittere, pincerna comitis de Monte; vix tres mēses elapsi sunt quòd mortuus est. In cuius obitu obsessa quædam à dæmone liberata, cùm die quinta denuo vexaretur, dixerunt quidam ad diabolum: Dic nobis vbi fuisti, vel quare reuersus es? Respondit ille; Verè maximum postea habuimus festum, ad obitum Brunonis congregati fuimus ad instar pulueris terræ, cuius animam cum gaudio deducentes ad inferos, locauimus eam in sede debita, poculū infernale ei propinantes.

CAPVT XI.

EOdem tempore mortuus est in eadem prouincia alius miles Euerhardus nomine, & ipse vir criminosus sicut superior. Media nocte diabolus corpus erigens in feretro, cunctis qui aderant terrorem incussit; timens amici eius ludificationem dæmonum, corpus ligantes, ante Missam illud sepelierunt.

CAPVT XII.

EOdem tēpore, quo Henricus Imperator subiugauit sibi Siciliam, in ecclesia * Palernensi quidam erat Decanus, natione, vt puto, Teuthonicus: hic cùm die quadam suum, qui optimus erat, perdidisset palefredum, seruum suum ad diuersa loca misit ad inuestigandū illum: cui homo senex occurrens, ait; Quò vadis, aut quid quæris? Dicēte illo; Equum domini mei quæro: subjunxit homo: Ego noui vbi sit. Et vbi est, inquit; Respōdit, In monte Giber; ibi eum habet dominus meus rex Arcturus: Idē mons

De mōte Giber.

**Panormitana.*

flãmas euomit sicut Vulcanus. Stupente seruo adverba illius, subiunxit; Dic domino tuo, vt ad dies quatuordecim illuc veniat, ad curiam eius solennẽ: quod si dicere omiseris, grauiter punieris. Reuersus seruus, quę audiuit domino suo exposuit, cum timore tamen. Decanus ad curiam Arcturi se inuitatũ audiens, & irridens, infirmatus, die præfixo mortuus est. Hæc Godeschalcus canonicus Bonnensis nobis retulit, dicés se eodem tempore ibidem fuisse. APOLLONIVS: Mirabilia sunt quæ recitas. CÆSARIVS: aliqua tibi adhuc de eodem monte dicturus sum.

CAPVT XIII.

CIrca hoc triennium, homines quidam ambulãtes iuxta eundem montem Gyber, vocem validam in hæc verba audierunt; Præparate focum. Modico autem facto interuallo, idem clamatum est; cumque tertiò clamaret, præpara focum magnum, respondit nescio quis; Cui præparabo? Et ille; Dilectus amicus noster hic venit, dux Zeringiæ, qui plurimum nobis seruiuit. Illi notantes diem & horam, per literas audita regi Frederico mandauerunt, interrogantes, si aliquis in eius imperio mortuus fuisset dux Zeringiæ: & compertum est, eadem die & hora, Bertolphum ducem Zeringiæ fuisse defunctum. Erat autem idem dux tyrannus, immanis, tam nobilium quam ignobilium exhæreditator, & fidei Catholicæ desertor. Qui cùm non haberet prolẽ, instigante vitio auaritiæ, plurimã congregauerat pecuniam: Cùm autem moriturus esset, rogauit sibi familiares, vt omnes suos thesauros conflarent in massam: Requisitus de hoc, respondit; Ego noui quòd cognati mei, de morte mea gaudentes, sibi diuident thesauros meos: si autem in massam fuerint redacti, inuicem se occident. Vides quanta inuidia: Hæc mihi à duobus Abbatibus relata sunt, exquibus vnus fuit de ducatu Zeringię, alter asseruit sibi eadem narrata à quodam Abbate, qui literas supra dictas audiuit, cùm legerentur coram rege Frederico. APOLLONIVS: Quid sentiendũ est de his montibus, Vulcano scilicet, Athena, & monte Gyber?

Gyber? Cùm animæ in eos mittantur, éstne ibi purgatoriũ siue infernus? CÆSARIVS: Os dicunt esse inferni, quia nullus electorum, sed reprobi tantùm in eos mittuntur, sicut legitur in dialogo de Theoderico rege Gothorum. Infernus putatur esse in corde terræ, ne mali lumen cæli videant. Referam tibi nunc aliqua exempla de pœnis prædonum. *Greg li. 4. dial. 8. 30.*

CAPVT XIV.

De prædonum supplicijs.

CIuis quidam Andernacensis, Erkinbertus nomine, pater Ioannis monachi nostri, cùm die quadam ante lucem iret ad quoddam placitum, quidam ei occurrit in dextrario nigerrimo, de cuius naribus fumus & flamma procedebat; nunc viã tritam tenebat, nunc exorbitans in campum discurrebat. Hæc videns Erkinbertus, primùm valde territus est, & quia declinare non poterat, se ipsum confortans, cruce se signauit contra diabolum, dexteram armans gladio contra hominem: ignorabat enim quid esset. Cui cùm propinquasset, cognouit eum quendam fuisse militem nominatum, nuper defunctum Fredericum nomine, de villa Kelle oriundum. Videbatur enim circumamictus pellibus ouinis, molem terræ gestans in humeris. Ad quem Erkinbertus: Estis vos dominus Fredericus? Respondente illo: Ego sum, subiecit: Vnde venitis, quídue significant ista quę video? Ego, inquit, in maximis pœnis sum, pelles istas cuidam viduæ tuli, quas nunc ardentes sentio: similiter partem cuiusdam agri mihi iniustè vendicaui, cuius pondere modò premor: si filij mei ista restituerint, multum pœnam meam alleuiabunt. Sicque ab oculis eius euanuit: quod cùm recitasset die altera verba patris filijs, maluerunt illum æternaliter in pœnis manere, quã dimissa restituere. APOLLONIVS: Similia te recordor dixisse in distinct. 2. cap. 7. de Helia de Ryningen. CÆSARIVS: Ecce aliud exemplum.

CAPVT XV.

IN Treuerensi episcopatu, in quo & superior visio facta est, alter quidam miles erat Henricus nomine, cognomento Nodus. Nam & ipse malitiosus valde erat, rapinas, adulteria, incestus, perjuria, hisque similia, virtutes judicans. Hic cùm mortuus fuisset in prouincia Meneuelt, in pelliceo nouo, quo vti solebat viuus, multis apparuit, domum filiæ maximè frequentans: non crucis signo non gladio poterat fugari, gladio sæpe cædebatur, sed non poterat vulnerari, talem ex se sonum emittens, ac si mollis lectus percuteretur. Cuius amici cùm super hoc consulerent dominum Episcopum Treuerēsem Ioannem, dedit cō silium, vt aquæ clauo dominico superfusa domus, & filia, nec non & ipse, si adesset, aspergerentur: quod cū factum fuisset, de cætero non comparuit. Eandem filiam genuerat de ancilla sua, cùm tamen haberet legitimam, quam cùm fuisset adulta, miser corrupit, non est diu ex quo ista contigerunt. APOLLONIVS: Quid sentiendum est de his, qui in bellis siue torneamentis moriuntur? CÆSARIVS: Si justa sunt bella, vt defensio patriæ, nihil eis oberit, qui defendendo se moriuntur. Quantum autem delectentur dæmones in mortibus illorum, qui innocentes impetunt, subsequens declarat exemplum.

CAPVT XVI.

De iis qui sectantur hastiludia.

SEquenti nocte, quando exercitus ducis Louanij à Leodiensibus occisus est, seruus quidam comitis Losensis iuxta Montenacke, locum scilicet occisionis, transiens, circa noctis principium, maximum ibi vidit torneamentum dæmoniorum. Neque immundis spiritibus æstimo tātam fuisse exultationem, si non magnam illic cœpissent prædam. De his verò, qui in torneamentis cadunt, nulla quæstio est, quin vadant ad inferos, si nō fuerint adjuti beneficio contritionis.

CA-

CAPVT XVII.

SAcerdos quidam de Hispania anno præsenti prope castrum comitis Losensis, dum in crepusculo noctis transiret de villa in villam, vidit in campo vicino torneamentum maximum mortuorum validè clamantium: Domine Waltere de Milene, domine Waltere de Milene: erat idē Walterus in militia nominatus, nuperque defunctus. Intelligens sacerdos illos esse, qui militum nundinas execrabiles repræsentabant, subsistens, circulum circa se fecit: cumque visio cessaret, & ipse procederet, iterum illos videns, fecit vt priùs, sic vsque ad lucem laborans. Hæ duæ visiones mihi relatæ sunt à Wigero monacho Vilariensi. Referam tibi nunc exemplum de pœna vsurariorū.

CAPVT XVIII.

De vsurariorum pœnis.

MIles quidam moriens, bonis de vsura cōquisitis, filium suum hæreditauit; nocte quadā ad ostium fortiter pulsans, cùm puer occurreret, & quid ibi pulsaret interrogaret, respōdit: Intromitte me, ego sum dominus huius possessionis, nomen suum exprimens. Puer per foramen sepis prospiciens, eumque cognoscens, respōdit: Certè dominus meus mortuus est, non vos intromittam, cumque mortuus pulsando perseueraret, nec proficeret, nouissimè dixit: Defer pisces istos, quibus ego vescor, filio meo, ecce ad portam illos suspendo. Manè exeuntes, repererunt in quodam ligamine multitudinem bufonum atque serpentum. Reuera iste est cibus infernalis, qui igne sulfureo decoquitur. APOLLONIVS: Quid sentis de his, qui malè viuunt, & tamē eleemosynas multas faciunt? CAESARIVS: Nihil eis prodest ad vitam æternam.

CAPVT XIX.

NOn multi anni sunt elapsi, quòd quidam ditissimus ministerialis ducis Bajoariæ defunctus est: Nocte quadam castrum, in quo vxor eius dormiebat, sic cōcussū est, vt terremotus fuisse videretur. Et ecce, ostio cameræ, in qua illa iacebat, aperto,

quodam gigante nigerrimo * cum capillis impellen-
te, maritus eius ingressus est: quem cùm vidisset & no-
uisset, ad se illum vocans, super sedile lecti sui residere
fecit. Nihil verò territa, eò quòd frigus esset, & illa so-
la camisia induta fuisset, partem operimẽti sui scapu-
lis eius superposuit: quẽ cũ de statu suo interrogasset,
tristis respondit: Pœnis æternis deputatus sum. Ad
quod verbum illa territa nimis, respondit: Quid est
quod dicitis? Nonne eleemosynas magnas fecistis: o-
stium vestrum peregrinis omnibus patuit: Non pro-
sunt vobis beneficia ista? Respondit ille: Nihil mihi
prosunt ad vitam æternam, eò quòd ex vana gloria nó
ex charitate à me facta sunt. Quem cùm de aliis in-
terrogare vellet, iterum respondit: Concessum est mi-
hi tibi apparere, sed nõ licet morari: ecce ductor meus
diabolus foris stat expectans me; si enim omnia folia
arborum verterentur in linguas, tormenta mea expri-
mere non possent. Post hæc euocatus & impulsus, in
eius abscessu totum castrum, vt priùs, concutitur, vo-
ces ejulatus eius diutius audiuntur. Visio hæc valde
celebris fuit & est in Bajoaria, sicut testis erat Gerhar-
dus monachus noster, quandoq; canonicus Ratispo-
nẽsis, qui nobis illam recitauit. Ecce in his omnibus,
quæ dicta sunt, impleta est scriptura, quæ dicit: Po-
tentes potenter tormenta patientur. APOLLONIVS:
Hæc & huiusmodi exempla potentibus debent prædi-
cari: CÆSARIVS: Quia ipsi sacerdotes ex magna
parte malè & incontinenter viuunt, potẽtes nõ pun-
gunt, sed vngunt. Quàm graue sit peccatum luxuria
sacerdotum, subsequens probat exemplum.

** al. cum scapulis.*

Sapien. 6

CAPVT XX.

*De incontinentia ecclesiasticorum * al. taccimatos.*

CONcubina cuiusdam sacerdotis, cùm esset mo-
ritura, sicut à quodam religioso didici, cũ mul-
ta instantia calceos sibi nouos & bene * taccu-
matos fieri petiuit, dicens: Sepelite me in eis, valde e-
nim erunt mihi necessarij. Quod cùm factum fuisset,
nocte sequenti, longè antè lucem, luna splendente,
miles quidam cum seruo suo per viam equitans, fe-
mineos

mineos ejulatus audiuit; mirantibus illis quidnam hoc esset: Ecce mulier rapidissimo cursu ad eos properans clamauit: Adjuuate me, adjuuate me. Mox miles de equo descendens, & gladio circulum sibi circúducens, feminam bene notam infra illum recepit: sola enim camisia & calceis prędictis induta erat. Et ecce, ex remoto vox quasi venatoris terribiliter buccinantis, nec non & latratus canum venaticorum præcedẽtium, audiuntur. Quibus auditis, illa dum nimis tremeret, miles cognitis ab ea causis, equum seruo committens, tricas capillorum eius brachio suo sinistro circumligauit, dextera gladium tenens extentum. Approximante infernali illo venatore, ait mulier militi: Sine me currere, sine me currere, ecce appropinquat. Illo fortiùs illam retinente, misera diuersis conatibus militẽ pulsans, tandem ruptis capillis effugit: quã diabolus insecutus cæpit, equo suo eã injiciens, ita vt caput cum brachiis pẽderet ex vno latere, & crura ex altero: post paululum, militi sic obuians, captam prædã deportauit. Qui manè ad villam rediens, quid viderit exposuit, capillos ostẽdit, & cùm minùs referenti crederent, aperto sepulchro, feminam capillos suos perdidisse repererunt. Hæc contigerunt in Episcopatu Moguntinensi. APOLLONIVS: Si Deus sic punit peccatum fornicationis in concubinis, puto quòd multo duriùs illud puniat in sacerdotibus, qui illas peccare faciunt. CAESARIVS: Verum dicis. Præterea peccatũ multum aggrauant ordo & scientia: in eodem genere peccati, plus monachus quam sæcularis. Idem intelligas in sexu femineo.

CAPVT XXI.

SAnctimonialis quędam de quodam monasterio nobis vicino, quod nominare nolo, cùm tempore quodam concepisset, ne proderetur eius stuprum, partum intra se necauit: postea infirmata grauissimè, ob nimiam verecundiam, confessis omnibus peccatis aliis, stuprũ & parricidiũ tacuit, sicque expirauit. Pro cuius anima cũ quadã eius cognata plurimũ laboraret, defuncta ei in oratione visibiliter apparens,

rens, infantem igneum in manibus gestauit, dicēs: Infantem hunc concepi & parturiui, animatum interfeci, vnde illum indesinenter in tormentis circumfero, & est mihi ignis ardēs & deuorās: q̄ si de hoc maximo peccato moriens confessionem fecissem, gratiam inuenissem. Ex quo colligitur, quòd peccata, quæ hîc detecta non fuerint per confessionem, in futuro per pœnalem detegantur confusionem. APOLLONIVS: Quando anima egreditur de corpore, nouit statim quid de se sit futurum? CÆSARIVS: Hoc videtur probari scriptura, dicente in persona reproborum:
Iob 21. Ducunt in bonis dies suos, & in puncto ad inferna descēdunt. Ex quo probatur, quòd electorum animæ, qui agilioris sunt naturæ, mox sunt ante Deū. Quòd si aliquid in eis purgandum est, simili velocitate deducuntur in purgatorium, in quo saluationis certitudo est. APOLLONIVS: Huic diuersæ visiones contradicere viderētur, in quibus legitur, quòd opera bona, necnon & mala, in statera posita ponderentur. His
Gregor li. 4. dial. cap. 36. etiam cōsentire videtur quędā visio in dialogo S. Gregorij, quam ipse minimè diffinit, de quodam, qui in ponte positus, manibus ab angelis trahebatur sursum, propter opera misericordiæ: coxis verò & cruribus deorsum; propter opus luxuriæ: quibus tamen victoria cesserit, dicit videntem ignorasse. CÆSARIVS: Licèt autoritas scripturarum præferenda sit huiusmodi visionibus, referam tamen quod nuper audiui.

CAPVT XXII.

ANte annos paucos Romæ quidam Cardinalis defunctus est, nomine Iordanus: de ordine quidem Cistercienſi assumptus fuerat, sed vita ordini in eo minimè cōcordabat: erat enim auarus valde, sicut à quodam Abbate audiui. Habebat autem notarium nomine Pandolphum: hunc cùm pro quodam negotio, nescio quo, misisset, interim expirauit. Eadem hora, cùm ille expleto negotio rediret, manè ante lucem, cateruam miserabilem in agro contēplatus est: sedebāt homines in iumētis, in ore caudas habētes, versis dorsis ad capita illorum: quos Iordanus,

cuculla

cuculla indutus, nudis pedibus sequebatur, duob⁹ dæmonibus se ducentibus. In quorū aspectu dū notarius nimis horreret, clamauit Cardinalis; Pādolphe, Pādolphe: subsistente clerico, & dicente; Quis es, aut quid clamas? Respondit ille: Ego sum Iordanus dominus tuus, & mortuus sum, dicente illo, quò ducimini? Respondit, ante tribunal Christi. Et ille: Nostis quid de vobis sit futurum? Non noui, inquit, Deus scit: sed cū illuc venero, beatus Petrus de cardinalia mea pro me redditurus est rationem, sanctus verò Benedictus, de cuculla: quòd si illam mihi obtinere poterit, saluabor: sin autē, dānabor. Sicque oculis eius subtractus est. APOLLONIVS. Non mihi placet in illo ducatu præsentia dæmonum, & absentia sanctorum angelorum. CÆSARIVS: Hæc dicta sunt de pœnis reproborum. APOLL. Licèt huiusmodi visiones sæpe sint veræ, magis tamen ei crederem, qui reuertens ab inferis visa recitaret. CÆSARIVS: Hoc fieri posse Iob contradicit; Sicut, inquit, consumitur nubes, & pertransit; sic qui descenderit ad inferos, non ascendet, nec reuertetur vltrà in domum suam, neq; cognoscet eum ampliùs locus eius. Referam tibi tamen quod ante biennium audiui. *Iob 7.*

CAPVT XXIII.

THeodericus Traiectensis Episcopus, de castro Nureberg oriūdus, seruū quēdā habebat, Euerwach nomine, prouidū satis, qui in diuersis locis bona illius dispēsauit, erat in cōmisso fidelis, in administratione vtilis, diligens ac circūspectus, propter q̄ à domino suo amabatur. Vnde quidam ex officialibus ei detrahentes, ex inuidia accusabant illum apud Episcopum, dicentes: Domine non fideliter, vt q̄stimatis, Euerwachus bona vestra dispensat, consulimus vt cū eo cōputetis. Quod cùm factum fuisset, tam rationabiliter cōputauit, vt omnē Episcopo tolleret suspicionē: habebat enim omnia notata in chartula. Scisciātibus accusatoribus de cōputatione, cū Episcopus respondisset: Optimè computauit, dixerunt illi: Nequaquam, sed computet nobis audientibus, & coniun-

uincetur maximum vobis damnum intulisse. Quod cùm ei intimatum fuisset ab Episcopo, ille timens æmulorum insidias, maximè quia chartulam perdiderat, ait intra se: Si aliquid modò in computatione titubauero, necesse erit me vel in corpore torqueri, vel carceris squalore vsque ad mortem cruciari. Immissione igitur diaboli, cuius instinctu ab inuidis indebitè vexabatur, campum solus intrauit, ipsumque diabolum aduocans, sic affatur, dicens: Domine si mihi succurretis in tãta necessitate posito, homagium tibi faciam, & in omnibus parebo. Cui diabolus respõdit: Si abrenunciaueris altissimo, matrique illius, te suscipiam, & de omnibus periculis, cum multa tuorũ confusione æmulorum, à me liberaberis. Quid plura? Abrenunciat miser Christo, homagium facit diabolo, prospere succedit cõputatio. Ab illo tẽpore cœpit diaboli virtutes magnificare, CHRISTVM blasphemare, adeò vt diceret; qui seruiunt Deo, miseri sunt & egent, qui autem sperant in diabolo, prosperis successibus gaudent. Et, sicut mihi retulit Bernhardus monachus noster, qui eum tunc temporis nouit, ita totus deditus erat artibus magicis, vt si aliquẽ nosset scholarem eiusdem disciplinæ, nummis eum redimeret, vt aliquid ab illo discere posset. Qui cùm vndecim annis in hac blasphemia perseueraßet, accidit vt magister Oliuerus Scholasticus Colonienßis in episcopatu Traiectenßi crucem prædicaret: cuius prædicationi ille in tantum restitit, vt die quadam commotus Oliuerus, diceret ei in audientia totius populi: Tace infelix: vas enim diaboli es, & diabolus loquitur per os tuum, cùm tamen statum eius ignoraret. Euerwachus nullum arbitrans gratius obsequium se posse præstare domino suo, quam vt inimicum eius occideret, tribus diebus ad diuersas stationes secutus est magistrũ, longo ad hoc cultello præparato, transfodere illum proponens, si fortè sine turbis inueniretur. Et ecce, tertia die subita infirmitate præoccupatus, post paucos dies impœnitẽs decessit, & defunctus est, & ab eo, cui se reddiderat, ad loca pœnarum inferni deductus est.

est. Primo loco, sicut ipse resurgens à mortuis confessus est Ioanni Scholastico Xantensi, à quo ego, quæ dicturus sum, audiui, missus est in ignem tam intolerabilis ardoris, vt diceret, si ex omnibus mundi lignis vnus ignis esset confectus, mallem in eo vsque ad diē judicij ardere, quam per spatium vnius horæ illū sustinere. Ex quo extractus, iactatus est in locum tam frigidissimum, vt optaret redire in ignem. Deinde deductus est in tenebras palpabiles, tanti horroris, vt diceret intra se: Si seruiuisses centum annis Deo, bene te remunerasset, dummodo liceret tibi redire ad frigus. In hunc modū sex reliquas pœnas, quas scriptura enumerat pertransiuit. Quo in extrema pœna posito, Dominus opera eius priora considerans, & vt passa vel visa viuentibus recitaret, misertus illius, angelum suum misit ad eum, qui diceret: Ecce talem mercedem recipiunt, qui seruiunt diabolo, subjunxitque; Si tibi liceret ad vitam redire, velles pro peccatis tuis satisfacere Deo? Ad quod verbum ille suspirans respondit: Domine, si hoc esset possibile, nullam abnuerem satisfactionem. Tunc angelus; Domino placet, vt ad corpus redeas, & quia in cruce peccasti, per crucem satisfacias. Mox se in feretro erigens, omnes, exceptis duobus juuenibus, qui constantiores erant, in fugam conuertit; quibus & ait: Ne timeatis, quia ego sum: statimque sacerdotem accersens, peccata sua confessus est, crucē suscepit, & cū domino Ottone Episcopo, prædicti Theoderici successore, trāsfretauit. In via, singulis diebus in pane & aqua jeiunauit, iuxta equum suū, in quo vestis eius & arma portabātur, nudis pedibus cucurrit; & cùm petris secātibus sanguis perfluens viā cruentaret, satis à cōfratribus arguebatur: quibus respondit, Maiora horum sustinui. Qui cū penè omnia sua in Christi seruitio expēdisset, cū prędicto Episcopo & magistro Ioanne rediēs, mare trāsiuit, de quo cùm nauta naulū requireret, nec haberet, ait: Ego vobis seruiam quoadusque volueritis: ad petitionem tamen prædictorum virorum dimissus est à nauclero. Qui cùm reuersus fuisset ad vxorem suam,

sacro

sacro igne tactus est, cui ardenti quadã nocte in somnis dictum est, quia si ad ecclesiam sancti Nicolai accederet, statim conualesceret: vbi dũ orans quatuordecim orationes dixisset, nec conualuisset, desperatus ait: Sancte Nicolae, quid moraris? Mox vt quintam decimam orationem incepit, perfectè integréque cõualuit, & est vsque hodie calor ignis in eius corpore sine omni dolore. Quam Ecclesiam, quæ in villa sancti Nicolai sita est, de suo patrimonio reædificans, in habitu religioso cum vxore sua Deo & sancto Nicolao in ea deseruit. APOLLONIVS: Vellem scire perfectè, vtrùm iste reuocatus sit de inferno siue de purgatorio. CÆSARIVS: Satis inde disputatum est: quòd non fuerit in purgatorio, ex hoc probatur, quòd locus electorum sit, in quẽ nullus ingreditur, nisi in charitate decesserit. Si objicitur illud: In inferno nulla est redemptio; potest dici, de illis intelligendum esse, qui non sunt reuersuri ad corpus, quibus nulla ad redemptionem prosunt beneficia. Vna est lex omnium contrariorum: si Deus quorundam animas, sicut legitur in dialogo, quandoque reuocat ad corpus de gaudiis paradisi, quare non, a simili, malorum animas de pœnis inferni? Sicut dictum est in distinctione prima capitulo tricesimo quarto, clericus quidam, custodiente se diabolo, corporaliter ad pœnas infernales est deductus, & incolumis reductus. APOLLONIVS: Placet quod dicis. CAES. Nunc de pœnis purgatorij aliqua tibi proferam exempla, ab acrioribus ascẽdens ad mitiores, causas purgatorij vtiles satis subnectendo.

Greg. l. 8 moral. cap. 14. & l. 9. cap. 45. & 46.

CAPVT XXIV.

De purgatorij pœnis animarũ.

VSurarius quidam nostris tẽporibus apud Leodium defunctus est, & ab Episcopo de cœmiterio eiectus est: vxor verò illius sedem Apostolicam adiens, cùm pro cœmiterio supplicaret, & Papa non annueret, in hunc modũ pro eo allegauit: Audiui domine, quia vir & mulier vnum sint, & quòd Apostolus dicat, Virum infidelem posse saluari per mulierem fidelem: vnde quicquid minus factum est à viro meo, ego, quę pars corporis eius sum, libẽtissimè sup-

1. Cor. 7.

supplebo: parata enim sum pro illo concludi, & Deo pro eius satisfacere peccatis. Supplicantibus verò pro ea Cardinalibus, ad mandatum domini Papæ cœmiterio restituitur; iuxta cuius sepulchrum illa domicilium fieri fecit, in quo se includens eleemosynis, jeiuniis, orationibus, & vigiliis, die noctuque Deum pro illius anima placare studuit. Septem verò annis expletis, ille ei apparens in veste pulla, gratias egit, dicēs: Reddat tibi Dominus, quia propter tuos labores erutus sum de profundo inferni, & de pœnis maximis: quòd si adhuc aliis septem annis similia beneficia mihi impenderis, omnino liberabor. Quod cùm illa fecisset, iterum ei in veste alba & facie jocunda apparēs ait, Gratias Deo & tibi, quia hodie liberatus sum. Apollonivs: Quomodo dixit se liberatum de profundo inferni, cùm nulla in eo sit redemptio? Cæsarivs: Profundum inferni, acredinem vocauit purgatorij. Simile est illud, quod ecclesia orat pro defunctis: Dñe Iesu Christe rex glorię, libera animas omniū fideliū defunctorum de manu inferni, & de profundo lacu, &c. Nō orat pro dānatis, sed pro saluandis, & accipitur ibi manus inferni, profundū laci, siue os leonis, pro acredine purgatorij. Nequaquā prędictus vsurarius fuisset à pęnis liberatus, si nō habuisset finalem contritionē. Quātum verò vitiū auaritiæ Deus in suis electis in purgatorio puniat, sequens sermo declarat.

Caput XXV.

In monasterio Claræuallis Prior quidam mortuus est nostris temporibus, vir admodum religiosus, & amator disciplinæ præcipuus: hic post mortem visibiliter apparens ancillæ Dei Aszellinæ, forma & habitu statum suum satis ostendit: erat enim facies eius pallida ac macilenta, cuculla tenuis & attrita, quem cùm interrogasset, quomodo haberet, respondit: In magnis pœnis hactenus fui, sed gratia cuiusdam fratris, qui mihi plurimum astitit, in proxima solēnitate Dominæ nostræ liberabor. Stupēte illa ac dicente: Nos putauimus vos esse virū valde sanctū: Respondit: Nihil aliud Deus in me punit, nisi quia nimis

nimis fui solicitus ampliare possessiones monasterij, sub specie virtutis, vitio auaritiæ deceptus. Hæc dicta sint de pœna auaritiæ: audi aliquid de pœna luxuriæ.

CAPVT XXVI.

Luxuriosorum.

ANte hoc triennium, cùm dominus Henricus Abbas noster visitasset in Clarocampo, tempore quadragesimali, etiam sorores in Nazareth visitauit. Eadem nocte, dictis matutinis, cùm se modicum reclinasset, huiusmodi visionem vidit: Videbatur sibi esse in quodam loco parietibus clauso, in quo quidem grauissima suspiria & gemitus audiuit, sed cùm diligentiùs circumspexisset, neminem ibidem videre potuit: cumque audita suspiria durarent, causam admirans, sic ait; Adiuro te per Dominum nostrũ Iesum, vt quid tu sis, edicas mihi. Cuius cùm nullum audisset respõsum, adiurationem iterauit. Tunc quasi aliquid accedere pro piùs sentiens, nil tamen videns, huiusmodi audiuit responsum; Ego sum vna misera anima. Et ille; Satis misere gemis, cùm tamen ignorem quæ sit causa miseriæ. Respondit illa: In acerbissimis sum pœnis. Ad quod Abbas: Quæ est causa pœnarum tuarum? Quia non seruaui castitatem meam. Et ille; fuisti mas an femina? Respondit: Femina. Et quod, inquit, tibi nomen? Dicente illa; Maria. Mox subiunxit; Poteris ne iuuari? Ad quod illa non respondit: sed ad preces conuersa, sic ait: Rogo vos per omnipotentem Deum, vt dicatis mihi psalterium vnum, & insuper aliquot missas. Cuius precibus cùm libens annuisset dominus Abbas, protinus subjecit, possem ne videre te? Et ecce, hoc sermone completo, vidit coram se stare pulchram iuuenculam tonsuratam, more claustralium, in subnigra tunica: quam cùm plura interrogare vellet, tam de statu eius, quàm de statu aliarum quarundam, excitatus est. Dicta verò prima, quid viderit, Abbati Claricampi, & quibusdam monachis eius, nec non & mihi, qui tunc præsens eram, retulit, nec erat qui visum intelligeret, vel interpretari posset. Recitata est visio sororibus de Nazareth, sed non

est

est inuenta Maria. Sciens verò sæpedictus Abbas, tam manifestam visione sibi sine causa minimè ostensam, cùm venisset in Syon, quæ etiam est domus sanctimonialium ordinis nostri, sicut & Nazareth, post verba exhortationis, somnium retulit, Mariam suam inuestigàs. Et ecce vna sanctimonialium, matertera eiusdem Mariæ, hæc audiens & admirans, secretiùs Abbati locuta est, dicens: Domine Maria hæc, filia sororis meæ fuit, sanctimonialis in quodam Claustro Frisiæ nigri ordinis, quod Bredehorn vocatur, & est ante octo annos defuncta: quæ cùm fuisset in quadã grangia monasterij, quidam clericus eam corrupit, & impregnauit. Cùm verò in partu periclitaretur, vocans patrem & matrem, & duas sorores maritatas, nec non & filiam materteræ suæ de Syon, confessa est eis peccatum suum cũ gemitu cordis, sicq; expirauit. Illi verò de animæ eius salute desperantes, nihil ei beneficii impenderunt. Audiens hæc dominus Abbas gratias egit Deo, qui non tradit bestiis animam cõfitentem sibi, & animam pauperis sui non est oblitus in finem, sciens in ea completum, In quacunq; hora peccator ingemuerit, saluus erit. Cuius hortatu parentes spe concepta, cœperunt ei beneficia impendere, sed & ipse Abbas, tam in monasteriis Frisiæ quam in religiosis domibus prouinciæ nostræ, Missas & orationes, atque psalteria plurima ei obtinuit, exceptis his, quæ ipse ei specialiter impendit. *Psal. 73.*

CAPVT XXVII.

Magiæ pœna.

MIles quidam veniens ad sororem *Gertrudẽ inclusam de Volmensteyn, sicut ab eius ore audiuit Daniel Abbas Sconauiæ, qui nobis audita recitauit, pro anima vxoris suæ nuper defunctæ illi supplicauit. Cui oranti illa apparens, in pœnis magnis se esse conquesta est: quæ dum causam requireret pœnarum, eo quòd pro honesta & bona muliere haberetur, respondit illa: Pro arte magica: timui enim ne vir meus cum aliis mulieribus peccaret, si me odiret, & ego illi causa essem adulteriorum: vnde quibusdam artibus, sicut edocta fueram, aliquid ad amorem *al. Berradam.

meum illum inflammaui; & quia in causa non erat libido, sed pia intentio, bene potero iuuari. Hæc cùm relata fuissent militi, vxori valde condolens, orationibus, ieiunijs, & eleemosynis illi succurrere studuit, animam eius, quibuscunque poterat, commendans. APOLLONIVS: Terribile est, quòd Deus judicio nostro tam minima tam grauiter punit. CAESARIVS: De hoc referam exemplum.

CAPVT XXVIII.

Minuta puniri delicta.

MOnachus quidam ordinis nostri nuper cuidam post mortē apparens, requisitus de statu suo, sic respondit: Nunquam putabā Dominum fuisse tam districtum; nā minima, quæ hîc nō fuerint per satisfactionem deleta, obseruat; deinde subjunxit & hoc: Deus, inquit, ignoscat prælatis nostris, quia magnis & multis sæpe nos subjiciūt pœnis, valde illorum præcepta ligant: quando enim indiscretè aliquid præcipiunt, & subditi hoc minùs attēdunt, vel paruipendunt, futuro iudicio reseruatur. APOLLONIVS: Quid dicis de monachis pertinacibus? CÆSARIVS: Pertinacia vitium est pœna dignum, etiā si fuerit bona, contra præcepta prælatorum.

CAPVT XXIX.

Pertinacia.

IN regno Franciæ, domus est, quæ Pruli dicitur, ordinis Cistercienſis; in hac recenter contigit res satis mirabilis, sicut retulerunt nobis Abbates nostri anno præterito reuertētes de generali capitulo: nam quidā ab Abbate, in quo visio facta est, se audiuisse testati sūt; Adolescēs quidā in eadē domo factus est nouitius, quē māgister suus mox fecut⁹ est, qui cū factus fuisset monachus, ita districtè se habuit, ita singularis fuit, vt ei Abbas timeret, & pro indiscreto feruore sæpius argueret. Ille verò salutarib⁹ monitis nō acquiescens, in pertinacia sua perseuerauit, sicq; post aliquot annos defūctus est. Nocte quadā, cū Abbas quarta feria ad laudes in stallo suo staret, & contra presbyteriū respiceret, tres personas, quasi tres cādelas ardētes, ad se vēnire contemplatus est; quibus propiùs accedentibus, cognouit omnes: medius fuit prædictus scholasticus,

sticus, & ex vtroque eius latere duo Conuersi, omnes nuper defuncti. Tunc Abbas memor pertinaciæ scholastici, interrogauit eum, dicēs: Quomodo habes? respondente illo bene; mox subjunxit: Nunquid passus es pro inobedientia tua? Etiam, inquit, multa & maxima tormenta, sed quia intentio mea bona licèt indiscreta fuerat, Dominus mei misertus est, nec sum dānatus. Et ait Abbas: Quid est ꝙ iste Cōuersus, digito eum demonstrans, altero clarior est, cùm ipse apostatauerit, & alter nunquā, ex quo ad ordinem venit, grauiter excesserit? Respōdit monachus: quia iste post lapsum fortiùs surrexit, & altero multo feruētior fuit. Interim choro cantante versiculum, Pedes sanctorum suorū seruabit, & impij in tenebris cōticescent, scholasticus signa suæ præsentiæ ibi relinquere volens, tabulam pedibus psallentium substratam tam fortiter calce percussit, vt frangeretur, sicque disparuit. Abbas verò, in testimonium tam manifestę visionis, tabulam fractam reparari vel mutari non permisit. APOLLONIVS: Ista recitari deberēt monachis, qui ex indiscreto feruore sibi & alijs inutiles fiunt. CÆSARIVS: propter eos sanctus Benedictus in regula dicit, octauum gradū humilitatis esse, vt nihil agat monachus, nisi quod communis monasterij regula vel majorum cohortantur exempla. APOLLONIVS: Sicut quidam in rigore suo nimis sunt pertinaces, ita alij verbis vel signis nimiis sunt leues. CAESARIVS: Et hi pœna digni sunt.

1. Reg. 1.

S. Benedi. cap. 7. Regulæ suæ.

CAPVT XXX.

Leuitas.

SAcrista quidam apud Vilarium meis temporibus defunctus est, nomine Ioannes, hic quidem religiosus satis fuit, sed in verbis atque signis leuem admodum se exhibuit. Die quadam post mortem eius, cùm dominus Vlricus, tunc Abbas, intraturus esset oratorium, & vnum pedē posuisset introrsum, clara luce prædictus Ioannes illi apparens, ad pedes eius procidit, orationes postulās: quo viso Abbas territ⁹, pedē retraxit, ostium post se claudens. Et iudicatū est a fratribus, causam purgatorij eius maximè fuisse leuita-

tem. APOLLONIVS: Quid si ipsi Abbates ordinem sustinùs custodierint? CÆSARIVS: Sicut subjecto probabitur exemplo, & ipsi pœnæ subjacebunt.

CAPVT XXXI.

Laborū fuga.

RECitauit mihi nuper Henricus major Cellerarius de Clausstro, visionem notabilem satis: Contigit, inquit, vt die quadam haberem socium viæ monachum quendam ordinis nostri, cumq; simul conferremus de ædificatorijs, dixit mihi: Ego vobis referam quid nuper contigit in domo nostra; Habebamus Abbatem virum in disciplina ordinis satis perfectum, excepto hoc solo, quòd nunquam penè cum fratribus exire voluit ad labores manuum: hic cùm moriturus esset, & monachus quidam, quem familiariùs præ cæteris diligebat, ei seruiret, ait ei idem monachus: Domine, rogo vos intuitu charitatis, vt infra hos triginta dies mihi apparēdo, de statu vestro me certificetis. Respondit Abbas: Si mihi concessum fuerit, libenter faciam: sicq; defunctus est. Monachus verò, quia multa fecerat ei bona, quotidianis lachrymis in oratione Deum pro illius excessibus ante aliquod altare placare studebat. Tricesima die, cū iam monachus de Abbatis reditu desperasset, illi oranti apparens ait: Ecce hîc sum sicut promisi tibi. Erat autem à cingulo & sursum tam corpore quàm veste clarus valde, crura verò eius vlcerosa, & ad instar carbonū nigerrima. Requisitus de statu suo, respondit: Tormenta quæ in cruribus sustinui, nulla lingua posset exprimere. Dicente monacho: Quæ fuit causa tantorum tormentorum? Ille subjunxit: Quia frequenter de labore mansi, nulla sæpissime certa necessitate, vt est hospitum siue audiendarum confessionum, me detinente. In residuo corpore nil pœnarum passus sum: roga igitur ex parte mea conuentum, vt aliquas orationes pro me Deo offerat, & spero me citiùs fore liberandum. Vnde, inquit, sciam vos esse liberatum? Respōdit ille; Ante hoc altare tibi apparebo. Dicta sūt hæc Priori, injunguntur orationes, apparet iterū monacho, ab omnibus pœnis se ereptum gratulatur.

APOL-

APOLLONIVS: Miror vtrùm plus mortuis valeāt orationes vel eleëmosynæ. CÆSARIVS: Audi de hoc solutionem cuiusdam mortui.

CAPVT XXXII.

An mortuis plus prosint orationes quàm eleemosyna.

QVidam post mortem amico suo apparens, cùm ab eo interrogaretur, vtrùm sibi magis vellet impendi orationes siue eleëmosynas. Respondit: Eleëmosynas, eleemosynas; orationes enim tepidæ sunt. Hîc deuotè justorum orationes * excludūtur, quæ penetrant cœlos. APOLLONIVS: Quid sentis de Missis? CAESAR. Nulla oratio, nulla eleemosyna, ad ereptionem animarum, Missę potest comparari. In Missa Christus orat, cuiꝰ corpus & sanguis eleemosynæ sunt. Has eleemosynas pauper quædam anima sibi dari post mortem rogauit, sicut sequens docet exēplū.

quām eleemosyna.

** fortè deest non.*

Eccli. 35

CAPVT XXXIII.

Missæ sacrificium quātum prosit defunctis. Rom. 12.

ADolescens quidam nobilis ad Claramuallem veniens, receptus est in Conuersum: qui non alta sapiens, sed humilibus consentiēs, ad quādam grāgiam missus, factus est ibi opilio ouium. Qui cùm die quadam oues sibi commissas in agro pasceret, apparuit ei quidam suus consobrinus in adolescētia sua defunctus, de cuius inopinato aduentu dū admiraretur & diceret: Vnde tam citò aduenis, & quid quæris? Respondit ille: Mortuus sum, & pœnis maximis crucior. Et Conuersus: Poteris iuuari, necne? Respondit: Si potero habere tres Missas in ordine vestro, mox liberabor. Audiens hoc Conuersus, cum licentia magistri sui ad Clarāuallem festinauit, & quid viderit vel audierit Priori reuelans, tres Missas, iā dicto impendi defuncto, eius gratia supplicauit: cui Prior gratanter annuens respondit: Ego vnam celebrabo, alias duobus sacerdotibus iniungam. Dictis verò Missis, mortuus iterum Conuerso apparēs in prædicto agro, gratias egit, & dixit: Beneficio trium Missarum, quæ pro me dictæ sunt, ab omnibus pœnis meis liberatus sum. Nec mirari debes, si tantum valet Dominici corporis immolatio, cū quibusdam animabus ad liberationem prosit breuis verborum absolutio.

CAPVT XXXIIII.

Oratio breuis prodest.

DVM moreretur bonæ memoriæ Christianus monachus noster, cuius memini in distinctione quarta capitulo triceſimo, Abbas Geuardus domi non fuit, qui cùm ſeptima die capitulo præſideret, & cantor diceret, ſecundùm conſuetudinem ordinis; Domine abſoluite fratrem noſtrum defunctum; his verbis eum abſoluit; Requieſcat in pace. Eadem nocte Chriſtianus cuidam ſeniori preſbytero, nomine Sifrido, tunc temporis nouitio, & nihil prorſus de hac abſolutione ſcienti, apparens in ſomnis, ait: Hodie liberatus ſum. Qui cùm viſionem magiſtro ſuo Ludolpho recitaſſet, ille abſolutionis eius recordatus, ſatis admiratus eſt verborum virtutem. APOL. Miror ſi ſancti, ſub quorũ regula religioſi viuunt, poſt mortem cæteris ſanctis aliquid eis magis ſuccurrant. CÆS. Etiam, ſicut in ſequenti viſione declaratur.

CAPVT XXXV.

Sancti ſui ordinis religioſis ſuccurrũt peculiariter.

NON eſt diu, quòd ſanctimonialis quædam de monaſterio Rindorp, quod iuxta Bonnam ſitum eſt, Elizabeth nomine, debitum carnis ſoluit: eſt autem idem monaſterium de regula ſancti Benedicti Abbatis. Diligebat eadem Eliſabeth ſpecialiter ſanctum Ioannem Euangeliſtam, quicquid poterat honoris illi impendens. Habebat carnalem ſororem in eodem monaſterio, quæ Alheydis vocabatur, hæc cùm nocte quadam, dictis matutinis, in lecto ſuo ſedens, officium defunctorum pro anima ſororis decantaret, vocem quandam circa ſe audiuit. Et cùm requireret, quæ eſſet; reſpondit: Ego ſum Eliſabeth ſoror tua. Et illa: Quomodo habes ſoror, vel vnde venis? reſpondente illa: Malè quidem habui, ſed modò bene ſum; Alheydis ſubjũxit: Profuit tibi aliquid ſanctus Ioannes, quem tam ardenter dilexiſti? Reſpondit illa: Verè nihil, qui mihi aſtitit, ſanctus pater noſter Benedictus fuit; ipſe enim genua ſua pro me flexit ante Deum. APOLLONIVS: Cùm vix aliquis euadat purgatoriũ, valde me terret, quòd quidam dicunt, minimã pœnam in purgatorio, majorem eſſe omni pœna, quæ

quæ excogitari potest in hoc mundo. Cæs. Requisitus de hoc verbo à me quidã magnus theologus, respõdit: Falsissimum est, nisi intelligatur de eodẽ genere pœnæ, verbi gratia; Ignis ille acutior est nostro, frigus frigore nostro, & sic de cæteris: quibus à certiori subsequẽtes visiones concordant.

CAPVT XXXVI.

De diuersis pœnis purgãdorum.

CIrca hoc triennium puella quædam paruula, nouem vt puto annorum, in monte Sancti Saluatoris, quæ domus ordinis nostri est, in aduentu ipsius Saluatoris mortua est: defuncta verò, clara die, conuentu stante in choro, ipsa chorum intratit; intrans, ante altare satis profundè inclinauit, sic in locum suum, vbi stare solita erat, secedens. Quã iuxta se alia puella, penè eiusdem ætatis, stare videns, & mortuam sciens, tanto horrore concussa est, vt notaretur. Requisita verò à domina Benigna Abbatissa, à cuius ore audiui, quæ dicturus sum, cur ita in choro concuteretur, respondit: sic & sic soror Gertrudis in chorum venit, & cùm dictis vesperis commemoratio fieret dominæ nostræ, ad collectam se in terram, stans iuxta me, prostrauit; finita verò collecta, se erigens, abijt: hæc fuit causa horroris mei. Abbatissa, timens illusiones diabolicas, ait puellæ: Soror Margareta (hoc ei nomen erat) si denuo venerit ad te soror Gertrudis, dic ei: Benedicite; & si responderit tibi; Dominus; interroga vnde veniat, vel quid quærat. Sequenti die illa venit, & salutata, cùm respondisset, Dominus, puella subjunxit: Bona soror Gertrudis, vnde tali hora venis, vel quid apud nos quæris? Respondit illa: Ad satisfactionem huc veni, quia libenter tecum in choro susurraui, semiplenè verba proferẽs, idcirco in eodem loco iussa sum satisfacere, vbi me contigit peccare: & nisi tibi de eodem vitio caueas, eandem pœnam moriens sustinebis. Cùm quarta vice prædicto modo satisfeciisset, ait consorori: Modò satisfactionẽ meam compleui, de cætero non me videbis; quod ita factum est. Nam ea aspiciente, tendebat versus cœmiterium, mirabili virtute murum eius transcendens. Ecce tale fuit purgatorium huius virginis,

APOLLONIVS: Non est sanæ mentis, qui huiusmodi pœnam omni pœna huius mundi dixerit acutiorem. CAESARIVS: De hoc plenius in sequenti cap. disputabitur: Margareta verò ex commination defunctæ sic territa est, vt infirmata, ad extrema deueniret: quæ rapta in excessum mentis, sic jacuit, vt omnibus defuncta videretur; post horam reuersa, quasdam ex sororibus in præsentia dominæ nostræ se vidisse, quasdam & illic non vidisse testata est: Dicebat etiam, quia eadem gloriosa virgo Maria coronam in manu haberet, quã Stepponis sacerdotis esse dicebat. Idem Steppo presbyter fuit valde religiosus, & mirè charitatiuus in eodem monte Deo, prædictisque sororibus seruens. Vt autem noueris non esse curandum, quacunq; morte justus moriatur, idem Steppo, cùm in acutis laboraret anno præterito, materia rapta in cerebrum totus factus est phreneticus, ita vt multas blasphenias euomeret. Defuncto eo atque sepulto, Dominus merita eius volens ostendere, miracula ad eius tumbam dignatus est operari: infirmi, sicut audiui, super illam dormiunt, & sani surgunt. APOLLONIVS: Nunc edissera, quæ residua sunt de purgatorio. CÆSARIVS: Quibusdam sola caretia diuinæ visionis purgatorium est, sicut in hoc patet exemplo.

CAPVT XXXVII.

ANte hos duodecim annos, monachus quidam Wilhelmus nomine apud nos defunctus est; puer quidem ad ordinem venit, & verè puer, quia purus & impollutus, genere nobilis erat, sed virtus mentis magis illum nobilitabat. Completo anno probationis, sequenti die cœpit infirmari, & post paucos dies, sancto fine decedens, expleuit tempora multa. Qui statim post mortem cuidam monacho apparens, cùm de statu suo requireretur, respondit se esse in pœnis. De quo verbo cùm ille territus fleret, & diceret: Si tu es in pœnis, qui nunquam peccasti, quid fiet de me peccatore, meique similibus? Consolans eum defunctus ait: Noli flere, quia

quia nullam aliam patior pœnam, nisi quòd nondum vidi Deum: ipsam dilationem gloriæ, pœnam reputans, nec immeritò; Spes quę differtur, affligit animã. *Prou. 13.* Et adjecit; Ach quam clarum erit quod statim veniet ante Deum! Rogate, inquit, ex parte mea dominum Abbatem, vt in capitulo orationes injungat pro me ad tempus, & vt ipse pro me dicat collectam, sicque liberabor. Dicente monacho: Vnde erit collecta illa? Respondit: De sancto Michaële. Manè cùm visio recitata fuisset domino Henrico Abbati nostro, ipse de eodem Archangelo statim missam celebrauit, in capitulo Psalmum: Quemadmodum desiderat ceruus ad *Psal. 41.* fontes aquarum, dicendum per septem dies omnibus pro eo injungens. Mira virtus orationum; Conrado, nunc Priore loci Sanctæ Mariæ, stante in choro, cùm in vno versiculo illius psalmi, Deus Deus meus, ad te *Psal. 62.* de luce vigilo, leuiter dormitaret, sæpedictum VVilhelmum sub pallio beatæ Dei genitricis stare conspexit, cum multa gratulatione dicentem: Modò omnino liberatus sum. Eodem tẽpore prædicto monacho secundò apparens testatus est, tantùm septem diebus se fuisse in purgatorio, id est, in carentia diuinæ visionis, multa illi de statu quarundam animarum reuelans. Apollonivs: Secundùm hoc paradisus terrestris purgatorium est. Cæsarivs: Reuera, si in eo animæ sunt corporibus exutæ, & eis visio Dei negatur, idem locus delicioſus eis est purgatorium: cui cõsentire videtur quod sanctus Gregorius in dialogo dicit *Greg. l. 4* sub his verbis: Nam sunt quorundam justorum ani- *dialog.* mæ, quę a cœlesti regno quibusdam adhuc mansioni- *cap. 25.* bus differuntur. In quo dilationis damno quid aliud innuitur, nisi quòd de perfecta iustitia aliquid minus habuerunt? Sicut audiui a quodam magno theologo, quòd quidam tam iusti sunt, vt post mortem puniri non mereantur, nec tamen statim Dei visione fruantur, propter puluerem venialium.

CAPVT XXXVIII.

De purgatorio S. Patritij. Greg. l. 4 dia. c. 40

LOquamur nũc aliquid de Purgatorio. APOLLONIVS: Vbi est purgatorium? CÆSARIVS: Quantum ex variis colligitur visionibus, in diuersis locis huius mundi, Paschasius, teste Gregorio, in calore thermarum purgabatur. Monachus quidam sancti Eucharij, in rupe quadam iuxta Treuerim post mortem anno integro stetisse, & aëris inclementiam ibidem sustinuisse narratur. Qui verò de purgatorio dubitat, Scotiam pergat, purgatorium sancti Patritij intret, & de purgatorij pœnis ampliùs non dubitabit. APOLLONIVS: Vellem aliquid certi nosse de eodem purgatorio, quid vel quæ causa illius extiterit. CÆSARIVS: Cùm sanctus Patritius gentem illam conuerteret, & de pœnis futuris dubitarent, precibus obtinuit à Deo locum illum. Est autem fossa humilis, muro vallata, & sunt ibi Regulares: non est peccator adeò magnus, cui alia satisfactio iniungatur, quàm vt vna nocte in eodem sit purgatorio: volentem intrare, præmissa confessione, communicant & inũgunt, thurificant & instruunt; Videbis, inquiunt, hac nocte, insultus dæmonum, & pœnas horribiles, sed non poterunt te lædere, si nomen Iesu semper habueris in ore: quòd si dæmonibus blandientibus siue terrentibus cõsenseris, & Iesum inuocare neglexeris, peribis. Quẽ in vespera ponentes super fossam, locum claudunt, & manè reuertentes, si non comparuerit, vltrà non expectatur. Multi ibi perierunt, multi etiam reuersi sunt, quorum visiones à prædictis fratribus cõscriptæ sunt, & volentibus intrare ostenduntur.

Videtur hic auctor confundere Scotiam & Hiberniam.

CAPVT XXXIX.

NVper monachus quidam ordinis nostri, sicut didici ex relatione cuiusdam Abbatis, ex licentia proprii Abbatis purgatorium sancti Patricii intrare volens, dissuadentibus secundùm morẽ fratribus & Priore, super marginẽ fossæ positus est in vespera: mox locus versus est in baratrũ; & ecce dæmones, quasi de abysso bullientes, dixerunt monacho:

Si vis

Si vis intrare ad nos, depone crucem, (cucullam ad instar crucis formatam sic vocantes) quibus respondit: Vestem meam non deponam, paratus sum intrare, paratus sum vobiscum contendere, sed non sine veste professionis meæ. Cumque tota nocte in hunc modũ cum eo verbis disceptarent, nec tamen tãgerent, manè in eodem loco, vbi fuerat dimissus, repertus est. APOLLONIVS: Vnde habes autoritatem, quòd post hanc vitam peccata remittantur? CÆSARIVS: Dominus dicit in Euãgelio; Qui dixerit verbũ in Spiritũ sanctũ, nõ remittetur ei, neq; in hac vita neq; in futura. Ex quo colligitur, ꝙ post mortẽ peccata venialia, nec non & mortalium pœna, quæ purgatorio essent punienda, meritis & precibus Sanctorum suffragantibus, vel orationibus, eleemosynis, aliisque misericordiæ operibus ecclesiæ militantis intercedentibus, remittantur. Vnde Iudas Machabæus duodecim millia dragmas argenti misisse legitur Ierosolymam pro peccatis occisorum. Et hæc de purgatorio dixisse sufficiat. Hoc etiam scire debes, quòd summè boni & martyres talibus post mortem non indigent; summè malis, vt infidelibus, nihil prosunt; mediocriter verò bonis, & mediocriter malis, prosunt quidem, sed differenter: illis, vt citiùs liberẽtur; istis, vt mitiùs puniãtur, quorum tamen pœna interminabilis est. APOLLONIVS: Vellem nunc audire aliquid de gloria justorum. CAESARIVS: Priùs tria de pœnis reproborũ præmittam exempla, locis suis neglecta, vt sic nigro colore subtracto, albus magis eluceſcat.

Diuisio peccatorũ post hanc vitam.

Mat. 12.

2. Mach. 12.

CAPVT XL.

Reproborum, & primò ebrioſorũ pœna.

TEmpore schismatis inter Ottonem & Philippũ reges Romanorum, peregrinus quidam de trãsmarinis veniens partibus, sclauiniam suam pro vino, quod in illis partibus fortissimum est, exponẽs, in tantum bibit, vt inebriatus à mẽte sua alienaretur, sic vt mortuum eum æstimarent. Eadẽ hora ductus est spiritus eius ad loca pœnarum, vbi super puteũ, igneo operculo tectum, residere conspexit ipsum principem tenebrarum. Interim inter cęteras animas adductus

ctus est Abbas Corueye, quem ille multum salutans, cum calice igneo poculum sulfureum ei ministrauit: qui cùm bibisset, amoto operculo, missus est in puteum. Peregrinus verò cùm ante limina infernalia staret, & talia videndo tremeret, diabolus fortiter clamauit: Adducite etiam mihi dominum illum, qui foris stat, qui serò vestem peregrinationis suæ proximo exponendo inebriatus est. Quo audito, peregrinus ad angelum Domini, qui eum adduxerat, respiciens, promisit quia nunquam inebriaretur, dummodo illa hora de imminenti periculo liberaret eũ: qui mox ad se reuersus, diem & horam notauit, redieníque in terram suam, eodem tempore prædictũ Abbatem obijsse cognouit. Ego eũdem Abbatem Coloniæ vidi, eratque homo valde secularis, magis se conformans militi, quàm monacho. APOLLONIVS: Qui hîc dediti sunt ebrietati, puto quòd in inferno malè potentur. CÆSAR. De hoc aliud tibi referam exẽplũ.

CAPVT XLI.

IN diœcesi Colonienſi, non procul à Colonia, miles quidam erat nomine Rudingerus, sic totus deditus vino, vt diuersarum villarum dedicationes tantùm propter bona vina frequentaret. Hic cùm infirmatus moriturus esset, filia eum rogauit, vt infra triginta dies sibi appareret: quo respondente; Hoc faciam si potero, expirauit. Post mortem verò, filiæ per visum apparens, ait; Ecce præsens sum sicut postulasti; portabat enim vas paruũ & fictile, quod vulgò cruselinum dicitur, in manu sua, in quali in tabernis potare solebat. Dicente filia; Pater quid est in vase illo? Respondit: Potus meus ex pice & sulfure confectus, semper ex illo bibo, nec eum epotare valeo: sicque disparuit. Et statim intellexit puella, tam ex præcedenti vita, quàm ex pœna, modicam vel nullam esse spem saluationis eius. Vinum quidem hîc blandè ingreditur, sed nouissimè mordebit vt coluber.
Prou. 13. APOLLONIVS: Hoc tam in prædicto Abbate, quàm in Rudingero impletum considero. CÆSARIVS: Sclauinia peregrini, qui eundẽ Abbatẽ in pœnis

nis vidit, visionem satis mirabilem ad memoriam mihi reducit.

Caput XLII.

Ante illud tempus, quo occisus est Conradus Episcopus Hildinshemensis, peregrinus quidam in villa quadam moriens, sclauiniam suam sacerdoti legauit, animam suam illi commendãs: quam vestem sacerdos quidẽ suscepit, sed de anima modicum curauit, serui verò siue pueri noctibus se illa tegebant. Non multo pòst, idem sacerdos in ordine nostro factus est nouitius. Nocte quadam in dormitorio jacens, & dormiens, per visionem raptus est ad loca pœnarum, in quibus maximus erat dæmonum concursus & occursus; alij animas adducebant, alij adductas suscipiebant, alij susceptas tormẽtis debitis immittebant. Magnus illic erat clamor & tumultus, gemitus & planctus. Interim prædictus Episcopus claustris infernalibus præsentatur, sed princeps tenebrarum, scilicet Lucifer, voce lugubri præsentãtes sic affatur, dicens: Reducite, reducite illum; nõ enim noster est, innocenter occisus est. Sacerdos talia vidẽs, & pauens, post ostium se occultauit. Vidẽs diabolus prędictam in angulo quodam sclauiniam, dixit: Cuius est vestis illa? Responderunt, sacerdotis illius qui stat post ostium, quam cùm à quodam peregrino in eleemosyna recepisset, nihil beneficii animæ illius impẽdit. Ad quod diabolus: Valde occupati sumus, expediamus nos statim ab illo: tollensque vestem, quasi in fœtidũ atq; bulliẽs lixiuiũ intinxit, de qua cùm faciem & collum sacerdotis percussisset, ille excitatus fortiter clamauit: Adiuuate, adiuuate. Quem cùm signo vocis compescerent, respondit: En morior, en incendor. Tunc surgentes, inuenerunt caput eius totum inustum, sicque in infirmatorium deportauerunt semiuiuum: nullam enim fecerat de eadem negligentia confessionem. Apollonivs: Valde terrere debẽt hæc visio illos, qui multas habẽt ecclesias, & multas quotidie recipiunt eleemosynas, & non deseruiunt. Cæsarivs: Neque nos sine timore esse debemus. His ergo

ergo quæ triſtitiæ ſunt omiſſis, veniamus ad præmia patriæ cœleſtis.

CAPVT XLIII.

De gaudiis cœleſtis patriæ.

IN monaſterio ſanctimonialium, quod Dytkirchē dicitur, quod in Bonnenſi ciuitate ſitum eſt, Abbatiſſa quædam fuit, nomine Irmendrudis. Erat enim virgo corpore, amatrix imò in domo eadem reparatrix diſciplinæ, & totius norma iuſtitiæ: cùm verò moritura eſſet, paſſionem Domini coram ſe legi faciebat, & cùm ventum fuiſſet ad locum illum; In manus tuas commendo ſpiritum meum, ex multa pietate cordis hæc verba, quæ ei vltima fuerunt, dixit: O amātiſſime virorū: ſtatimq; agonizās cū CHRISTO & in manus CHRISTI ſpiritum emiſit. Quæ cùm poſt mortem beatæ Aſzellinæ apparuiſſet, & illa de ſtatu eius ſciſcitaretur; reſpondit: Statim in ipſa hora, quando anima mea egreſſa eſt de corpore, fuit ante Deum. Et illa; Quare ſoror non apparuiſti mihi per hos triginta dies? Reſpondit Abbatiſſa: Ego fui in gloria, & tu circa reliquias ſanctarum virginum vndecim millium eras occupata, nec te volui impedire. Huius ſepultura cuidam ſorori, diu antequam Abbatiſſa efficeretur, præoſtenſa eſt. De alia ſiquidem domo, propter religioſitatem, ab Epiſcopo Philippo aſſumpta fuerat, eratque ſoror Cæſarii monachi noſtri, quondam Abbatis Prumienſis.

Luc. 23.

CAPVT XLIIII.

HÆc Aſzellina habebat quandam ſpiritualem ſororē in congregatione vnicè dilectā: quæ cū moritura eſſet, rogata eſt à beata Aſzellina, vt ſibi poſt mortem appareret, quod & fecit. Nā cùm die quadam ſtaret in oratione Aſzellina, ſoror defuncta apparens ei in ſphæra ignea, ſciſcitāti de ſuo ſtatu, verſiculo Dauidico reſpondit, dicens: Sicut audiuimus, ſic vidimus in ciuitate Domini virtutum, in ciuitate Dei noſtri, &c. nihilq; aliud loquens, oculis eius ſubtracta eſt. APOLLON. Satis breuiter fatiſq; plenè, tam ſuum præmium, quàm ſupernæ ciuitatis gloriam oſtendit. CÆSARIVS: Cùm mortuus eſſet beatæ

Pſal. 47.

beatæ memoriæ Dauid monachus Clauſtrenſis, cuius vita ſignis & virtutibus valde extitit illuſtris, data eſt prædictæ Aczellinæ vna ex tunicis eius, quam cùm propter viri ſancti amorẽ veneraretur valde, ille quadam die ei apparens dixit: Bona ſoror, tunica mea nõ eſt tibi neceſſaria, ſed quidã peccator cõuerſus eſt in Clauſtro, Gerardus nomine, cognomento Waſbart, illi des eam, & fecit. Sciens hoc frater eius carnalis Fredericus monachus noſter, partem ſibi dari petiuit ex eadem tunica, quam ille per medium ſcindẽs, partem ſibi retinuit, reliquam fratri tranſmiſit, per quam plurimæ ſanitates apud nos perfectæ ſunt. Cum quãta celeritate iuſtorum animæ cœlos penetrent, adhuc alio tibi pandam exemplo.

CAPVT XLV.

MOnachus quidam ordinis noſtri, alteri cuidam monacho, ſibi familiari, poſt mortem apparens, in gloria multa, cùm de ſtatu ſuo requireretur, reſpondit: Nunquam ſagitta de arcu emiſſa tam citò volare potuit ad locum deſtinatum, quàm citò anima mea de corpore egreſſa fuit ante Deum; nec mirum, quadraginta enim annis Chriſto in ordine ſeruierat, ad inſtar ſagittę multos ſalubriter vulnerans exemplo rectæ conuerſationis, pennis ſubleuatus cõtemplationis. In ſagitta tria ſunt, lignum, pẽnæ, ferrum: in ligno, propter fructume, exprimitur boni operis plenitudo: per pennas, gemina, id eſt Deĩ & proximi, dilectio: in ferro, quod acutum eſt, extrema compunctio. Nota quòd ſagitta non rectè ducitur, niſi ſit pennata, neque per uenire poteſt ad locum deſtinatum; ſed anima, etiam ſi fuerit innumeris operibus bonis, id eſt de genere bonorum, bene decorata, & ferro acutiſſimi doloris, timore peccatorum affecta, nunquam tamen ſine alis charitatis ad locum perueniet æternæ quietis. De hoc loco Dauid dicit in Pſalmo; Quis mihi dabit pennas ſicut columbæ, & volabo, & requieſcam? APOLLONIVS: Sæpe in ſpecie columbæ iuſtorum animæ leguntur cœlos penetraſſe. CÆSARIVS: Verum dicis: nam & vnum

vnum exemplum, recentiori tempore gestum, de hoc tibi referam.

Caput XLVI.

In ciuitate Bonnensi quædam inclusa erat habitans, religiosa satis atque deuota: hæc cùm nocte quadam rimulis cellæ suæ splendorem immitti cerneret, & diem esse putaret, territa propter horas nondum dictas, surrexit, fenestram versus cœmiteriú aperuit: & ecce iuxta caput sepulchri cuiusda scholaris, receter illic sepulti, miri decoris feminam stare conspexit; gloria corporis eius eandem lucem creauerat, stabat & columba niuea super tumulum, quam illa rapiens, misit in sinum suum. Inclusa verò, licèt iam intelligeret quæ esset, tamen cum reuerẽtia quænam foret requisiuit. Cui illa: Ego sum mater Christi, & animam scholaris huius, qui verè martyr est, tollere veni. Reuera scholares, si innocenter viuunt, & libenter discunt, martyres sunt; quòd si postea artes doctas in charitate, maximè in Dei seruitio, exercuerint, magnam ex hoc mercedem consequentur, de hoc audias exemplum.

Caput XLVII.

In Arnisberg monasterio ordinis Præmonstratensis, sicut audiui a quodam sacerdote eiusdem congregationis, scriptor quidam erat Richardus nomine, Anglicus natione; Hic plurimos libros in eodem cœnobio manu propria cõscripserat, mercedem sui laboris præstolans in cœlis. Hic cùm fuisset defunctus, & in loco notabili sepultus, post viginti annos, tumba eius aperta, manus eius dextra tam integra & & tam viuida est reperta, ac si receter de corpore animato fuisset præcisa, reliqua caro in puluerem redacta fuit. In testimonium tanti miraculi, manus eadẽ, vsque hodie in monasterio reseruatur. Bene erat manus huius scriptoris pennata, id est, opus eius charitate informatum. Apollonivs: Satis Deus ostendit in instrumento, quanta fuerit merces laboris in cœlo. Caesarivs: audi aliud.

Caput

CAPVT XLVIII.

MAgister Petrus Cantor Parisiensis verbo,* voto,& exemplo plures ædificauerat. Hic in* Pōtenella domo ordinis nostri factus est nouitius, & infra annum probationis defunctus est, & in capitulo sepultus; cumque postea, necessitate ędificiorum, corpus eius esset transferendum, aperto sepulchro, tam magnus & tam suauissimus ex illo odor efferbuit, vt nares omnium illius fragrantia reficerētur. Odor ille signum erat eximiæ eius doctrinæ, cuius mercedem receperat in cœlo. Quantum verò gratiæ quantúmve gloriæ doctores, siue prædicatores, post hanc vitā mereantur, subsequens sermo declarat.

* al. vita
* al fonte nella.

CAPVT XLIX.

SAcerdoti cuidam ordinis Præmonstratensis in hac, quæ modò fuit, expeditione præceptum erat contra Saracenos crucem prędicare: cumque in ipsa prædicatione corporali molestia tactus hominem deponeret; cuidam socio suo post mortem apparuit: quē cū ille interrogasset, quomodo haberet, vel si aliquid molestię moriens pertulisset. Respondit: Videbatur mihi pœna mea satis longa, cumque morerer, non nisi dæmones circa me vidi, qui animam egredientem cœperunt abducere; ex quibus vnus dixit: Nunquam bene seruasti professionem tuam, neque obedientiam Abbati tuo promissam. Et subiunxit statim alter: Nunquam prædicasti sincerè Dominum tuum, id est gratis, & intellexi statim, accusante conscientia, quia vterque verum dixisset: cumque in hūc modum diuersi diuersa contra me proponerent, & ego iam positus fuissem in desperatione, eo quòd non esset qui pro me responderet, maximè cùm circumspiciens, neque beatam Dei genitricem, neque aliquē angelorum, siue aliorum Sanctorum vidissem, ecce Christus aduenies manu tenuit me, dicens; Sequere me, quia tu prædicasti me. Mox turba omnis spirituum illorum immundorum disparuit ad instar fumi, & ego Christum secutus sum ad gloriam, nullam enim aliam pœnam, excepto illo terrore, passus sum.

His etiam qui libenter orant, referam exemplum sanctis incentiuum.

CAPVT L.

CIuis quidam Colonienſis habebat illam conſuetudinem, vt quotiens ſolus eſſet, ſemper oraret; eundo ad eccleſiam, ſiue redeundo, vel in curia ſua deambulando, angelicam maximè ruminabat ſalutationem. Qui cùm mortuus eſſet, cuidam nepti ſuæ in habitu ſplẽdido apparebat, in quo, maximè tamen in caligis & in calceis, ſcriptus erat per totũ verſiculus: Aue Maria, gratia plena, &c. quia, vt dixi, eundem verſiculum deambulando frequentauerat, cruribus eius & pedibus crebriùs inſcriptus apparebat. Ex his quæ dicta ſunt colligitur, quòd ſicut Deus ſecundùm qualitatem & modum punit peccatum, ita remunerat & meritum, maximè in illis membris oſtẽdens ſignum gloriæ, per quæ illa meretur. APOLLONIVS: Vnde eſt quòd humana natura tantum abhorret mortem, cùm tanta ſit ei à Deo gloria præparata? Luce 22. CAESARIVS: Ipſe Rex gloriæ Ieſus Chriſtus Deus & homo, in tantum ſecundùm ſenſualitatem mortem abhorruit, vt timore illius ſanguinem ſudaret. Anima naturaliter appetit eſſe in corpore, nec poteſt ab illo ſeparari, ſine magna acerbitate.

CAPVT LI.

ANte hoc quadriennium, cùm Prior quidam de ordine regularium in quadam corte monaſterij ſui hoſpites collegiſſet, & iam menſa eſſet præparata, ipſe tanto ſopore cœpit affici, vt niſi ocyùs dormiret, moreretur. Qui cùm in lecto ſe reclinaſſet, mox quidam eius Conuerſus, qui alteri grangiæ præerat, dormitanti adfuit, dicens: Domine cum licentia veſtra vado: Et ille, Quò vadis, Reſpondit Cõuerſus, Ad Deum vado, quia mortuus ſum in hac hora. Et Prior: Cùm multi perfecti viri tranſeant per purgatorium, quid eſt, quòd tu tam abſolutè dicis te ſtatim eſſe iturum ad Deum? Ad quod ille reſpõdit: Habebam conſuetudinem, vt quotiens tranſirem coram crucifixo, hanc dicerem orationem: Domine

mine per illam amaritudinem, quam sustinuisti propter me in cruce, maximè quando anima tua egressa est de corpore tuo, miserere animæ meæ in egressu suo: & exaudiuit orationem meam Dominus, meiq; misertus est. Et dixit Prior: Quomodo fuit tibi morienti? Respondit: Videbatur mihi in agonia, quòd totus mundus esset lapis vnus, & premeret pectus meum. APOLLONIVS: Verba huius Conuersi illis cõcordant, qui dicunt nullam pœnam in hoc mundo amariorem separatione corporis & animæ. CÆSARIVS: Sicuti alibi dixi, de incertis non audeo judicare: scio enim quòd viri perfecti propter vitam futuram quãdoque valde ardenter desiderant mortem.

CAPVT LII.

TRes juuenes de ciuitate Bonnensi conuersionis gratia ad nouum castrũ, domum ordinis nostri, venientes, omnes ibidem recepti sunt: ex quibus vnus, Theodericus, alter Guntherus, tertius vocabatur Sigerus. Primo mortuo, Guntherus reminiscens suę peregrinationis & supernę beatitudinis, ad quã suum comitem iam vocatum crediderat, quotidie ad illius tumulum fleuit. Quem die quadam vox de sepulchro his verbis allocuta est: Consolare frater, consolare, quia citiùs venies ad me. Cuius vultum cùm Abbas tristem cerneret, & tristitiæ causam ab eo requireret, & ille dicere renueret, vix ab eo, quæ dicta sunt, extorquere potuit. Paucis diebus elapsis, precibus, vt puto, Theoderici adjutus, & ipse vocatus est, illi conjunctus in cœlo, cui post multas lachrymas, vt dictum est, associari desiderauit in mundo. Hæc à Sigero Bõnæ recitata sunt. APOLLONIVS: Puto quòd merces justorum multa sit in cœlo. CÆSARIVS: Hoc tibi ostendam in sequenti capitulo.

CAPVT LIII.

COnuersus quidam ordinis nigri ante paucos annos defunctus est, die quadam, duobus monachis cœnobij sui in cõclaui sedẽtibus, ille ostio latẽter aperto ingressus est ad eos. Quo viso, cùm terrerẽtur, scientes eũ mortuum, ait ille: Cognoscitis-

ne me? Respondentibus illis: Bene te cognoscimus, tu es talis frater noster. Cœperunt eum interrogare de statu quarundam animarum: quos ille de singulis expediuit, dicens quasdam esse malè, quasdam valde malè, quasdam etiam bene, quasdam valde bene. Quę cùm etiam interrogassent de grisęis monachis. Respōdit: Præmium illorum maximum est, & lucent sicut sol in regno cœlorum. Hæc mihi relata sunt à quodā Abbate nigri ordinis. APOLLON. Huic visioni concordat, quod dictum est superiùs in distinct. 7. cap. 60. vbi ordo noster sub mantello beatæ Dei genitricis cōgregatus est. CAESAR: verum dicis. APOLL. Quod justis repromissum est à Domino: Fulgebunt justi sicut sol in regno patris eorum, nescio vtrùm intelligendū sit dè corpore vel de anima. CAESAR. Corpora electorum post resurrectionem lucebunt, vt credimus, sicut sol, non sicut modò lucet, sed sicut luxit ante lapsum, hoc est, septempliciter tantum vt modò, teste Isaia: Et erit, ait, lux lunæ, vt lux solis, & lux solis septempliciter, vt lux septem dierum: anima verò multo plus lucebit quàm corpus. APOLLONIVS: Claritatem corporum vellem mihi aliquo exemplo probari. CAESARIVS: Vt enim taceam de tranfiguratione Dominici corporis, referam tibi exemplum, quod nuper audiui.

Matt. 13

Isaiæ 30.

Matt. 17

CAPVT LIIII.

MAgister quidam Parisiensis infirmatus, cùm de grorificatione corporum cogitaret, & hæsitās in corde suo diceret, quomodo poterit esse, vt corpora ista fictilia & putrida lucere possint in futuro sicut sol, ad pedes suos, quos de operimento erexerat, respexit. Et ecce, tantus splendor de illis exiuit, vt oculi eius reuerberati eos intueri nequirent: moxque ad se reuersus, gratias egit Christo, cuius virtute, antequam moreretur, ad fidem resurrectionis reductus est. APOLLONIVS: Quomodo poterunt oculi tantum fulgorem sustinere? CAESARIVS: Vt dicit Augustinus: Longè erunt tunc alterius potentiæ, quàm modò, nam & ipsi glorificabuntur.

Augustl. l. 22. de ciuitate Dei. cap. 29.

CA-

CAPVT LV.

DVm sanctæ recordationis dominus Dauid monachus Clausstrensis adhuc esset in corpore, sæpe sedens in labore, in ipsum globū solarem irreuerberatis oculis, ad instar aquilæ, respexit. Huius rei testes sunt seniores nostri, qui ea, quæ dicta sunt, sæpius viderunt. Si enim Deus tantam virtutem tribuit oculis infirmis, quid hoc miraris de oculis glorificatis? APOLLONIVS: Dic quæso, quæ erit gloria corporum, vel quæ gloria animarum? CÆSARIVS: Vtriusque hominis gloria nobis inexplicabilis est.

CAPVT LVI.

De dotibus beatorum.

IN nouissimo die, vt dicit Apostolus, omnes resurgemus, sed non omnes immutabimur, soli electi immutabuntur, per glorificationem vtriusque hominis. Gloria corporis consistit in quatuor dotibus, id est, in subtilitate, claritate, immortalitate, agilitate. Quatuor erunt dotes corporis, vt omnis eius natura glorificetur: corpus constat ex quatuor cōplexionibus, id est sanguine, cholera, melancholia, flegmate, quæ cum quatuor elementis concordant: sanguis concordat cum aëre, cholera cum igne, melancholia cum terra, flegma cum aqua. Est adhuc alia horum cū ætatibus & temporibus concordantia, quæ huic loco non est necessaria. Quicquid enim corpus humanum habet de aëre, transibit in subtilitatem; quod de igne, in claritatem; quod de terra, in immortalitatē; quod de aqua, in agilitatem. De his quatuor dotibus scriptū est: Fulgebunt justi, & tanquam scintillæ, in arundineto discurrent. Fulgebunt, ecce claritas, & tanquā scintillę, ecce subtilitas, nihil subtilius scintilla, in arūdineto discurrent, ecce agilitas, discursus agilitatē exprimit. Per hoc quod sequitur: Et regnabunt in æternū, exprimitur immortalitas vel impassibilitas. Dotes verò animæ sunt, agnitio, dilectio, fruitio: anima beata Deū agnoscet, agnitū diliget, fruetur dilecto. Post resurrectionē generalē, septenarius iste trinitati personarū jungetur, & felix tunc ille denarius, electis repromissus, perficietur. Erit tamen in dispari claritate,

1. Cor. 15

Corporum.

Sap. 3.

Animarum.

Mat. 20.

Auguſt. l.22.de ciuitate Dei c.30. par gaudium, vt ait Aug. quod non eſt intelligendum de affectione cordium, ſed de rebus, de quibus gaudetur, vnuſquiſque ibi gaudebit de gloria alterius: Quòd dotes debeant inæquales eſſe, dicit Apoſtolus; Sicut, inquit, ſtella à ſtella differt in claritate, ita erit & reſurrectio mortuorum. APOLLONIVS: De die judicij vellem nunc aliquid certificari. CÆSAR. De die illo nemo ſcit, quia dies Domini ſicut fur in nocte, id eſt inopinatè & improuisè, ita veniet. APOLLONIVS: Vbi erit judicium? CAESARIVS. Super vallem Ioſaphat in aëre. APOLLONIVS: Quot erunt ordines in judicio? CAESAR. Quatuor, quidam, vt ſummè boni, judicabuntur & ſaluabuntur; ſummè mali, ſine iudicio damnabuntur; mediocriter boni judicabuntur, & ſaluabuntur, mediocriter mali judicabuntur, & damnabuntur. APOLLONIVS: In qua forma apparebit Chriſtus? CAESAR. In forma ſerui omnibus apparebit, ſed glorificata. APOLLON. Exhibebit omnibus eundem vultum? CAESAR. Non, bonis apparebit mitis, malis terribilis: hoc tibi oſtendam per exemplum.

Mat.20. 1.Theſ.5.

CAPVT LVII.

CIrca hoc biennium ſacerdos quidam mortuus eſt in Briſeke villa diœceſis Colonienſis, de ordine templariorum, nomine Einolphus, vir ſatis religioſus. Quæ de illo dicturus ſum, ipſe mihi ore ſuo, non ſemel, ſed ſæpius recitauit. Cùm adhuc puer eſſet in domo materteræ ſuæ, infirmatus, ſacram cõmunionem ſuſcepit: & cùm ſe inungi peteret, quibuſdam diſſuadentibus, dilatum eſt, ſicque ſine eodem ſacramento expirauit. Adfuit & angelus Domini, qui dixit: Malè actum eſt cum puero iſto, eo quòd ſine ſacra inunctione obierit, & inunxit eum, iam tamen anima egrediente. Egreſſam verò diuino vultui præſentauit, quem vultum puer quaſi per velamen contemplabatur, eique ſeuerus valde videbatur. Et ecce mox diabolus adfuit, qui cùm puerum accuſare vellet, nec cauſam inueniret, ait ad Deum: Domine, puer iſte obulum germano ſuo furabatur, nec vnquam inde egit pœnitentiam: juſtus es, & juſtè judi-

judicare debes, non dimittes reatum, quia non restituit ablatum. Cui Dominus respondit: Velles vt pro tantillo puerum hunc damnarem? mea justitia, non est absque misericordia. Supplicantibus pro anima viginti-quatuor senioribus, qui in circuitu sedis erant, culpa remittitur, moxque ad præceptum Dei deducta in puteum igneum projecta est, in quo tantam pœnam pertulit, vt postea verbis explicare nequiret. Post horam ab angelo, à quo missa fuerat, extracta, judici præsentata est: cuius faciem tunc amoto velamine perspicuè vidit, tantam familiaritatem, jocunditatem, atque dulcedinem puero exhibens, vt eam deosculari potuisset, si voluisset. Et cùm ante culpam in humana forma Christum vidisset, post purgatorium in diuinitate eundem meruit contemplari. Iuxta quem vidit glorioſam eius genitricem in solio splendido residentem, & in circuitu eorum multitudinem Angelorum, Patriarcharum, Prophetarum, Apostolorum, Martyrum, Confessorum, Virginum, aliorumque justorum. Diabolus verò timens animam perdere, ait ad Deum: Bonum est vt reducatur ad corpus, vt amplius adhuc tibi seruiat. Cui Dominus respondit: Hoc non dicis propter eius salutem, sed propter tuam nequitiã: speras enim quòd per corpus peccando, cedere possit in partem tuam. Data tamen sententia, anima corpori restituitur. Mirantibus cunctis, qui aderant, quia per signa, quæ in puero viderunt, verbis eius credere cõpulsi sunt. Puer verò tũ amore tũ timore pœnæ patriã suã deserens, cõuersionis gratia ad quandã domum ordinis nostri venit, cuius desideriũ, cũ Conuersus, homo nequã ac superbus, qui hospitio præerat, cognouisset, eo audiẽte sic ait: Videte, quãdo tales garciones monachi fuerint effecti, statim volunt esse dñi nostri. In cuius verbis, adeò puer scãdalizatus est, vt à proposito resiliret, & ad ordinem tẽplariorum se transferret. APOL. Multæ visiones de cõsummatione sæculi quotidie recitãtur, nescio si eis fides sit adhibenda. CAES. Quia de aduentu Antichristi, & consummatione sæculi, multi sunt decepti, quæ

Apoc. 4.

de eis audiui, scribere nolui. Fortè, imò non fortè, propter orationes Sanctorum, iudicij tempus differtur, sicut ex sequenti visione colligitur.

CAPVT LVIII

IN Claraualle sacerdos quidã est, Wilhelmus nomine, cuius mentionem feci in distinctione octaua, capitulo quadragesimo-nono: huic diuinitus multa reuelantur. Anno siquidem præsenti, cùm in oratione staret, factus in excessu mentis, raptus est ad tribunal Christi: ad cuius dexteram, angelum cum tuba stare conspexit, quem Christus clara voce, cunctis cœlestis patriæ exercitibus audientibus, sic allocutus est; Buccina. Quod cùm factum fuisset, tam valida erat vox eiusdem tubæ, vt totus mundus quasi folium de arbore tremere videretur. Cui cùm secundò diceret; Buccina adhuc semel, Mater misericordiæ Virgo Maria, sciens mundum, si denuo buccinaret consũmari, cæteris Sanctis tacentibus, surgens ad pedes filij procidit, & vt sententiã differret, mundo parceret, cum instantia multa supplicauit: cui Christus respondit; Mater, mundus in tãm maligno iam positus est, & sic quotidie me suis peccatis irritat, vt vel lẽtentiam suspendere vel homini parcere meritò non debeã. Nõ solùm laici, sed etiam clerici & monachi vias suas prorsus corruperunt, & me de die in diẽ offẽdunt. Tunc illa: Parce dilecte fili mi, etsi non propter illos, saltẽ propter amicos meos, personas ordinis Cistercienſis, vt se præparent. Abbates nostri hoc anno, de capitulo generali reuertentes, nobis ista retulerũt. APOLLONIVS: Quantum ex hac visione colligo, valde malis prodest iustorum cohabitatio. CÆSARIVS: Si decem iusti fuissent in Sodomis, Dominus multitudini pepercisset. APOLLON. Visio hęc cõcordat miraculo capituli secundi septimæ distinctionis, vbi imago Dei genitricis sudasse dicitur, timore imminentis iudicij. CÆSARIVS: Diem iudicij esse in ianuis, terræ motus per loca, & alia signa, de quibus suprà dictũ est, declarant. Sed valde consolatur quod Saluator, his fieri incipientibus, iustos admonet, dicens: Leuate

Gen. 18.

Luc. 21.

capita

capita vestra, id est, exhilarate corda, quia appropinquat redemptio vestra.

CAPVT LIX.

FEstinemus ergo ingredi in ciuitatem illam, in qua nulli sunt terræmotus, nulli gemitus vel suspiria, sed Dei laus assidua; in qua nulla pericula, sed securitas firma; in qua non est mortalitas, sed vita æterna; in qua rancor nullus, discordia nulla, sed pax plena; in qua nullus esurit, nullus sitit, quia satietas illic perfectissima. Quatuor hæc bona in tribus versiculis Propheta comprehendit, dicens: Lauda Ierusalem Dominum, lauda Deum tuum Sion, lauda corde, lauda ore. Quare? Quoniam confortauit seras portarum tuarum: ecce securitas. Benedixit filiis tuis in te: ecce immortalitas. In dextera illius, longitudo dierum. Qui posuit fines tuos pacem: ecce pax & concordia. Et adipe frumenti satiat te: ecce satietas. De gaudio ciuium huius beatæ ciuitatis in alio loco idem dicit Psalmista; Sicut lætantium omnium habitatio est in te. Comprehendit breuiter, quod longis sermonibus explicari non poterat. Non enim erit lætitia qualis hîc agitur, vbi de filiorum susceptione lætamur, vel de munere diuitiarum vel bonorum gratulamur. Quod igitur explicari non potuit, sumpta qualicunque similitudine, dixit vt potuit: Sicut lætantium, inquit, id est, verè lætantium, vt sit expressio veritatis, & non nota similitudinis, vt ibi: Tanquam vnigeniti à Patre, id est, veri vnigeniti. Istorum lætantium septiformis est actio: viuunt vita infinibili, sapiunt arcana Dei, amant Deum & proximum, laudant quod oculus non vidit, quia sunt inuisibilia; & quod auris non audiuit, quia sunt in pace quietissima; nec in cor hominis ascendit, quia sunt incomprehensibilia. Gaudent gaudio ineffabili, volucres sunt & securi. Beati sunt illi, qui illuc ducente Domino perueniunt, vbi omnis cogitatio vincitur, & omnia desideria superantur, vbi talis felicitas accipitur, quæ nulla contrarietate perdatur. APOLLONIVS: Miseri sunt, qui ad tantam lætitiam non su-

De gaudio beatorum.

Psal. 147.

Prou. 3.

Psal. 86.

Ioan. 1.

1. Cor. 2.

spirant. CÆSARIVS: Quia diagolo nostro finis imponendus est, simul Christum, qui omnis consummationis finis est, deprecemur, vt ea quæ tua interrogatione, siue mea responsione, confecta sunt, legentibus, necnon & audientibus, ad meritum proficiant, vt sic ædificatio proximorum nostrorum fructus fiat laborum. Quod nobis præstare dignẽtur ipse, de quo loquimur, Dominus noster Iesus Christus mundi redẽptor, electorum confrater, rex angelorum, &, vt breuiter concludam, vita, merces, & lætitia omnium Sãctorum, cui cũ Patre & Spiritu sancto sit laus, honor, & imperium per infinita sæcula sæculorum. Amen.

FINIS LIBRI XII.

IN-

INDEX RERVM MEMORABILIVM, QVAE PASSIM IN HIS DVODECIM Cæsarij libris inueniuntur.

A.

ABbatis *officium* 182 *ordinatio* 436. & *seq.*
Abrahami Patriarchæ inuocatio vtilis 214
Absolonis abbatis in Sprēkirſbach virtutes 241
Abſtinentia ſit diſcreta 236. v. Ieiunium. *mirę abſtinentię exemplum* 610
Accedia *quid* 189. *duplex eſt* 167. *diabolo grata* 193. *in diuinis rebus, graue peccatū* 197. *ex feruore indiſcreto orta* 203. *monacho maximè fugiēda* 198 eius *filię* 189. 198. & *seq.* *nominis interpretatio* 189
Adami peccatum temere judicantes 229
Adami ſacerdotis & monachi in Lucka, *miraculoſa ſcabiei curatio* 412. *viſio* 520
Adolphus Colonienſis archiepiſcopus 94. 336. 513. 683
Adolphi Oſnaburgenſis epiſcopi conuerſio 22
Aduocatorum malorum pœna 65. 685.
Aegyptus allegoricè quid 165
Aër Chriſtum in Euchariſtia agnoſcens 557. *in eo prodigia* 625 & *ſeq.*
Aetna mons, inferni os 709
S. Agathæ *apparitio* 192. *monaſterium Ciſtercienſis ordinis* 299
S. Agnetis apparitio 405
Agnus Paſchalis Euchariſtię figura 591
Alardi ex milite monachi ſancta mors 669 & *ſeq.*
Albericus Ciſtercij Abbas ſecundus 2
Albienſes hæretici 287. 486. 630 *combuſti* 290. *oppugnantur ibidem*, eorum *in ſacerdotem crudelitas* 411. *dogma* 288. *hæreſis Pariſiis orta* 291. *impietas* 288. *miracula* 555
Aldenſelenſe collegium 540
Aleydis comitiſſæ de Froimberch, fundatrix loci S. Mariæ 273
Aleydis prima Abbatiſſa cœnobij monaſterienſis 574
Alkazer Saracenorum caſtrū obſeſſum 515
Alleluia cantati virtus 211
Alliis tentatus 239

Alme-

Almenicus hæreticus 294
Alna cœnobium 8. 142. 210. 694
Ambitiosis Deus resistit 359
Ambula villa 308. 324
S. *Athanasie, S. Vrsulæ sodalis reliquiæ inuētæ* 531. *& seq.*
Andernachum exustum 309
S. Andreæ Apostoli *apparitio* 508. *ecclesiæ turris coloniæ exusta* 618. *in mari miraculum* 509
Angeli *vnde dicti* 493. *in forma auium visi* 398. *in forma hominis* 470. *Christi oculi sunt* 493. *hominū custodes* 40. 493. 499. *animas ad cœlum vel purgatorium deferunt* 31. 41. 665. *ijs inseruiunt* 9. 40. *& seq.* 348. *sibi commissorū animas Deo repræsentant* 496. 742. *& seq.* eorū *apparitiones* 188. 494. *& seq.* 656. *certamen cum dæmonibus de vsurarij anima* 96. *ministerium homini vtile* 494. *ordines & officium* 493. *eos esse ostenditur* 263
Angelicæ salutationis virtus 111. 119. 315. 415. 419. 447 eam *dæmon dicere nequit, & quare* 111. *Christus dicit* 470
Angelorum cum Francis bellū 630
Anima *corpus naturaliter appetit* 738. *ad corpus reditura, spiritus videre nequit* 398. *fidelis Dei sponsa est* 637. *eius forma* 31. 199. 398 *ei in morte dæmones maximè insidiantur* 702 *in illā dæmon illabi nequit* 281
Animæ beatæ dotes 735. 741
Animæ *sub forma columbæ cælum penetrantes* 41. 373. 890. *an statim à morte, quid de ipsis futurū, sciant* 714 *earū trāsmigrationes ex vna creatura in aliam, Albienses crediderunt* 289. *eas ex inferno ad corpus redire posse* 717
S. *Annæ apparitio* 18
S. Anno Colonienſis archiepiscopus 91. *miraculis clarus* 518
Annona abundantia 611
Apes corpori dominico basilicam construunt 553
Apostasia quid 182. *eius punitio* 15. *& seq.* *ea tentatorū exempla* 169. 211. *& seq.*
Apostoli *os Christi sunt* 493 *cur sic dicti* 507. *duodecim cur electi ibid. se contemnentes puniunt* 512. *eorum Ecclesia Coloniæ à quibus cōstructa* 513 *eos sibi in patronos per candelas eligendi mos* 508
Aquæ in sanguinem conuersæ 638. *in ijs miracula* 130. 382. 509. 556. 628. *& seq.*
Aquæ benedictæ vsus 119. 537. 607. 682
Aquisgrani Imp. coronari 616 639

639
Arburium liberū quid sit 495
Are castrum 24. 303
Argentina 126
Arnsberg monasteriū Cistercienſium 408
Arnisberg Pramonſtratenſe monaſterium 736
Arnoldi de ſancto Seuerino monachi *virtutes* 433 *meditationes vitæ Chriſti* 434
Arnoldi Ciſtercienſis abbas *Narbonenſis epiſc.* 449 *in Albiēſes crucē prædicat* 289
Arnoldus hæreticus, coloniæ exuſtus 236
Aſini SS. Euchariſtiam venerantes 254
Aſzellina ſanctimonialis 352. 719. 734. *prophetiæ ſpiritu clara* 215. *eius liber viſionum* 352
Atrebatum ciuitas 123
Auaritia *quid* 213. *in quibus conſiſtit ibid. à philargyria quomodo differt ibi. religioſis ſæpe falsò attribuitur* 214. *ſacerdoti maximè fugienda* 151. eius *filiæ* 213. *mala ibid. pœnæ in hac vita exēpla* 214. *& ſeq.* 683. *& ſeq. pœnæ in purgatorio* 718 *& ſeq. remedia* 218. 259. *ei repugnātium remuneratorum exempla* 216
Ex Auena SS. Euchariſtiam non confici 594
Aue Dei genitrix, ſequentia 447
Aue præclara maris ſtella, antiphona, grata B. Virg. 418
D. Auguſtini ſententia, de delectatione in cantu 174
De Auibus miracula 635. *& ſeq.*

B.

Baccheim villa 239. 682
Baldemari militis rapina punita 440
Baldewinus Flādriæ comes 78 *Conſtantinopolim expugnat* 386
Baptiſmi in corpore ſanando virtus 627 *& ſeq. in adultis, ſine contritione, nihil operatur* 92
S. *Bartholomæi Apoſtoli dens ſanguinē miraculosè emittit* 512
Beatorū gaudiū 278. 525. 660 *& ſeq.* 699. 734 *et ſeq.* 745
Beatricis ſanctimonialis virtutes 421. *& ſeq.*
V. Bedæ de confeſſione ſententia 131
Bedian villa diœceſis Monaſterienſis 625
Behemoth dæmon, luxuriæ præeſt 420
Belle villa 593. 642
Benedicite dictio dæmonem fugat 318. 319
Benedictio regularis non parui faciēda 636. eius *forma in ordine Ciſtercienſi* 393 *virtus* 602
S. Benedictus *Ciſterciēſis ordini*

dinis institutor 3 sui ordinis peculiariter iuuat 679.726 pro quodã ad Deũ intercedit 389 eius de sororis animæ visio 41. 374. 525
Bergen villa diœcesis Coloniẽsis 642
S. Bernardus 2. 7. 11. 16. 150. 166 Clarevallis primus abbas 2. eius humilitas 172. miracula 17. 55. 77. 113. prophetiæ spiritus 11. 17. 19
Bernardus de Lippa Liuoniæ episcopus 572. 623
Bernardus dux Saxoniæ 617
Bertolphi Palatini de Vitullimbach seueritas & mors 365
Bertolphi sacerdotis in Holcheyn conuersio & mors 61 visio ibid.
Bertolphus Thuringiæ dux 617
Bertolphi Zeringiæ ducis, pœna 708
Bertramus episcopus Metensis 287
Bertrami monachi Cisterciẽsis visiones 424
Bestiæ Christum in SS. Eucharistia agnoscunt & venerantur 552
Bethhuer monasterium 694
Biders Albiensium ciuitas à Christianis capta 289
Birbach vella 428
Blasphemia quid 184 punita 62 & seq. 184. 687
Bona vallis monasterium ordinis Cistercienſis 37
S. Bonifacius vbi martyrio adfectus 625
Bonna ciuitas 118
Bonnensis Ecclesia renouatur 515
Bredehorn monialium in Frisia monasterium 721
Briseke villa diœcesis Coloniensis 115. 742
Brixiæ terræ motus 631
Brumsbach monasterium 197
S. Bruno Colonienſis archiepiscopus 91. captus 436 Ecclesiam D. Panthaleonis construxit 337
Brunonis de Flitirt pœna 706 & seq.
Bruvvilre Abbatia S. Nicolao dedicata 347. 517. 520
Bucka Saxoniæ Ecclesia 520
Bude villa diœcesis Coloniensis 685
De Bufonibus mira 239. 641 681. 711

C.

Cæsarius Prumiensis abbas, pòst monachus Cisterciensis 56. 367. 735
Calcei cuiusdam monachi miracula operãtur 436 pro reliquijs in altari conseruãtur ibid.
Cameracum ciuitas 125
Campanæ pulsantur intempesto aëre 619
Campus ordinis Cisterciensis cœnobium 22. 204. 281

Ex Cantu inanis gloria quæsita 173. 271
Carixtas, monasterium Cistercienſium 424
Caro inimica ſpiritui 496. *eã crucifigere, quid* 478. *cõtra eius inſentiua remediũ* 494 496 carnium *deſiderio tẽtati* 236 *& ſeq. benedictio, in feſto Paſchatis* 612
Carolus *Vilarienſis abbas* 35. 44. 120. 152. 357. 474. 514 616
Caſtitas Deo accepta 186. 525 634. *eius exempla* 256. *& ſeq.*
S. Catharinæ *apparitio* 409. *imago ſe miraculosè vertit* 528 *reliquiæ oleum ſudant ibid.*
Catharina Iudæa in Chriſtiana fide conſtantia 88. *& ſeq.*
Celenies grangia Alnenſis 142
Cenodoxia *ex bonis operibus oritur* 83. *in illis maximè cauenda* 171. *ſpecies ſuperbiæ eſt* 168. *eius exẽpla* 170. 173. *& ſeq.* 452. 712 *ea qui precipuè tẽtantur* 400. 494. *ob eam gratia & diuina cõſolatio ſæpe ſubtrahitur* 538. 658
Ceraſtes ſerpens 257
Cereus *ante imaginem Deiparæ virginis ardans, non exuritur* 443. *conſecratus, morienti in manus datur* 529 cerei *Paſchalis benedictio* 174. *in feſto Purificationis, per viſionem accepti, miræ virtutes* 405
Charitas 400. *communiona augetur* 567. *inuidiæ remedium* 188. 259. *in omni bono opere, vt ſit meritorum, neceſſaria* 75. 456. 526. 735 *peccato excuſat* 339. *& ſeq. perfecta quæ* 69. *de ea miracula* 604 *& ſeq.*
Choreas ducere illicitum 176
Chriſtantiæ, vnius ex S. Vrſulæ ſodalibus, reliquiarum inuentio 529. *& ſeq.*
Chriſtiani monachi Hemmenrodenſis *viſiones* 274 *vita* 396
Chriſtiani Bonnenſis decani *hoſpitalitas* 331. *dictum* 361
Chriſtiani Bruvvilrenſis monachi ſimplicitas 347
Chriſtianorũ *impia vita infideles ſcandalizat* 178. *& ſeq. de Saracenis victoriæ* 505 *clades* 627. *contra eos expeditiones infidelium* 629
Chriſtinæ ſanctimonialis mõtis S. Walburgis, reuelationes 406. 465. 476. 496
Chriſtus *petra quam moyſes percuſſit* 473. *quomodo via, veritas, & vita* 545. *in pauperibus à diuitibus afflictis patitur* 484. *& ſeq.* Chriſti apparitiones. 235. 400. 402. 406. 444. 473. 476. 485. *& ſeq. incarna-*

carnationis 208. 405. 444
nascentis 465. & seq. infantis 469. triennis 470. patiētis 183. 184. 471. 479. 576 humilitatis 35. 471. Christi passio amoris diuini incentiuū 489. tētationū medicina 474. & sequen. tribulationum antidotū 471. lachrymas producit 472. illius imaginum miracula 480. 613. & seq. meditatio quā utilis 473. & seq. 476. Christi duæ naturæ 464. ex passione multæ consolationes 477. de resurrectione paucæ reuelationes 488. & seq. ad sepulchrum peregrinatio 178. vitæ meditationes vtilissimæ 35. 434. & seq. Christo morienti dæmones adfuisse 703. Christum crucifigit indignè communicans 56. 551
Ciconiæ vbi hyeme morentur 636. eorum zelotypia quid mysticè 637
Cineres benedictos deridens punitur 633
Cingulum quoddā contra stimulum carnis vtile 540
Cisterciensis ordo Deiparæ Virgini consecratus 2. 431. 457. quantopere ab ea dilectus 439. 457. defensus 386. & seq. 438. eius capitulum generale à quibus institutum 2. laus 32. 427. 470. 740. monachi acū secum ferre tenentur 336. & seq. obseruatio est pro omni peccato satisfactio 166. origo & propagatio 1. 2. ei priuilegia ab Innocentio Papa concessa 386. & seq.
Cisterciū abbatia quo anno constructa 1. eius Abbas toti ordini præest 2. 392. 636
Claraualis Cisterciensis ordinis Abbatia 2. 92. 725 quo anno constructa 2. eius primus Abbas ibi visionū liber 32. 440
Clarus-cāpus monasteriū Cisterciense 671. 676. 720
Claui Dominici miraculū 710
Clausirensis abbatia quo anno condita 2
S. Cleomatæ. S. Vrsulæ sodalis, reliquiæ inuētæ 529. & seq.
Clericorum vita reprehenditur 342
Cluniacenses & Cistercienses monachi eiusdem sunt regulæ 3
Cœli gaudia v. Beatorū. cœlū tertiū, in visione D. Pauli, quid significet 405. cœlorū virtutes mouebuntur (Luc. 21.) pulchre explicatur 617
Colonia Agrippina obsessa 94. 499. diœcesis vastatio 18. 94. 366. Coloniæ hæretici combusti 286. incendium 513. terræ motus. 631. porta Martis 128
Colūbæ miraculosæ apparitiones 57. & seq. 373. & seq. 396.

396.491 666. *in eius specie cur Spiritus S. appareat* 491. *cũ damno vicinorum, non sunt nutrienda* 635. *& seq.*

Communio *frequens quàm vtilis* 497.575. *& seq. salus animæ & corporis* 583.

communicãtiũ *dignè* miraculosa exẽpla 569. *& seq, indignè* 56.58. 591. *& seq.*

Compostella Hispaniæ ciuitas S Iacobi Apostoli reliquiis clara 370.641

Concionantis ex vana gloria punitio 175

Concionantẽ irridentis punitio 176

Concubinarum pœna 373.713

Cõcupiscentiæ quanta vis 230. 232.240. *& seq.*

Confessarij boni proprietates & officiũ 9.140. 146. 147. 150.152.158. *& seq.* 252

Confessio *quotuplex* 104. *animæ prodest* 122.128. *corpori* 122. *& seq. cõtra carnis stimulum* 248. *sine contritione nulla* 30. *dæmoni inimica* 120. *ei peccata præscita è memoria subtrahit* 108. 112. *à dæmone facta* 136. *à defunctis facta* 134. *no differenda* 9.130. *& seq. generalis an facienda, & eius virtus* 119. *scripto confiteri an sufficiat* 137

Confessionis bonæ *proprietates* 108. 131. *& seq.* 137. 147 *necessitas* 69. *virtus & efficacia* 104. *& seq.* 147. 300.391.623.680.

S. Confessores *qui, & vnde dicti* 519. *Christi vbera sunt* 493. *eorum apparitiones* 519. *& seq.*

Conradus Cardinalis & Episcopus Portuẽsis 144. *eius cõtra Albienses legatio* 290

Conradus Halberstadensis Episcopus 57

Conradi Heisterbachcensis cõuersi visiones 194.479

Conradi Hildesheimensis Episcopi mors 773

Cõradus Præpositus Xantensis & S. Seuerini Coloniæ 638

Consolatio spiritualis *afflictione obtenta* 537. *facilè manifestãdo perditur* 798. 538.658

Constantinopolis capta & direpta 386.506.630

Contemplatio quid 4

Contritio *quid* 49. *vnde dicta* 50. *vnde oritur, ibidem. quotuplex* 51. *in quo consistit* 100. *sine dilectione, nulla* 50. *sine confessione nulla* 69. 105. *peccati culpam & pœnam delet* 49,69. *& seq. in corde consistit* 100. eius *exempla* 67. *& sequent.* 80. *fructus & effectus* 54. 68. *& seq.* 85. *contriti Deum videbunt* 100

Cõuersio *quid* 3 *vnde dicta* 4. eius *causæ* 7. *modus* 36

Conuersi sola Dei vocatione 7. & seq. instinctu Dæmonis 12. leuitate mentis ibid. & seq. monitione aliorum 16. & seq. oratione aliorũ 19. exemplis aliorum 21. & seq. infirmitate 24. paupertate 27. infamiæ nota ibid. vitæ periculo 28. gehennæ metu 29. & seq. 665. amore cœlestis patriæ 34
Coronæ Domini spinis Dæmon torquetur 280
Corporis glorioſi claritas 740. & seq. dotes 741
Coruey abbas malus 732
Coruorum multitudo sub morte monachi 15. 666
Credere in Deum quid 111
Crux vnde nomen habet 478. aurea sub calice in sacro miraculosè inuenta 429. nobis cum Christo quotidie ferenda 478. prædicatur contra Albienses hæreticos 289. cõtra Saracenos 62. 234. 515. crucis imaginum miracula 197. 420. 475. 480. & seq. 613. & seq. eas contemnentes puniti 482. 614. ligni virtus & miracula 166. 482. 615. signum in aëre apparet 477. 625. & seq. signi efficacia 316. 318. 607. 615. 623. cruce signati Constantinopolim expugnant & deripiunt 386. 506
Cuculi augurio deceptus 283
Culpæ & pœnæ differentia 49. sublata culpa, remanere pœnam 73
Cunonis, ciuis Tulpetẽsis, mors 453
Cussule villa 439
in Cypro insula terræ motus 630

D.

Dæmon Angelicam salutationem cur dicere nequit 111. animarum interitu quantum delectetur 388. 390. confertur vrso & leoni 322. 374 confessionem odit 119 & seq. 248. confitetur 136. Deũ credit, sed non in Deum 111. hominis cadauer, quasi viueret, circumferens 700. hominis hostis 495. hominem ad infernum ducit & reducit 33. 64. per aera ad diuersa loca transfert 116. 297. 324. 511. ab homine in forma naturali videri nequit 299. 301. orationem dominicam recitat 111. ad peccandum neminem cogit 322. peccata, per veram cõfessionem expiata non cognoscit 106 & seqq. 266. non confessa, & fictè confessa, cognoscit & reuelat 109. 112. 731. Psalmorum cantum odit 731 è puella ridiculè per militem eiectus 606. religiosis quàm infestus 270 & seq.

seq. 315. 316. formam assumit diuersarum creaturarum 270. 274. 314 319. Angeli 120. 318. bufonis 274. coruorum & cornicum 15. 666. 682. 689. muli 119. caudæ vituli 270. monachi 83. 242. 319 rustici 270. viri pulchri 109. 314. & seq. æthiopis 272. 683

Dæmonis apparitio 13. 33. 71. 96. 109. 113. 116. & seq. 242. & seq. 268. 270. & seq. 390. 396. 510. & seq. 701. contra infestationes & machinas remedia 120. & seq. 264. 318. 414. 452. 680. hominibus inseruientis & benefacientis exempla 306. 308. 607. præsentia, etiam non visi, homini horrorem adfert 323. superbia 136. visio homini quantum noceat 415. virginis tentantis nequitia 109. 315. vox cur rauca 111

Dæmones, corporis humani formam assumentes, dorsum non habent 111. corpora torquent. 70. 277. 280 è corporibus exorcismo & oratione ejiciuntur 431. damnandorum animas Deo repræsentant post mortem 715. discordias inter amicos seminant 311. hominibus quibus modis noceant 282. eos aspectu lædunt 298. occidunt 297. 305 incubi 113. & sequent. an liberos gignere possint 117. morientibus maximè insidiantur 276. 452. 523. 665. & sequent. 701. 737. mulierum ornatu gaudent 275 per necromantas ostensi sunt 265. 268. an sint in obsessis, an extra 281. à religiosis visi 269. & sequent. succubi 115. & seq.

Dæmonum cum Angelis de vsurarij anima certamen 96 cum Sanctis 619. malitia 264. 277. in monachum incursus 657

Dæmones esse 263. & seq. Christo morienti adfuisse 703. damnatos esse 264. homini semper adesse 314. eidem infestos esse 264. 278 311. non æqualiter malos 306. multos esse 263. 271. 276. 702

Dæmoniacos verè esse 296. & seq.

Damiata ciuitas 342. à Christianis obsessa 483. 627. ciuium in crucifixi imaginē iniuria diuinitus punita 290. 296

Damnatorum pœnæ 30. & seq. 61. 64. 698. & seqq. 717. eos à Iudicio extremo plures fore, quàm dæmones 277

Danielis, Clauſtrenſis monachi, mors & viſiones 423. 472
Daniel Sconauiæ abbas 28. 332. 418. 558 589. 721
Dauidis Clauſtrenſis monachi miracula 650. 741
Dauidis libri erronei damnati 294
Defuncti *qui à viuentibus iuuari poſſunt, qui non* 731. *quibus iuueniur* 680. 719. *preces noſtras expetũt* 720. 723 *& ſeq.* 729. *reuiuiſcentes* 30. 396. 657. 660. 678. 717. *non rident* 31
Defunctorum *apparitiones* 32. 54. 61. 684. 709. *& ſeq* 723 *& ſeq.* 743 *& ſeq. cõfeſſio ſacramẽtalis* 134. *exequiæ ab Angelis celebratæ* 656
Defunctis *Eleemoſynæ* proſunt 53. 706. *S. Miſſæ officium* 53. 706. *oratio & ſuffragia* 53. 300. 540. 633. 651. 706. 719. 720. 724. *& ſeq. quod hæc defunctis proſint, inſigne exemplum* 633
Decimas ſoluentes à Deo benedicuntur 608
Deſperationis exempla 60. 64. 124. 198. 200. 201. 202
Deuotio *quomodo acquiratur* 433. 445. *ignea eſt, & ſurſum tendit* 566 *& ſeq.* 725. *exempla* 23. 500. 566. 568
Deus *Chriſti caput eſt* 493 *nõ eſt auctor peccati* 62 *eſt auctor pœnæ* 363. *& ſeq. cauſa miraculorum* 600. *eius miſericordia, quanta* 52. 56. 58. *& ſeq.* 69. 668. 671. *prædeſtinatio an certa & infallibilis* 25. 26. *regnum in quibus conſiſtit* 399. *voluntati Sanctorum in cœlis voluntas vnita* 504. *Deum credere & in Deum quid* 111
Deytkirchen, monialium monaſterium Bonnæ 276. 503. 611. 734.
Diabolus v. Dæmon.
Dignitates quomodo quis licitè poſſit expetere 358
Diluuium *in Friſia* 382. *& ſeq.* 627. *in Saxonia* 626
S. Dionyſius Francorum Apoſtolus 355
Diſciplinæ zelus 610
Diſcordiæ autor dæmon 311. *& ſeq. eam fouentium mors & pœna* 690
Diuitiæ contemnendæ 28
Docheim villa Friſiæ, locus martyrij S. Bonifacij 625
Docti interdum grauiùs errãt 291
Dollindorp domus Heiſterbachenſium 479
Doloſorum mors & pœna 685 *& ſeq.*
Dormientes mereri & demereri poſſe 303. *& ſeq.* 394
Dousburg oppidum imperiale 620

620
Duellum 127
Dulre villa 644
Duplicitas vnde dicta 360. in hac vita diuinitus punita 360. & seq. 366

E.

Eberbacẽsis abbatia 283. 299. 452. 595. 586. 602
Ebrietatem ad fugiendã exempla 642. 731. & seq.
Ecclesiæ vniuersalis, particularis, & earum prælati mystice quid 617. prælati cur plerumque mali 354. oratio pro defunctis 719
Ecclesiarum constructio Deo & Sanctis grata 383. dedicatio annua 439
Ecclipsis solis & lunæ 617
Eleemosynæ defunctis, magis quã oratio prosunt 725. malè viuentibus non prosunt ad salutẽ 712. Deo fœnerantur, exempla 222. & seq. vsurariorum, quid apud Deum valeant 97. earum fructus 524. exempla 333. & seq. eas indignè recipientes, puniti 733. & seq.
Elementa quot 615. Christũ in Eucharistia agnoscunt & venerantur 555 & seq.
Elias Propheta in paradiso terrestri visus 426
Elisatia villa Treuirensis episcopatus 619
Elizabetha de Sconauia visio 418
Elselo villa diœcesis Leodiensis 600
Emelricus Laudunensis episcopus 354
Endening villa 701
Enffridus S. Andreæ Coloniæ Decanus 675. eius vita 333 & seq.
Engelberti cœci simplicitas 349. & seq. Spiritus prophetia 350 miracula 352
Engelbertus Colonienſis Archiepiscopus 89. 146. 360. 416 585. 705.
Enoch Patriarcha in paradiso terrestri visus 426
Epiphaniæ festum 411. 496
Episcopi cur plerumque mali 92. eorum auaritia 89. exactiones graues taxantur 66. officiũ quod 92. & seq. onus & periculum 91. 93. ordo, Abbatũ ordine dignior 519. proprietates 358
Episcopos Alemaniæ vix saluari, & quare 91
Erkenbaldi de Burban justitiæ zelus 572
Euæ peccatum temere judicantes 230
S S. Eucharistia adoranda 578. 584. animæ & corporis salus 580. 582. & seq. corporis cibus 580. fortes in certamine nos reddit 582. ad infirmos defertur 522. cur instituta 547. sacerdoti in S. Missæ officio ter à collum-

tumba miraculosè ablata 57. *sacramentũ cur appelletur* 546. *sacramentũ maximũ est* 545. *dũ eleuanda & deferẽda, nola pulsanda* 584 *sub clausura asseruada* 585

S S. Eucharistiæ *dulcedo* 574. *& seq. effectus* 78. 578. *& seq. forma* 547. *fructus & vtilitas ibidem. materia quæ ibid. species frangitur, non Christi corpus* 555 *trãssubstantiatio* 547. *& seq. quãdo fit* 564. *sumptionis modus* 547.

S S. Eucharistiæ *injuria illata vindicatur* 382. *& seq.* 553

S S. Eucharistiam *Christus ipse quibusdam miraculosè præbet* 570. 571. *& seq. confectiẽs qualis esse debeat* 563. *conficienti quæ & quot necessaria* 564. *conficientium dignè meritum* 565. 567. *indignè, peccatum* 37. 586. 588. *hæretici cur maximè persequantur* 585. *ex pane & aqua conficere tentantes* 286. *sub duabus speciebus cur celebrat Ecclesia* 564, *sumentium dignè meritum* 570. *& seq. indignè peccatum* 587. 591. *& seq. venerantes honorem consequuntur* 584. *blasphemantes puniuntur* 585. *ad eã pertinẽtia, munda sint & bene præparata* 593.

Circa S S. *Eucharistiam miracula* 58. 552. vsque ad finem libri.

In Eucharistia *Christi præsentia sub specie panis.* 301, 406 488. 521. 552. *& seq.* 565. 588. *& seq. Christi præsentiam aer agnoscit* 557. *aqua* 555. *Bestia* 554. *ignis* 557. *terra* 556. *Christi sanguis sub specie vini* 558. *& seq. quæ consideranda* 546 *& seq. fides sola operatur* 541. 546. 565. *sub vna specie tantum quantum sub duabus sumitur* 565

S. Eucharij *Treuerorũ episcopi* inuocatio *&* apparitio 524

Euergildus Conuersus Vilariensis 145

Euerhardus S. Iacobi Coloniæ plebanus 335. 343. eius *visio* 10. *vita & res gestæ* 252, *& seq.*

Euervvachus Traiectẽsis Episcopi seruus 715. *magicis artibus deditus* 716. *defunctus, ad inferni pœnas deductus ibid. & seq. reuiuiscit* 717.

Eufemia sanctimonialis, infestationibus dæmonum mirè vexata 315. *& seq.*

S. *Eufrosina* 38

S. *Eugenia* 38

Eustachius Hemmenrodensis abbas 405. 407. 442

Excommunicatio 67. 175. 382

Exempla bona quid valeant ad aliorum conuersionem 25

&

& seq.
Exequiæ defunctorum ab Angelis celebratæ 656. 658

F.

Fames magna 222. 630
Fatũ non statuendũ 24. & seq.
Febris remedium, votum ieiunij trium Sabbathorum in honorem Deiparæ virginis 414
Ferraria Longobardiæ ciuitas 369
Ferrei circuli monachorum & sanctimonialium pœnitentia 674. & seq.
Ferro candenti reos examinãdi mos 125. & seq. 623
Feruoris indiscreti exemplum 203
Festa colenda 439
Fides quid 561 in Eucharistia maxime operatur 541. 546. 565 fidei magnæ exemplum 629. de fide miraculum 629. in fide tentati 198. 200
Firmitas Cistercienſis ordinis monasterium 2
Floreffia Præmonstratensis ordinis cœnobium 71
Florentius Abbas in Marienfeldt 574
Flumina in sanguinem cõuersa 638
Folcode frode Ciſtercienſis ordinis monasterium in Thuringia 529
Fornicatio punita 57. 619. 624. 713. & seq.
Francorum cum Anglis bellum 630
Fraternæ compassionis exemplum 605. & seq.
Fraudatorum mors & pœnæ 186
Frechene Colonienſis diœceſis villa 681
Friderici Imper. reliquiæ Gruningæ 505
Frœnum, S. Thomæ Cantuariensis Episcopo falsò addictum, miracula operatur 518
Frisia Monasterienſi Episcopo in spiritualibus subest 383. inundatione submersa 382. 587. 627
Frisonum in Saracenos expeditio 515
Fulkenſis comitis blaſphemia punita diuinitus 687
Fulminis miracula 618. & sequent.
Fumoringeus monasteriũ Cistercienſe 592
Fur confessione à suspendio liberatus 128
Furstinberg castrum quando & à quo constructum 416

G

Gallica lingua apud Saracenos vsus 179
Gallorum cum Germanis bellum 130
Gehenna V. Infernus.
Gerhardi Claræuallis abbatis visio & martyrium 524. & sequent.

Gerhungus Bonnensis Scholasticus 622
Gerisheim villa 325
Gertrudis inclusa 318. & seq. 721
Geuardi, S. Mariæ ad gradus Coloniæ canonici, ad religionem conuersio prauisa 10
Geuardus Heisterbachcēsis abbas 18. 436
Gloria manis V. Cenodoxia
S. Goaris oratorium 613
Godefridus S. Andreæ Coloniæ Canonicus 4. eius visio 684. mors ibid.
Godefridi Vilariensis monachi virtutes, visiones, & pœnitentia 34. & seq.
Godehardi Hildesheimensis episcopi apparitio 523
Gosuinus abbas veteris mōtis 533
Gothorum ex Asia in Europā migratio 117
Græcia à Latinis vastatur 630
Gratia Dei 496. quotuplex est, 487. afflictione obtenta 537. inani gloria amittitur 538. in hominis iustificatione necessaria 50. & seq. homini, nisi culpa præcedat, non subtrahitur 62 iustis cur subinde subtrahatur 192. & seq. 368. & seq.
Gratitudinis exēplum in lupis 640
Gregorius, Graciæ regis filius, Porceti monasterij fundator, & primus Abbas 522
Gruninga Frisiæ ciuitas 443 eius incendium 506. in ea brachium S. Ioannis Baptistæ 504
Gudensberg castrum à quo & quando cōstructum 497. & seq.
Gula quid 228. diabolo grata 274. luxuriæ mater 69. 135. 245. punita 238. & seq. 241 & seq. 612. 642 & seq. eius filiæ 228. mala ibid. tentatio, quàm importuna sit, exempla ibid. & seq. 241. & seq.
Guido claraualis abbas 89
Gyber mons 708

H.

Hademnar villa 586
Hæretici SS. Eucharistiæ sacramentum cur maximè persequuntur 585. per candens ferrum examinati 125. combusti ib. & seq 285 & seq. 290. 294. nostri tēporis, vnde hauserunt sua dogmata 292. membra diaboli 296. ministri diaboli 283 & seq. non credunt resurrectionem, neque infernum 296
Hæreticorū hypocrysis 283. impietas 288. & seq. 292. miracula falsa 284. & seq. 555 vita fœda 295. libri combusti 294
Harderadus Canonicus S. Gere-

Gereonis Coloniæ 384
Hart grangia 5.270. 538
Hastiludia illicita 710
Haynrode villa 557
Heisterbachcensis monasterij origo 222. de eo visio 407. 535. in eo dens molaris S. Ioannis Baptistæ 506
Hellendorp villa 626
Hellevvicus prior montis S. VValburgis 593
Helpenstein castrum 388
Heliæ de Riningen in inferno pœna 63
Helsvvindis abbatissæ de Porceto conuersio 45
Hemersbach castrum 603
Hemmenrodensis ordinis, cisterciensis abbatiæ, origo 2
Henricus Albanensis Episcopus crucem in Saracenos prædicat 234
Hēricus Cōtractus Claraevallis monachus 485 eius vita & res gestæ 16. & seq.
Henricus S. Cuniberti Canonicus 389
Henricus Fig, monachi apostasia & scurrilitas 244
Henricus, Franciæ regis frater, fit monachus Cisterciēsis 19
Henrici Heisterbachcensis Abbatis conuersio 13. electio 436
Henrici Hemmenrodensis cōuersi visiones 5. 270. 491. 538. 565.
Hēricus Louanij dux 428. 484
Henricus de Mosella ob contemptam matrem serpente grauiter torquetur 361. & seq.
Hērici Nodi impia vita, mors, & apparitio 710
Henricus Palatinus, Ottonis Imp. frater 350
Henricus Prædicatorum Colonienſium Prior 375
Henricus Ratio, Coloniæ ad graduus Mariæ canonicus 366. eius mors 367
Henricus Saxoniæ dux 100
Henricus Seynensis comes 507. 701
Henricus de Vlme 167. 506. 628
Henrici de VVida factum 230
S. Heribertus Colonienſis Archiepiscopus Coloniæ SS. Apostolorum Ecclesiam construxit. 513
Hermannus Bonnensis Decanus 437
Hermanni Conuersi Hemmērodensis acta 449
Hermannus Abbas Heisterbachcensis monasterij primus 2. 269. 536. fit abbas loci S. Mariæ 269. 661 eius visiones 270. 442. & seq. 535. 705
Hermanni Hildesheimensis decani virtutes & miracula 344. & seq.
Hermannus inclusus 239. 318
Hermannus Lantgrauius 25. 32. 616

Herſethuſin monaſterium 61
Heyleka Coloniæ apud S. Andream incluſa 337
D. *Hieronymi de monachatu ſententia* 5
Hildegundis, monialis inſulæ S. Nicolai doctæ, mors 501
Hildegundis Nuſſienſis *vitæ & res geſtæ* 38. *ſuſpenſa per biduum, ab Angelo viua conſeruatur* 40. *ſexum virilẽ mẽtita fit monachus.* 41. eius *mors* 43. *epitaphiũ ib.*
Hirundines vbi hieme morentur 637
Hollenbach villa 510
Homicidarum *mors* 688. *pœna* 60
Homicidium 123. 181. *& ſeq.*
Homo *Angelum propriũ cuſtodem habet* 495. *qui dæmonem vidit, igne cõſpecto cur extaſin incurrat* 298. *libere peccat* 495. *tres hoſtes habet* 250. 496
Hominis *liberũ arbitriũ* 495 *vita, tẽtatio & militia eſt* 166. *vitæ terminus certus à Deo conſtitutus* 25. *volũtas cur tam prona ad peccatum* 495
Hominum morientium genera quot 648
Homines damnandos in fine mundi plures fore, quàm dæmones 277
Honorius Papa 144. 287. 382. 594
Horæ Canonicæ Deo & Sanctis gratæ 401. 425. 540. *& ſequen. earum vſus* 9. 449. 477
Hoſpitalariorum ordo 515
Hoſpitalitatis exẽpla 224. 331. 335 *& ſeq.* 403. 417. 607. 692
Hoſtiæ à quibus coquendæ 593 *circa illas miraculum* 556
Houene monaſteriũ 317. 527. 552. 610
Hugonis Leodienſis Epiſcopi auaritia taxatur 88
Hugo Lingonenſis Epiſcopus, Apoſtolicæ ſedis Legatus 1
Humilitas *Deo grata* 35. 54. 178 *& ſeq. gratior virginitate* 400. *diabolo odioſa* 171. 243. 270. *eius exẽpla* 171. 172. 254. 337. *& ſeq.* 399. *& ſeq.* 486. *de ea miracula* 610. 634
Huxorum origo 117
Hybernia per quem ad fidem conuerſa 730
Hyldeboldus comes de Lymberg 559
Hymnorum vſus 431

I

D. *Iacobus Apoſtolus in prælio inuocatus, ſuccurrit* 515. *ſuſpenſum, longo tẽpore viuũ cõſeruat* 509. *ad eius ſepulchrũ peregrinatio* 301. 364. 370. 509. 601. 604. 641
Ieiunium *indiſcretum* 236. *Sabbathinum in honorem Deiparæ virginis* 455. *triũ Sabbatorum votum febri*

remẽ-

remedium 414. *in vigilijs solennitatum eiusdem D. virginis* 40
Ieroſolyma à Saracenis capta 629. *in ea Chriſtianorum vita impia* 180
Ieroſolymam peregrinationes ſacræ 38.178.600 672 706
Ieroſolymitana Chriſtianorũ expeditio 32.629.639.672 706.737
Ieſſe monaſterium 188. 383 443
SS. Ieſu nominis *interpretatio* 413. *inuocatio quanta virtutis* 730
Ignis *Chriſtũ in Euchariſtia agnoſcit & veneratur* 557. *huius mundi, gehennæ igni contrarius* 298. *eius miracula* 124 284. *& ſeq.* 620. *& ſeq. ignis cur ſpiritus S. apparea* 491
Imaginum *cultus vtilis & Deo gratus* 73. 441. *& ſeq.* 444. *miracula* 73. 411. 419. 455. *& ſeq* 480. *& ſeqq.* 522. 591. 613 *& ſeq. vſus in eccleſia* 431. *& ſeq.* 613. *eis cereos accendi* 443. *eas contemnentes puniti* 482. *& ſeq. ex deuotione pingere, meritorium* 482
Imprecationis malæ effectus 279 296. *& ſeq.*
Inclinationes *Deo & Sanctis gratæ, & nobis vtiles* 169.242.446. 503. *vbi & quando faciendæ* 243
Incubi dæmones 113. *& ſeq.*
Infamiæ nota conuerſi 27
Inferni pœnæ 29. *& ſeq.* 61. 63 698. *& ſeqq.* 717. 733. *an quis ex inferno redire poſſit* 715. 718. *ad infernum ducti & reducti* 33. 63. 268. *& ſeq.* 731
Pro infirmis orandum 24
Innocentius III. Papa 67. 95. 141. 291. 367. 386. 617. 704
Inobedientia punita 605. 725
Inuidia *quid* 186. *ex Angelo diabolum fecit* 187 *eius filiæ & mala* 186. *& ſeq. exemplum* 187. *remediũ* 188
Ioannes Aquenſis decanus 343 523 605. 621 559
S. Ioannes Baptiſta *an D. Ioanne Euãgeliſta melior, cõtentio* 502. *& ſeq. in ſuis reliquijs contumelia affectus* 504. *& ſeq. viuens cur nulla miracula fecit* 505. *& ſeq.* eius *apparitiones* 500, 501 *brachium Gruningæ eſt, & vnde eò deuenit* 505 *miracula operatur* 506. *dẽs molaris in Heiſterbachenſi monaſterio, & quomodo eò deuenerit* 506. *laus & res geſtæ* 502. *eũ contẽnens punitur* 505
Ioannes Cameracenſis epiſcopus 437
Ioannis Capocij in Innocentium Papam dicendi libertas 95

S. Ioã-

S. Ioannes Eleëmosinarius 137
S. Ioannis euangelistę *apparitio* 502. *laudes & res gestæ ibid.*
SS. Ioannis & Pauli martyrum, reliquiæ 506
Ioannes Treuerensis Archiepiscopus 5.437.710
Ioannes Xantensis Scholasticus 62.412
Iordani Cardinalis mors & apparitio 714
Ira *quid* 181. *ignis est* 186 *in hac vita punita* 184. & *seq. post mortẽ punita* 185. eius *filiæ* 181. *remedium* 150.186
Irmendrudis abbatissæ obitus, 734
Irmingardis Magistra insulæ S. Nicolai 501
Isenbardi Claustrensis monachi *virtutes & mors* 652. *gloria in cœlo ibid.* & *seq.*
Isenburg castrum 324
Islere ciuitas 626
Iudæi *fœtent* 88 *in parasceue feria sexta infirmi sunt* 84. *miraculosè ore hiãt e obmutescunt* 85
Iudæorum *aliquot cõuersiones ad fidem* 85.88.90. *cœmiterium prope coloniam* 286. *de morte quidnam sit, opinio* 693. *sacra, bus ne in altari apparente, confusa* 642
de Iudæa filiam pro Messia pa riente historia 86. & *seq.*
S. *Iudas Apostolus se contemnentem punit* 512
Iudicium extremum 741. & *seq. vbi futurum* 742. *ad illud alium citans* 667 & *seq. eius signa* 627
Iudicis seueri exemplum 744
Iuliani Apostatæ mors 504
Iustificatio hominis quotuplex 50.
Iustitiæ zeli exemplum 341 *de ea miraculũ* 608. & *seq.*
Iustorũ *animæ statim à morte in gloria* 651. 734. & *seq. merces in cœlo* 735. & *seq.* 739. & *seq.*

K.

Karpen villa 639.641
Rassele villa 185
Kelle villa 709
Komele villa 552
Kumede monasterium virginũ Cisterciensis ordinis 3

L.

Labores manuum sine virtute ad salutem non prodesse 399
Lachrymarum *gratia quomodo acquiratur* 81. & *seq.* 82.473. *virtus & efficacia* 80. *in ijs non consistit cõtritio* 100. *lachrymantiũ exẽpla* 23.35. 80. & *seq.* 82. 479.473.475
Lacus monasterium 226
Lancuuade monasterium virginum 118
Lapis à Dæmone receptus idiotæ scientiam præstat 29

Latinorum in Græcos expeditio. 630
Latronis cuiusdam mira cõuersio. 454. *& seq.*
Latronum mors & pœna 689
Leiglinge villa 621
in Leprosi forma Christus apparet 486. *& seq.*
Letaniæ vsus 657. 670.
ex Leuitate religionem suscipientium exempla 12
Liberalitatis exemplum 219
Liberum arbitrium 495. *Dei gratiæ cooperatur* 50. *& seq.*
Libido vnde nascatur 75
Libri de Theologia vulgari lingua conscripti, damnati 294
Liffardi Colonienſis *visio* 169 *humilitas* 634
Lingua *cohibenda* 185. *& seq. sacerdoti præcisa, miraculosè redditur* 411. *eius commoda & incommoda* 186. *eam vendens in causis punitur* 367. 685
Linze villa 90
Lisere villa 635
Logona fluuius 384
Longobardiæ de furto lex 371. *in ea multi hæretici* 296
Loſſenſis comes 396. 581
Lotharius Romanorum rex 11
Louanienſis Dux 88. *eius exercitus à Leodienſib. cæſus* 710
Lubbelare villa 571
Lucheym villa diœceſis Colonienſis 691
Lucifer quomodo in inferno ligatus 279
Lucius Papa 295
Lucka cœnobium 401. 451. 477
Ludouici Landgrauij *de prædeſtinatione error* 26 *filij* 32 *tyrannis* 25. *mors* 699. *in inferno pœna* 27. 33. *& seq.* 699
Ludouvicus Loſſenſis comes 581
Lupoldus Auſtriæ dux 289
Lupoldi VVormacienſis epiſcopi impietas 66
de Lupis mirãda 442. 639. *& seq.*
Lutere monaſteriũ monialium diœceſis Treuirẽſis 374. 502
S. Luthildis virg. apparitio 528
Luxuria quid 244. eius *filiæ ibid. mala* 244. *& seq.* 256. 259. *origo* 245. *remedium ibid.* 247. *& seq.* 494. *tentationem vincentium exempla* 245. & seqq. ad finem libri 419. *& seq.* 475. 494
Luxurioſi 69. 84. 88. 691. eorum *mors & pœna in inferno* 691. *pœna in purgatorio* 720. *& seq.*

M.

Magiæ in purgatorio pœna 721
S. *Malachiæ Hiberniæ epiſcopi vita à quo conſcripta* 150
Malburg caſtrum 667
Manichæorũ hæreſis quæ 288
Mãna Euchariſtiæ figura 574. *& seq.*
Manus monachi, qui multa ſcripſerat, viginti annis ſepulti, integra & viuida reperta

perta 736
Maris tempestas 432. confessione sedatur 130
Marcadelli mira simplicitas 369. pietas ibidem. mors 371. miracula ibidem.
S. Margaretæ apparitio 527
Margaretæ, Louaniensis virginis mors 371. & seq.
S. Maria virgo ægris medicina est 413. Angelica salutatione inuocata 389. 411. 414. & seq. 419. 437. 447. 663. 673. apostatas à fide Christo reconciliat 391. consolatrix iustorum 392 & sequent. miserorum & afflictorum 384. & sequen. cultores suos confortat 445. ad honores temporales promouet 436. eorum bona & res conseruat 386. & sequ. Deipara est 413. 444 diligentes se diligit & honorat 424. & seq. feminas visitat 403. hymnis, sequentiis, & similibus delectatur 417. & sequent. 447. per imaginem locuta 73. 408. induratos ad confessionem perducit 390. monachorum sudores tergit 236. & sequent. moriẽtibus assistit 448. & sequen. mundi conseruatrix 381. osculatur militem 420. monachum 449. pro peccatoribus intercedit 73. 389. 418. pusillanimes confortat 422. sacerdoti linguã præcisam restituit 411. spernentes se punit 439. & sequent.
S. Mariæ virginis apparitio 21. 35. 190. per totũ lib. septimum 383. 655. beneficia in genus humanũ 122. 581. festum Assumptionis 407. 424. 480. Natiuitatis 439. 515. Purificationis cum cereis per mentis excessum à religiosa femina in cœlo celebrari visum 404. humilitas 442. laus 380. & sequẽ. imaginum contemptus punitur 441. cultus Deo acceptus ib. miracula 381. 414. & seq. 421. 443. inuocatio vtilis 73. & seq. 315. 384. & seq. 389. 392. 395 408. & seq. 428. 451. & seq misericordia 73. nominis dulcedo 447. interpretatio 390. officiũ 9. Sabbatticumũ in eius honorem 455
B. Mariæ virgini Christus nihil negare potest 73. Cisterciensis ordo quàm acceptus 439. 457
B. Mariam virginem blasphemas punitur 440. verè corpore assumptã esse 424. diabolo homagium facientes etiam abrenunciare debent 72. 716.
Mariẽfelt monaster. 574. 579
Mariẽstadt, siue loci S. Mariæ monasterium 42. eius fundatrix 273. 387
S. Maria Magdal. in lata

cur virginibus præponatur 526. eius apparitio 18. 395. 397. 527
Marina sexum virilem mentita 38
Marsilius, ad S. Sebastianum in Tuscia episcopus, Coloniæ incluſus 447.
S. Martinus Turonensis episcopus 136. eius animam cum cantu Angelico S. Seuerinus cœlos penetrare vidit 41. apparitio 523. è capite, cùm altare benediceret, globus igneus emicuit 568
Martis porta Coloniæ 591
Martyres qui, & vnde dicti 514. Christi barba sunt 493. fidelibus in periculis succurrunt 515. quidam simplicitate facti 371. & sequent.
Martyrum apparitiones 515. ordo, num confessorum ordine dignior 519. reliquiæ in infirmitatibus medentur 515. reliquias circumferẽtes euitẽt peccata 516
Martyres causa non pœna facit 372. 514
Martyrium omnium virtutũ consummatio 526. eius diuersa genera 373. 514
S. Maternus, quadraginta diebus sepultus, resuscitatus, 525. eius anima vbi tũc erat ibidem, inuocatio & apparitio 524
S. Mauritij cœnobium Coloniæ 451. 703
Mauritius Parisiensis episcopus 98. seipsum elegit 359. per Eucharistiam, moriturus, sensum recepit 578
Maxẽtij Imper. in inferno pœna 704. impia vita ibid.
S. Maximini Coloniæ cœnobij, incluſus 674
Mediolani terræ motus 631
Meditatio quid 4. genu flexionibus vtilior 434. oratione 35. eius fructus & vtilitas 474
Meineri Clauſtrensis monachi virtutes & obitus 650
Mentis puritas in visione ostenditur 537
Mercatores diuites facti 149. & sequent.
Mercurius martyr, cum Christo iam regnãs Iulianum apostatam occîdit 504
Meritum in quibus consistit 400. 407. secundùm operæ nostra maius aut minus 407 in virtutibus animi magis, quàm in operibus exterioribus consistit 400
Merlinus Britannorum propheta ab incubo dæmone procreatus 117
S. Michael Archangelus iusteriũ animas Deo repræsentat 497. de hominum salute maximè est solicitus ibidem. morientibus assistit 742. paradisi præpositus 497. ei templa dedicata 498

eius

eius capella Coloniæ 591
Miraculum quid 599
Miracula *à quibus fiunt* 599. *in quibus ibid. sunt signa sanctitatis* 343. 506. 517. *aëris* 625. *& seq. aquæ* 129. 382. 556. 627. *& seq. sacri baptismatis* 627. *fulminis* 618. *ignis* 621. *& seq. de auibus* 635. *de bufonibus* 239. 641. 681. *de charitate* 604. 605. *& seq. de cineribus benedictis* 633. *de columbis* 57. 635. *de decimis* 608. *de disciplinæ zelo* 610. *de fide* 603. *de fraterna cõpassione* 605. *in hominibus facta* 600. *& seqq. de humilitate* 609. *de imaginibus* 197 480. *& seqq.* 528. 613. *& seqq.* 621. *de ingratitudine* 611. *de inobedientia* 604. *de iustitia* 608. *de obedientia* 610. *de sanitatum gratia* 111. 602. *& seqq. in stellis* 617. plura in propriis locis quæras, *cur in quibusdam Sanctis maiora & plura, quàm ab aliis fiãt* 517.
Miraculorum causa quæ 599
Miralimomelinus rex de Marroch, Albiẽsibus cõtra Christianos succurrit 290. *eius clades* 291
Misericordiæ operum exempla 334. *& seq.* 433. 485. 675. v. porrò Eleemosyna.
S. Missæ sacrificium 22. 301. 397. 408. 411. 428. 443. *& seq.* 450. 474. 549. 560. *& seq.* 564 567. 630. 670. 674 692. *pro defunctis* 53. 632. 729. *de Domina* 384. *& seq.* 431. 438. 554. *prodest agris* 410. *defũctis* 725. *permentis excessit quædã femina Christum in cœlo celebrare vidit* 404. *sacerdotes vt dignè celebrent, quales esse debeant* 583. *dignè celebrantium meritum* 565. *& seq. indignè celebrantium exemplum & peccatum* 57. *& seq.* 586. 588. *& seq. non ordinati celebrantes, puniti* 590. *in Christi natiuitate à sacerdote ter celebratur* 57. *D. Virginis circa Missam obsequia* 408. *in illa silentium requiritur* 566
Molismus cœnobium 1. *Deiparæ Virgini consecratum* 2. *ex eo Cistercienſis ordo originem duxit* 1. *& seq.*
Monachi *apostasia tentati* 13. 663. *apostatantes, & ad seculum redeuntes, puniti* 14. *benedicti à Deo* 399. *à Deipara Virgine* 393. *& seq. carnium desiderio tentati* 236. *& seq. quomodo cum Christo crucifixi sunt* 478. *quib. clauis crucifixi affixi* 479. *dæmonibus odiosi* 315. 668. 702. *& seq. sint hospitales* 55. 226. *humiles* 177. *& seq. non sint leues* 723. *inclusi sint*

sint 674. *quæ modica videntur, nõ debent negligere* 356 *& seq. nouitij ad sæculum redire possunt* 15. *proprij nihil habent* 430. 592. *regulam custodiant* 723. *secularibus ne sint scandalo* 178. *procurantes dignitates, quomodo fiant simoniaci* 358. *sint simplices* 328. *somnolẽti in choro, taxantur* 194. *& seq.*

Monachorum *auaritia punita* 215. *iniustè reprehensa* 438. *cur quæ & duplex crucifixio* 478. *disciplinæ* 22. 36. 156. *feruor indiscretus inutilis* 722. *& sequen. inobedientia punita* 604. 673. *laborum fuga, in purgatorio punita* 724. *meritum, secũdùm deuotionis feruorem, maius aut minus* 407. *nouitiorum tentationes* 205. *& seq. officium, ieiunia & orationibus vacare* 472. *peccata deflere* 82. 218. *psalmodia* 195. *vita austeritas* 674 *votum* 13. 16. 24. 51. 76

Monachis *auaritia maximè fugienda* 213 218. *delicatus cibus non quærendus* 234. *cibum vilem quid sapidum efficiat* 233. *obedientia maximè necessaria* 8. 17. 604. 650. 622. *& seq. Sancti sui ordinis religiosis peculiariter succurrunt* 726.

Monachos quid martyres facit 478

Monasteria fundare ex bonis alienis an licitum 221. *eorũ multitudo exoptanda* 222. *ex eis pauperes aluntur ibid.*

Monasterium Westphaliæ ciuitas 412. 574. *eius episcopus in spiritualib. Frisiæ præest* 383

Monastica vita *alter baptismus est* 5. *peregrinationi sacræ præfertur* 7. *& seq. tentatio & militia est* 166. *eius laus* 5. 7. *& seq.* 209. *& seq.* eam arripientes *adolescẽtes sæpe recidiui* 13. *& seq. bona intentione, & resilientes* 6. *mala intẽtione, & perseuerantes* 4. *timore infernĩ* 29. *& seq. leuitate* 12. *Spiritus sancti instinctu* 10

Moniales inclusæ 674. 676. 736

Montenackum 710

Montis veteris monasterium 388. 533

Morientibus *dæmones insidiantur* 452. 665. *& seqq.* 680. 689. 701. *justorũ præsentium orationes, quantum prosint* 78. 374. 666. 703. *quid maximè prodest* 680

Morimundus Cistercienſis ordinis Abbatia 2

Mors *quid* 648. 693. *Iudæis quid* 648. *apparet* 693 *vnde dicta* 648. *semper expectanda* 694. *omni pœna amarior* 662. 739. *bona quæ* 649. *& seq. illorum qui bene vixerunt* 650. *& seq. qui a-*

liquãdo malè vixerũt 674. & seq. mala quæ 650. illorum, qui malè vixerunt 15. 681. & seq. qui bene vixerunt 692
Mortis & morientium genera quot 648. hora, an bene viuendo extenditur, an malè, præuenitur 26. subitaneæ exemplum. 694
Mortem cur humana natura tantum abhorret 739
Mortui integraliter resurgent 100. reuiuiscentes 17. 30. 396. 657. 660. 686. 717. 743.
Mortuorũm apparitiones 32. 54. 61. 91. cadauera inspecta à superbiæ tentatione liberant 169. pœna & gloria 698. viuos vocantium exempla 677. & seq. et.
Mundus homini hostis 654
Mulieres carnis libidinẽ vincentes 258. & sequen. impudicæ 69. 106. & seq. 113. 138. 140. 152. 246. 256. vsque ad finem libri istius 420. 622. pudicæ 42. 109. & sequent. sexum virilem mentitæ 38. & seq.
Mulierum aspectus monacho fugiendus 220. 249. & sequent. conuersatio non appetenda 246. impietatis exemplum 553. inconstantiæ 230. & seq. ornatus sagena damonis 275
Muto loquela reddita 411

N.

Namurcensis comitis insignis contritio, & defuncti miracula 78. & seq.
Nanneti regio 113
Natalium defectum non obesse animæ saluti 193. & seq.
Natan propheta 105
de Natiuitate Christi visiones 465. in natiuitate Christi tres missæ à Sacerdote celebrantur 57. & seq.
Naturæ duæ in Christo 464
Nazareth monasterium monialium 720
Necromantia anima mors 32. illicita est 269
Necromantici 31. 267. & seq. per eos damones ostensi 265. 268.
Nicolaus Archipoeta monachus factus, apostatauit 76
D. Nicolaus 444. suspensum à morte liberat 520. miracula operatur 521. eius apparitio 519. & seq. dens vbi sit. 517. vera effigies depicta vbi & qualis 522. inuocatio vtilis 521. 718 misericordia quanta 520. & seq. ei Bruvvilre abbatia dedicata 347. 517. 520
S. Nicolai in insula monasterium 241. 250. 501. 506. 553.
Nidecken castrũ Iuliacensis comitis 705
de Niuella quædam sanctimonialis

tialis mirum in modum à dæmone tentata 109. & sequent.
Niuellia S. Gertrudis monasterium 675
Nobilis cuiusdam excœcati cõtritio 100
Nobiliũ in suos subditos crebræ exactiones taxantur 65. vita breuis, & quare 25
Noradini Saladini, Syriæ regis filij, in Christianos clementia 179. & seq.
Nouitijs ad sæculum redire an liceat 13. & seq.
Nouum castrum monasterium Cistercienſium 739
Nubes in Saxonia de cœlo cadens omnia submergit 626
Nueenkirchen villa 690
Nuinburg in Saxonia abbatia 605.
Nussia ciuitas 38

O.

Obedientia Deo magis accepta quàm victimæ 373. 60. eius exempla 330. 373. 660. de ea miracula 610. 660
Oberti Clausterensis monachi virtutes & obitus 304
Occidentium sæpsos exempla 373.
Otium luxuriæ mater 215
Oculi cohibendi 220. 249 oculorum lachrymæ sunt signa contritionis 95. an oculis carens contritionem habere possit ibidem.
Odo Burgundiæ Dux 2
Oliuerus Colonienſis Scholasticus crucem contra Saracenos prædicat 62. 109. 175. 615. 625. 631. 716
Olla confracta oratione miraculosè facta integra 609
Opera bona animæ antidota 26. sine charitate nihil ad salutem conducunt 75. 45 &. 526. 735. à Deo sunt 201. in statu peccati facta, bonis temporalibus remunerantur 429. bona & mala in statera ponderantur 714. quædam confitetur 154. per ea homo ad gratiam suscipiendam habilem se præstat 429. 456
Operum bonorum comes inanis gloria 173. tedium aliquando ex corporis infirmitate 190
Oratio justorum cogit Deum 73. 83. Dominica à dæmone recitata 111. pro morientibus 78. 666. mortuos suscitat, morituris sanitatem obtinet 24. Sanctorum pro nobis 665. pro defunctis 21. 53. 540. 632. 651. 706. 719. 720. 724. eorum pœna minuere potest, sed nõ augere gloriam 54. iis an magis

magis, quã eleemosyna prosit 725. orandum certis temporibus 538
Orationis vis, effectus, & fructus 19. & seq. 53. & seq. 73. 78. 80. & seq. 150. 159. 199. 374. 384 & seq. 427. 433. 437. 442. 476. 583. 609. 628. & seq. 666. 668. 672. & seq. 724. tedium à Diabolo est 275. in oratione feruor indiscretus Sanctis displicet 447. 540. orationes simplicium ridiculæ 368. & seq.
Ordo Sacramentum 437. sine ordine Missam celebrantes quàm grauiter peccent 61. 141. puniti 61. 590. iis postea ordines susscipere non licet 61
Origenes in libro Periarchon hæreses scripsit 288
Originalis peccati pœna 190
Originarij serui 430
Osculũ pacis in sacrificio Missæ 253
Ostburg Traiectensis diœcesis monasterium 673
Ottirburg abbatia 37. 209. 211
Otto Imperator 66. 94. & sequen. 100. 287. 296. 308. 336. 437. 530. 584. 613. 617. Aquisgrani coronatus 616. eius pater 100
Otto de Sromberg 612
Otto Traiectẽsis Episcopus 717
Otto Xantensis Præpositus 410

P.

S. Pafnutius 456
Palmarũ Dominica 335. 437.
Palmirsdorp villa 15
Pandolphi, Cardinalis cuiusdã notary, de domino suo mira visio 714
Panes eleemosynariorum in fornace crescunt 222. in simum conuersi. 612
S. Panthaleonis Ecclesia Coloniæ 34. 148. à quo constructa 337
Papa Episcoporũ princeps 617. circa nouitium voto ligatũ, vt ad mitiorem ordinem transeat, dispensat 161. Albienses eum Antichristum volebant. 293
In Papho terræmotus 631
Paradisus terrestris 426. 525. eius Præpositus S. Michael Archangelus 497. de eo, monachi cuiusdam mira visio 426. montalis visio. 496. & seq.
Paralytica benedictione sanata 17. spiritu prophetiæ clara 483 eius visio de ordine Cistercienſi ibid.
Parasceue 323. 482. in ea Iudæi infirmi sunt 84
Parcus Cisterciẽsis ordinis cœnobium 88
Parentes honorandi 361. & seq. 571. eos negligentes, & non honorantes puniti 362. 571
Parietem fodere (Ezech. 8) quid 151

154
Parisij 19.29,67.75.590 *ibi. Albienses hæretici* 291. & *seq.*
Parricidiũ ex zelo justitiæ 573
Paschalis agnus veteris testamenti. SS Eucharistiæ figura 591
Paschalis cerei benedictio 174
S. Paschasij purgatorium 730
Paschatis festi celebratio vtilis 600
Passio Christi *diuini amoris incentiuum* 489. *liber vitæ ibid. tentationum & tribulationum antidotum* 471. 474. & *seq.* eius *imagines miracula operantur* 480. *meditatio lachrymas excitat* 472. *de ea visiones* 183. 471. & *seq.*
S. Paterniani apparitio 520
Patientia *confessione acquisita* 150. *Dei, quanta* 290. *monacho quàm necessaria* 479. *eius exempla* 191. 341
S. Patriarchæ *qui, & vnde dicti* 499. & *seq. Christi aures sunt* 493
S. Patricij *purgatorium* 730
S. Patrocli Ecclesia Susatiæ 116. 256. 297. 305
Patronum è Sanctis eligendi consuetudo 508. 512.
Diui Pauli Apostoli *lectio, passio Christi* 489. *luxuriæ tentatio* 248. 251. 252. *ad sepulchrum sacra peregrinatio* 297. 641. *raptus est in tertium cœlum* 405
Pauperum *clamores Deus exaudit* 25. in eos misericordia *Deo accepta* 216. 221. & *seq. in temporalibus ditat* 222. 225. & *seq.*
Peccare *hominem per se posse, sed non sine gratia Dei à peccato resurgere* 59. *quomodo quis peccat, eodem non raro punitur* 65. 364. *ad peccandum Dæmon neminem cogit* 322.
Peccatoris conuersio *à Deo est* 5. 7. *sine contritione, nulla* 4. *in iustificatione quatuor, & quæ* 50. & *seq.*
Peccatores *confessarij meritis iustificati* 150. *confessione iustificantur* 136. 300. *confitentes, angelis gaudium, dæmonibus luctum præbent* 391. *à Deo cur tolerentur* 57. *pœnitentes cur subinde pœnitentibus præferantur in gratia donij* 399. *illis illuminationis gratiam Deipara virgo obtinet* 389. & *seq.*
Peccatum *quotuplex* 59. *gratiam Dei tollit & excludit* 62. *peccatori subinde causa virtutis & boni* 4. & *se.* 59.
Peccati *auctor nõ est Deus* 62. *pœna à Deo est* 363. & *seq. in peccato mortali hærere, quàm damnosum & periculosum* 62. 130
Peccata *capitalia septem* 167 *per veram confessionem ex-*

piata, à dæmone non cognoscuntur 106. 110. *& seq.* 300 *inæqualia sunt* 70. *mercatorũ quæ* 149. *sine proposito emendationis non dimittuntur* 147. 257.

Peccatorum *confessio justitiæ initium* 104. *dimissio post hanc vitam* 731. *origo* 190. *remedia* 259

Pecunia *furto acquisita cætera consumit* 148. *& seq. apud religiosum inuenta post mortem, is non sepelitur in loco sacro* 592

Peloge Treuerensis diœcesis villa 417

Peregrinationes sacræ 18. 63. 297. 301. 311. 313. 324. 349. 364. 369. 453. 480. 509. 600. 604. 641. 672. 706. *eas suscipere volentes, dæmones retrahere conantur* 313

Peregrinus, Coloniẽsis Archiepiscopus, *ecclesia SS. Apostolorũ, Coloniæ ædificat* 513

in Pergamo terræ motus 631

Periarchon, Origenis liber, *hæreses continet* 288

Perjurium *graue peccatum* 150. *auaritiæ filia* 213. *mercatoribus commune* 149. *punitur* 214. *& seq.*

Personæ complices in confessione non nominandæ 137. *& seq. an eas cõfessarius in aliquo casu prodere possit* 141

Pertinacia *superbiæ filia* 168. *in purgatorio punita* 709. *& seq.*

Pessulanus *mons* 287. *in eo Deipara virgo miracula operatur* 413. *& seq.*

Petrus S. *Andreæ canonicus Prædicatorum cœnobij Coloniæ constructor* 588

Petrus Cardinalis de Saxonia 366

S. *Petrus Apostolorum princeps* 498. 513. eius *Ecclesia* 436. 498. 589. *ad sepulchrum peregrinatio* 297. 641. *vallis* 3. 18. 536.

Petri Cantoris Parisiensis *sententia de SS. Eucharistiæ sacramento* 564. *de D. Thoma Cãtuariensi* 517. *mors & gloria in cœlis* 392. *& seq.*

Petrus Claræuallis Abbas 392. *à Deipara Virgine benedicitur* 393. *eius simplicitas* 353

Petrus de Clodoualdo sacerdos *Albiensium Parisius hæresiarcha* 291. *monachus factus* 294

Petri de confluentia, Hemmenrodensis monachi, vita & res gestæ 474

Philargyria *quid* 213. *ab auaritia quomodo differat. ibid.*

Philippus Colonensis Archiepiscopus 77. 255. 536. 734. *eius, exoptantis monasteriorum multitudinẽ, dictũ* 222

Philippus Francorum rex 98. 177.

177.293.353.362. *eius iocus in monachi calceos* 177
Philippus Imperator *Aquisgrani coronatus* 616. 639. *Colonienſibus infeſtus* 687. *Coloniam obſidet* 499. *diœceſim vaſtat* 18. eius *cum Ottone de Imperio contentio* 66. 227. 287. 308. 329. 351. 366. 530. 584. 613 *mors.* 366. 437. 617.
Philippi Namurcenſis Comitis mira contritio, mors, & miracula 78. *& ſeq.*
Philippus de Ottirburg, bonæ vitæ Abbas 209. 211. 243. *eius conuerſio* 37
Pictor imaginũ crucifixi, propter hoc Deo gratus 482
Philip. Roman. rex 177. 185
Pigritia, V. Acedia.
de Piſcibus miracula 638
Piſcina cœnobium 366
Pœna *à culpa quomodo differt* 49. *culpa ſublata, remanet* 59. 69. 73. 108. *eterna per pœnitentiam in temporalem conuertitur* 49. *non facit martyrem* 372. *nulla, morte amarior* 662. *peccati à Deo eſt* 363. *& ſequent.* 626. *temporalis tollit eternam* 61. *ex ea culpa cognoſcitur* 590
Pœnitentia *quid* 49. *Angelis in cœlis gaudium* 97. *animæ antidotum* 26. *confeſſis iniungitur* 85. 122. 134. 138. 140. 147. 240. *iniuncta non negligẽda* 108. *toti Friſiæ ſolennus iniuncta, & quare* 383. *ſera in hac vita nulla eſt, modò ſit vera* 76. 125. *quæ ſit in fine vitæ, incerta eſt* 74. *& ſeq.*
Pœnitentiæ *exempla* 69. 77. 98. *virtus & effectus* 61
Pœnitudo *quid, & quomodo differat à Pœnitentia* 49
Pomi eſu tentati 229. 232.
Pontenella monaſterium Ciſtercienſium 737
Pontiniacum Ciſtercienſis ordinis cœnobium 2
Porcetum cœnobium 45. 348. 512. *à quo conditum* 522
Porcorum in forma damones circa ſomnolentum monachum apparent 319
Porta monaſterium Ciſterciẽſium 669
Præcipitatio luxuriæ filia 244
Prædeſtinatio Dei an certa 24. *& ſeq. eius liber in paradiſo terreſtri à monacho viſus* 426. *de ea, mira cuiuſdam paralytica viſio* 406
Prædicandi facultatem quidã in ſomnis per viſionem miraculosè accipit 601
Prædicatorum Coloniæ cœnobium quis condidit 588
Prædones diuinitus miraculosè puniti 432. eorum *mors* 687. *ſupplicia & pœnæ in inferno* 64. 709

Prælati subditorum suorũ rationem habeant 9. 218. *& seq. eorum præcepta, etiam indiscreta, subditos coram Deo ligant* 722. *iis irasci quàm graue* 182
Prælaturam quomodo quis licitè possit desiderare 358
Præmonstratenses olim non habebant Abbates 218
Principia duo crediderunt Manichæi 288
Principum vita breuis, & quare 25
Prodigalitatis exemplum 71
Proditio auaritiæ filia 213
Prophetæ *qui, & vnde dicti* 499. *Christi nares sunt* 493. *cur rarius appareant* 500
Prophetiæ spiritu clari 16. 93. *& seq.* 145. 350. 436. 450. 578. *& seq.* 670. 673
Proprietas in monacho punita 592
Pruli Cistercienſis ordinis cœnobium 722
Prumiæ abbatia 115
Psalmorum lectio & cantus 9. 13. 31. 96. 108. 271. 323. 393. 402. 425. 431. 445. 467. 651. 657
Pudicitia omnium virtutum ornamentum 304
Pulchra vallis Albienſium ciuitas à Christianis capta 289
Pumanne Cistercienſis ordinis cœnobium 448
Purgatorium 30. 69. 135. 150. 193. 456. 661. 699 *vbi sit* 730. *locus electorum* 718 *ad diem judicij duraturũ* 699. S. *Patricij* 730 *eius fana* 30. 54. 719. 721. 743 *quinam eo sunt, quibus inuentur* 54 719. *& sequent. quòd saluabuntur, certi sunt* 714
Pusillanimes à Deipara Virgine cõfortantur 442. *& seq.*
Pusillanimitas acedia filia 189. 203. *eius exempla* 201. *& sequent.*

Q

Quadragesima ieiunium 196. 522. *in ea carnibus vescens punitur* 612
Quido villa Frãciæ 403. 470. 594
Quinarius numerus apostaticus 264

R.

Rabie inobedientia monachi punita 604
Rachel mysticè quid 466
Rancor acediæ filia 189
Ratio *malum nunquam approbat* 495. *contra carnis fomitem nobis data* 496
Ratisbona 674
Regulares in Hibernia 730
Regum libri cur post Pentecosten in Ecclesia legantur 165
Rei *duello se purgantes* 582. *candenti ferro* 623
Reinecke comitatus 581
Reinerus Innocentij III. confessarius 386
S. Reinoldi Capella Coloniæ 589

Reimoldus Colonienſis archiepiſcopus 219.286
Relaxhuſen cœnobium 203
Religioſi *ſint humiles in habitu & externus geſtibus* 177. *ad ſæculum redeuntes puniti* 14. *ſæcularibus ne ſint ſcandalo* 178.& *ſeq. ſimoniaci quomodo fiant* 358. *proprietarij puniti* 592. *eorum auaritiæ puncta* 215. *crucifixio duplex* 478. *vita tentatio eſt* 166. *iis auaritia ſæpe falsò tribuitur* 214. *dæmon quàm infeſtus ſit* 315.
Reliquiæ *reperiuntur* 515. 529 *& ſeq. theca argentea deaurata, pretioſis gemmis ornata, includuntur* 505. *veneranda* 530
Reliquiarum *cultus* 36. 79. 192. 337. 436. 504. 734. *Sanctis acceptus* 530. 533. *miracula* 505.& *ſeq.* 512
Reliquias *circumferentes euitent peccata* 516. *ad quæſtũ circumferentes peccant* 517. *falſas, ex ignorantia pro veris venerantes non peccant, ſed merentur* 518
Remage oppidum exuſtũ 309
D. *Remigij Remenſis epiſcopi apparitio* 313. *templũ Bonnæ* 114. 122
Reſponſoria 467
Reſurrectio mortuorum 100. 741. *eam Manichæi & Albienſes negant* 288. 296
Reuelatio quid 466
Reuerentiæ *Deo & Sanctis gratæ, nobis vtiles* 169. 242.& *ſeq.* 446 *& ſeq.* 504. *vbi, & quando faciẽdæ* 243
Richardus Angliæ Rex 94. *eius expeditio Hieroſolymitana* 629. *pietas in conſtruendis monaſteriis ibid.*
Richardi Angli, viginti annis ſepulti, manus integra & viuida reperta 736
Richmundis virginis & S. *Euchariſtiam ſi mentis deuotio* 569 *viſiones* 469. & *ſeq.* 471. 568 & *ſeq.*
Ridentes in morte 451
Rindorp monaſteriũ 551. 726.
Rineck caſtrum 115
Robertus Moliſmi abbas, *Ciſtercienſis ordinis inſtitutor* 1.& *ſeq. primus Ciſtercij Abbas* 3
Rode cœnobium 323. 682
Rodinkirchen villa Coloniæ vicina 202
Romam Babylonem Albienſes hæretici volebant 293
Romanum Imperium Soli confertur 616
Rudingeri militis ebrioſi in inferno pœna 732
Rudingeri monachi *apoſtaſia* 664 *felix obitus* 665
Rudolphus Colonienſis ſcholaſticus 37. 188. 560. *eius de purgatorio ſententia* 31
Rudolphi Leodienſis epiſcopi ſimonia 342
Rudolphus Præpoſitus conten-

dit de archiepiscopatu Trevirensi 39
Rudolphus de Namuntico Albiensium hæreses quomodo Parisijs manifestauit 292. & seq.
Rustici duo, qui viuentes discordias fouerant, in vno sepulchro sepulti, mortui, inter se contendunt 689. & seq
Rutenorum gens deleta 630

S.

Sabbathinũ ieiuniũ in honorẽ Deiparæ virginis 414. 455
Sacerdos indignè celebrãs, carbones masticare visus 586
Sacerdotis incontinẽtia & superbia fulmine punita 619. & seq.
Sacerdoti SS. Eucharistia in missa ter à columba ablata, & restituta 57 Eucharistiam vt dignè conficiat, quæ necessaria 564. lingua abscissa, miraculosè à Deipara virgine reddita 411. peccata confitenda esse 105. 112. scientia ac prudentia necessaria 152
Sacerdotes casti sint 563. deuoti 566. & seqq. docti sint & scientes 563. Eucharistiam vt dignè conficiant quales esse debeant ibid. ligandi & soluendi potestatem habent 519. luxuriosi 57. 106. 151. & sequent. 548. 551. mali 57. & seqq. 586. & seq Testamenti veteris, accessuri altare, lauabant faciem, os, manus, &c. quid mysticè denotet 563 vitæ bonæ exemplo præluceat ibid.
Sacerdotum auaritia taxatur 151. Eucharistiam indignè conficientium peccatum 37. 586. 588. incontinentia reprehenditur 151. 712. & seq. sine ordine celebrantiũ peccatũ & punitio 590. reorũ degradatio 294
Sacrilegium 382 & seq. punitum 289. & seq. 382. 440. 482. & seq. 585. 614.
Saladinus Syriæ rex capit Ierusalẽ 629 terrã sanctam 179. eius clementia & humanitas in Christianos 181. filius 179. victoria de Christianis 180
Salomonis monachi apostasia 663. pœnitentia, & felix obitus 664
S. Saluatoris mons 278. 512. 727
Salue Regina, Antiphona, Deiparæ virgini quàm accepta 417
Sancti apparentes oculis clausis etiam videre possunt 468 contemnentes se, puniunt 503. & seq. 512. apud Deũ sũi 654. 661. 726. 743. diligentes se diligunt, honorãt, & iuuant 501. & seq. 509. & seq.

& seqq. 520 nostræ deuotioni se vltro ingerunt 508. pro nobis orant 73. 654. 665. 726. sui ordinis religiosis peculiariter succurrūt 726 reliquias suas ab hominibus honorari volunt 530. 533. eas per visiones manifestant 515. 529. & seq.

Sanctorum aliqui cur post mortē miraculis claresçant 517. apparitio 402. 407 425. 457. certamē cū dæmonibus 619. gloria in cœlo inæqualis 723. inuocatio vtilis 214. 509. 512. 515. 531. 635. 718. voluntas diuinæ voluntati vnita 504

Sanctis templa dedicata 498. 503. 513. 520

Sanctitas in quibus consistit 345. 506. 526

Sanctimoniales consecrantur 527

Saraceni Achonem vrbem capiunt 179. Ierusalē 629. Templarios inuadentes, ab Angelis capti & occisi 498. Damiatæ ob iniuriam imagini crucifixi illatam, diuinitus puniti 483. eorum clades 484. in Christianos expeditio 629. de Christianis victoria 180 483. 608. 627. 630. illis arma vendentes excommunicati 175. Christianorū impia vita scandalo est 178. & seq. in eos Christianorū expeditio 17. 630. crucis prædicatio 16. 62. 234

in Sardanay icon Deiparæ virginis in carnem versæ miracula operatur 422. & seq.

Satisfactio confessionis pars 49. 69. 85. 106. 122. 136. 150. 156. 240. 727. nō negligenda 108

Scandalum 9. 66. religiosis maximè vitandum 221

Schisma in Papatu 79. 447 in Romano Imperio 66. 95 217 287. 366. 530. 584. 613. 617. 620. 731 in Traiectensi episcopatu 410. in Treuerensi 39

Scholares martyres sunt 736

S. Scholastica animam D. Benedictus in specie columbæ cælos penetrare vidit 41. 374

Sconauia albatia 418. vnde dicta 41

Scurrilitas gulæ filia 228

Senecæ de Accidia sententia 189

Senonensis Galliæ Archiepiscopatus 293

Sensus cohibendi 249

Sephadinus Turcarū imperator 308

ad Sepulchrum Christi peregrinatio 178. 480

Sepultura Ecclesiastica aliquibus negata 56 592. 718

de Serpentibus mira 194. 362. 643. & seq.

S. Sene-

S. Seuerinus Colonienſis Archiepiſcopus S. Martini animã cum angelico cantu cœlos penetrantem vidit 41. eius feſtum celebratur 263. templum Coloniæ 447. 638
Seuerus Vlixibonnenſis epiſcopus 515
Seynenſis Comes 388
Sicilia ab Henrico Imperatore ſubjugata 707
Silentium 186. 434. in Miſſæ ſacrificio requiritur 566. monachis indictũ 477. 478
Siliquæ quid 195
Simonia 342. 354. & ſeq. 358
Simon de Alna ſpiritu prophetiæ clarus 142. & ſeqq.
Simon Fomacenſis Abbas 145
Simonis monachi prophetia 93 & ſeq.
Simon de Forti monte comes 290
Simplicitas accepta Deo 346. & ſeq. hominibus 352. & ſeq. eius commendatio 328. efficacia 329. & ſeq. exẽpla 330. 345. & ſeq. 348. & ſeq. 368. & ſeq. 375. 396
Sion monaſterium monialium 676
In Sole ſigna & prodigia 536. & ſeq. 616. & ſeq.
Somnia non ſemper vana 134 eorum variæ cauſæ 466
Somnolentia in choro & diuinus à diabolo eſt 189. & ſeq. 273
S. Sophiæ templum Conſtantinopoli 192. 506
Sotershuſen Friſiæ villa 625
Specula mulierum (Exod. 38) quid myſticè 563
Spelta an materia SS. Euchariſtiæ 594
Spinæ ſacræ coronæ Chriſti 280
Spiritus ſanctus Deus eſt 490. Patri & Filio conſubſtantialis 464. 490. ab iiſdem procedit 490. eius apparitiones ſub ſpecie columbæ 5. 57. & ſeq. 491. & ſeq. ſub forma ignis 58. dona ſeptem 537
Spiritum Sanctum ſe fingens hæreticus comburitur 295
Sprẽkirsbach abbatia 241 eius ſitus ibidem.
Stamheym villa 693
In Stellis ſigna 10. 617. & ſeq.
Steinueldenſe monaſteriũ 108. 217. 591
Stephanus Anglus Ciſtercij tertius Abbas 2
Stephanus Cantuarienſis Archiepiſcopus 291
D. Stephani Protomartyris apparitio 404
Stimenus monaſterium 528
Stromberg mons 3. 222. 535. & ſequent.
Stuba monaſterium 280
Stultiloquium punitur 279. 441
Succubi dæmones 115. & ſeq.
Superbia quid, & vnde dicta 168. quotuplex ibid. 479. dæmo-

Dæmoni quàm accepta 83. 275. *vitiorum omnium mater* 167. 479. *eius filiæ* 168 *remedium* 169. & *seq.* 259. *ea tentati* 169. & *seq.*
Susatia ciuitas 116
Sygebergh monasterium 279
Syon monasterium monialium 721

T.

Templariorum ordo 515. 742
Templorum dedicatio 43. 439
Tentatio *quid, & vnde* 165 & *seq. humilitatis custos* 251
Terræ motus 630. & *seq.*
S. *Thaidis pœnitentia & lachrymæ* 50
SS. Thebæorum martyrum reliquiæ *Bonæ inuentæ* 515 *miracula operantur ibid.*
Theobaldi Campaniæ comitis humilitas & misericordiæ opera 486
Theobaldus Eberbacensis Abbas 283. 332
Theobaldi Heisterbachensis monachi humilitas 171
Theobaldus vel Theodoricus Monasteriensis Episcopus 383
Theodericus Coloniensis Episcopus 438. *ob graues exactiones depositus ibid.* 498. *eius erga Deiparam Virginem deuotio* 438
Theoderici de Erinportze Colonensis duplicitas diuinitus punita 366
Theodericus Gothorũ rex 709
Theodericus Liuoniæ episcopus 475. 527
Theoderi de Rulant *sorte facinus* 608. *mors ibid.* 672
Theodericus Traiectensis Episcopus 715
Theodericus in Vvida comes, monachus 582. 633
S. *Theomatæ, S. Vrsulæ sodalis, reliquiæ inuentæ* 529. & *seq.*
S. *Theophilus Alexandrinus Episcopus* 332. 391
Ad S. Thomæ Apostoli sepulchrũ sacra peregrinatio 510
D. Thomas Cantuariensis episcopus *martyr* 384. 517 *auiculam se inuocantem à morte liberat* 635. *frænum sibi falsò addictum miracula operatur* 518
S. *Thomæ, monasteriũ, in diœcesi Treuerensi* 442
Thorinbais villa Brabãtiæ 569
Thyemo miles, tesserarum ludo deditus, à diabolo raptus 304. & *seq.*
Timoris seruilis effectus 67
Toletum ciuitas 267
Tolosa ciuitas à Catholicis obsessa 290. *Albiensium in ea impietas & sacrilegium* 290
Tonitruũ miracula 184. 381. 417. 618. & *seq.*
Torneamenta 71. 428. & *seq.* 606. *ea exercere mortale peccatum* 429
Traiectũ inferius, ciuitas 178 509. 614. 691
S. *Tranquillinus* 628

Transſubſtantiatio in SS. Euchariſtia 57.547. *& ſequen.* 560. *& ſeq.* 589
Trappa Ciſtercienſis ordinis cœnobium 390
Trecẽſis epiſcopatus Galliæ 293
Treueris *D. Petri Apoſtoli Eccleſia* 436. *controuerſia inter duos electos* 39
Tricaſtrum villa Franciæ 313
Tridentinum ciuitas 454
SS. Trinitas 280. 281. 318. 464. *eius apparitio* 492
Triſtitia quid 197. *eius remedium* 259. *ex ea deſperatio naſcitur* 197. *eius exempla ibid. & ſeq.*
Trys villa 388
Tuinum caſtrum 210
Tulpetum oppidum 453
Tyranni 25. *eorum in inferno pœna* 699. *& ſeq.*

V.

Vaccæ Bethauen (Oſeæ 10) ſacerdotum concubinæ 151
Vaccæ furentis inſidentis prædonis in inferno pœna 64. *& ſq.*
S. *Valery Treuerorum epiſcopi apparitio* 524
Vallis S. Petri 3. 536
Vdæ incluſæ viſio 567
Vdæ de Thorinbais deuotio erga Euchariſtiam 569
Veldenſis caſtri ſitus 441
Venetiis terræ motus 631
Verecundia omnium virtutum ornamentum 304
Vermes Chriſtum in Euchariſtia agnoſcunt & venerantur 552. 554
Vermibus puniti 641. *& ſeq.*
Verona Lombardiæ ciuitas 41. 295
In vetitum hominem ſempernitii exẽpla 229. *& ſeq.* 240
Veſtes cuiuſdam monachi ſanitates operantur 603
Vigiliæ ſanctorum 159. 174. 424. 430. 432. 467. 618. 667
Vigilandum eſſe 694
Vilarium cœnobium 216. 371. 527. 567
S. *Vincentius martyr in prælio inuocatus ſuccurrit* 515
Vini deſiderio tentati 243
Violentia auaritiæ filia 213
S. *Virgines & cõtinentes Chriſti venter ſunt* 493. *earum apparitiones* 527. *inuocatio vtilis ibid.*
Virgines Angelis conferuntur 525
Virginitas Deo accepta 185. 400. 526. *eius laus* 526
Virtus *quid, & vnde dicta* 259. *in infirmitate perficitur* 253. *vitiorum remedium* 168. 259. *ſine ea, opera externa mortua* 400
Viſitatio monachorum quid & cur inſtituta 2
Viſio *quotuplex* 463. 535. *corporalis quæ* 463. *intellectualis quæ & quotuplex* 464. *quæ in ſomnis, an quæ in exceſſu mentis ſit, ſit excel-*

cellentior 403. 466. *in somnis non semper vana* 209. & *sequent.* 529. & *sequent.* *spiritualis quæ* 463. *an dignior corporali* 466

Visus cohibendus 249 259

Vita *hæreticorum quàm fœda* 295. *hominis, militia est,* & *tentatio* 166. 257

Vitiorum *origo* 190. & *seq.* *remedia quæ* 259. & *sequent.*

Vlricus de Lucri sacerdos, Albiensium Parisiis hæresiarcha 291

Vlricus Calonienſis, monachus. Vilarienſis 145. 567

Vlrici Steinueldenſis Præpoſiti res geſtæ 217. & *seq.*

Vnctio extrema 64. 75. & *seq.* 131. 172. 343. 389. 391. 453. 523. 656

Volmarus certat de Treuerenſi Eccleſia 39

Volminſteine caſtri ſitus 318

Voluntas hominis cur tam prona ad peccandum 495

Votum 9. 18. 24. 51. 76. 214. 324. 455. 509. *ſeruandum eſſe* 13. 16. 313

S. *Vrſulæ ſodalium reliquiæ inuentæ* 529. & *seq.*

Vrbanus II. Papa 2

Vrſus vnde dictus 242. *vrſi formam diabolus aſſumens ibid.* 319. & *seq.*

Vſura quàm graue peccatum 65. 683. *punita* 99

Vſurariorũ *conuerſiones* 95 & *seq.* *eleemoſyna Deo non accepta* 97. *mors horrenda* 681. & *seq.* *pœnæ & ſupplicia in inferno* 682. *in purgatorio* 718. & *seq.* *corpora defuncta non ſepeliuntur in loco ſacro* 287

S. *VValburgis mons* 18. 44. 351. 406. 5. 9. 568. 594. 631. 977

VValdoſiana hæreſis 287

VValramus comes de Lutzellenburg. 267. 439

VValterus de Birbach Hemmẽrodenſis monachus 143. 221. 275. 414. 608. *eius vitæ & res geſtæ* 428. & *seq.* *obitus* 435

VValterus Cabilonenſis epiſcopus 2

VValterus Vilarienſis Abbas 81. 89. 144. 410.

VVannenbach Treuerenſis diœceſis villa 632

VVerimboldi S. Gereonis Coloniæ Canonici mira ſimplicitas 345. & *seq.*

VVernerus de Bonlant 506

VVeſtupe villa 483

VVickindisburg caſtrum 550

VVida comitatus 582. 633

VVide *VVeſtphaliæ ciuitas* 584

VVido Cardinalis, & *Ciſtercienſis Abbas* 329. 584. *eius Coloniæ conſtitutiones ibid.*

VVilhelmus Aurifex Albienſium Pariſius propheta 291. *eius propheriæ* 292. & *seq.*

S. *VVilhelmus Bituricenſis Epiſco-*

piſcopus 92
Wilhelmus de Helpẽſtein 387 440. eius mors 388. *pœna in inferno ibid.* 440
Wilhelmi Iuliacenſis comitis *contra Albienſes expeditio* 289. *mors* 703. *ſupplicia in inferno* 701. *vitæ eiũ Maxentij Imperatoris vitæ collatio* 703
Wilre monaſterium Ciſterciẽſium 434
Winendenburg monaſterium 626
Winter villa 642
Vulcanus mons 706.708
Wuninsdorp villa 558
Wurme villa 683
Wurzimburg 613

FINIS INDICIS.

Th
4927